

Bibeli Luayãtaalá

The Holy Bible in the Boko language spoken in Benin and
Nigeria

Bibeli Luayátaalá

The Holy Bible in the Boko language spoken in Benin and Nigeria

copyright © 2010 SIM International

Language: Boko

Translation by: SIM International

Boko Bibeli Luayátaala

This translation, published by the SIM au Benin, was published in 2010.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM at ECWA/SIM H.Q., P.M.B. 2009, Jos, Plateau State, NIGERIA.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-09-25

Contents

Matiee	1
Maaku	43
Luku	69
Zãa	113
Zinao yãkea	145
Lomadeo	185
1 Kolenideo	204
2 Kolenideo	221
Galatio	232
Efesedeo	239
Filipideo	246
Kolosideo	251
1 Tesalonideo	256
2 Tesalonideo	260
1 Timotee	263
2 Timotee	269
Titu	273
Filemo	276
Ebeluo	278
Zaaki	292
1 Piεε	297
2 Piεε	303
1 Zãa	307
2 Zãa	312
3 Zãa	313
Yuda	314
Zia yã	316
Sou	338

MATIEE

Yá pɔ́ kú lée bee guu

Matiee baona pɔ́ a kè ku zéze lán Maaku pɔ́wae:

Zāa da'ilena waasokɛa (3.1-12)

Yesu da'ilɛka ní aà yɔ́ao (3.13-4.11)

Yesu zíkɛa Galile, gu pɔ́ à waasokèu bílae à yādané, à gyāeɔ gbàgbā (4.12-18.35)

Aà gea Yelusaléu (19-20)

I gēgēo, āsōa do taa, ɔ́ wà Yesu kù wà yādaaala wà aà dè. Aà bɔa gau yá bò ní sae, ɔ́ à bò m̀ò gbéɔwa (21-28).

Matiee Yesu buibɔ́kíi yá bɔ́lekè ní aà iao ní aà neɔɔ yáó (1-2). Yá beeɔ guu à gbé pɔ́ Yesu de a ũ ò: Kíae mé Suabanae lá Lua a legbènéwa, wí me lɔ Emanuéli. Bee mè Lua kúwanɔ. Ōme yá pɔ́ Lua ò a bàakuarínɔ káau lá guu pàpa.

Matiee Yesu yādanɛɔ kàaa lee sɔo:

Yādaanè s̀isi musu lé kpala pɔ́ b̀ò Lua kíi gbéɔ luanaaikɛa ɔ́lɔwēee (5-7).

Lɛdilea gbé pɔ́ aa kpalapi baokpanéne (10).

Kpalapi asiiyá leeŭtané. Kpalapi ulea gía, āma a bɔ gupuaú ní gawio zléwa (13).

Kua ní k̀o kpalapi guu (18).

Wedɔa kpalapi m̀oi (24-25).

Baona pɔ́ Matiee kè guu, Yesu mé kpala pɔ́ b̀ò Lua kíi Kíá ũ, mé àle yādada gbé pɔ́ aale gēɔne, ké aa e wàò de a seeladeɔ ũ gbéɔne.

Bui pɔ́ Yesu b̀ò ní guu

(Luk 3.23-38)

¹ Davidi ní Ablahaũ bui Yesu Kilisi yá pɔ́ kēa Luayātaalaun ke:

² Ablahaũ Izaaki ĩ, Izaaki Yakɔbu ĩ, Yakɔbu Yuda ĩ ní a v̀iɔ ní a dāunaɔ.

³ Yuda Pelezi ní Zelao ĩ ní a na Tamaao, Pelezi Ezɔnɔ ĩ, Ezɔnɔ Alaũ ĩ.

⁴ Alaũ Aminadabu ĩ, Aminadabu Naasɔ ĩ, Naasɔ Salamɔ ĩ,

⁵ Salamɔ Bɔazu ĩ ní a na Lahabuo. Bɔazu ɔ́bedi ĩ ní a na Lutuo, ɔ́bedi Yese ĩ,

⁶ ɔ́ Yese kí Davidi ĩ.

Davidipi mé Salomɔ ĩ ní Uli nao,

⁷ Salomɔ Lɔbɔaũ ĩ, Lɔbɔaũ Abia ĩ, Abia Asa ĩ,

⁸ Asa Yosafa ĩ, Yosafa Yeholaũ ĩ, Yeholaũ Ozia ĩ.

⁹ Ozia Yoataũ ĩ, Yoataũ Akazi ĩ, Akazi Ezekia ĩ,

¹⁰ Ezekia Manase ĩ, Manase Amɔ ĩ, Amɔ Yosia ĩ,

¹¹ Yosia Yekɔnia ĩ ní a dāunaɔ gɔɔ pɔ́ wà gbéɔ kùkù tārínɔ Babiloni.*

¹² Taa ní gbéɔ Babiloni gbea ɔ́ Yekoniapi Salatieli ĩ, Salatieli Zolobabeli ĩ,

¹³ Zolobabeli Abiudu ĩ, Abiudu Eliakiũ ĩ, Eliakiũ Azɔɔ ĩ.

¹⁴ Azɔɔ Zadoki ĩ, Zadoki Akiũ ĩ, Akiũ Eliudu ĩ,

¹⁵ Eliudu Elezaa ĩ, Elezaa Matana ĩ, Matana Yakɔbu ĩ,

¹⁶ ɔ́ Yakɔbu Maliama zá Yosefu ĩ. Maliamapi mé Yesu pɔ́ wí me Mesii ĩ.

* 1:11 2Kia 24.15

¹⁷ Za Ablahaũ léu e à gè pè Davidiwa, mae ní a néo ku gëo mëndosaie. Za Davidi léu e gɔɔ pɔ wà tà ní gbéɔ Babiloni, mae ní a néo ku gëo mëndosaie. Za taa ní gbéɔ Babiloni e à gè pè Mesiiwa, mae ní a néo ku gëo mëndosaie.

Yesu Kilisi ia
(Luk 2.1-7)

¹⁸ Lá wà Yesu Kilisi ìn ke: Aà da Maliamaa Yosefu nɔkpamae. E àò gé zākei à nɔsi ní Lua Nisina gbāao.

¹⁹ Aà gɔkpama Yosefupia gbēmaae, a ye widawào, ɔ à zèò á bɔ aà yáú asii guue.

²⁰ Gɔɔ pɔ àle láasooke yápiwa, Dii malaikae bò m̀wà nana guu a òè: Davidi bui Yosefu, nsu bílike n nɔkpama Maliamaa sea yá musuo, asa nɔ pɔ a sia b̀ Lua Nisina kíe.

²¹ A ne'i gɔe ũ, ní tɔkpaè Yesu, asa a a gbéɔ bɔ ní duuna guu.

²² Bee kè pii, ké yá pɔ Dii dà ānabie a ò e ke à mè:

²³ Nɔe léso mé a nɔsi,

i ne'i gɔe ũ,

wi tɔkpaè Emanueli.†

Tɔ bee mè Lua kúwanɔ.

²⁴ Ké Yosefu vù, a kè lá Dii malaikapi díleewa, à a nɔpi sè.

²⁵ Ama i aà dɔ nɔe ũo e à gè negɔepi ìò. ɔ à tɔkpaè Yesu.

2

Saanyādɔnaɔ mɔa Yesu gwai

¹ Wà Yesu ì Betelēũ* Yude b̀susu kí Elodi gɔɔe. ɔ saanyādɔnaɔ b̀ gukpe oi aa m̀ Yelusaleũ,

² aa gbéɔ là aa mè: Né pɔ wa ì Yudaɔ kía ũ ku má ní? Wa aà saana è gukpe oie, ɔ wa m̀ kúliè.

³ Ké kí Elodi yápi mà, à bílike ní Yelusaleũdeɔ pii.

⁴ A Yuda sa'onkiaɔ ní Mɔizi ikoyādanedeɔ káaa pii, ɔ à ní lá gu pɔ wa Mesii iu.

⁵ Aa wèwà aa mè: Betelēũ, Yude b̀susu lae. Asa lá ānabi kèn ke:

⁶ Betelēũ pɔ kú Yudaɔ b̀susu,

ní késāa Yudaɔ mēewiaɔzio fá.

Asa n guu ɔ kía a bɔu,

i dɔaa ma gbé Isailiɔne.†

⁷ ɔ Elodi saanyādɔnaɔ sísi asii guu, à saanapi bɔgɔɔ sáasā gbèamá.

⁸ ɔ à ní gbáe Betelēũ à mè: A ge népi gbēagbēa ní laaio. Tó a aà è, à m̀ omee, mapi sɔ mí ge kúliè.

⁹ Ké aa kía yāmà, ɔ aa dàzeu. ɔ saana pɔ aa è gukpe oi yāa d̀aané lɔ e à gè zè népi kúklia.

¹⁰ Ké aa saanapi è, an pɔ kèna maamaa.

¹¹ Aa gè kpéu aa népi è ní a da Maliamaa, ɔ aa wùle ní gbēeu aa kúliè. ɔ aa ní àizee kpagolo wèwè aa aà gbà vua ní zɔgo lí'ɔ gīnanao ní tulaletio.

¹² Lua òné nana guu aasu bɔle Elodi kíio, ɔ aa tà ní b̀susu ní zé páleo.

Bàale taa ní Yesuo Egipi

† 1:23 Isa 7.14 * 2:1 1Sam 16.1 † 2:6 Mis 5.1-3

13 An taa gbea Dii malaika b̀̀ m̀̀ Yosefuwa nana guu à m̀̀: F̀̀le ǹ̀pi s̀̀ r̀̀ a dao, ní bàale t̀̀r̀ǹo Egipi, ǹ̀o ku we e mà m̀̀ ỳ̀'one lo, asa Elodi a ǹ̀pi ẁ̀e l̀̀e à d̀̀e.

14 Ǿ Yosefu f̀̀le gẁ̀asina, à ǹ̀pi s̀̀ r̀̀ a dao à t̀̀r̀ǹo Egipi.

15 A ku we e Elodi g̀̀e g̀̀o. Bee k̀̀e k̀̀e ỳ̀ p̀̀ Dii dà ànabi e a ò e ke ỳ̀ie à m̀̀: Ma a né gb̀̀si Egipi.‡

16 K̀̀e Elodi è saanỳ̀d̀̀ǹo òǹk̀̀e e, aà p̀̀ p̀̀ maamaa. Lá a saanapi b̀̀g̀̀o taa d̀̀ ỳ̀ p̀̀ a gb̀̀a saanỳ̀d̀̀ǹo p̀̀wa ỳ̀i, ò à gb̀̀e z̀̀, aa neg̀̀e p̀̀ k̀̀a ẁ̀e pla ge i kaò d̀̀de Betelũ r̀̀ a bualoũ p̀̀i.

17 Ỳ̀ p̀̀ ànabi Zelemii ò k̀̀e sa à m̀̀:

18 Ẁ̀a wii gb̀̀a mà Lama,

ẁ̀le óo, ẁ̀le búbuape.

Laseli mé lé a néo óo,

à g̀̀i awamai, asa aa ku lo. §

19 K̀̀e Elodi g̀̀a, ò Dii malaikapi b̀̀ m̀̀ Yosefuwa Egipi nana guu

20 à m̀̀: F̀̀le ǹ̀pi s̀̀ r̀̀ a dao, ní t̀̀r̀ǹo Isaili búsuu, asa gb̀̀e p̀̀ aale ǹ̀pi ẁ̀e g̀̀aga.

21 Ǿ à f̀̀le ǹ̀pi s̀̀ r̀̀ a dao à t̀̀r̀ǹo Isaili búsuu.

22 K̀̀e a mà Aakelau mé lé kible Yude a mae Elodi gb̀̀e, z̀̀le a wek̀̀i v̀̀a aà k̀̀i. Lua ỳ̀'òe nana guu, ò à tà Galile búsuu,

23 à g̀̀e z̀̀le ẁ̀le p̀̀ ẁ̀i me Nazaleti. Beewa ỳ̀ p̀̀ ànabi ò k̀̀e, aa m̀̀: Ẁ̀li m̀̀e Nazaleti gb̀̀e.

3

Z̀̀a Da'ilena waasokea

(Maa 1.1-8, Luk 3.1-18, Z̀̀a 1.19-28)

1 Bee gbea Z̀̀a Da'ilena m̀̀ Yude gb̀̀au, àle waasoke

2 à m̀̀: A ǹ̀selile, kpala p̀̀ b̀̀ Lua k̀̀i k̀̀a k̀̀i.

3 Z̀̀api ỳ̀ ò ànabi Isaia ò ỳ̀a à m̀̀:

Kp̀̀wakena lo ma do gb̀̀au,

àle me à zekere Diie,

à z̀̀ewewenaò pooè súsu.*

4 Z̀̀api lo yiongo k̀̀a pokasao daa, mé i báa s̀̀ntilii do a pi.† Kwa r̀̀ z̀̀'io mé aà p̀̀blea u.

5 Ẁ̀o b̀̀le Yelusaleũ r̀̀ Yude gupiiò r̀̀ Yuudẽ d̀̀oio, ẁ̀o gé aà k̀̀i.

6 Ẁ̀i r̀̀ ỳ̀v̀̀i o gupiau, ò i r̀̀ da'ileke Yuudẽi.

7 K̀̀e Z̀̀a è Falisio r̀̀ Saduseo lé mó a k̀̀i da'ilekei dasidasi, ò a òǹe: Gb̀̀nazin piligonaò! Déme òé à bàasi pokũma p̀̀ Lua a b̀̀b̀m̀ái?

8 A ǹ̀selilea ỳ̀ ke, ẁ̀o d̀̀e k̀̀e a lile.

9 K̀̀e Ablahaũ de á dezi k̀̀au u, ásu àò e bee mé a á bo. Mále óé, Lua a f̀̀ gb̀̀e bee ke Ablahaũ buio u.

10 M̀̀o dilea lízi k̀̀. Lua a lí p̀̀ lé né maa io z̀̀ zu téue.

11 Mále á da'ileke á ǹ̀selilea seela uè. Ama gb̀̀e a m̀̀ ma gbea, aà iko demala, mi ka mà aà sabala séleò. Ǿme a á da'ileke r̀̀ Lua Nisinao r̀̀ téo.‡

12 A gbaana k̀̀a a z̀̀i èsegb̀̀k̀̀i. Tó a f̀̀, a a p̀̀wena k̀̀a a d̀̀u, i a b̀̀sa ka té gasai guu.

Yesu da'ilekea

(*Maa 1.9-11, Luk 3.21-22*)

¹³ Ǿ Yesu bɔ Galile à mò Zāa kíi Yuudēi aà a da'ileke.

¹⁴ Zāa ye gí, à m̀: Ma gbé pɔ má de ñ ma da'ileke ɔ n mɔ ma kíia?

¹⁵ Ǿ Yesu wèwà à m̀: Aɔ de màa gí, asa a maawanɔ beewae yákea a zéwa yáí. Ǿ à wèi.

¹⁶ Ké Yesu da'ilekè, à bùa gɔɔ. Luabe wèaa, ɔ à Lua Nisína è, àle su lán felenawa, à dīc.

¹⁷ Ǿ wà yá'o mà boa luabe à m̀: Gbée beeá ma Néé, má yeaazi, ma pɔ kèwà na. §

4

Yesu yša

(*Maa 1.12-13, Luk 4.1-13*)

¹ Ǿ Lua Nisína gè ñ Yesuo gbáau ké Ibiisi aà yɔ.

² Yesu leyè fāane ñ gwāasinao e gɔɔ bla. Ké noana lé aà de,

³ ɔ kñidepi sàaazi à m̀: Tó Lua Nén n ũ, o gbɛɛ beeo li pēɛ ũ.

⁴ Yesu wèwà à m̀: A kēa Lua taalau wà m̀,

pɔblea yá ɔ gbēnazina kuɔ adoo,

sema yá pɔ Lua lé o píi.*

⁵ Ǿ Ibiisi aà sè gèd Lua wéleu, à aà zè Lua kpé misonaa,

⁶ a òè: Tó Lua Nén n ũ, ñ nzia zu zīle, asa a kēa láu Lua m̀, a n yá'o a malaikaɔne aa ɔdama,

ké nsu gēnalɛ gbɛwao yáí.†

⁷ Yesu òè: A kēa Lua taalau lɔ wà m̀,

ñsuli Dii n Lua ɛ ñ gwao.‡

⁸ Ǿ Ibiisi aà sè gèd lɔ gbèsisí lesí maamaa musu, à dúnia bùsu píi ɔlòè ñ ñ àizɛɛɔ

⁹ à m̀: Má n gba beeo píie, tó n wule n gbɛɛɛ n misiilemɛɛ.

¹⁰ Ǿ Yesu òè: Géi Setāu! Asa a kēa láu wà m̀:

Kúle Dii n Luaɛ,

ñɔ ɔɔbleè ado.§

¹¹ Ǿ Ibiisi aà tò we sa, ɔ malaikaɔ mò d̀baale.

Yesu ɔkpaa a zīwa

(*Maa 1.14-20, Luk 5.1-11, 6.17-19*)

¹² Ké Yesu mà wà Zāa kù wa dàkpeu, ɔ à tà Galile.

¹³ I zòle Nazareti lɔ, à gè zòle isida sae Kapenaũe, Zabalɔni buio ñ Nefatali buio bùsuu,

¹⁴ ké yá pɔ ānabi Isaia ò ke yáí à m̀:

¹⁵ Zabalɔni buio ñ Nefatali buio bùsu

za ísia oi e Yuudē baale,

Galile bùsu pɔ buipáleo kuupi,

¹⁶ an gbé pɔ kú gusiauɔ gupua zɔɔ è,

gu d̀ bùsu pɔ kú ga lézipi deɔne sa.*

¹⁷ Za gɔɔ bee Yesu nà waasokɛawa à m̀: A nòselile, kpala pɔ b̀ Lua kíi kà kái.†

§ 3:17 Sou 2.7, Isa 42.1 * 4:4 Iko 8.3 † 4:6 Sou 91.11-12 ‡ 4:7 Iko 6.16 § 4:10 Iko 6.13

* 4:16 Isa 9.1-2 † 4:17 Mat 3.2

18 Ké Yesu lé dɔ Galile ísidai, à kpòwenaɔ è gbɛɔn pla, v̄ií n̄ dāunao, Simɔɔ pɔ w̄i me Piεε n̄ a dāuna Andeleeo. Aale táalu zu ísidapi guu.

19 ɔ Yesu òné: A mɔ temazi, mí á ke gbɛwεelenao ɔ.

20 Wegɔɔ aa n̄ táaluɔ tò we, aa b̀ò teaàzi.

21 Ké à gè ae, à gbɛɔn pla páleɔ è, v̄ií n̄ dāunao lɔ, Zebedee né Zaaki n̄ a dāuna Zāao. Aa ku gó'ílēna guu n̄ n̄ mae Zebedeepio, aale n̄ táaluɔ kεke. Yesu n̄ sisi,

22 ɔ aa n̄ mae tò gó guu wegɔɔ, aa b̀ò teaàzi.

23 Yesu ɔ Galile b̀usu kεele, ɔ yādané n̄ lousisikpεo guu, ɔ kpala pɔ b̀ò Lua kíi baokpa, ɔ gbéɔ gbágba n̄ gyā bui píio n̄ k̀ɔɔ píi.

24 Aà t́ lí Sili b̀usua píi, ɔ w̄i mɔè n̄ gbé pɔ aale gyā bui dasi ge wāwākeo n̄ táadeo n̄ gbakɔndeo n̄ εeo píi, ɔ ɔ n̄ gbágba.

25 Wà b̀ò Galile n̄ Wélemenkwi b̀usuo n̄ Yelusaleũo n̄ Yudeo n̄ Yuudē baaleo dasidasi, wà teaàzi.

5

Báaadeɔn Yesu ɔwao ũ
(Luk 6.20-23)

1 Ké Yesu gbé bílapiɔ è, à dède sísiwa. Ké à z̀òle, aà ɔwao mò aà kíi,

2 ɔ à nà yādaanéwa à mè:

3 Gbé pɔ aa n̄ gbāasaikε d̀ɔ mé báaadeo ũ, asa kpala pɔ b̀ò Lua kíi de n̄ pɔ ũε.

4 Pɔsiadeo mé báaadeo ũ, asa Lua a n̄ s̄ó n̄inínéε.*

5 Ziabusanao mé báaadeo ũ, asa aame aao d̀únia v̄i.†

6 Báaadeo n̄ yázede nidenao ũ, asa aame aa ká.‡

7 Báaadeo n̄ wēnadɔnedeo ũ, asa Lua a wēnadɔnéε.

8 Báaadeo n̄ n̄sepuadeo ũ, asa aame aa wesi Luale.§

9 Báaadeo n̄ íbelemidenaɔ ũ, asa wali oné Lua néɔε.

10 Báaadeo n̄ gbé pɔ w̄i íadamá yākeεa a zéwa yáio ũ, asa kpala pɔ b̀ò Lua kíi de n̄ pɔ ũε.

11 Báaadeo n̄ á ũ, tó wà á s̄ɔs̄ɔ mé wà íadawá, mé wà yāvai píi d̀owá ma yái.

12 A pɔnake, í yáalɔ, asa á aseε aɔ z̀ɔ luabe. Màa wà íadà ānabi pɔ kú á āaɔwa.

Yesu ɔwao mé wisi n̄ gupuaɔ ũ
(Maa 9.50, Luk 14.34-35)

13 Ame á wisi ũ d̀úniaε. Tó wisi í na sù tà, kpelewa wà ke à ḡɔ wisi ũ lɔ? A àie v̄i lɔo, sema wà kóle gbéɔ t́á'owà bàasio.

14 Ame á gupua ũ d̀úniaε. Wéle pɔ wa kàle sísi musu lí e ào uleao.

15 Wili filia na wà pēna kùlewaò. Wí di dauwaε, ɔ gupu gbé pɔ kú uaɔne.

* 5:4 Isa 61.2 † 5:5 Sou 37.11 ‡ 5:6 Isa 55.1-2 § 5:8 Sou 24.3-4

16 A gupu gbéǎne beewa, aai á maakeǎo e, aai á Mae pǎ kú musu sáaukpa.*

Mɔizi ikoyá bɔɔlekea

17 Asu ǎo e ma mɔ Mɔizi ikoyá ní ǎnabiɔ yáǎ bǎdei no. Mi mɔ a kee bǎdeio, ma mɔ papaie.

18 Siana mále oé, luabe ní dúniao a gē, ǎma Luayátaala wēsá néna ge a pǎ kelenae a bǎdeio, yápii a ke.

19 Ayámeto tó gbé yá pǎ wa dílepiɔ mǎndo gbàe, baa a pǎ pǎ késáarízi, mé í da gbéǎne aa ke màa, ade ǎo késáarízi kpala pǎ bǎ Lua kíi gbéǎ guue. Tó gbé kúá mé í dané màa sǎ, ade ǎo zǎo kpala pǎ bǎ Lua kíi gbéǎ guue.

20 Mále oé, tó á maa i de Mɔizi ikoyádanedeɔ ní Falisiɔlao, á gē kpala pǎ bǎ Lua kíi guuo.

Pɔkúma

21 A mà wa ò yáadeǎne aasuli gbǎdeio. Gbé pǎ gbǎdè, wa yákpalekeaǎno.†

22 Mapi sǎ mále oé, gbé pǎ a pǎ pǎ a gbédeezi, á kà wà yákpalekeaǎno. Gbé pǎ a gbédee sǎsǎ kà wà geaǎno gbáadeɔ kíi. Gbé pǎ ò a gbédee mísaide sǎ á kà áá gé téu.

23 Tó n mɔ Lua gbai pǎ a gbagbakii, mé á òngu wekii ké n gbédee yákuǎno,

24 ñ n gba to sa'okii ae we, ní ge awakpa gbépie gia, ní ea su ñ sa'o sa.

25 Tó n ibeε ye genno yákpaleu, ke kpakpa keaǎno na e aǎo dazeu, ké asu n kpa yákpalekenawao yáí. Tó ni ke màao, yákpalekenapi a n kpa dǎaiwae, i n dakpeu.

26 Siana mále one, níyǎ bǎ weo e ñ ge ñ fiaboð. Baa tǎnga a gǎ tenzio.

Gbásíkea

27 A mà wà mè ásu li wúle ní gbǎpále noo.‡

28 Ama mapi mále oé, tó gbé nǎe gwà ní làasoo páleo, á gbásíkèaǎnon we kǎ.

29 Tó n ɔplaa wé mé tó níle fu, bǎ ñ vúaa. N megue vúaaa maa de wà n mè búu zu téula.

30 Tó n ɔplaa mé tó níle fu, zǎ ñ vúaa. N megue vúaaa maa de n mè búu taa téula.

Gia nɔzi yá

(Mat 19.9, Maa 10.11-12, Luk 16.18)

31 Wa ò ɔ, tó gbé lé gí a nazi, áá gínzila kpawá.§

32 Mapi sǎ mále oé, tó gbé gí a nazi, mé i ke á gbásíkè no, áá zápi mé tó à gǎ gbásíde ũ. Tó gbé nǎo pǎ wà gíi sè sǎ, á gbásíkèe.

Lékea Luawa

33 A mà wa ò yáadeǎne ɔ, aali lé pǎ aa kè Diiwa ke, aasuli bǎ a kpeo.*

34 Mapi sǎ mále oé, ásu li me á sí ní Luao seo. Asuli me á sí ní luabeoo, asa Lua kpalabaae,

35 ge dúnia, asa Lua gbadibɔe,† ge Yelusaleŭ, asa Kía zǎo wéleε.‡

36 Nsu me ní sí ní n mioo, asa níyǎ fǎ ñ n miká mǎndo puakú ge ñ a siakúo.

37 Ali me ǎo ge aawo. Yá pǎ de beea bǎ Setáu kíie.

* 5:16 1Píe 2.12 † 5:21 Bǎa 20.13 ‡ 5:27 Bǎa 20.14 § 5:31 Iko 24.1-4 * 5:33 Nao 30.3
† 5:35 Isa 66.1 ‡ 5:35 Sou 48.3

Tɔsiama
(Luk 6.29-30)

- 38 A mà wà m̀è wà wé flabo ní wéó, swaa ní swaao. §
39 Mapi s̄́ mále oé, ásulí gí taiinaio. Tó gbé n s̄́nke n ɔplaa gɛɛwa, n n ɔzɛɛ p̄́ d̄́è l̄́.
40 Tó gbé ye n danzii yákpalekennɔ, n n ulada toè l̄́.
41 Tó gbé teasidàne n asoseɛ kiloo do, gɛoè kiloo pla.
42 Tó gbé wabikèma, n aà gba. Nsu gbé p̄́ ye p̄́ s̄́ama t̄́o.

Yea ibɛɛzi
(Luk 6.27-28,32-36)

- 43 A mà wà m̀è àò ye á gbédeezi, à za á ibɛɛgu.*
44 Mapi s̄́ mále oé, àò ye á ibɛɛzi, à wabike gbé p̄́ aai ìadawáone,
45 ké á ḡ́ á Mae p̄́ kú musu néó ù s̄́ana. Asa ì ìat̄́ b̄́ gbèv̄́áìone ní gbèmaao píie, ì lou ma t̄́aesaideone ní t̄́aedeo píie.
46 Tó gbé p̄́ yeázì ɔ á yerzi, á àie e Lua kíie? Baa ɔsinao lí ke màao lé?
47 Tó á gbé ɔ i f̄́kpakpamá r̄́t̄́e, b̄́ á deò d̄́aolai? Baa luayád̄́nsaio lí ke màao lé?
48 Ayám̄eto àò kú wásawasa lá á Mae p̄́ kú musu kú wásawasawa. †

6

Gbé gbaa p̄́

- 1 A laaika á lousisiyákea gupuaui. Ásulí ke gbènazina wé yáio. Tó ále ke màa, á ài'e á Mae p̄́ kú musu kíio.
2 Tó r̄́le taaside gba p̄́, r̄́su n a kp̄́wake lán m̄́afilideowao. Aai ke lousisikp̄́e guu ní ḡ́aao, ké gbé e ní t̄́nasi yáie. Sana mále oé, aa ní ài èn we k̄́!
3 Mpi, tó r̄́le taaside gba p̄́, r̄́su to n ɔzɛɛ d̄́s̄́ lá n ɔplaa lé keo.
4 To n gbadaa ke asiiyá ù, n Mae p̄́ asiiyá d̄́s̄́ i a flabone.

Wabikea
(Luk 11.2-4)

- 5 Tó ále wabike, ásu àò de lán m̄́afilideowao. Aai ye wabikea zea lousisikp̄́eui ní zékpaao, ké gbé ní e yáie. Sana mále oé, aa ní ài èn we k̄́!
6 Mpi, tó r̄́le wabike, ḡ́ n k̄́pa, ní gbata, ní wabike n Mae p̄́ kú we asii guuwa,* n Mae p̄́ asiiyá d̄́s̄́ i sinnɔ.
7 Tó ále wabike, ásulí yáb̄́le dasi lán luayád̄́nsaioowao. Aai e ní yáb̄́le dasi mé a tó ní yá k̄́.
8 Asu àò deñwao, asa á Mae p̄́ p̄́ á a ni ví d̄́s̄́ e àò gé gbèaiwa.
9 Ali wabike à m̄́e:
Wá Mae p̄́ kú musu,
to wà n t̄́ kuaadoake d̄́s̄́,
10 to kp̄́ala p̄́ b̄́ n k̄́i b̄́ gupuaui,
wi n p̄́eā ke d̄́n̄́ia guu lá w̄́ ke n k̄́iwa.
11 Wá gba ú p̄́ wá ble gbā.
12 Wá t̄́aao kéwá,
lá wi gbé p̄́ t̄́aekèw̄́e k̄́wa.
13 Nsu to wà fu ȳ́awao,

wá kɛ̃ vǎiwa.

¹⁴ Tó a gbé̃ kɛ̃ ní ní tàaẽ, á Mae pó kú musu a á kɛ̃ s̃s̃e.

¹⁵ Tó i gbé̃ kɛ̃ ní ní tàaẽ s̃s̃o, á Maepi a á kɛ̃ ní á tàaẽo.

Leyea

¹⁶ Tó á leyea s̃s̃, ásuli oosisi lán m̃ɔafilidẽwao. Aaí ní oa fɛ̃nkpa kɛ̃ gbé̃ e d̃s̃ wa leyea yáíe. S̃iana mále oé, aa ní ài èn we kò!

¹⁷ Mpi, tó ní leyea, oopi, ní ñisid̃o,

¹⁸ kɛ̃ gbé̃ su d̃s̃ ní leyeao, sema n Mae pó kú asii guu bàasio. N Mae pó asiiyá d̃s̃pi i a fiabone.

Aiz̃e

(Luk 11.33-36, 12.33-34, 16.13)

¹⁹ Asu àiz̃e káaaazi d̃ñia guu lao. Lakii kòo ní pótankpakeao í pó òkpau, mé kpáio í guf̃ aa pó s̃éle.

²⁰ A á aiz̃e káaa luabe. Wekii kòo ní pótankpakeao lí pó òkpauo, mé kpáio lí guf̃ aa pó s̃èleo.

²¹ Gu pó ñ aiz̃e kúu, wekii ò ñ laai ò kuu.

²² Wé mé me filia ũ. Tó n wé kú gudoŭ, n m̃e búu aɔ gupua víe.

²³ Tó n wé kú plapla s̃s̃, n m̃e búu aɔ gusia víe. Tó gupua pó ní k̃ua de gusia ũ, gusiapi z̃o.

²⁴ Gb̃e lí f̃ z̃oblè dii m̃èn plãe. Aɔ za gb̃edog̃e, iɔ ye gb̃ed̃ozi. A na gb̃ed̃owa, i saka gb̃ed̃ogu. A f̃ à z̃oble Luae ñ s̃ao s̃anu.

Luanaaika

(Luk 12.22-31)

²⁵ Ayám̃eto mále oé, ásuli á w̃eni kàake p̃blea ge imia yá musuo. Asuli m̃e kàake p̃kasao yá musuo. W̃eni de p̃blealao lé? Me de p̃kasalao lé?

²⁶ A gwa b̃awa. Aali pót̃o, aali p̃kekeo, aali pó ká d̃s̃ guuo, kási á Mae pó kú musu í ble kpámáe. A de b̃awa maamaae fá!

²⁷ A guu, á déme a f̃ à a w̃eni gb̃aa káf̃i, baa g̃o do, a yákaakea guui?

²⁸ B̃oyáí i p̃kasa yákaakei? A lá vudẽo gwa s̃eu, lá aa de. Aali z̃ikeo, aali bua t̃ao,

²⁹ ama mále oé, baa Salom̃o ní a odek̃e, i ulada a maa ká ní keewao.†

³⁰ S̃èa lá pó kú gb̃a mé a tékū ziapi, lá Lua í pó nai màa, ápiɔ, wa á pó o be? Luanaaif̃eñende!

³¹ Ayám̃eto ásuli p̃e kàake à me, bó wá blei, ge bó wá mii, ge bó wá daio.

³² Luayád̃nsaiɔ ò pó beeo píi yá í d̃baané. Lá á Mae pó kú musu d̃s̃ kɛ̃ pó beeo ni kuwá,

³³ à to kpala pó b̃o aà k̃í ní yá pó z̃eṽí Luapieo d̃baae g̃fa, i p̃opio kaae píi.

³⁴ Ayám̃eto ásu zia yákaakeo, asa zia azia yá d̃s̃. G̃oɔpii taasi m̃d̃wà.

7

K̃s̃ t̃aae'ea

(Luk 6.37-38, 41-42)

¹ Asuli k̃s̃ t̃aae eo, Lua a á t̃aae e s̃s̃o.

² Asa lá ni gb̃é t̃aae e, màa Lua a ñ t̃aae e. Zaa pó ní ỹdu gb̃é̃ ò Lua a ỹune.

³ B̃oyáí níle s̃èk̃ona pó da n gb̃édee w̃eu e, mé níle lí m̃iɔna pó da n w̃eu yádao ni?

† 6:29 1Kia 10.4-7

4 Ké lí miona da n wéu, kpelewa n̄yɔ̄ o n gbédeec: To mà sèkɔna pɔ da n wéu bɔnei?

5 Mɔaflide, lí miona pɔ da n wéu bɔ gia, ní gu'e wásawasa ké ñ e sèkɔna pɔ da n gbédee wéu bɔè.

6 Asu Lua pɔ kpá gbɛwao.

Aa liaaáɔ aa á taitaie.

Asu á òsoɔ zu sàwakusanaɔno.

Aa táa'o'owàe.

Wabikea

(Luk 11.9-13)

7 A wabike, Lua i kpáwá. A wɛele, í e. A gbaɛ, Lua i wɛé.

8 Asa gbé pɔ wabikè, wa kpawàe. Gbé pɔ wɛele sɔ a eɛ. Wa zewɛ gbé pɔ gbalèe.

9 A guu, déme a gbe kpa a néwa, tó à pɛe wabikèwài?

10 Ge tó à kpɔ wabikèwà, a pílígona kpawà yà?

11 Baa ní á vâikeo, á pɔmaa kpaa á nɛowa dɔ. Wa á Mae pɔ kú musu pɔmaa kpaa gbé pɔ aa wabikèwawo pɔ o be?

12 A ke gbéɔne lá á ye aa kééwa. Mɔizi ikoyá ní ãnabi yáɔ min we.

Zéle tuuuna

(Luk 13.24)

13 A zéle tuuuna sé. Zé pɔ a lé yàasa mé a dɛepooki ví i géɔnɔ kaale guue. Bee ɔ gbé daside lé sé.

14 Zé pɔ í géɔnɔ àizána guu lé tuuuú mé a naaa, mé gbé pɔ aa è lé séɔ bílao.

Gbé dɔa a yákeawa

(Luk 6.43-44, 13.25-27)

15 A laaika ãnabi eɛnaɔzi. Aaí mɔ á kú sã báa daa, àwalewan nɔandenaɔn ní ù sɔ.

16 A ní dɔ ní yákeawa. Wili kuke lè líwao. Wili kpa bo kaaewao.

17 Lí maa í né kefena i, lí vâi í né gia i.

18 Lí maa lí fɔ né gia ío, mé lí vâi lí fɔ né kefena ío.

19 Wí lí pɔ lí né maa ío zɔ zu téue.*

20 Beewa á ní dɔ ní yákeawa.

21 I ke gbé pɔ í omɛe Dii, Dii, mé a gɛ kpala pɔ bɔ Lua kú guuo, sema gbé pɔ í ma Mae pɔ kú musu pɔeá ke.

22 Yákpalekeɔzɔí gbé dasideɔ omɛe: Dii, Dii, wí Lua yá'oné ní n tóoo lé? Wí táago ní n tóoo lé? Wí dabudabuɔ ke dasi ní n tóoo lé?

23 Má oné wásawasa: Má á dɔ gueio, à gomala vâikenaɔ!†

Kpebon gbɛɔn plaɔ

(Luk 6.47-49)

24 Ayãmeto gbé pɔ ma yáe beeo mà mé à zikèwà de lán gbé laaide pɔ a kpɛdɔ gbewawa.

25 Ké lou mà, í dàgua, íana kàka sù kpépiwa, ɔ i kwɛo, ké wa dàale gbewa yái.

26 Gbé pɔ ma yáe beeo mà mé i zikèwà de lán msaide pɔ a kpɛdɔ búsú'ufáawawae.

27 Ké lou mà, í dàgua, íana kàka sù kpépiwa, ɔ à kwè à lèle wiliú.

* 7:19 Mat 3.10 † 7:23 Sou 6.9

28 Ké Yesu yá beeɔ ò a làa, àà yādaané b̀ò bíla sae,
 29 asa i yādané lá M̀oizi ikoyādanedeɔwao, a dàné rí ikooe.

8

Kusude gbágbaa
 (Maa 1.40-45, Luk 5.12-16)

1 Ké Yesu pila sìsiwa, bíla teaazi.
 2 ɔ kusude m̀ò kùle aà ae à mè: Dii, tó n wei, n̄yɔ̄ f̄s̀ n̄ gbábɔm̄eɛ.
 3 Yesu ɔ̀b̀ò nàwà à mè: Ma wei. Ḡs̀ gbālesai. Weḡɔ̄ ḡɔ̄epi kusu làa.
 4 ɔ Yesu òè: Ma. Nsu o gb̄ee mao. Ge n̄ nz̄ia ɔ̀b̀ sa'onae, ní sa p̀ó M̀oizi dìle
 o n ḡsa gbālesai seela ũ gb̄éɔne.*

Sosaɔ gb̄ēz̄ɔ̄ z̄ikena gbágbaa
 (Luk 7.1-10)

5 Ké Yesu lé ḡē Kapenaũ, ɔ sosaɔ gb̄ēz̄ɔ̄ m̀ò aà kíi, à wabikèwà
 6 à mè: Dii, ma z̄ikena wúlea be, à kàaũ, àle wāwāke maamaae.
 7 ɔ Yesu òè: Má gé mà aà gbágbā.
 8 ɔ gb̄ēz̄ɔ̄pi òè: Dii, mi ka n̄ gé ma beo. Baa tó n yā'ò, ma z̄ikena a gbágbā.
 9 Mapi, wa iko víae, mé má iko ví sosaɔwa. Mí o an gb̄eɔe aà gé le, í gé.
 Mí o a pálee aà m̀o ke, í m̀o. Mí o ma z̄ikenaɛ aà ke kéwa, ɔ í ke.
 10 Ké Yesu yápi mà, à b̀ò aà sae, ɔ a ò gb̄é p̀ó aa teaz̄iɔne: Siana mále oé,
 mi e gb̄ee ma náaikè kéwa Isailiɔ guuo.
 11 Mále oé, gb̄éɔ b̀o gukpe rí be'aeo dasidasi aa m̀o bleblei n Ablahaũ rí
 Izaakio rí Yakɔbuo kpala p̀ó b̀ò Lua kíiu.
 12 Gb̄é p̀ó de yāa aaɔ ku kpalapi guuo s̄s̄, wa rí zu bàasi gusiaue. We aa
 ɔ̀b̀ɔ aa ɔ̀di rí musu.
 13 ɔ Yesu ò sosaɔ gb̄ēz̄ɔ̄pie: Ta be. A kene lá n ma náaikèwa. ɔ aà
 z̄ikenapi gbàgbā z̄ibeez̄i ḡɔ̄.

Yesu gyaeɔ gbágbaa dasidasi
 (Maa 1.29-34, Luk 4.38-41)

14 Yesu ḡē P̄ieɛ be, ɔ a è aà nada wúlea, àle mèwāake.
 15 Ké à kà aà ɔwa, aà me n̄ini, ɔ à f̄le blekèè.
 16 Ké oosi kè, ɔ wà m̀ò Yesue rí táadeɔ dasidasi, ɔ à táapiɔ gòné n yā'oao,
 à gyaeɔ gbàgbā p̄ii.
 17 Maa yá p̀ó anabi Isaia ò kè à mè:
 A wá gb̄asaik̄e sè,
 à wá gyāo gòwá.†

Gb̄é p̀ó aa ye te Yesuzi
 (Luk 9.57-62)

18 Ké Yesu è bíla kàaaazi, ɔ a ò a íwaɔne: Wà bua ísida baale.
 19 ɔ M̀oizi ikoyādanedeɛ m̀ò ò Yesue: Metulu, gu p̀ó r̄le géu p̄ii máo tenziɛ.
 20 ɔ Yesu òè: Gb̄egbonaɔ rí tòo ví, b̄aɔ rí sakpe ví, Gb̄ēnaz̄in Né s̄s̄ a
 íampak̄ii vío.
 21 ɔ íwa pále òè: Dii, to e ma de'ia kpagui ḡia.
 22 ɔ Yesu òè: Temazi. To geɔ rí geɔ ví.

---

* 8:4 Lev 14.2-4 † 8:17 Isa 53.4

Yesu zaa'iana zεa
(Maa 4.35-41, Luk 8.22-25)

23 Yesu gè gó'ilena guu, 5 aà ìwaɔ dazeuaàno.

24 Kándo zaa'ian gbāa kàka ísidaa, í v'í lé pélepele ní góu. Yesu lé í'o,

25 5 aà ìwaɔ s'aaazi, aa aà vù aa mè: Dii, wá suaba, wále kaale.

26 ɔ Yesu òné: Luanaaifēnendeɔ! Akεa á sea ví màai? ɔ à fεle g'í anaε ní ío, 5 gu nini kílíkili.‡

27 Yápi bò gbépiɔ sae aa mè: Gbé kpeletaan wei? Baa íana ní ío aai aà yāmaε.

Táa dia sáwaɔne
(Maa 5.1-20, Luk 8.26-39)

28 Ké Yesu bùa baale Gadala bùsuu, táade gbēon plaeɔ bò gbè'ε pó de mia úɔ guu, aa mò dāaale. Aa pásí maamaae, gbēε lí f'5 zépi sèo.

29 Aa wiilè aa mè: Bómε wá daai, Lua Né? N mo íadaiwála e a gɔɔ àɔ ka yā?

30 Sāwakusan waiɔ kúrino kāaa, aale poble.

31 ɔ táapiɔ awakpà Yesuε aa mè: Tó n wá yá, wá gbaε sàwa wai keeɔ guu.

32 ɔ Yesu òné: A gé. ɔ aa gò gbépiɔwa, aa dí sáwaɔne. ɔ sàwa waipiɔ wí ní bao pii, aa píla sòonawa aa sí ísidau, 5 aa gága í guu we.

33 ɔ sàwadānaɔ bàalè tà wéle guu, aa yápiɔ dàu aa siuné ní yá pɔ táadeɔ lèo pii.

34 ɔ wéledeɔ bòle gè dai Yesule nípii. Ké aa aà è, aa awakpàè aa mè aà boné ní bùsuu.

9

Gbēkaaúa gbágbāa
(Maa 2.1-12, Luk 5.17-26)

1 Yesu gè gó guu, à èa bùa ísidawa, à kà a be wéleu.*

2 ɔ wá mòè ní gbēkaaúiao wúlea mákeleu. Ké Yesu è gbépiɔ a náai ví, 5 a ò gbēkaaúapie: Ma gbé, sōdile! N duuna kēma.

3 Mɔizi ikoyādanedeε ku we, 5 aa ò ní s' guu: Gbé bee lé d'ε ní Luoε.

4 Yesu ní láasoo d'5, 5 à ní lá à mè: Bóyái a láasoo vái dà á s' guui?

5 Tó má ò aà duuna kēwà, ge tó má ò aà fεle táa'o, a kpele mé àai?

6 Má ò màa ké àɔ d'5 Gbēnazín Né duunakēama iko ví dúniaue. ɔ a ò gbēkaaúapie: Fεle n n mákele se ta be.

7 ɔ à fεle tà a be.

8 Ké bíla è màa, vía ní kú, aa Lua pó iko bee taa kpà gbēnazínaɔwa sáaukpà.

Matiee sísia
(Maa 2.13-17, Luk 5.27-32)

9 Yesu bò we àle gē, 5 à gbé pó wí mε Matiee è z'le a ɔsikpeu. Yesu òè: Mɔ temazi. ɔ à b' tēaazi.

10 Ké Yesu lé poble aà be, ɔsinaɔ ní luayādansaiɔ ku we dasi, aale pobleàno ní aà ìwaɔ sānu.

11 Ké Falisib è màa, 5 aa aà ìwaɔ là aa mè: Bóyái á dii lé poble n ɔsinaɔ ní luayādansaiɔ?

12 Ké Yesu yápi mà, à mè: Gbé gbāa baa kú ní lòotoooo, sema gyāe.

13 A ge láasooke yá pɔ kēa láue bee miwa wà mè:
 Gbēkēkēakɔe ɔ má yei,
 i ke sa'oa no.†
 Mi mɔ gbēmaao sísiio, sema duunkenaɔ.

Leyea

(Maa 2.18-22, Luk 5.33-39)

14 ɔ Zāa Da'ilena iwaɔ mɔ Yesu là aa mè: Akēa wápiɔ ní Falisiɔ, wio leye mɔmɔɔ, mé n iwaɔ lí ye sɔo?

15 ɔ Yesu yālèeüné à mè: Nɔsena gbéɔ pɔsia ke gɔɔ pɔ a kúrnɔ nɔse guue? Aawo, áma a gɔɔ lé mɔ ké wa nɔsenapi bɔ ní guu, gɔɔ bee ɔ aa leye sa.

16 Gbēe lí pɔle dafu di pɔkasa ziuo, asa a dafu a sɔoue, aai kɔ gá, ula zi fɔa i káfi.

17 Wili v̄e dafu ká báa t̄u zi guuo. Tó wa kè màa, t̄up̄i a p̄nae, v̄e i kóle, t̄u i ðɔkpa. Aawo, w̄i v̄e dafu ká báa t̄u dafu guue, aaiɔ maa píi.

Nenɔena vua ní nɔe pɔ ðká Yesu ulawao

(Maa 5.21-43, Luk 8.40-56)

18 Gɔɔ pɔ Yesu lé yá beeo oné, gbāadee mɔ kùlèè à mè: Ma nenɔena kèsai tia. Mɔ n̄ ɔnawà, i vu.

19 ɔ Yesu f̄le t̄eaàzi ní a iwaɔ.

20 Nɔee ku we, au lé bɔlewà à kà wè kuepla. A mɔ ðká Yesu ula léwa aà kpe.

21 Asa nɔepi lé me: Baa tó ma ðká aà ulawa lé, má gbágbāe.

22 Yesu lílí à aà è, ɔ à mè: S̄ɔdile, nɔe! Ma náai pɔ ní kè mé n gbágbā. Wegɔɔ nɔepi gbágbā.

23 Ké Yesu kà gbāadepi be, a è wàle kulepe, bíla kɔfi dɔ.

24 ɔ Yesu mè: A ázia gá. Nenɔenapi i gao, àle i'oe. ɔ aale Yesu ke pɔɔpɔɔ.

25 Ké wà bíla gbāe, ɔ Yesu gè kpéu à népi ɔ kù, ɔ à f̄le.

26 ɔ yápi bao lí b̄supia píi.

V̄iaɔ gbágbāa

27 Ké Yesu b̄ we, v̄ia gbēɔn plaɔ t̄eaàzi ní wiio aa mè: Wá wēnagwa, Davidi Bui!

28 Ké Yesu kà be, v̄iapi s̄aàzi, ɔ à ní lá à mè: A ma náai v̄i ké má f̄s yápi kééa? Aa wèwà aa mè: Ao, Dii.

29 ɔ à ðká ní wéwa à mè: A kéé lá ále ma náaikewa.

30 ɔ an wé wè. Yesu lé l̄ené à mè: Asu o gbēe mao.

31 N beeo aa gè aà bao f̄aa b̄supiu píi.

Yesu wēnad̄sa gbéɔne

32 Gɔɔ pɔ v̄iaɔ lé bɔle, wà mɔ Yesue ní t̄áade léna naaleao.

33 Ké Yesu t̄áapi gòè, ɔ à yá'ò. Yápi b̄ bíla sae aa mè: Wi yá bee taa e Isaili b̄suu yāao.

34 ɔ Falisiɔ mè: I t̄áa go ní t̄áaɔ k̄ia gbāaoe.

35 Yesu m̄eewiaɔ ní z̄eewiaɔ k̄ele píi, à yādáné ní lousisikp̄eɔ guu, à kpala pɔ b̄ Lua k̄i baokp̄ané, à gyāeɔ gbágbā píi ní k̄ɔɔ píi.‡

36 Ké à bíla è, ɔ à k̄èè wēnaũ, asa aa kpasaa mé aa liaaa lán pɔ pɔ dāna v̄ioɔwae.§

37 ɔ Yesu ò a iwaɔne: P̄kēkēa z̄ɔ mé z̄ikenaɔ dasio.

† 9:13 Oze 6.6 ‡ 9:35 Mat 4.23 § 9:36 Nao 27.17, 1Kia 22.17

38 A wabike Budewa aà zikenaɔ gbae a pɔ kekɛi.

10

Yesu iwaɔ

(Maa 3.13-19, Luk 6.12-16)

1 Yesu a iwa gbɛɔn kuɛplao sɪsi, ɔ à n gbá iko aa táago gbɛ́wa, aa gyáɛɔ gbágbá pɪi n kɔɔ pɪi.

2 Zina gbɛɔn kuɛplapiɔ tɔn ke: Gbé séia Simɔɔ pɔ wɪ mɛ Piɛɛ, aà dāuna Andelee, Zebedee né Zaaki, aà dāuna Zāa,

3 Filipi, Batelemii, Tomaa, ɔsina Matiee, Alafe né Zaaki, Tade,

4 Simɔɔ Ginziao n Yudasi Isalioti pɔ bɔ Yesu kpɛo.

Yesu a iwa gbɛɔn kuɛplao zia

(Maa 6.7-13, Luk 9.1-6)

5 Ké Yesu lé gbɛɔn kuɛplapiɔ zɪ, a òné: Asu gé buipáleo kíi oio. Asu gɛ Samali wéleo guuo.

6 A gé Isaili pɔ aa sásaa lán sáɔwaɔ kíi.

7 A gé íɔ waasoke àɔ gɛò à mɛ: Kpala pɔ bɔ Lua kíi kà kái!

8 A gyáɛɔ gbágbá, à gɛo vu, à gbáɔ kusudeɔne, à táagoné. Lá á è pɔkpasai, à kené pɔsisai.

9 Asu àɔ ɔa kūao, baa ɔsɔgbɛna.

10 Asu babalabɔɔ seo ge ula plaade ge kyale ge gopana, asa zikena kà à a ble e.

11 Wéle pɔ ásu kau pɪi, mɛɛwia ge zɔɛwia, à gbɛmaa kpákpa à pilawà, íɔ ku we e à gɛ gɛò zéa.

12 Tó a gɛ ua, í fɔ na kpámá.

13 Tó uadeɔ kà, á fɔ na a gɔné. Tó aai kao sɔ, á fɔ na a ea suwáɛ.

14 Gu pɔ wi gbáakpauázio ge wi swáɛ á yáio, à bɔ ua bee ge wéle bee guu, í kɔɔlemá.

15 Siana mále oé, yákpalekegɔɔzɪ wélepideɔ íadama e de Sɔɔbɔ n Gɔmɔɔɔ bɔsudeɔla.*

Yesu yá pɔ a a iwaɔ le oané

(Maa 13.9-13, Luk 12.2-9, 21.12-17)

16 Mále á zɪ sáɔ ù áwalewanɔ guue. Aɔ laai vɪ lán mlɛ́wa, íɔ de yáesaideɔ ù lán felenaɔwa.

17 A laaika gbɛnazinaɔzi, asa aa á kú aa yákpalekeáɔ, aai á gbɛ n flaalao n lousisikpɛo guu.

18 Wa géáɔ bɔsu gbáadeɔ n kíaɔ kíi ma yáí. Bee a á gba zé àɔ dené ma seeladeɔ ù n buipáleo.

19 Tó wà á kpámá, ásu bílike yá pɔ á o ge yá pɔ á líwàò. Zibeezɪ Lua mé a yá pɔ á o soso káé á léu.

20 Í ke áme á yá'oo, á Mae Nisina mé a soso káé á léu.

21 Vɪi n dāunaɔ kɔ kpámá dea yáí. Maa maeɔ n néo kpámá. Néɔ bɔ n de n n daɔ kpɛ wà n de.

22 Gbépɪi a zaágu ma yáí, áma gbé pɔ zɛa gbāa e a gɔɔ léwa a bɔ.

23 Tó wále íadawá wéleu, à bàale ta a páleu. Siana mále oé, á e Isaili bɔsu wéleo keele píio, ɔ Gbɛnazɪn Né a mɔ.

* 10:15 Daa 19.24-28

²⁴ Iwae lío de a yādanedelao. Zòblenae lío de a diilao.

²⁵ Tó íwa a yādanede lea lè, ge tó zòblena a dii lea lè, bee mòwà. Tó wà tɔkpà uabelee Beezebu, tó pɔ a vāi de beea ɔ wa kpa aà uadeɔne.

²⁶ Asu vīakeno. Yá pɔ ulea píi a bɔ gupuaú, mé asiiyāe ku ké wa gí d̄sio.

²⁷ A yá pɔ mále oé gusiaú o gupuaú. A yá pɔ ále ma b̄núu guu kpáwake gāae.

²⁸ Asuli vīake gbé pɔ aaí gbēde, aali f̄s̄ aà nisina d̄eɔɔne. Ali vīake Luae, asa a f̄s̄ gbé ní a nisinao kaale té guu píi.

²⁹ Wili gòlegolen m̄en pla yía dalao lé? Kási an kee wá lí su t̄ɔle á Mae lé saio.

³⁰ Ap̄iɔ s̄ɔ, baa á mikā, a a lé d̄s̄.

³¹ Ayám̄eto ásu vīakeno. A beee de gòlegolen dasiɔla.

³² Gbé pɔ z̄emanɔ gbéɔ ae, má z̄eaàɔ ma Mae pɔ kú musu ae.

³³ Gbé pɔ lelekp̄amazi gbéɔ ae, má lelekp̄aaàzi ma Mae pɔ kú musu ae.

³⁴ Asu àɔ e ma m̄o ké gbéɔ aaɔ na ní k̄s̄o d̄úniau no. Mi m̄o ké gbéɔ aaɔ na ní k̄s̄o yáí no, sema felea ní k̄s̄o.

³⁵ Ma m̄oɔ, ké ḡɔe b̄ɔ a de kpe, n̄oɔe b̄ɔ a da kpe, n̄ɔz̄ae b̄ɔ a z̄ada kpe.

³⁶ Gbé b̄edeɔ ḡɔ aà ib̄eeɔ ũ.†

³⁷ Gbé pɔ ye a de ge a dazi demala i ka àɔ de ma íwa ũo. Gbé pɔ ye a neḡɔe ge a n̄ozi demala i ka àɔ de ma íwa ũo.

³⁸ Gbé pɔ i a lip̄ak̄s̄a se àɔ teomazio i ka àɔ de ma íwa ũo.

³⁹ Gbé pɔ a w̄eni k̄ua, w̄enipi a v̄uaawà. Gbé pɔ ḡi a w̄enii ma yáí s̄ɔ, ade mé aɔ w̄eni v̄i.

⁴⁰ Gbé pɔ á díle, ade ma dilee, mé gbé pɔ ma dile gbé pɔ ma z̄i díle.

⁴¹ Gbé pɔ ānabi díle aà ānabike yáí a ānabi aseae. Gbé pɔ gb̄ēmaa díle aà maake yáí a gb̄ēmaa aseae.

⁴² Baa í nie, gbé pɔ dà n̄ee beeo doe ma íwake yáí, slana mále oé, a kua a aseawao.

11

Zāa Da'ilena zinao

(Luk 7.18-35)

¹ Ké Yesu yá beeo dà a íwa gb̄eɔn kueplaone a làa, à b̄ò we à ḡè waasokei ní w̄éleɔ guu, àle yādané.

² Zāa kua kp̄éu à Kilisi yākeao mà, ɔ à a íwaeɔ z̄i

³ aa aà lae, ɔme gbé pɔ a m̄o ũa, ge wàɔ wedɔ gb̄ep̄alezie?

⁴ Ǿ Yesu w̄emá à mè: A ge yá pɔ ále ma mé ále e o Zāae à me,

⁵ v̄iàɔ lé gu'e, eɔ lé t̄áa'o,

w̄àle gb̄ab̄ɔ kusudeɔne,

sw̄adoɔ lé yāma, geɔ lé vu,

mé taasideɔ lé baona waaso ma.*

⁶ Báaaden gbé pɔ lí fu ma yáwao ũ.

⁷ Ké gb̄épiɔ tà, Yesu nà Zāa yā'oa bílaewa à mè: Bó a ge gwai gb̄áaui? Fee pɔ íana lé deede yà?

⁸ Bó a ge gwai sai? Gbé pɔ p̄okasa z̄ae naaazi yà? P̄okasamaadanaɔ íɔ ku kib̄ee.

⁹ Bó a ge gwai wei? Anabi yà? Ao! Mále oé, a de se ānabia.

† 10:36 Mis 7.6 * 11:5 Isa 35.5-6, 61.1

10 Asa Zāa yá wa ò taalau wà mè:

Má a zína gbae aà dɔaa zekεkεne.†

11 Siana mále oé, nɔe ne'ia guu anabie i bɔ à kà Zāa Da'ilenawao. N beeo gbé pɔ de gbé kpee ũ kpala pɔ bɔ Lua kíi gbé guu deaála.

12 Za gɔɔ pɔ Zāa Da'ilena waaso dàale e gbā, wàle kɔde wà e gε kpalapiu, ɔ wàle siu ní gbāao.

13 Mɔizi ní anabio píi dɔaa aa a yá'ò e à gè pè Zāawa.

14 Tó á fɔ à sí, Zāapi mé Elia pɔ wà mè a mɔ ũ.‡

15 Gbé pɔ nɔse ví aà yápi ma.

16 Bɔ má gbágbé leεŭoi? Aa de lán né pɔ aa ku gāae aale lezukɔiwae

17 aale me:

Wa kule pèé, i ɔwāo.

Wa wēnale síé, i ázia gbēgbēo.

18 Ké Zāa mɔ, ili pēe soo, ili vēemio, ɔ wà mè táadee.

19 Ké Gbēnazín Né mɔ, í pɔble, í imi, ɔ wà mè: Asiade wēminae, ɔsinao ní luayādansaio gbēnae! Ama wí Lua ɔno dɔ a yākea gbewae.

*Yesu zɔadɔa wéleε deɔwa
(Luk 10.13-15)*

20 ɔ Yesu fēle zɔadɔ wéle pɔ à a dabudabu daside kèuo gbéɔwa, ké aai nɔselileo yáí.

21 A mè: Waiyoo Kɔlazenideɔ! Waiyoo Besaidadeɔ! Tó wà dabudabu pɔ má kèé kè Tii ní Sidɔo yāa, § dɔ wélepideɔ zwánkasa kákaŋla, aa būsukà ní miu nɔselilea seela ũ.

22 Mále oé, yákpalekegɔɔzɔí á íadama a de Tiideɔ ní Sidɔdeɔ pɔa.

23 A Kapenaudeɔ ɔ sɔ á fɔ gbā zɔ Luawa yá? Wa ɔzɔázie e bedau.* Asa tó wà dabudabu pɔ má kèé kè Sɔɔŭ yāa, dɔ a ku e ní a gbāo.†

24 Mále oé, yákpalekegɔɔzɔí á íadama a de Sɔɔŭ pɔa.

*Kámaboa Yesu kíi
(Luk 10.21-22)*

25 Zibeezɔí Yesu mè: Baa, musu ní zíleo Dii, ma n sáaukè, ké n yáe bee ɔle yádɔnaone ní ɔnɔde, mé ní ɔb ladɔnsaione.

26 Ao, Baa, bee kàngu maa.

27 Ma Mae pɔpii námee ma ɔzɔí. Gbēe Lua Né dɔo, mé i ke Mae Lua bàasio, mé gbēe Mae Lua dɔo, mé i ke aà Né ní gbé pɔ Népi yei à aà ɔbnéɔ bàasio.

28 A mɔ ma kíi á gbé pɔ á asosea a kpasao píi, mí á gba zé à kámabo.

29 A ma zuu sé, í yádada ma kíi, á sɔ i níni, asa má buse mé ma nɔse nie.

30 Asa bea ní ma zuuo zɔ'uo, mé ma aso gbiao.

12

*Kámabogɔɔzɔí
(Maa 2.23-3.6, Luk 6.1-11)*

1 Bee gbēa Yesu lé pā blēwembua kámabogɔɔzɔí. Nɔana lé aà iwao de, ɔ aa pɔwena wòlo, aale só.*

2 Ké Falisio è, ɔ aa ò Yesue: N iwao gwa, aale yá pɔ wili ke kámabogɔɔzɔí ke.†

† 11:10 Mal 3.1 ‡ 11:14 Mal 3.23 § 11:21 Isa 23.1-18 * 11:23 Isa 14.13-15 † 11:23 Daa 19.24-28 * 12:1 Iko 23.25 † 12:2 Bɔa 34.21

3 Ǿ Yesu òné: I kyoke á è lá Davidi kè ní a gbé̃o ɔɔɔ pɔ nɔana lé ní deo lé?

4 A gè̃ Lua ua, à p̃ēe pɔ wa kàle Luae sò, p̃ēe pɔ aàpi ní a gbé̃o aa a soa zé vío, sema sa'onao bàasio.‡

5 Ké sa'ona pɔ aa ku Lua ua kámabogɔɔzĩo lé bɔ ɔɔɔpi yá kpe mé aa tàae ví s̃o, i a kyoke á è Mɔzi ikoyā guuo lé?§

6 Málē oé: Pɔ pɔ a z̃o de Lua uaa ku la.

7 Tó á yáe bee mid̃e, gb̃ēkekeak̃e ̃o má yei, i ke sa'oa no,* d̃o yāa i yāesaideɔ tàae eo.

8 Asa Gb̃ēnaz̃in Né iko ví kámabogɔɔwae.

9 Ké Yesu b̃o we, ̃o à gè̃ ní lousisikpeu.

10 G̃e pɔ a ɔ imia ku we. Ké gb̃ēeɔ ye yāda Yesula yáí, ̃o aa àà là aa m̃e: Gb̃ēgb̃āgb̃āa z̃eví kámabogɔɔzĩa?

11 Ǿ Yesu w̃emá à m̃e: A déme aɔ s̃a ví, a zuwà eu kámabogɔɔzĩ, a g̃ē b̃oio ni?

12 Gb̃ēnaz̃ina de s̃āa z̃o. Ayāmeto maak̃ea kámabogɔɔzĩ z̃eví.

13 Ǿ Yesu ò g̃ēpie: N n ɔpi poo. A p̃ò, ̃o à s̃u a gb̃eu wásawasa lá adowa.

14 Ǿ Falisĩo b̃òle gè̃ lekpaaĩi Yesuzi, lá aa ke wà àà de.

Zikena pɔ Lua s̃e

15 Yesu d̃ò, ̃o à gò we. Bila b̃ò teàzi, ̃o à ní gyāeɔ gb̃āgb̃ā píi,

16 à g̃iné aa a t̃ó fáaa.

17 Beewa Lua yá pɔ ānabi Isaia òe bee k̃e, à m̃e:

18 Ma z̃ikena pɔ má s̃èn ke,

ma yenzide pɔ àà yá i kamagu.

Má a Nis̃ina pisiwà,

i yáze de da buiɔne.

19 A lekpaakeo, a palamáo,

gb̃ēe a àà z̃o ma d̃o g̃āaeo.

20 A fee ekpaaz̃eua éo,

a filia ỹēena deo,

̃o a to yáze de m̃o ɔda z̃āa.

21 Bui píi w̃é aɔ d̃oàzi.†

Táagoa

(Maa 3.20-30, Luk 11.14-23)

22 Ǿ wà m̃ò Yesue ní táade ṽla pɔ a léna naaleao. Yesu àà gb̃āgb̃ā, àle yá'o sa, àle gu'e.

23 Ǿ yápi d̃i bílawa píi aa m̃e: Davidi Buipi yà m̃oɔɔ?

24 Ké Falisĩo mà, ̃o aa m̃e: Gb̃ēe bee a f̃o t̃āa goné, mé i ke ní t̃āa k̃ia Beezebu gb̃āao bàasio.‡

25 Yesu ní làasoo d̃o, ̃o à m̃e: Kpala pɔ a gb̃é̃o íbeles̃è ní k̃o a mid̃e. W̃éle ge ua pɔ a gb̃é̃o íbeles̃è ní k̃o a g̃o bezĩ ũe.

26 Tó Set̃au lé a gb̃é̃o goné, à íbeles̃è ní az̃iaon we. Aà kpala aɔ z̃ea kpelewa ni?

27 Tó Beezebu gb̃āa miɔ táagoomá be, á gb̃é̃o i go ní dé gb̃āao s̃o ni? Beewa ázia gb̃é̃o yá iikpàwá.

‡ 12:4 1Sam 21.1-6, Lev 24.9 § 12:5 Nao 28.9-10 * 12:7 Oze 6.6 † 12:21 Isa 42.1-4 ‡ 12:24 Mat 9.34

28 Lá Lua Nisina gbāa ɔ́ mále táagoomá, àò dō ké kía pò Lua kpà mò á guun we.

29 Kpelewa gbé a gē gōsa gbāa kpéu à aà pòó séle, mé i ke à aà yè gīa bàasio ni? Aà yea gbea ɔ́ a aà kpé yɔe sa.

30 Gbé pò de ma gbé ūo á ma ibeεε, mé gbé pò lé pò káaamanɔ, àle fáaaε.

31 Ayámεto mále oé, Lua a gbéó ké ní ní duunao ní a tó bèε pò aa sīo pii, ama a gbé pò à a Nisina tɔbēεsī kéo.

32 Tó gbé yādò Gbēnazin Néwa, Lua a aà ké, ama tó gbé yādò Lua Nisnawa, Lua a ade ké dúnia tiaε bee guuo ge a pò lé mó.

Gbé dsa a yákeawa

(Luk 6.43-45)

33 Tó n lí maa bà, a né ɔ́ maaε. Tó n lí vāi bà sō, a né ɔ́ vāiε. Asa libe wī lí dōwà. §

34 Gbēnazin pílígonaɔ!* Ké á vāi, kpelewa á fō yāmaa oi? Asa yá pò kò sōo ɔ́ lé ɔ́.

35 Gbēmaa ɔ́ maa bɔ a sō maa guue. Gbēvāi sō ɔ́ vāi bɔ a sō vāi guue.

36 Mále oé: Yákpalekegɔɔzī gbéó ní yāfaasai pò aa ò séle siu Luaε pii.

37 Asa yá pò ní ò mé a yānakpama ge ɔ́me a yādanla.

Seelagbeaa Yesuwa

(Maa 8.11-12, Luk 11.29-32)

38 ɔ́ Mɔizi ikoyādanεdeε ní Falisieɔ ò Yesue: Mae, wá ye ñ seelaε ke wà e.

39 ɔ́ Yesu wémá à mē: Gbāgbē vāi luanaaikensaiɔ mé lé seela gbeaa. Má seelaε kenéo, sema ānabi Yonasi pò.

40 Lá Yonasi kè kpò gbène gbeε guu fáane ní gwāasinao e gɔɔ áaɔ, màa Gbēnazin Né a ke téenau fáane ní gwāasinao e gɔɔ áaɔ. †

41 Yákpalekegɔɔzī Ninivadeɔ fele yāda gbāgbēɔlaε. Asa ké aa Yonasi waaso mà, aa nòsɛllieε, ‡ mé gbé pò a zō de Yonasia ku la.

42 Yákpalekegɔɔzī geɔmidokii oi nɔε kía a fele yāda gbāgbēɔlaε. Asa nɔεpi bò za tɔɔle léwa, à mò Salomɔɔ ɔ́nɔyā maie, § mé gbé pò a zō de Salomɔɔa ku la.

Táa taa a s'ziwa

(Luk 11.24-26)

43 Tó wà táa gò gbéε, ɔ́ liaaliaa gugiuu àò gbé wεεle à dièε. Tó i eo,

44 ɔ́ i mε: Má ea ta ma s'ziwaε. I ea tawà, ɔ́ e a be ado à zu'ò, à azía kèke wásawasa.

45 ɔ́ i ge táa pò an vāi dealaɔ séle mèn sɔpla à suúnɔ, aaɔ diè. ɔ́ gbépi gwea gbezā vāi i de a káaua. Gó doupi mé a gbāgbéɔ bua sō.

Yesu daεɔ

(Maa 3.31-35, Luk 8.19-21)

46 Ké Yesu lé yá'ò bílaε, ɔ́ aà da ní aà dāunaɔ kà, aa zè bàasi, aa ye aà yái.

47 ɔ́ wa òè: N da ní n dāunaɔ zεa bàasi, aa ye n yái.

48 ɔ́ Yesu a zāsi gbépiwa à mē: Déme ma da ge ma dāunaɔ ūi?

49 ɔ́ à ɔ̀dò a ɔ́waɔwa à mē: Ma da ní ma dāunaɔn ke.

50 Asa gbé pò ɔ́ ma Mae pò kú musu pɔεá ke mé ma dāuna ge ma dāe ge ma da ū.

13

Pówenkεεlea

(Maa 4.1-20, Luk 8.4-15)

- ¹ Goo doūpi zǐ Yesu bò be à gè zǒle ísidale.
- ² Wà kàaaaazi dasidasi, ò à gè zǒle gó'ílena guu, gbépii gò sia ísidale.
- ³ Ǿ à yálèèüné dasi à mè: Zǒe mé bò gè pówenakelei.
- ⁴ Lá àle keele, ò a keeo lèle zé guu, bāo mo blè.
- ⁵ A keeo lèle gbeseena musu, gu pò tóle gèeleuo, ò aa bòle gòò ké tóle gèele weo yái.
- ⁶ Ké latè gbāakù, aa tekù aa giigàga, ké aa zǐna vío yái.
- ⁷ A keeo lèle le guu, ò le fèle kùamá.
- ⁸ A keeo lèle tóle maau, aa fèle ne'í, a keeo wén basobasoo, a keeo bàaabaaò, a keeo baakwikwi.
- ⁹ Gbé pò nòse ví aà yápi ma.
- ¹⁰ Ǿ Yesu iwao sǎaazi aa aà là aa mè: Bóyái níle yá'oné ní yáleeüaoi?
- ¹¹ Ǿ a wémá à mè: Lua á gbá zé à kpala pò bò a kíi asiio dǒ, āma í ní gba zéo.
- ¹² Asa gbé pò pò ví, Lua a káfìè e à fèè. Gbé pò pòe ví sǒo, baa yooona pò a ví, Lua a siwàe.
- ¹³ Ayāmeto mále yá'oné ní yáleeüao, asa aai gugwa pòe'esai, mé aai swákpa yāmasaie.
- ¹⁴ Lua yá pò ānabi Isaia ò kè má, à mè: Baa tó aa swákpà maamaa, aa yāe mao, baa tó aa webii maamaa, aa pòe eo.
- ¹⁵ Asa an nòse paaao, ké aasu ònokūo yái, an swá gbāa, ké aasu yāmao yái, an wé kūaaa, ké asu kēo yái. Aa ye ea sua mà ní gbágbāo.*
- ¹⁶ Báaaadeon á ü, ké á wé lé gu'e, mé á swá lé yāma.
- ¹⁷ Siana mále oé: Anabio ní gbēmaao ku dasi aa ye pò pò ále eo e, aai eo. Aa ye yá pò ále mao ma, aai mao.
- ¹⁸ A pówenkεεlea yāma sa.
- ¹⁹ Tó gbé kpala pò bò Lua kíi yāmà mé i dǒo, Setāu í mó pò pò wa tò aà sǒ guupi siwàe. Pówena pò lèle zé guu min we.
- ²⁰ Pówena pò lèle gbeseenawa sǒ, bee mé yá pò gbé mà a sǐ gòò ní pònao ü.
- ²¹ Lá yápi zǐna ví aà guuo, ìli ke gòoplao. Tó taasi aà lè ge tó wàle ìadawà yápi yái, í fu gòòe.
- ²² Pówena pò lèle le guu de yá pò gbé mà, ò dúnia yákaakea ní yea aizεeio kùawà ü, ò í gǒ àisai.
- ²³ Pówena pò lèle tóle maau de yá pò gbé mà mé a dǒ ü. I káfìake lee basobasoo ge lee bàaabaaò ge lee baakwikwi.
- Yáleeüa ní kpala pò bò Lua kíio*
(Maa 4.30-34, Luk 13.18-21)
- ²⁴ Yesu yápāle lèèüné à mè: Lá kpala pò bò Lua kíi den ke: Gbēe mé ése maa tò a bua.

* 13:15 Isa 6.9-10

25 Goo pò wàle i'ò, ò aà ibee m̀ papaa kà ésepiu, ò à gèzèa.

26 Ké ése n̄s̄i, àle pia, ò papaa b̀ gupuau.

27 Ǿ búde zíkènao m̀ òè: Dii, blèwena ní t̄s̄ n buao lo. Papaa b̀ má ni?

28 Ǿ a ònè: Ibèe mé bee kè. Ǿ zíkènao òè: N ye wà ge wolèwolé yà?

29 Ǿ à m̀: Aawo! Tó ále wolèwolé, á ése wolède.

30 A to aa fèlè s̄anu e p̄kèkèḡoo, mí o p̄kèkènaone aa papaapi kè ḡia, aai a gbakpa té pò ù, aai gbasà ése kèkè ka ma d̄ou.

31 Yesu yápàlè lèèùné b̀ à m̀: Kpala pò b̀ Lua kíi de lán dò bui pò gbèe se t̄ò a buawae.

32 A wèna kelet̄u de p̄wènaola pii, àma tó à fèlè, ì z̄òkù de dò buiola pii. I lí kè, ò b̄aò ì m̀ p̄p̄e a ḡnaowa.

33 Yesu yápàlè lèèùné à m̀: Kpala pò b̀ Lua kíi de lán p̄èse'ese pò n̄e se kà p̄èti zaa lè àaò guu a lía piiwa.

34 Yesu yá beeò ò bilae ní yàlèèùao, i yàe oné yàlèèùane saio,

35 ké yá pò ànabi ò kè yái, asa à m̀:

Má yàlèèùné,

má yá pò ulea za d̄úniakalèḡoo oné.†

36 Ǿ Yesu bíla tò we à tà b̄e. Aà iwao s̄àaazi aa m̀: Bua papaa yá b̄òlèkèwèe.

37 Ǿ a ònè: Blèwènt̄onaá Gbènazin Néè.

38 Buaá d̄úniae. Blèwenaá kpala pò b̀ Lua kíi gbèone. Papaaá gbèv̄aione.

39 Ibèe pò ní t̄s̄ Ibiisiè. P̄kèkèaá d̄únialaaḡooe. P̄kèkènaoá malaikaone.

40 Lá w̄i papaa kè kátèu, màa a kè d̄únialaaḡoo.

41 Gbènazin Né a a malaikao gbæe aa gbèsas̄anao ní v̄aikenao b̄ole a kpala gbèó guu pii,

42 aai ní ká té p̄s̄i guu. We aa òl̄ou aa òdi ní musu.

43 Ǿ gbèmaao aao t̄eke lán íat̄ewa kpala pò b̀ ní Mae kíiu.‡ Gbè pò n̄se v̄i aà yápi ma.

44 Kpala pò b̀ Lua kíi de lán àizèe pò ulea buawae. Ké gbèe b̀wà, a kèkè ùlè, ò p̄ona guu à tà à pò pò á v̄o yia pii, ò à buapi lù.

45 Lá kpala pò b̀ Lua kíi den kè b̀. Laatana mé lé òso maao wèele.

46 Ké à òso òde è, ò à tà à pò pò á v̄o yia pii, ò à òsopi lù.

47 Lá kpala pò b̀ Lua kíi den kè b̀. Wà táalu zù ísiau, à kpò bui pii kù.

48 Ké à pà, wa ḡalè bùaò s̄is̄ia, ò wà z̄òlè wà a maao plè wa kà gbíu, wà a v̄aio kòlè.

49 Màa a kè d̄únialaaḡoo. Malaikao m̀ gbèv̄aio séle aa ní b̄ole gbèmaao guu,

50 aa ní ká té p̄s̄i guu. We aa òl̄ou aa òdi ní musu.

51 Ǿ Yesu ní lá à m̀: A yá beeò mi d̄ò sa píia? Aa wèwà aa m̀: Ao!

52 Ǿ a ònè: Tó M̄ozi ikoyādanede kpala pò b̀ Lua kíi yādàda, aò de lán uabele pò ì p̄o dafu ní a zio b̄o a làasi guuwae.

Nazaretideò gia Yesu ndaikèi

(Maa 6.1-6, Luk 4.16-30)

53 Ké Yesu yá beeò lèèùné a làa, à b̀ we.

54 A gè gu pò à neblèu, ò à yādàné ní lousisikp̄eu. Aà yá b̀ ní sae aa m̀: A òno ní dabudabu beeò sè má ni?

† 13:35 Sout 78.2   ‡ 13:43 Dan 12.3

55 Li'ána nén àà ũo lé? Àà da tón Maliamao lò? Àà dāunaon Zaaki ní Yosefuó ní Simᵋᵋo ní Yúdao ũo lò?

56 Àà dāeᵋ kúwanᵋ lao lé? A yá beeᵋ è má píi ni?

57 ᵋ bee tò aai àà náaikεo. Yesu òné: Anabi líᵋ beεεsaio, sema àà be wéleu ní àà uao bàasio.

58 I dabudabukε we bílao, ké aai àà náaikεo yáí.

14

Zāa Da'ilena gaa

(Maa 6.14-29, Luk 9.7-9)

1 Gᵋᵋ bee būsupi kí Elodi Yesu bao mà.

2 ᵋ à ò a íwaone: Gbépiá Zāa Da'ilenaε. Gábᵋε. Bee yá mé tò à gbāa'è, àle dabudabuᵋ κε.

3 Asa Elodi Zāa kù yāa, à mᵋkàwà à àà dàkpeu a dāuna Filipi na Elodia yáíε.

4 Ké Zāa íᵋ oè: N Elodia vía nᵋ ũ zé vío.*

5 Elodi ye à àà de, āma àle víakε bílaε, asa aa àà ānabikε síε.

6 Elodi ia dikpe zí, Elodia nenon gbāa ᵋwà gbé pᵋ mò weᵋne, ᵋ à kè Elodie na maamaa.

7 ᵋ à legbè à mè: Má sí ní Luao, má n gba pᵋ pᵋ n a wabikεa píi.

8 ᵋ àà da yādàè, ᵋ népi mè: Ma gba Zāa Da'ilena mi pelentiu la tia.

9 ᵋ kíapi pᵋ yá, āma lé pᵋ a gbè bleblenaᵋ wáa yáí ᵋ à mè wà kpawà.

10 ᵋ à gbé zí Zāa Da'ilena mi zᵋi kpéu.

11 Ké wà mò ní àà mio pelentiu, wa kpà népiwa, ᵋ à gèᵋ a daε.

12 ᵋ Zāa íwaᵋ mò, aa àà ge se ví, ᵋ aa gè wa ò Yesue.

Yesu blekpaa gbᵋon òaasᵋᵋᵋ leε sᵋᵋwa

(Maa 6.30-44, Luk 9.10-17, Zāa 6.1-15)

13 Ké Yesu yápi mà, ᵋ à gè gó'ilena guu, àle gé gusaena ké àᵋ ku ado. Ké gbéᵋ mà, aa bᵋ wéle ní wéleᵋ dasidasi, aa pèleaàzi kèse.

14 Ké Yesu bᵋ gó guu, à bíla è, ᵋ aa kèè wēnaū, ᵋ à ní gyāeᵋ gbàgbāné.

15 Ké oosi kè, àà íwaᵋ sᵋaàzi aa mè: Guεá ségbāε, mé íatē i gᵋ bíla bo. Gbéᵋ gbaε aa ta wéleᵋ guu, aa pᵋblea weεle lú.

16 ᵋ Yesu òné: I ke aa ta teasio. A pᵋ kpámá aa ble.

17 ᵋ aa òè: Pēε mèn sᵋona ní kpᵋ mèn plaᵋ ᵋ wá ví la.

18 Yesu òné: A mᵋomεε la.

19 A ò gbépiᵋne aa zᵋle sēwa, ᵋ à pēε mèn sᵋo ní kpᵋ mèn plaopi sè, à wesè musu à báaadāu. ᵋ à pēepi è'ε kpà a íwaᵋwa, aa kpaalè bílaε.

20 Ampii aa pᵋblè wà kà. ᵋ wà a miᵋna pᵋ fēᵋ sèle gbí kuεpla pai.†

21 Gᵋε pᵋ aa pᵋblèᵋ kà gbᵋon òaasᵋᵋᵋ leε sᵋᵋ (5.000) taawa, nᵋᵋ ní néᵋ bàasi.

Yesu taa'oa isidaa

(Maa 6.45-56, Zāa 6.16-25)

22 ᵋ Yesu nàe a íwaᵋwa gᵋᵋ aa gē gó guu, aa dᵋaaε ísida baale e àᵋ bíla gbaε.

23 An gbaεa gbea à dède sísí musu wabikεi Luawa ado. Gu lé si, a ku we ado.

24 Gópi zākū ní gᵋsᵋleᵋ, ᵋ zàa'iana kàka lé daε, í lé a za'ᵋwá.

* 14:4 Lev 20.21 † 14:20 2Kia 4.42-44

- 25 Gufēne Yesu be ía, àle gé a íwao kíi.
 26 Ké aa aà è be ía, ò sò kèngu aa m̀: Gyaade! Aa wiilà ní v́iao,
 27 ò Yesu òné g̀ò à m̀: A s̀dile, máme! Asu to v́ia á k̀o.
 28 Ǿ Piē òè: Dii, tó míme, to mà táa'o ía mà m̀ n kíi.
 29 Ǿ Yesu m̀: M̀! Ǿ Piē b̀ g̀o guu a be ía, àle gé aa kíi.
 30 Ké a è íana lé a pá, ò v́ia aà k̀, àle kpále, ò a wiilà à m̀: Dii, ma suaba.
 31 Weg̀o Yesu ɔ̀b̀ à aà k̀, ò a òè: Luanaaifēnende! B́yái n seakèi?
 32 Ké aa g̀e g̀o guu, íana làa.
 33 Ǿ gbé p̀ aa ku g̀o guu k̀lèè aa m̀: Lua Nén n ũ síana.
 34 Ké aa bùa baa, aa kà Genzaleti bùsuu.
 35 Wekiide Yesu d̀, ò aa aà bao f̀aa bùsupiu píi, ò wà m̀è ní gyāe píi.
 36 Wà wabikèwà, baa aà ula lé, wà e ɔ̀kàwà. Ǿ gbé p̀ ɔ̀kàwà gbàgbà píi.

15

Felkaayá

(Maa 7.1-13)

- 1 Falisie ní M̀izi ikoyádanedeo b̀ Yelusaleũ aa m̀ Yesu kíi, ò aa aà là aa m̀:
 2 B́yái ní íwao lío wá dezi felekaayá k̀ao ni? Aali ɔ̀pi lá felekaayá dílewa aa gbása p̀blèo.
 3 Ǿ Yesu a z̀símá à m̀: B́yái i p̀kpa yá p̀ Lua dílezi i felekaayá k̀ai?
 4 Asa Lua m̀, àli á de ní á dao kpelaē. * A m̀ l̀, gbé p̀ a de ge a da kpèb̀, wà ade de. †
 5 Apiò s̀ i me tó gbé ò a de ge a dae, p̀ p̀ á v́i à d̀onle g̀o Lua p̀ ũe,
 6 ade b̀ ní kpela yáun we. Beewa i Lua yá b̀de á felekaayá k̀a yái.
 7 M̀afilide! Anabi Isaia d̀aa á yá'ò wásawasa à m̀:
 8 Bui bee í Lua kpela ní léoe,
 an s̀ kuwà l̀o.
 9 Aaí aà sisi p̀e,
 gbēnazina ikoyá ò aai dané. ‡

Yá p̀ í to wà gbále

(Maa 7.14-23)

- 10 Ǿ Yesu bíla laai sisi à m̀: A swákpa yáma.
 11 I ke p̀ p̀ í g̀e léu mé lí tó gbé gbálè. Yá p̀ í b̀o léu mé i to gbé gbále.
 12 Ǿ aà íwao s̀aaazi aa m̀: N d̀ ké Falisie yápi mà, à z̀ ní p̀wao lé?
 13 Yesu wemá à m̀: P̀ p̀ ma Mae p̀ kú musu i t̀o, a wolē.
 14 A ní tó we. V́ia d̀aanaone! Tó v́ia d̀aa v́iaē, an pla nípii aa zu eue.
 15 Piē òè: Yápi b̀olekewē.
 16 Ǿ Yesu m̀: E tia i ònókúoa?
 17 A d̀ ké p̀ p̀ g̀e léu í ta gbēu, ò wí a bíikpekeo lò?
 18 Yá p̀ b̀o léu s̀ à b̀o s̀ guue. Ǿme í to gbé gbále.
 19 Asa za s̀ guu ò láasoo v́ai í b̀o: Gbēdeā, wúlea ní gbēpále ǹo,
 gbásikea, kpáí'oa, yáɔama ní gbés̀s̀s̀ao.
 20 Yá bee mé í to gbé gbále. P̀blea ɔ̀pisai lí tó gbé gbálè.

Buipále ǹe wabikea

(Maa 7.24-30)

* 15:4 B̀a 20.12 † 15:4 Lev 20.9 ‡ 15:9 Isa 29.13

21 Ǿ Yesu b̀ò we à gè Tii ní Sid̄so b̀usuu.

22 Kanaa ǹɔɛe ku b̀usupiu, à mò will̀èwà à m̀è: Dii, Davidi Bui, ma ẁɛnagwa. Táa lé íada ma ǹɛnɔɛnawa maamaae.

23 Ǿ Yesu i wewào. Aà íwao s̀òààzi, aa wabik̀èwà aa m̀è: Ǹɔɛpi yá, asa aò t̀éwázi ní wiioɛ.

24 Yesu ẁemá à m̀è: Isailio v̄uaaa lán s̄aɔwae. An kíi ̄ Lua ma z̄iu ado. §

25 Ǿ ǹɔɛpi mò k̀ulèè à m̀è: Dii, ma ía.

26 Yesu òè: A maa ké wà néɔ bl̄e s̄e zu gb̄ɛɔn̄eo.

27 Ǿ ǹɔɛpi m̀è: S̄ianaɛ Dii! Baa ní beeo gb̄ɛɔ í bl̄e kasona p̀ó l̀èl̄e ní dii táabũnu z̄íɛɔ p̀ɛɛl̄e.

28 Ǿ Yesu ẁèwà à m̀è: Ǹɔɛ, ní ma náai v̄í z̄ɔɔ. A k̄ɛn̄e lá ní yeiwa. Ǿ aà ǹɛnɔɛna gb̄ágb̄a zaapiwa g̀ɔɔ.

29 Yesu b̀ò we à s̀ù, àl̄e d̀o Galile ísidai, ̄ à bùa à z̀òl̄e s̀ís̄ia.

30 Wà m̀èè ní ɛɔ ní v̄iao ní k̀òɔɔ ní sw̄adoɔ ní gȳae páleɔ dasidasi. Wà ní kál̄e aà gb̄ázi, ̄ à ní gb̄ágb̄a.

31 Ké gb̄éɔ è sw̄adoɔ lé yá'o, gb̄ɛkaaũao lé g̀ɔ wásawasa, ɛɔ lé t̄aa'o, mé v̄iao lé gu'e, yápi b̀ò ní sae, ̄ aa ní Isailio Lua s̄áaukpà.

*Yesu blekpaa gb̄ɛɔn̄ òaasɔɔɔ l̄e s̄iíɔwa
(Maa 8.1-10)*

32 Yesu a íwao k̄àaa a òn̄é: Gb̄éɛɔ k̀em̄ɛɛ ẁɛnaũ, asa aa kumanɔ a g̀ɔɔ àaɔn̄ la, mé aa p̀ɔe v̄í wà bleo. Má ye mà ní gbae ní ǹɔanao, ké an ỳèèe su láa z̄éuo yáí.

33 Ǿ aà íwao aà là aa m̀è: Mák̄i wá bl̄e eu s̄ɛgb̄au la à gb̄é sà dasiɛɔ k̄ai?

34 Yesu ní lá à m̀è: A p̀èe v̄í m̀èn ũma ni? Aa m̀è: M̀èn s̄opla ní kp̀ò kelenaeɔ.

35 Yesu ò bílae aa z̀òl̄ez̄òl̄e t̀ɔɔl̄e.

36 Ǿ à p̀èe m̀èn s̄oplap̄iɔ s̀è ní kp̀ɔɔ, à s̄áaukpà, ̄ a è'e kpà a íwao, aa kpà bílawa.

37 Gb̄épii p̀obl̄è k̄à. Wà a miɔna p̀ó f̄èɔ s̀èl̄e s̀ò s̄opla pai.

38 G̀ɔe p̀ó aa bl̄èɔ k̄à gb̄ɛɔn̄ òaasɔɔɔ l̄e s̄iíɔ (4.000) ǹɔɔɔ ní néɔ bàasi.

39 Ké Yesu bíla gb̄àe, ̄ à g̀è g̀ó'íl̄ena guu, à g̀è Madala b̀usuu.

16

Falisiɔ seelagb̄eaa

(Maa 8.11-21, Luk 12.54-56)

1 Falisiɔ ní Saduseɔ mò Yesu kíi. Aale aà kpakpa, ̄ aa gb̀èawà aà seelak̄en̄é ní Lua gb̄áao wà e.*

2 Ǿ Yesu a z̄ásimá à m̀è: Tó íat̄é g̀è kp̄éu i m̄e: Gu a weee, asa luabe t̄ɛak̀ùe.

3 Tó k̀ɔɔe i m̄e: Lou a ma gb̄á, asa luabe d̄e t̄énduuduue. A luabe w̄é d̀òk̀òe, āma i f̄ɔ g̀ɔɔe bee seela d̀òɔ.

4 Gb̄ágb̄ɛɔ v̄ai, luanaaik̄ensaiōn̄e! Aaí seela gb̄eaa, āma má seelae k̄en̄éɔ, sema Yonasi p̀ó. † Ǿ à ní tó we à tà.

5 Ké aà íwao bùa baa we, p̀èe k̀ús̄ua yá s̄àngu.

6 Ǿ Yesu òn̄é: Aò áz̄ia k̄ua d̄ó! A laaika Falisiɔ ní Saduseɔ p̀èese'esei.

7 Ǿ aale ok̀òe: P̀èe p̀ó wi seo yáí a òi màa.

8 Yesu d̀ómá, ̄ à ní lá à m̀è: Luanaaif̄ɛn̄endeɔ, b̀óyáí àl̄e ok̀òe ké á p̀èe v̄io yáíei?

9 E tia i d̄soa? P̄εε mèn s̄o p̄o má kpà gb̄ε̄on òaas̄o s̄o lee s̄o s̄o wa (5.000) yá d̄o águo lé? A s̄èle gb̄i ūma ni?‡

10 P̄εε mèn s̄o pla p̄o má kpà gb̄ε̄on òaas̄o s̄o lee s̄i s̄o wa (4.000) s̄o, á s̄èle s̄o ūma ni?§

11 B̄yái i d̄s̄ ké p̄εε yá má òéoo ni? A laaika Falis̄io ní Sadusēo p̄εε s̄e'esei!

12 Ǿ aa d̄ò sa i ke p̄εε s̄e'ese òlé oné wà laaikaio, Falis̄io n̄ Sadusēo yá dan̄εε.

Piεε Yesu Mesiike oa
(Maa 8.27-33, Luk 9.18-22)

13 Ké Yesu kà Sezale Filipi b̄usuu, ò à a iwaò là à mè: Dé wàle o Gb̄ēnaz̄in Né de a ūi?

14 Aa mè: Gb̄ēo ì me Zāa Da'ilenae. * Gb̄ēo ì me Elia. Gb̄ēo ì me Zelemii ge ānabi yāaen n̄ ū.

15 Yesu mè: Apiò s̄o, dé i me má de a ūi?

16 Sim̄o Piεε wèwà à mè: Mesiin n̄ ū, Lua b̄éε Né.

17 Ǿ Yesu òè: Báaaden n̄ ū, Yonasi né Sim̄o! Asa i ke gb̄ēnaz̄ina mé yá bee dān̄εo, ma Mae p̄o kú musue.

18 Mále oné: Piεen† n̄ ū, mé gbesipi ò má a gāli zed̄owà. Baa beda gb̄āadeo a z̄iblewào.

19 Má kpala p̄o b̄o Lua kíi kilin̄εo kpama. P̄o p̄o ní yè d̄ún̄iauo aò yea musue, mé p̄o p̄o ní p̄olo d̄ún̄iauo aò poloa musue.

20 Ǿ Yesu a iwaò lep̄apa aasu o gb̄ēε Mesiin a ūo.

Yesu a gaa ní a vuao yá'oa
(Maa 8.31-38, Luk 9.22-26)

21 Za ḡo bee ò Yesu lé a Yelusaleŭ gea piliwà a iwaon̄ε à mè, sema à taasike gb̄ēz̄oò ní sa'onkiaò ní M̄oizi ikoyādan̄edeo ɔz̄i, aai a de, í vu a ḡo àāz̄e z̄i.

22 Ǿ Piεε aà s̄isi gusae, àle giè à mè: Sue Dii! Bee a n̄ leo!

23 Ǿ Yesu líli ò Piεεε: Gomεε we Setāu! N̄ ye zez̄omεεε, asa n̄ láasooá Lua p̄o no, gb̄ēnaz̄ina p̄oε.

Yesu lia
(Maa 8.34-9.13, Luk 9.23-36)

24 Ǿ Yesu ò a iwaon̄ε: Tó gb̄é ye ke ma iwa ū, aà gi az̄ia w̄ēnizi, i a lip̄ākōa sé, i temazi.

25 Gb̄é p̄o ye ào a w̄ēni kūa, w̄ēnipi a v̄ūaawà. Gb̄é p̄o ḡi a w̄ēnii ma yái s̄o, ade mé aò w̄ēni v̄i.‡

26 Tó gb̄é d̄ún̄ia b̄úu è mé à kua ziawa, b̄o ài bee v̄ii? B̄o gb̄é a fiaboò à zia'ei?

27 Asa Gb̄ēnaz̄in Né a ea m̄o a Mae gaw̄i guu ní a malaikaò, i fiabo baadeo a yákeawa.§

28 S̄iana mále oé, gb̄é p̄o aa ku laeo gao, aa Gb̄ēnaz̄in Né e, àle mó kía ū.

17

1 Ḡoò soolo gb̄ea Yesu Piεε ní Zaakio ní aà d̄auna Zāao s̄èle ḡér̄no gb̄ès̄is̄i les̄i musu r̄t̄εε.

2 Ǿ à lí ní wáa. Aà oa lé teke lán íat̄ewa, mé aà ulaò ḡò p̄úntaitai.

3 Ǿ M̄oizi ní Eliao b̄o m̄ómá, aale yá'o ní Yesuo.

‡ 16:9 Mat 14.17-21 § 16:10 Mat 15.34-38 * 16:14 Mat 14.1-2 † 16:18 Bee mè gbe. ‡ 16:25 Mat 10.38-39 § 16:27 Sou 62.13

4 Ǿ Piεε ò Yesuε: Dii, a maa wàò ku la. Tó ní yei, má lákpe ðò mèn ààǝ, n pò do, Mòizi pò do, Elia pò do.

5 Gɔɔ pò ále yá'ò, luabepuana tekea kùrìla. Ǿ aa ɔɔ mà luabepuanapi guu à mè: Gbée beeá ma Né m̀ndona yenzideε, aà yá ì kamagu. A aà yāma.*

6 Ké aà ìwapiɔ ɔɔpi mà, vía ní kú maamaa, aa wùle ní gbεεu.

7 Ǿ Yesu s̀ǹzi à ɔ̀námá à mè: A fele, ásu víakεo.

8 Ké aa wεsè musu, aai gbēε eo, sema Yesu ado.

9 Gɔɔ pò aale pila gb̀s̀s̀ipiwa, Yesu dilené à mè: Asu yá pò á è o gbēε mao e Gb̀ǹazín Né ge ɔɔò gau.

10 Ǿ aà ìwao aà là aa mè: Bóyái Mòizi ikoyádanedeɔ ì o Elia mé a ɔ̀aa m̀oi?†

11 Ǿ a wémá à mè: Elia a m̀o síanaε, i εa yápii keke.

12 Ama mále oé: Elia mò kò,‡ wi aà ɔ̀o, ɔ̀ wà ní p̀oεá dàè. Maa wa Gb̀ǹazín Né wetá ɔ.

13 Ǿ aà ìwao ðò ké Zāa Da'ílεna yá ále oné.

*Yesu nεg̃ε táade gbágbaa
(Maa 9.14-32, Luk 9.37-45)*

14 Ké aa kà bíla guu, g̃εε mò kùle Yesuε

15 à mè: Dii, ma né ẁnagwa, asa gbakɔ̀ndeε. I taasike maamaaε, ɔ̀ léle téu ge íu m̀oɔm̀oε.

16 Ma m̀aaànɔ n ìwaoñε, aai f̃o aà gbágbáo.

17 Ǿ Yesu mè: Gbágbē kolea luanaaikensaiɔ! Máo kúánɔ e ɔ̀ε ni? Máo m̀nakéánɔ e ɔ̀ε ni? A m̀mεεaànɔ lá.

18 Yesu g̃í táaε, ɔ̀ à gò népiwa, à gbágbā weg̃ɔ.

19 Bee gbεa Yesu ìwao s̀s̀aazi níτēε, aa aà là aa mè: Bóyái wa fua táapi goi?

20 A wémá à mè: Ké á Lua náai ví bílao yáíε. Síana mále oé: Tó á Lua náai ví a gb̀ǹε kà ef̃ wénawa, mé á ò gb̀s̀s̀is̃ε beεe aà fele la aà gé le, a feleε. Yāe a á fuo.

21 Wabikεa ní lεyεao mé ì táa bee taa go.

*Yesu a gaa ní a vuao yá'oa
(Maa 9.30-32, Luk 9.43-45)*

22 Gɔɔ pò a kú ní a ìwao s̃anu Galile, a òné: Sema wà Gb̀ǹazín Né kpámá,

23 wi aà ɔ̀ε, i vu a gɔɔ àaɔdezi. Ǿ an p̀o yá maamaa.

Lua kpé wè'ṣa flaboa

24 Ké aa kà Kapεnaũ, Lua kpé ɔ̀sinaɔ mò Piεε là aa mè: A yádanede lí wè'ṣa kpao lé?§

25 Piεε wémá à mè: I kpá. Ké Piεε lé g̃ε ua, Yesu ɔ̀aa òè g̃ɔ: Simɔɔ, ɔ̀ ɔ̀ dúniaε bee kíaɔ ì wè'ṣa ge aseá símái? An néo yà, ge gb̀páleɔñε? N yápi è kpelewai?

26 Piεε mè: Gb̀páleɔñε. Yesu òè: Tó beewεε, an néo bàa kuo.

27 Ama ké wá yá su ɔ̀máo yáí, gé kokoa dai ísidaa. Kpò séia pò ní kù, ñ a lé w̃εaa, níỹ ɔ̀a e a guu. Bee se kpámá, mapí ní mpio pò ũ.

18

*Tεa Yesuzi lán néwa
(Maa 9.33-48, Luk 9.46-48, 15.3-7)*

* 17:5 Mat 3.17 † 17:10 Mal 3.23 ‡ 17:12 Mat 11.13-14 § 17:24 Bɔa 30.13-16

1 Zibeezi Yesu iwaɔ mò àà là aa mè: Déme deŋla kpala pɔ̀ bɔ̀ Lua kɛ́i gbéɔ guui?

2 ɔ Yesu néfɛnɛnae sisi zè ní aɛ

3 à mè: Siana mále oé, tó i lile a gɔ̀ lán néwao, á gɛ́ kpala pɔ̀ bɔ̀ Lua kíi guuo.

4 Gbé pɔ̀ azia sàaa à gɔ̀ lán néfɛnɛnae beewa mé deŋla kpala pɔ̀ bɔ̀ Lua kíi gbéɔ guu.

5 Gbé pɔ̀ né bee taa dɛ́le ma iwake yáí, ade ma dileɛ.

6 Tó gbé tò né pɔ̀ lé ma náaikéɔ do fù, a maa ní adeo yãa wà wísilogbe gbène do àà nɔɛɛ, wi àà zu ísi guo.

7 Waiyoo dúnia, ké yá pɔ̀ í to wà fu ku a guu yáí. Sema yá pɔ̀ í to wà fu àò ku, ama waiyoo gbé pɔ̀ fua yápi sù bɔ̀ àà kíi.

8 Tó n ɔ ge n gbá mé tò níle fu, zɔ̀ n vūaa. Gɛ́a àizána guu kɔ̀ ɔ̀ ge ɛɛ ɔ̀ maa de wà n zu té gasai guu ní ɔ̀ mèn plaog ge ní gbá mèn plaola.

9 Tó n wé mé tò níle fu, bɔ̀ n vūaa. Gɛ́a àizána guu wɛdode ɔ̀ maa de wà n zu zia té guu ní wé mèn plaola.*

10-11 A laaika sakaa néɛɔ douzi, asa mále oé, an malaikaɔ ku luabe, aa ku kɔ̀ wéu ní ma Mae pɔ̀ kú weo gɔ̀piie.

12 Alɛ e kpelewa ni? Tó gbé sá ví mèn basɔ̀, tó ado vūaa, a a mèn basɔ̀ m̀ndosaiɔ to gbepɔ̀leu we à gé a pɔ̀ pɔ̀ vūaapi wɛɛleio lé?

13 Siana mále oé, tó a è, àà pɔ̀ aɔ nawà de a mèn basɔ̀ m̀ndosai pɔ̀ aai kɔ̀leɔla.

14 Maa á Mae pɔ̀ kú musu ye néɛ beɛ do vūaa sɔ̀o.

Sùuukea ní kɔ̀o

15 Tó n gbédee tàaekè, ge n àà le ndo, yápi bɔ̀ɛ gupua. Tó à n yãma, n n gbépi misie.

16 Tó i n yãmao, gbé m̀endo ge gbɛɔn pla se nama, ké a e yápi si seelade gbɛɔn pla ge àaɔ musu.†

17 Tó à gí n yãmai, yápi o gáli guu. Tó à gí gálipi yãmai bɔ̀, n àà dile z̀llo ɔ̀ luayádansai ɔ̀.

18 Siana mále oé: Pɔ̀ pɔ̀ á yè dúniau, aɔ yea musue, mé pɔ̀ pɔ̀ á pòlo dúniau aɔ poloa musue.‡

19 Mále oé bɔ̀, tó á gbɛɔn plaog lé kè doŋ dúniau la, yá pɔ̀ a a wabikè ma Mae pɔ̀ kú musuwa píi, a kééɛ.

20 Asa gu pɔ̀ gbɛɔn plaog ge gbɛɔn àaɔ kɔ̀ kàaaú ní ma tɔ̀o, miɔ kú ní guue.

21 Bee gbea Piɛɛ mò Yesu là à mè: Dii, gɛ́n ūma mà sùuuke ní ma gbédee pɔ̀ ɔ̀ tàaekemɛɛoi? Gɛ́n sɔpla yá?

22 Yesu wèwà à mè: Mále onɛ, i ke gɛ́n sɔpla no, gɛ́n sɔpla leɛ baaɔkwie.§

23 Bee yáí kpala pɔ̀ bɔ̀ Lua kíi yá de lán kíaɛ bee yáwa. Kíaɛ mé ye à a ɔ̀a yá gɔ̀gɔ̀ ní a iwaɔ.

24 Ké à nà ɔ̀api yáwa, ɔ̀ wà mòè ní gbé pɔ̀ aà flia sea miliɔ̀ àaa kwio.

25 Lá a ɔ̀a ví à flapi boo, ɔ̀ aà dii mè wà aà yía ní aà nao ní aà néo ní pɔ̀ pɔ̀ a víɔ̀ píi, wi gbasa wà aà ké.

26 ɔ̀ zikenapi wùle a dii aɛ, à awakpàè à mè: Menakɛmanɔ̀, má n fiabone píi.

* 18:9 Mat 5.29-30 † 18:16 Iko 19.15 ‡ 18:18 Mat 16.19 § 18:22 Daa 4.24

27 Ɔ aà dii aà wēnagwà, à aà gbàè à fiapi tòè.

28 Ké zíkɛnapi b̀ò lé, à kpàaũ ní a zíkɛndee p̀ó a fía d̀owà á́nusu ɔ́watẽ basoo. Ɔ à aà kũ, àlè aà k̀òlo wi à m̀è: Ma fiabomɛɛ.

29 Aà gb̀èdeepi ẁulè aà aè à awakpàè à m̀è: M̀ɛnakɛmanɔ, má n fiabonɛ.

30 Ama i weio. A tò wà aà dàkpeu e aà a fiaboɛ.

31 Ké aà zíkɛn gb̀é k̀iniò è màa, à k̀èné íi maamaa, ɔ́ aa g̀è yápi s̀èlè s̀iu ní diiɛ píi.

32 Ɔ diipi aà s̀isi à m̀è: Iwa v̀ai! Ma n fía t̀onɛ píi, ké n awakpàmɛɛ yáí.

33 Lá ma s̀uukènnɔ, a maa ǹ s̀uukɛ ní n gb̀èdeeo s̀ò lé?

34 Aà diipi p̀ó pà, a tò wà aà dàkpeu wàò íadawà e aà g̀ɛ fiapi boò píi.

35 Ɔ Yesu èa m̀è: Tó á baade lí s̀uukɛ ní a gb̀èdeeo ní ǹsɛm̀endoo, màa ma Mae p̀ó kú musu a k̀é.

19

Nɔyaa

(Maa 10.1-12)

1 Ké Yesu yá beo ò a làa, à b̀ò Galile à g̀è Yude bùsu kpɛ dou Yuudẽ baale.

2 B́ila teaazi, ɔ́ à ní gyãɔ gb̀àgb̀áné we.

3 Ɔ Falisio m̀ò líkpaleiwà, aa aà là aa m̀è: G̀ɔɛ zɛví à a na ya yápii yáia?

4 A wèmá à m̀è: Ké Lua ní ké g̀ɔɛ ní ǹɔɛo za káau, i a kyokɛ á èo lé?*

5 Lua m̀è a yáí g̀ɔɛ a go a de ní a daowa, i na a nawa, an pla nípii aai g̀ò lán s̀awakula ní gbalaowa.†

6 Beewa aa ku dodo lo, aa g̀ò m̀edouɛ. Ayãm̀eto p̀ó p̀ó Lua nàk̀owa, gb̀ɛnazina su k̀éaa.

7 Ɔ Falisio aà là aa m̀è: B́oyáí M̀oizi dílɛ g̀ɔɛ lí gínzila k̀ɛ kpa a nawa, i gbasa à aà yai?‡

8 Yesu wèmá à m̀è: M̀oizi á gbá zé à á na yá ké á swá gbãa yáie, áma a de màa za a daaleg̀oo.

9 Málè oé, tó gb̀é a na yà, mé i kɛ à gb̀ásikè no, tó à ǹó pàlè s̀è, à gb̀ásikèɛ.§

10 Ɔ aà íwaò òè: Tó màa g̀ɔɛ yá de ní a nao, a maa wà ǹɔɛo.

11 Ɔ Yesu òné: I kɛ g̀ɔɛ píi mé a f̀ɔ yápi s̀eo, sema gb̀é p̀ó Lua ní gbá a zé.

12 Asa gb̀èɛo lí ǹɔɛo ké wà ní í màa yáí, mé gb̀èɛo lo ku màa ké wà ní lɛ wí yáí, mé gb̀èɛo nízia k̀ù màa kpala p̀ó b̀ò Lua k̀íi yáí. Gb̀é p̀ó a f̀ɔ yápi sɛ aà s̀é.

Báaadaa néngu

(Maa 10.13-16, Luk 18.15-17)

13 Bee gb̀ɛa gb̀éò m̀ò Yesuɛ ní néò aà ɔ́namá, i wabikɛné, ɔ́ aà íwaò lé gíné.

14 Ɔ Yesu m̀è: A to néò m̀ò ma k̀íi. Asu gínéò, asa kpala p̀ó b̀ò Lua k̀íiá gb̀é bee taà p̀óɛ.

15 Ké à ɔ́namá, ɔ́ à b̀ò we.

Ɔde

(Maa 10.17-31, Luk 18.18-30)

16 Ɔ g̀ɔɛɛ m̀ò Yesu k̀íi, à aà là à m̀è: M̀ɛtulu, bó maa má kɛ mà àizána ei?

17 A wèwà à m̀è: B́oyáí nílɛ ma la maakeaii? Lua ado mé maa. Tó ní ye ǹ g̀è àizána guu, ǹyɔ́ aà yádílɛaò k̀ua.

* 19:4 Daa 1.27 † 19:5 Daa 2.24 ‡ 19:7 Iko 24.1-4 § 19:9 Mat 5.31-32

18 Ǿ à aà là à m̀: An kpele ni? Ǿ Yesu m̀: Nsuli gbēdeɔ, n̄suli w̄l̄e n̄ gbēp̄ale n̄oo, n̄suli kp̄á'oo, n̄suli ȳāɔ n̄ gbēdeewao,

19 n̄li n̄ de n̄ n̄ dao kp̄ela, n̄ȳ ye n̄ gbēdeez̄i lá n̄z̄ia w̄n̄iwa.*

20 Ɔwaasopi òè: Má yá beeo k̄ua píi. A kpele mé ḡòmeɛ bi?

21 Yesu òè: Tó n̄ ye n̄ȳ kú wásawasae,† ge n̄ n̄ p̄ó yía píi, ní a ɔa kpá taasideɔwa, ní m̄o temazi, n̄ȳ ɔ àizeɛ v̄i luabe.

22 Ké èwaasopi yápi mà, à tà n̄ p̄osiao ké aà p̄ó dasi yái.

23 Ǿ Yesu ò a ìwaɔne: Siana mále oé, ɔde geã kpala p̄o b̀ Lua k̄iu z̄i'ũ.

24 Mále oé l̄o, yiongo geã abaaweu àa de ɔde geã kpala p̄o b̀ Lua k̄iula.

25 Ké aà ìwaɔ yápi mà, ɔ à n̄ kú gb̄aa aa m̀: Tó màae, déme a boi?

26 Ǿ Yesu n̄ gwá soee, a òn̄: Gb̄enazina a f̄o. Lua mé apii zé v̄i.

27 Ǿ Piɛ a z̄ásiwà à m̀: Wápiɔ s̄o wa p̄opii tò wa bo tenzi. Bóme a ḡɔw̄ɛ sai?

28 Yesu òn̄: Siana mále oé: Tó Gb̄enazin N̄é z̄òle a kpalabaa gawidewa d̄unia dafu guu,‡ á gb̄é p̄o á temazi á z̄òle kpalabaa m̀n̄ kueplaɔwa, ìo yáḡḡ Isaili bui kueplaɔne.

29 Gb̄é p̄o a be tò ge a v̄io ge a d̄auna ge a mae ge a da ge a néo ge a buao ma yái, a ea bee taa e leɛ basoo, mé a àiz̄ana e.

30 Dasi p̄o ɔbaaaɔ ḡo z̄á, mé dasi p̄o té z̄áɔ ḡo ɔbaaaɔ.

20

Yalɛɛua n̄ gb̀ewinaɔ

1 Lá kpala p̄o b̀ Lua k̄i den ke: Uabelee mé b̀ k̄oɔk̄oɔ, à gè gb̀ewinaɔ w̄ɛɛɛi aa z̄ikeɛ a bua.

2 An yá k̄òsè aà fiaboné ánuɔ ɔwat̄e dodo. Ǿ à n̄ gb̄ae a bua.

3 A b̀ l̄o muuw̄amiḡoɔ, ɔ à gb̀ep̄aleɔ lè ḡaaɛ kálea p̄a.

4 A òn̄: Apio s̄o à gé z̄ikei ma bua, mí fiaboé a zéwa.

5 Ǿ aa gè. A èa b̀ l̄o ìat̄e minanguo, ɔ à èa b̀ ìat̄e auapilaa, a ò gb̀ep̄aleɔne màa l̄o.

6 Ké à b̀ oosi, à gb̀ep̄aleɔ lè kálea, ɔ à n̄ lá à m̀: Bóyái á kálea la p̄a za k̄oi?

7 Aa w̄ewà aa m̀: Ké wi z̄idaw̄ɛɛo yáie. A òn̄: A gé z̄ikei ma bua s̄o.

8 Ìat̄e geã kp̄eu* ɔ budepi ò a z̄iaa: Z̄ikenao sísi n̄ fiaboné. Daale gb̄é z̄áɔwa e à ge mid̄e gb̄é káaɔwa.

9 Ǿ oosideɔ m̀, aa ánuɔ ɔwat̄e è m̀ndodo.

10 Ké gb̄é káaɔ m̀, aale e n̄ ɔa aɔ de gb̄é z̄áɔlae, ɔ ánuɔ ɔwat̄e do aa è nípii.

11 Ké aa n̄ ɔa sí, ɔ aa z̄oad̄o uabelepiwa

12 aa m̀: Leɛlu do ɔ gb̄é z̄áɔ z̄ikè, mé n̄ n̄ díle s̄aa n̄ wá gb̄é p̄o wa z̄i z̄oode kè, wa ìat̄e gb̄aa k̄akawálaɔa?

13 Ǿ à wè n̄ gb̄épiɔ dowà à m̀: Ma gb̄é, mi n̄ bleo. Wa k̄o yámà ánuɔ ɔwat̄e do musu nolo?

14 N n̄ p̄o si n̄ tá. Má ye kpa gb̄é z̄áe beewa lá n̄ p̄owaɛ.

15 Má z̄ev̄i mà ke n̄ ma ɔao lá má yeiwao lé? Nle web̄oɔi ké má gb̄eke v̄i yái yà?

16 Beewa gb̄é p̄o té z̄áɔ ḡo ɔbaaaɔ, mé gb̄é p̄o ɔbaaaɔ ḡo z̄á.

* 19:19 B̄ōa 20.12-16 † 19:21 Mat 5.48 ‡ 19:28 Dan 7.13-14 * 20:8 Iko 24.15

Yesu a gaa ní a vuao yá'oa
(Maa 10.32-34, Luk 18.31-34)

¹⁷ Gɔɔ pɔ Yesu lé gé Yelusaleü, à a iwa gbɛɔn kuɛplaɔ kàaa rítɛɛ, à yá'òné zéü à mɛ:

¹⁸ Wàlɛ gé Yelusaleüɛ. We wa Gbɛnazɪn Né kpáú sa'onkiaɔ ní Mɔizi ikoyádanɛdeɔwa, aai yádaaála,

¹⁹ aai aà kpa luayáðɔnsaiɔwa. Aa aà ke pɔɔpɔɔ, aai aà gbɛ ní flàalao, aai aà páliwa, aai aà de, i vu a gɔɔ àaɔdezi.

Zaaki ní Zãao wabikɛa
(Maa 10.35-45)

²⁰ Bee gbɛa Zebedee néɔ da mò Yesu kíí ní a néɔ. A ye wabikɛwà, ɔ à kùlɛè.

²¹ ɔ Yesu aà là à mɛ: Bó ní yeii? A wèwà à mɛ: To ma né gbɛɔn plaɛɔ aao kunnɔ n kpalau, gbɛdo n ɔplaaɪ, gbɛdo ɔzɛɛi.

²² ɔ Yesu ò népɔɔnɛ à mɛ: A yá pɔ álɛ a wabikɛa dɔo. Taasi kɛɛona pɔ má a imi, á fɔ mia? Aa wèwà aa mɛ: Wá fɔ.

²³ Yesu mɛ: I pɔ má mi, á mi fá, áma zɔlɛa ma ɔplaaɪ ge ma ɔzɛɛi de ma yá úo. Zɔlɛkíi beɛɔ de gbɛ́ pɔ ma Mae kèkɛnéɔ pɔ úɛ.

²⁴ Ké aà iwa gbɛɔn kwi kíniɔ yápi mà, an pɔ pà vìi ní dàunapiozi.

²⁵ ɔ Yesu ní kàaa mɔpii, a òné: A dɔ ké bùsu gbàadeɔ i gbàablemá, mé gbɛzɔɔ i ikokemá,

²⁶ áma aɔ de màa á kíio. Tó á gbɛɛ ye àɔ de gbɛzɔɔ ú, aà gɔ á dɔnlɛde ú.

²⁷ Tó á gbɛɛ ye àɔ de dɔaana ú, aà gɔ á zòblɛna ú.

²⁸ Asa Gbɛnazɪn Né i mɔ wà dɔaleɔ, à mò dɔi gbɛ́ɔlɛɛ, i gi a wɛnii gbɛ́ dasiɔ boa yáí.

Via baakɛnaɔ gbágbaa
(Maa 10.46-52, Luk 18.35-43)

²⁹ Gɔɔ pɔ aale bɔ Yeliko, bíla té Yesuzi.

³⁰ Via gbɛɔn plaɔ zɔlɛ zé lé, aa mà Yesu mé lé gɛ, ɔ aale lé gbáa zu aa mɛ: Dii, Davidi Bui, wá wɛnagwa!

³¹ Wàlɛ gínɛ wàlɛ mɛ aa nílɛ, ɔ an lezu kèkɛ gbàakù aa mɛ: Dii, Davidi Bui, wá wɛnagwa!

³² ɔ Yesu zè à ní sisi à ní lá à mɛ: Bó á ye mà kɛí?

³³ Aa wèwà aa mɛ: Dii, wá ye ñ wá wé wɛwɛɛɛ.

³⁴ Yesu ní wɛnagwà, à ɔkà ní wéwa. Wegɔɔ aa gu'è, ɔ aa bò tɛaàzi.

21

Gbàakpaa Yesuzi Yelusaleü
(Maa 11.1-26, Luk 19.28-48, Zãa 12.12-22)

¹ Ké aa kà kái ní Yelusaleüo, aa kà Befaze wéle pɔ kú Kùkɛ sísipɔlɛu, ɔ Yesu a iwa gbɛɔn plaɔ zì

² a òné: A gé wéle pɔ kálɛ á aɛ kee guu. Tó a gɛ, á zàa'ina e dɔa ní a néo wegɔɔ. A polo suomɛɛ.

³ Tó gbɛɛ á lá, kpelewa ni, í mɛ Dii mé ye ní mɔaoi, a ní gbæɛ tia.

⁴ A de màa ké yá pɔ ánabi ò ke yáíɛ, à mɛ:

⁵ O Sionadeɔnɛ an kía mé lé mɔ ní kíí.

Aà nòsɛ niɛ, a di zàa'ín bɔlɔ kɛ.*

⁶ Iwapio gɛ kè lá Yesu ònéwa.

* 21:5 Zkl 9.9

7 Aa sù ní zàa'ínápíò ní a néò, aa ní uláò kpàlemá, 5 Yesu òkpe.

8 Gbé dasideò lé ní uláò kpále zéú,† gbèèò lé lá zṣ wàlè kpále zéú ló.

9 Bíla pò dṣaaaè ní gbé pò té aà kpéò lé wiilè wàlè mɛ:

Gbáa kɛ, Davidi Bui!

Báaaden gbé pò lé mós ní Dii tṣò ù!

Wà gbáakpaaàzi à zṣ luawa.‡

10 Ké Yesu gè Yelusaleù, wéle lòò, gbépii lé mɛ: Dén gbé bee úi?

11 Bíla mè: Anabi Yesue. A bò Nazaleti, Galile búsuue.

Yesu gea Lua ua

(Maa 11.15-19, Luk 19.45-48, Zaa 2.13-22)

12 Yesu gè Lua ua à laayianaò ní laalunaò yà ní bóle pii. A òlèùkpakenaò táabùnuò ní felenyianaò kílaò fuangba.

13 A òné: A kèa Lua taalau, wali o ma kpéè lousisikpe, § 5 á kè gbèblenaò tòò ù.*

14 Vláò ní èèò mò aà kíi Lua ua we, 5 à ní gbágbá.

15 Ké sa'onkiaò ní Mòizi ikoyádanedeò yábonsaè pò àlè keò è, mé aa mà néò lé wiidṣwà Lua ua aale mɛ, gbáa kɛ Davidi Bui, 5 an pò pà.

16 Aa òè: N mà lá aale oa? Yesu wémá à mè: Ao! Ké Lua dà néfēnenaone ní né yṣmínaò aa a táasile, i a kyokeò lé?†

17 Ǿ à bò wéleu à ní tó we, à tà ii Betani.

Yesu kaadṣenli kaa

(Maa 11.12-14,20-24)

18 Ké gu dṣò kṣòkṣò, à èa lé su wéledau, 5 nṣana lé aà de.

19 A kaadṣenli è zé lé, 5 à sṣi, i né ewàò, sema lá pà. Ǿ a ò lípiɛ: Nyṣ ne'i bau ló. Wegṣṣò lípi giigàga.

20 Ké aà íwaò è, 5 à bò ní sae aa mè: Akea kaadṣenlipi giigàga màa gṣṣi?

21 Yesu wémá à mè: Siana mále oé, tó á Lua náai ví seasai, i ke kaadṣenlipi yá 5 á ke adoo. Baa tó á ò sṣisè beee aà azía sɛ zu ísiau, a kee.‡

22 Tó á Lua náai ví, pò pò á gbèawà wabikea guu pii, á ee.

Yesu laa a ikoi

(Maa 11.27-33, Luk 20.1-8)

23 Yesu gè Lua ua, àlè yádané. Ǿ sa'onkiaò ní gbèzṣṣò mò aà là aa mè: Iko kpele níle yá beee keòì? Déme n gba iko beei?

24 Ǿ Yesu wémá à mè: Mapi sṣ má yá mendo gbèawá. Tó á òmɛɛ, 5 má iko pò mále yá beee keò oé.

25 Dé iko Zaa gbéò da'ilekèòì?§ Lua pò yá, ge gbènazína pṣe? Ǿ aa lekpaafí aa mè: Tó wa mè Lua pṣe, a wá lá bóyái wi Zaa yá sio ní.

26 Tó wa mè gbènazína pṣe sṣ, wá bíla vía ví, asa ampíi aa Zaa ánbike síe.

27 Ǿ aa wè Yesuwa aa mè: Wá dṣò. Ǿ Yesu òné: Mapi sṣ má iko pò mále yá beee keò oéò.

Né gbèon pla

28 Ǿ Yesu mè: Gbèe mé nɛgṣenaò ví gbèon pla. Ǿ a ò Wooe: Gé zíkèi bua gbá.

29 Woo mè: Má geò. Ǿ à nṣelilè gbèzà, à gè.

† 21:8 2Kia 9.13 ‡ 21:9 Sou 118.25-26 § 21:13 Isa 56.7 * 21:13 Zel 7.11 † 21:16 Sou 8.3
‡ 21:21 Mat 17.20 § 21:25 Mat 3.6

³⁰ Maepi ge ò See màa lo. Ǿ Se mè: Too. Kási i geo.

³¹ A è kpelewai? Gbèon plapio guu, an déme a mae pœã kèi? Aa mè: Wooε. Ǿ Yesu òné: Síana mále oé: Ǿsinao ní káaluao gē kpala pò bò Lua kíi guu á ãa.

³² Asa Zãa mò à zé súsu òlòé, i aà yá sio. Ǿsinao n káaluao mé aa aà yá sí. Baa ní bee eao i nòselile gbèzã a aà yá sio.

Vēebu zikena

(Maa 12.1-12, Luk 20.9-18)

³³ A yãpãle ma lo. Uabelee mé kú a vēebu vī, à kaa liai à eyò a guu vēēfēkíi ũ, à gbadà. * Ǿ à a vēebupi nà zikenaone ní ɔzī, ɔ à fēle ní táo.

³⁴ Ké vēekozōzōgōgō kà, ɔ à a íwao zī zikenapiowa aa a vēē aseaa siε.

³⁵ Ǿ zikenapio aà íwao kùkù, aa ní gbèdo gbè, aa ní gbèdo dè, aa ní gbèdo pãpa ní gbèdo aa dè.

³⁶ Uabelepi èa íwa pãleɔ zī,† an dasi de gbé káauoia, ɔ aa kèné màa lo.

³⁷ Gbèzã ɔ à a né zīmá à mè: Aa ma né yáda.

³⁸ Ké zikenapio népi è, aa òkōε: Túbiblenan kee. Wà aà de, bú i gōwēε.

³⁹ Ǿ aa aà kù bòò kaau aa aà dè.

⁴⁰ Tó búde sù, kpelewa a ke zikenapionei?

⁴¹ Aa wèwà aa mè: A gbé pãspio dede pãspãsiε, i búpi na ziken pãle pò aa aà aseaa kpawa a gōowaone ní ɔzī.

⁴² Ǿ Yesu òné: I yáε bee kyoke taalauo lé?

Gbè pò ébonao pãkpai mé gō gbèo mide ũ.

Dii mé bee kè ɔ à kèwēε yãbonsae ũ.‡

⁴³⁻⁴⁴ Ayãmeto mále oé: Lua a á bo kpala pò bò a kíi guu, i gbé pò aa a aseaa kpawao kpau.

⁴⁵ Ké sa'onkiaò ní Falisio Yesu yãεεūanepio mà, aa dè ké ní yá àle o.

⁴⁶ Ǿ aale zeweele wà aà kù, ãma aa víakè bílaε, ké wà aà díle ãnabi ũ yái.

22

Nɔsepɔnakea

(Luk 14.15-24)

¹ Yesu èa yálèεūné à mè:

² Lá kpala pò bò Lua kíi den ke lo. Kíae mé lé nɔsepɔnake a néε,

³ ɔ à a zikenaɔ zī gbé pò à ní gbèa blèbleawao sísi, ãma aa ye moaio.

⁴ Ǿ à èa zikenpãleɔ zī à òné: A ge o gbé pò ma ní gbèaone ma sou mà, ma zuswanao ní potuo mekpaaò dede má làa. Aa mo nɔse guu.

⁵ Ǿ aai laaido yápiwao, an baade gè a boòlekci. Gbèo gè ní bua, gbèo gè ní laatai,

⁶ gbé kíniɔ zikenapio kùkù aa widámá aa ní dede.

⁷ Ǿ kíapi pò pà, à a sosao gbàε aa gè gbèdenapio dede, ɔ aa tesò ní wélewa.

⁸ Ǿ kíapi gbàsa ò a zikenaone: Nɔseble mà, ãma gbé pò ma ní gbèaò kèwà fēneū.

⁹ A gé zékpaao guu, í gbé pò á è pii sísi nɔse guu.

¹⁰ Ǿ zikenapio fēle gè zóo guu, aa gbé pò aa èò káaa, gbèvãio ní gbèmaao pii. Màa nɔsepɔnakeaò gupà.

* 21:33 Isa 5.1-2 † 21:36 2Lad 36.15 ‡ 21:42 Sou 118.22-23

11 Ké kíapi gè pɔnakɛnapiɔ gwai, à gɔɛ è we, a nɔɛpɔna ula daao,
 12 ɔ a òè: Ma gbé, àkea n gè la nɔɛpɔna uladasaii? ɔ à ní kpàuu.
 13 ɔ kía ò a dɔaɔnɛ: A aà ɔ ye ní aà gbáɔ, í aà zu bàasi gusiau. We a ɔɔbu
 à ɔdi a musu.

14 Asa dasi ɔ Lua sísi, áma gbé pɔ a sèò bílao.

*Yesu lousisin gbɛzɔɔ fua
 (Maa 12.13-40, Luk 10.25-28, 20.19-47)*

15 Bee gbɛa ɔ Falisiɔ bɔ̀ gè lekpaál lá wà ke aa e Yesu kú a yá'oa guu.
 16 ɔ aa ní iwao zìwà ní Elodi kpala zenkpɛdeɛ, aa mè: Metulu, wá dɔ́ ké
 gbé náaiden n ũ. Ni Lua zé ɔɔnɛ wásawasae. Nili yási ní gbéɔ ublembeke
 yáio, asa nili gbɛe wegwao.

17 Lá ní è ñ owɛ. A kú wà wè'ɔa kpá Sezaawaa, ge i kúo?

18 Yesu ní nɔɛvái dòmá à mè: Mɔafliɔ! Bóyái ále filifilimbakpamɛi?

19 A ɔa pɔ wí wè'ɔa kpað ɔɔmɛ. ɔ aa ɔapi do dɔ̀.

20 ɔ à ní lá à mè: Dé mi ní a tɔon lai?

21 Aa wèwà aa mè: Sezaa pɔɛ. ɔ a ònɛ: Too, à Sezaa dee pɔ kpawà, í Lua
 pɔ kpawà.

22 Ké aa yápi mà, à bɔ̀ ní sae, ɔ aa aà tò we aa tà.

23 Gɔɔ doupi zí Saduseɔ̀ mɔ̀ Yesu kú. Aaí me gɛɔ lí vuo, ɔ aa aà là aa mè:

24 Metulu, Mɔizi mè, tò gɔɛ gà nésai, dáuna lí a v̄i gyaa da'uake, aà a v̄i
 gɛɛ keò.*

25 Tɔ̀. Dedoudeɔ̀ kú wá guu yáa gbɛɔn soplá. Woo nɔ̀ sè à gà a nɔpi tò
 nésai, ɔ gyaa gò Sec.

26 A kè Sec màa lɔ̀ ní Bíɔ e à gè pè gbɛɔn soplapiɔwa píi.

27 Ampii gbɛa ɔ nɔ̀ gà s̄.

28 Gɛɔ vugɔ̀zì an gbɛɔn soplapiɔ guu, déme aɔ nɔpi v̄i? Asa ampíi aa aà
 d̄s nɔ̀ ũe.

29 ɔ Yesu wè má à mè: A s̄s̄áe á Luayátaala ní aà gbáao d̄sai yáí.

30 Tó gɛɔ v̄u, aa nɔɛo, aa z̄ákeo, aao ku lán luabe malaikaɔwae.

31 Gɛɔ vua yá musu i yá pɔ Lua óé kyokeo lé? A mè

32 ámeaa Ablahaũ ní Izaakio ní Yakɔbuo Lua.† Gɛɔ Luan aà ũo, sema gbé
 b̄éɔ.

33 Ké bíla yápi mà, aà yádaané ðimá.

34 Ké Falisiɔ mà Yesu Saduseɔ̀ fù, aa k̄ k̄áa.

35 ɔ an ikoyáðnaɔ̀ do likpálewà à aà là à mè:

36 Metulu, Mɔizi ikoyá kpele gbíá mé ðéríai?

37 Yesu wèwà à mè: Nyɔ̀ ye Dii n Luazi ní nɔ̀semendoo teasisai, n s̄s̄ íɔ
 kuwà.‡

38 Ikoyá pɔ a gbíá ðérílan we.

39 A plaade pɔ̀ b̄wan ke: Nyɔ̀ ye ní gbɛnazin deezi lá nzía w̄eniwa.§

40 Mɔizi ikoyá píi ní ánabiɔ̀ yáɔ̀ píi looa ikoyá m̄n pla beeɔwae.

41 Lá Falisiɔ̀ k̄áaaa, Yesu ní lá à mè:

42 A è kpelewa Mesii yá musui? Dé buin aà ũi? Aa wèwà aa mè: Davidi
 buíe.

43 ɔ Yesu ònɛ: Akea Lua Nisína ðèðe Davidiwa, ɔ a òè Diii? A mè

44 Dii ò ma Diiɛ aà z̄lɛ a ɔplaai

* 22:24 Iko 25.5 † 22:32 Bɔa 3.6 ‡ 22:37 Iko 6.5 § 22:39 Lev 19.18

e àa àà ibeεo kálèè a gbá zíε.*

45 Lá Davidi òè Dii, kpelewa aο de àa bui ùi?

46 Gbèe i f5 yázásiwàο. Za gοο bee gbèe i we yàe làwà lοο.

23

Mοizi ikoyádanεdeο ní Falisiο mοafilí

(Maa 12.38-40, Luk 20.45-47)

1 Bee gbεa Yesu yá'ò bílaε ní a íwao

2 à mè: Mοizi ikoyádanεdeο ní Falisiο mé aa g5 Mοizi gèε ù.

3 Ayámεto àli yá p5 aai oεo ke píi, ío kúa. Ama ásu ní kea keo, asa aali yá p5 aai o keo.

4 Aai aso gbia yeye da gbέoνε ní gàue, mé baa oton do aaliο ye kaio.

5 Aai ní yá píi ke kέ gbέo ní e yáie. Màa aai Lua yá εεba gbèνε da,* aai tufa gbàa da ní pοkasai.†

6 Pοnableble z5lekii maao ní lousisikpe z5lekii maao 5 aaiο weεle z5leu.

7 Aaiο ye wàο fοkpakpamá gāε, wàο one Metulu.

8 Asuli tó wà oé Metuluo, asa ápii v5io n dāunaon á ù, mé á Metulu mendoε.

9 Asuli o gbèεε á mae dúnia guu lao, asa á Mae mendoε, 5me kú musu.

10 Asuli tó wà oé Dοaanao, asa á Dοaana mendoε, 5n Mesii ù.

11 Gbέ p5 z5o á guu aào de á dονlede ù.‡

12 Gbέ p5 í azía káfi Lua a aà busaε, mé gbέ p5 í azía busa Lua a aà káfi.

Yesu zοadοa Mοizi ikoyádanεdeο ní Falisiοwa

(Luk 11.37-42)

13 Waiyoo á yádanεdeο ní Falisiο! Mοafilideο! I kpala pο b5 Lua kíi zé ta gbέoνε. Ili gèuo, mé ili we gbέ p5 aa ye gèuo gèu s5o.

14 Waiyoo á yádanεdeο ní Falisiο! Mοafilideο! I wabi gbàa ke Luawa à gyaao bleò. Bee yáí á íadama pásí aο deńla.

15 Waiyoo á yádanεdeο ní Falisiο! Mοafilideο! I bebe t5ole ní ísiao íwa mendo ea yáí. Tó á è s5, i aà ke té p5 ù deála lee plaε.

16 Waiyoo á v5ia dοaanao! I me tó wà mè wa sí ní Lua kpéo, a yàe v5io, áma tó wà mè wa sí ní Lua kpé vuao, bee mé yáví.

17 V5ia misaideο! A kpele mé z5oi? Vua yà, ge Lua kpé p5 í to vua g5 aà p5 ùε?

18 I me l5 tó wà mè wa sí ní sa'okio, a yàe v5io, áma tó wà mè wa sí ní sa'obo p5 kú weo, bee mé yáví.

19 V5iao! A kpele mé z5oi? Sa'obo yà, ge sa'okii p5 í to sa'obo g5 Lua p5 ùε?

20 Gbέ p5 mè á sí ní sa'okio, a sí ní p5 kú weε l5 píi.

21 Gbέ p5 mè á sí ní Lua kpéo, a sí ní Lua p5 kú a guoε l5.

22 Gbέ p5 mè á sí ní luabeo, a sí ní Lua kpalabaaο§ ní Lua p5 z5lewàοε.

23 Waiyoo á yádanεdeο ní Falisiο! Mοafilideο! I toeο dosina n kánano kpeo ní dà láo kwide kpa Luawa, 5 i Mοizi ikoyá gbiao to we, yázede ní sùuuo ní náaio. Yá beeο mé de wà ke a kíni tosai.*

24 V5ia dοaanao! I maemilona ple á imiau, 5 i yiongo mó.

* 22:44 Sou 110.1   * 23:5 Iko 6.8   † 23:5 Nao 15.38   ‡ 23:11 Mat 20.26-27   § 23:22 Isa 66.1

* 23:23 Lev 27.30

25 Waiyoo á yādanedeo ní Falisio! Mɔafilideo! I gbābo bisao kpee ní ta, mé bii ní gbétaiinkeao mé á nòse pà.

26 Falisi vĩa! Bisa guu pípi gĩa, a kpe i gō gbāsísai.

27 Waiyoo á yādanedeo ní Falisio! Mɔafilideo! A de lán mia pò wà soolèwàwae. An kpe maa wée, āma gɛwao ní gbási píio mé ní guu pà.

28 Maae ápiò sō, á bea maa gbéw wée, āma mɔafili ní yāvāio mé á guu pà.

29 Waiyoo á yādanedeo ní Falisio! Mɔafilideo! I pò bo ānabio miaowa, i zāble Lua gbéw pówá,

30 i me: Tó wá kú yāa wá deziò gɔɔ, wá bàa ao kúrino ānabio dèdèa guuo.

31 Beewa á dō ké gbéw pò aa ānabio dèdèo buion á ũ.

32 A āiakè à á deziò taaaba, í a midè sa!

33 Mléo! Gbēnazin piligonao! Kpelewa á bo té yá pò daaála guui?†

34 A yái má ānabio ní ōnɔnɔo ní yādanedeo zīwá, í ní gbēo dèdè, í ní gbēo páliwa, í ní gbēo gbē ní flaalao á lousisikpeo guu, í ní yá wéle ní wéleo.

35 Beewa Lua gbéw pò wà ní dèdèo yá a wi á musu, sea za gbēmaa Abeliwa‡ e à gè pè Balakia né Zakali pò a aà dè Lua kpé ní sa'okio zānguowa.§

36 Sīana mále oé, yá beeo píi a wi gbāgbēo musue.

37 Yelusaleūdeo, Yelusaleūdeo! A ānabio dèdè, a gbéw pò Lua ní zīwáwò pàpa ní gbèo a ní dèdè. Mio ye mà á kaaamazi mòomɔ, lá ko í a gāsia kú a néolawa, āma ili weio.

38 Lua a á kpé tóé kpézi ũe sa.

39 Mále oé, za tia á ma e bo, e à omee báaade gbéw pò lé mós ní Dii tóo.*

24

Yelusaleū dúuzōa ní dúnialaagɔɔ seela

(Maa 13.1-20, Luk 21.5-24)

1 Yesu bō Lua ua, àle tá, ō aà Íwao sōaàzi, aa lesuikèè Lua kpé dɔawa.

2 † Yesu oné: A bee è píia? Sīana mále oé, wa gbèe to dikōa weo, wa a dúuzōe.

3 † Gɔɔ pò Yesu zōlea Kùkpe sīstipoleu, aà Íwao mò aà kíi nítèe, aa aà là aa mè: Owèe, yá beeo ke boe ni? Bómè ao de n mɔa ní dúnialaagɔɔ seela ũi?

4 Yesu wè má à mè: A laaika, ásu to gbèe á sásāo.

5 Asa gbéw mós ní ma tso dasi, aa me Mesiin ní ũ, aa gbéw sásā dasi.

6 Ali zì bao ma ní a súuo. Asu to sō kéáguo. Bee a kee, āma gɔɔ láaa pón we gĩa.

7 Asa bui ní buio aa fèle ní kōoe, maae bo bùsu ní bùsuo. Nɔana ní tole lualuaao ao ku guo dasi.

8 Yápiò píiá nɔwāwā daaleae.

9 Bee gbèa wa á kpámá wá á wetā, wi á de, bui píi i zaágu ma yái.*

10 Gbé dasideo i gbasa fu, aai bo kō kpe, aaiò zakōu.

11 Anabi eɣenaò mɔ dasi aa gbéw sásā dasi,

12 yāvāi i kō, gbé dasideo yea Luazi i busa.

13 Gbéw pò zea gbāa e a gɔɔ léwa, ade mé a bo.†

14 Wa kpala pò bō Lua kíi baokpa dúnia gupiiu seela ũ bui píie, a lé i gbasa ká.

† 23:33 Mat 3.7, 12.34 ‡ 23:35 Daa 4.8 § 23:35 2Lad 24.20-21 * 23:39 Sou 118.26 * 24:9 Mat 10.22 † 24:13 Mat 10.22

15 Tó a tɛ̀ gudɛna pɔ́ ʼnabi Daniɛli a yá'ò‡ è Lua ua, kyokɛna yápi da,

16 gɔɔ bee gbɛ́ pɔ́ aa ku Yudeɔ bàalɛ mipɛ sɛ̀sɔ̀wa.

17 Gbɛ́ pɔ́ kú kpɛ́ musu su pila gɛ́ kpɛ́u pɔɛ séio.

18 Gbɛ́ pɔ́ kpɛ́ bua su ɛa bɛ a ula séio.

19 Waiyoo nɔ̀sindeɔ́ nɛadeɔ́ gɔɔ bee.

20 A wabike Luawa kɛ lala'oapi su kɛ buziɛ ge kámabogɔɔzɔ.

21 Asa gɔɔpi taasi aɔ zɔɛ. Zaa Lua dúnia kàlɛ e gbã, a taa i keo, mé a ke lo. §

22 Tó Lua i zɛ̀ò à gɔɔpi laoo, dɔ́ gbɛ̀e a bɔɔ. Ama a lào gbɛ́ pɔ́ à nɛ́ sɛ́o yáíɛ.

Gbɛ̀nazɛ́n Né mɔ́a

(Maa 13.21-37, Luk 17.20-37, 21.25-33)

23 Gɔɔ bee tó gbɛ̀e su òé, gwa, Mɛsɛi ku la ge a ku le, ásu sio.

24 Asa Mɛsɛi ɛɛnaɔ́ nɛ́ ʼnabi ɛɛnaɔ́ mɔ́ aa seela zɔɔɔ n dabudabuɔ́ kɛ, ké baa gbɛ́ pɔ́ Lua nɛ́ sɛ́o aa nɛ́ sásã̀ò, tó a zɛkɛ.

25 Málɛ oé za káauɛ.

26 Tó wa òé, gwa, a ku sɛ̀u, ásu gɛo. Ge tó wa òé, gwa, a ku kpɛa, ásu sio.

27 Asa lá lou ì píle à luabɛ pu za gukɛ e bɛ'ae, màa Gbɛ̀nazɛ́n Né mɔ́a aɔ de.

28 Gu pɔ́ gɛ kuu, we yáamusuɔ́ káau.

29 Gɔɔ bee wɛ̀tɛ̀a gbɛa gɔ̀ɔ, íatɛ̀ a siakù, mɔ̀vua a ikɛo, saanaɔ́ wolo luawa, pɔ́ pɔ́ kú luawapiɔ́ zã́ nɛ́ pɛ́kɛ́iwa.*

30 Gbɛ̀nazɛ́n Né seela i gbasa bɔ́ luabɛ, bui pɔ́ kú dúnia guuɔ́ i nɛ́zɛ́a gbɛ̀gbɛ́ nɛ́pii, aai Gbɛ̀nazɛ́n Né mɔ́a e luabɛpuanau nɛ́ gbãao nɛ́ gawi zɔɔo.†

31 A a malaikaɔ́ zɛ́ nɛ́ kãae'ɔ́ gbãao, aa a gbɛ́ pɔ́ à nɛ́ sɛ́o kãaa za dúnia gola sɛ́iɔ̀wa za luabɛ léla e a léle.

32 A yá pɔ́ kaadɔ̀enli lé daé gwa. Tó a gɔ̀na busɛkù mé àlɛ bɔ̀bɔ̀bɔ̀, i dɔ́ ké quantɛna kãikù.

33 Maaɛ sɔ́, tó a yá beɔ̀ è pii, àɔ́ dɔ́ ké aà mɔ́a kãikù, a zɛ kpɛɛlɛ.

34 Siana málɛ oé, gɔɔbeedeɔ́ gɛ̀lɛ yá beɔ̀ pii kɛsaio.

35 Luabɛ nɛ́ dúniao a gɛ̀lɛ, kási ma yáɔ́ gɛ̀lɛa vío.

36 Gbɛ̀e a gɔɔ ge a zaa dɔo, baa luabɛ malaikaɔ́, baa Lua Né, sema ma Mae ado.

37 Lá a de Nɔ̀ɛɛ gɔɔ,‡ màa aɔ de Gbɛ̀nazɛ́n Né mɔ́gɔɔ.

38 Gɔɔ pɔ́ ì i da dúnialao, wàlɛ pɔ̀blɛ, wàlɛ imi, wàlɛ nɔ̀sɛ, wàlɛ zãkɛ e Nɔ̀ɛɛ gɛ̀ gɛ̀ gó'ilɛna guu.

39 Aai dɔo, ɔ́ ì mò nɛ́ sɛ́lɛ nɛ́pii. § Maa aɔ de Gbɛ̀nazɛ́n Né mɔ́gɔɔ lo.

40 Gɔɔ bee gɔ̀ɛ gbɛ̀ɔn plaɔ́ aao ku bua, wa gbɛ̀do sé, wa gbɛ̀do to we.

41 Nɔ̀ɛ gbɛ̀ɔn plaɔ́ aao pɔ́ lɔ́ gbɛzɛ́, wa gbɛ̀do sé, wa gbɛ̀do to we.

42 Ayámɛto à itɛ̀kɛ, asa á gɔɔ pɔ́ á Dii a mɔ̀wà dɔo.

43 Aɔ yáɛ bee ma. Tó uabɛlɛ zaa pɔ́ kpáí a mɔ̀wà a bɛ dɔ́ yãa, dɔ́ à itɛ̀kɛɛ, a we aà a kpɛ́ gbɔoo.

44 A yáí ápiɔ́ sɔ́ àɔ́ ku sɔ̀u guu, asa Gbɛ̀nazɛ́n Né a mɔ́ zaa pɔ́ á wé dɔ̀iowaɛ.

Zikɛn náaide laaide

(Luk 12.41-48)

45 Déme zikɛnnáaide laaide pɔ́ aà dii a zikɛnaɔ́ naè a zɛ́, aali blɛ kpámá a gɔɔwa úi?

‡ 24:15 Dan 9.27, 11.31, 12.11 § 24:21 Dan 12.1 * 24:29 Isa 13.10, 34.4, Yoc 3.4 † 24:30 Dan 7.13 ‡ 24:37 Daa 6.5-7 § 24:39 Daa 7.10-24

- 46 Báaaden zíkēna pɔ́ aà dii aà lè àlɛ kɛ màa a sugɔɔ ũ.
- 47 Siana mále oé, a a àizɛɛ pii naè a ɔzɛ.
- 48 Ama tó zíkēnapi vāi, a o a sɔ́ guu a dii lé gēgē,
- 49 i fɛlɛ na a zíkēndeeɔ gbēgbēawa, iɔ ulatáblɛ, iɔ imi ní wēdenaɔ,
- 50 aà dii a su gɔɔ pɔ́ aà wé dɔiowaɛ, zaa pɔ́ a dɔowa,
- 51 i aà zɔ́ɛzɔ́ɛ, i aà baa daaa ní mɔafilideɔ. We a ɔɔɔɔ a ɔdi a musu.

25

Wéndia gbēɔn kwio

- 1 Gɔɔ bee kpala pɔ́ bɔ́ Lua kíi yá aɔ de lán wéndia gbēɔn kwi pɔ́ aa ní filiaɔ sè bɔ́ò aalɛ gé dai nɔsenaɛɔ yáwaɛ.
- 2 An gbēɔn sɔɔɔá laaisaideɔnɛ. An gbēɔn sɔɔɔ sɔ́ laaideɔnɛ.
- 3 A laaisaideɔ ní filiaɔ sè nísi kùsūa saiɛ,
- 4 a laaideɔ sɔ́ aa ní filiaɔ sè ní nísi kùsūao.
- 5 Nɔsena i mɔ kpaaɔ, ɔ́ i ní lé nípii, aalɛ i'ò.
- 6 Wɛɛdo wá wiillè wá mè: Nɔsena lé mɔ́! A fɛlɛ gé daiaalɛ.
- 7 ɔ́ wéndiapiɔ vù nípii, aa ní filiaɔ kèkɛ.
- 8 ɔ́ a laaisaideɔ ò a laaideɔnɛ: A wá gba nísi yɔɔɛ, wá filia lé gaɛ.
- 9 ɔ́ a laaidepiɔ wèmə́ aa mè: A mɔ́wá ní ápiɔ piio. A gé á pɔ́ lúí a ylanáɔ kíiaɔ!
- 10 Ké aa gè lúí, ɔ́ nɔsena kà. Gbé pɔ́ an sɔu màò gèaàno nɔsɛ guu, ɔ́ wá gbatà.
- 11 Gbezā wéndia kɔ́npiɔ sù, aalɛ lezu: Dii, Dii! Zɛwɛwɛɛ!
- 12 ɔ́ a wèmə́ à mè: Siana mále oé, má á dɔo.
- 13 Ayāmeto à itèkɛ, asa á a gɔɔ ge a zaa dɔo.

ɔdakea zíkēnaɔnɛ (Luk 19.11-27)

- 14 Kpala pɔ́ bɔ́ Lua kíi de lán gbé pɔ́ ye fɛlɛ ní táo, ɔ́ à a zíkēnaɔ sɔ́si à a àizɛɛ náné ní ɔzɛwaɛ.
- 15 A ɔdakè an gbēdoɛ bāni sɔɔ, gbēɔn plaade bāni pla, gbēɔn aaɔde bāni do. A kpá an baadewa a gbāa léu, ɔ́ à fɛlɛ ní táo.
- 16 Bānisɔode gè zíkè ní ɔapio gɔ́ɔ, ɔ́ à àikèè bāni sɔɔ.
- 17 Bāniplaade kè màa lɔ, ɔ́ à àikèè bāni pla.
- 18 Bānidode sɔ́ à gè ɛyɔ́ɛ, ɔ́ à a dii ɔapi ùlɛu.
- 19 Gɔɔplakea gbɛa zíkēnapiɔ dii sù, ɔ́ àlɛ a ɔa yá gɔ́gɔ́nɔ.
- 20 Bānisɔode mɔ́ ní bāni sɔɔ pāle pɔ́ á èo à mè: Dii, bāni sɔɔ pɔ́ ní kpàa gwa, à àikèè bāni sɔɔ lɔ.
- 21 ɔ́ aà dii òè: N kè zíkēn maa náaide! Lá ní náai ví ní a yɔɔnao, má a zɔ́ nane n ɔzɛ sa. Gē ma pɔ́nakea guu.
- 22 Bāniplaade mɔ́ lɔ à mè: Dii, bāni pla pɔ́ ní kpàa gwa, à àikèè bāni pla lɔ.
- 23 ɔ́ aà dii òè: N kè zíkēn maa náaide! Lá ní náai ví ní a yɔɔnao, má a zɔ́ nane n ɔzɛ sa. Gē ma pɔ́nakea guu.
- 24 ɔ́ dode mɔ́ sa à mè: Dii, má dɔ́ ké gbé zɛ'ún n ũ. Ni pɔ́keke gu pɔ́ ni tɔuoɛ, mé ni pɔ́ káaa gu pɔ́ ni gbēuo.
- 25 ɔ́ vɛa ma kù, ma gɛ ma n ɔa ùlɛ ɛu. N pɔ́ ké.
- 26 ɔ́ aà dii òè: Zíkēn vāi màade! N dɔ́ ké mi pɔ́keke gu pɔ́ mi tɔuo, mi pɔ́ káaa gu pɔ́ mi gbēuoo lò?
- 27 Tó n dakèò gbēɛ yāa, lá ma sué, dɔ́ má sí ní a ío.

28 A bāni dopi siwà, í kpá bānisɔdewa.

29 Asa gbé pɔ pɔ ví Lua a káfiè e à fɛɛ. Gbé pɔ ví sɔɔ, baa pɔ pɔ a ví Lua a siwà.*

30 Ζικεν pāε bee sɔ, à aà zu bàasi gusiau. We a ϔουου à ϔδι a musu.†

Yákpale gbeza

31 Tó Gbēnazin Né mò a gawi guu ní a malaikaɔ píi, a zɔle a kpalabaa gawidewa.‡

32 Dúnia buiɔ i káaa aà aε píi, i ní kékɔwa lá pɔdāna í sāɔ kékɔwa ní bleɔwa.

33 A sāɔ kpa a ϔplaii, bleɔ ɔzeɛi.

34 Bee gbεa Kíapi a o gbé pɔ aa ku a ϔplaiɔne: A gbé pɔ ma Mae báaadāguɔ à mɔ kpala pɔ à a sɔukéé za dúniakalegɔɔ ble.

35 Asa ké nɔana lé ma de, a ble kpāa. Ké imi lé ma de, a í kpāa. Ké má de nibɔ ũ, a ma dile.

36 Ké má be búu, a uladāmeε. Ké mále gyāke, a ma gwa. Ké wà ma dakpeu, a mɔ ma gwai.

37 Gbēmaaɔ i gbasa oè: Dii, bɔε wá è nɔana lé n de wa ble kpāmai, ge imi lé n de wa í kpāmai?

38 Bɔε wa n e nibɔ ũ wa n dilei, ge ní be búu wa uladānei?

39 Bɔε wá è níle gyāke ge wà n dakpeu, wa ge n gwaii?

40 Kíapi i wemá: Siana mále oé, gɔɔ pɔ á kè ma gbéε beeɔ doε, baa an gbé pɔ késāarízi, máme á kèmeε.

41 Bee gbεa a o gbé pɔ aa ku a ɔzeɛiɔne: A gomeε we luaginziɔ! A ta té gasai pɔ Lua kèke Ibiisiε ní a íwaɔ guu.

42 Asa ké nɔana ma de, i ble kpāao. Ké imi ma de, i í kpāao.

43 Ké má de nibɔ ũ, i ma dileo. Ké má be búu, i uladāmeεo. Ké mále gyāke ge wà ma dakpeu, i mɔ ma gwaio.

44 Aai gbasa aà lá: Dii, bɔε wa n e ní nɔanao ge imi ge nibɔ ũ ge búu ge gyāe ge dakpeuna ũ, mé wi dɔnleɔ ní?

45 Kía i wemá: Siana mále oé, lá i ke gbéε beeɔ doεo, baa an gbé pɔ késāarízi, máme i kemεεo.

46 Gbé beeɔ ta íadama láasai guue, gbēmaaɔ sɔ àizāna guu.§

26

Lεkpaata Yesuzi

(Maa 14.1-2, Luk 22.1-2, Zaa 11.45-53)

1 Ké Yesu yá beeɔ ò píi a làa, ɔ a ò a íwaɔne:

2 A dɔ ké gɔɔpla gbεa wa Gēamusu* dikpeke, wi Gbēnazin Né kpámá wà aà páliwa.

3 Bee gbεa sa'onkiaɔ ní Yuda gbēzɔɔ kɔ káaa sa'onkia pɔ wí me Kaaifa be.

4 Aa lεkpāal lá aa e Yesu kú kpái, aai aà de

5 aa mè: Wásu ke dikpe zío, ké bíla su fele ní zɔaoo yái.

Tulalekaa Yesu miwa

(Maa 14.3-9, Zaa 12.1-8)

6-7 Ké Yesu kú Betani, àle pɔble Simɔɔ kusude be, ɔ nɔεe sààzi, a tulale ɔde loona kūa. ɔ a kà Yesu miwa.

* 25:29 Mat 13.12 † 25:30 Mat 8.12, 22.13 ‡ 25:31 Mat 16.27, 19.28 § 25:46 Dan 12.2

* 26:2 Bɔa 12.1-11

8 Ké aà ìwaò è, ò an pò fêlè aa mè: Bón pò pàkèa bee ùi?
 9 Dó yāa wà tulalepi yīa ní ɔ zɔɔo, wi a ɔa kpá taasideɔwa.
 10 Yesu dǝmá, ɔ a òné: Bóyāi ále íadai nɔɛpiwai? Yá pò a kèmɛɛ maaɛ.
 11 Taasideɔ ìò kúánɔ ɔɔɔpiie,† āma máo kúánɔ ɔɔɔpiio.
 12 Ké à tulalepi kà ma mɛwa, a kè ma gè kpɛlaa yáíɛ.
 13 Sìana mále oé: Gu pò wàlɛ ma baokpau dúnia gupiiu, waɔ yá pò nɔɛpi
 kè o aà dɔngu yáíɛ.

*Yudasi bɔa Yesu kpɛ
 (Maa 14.10-11, Luk 22.3-6)*

14 Bee gbea gbɛɔn kueplao do pò wí mɛ Yudasi Isaliɔti gè sa'onkiaɔ kíi
 15 à mè: Tó ma Yesu kpàwá, bó á we kpaai? ɔ aa ánuusu ɔwatɛ baakwi‡
 nàò aa kpàwá.
 16 Za ɔɔ bee ò àlɛ zɛwɛɛɛ à aà kpámá.

*Gɛamusu bleblea
 (Maa 14.12-31, Luk 22.7-23, Zaa 13.21-38, 1Kln 11.23-25)*

17 Kàaso dikpɛɔɔ sɛía zí Yesu ìwaò m̀ò aà là aa mè: Má ní ye wà Gɛamusu
 bleble sɔukeunɛi?
 18 A wè má à mè: A gé wéledau gbɛe kíi, í oè Metulu mè a ɔɔ kà kái. Aà
 bɛ á Gɛamusu ble bleu ní a ìwaò.
 19 Yesu ìwaò kè lá a dānéwa, aa Gɛamusu bleble sɔukè.
 20 Ké oosi kè, Yesu z̀lɛ táabũnui ní a gbɛɔn kueplapiɔ.
 21 ɔɔ pò aale pòble à mè: Sìana mále oé, á gbɛdo a ma kpámá.
 22 An pò yá maamaa, an baade fêlɛ lé aà la dodo: Asa mámeo yó, Dii?
 23 Yesu wè má à mè: Gbɛ́ pò wá lɛ ɔkàaa ta doũ mé a ma kpámá.§
 24 Gbɛ́nazin Né a ánuato lá wà a yá'ò taalauwa, * āma waiyoo gbɛ́ pò a
 aà kpámápi. A maa wà aà ì yāao.
 25 ɔ Yudasi pò a aà kpámápi mè: Asa mámeo yó, Metulu? Yesu òè: ɔme
 dɔ n léu we.
 26 ɔɔ pò aale pòble, Yesu kàa sè à báaadau, ɔ a è'ɛ a kpà a ìwaɔwa à mè:
 A si só. Ké beeá ma mɛɛ.
 27 ɔ à imibɔ sè lɔ. A sáaukpà, ɔ a kpámá à mè: A mi ápii.
 28 Ké beeá ma aue. A de Lua bàa kua ní gbɛ́ dasiɔ au† pò a bɔlɛa an
 duunakɛama yáí ũɛ.

29 Mále oé, za gbā má vɛɛbe'i mi lɔo. Sema tó kpala pò b̀ò ma Mae kíi b̀ò
 gupuau, ɔ má a dafu miánɔ.
 30 Ké aa lesi, ɔ aa b̀òlɛ gè Kùkɛ s̀s̀i pòlɛu.
 31 Bee gbea Yesu òné: Apii á ma to we gwāasínaa, asa a kɛa láu wà mè,
 Lua a pòdāna lé, aà kpása p̀ó i fáaa.‡
 32 Ma vua gbea má dɔaaé Galile.
 33 ɔ Piɛɛ òè: Baa tó ma gbɛ́ n to we nípii, má n to we bauo.
 34 Yesu òè: Sìana mále one, gwāasínaa e ko àò gé lɛzui, níyɔ lelekpanazi
 gɛ́n àaɔ.
 35 Piɛɛ òè: Baa tó má su gannɔ, má lelekpanzi bauo. ɔ aà ìwaò ò màa s̀ò
 nípii.

*Yesu wabikɛa GɛSɛmani
 (Maa 14.32-42, Luk 22.39-46)*

† 26:11 Iko 15.11   ‡ 26:15 Bɔa 21.32   § 26:23 Sou 41.10   * 26:24 Sou 22.1-19, Isa 53.1-12
 † 26:28 Bɔa 24.8, Zel 31.31-34   ‡ 26:31 Zkl 13.7

36 Bee gbɛa Yesu ní a ìwao kà gu pò wí me Gesemani, ɔ̄ a ònɛ́: A zòlɛ la e mà gɛ wabikɛ le.

37 A Piɛɛ ní Zebedee né gbɛ̄ɔn plaɔ sè gèrínɔ. Aà pɔ siakù, tòlobi zùààgu.

38 ɔ̄ a ònɛ́: Pòsia ma kù gbāa e ma ka gaa. A ze la, í itêkɛmanɔ.

39 ɔ̄ à gè aɛ yɔɔ, à wùlɛ a gbɛɛu à wabikè à mɛ̀: Baa, tó a zekɛ, to taasi kɛɛonaɛ bee ðmazi. Ama i kɛ lá má yeiwa no, sema lá ní yeiwa.

40 ɔ̄ à èa sù a ìwao lè, aalɛ i'ò. ɔ̄ a ò Piɛɛɛ: Maa yá? I f̄s itêkèmanɔ baa yɔɔoa?

41 A itêkɛ à wabikɛ, kɛ ásu fu yɔawao yáí. A nisina yei, áma á me mé buse.

42 Aà kēamá gēn plaade, à wabikè à mɛ̀: Baa, tó taasi kɛɛona í a ðmazi a imisaio, to n pɔɛ́ kɛ.

43 Ké à èa sù ní lé, a è aalɛ i'ò lɔ, asa an wé gbiakùɛ.

44 ɔ̄ à ní tó we lɔ, à gè wabikè a gēn àaɔde, à yá doupi ò lɔ.

45 ɔ̄ à èa sù a ìwao wa a ònɛ́: Alɛ i'ò álɛ kámabo e tiaa? A gwa! Gbēnazin Né kpaa duunkenaɔwa gɔɔ kà.

46 A fɛlɛ wà tá. Gbɛ́ pò lé ma kpámá lé mó.

Yesu kua

(Maa 14.43-50, Luk 22.47-53, Zaa 18.3-12)

47 Gɔɔ pò álɛ yápi o, ɔ̄ aà ìwa gbɛ̄ɔn kuɛplaɔ do Yudasi kà ní bíla pò aa bò sa'onkiaɔ ní Yuda gbɛ̄zɔɔ kúɔ. Aa fēndaɔ kúkua ní gɔɔ.

48 Bɔnkpɛdɛpi s̄s̄ à seela ònɛ́ à mɛ̀: Gbɛ́ pò ma su lepèwà, aàpin we. A aà kú.

49 ɔ̄ à taa'ò Yesuwa ḡɔ̄ à mɛ̀: Fɔ Metulu. ɔ̄ à lepèwà.

50 Yesu òè: Ma gbɛ́, n̄ n kɛa kɛ! ɔ̄ wà m̀ ɔ̀pɛlɛ Yesuwa, wà aà kù.

51 ɔ̄ Yesu ìwao do a fēnda wò, à sa'onkia zíkɛna lè ò à aà swá gò.

52 ɔ̄ Yesu òè: N n fēnda pɛ a gbɛu. Asa gbɛ́ pò zè ní fēndaɔ, fēnda mé a aà dɛ.

53 Tó má ye ma Mae malaika zíḡɔ̄ gbaɛmɛɛ ḡɔ̄ dɛ gáli kuɛplaɔla, ní d̄s̄ má fua a wabikɛwà yá?

54 Tó má kè màa s̄s̄, kpelewa yá pò kēa Luayātaalau wà m̀ a kɛ a kɛi?

55 ɔ̄ Yesu ò bílaɛ: Kpáí weliwen ma ũ, ɔ̄ a m̀ ma kúí ní fēndaɔ ní gɔɔa? Gɔɔpii miɔ zòlɛ Lua ua màò yādané, i ma kúo.

56 Ama yápi kè píi, kɛ yá pò ànabiɔ ò kɛ yáíe. ɔ̄ aà ìwao aà tò we nípii, aa bàasi.

Yuda gbāadeɔ yákpalekɛa ní Yesuo

(Maa 14.53-65, Luk 22.54-55,63-71, Zaa 18.13-14,19-24)

57 Gbɛ́ pò aa Yesu kùò gèaàɔ sa'onkia Kaaifa bɛ. M̄oizi ikoyādanɛdɛɔ ní gbɛ̄zɔɔ káaaa we.

58 Piɛɛ tɛ Yesu kpɛ káaa e sa'onkiapi bɛ. A gè ua à zòlɛ ní ðɔaiɔ, kɛ à yápi midɛa e.

59 Sa'onkiaɔ ní Yuda gbāadeɔ píi lé yá wɛlɛ dɔ Yesuwa aa e wà aà dɛ.

60 Baa kɛ gbɛ́ m̀ yādòdɔwà dasi, i kɛo. Gbɛzā gbɛ̄ɔn plaɛɔ m̀

61 aa m̀: Dee m̀ á f̄s Lua kpé wí, í ɛa dɔ gɔɔ àaɔɛ sé!

62 ɔ̄ sa'onkia fɛlɛ zè a ò Yesuɛ: Yá pò wàlɛ d̄ɔd̄mapi dɛa ni? Nyɔ̄ yāɛ zásioa?

63 Ké Yesu nile kpé, 5 sa'onkiapi òè: Ma nane Lua béei, owëe tó Lua Né pò wí me Mesiin n ũ.

64 Yesu wèwà à mè: Ɔme dɔ n léu we. Mapi sɔ mále oé, za gbá á Gbēnazin Né e zǝlea Gbāapiide ɔplaii, § mé á aà e, àle mó luabepuanau.*

65 Ɔ sa'onkiapi a pɔkasao gà a kè à mè: A dóe ní Luao! Wá bàa ũma n seeladeɔ bi? A mà lá à dɔe ní Luao wea?

66 A è kpelewai? Ɔ aa wèwà aa mè: Aà tàae kà wà aà de.†

67 Ɔ wà lé'ikà aà oawa‡ wà aà lè ní ɔkúo. Gbēe aà sánkèke

68 aa mè: Mesii, ānabikeke n gbé pò n le owëe.

Piɛɛ lelekpaa Yesuzi

(Maa 14.66-72, Luk 22.56-62, Zaa 18.15-18,25-27)

69 Piɛɛ zǝlea ua, 5 nɔe zikēnae mɔ òè: Mpi sɔ io sānu ní Galile gbé Yesupioe.

70 Ɔ à lelekpà gbépii wáa à mè: Má dɔ yá pò níle oo.

71 Ké à gè gɔu, nɔe pāle aà è, 5 a ò gbé pò kú weɔne: Gbéɛ bee sānu ní Yesu Nazaletioe.

72 Piɛɛ èa lelekpà à mè: Má sí ní Luao má gbépi dɔo.

73 Ké à kè sàa yɔɔ, gbé pò zea weɔ sɔ Piɛɛzi aa mè: Sīanae, an gbēdon n ũ, asa wá n dɔ n yá'oawae.

74 Ɔ à fèle azia kà à mè: N Luao má gbépi dɔo. Wegɔɔ 5 ko lezù.

75 Ɔ yá pò Yesu ò dɔaagu ké à mè, e ko àò gé lezui a lelekpaaazi gēn àaɔ. Ɔ Piɛɛpi bò bàasi, à ɔòb à kè wēna.

27

Yudasi gaa

(Zin 1.18-19)

1 Ké gu dò kɔkɔɔ, sa'onkiaɔ ní Yuda gbēzɔɔ píi lekpaaí Yesuzi, ké aa e wà aà de.

2 Aa aà yè, 5 aa gè aà kpà bùsu gbēzɔɔ Pilatiwa.

3 Ké Yudasi pò aà kpámá è yá zǝlewa, à gò déndɔmɛe guu, 5 à gè ánuusu ɔwatē baakwipi ɔaaí sa'onkiaɔne ní gbēzɔɔ.

4 A òné: Ma duunakè, ma táaesaiide kpà gai. Ɔ aa òè: Wá bàa ũmai? N yáe.

5 Ɔ Yudasi ɔapi zù Lua kpéu, 5 à tà à gè azia lòo.

6 Ɔ sa'onkiaɔ ɔapi sèle aa mè: Ɔapi kaa Lua kpé kpagolo guu zevio, asa gbēde'5ae.

7 Ké aa lekpaaí, 5 aa oobona gítɔkii lù ní ɔapio nibɔɔ víkii ũ.

8 Ayāmeto e ní a gbāo wí me tɔɔlepie Gbēdena tɔɔle.

9 Ɔ yá pò ānabi Zelemii ò kè, à mè: Wá ánuusu ɔwatē baakwipi sèle, 5a pò Isailiɔ zèd aa kpà aà yá musupi,

10 5 wà oobona gítɔkii lùd lá Dii òmɛewa.*

Pilati yákpalekea ní Yesuo

(Maa 15.1-20, Luk 23.1-25, Zaa 18.28-19.16)

11 Yesu zea bùsu gbēzɔɔ ae. Ɔ gbēzɔɔpi aà là à mè: Yudaɔ kían n ũa? Yesu wèwà à mè: Ɔme dɔ n léu we.

12 Gɔɔ pò sa'onkiaɔ ní gbēzɔɔ lé yādɔdɔwà, i yāe zásimáo.

13 Ɔ Pilati òè: Nle yá dasi pò wàle dɔdɔma mao lé?

§ 26:64 Sou 110.1 * 26:64 Dan 7.13 † 26:66 Lev 24.16 ‡ 26:67 Isa 50.6 * 27:10 Zkl 11.12-13

14 Ké Yesu i yáe o yápio kee musuo, à bò bùsu gbězɔpi sae maamaae.

15 Gëamusu dikpe zĩ pii, bùsu gbězɔpi i dakpeunaɔ do pɔ bíla yei gbaenée.

16 Goo bee sɔ dakpeuna tɔdee ku we, wĩ me Balaba.

17 Ké bíla kàaa, ɔ Pilati ní lá à mè: Dé á ye mà kéí? Balaba yá, ge Yesu pɔ wĩ me Mesiiie?

18 Asa a dɔ ké wɛɔba Yesue yáí ɔ wà àà kpàíwa.

19 Goo pɔ Pilati zɔ́lea gĩnaa, àà na gbé zìwà à mè: Nsu yáe ke gběmaapieo, asa nana pɔ má ò àà yá musu gĩa gwá ma kũ gbáa maamaae.

20 Sa'onkiaɔ ní gbězɔɔ nàe bílawa aa Balaba gbɛa, wi Yesu de.

21 Ayámeto ké bùsu gbězɔpi ní lá, gběɔn plapiɔ guu dé aa ye à kénéi, ɔ aa mɛ Balabaɛ.

22 ɔ Pilati ní lá à mè: Kpelewa má ke ní Yesu pɔ wĩ me Mesiiioi? Gbépii mè: N àà páliwa.

23 ɔ à ní lá à mè: Vái kpele a kèi? ɔ an wiilea káfi aa mè: N àà páliwa.

24 Ké Pilati è á fɔ yáe keo, mé zɔa lé káfi, ɔ à idà à ɔpi bíla wáa à mè: Ma ɔbòle gbépi gaa yáú.† A yáe.

25 ɔ gbépio mè: Àà dea yá wĩ wá musu ní wá néo.

26 ɔ à Balaba kènè à mè wà Yesu gbɛ ní flaalao, wi àà páliwa.

27 Bee gbɛa Pilati sosao gè ní Yesuo bùsu gbězɔpi be, ɔ an gáli pii líaaazi.

28 Aa àà pɔwòlowà, aa gomusu tɛa dàè.

29 Aa lè fua tà wa kpàè, aa fee nàe a ɔplaaɔ gopana ũ. ɔ aale kúlekuléè, aale àà ke pɔɔɔ aale me: Fɔ, Yudaɔ kía!

30 Aa lé'ikàwà, aa feepi sè aa àà lèɔ a miwa.

31 Ké aa àà kè pɔɔɔ aa làa, aa gomusupi bɔaála aa àà pɔkasao dàè, ɔ aale gé àà páliwa.

Yesu gaa

(Maa 15.21-41, Luk 23.26-49, Zaa 19.17-30)

32 Ké aa bòle lé gé, aa kpaaũ ní Sileni gbé pɔ wĩ me Simɔɔo. Aa teasidàè, ɔ à Yesu lipáakɔa sè.

33 Ké aa kà gu pɔ wĩ me Gɔgɔta, (bee mè mitɔɔnagu),

34 ɔ aa vɛe yáalea ní esɛo dèè àà mi.‡ Ké a íe, ɔ à gĩ mii.

35 Ké aa àà páliwa, ɔ aa tɛlepà àà pɔkasao kpaalea yá musu.§

36 ɔ aa zòle lé àà dɔa we.

37 Wà àà tàae pɔ wa è kè wa nà àà mia wà mè:

Gbéè beeá Yesu Yudaɔ kíaɛ.

38 ɔ wà kpáiweliweɔ páliwa Yesupi sae gběɔn pla, ado ɔplaaí, ado ɔzeí.

39 Gbé pɔ lé gɛ weɔ lé ní mide, aale àà sɔsɔ*

40 aale me: N mè níyɔ Lua kpé wí, ní ea dɔ goo àaɔ nolo?† Tó Lua Nén n ũ, ñ nzía suaba, pila líwa.

41 Maa sa'onkiaɔ ní Moizi ikoyádanɛdeɔ ní gbězɔɔ lé àà ke pɔɔɔ lɔ aa mè:

42 A gbɛpáleɔ suabà mé a fɔ à azía suabaoa? Isailiɔ kía nolo? Àà pila líwa sa, wí àà náaike.

43 A Lua náai ví. Tó Lua yeaàzie, àà àà bɔ sa,‡ asa à mè Lua Nén a ũ.

44 Baa kpái pɔ wà ní páliwa sãnuɔ lé àà sɔsɔ màa be.

† 27:24 Iko 21.6-7 ‡ 27:34 Sou 69.22 § 27:35 Sou 22.19 * 27:39 Sou 22.7, 109.25 † 27:40 Mat 26.61 ‡ 27:43 Sou 22.9

45 Gusia kù bùsupi gupiiu za íatē minanguo e aua gè pìlaò. §
 46 Íatē'auapilaa ÿ Yesu wii gbāa lè à mè: Eli, Eli, lēma sabatani! Bee mè ma Lua, ma Lua, àkēa n ma to wei? *
 47 Ké gbé pò zēa weeò yápi mà aa mè: Alē Elia sisiē.
 48 Wegōō an gbēdo bàalè gè sao se kpàlē vēē kùmau, a pè feea, ÿ a dō Yesue àà mi. †
 49 Ő gbé kíniò mè: Zē gĩa wà gwa tó Elia a mō aà suabai.
 50 Yesu ēa wii gbāa lè lō, ÿ à tà.
 51 Ő Lua kpé zwāa‡ pò daa luakukíi aē pāa pla za musu e zílē. Tōōlē lùalua, gbēò pāapaa,
 52 miaò wēwē, ÿ Lua gbéō vù dasi aa bò gau.
 53 Yesu vua gbēa aa bòlē miau aa gè Lua wéle pò a kua adoau, gbéō rí é dasi.
 54 Ké sosao gbēzōō rí a gbé pò aalē Yesu dōao tōōlē lualuaapi è n yá pò kēò píi, iwāa kà rí pōa maamaa aa mè: Gōepiá Lua Néē síana.
 55 Nōēò ku we dasi, aalē gugwa káaa. Aa tē Yesuzi za Galilē, aaiò blēkēē.
 56 Maliama Madelēni kú rí guu rí Zaaki rí Yosefuo da Maliamao n Zebedee néò dao.

Yesu vía
 (Maa 15.42-47, Luk 23.50-56, Zaa 19.38-42)

57 Ké oosi kè, Alimate gbéō de pò wí mē Yosefu mò. Yesu íwae lō.
 58 A gè Yesu gē wabikè Pilatiwa, ÿ Pilati mè wà kpawà.
 59 Ké Yosefu gēpi sè, à bàabaa dafu fīwà
 60 à àà dà azía gbè'ē pò wa sò mia ũ guu. Ő à gbè gbènē gbeembo tà epilé à tà.
 61 Maliama Madelēni rí Maliama pālepíò zōlēa we, an aē dōa miawa.
 62 Ké gōō lílē, kámabogōōzì kà, ÿ sa'onkiaò rí Falisiò gè Pilati kíi sānu
 63 aa mè: Yá pò gbēsāsānapi ò a bēē zì dōwágu, à mè gōō àaōde zì á vue. §
 64 O wàò miapi dōa e a gōō àaōdezi. Tó màa no, aà íwao mō wà aà gē se kpáíē, aai o gbéōnē à bò gauē. Eē gbēzā bee aò de a séíala.
 65 Ő Pilati òné: A sosao sí, í gé mia dōa lá á fōwa.
 66 Ő aa gè seelakè miagbetaēwa, aa sosao tò we aao dōa.

28

Yesu bōa gau
 (Maa 16.1-8, Luk 24.1-12, Zaa 20.1-10)

1 Kámabogōō gbēa, āsānenzì kōōkōō Maliama Madelēni rí Maliama pālepíò gè mia gwai.
 2 Ő tōōlē lùalua gbáugbāu, asa Dii malaikae bò musu à mò gbēpi gbeembò a gò mialēē, ÿ à zōlēwà.
 3 Aà oa de lán loupilēawa mé aà ula de púntaitai.
 4 Vía gudōanaò kù, aalē lualua, ÿ aa gò sáii.
 5 Ő malaikapi ò nōepiōnē: Asu to vía á kūo. Má dō ké Yesu pò wa pāliwa ÿ ále wēle.
 6 A ku lao, à vù lá a òwa. A mō gu pò wà aà wùlēu gwa,

§ 27:45 Amō 8.9 * 27:46 Sou 22.1 † 27:48 Sou 69.22 ‡ 27:51 Bōa 26.31-33 § 27:63 Mat 16.21, 17.23, 20.19

7 Í ge o aà ìwaone kpakpa à bò gau. A doaané Galile, we an wé a siukòle. Má óén we.

8 Ǿ aa gò mia kíi kpakpa ní víao, āma an pɔ na zɔɔ. Aa bàalè lé gé a baokpai aà ìwaone.

9 Ǿ Yesu dàrìle gòò, à fɔkpamá. Ké aa sààazi, aa kùlèè, ɔ aa onà aà gbakpɛawa.

10 Ǿ Yesu òné: Asu to vía á kùo. A ge o ma gbéone aa ta Galile. Wekii wá wesiukòle.

11 Nɔɔo kpe ɔ sosa gudɔanaeɔ gè wéle guu, aa yá pò kèo ò sa'onkiaone pii.

12 Ǿ sa'onkiapiɔ gbɛzɔɔ sisi aa lekpàaí, ɔ aa ɔ zɔɔ kpà sosapiɔwa gusae

13 aa mè: A o aà ìwaɔ mé mò gwāasina, aa aà ge sè kpáí gɔɔ pò ále i'o.

14 Tó bùsu gbɛzɔɔ sù yápi mà, wá awakpaè, í bɔ yákeleu.

15 Sosaɔ ɔapi sí, ɔ aa kè lá wa dànéwa. Ǿ yápi gò Yudaone yāa ũ e ní a gbāo.

Yesu zinaa a ìwaone ní ɔzi

(Maa 16.9-20, Luk 24.36-53, Zaa 20.11-23, Zin 1.6-8)

16 Yesu ìwa gbɛon kuɛdoɔ tà Galile, sìsì pò à a yānukèné yāa musu.*

17 Ké aa aà è, aa kùlèè, āma an gbèeɔ lé seakee.

18 Ǿ Yesu sònízi à yā'òné à mè: Lua musu ní dúniao iko pii kpàa.†

19 Ayāmeto à ge bui pii ke ma ìwaɔ ũ, í ní da'ileke ní Mae Lua tóo ní aà Né tóo ní aà Nisina tóo,

20 Í yá pò má ðiléɔ dané aao kùa pii. A ma, máo kúánɔ gɔɔpii e dúniao ge láaò.

* 28:16 Mat 26.32 † 28:18 Dan 7.14

MAAKU Yá pɔ́ kú láe bee guu

Baona lá mèn síiɔ guu, Maaku pɔ́ mé geseũ mé a kēa dɔ̀aa a kɔ̀nɔ̀nɛ.

Sea za a dɔ̀ɔ sɛ́iawa à Yesu dea Lua Né ũ ò̀ɔwɛɛ (1.1). Wi bílike tɔ̀piwa, kási a ku lápi guu dasi (1.11, 3.11, 5.7, 9.7, 13.32, 14.61, 15.39).

Tó gbé pɔ́ Lua aà zìpi m̀, sema wà gbàakpaaàzi wà aà kpela. A yáí Zaa Da'ilena m̀, ké gbéɔ sɔ̀u e àò maà. (1.2-8) Zàapi mé Yesu dà'ilɛ kè (1.9-11).

Yesu yɔ̀a gbáau gbɛa (1.12-13), ɔ̀ à ɔ̀kpà a zɔ̀wa. Maaku ɔ̀ iko pɔ́ Yesu vɔ̀ ɔ̀ɔwɛɛ m̀ɔ̀m̀ɔ̀, aà yádaa bílaɛ ní aà gyáɛ gbágbāao ní aà gbéɔ sísia aa m̀ teazio (1.14-8.30).

Aà lápi midɛkíi ò̀wɛɛ lá Yesu mipè Yelusaleũwa gu pɔ́ a taasikɛu, wi aà de, i gbasa ɔ̀ gau. (8.31-10.52). Yesu a taasikɛa ní a gaao ní a ɔ̀a gauo yá'ò a íwaɔnɛ gɛ̀n àaɔ, kási aali a gbadɔo. A a dea Gbɛnazín Né ũ yá'óné a gɛ̀na lé vɔ̀, ní beeo aà kua asii gi uleanéɛ.

Ké à gè Yelusaleũ, wà gbàakpaaàzi, áma a gbɛa à laatanao yà Lua ua ní flào, ɔ̀ à zɔ̀adɔ̀ Isaili lousisin ɔ̀aanaõwa. Zibeezɔ̀ à ze'è à yá gbezà dà a ibeɔnɛ ní bílao ní a íwaɔ (11-13).

Lɛɛ 14 e 15 guu Maaku lé gɔ̀ɔ pla pɔ́ gò Yesue aà á̃sɔ̀a gbezà guu yá'o. A guu à pɔ́ gbezà blèu ní a íwaɔ, ké à pɛɛ ní vɛɛo kpaalèné, a gbɛa ɔ̀ à wabikè Gesemani swaluu ado, ɔ̀ wà aà kù, wà yádaaála, wà aà pàliwa, wà aà vɔ̀ gbè'eu. A gɔ̀ɔ àaɔde zɔ̀ kè nɔ̀ɔe gè aà mia kíi, aa e a da giie, ɔ̀ aa mà wa ò̀né wà mè à b̀ gau a ku béɛ (16.1-18), ɔ̀ aa b̀lɛ ní pɔ̀nao.

Baona lá pɔ́ Maaku kè, tó ní a kyokè ní làa, d̃s lá sosao gbɛzɔ̀ d̃wa, ké Yesu Nazaletíá Lua Néɛ síana.

*Zaa Da'ilena waasokɛa
(Mat 3.1-17, Luk 3.1-22, Zaa 1.19-28)*

¹ Lua Né Yesu Kilisi baon kɛ:

² A dàale lá a ku á̃nabi Isaia lá guuwaɛ à mè:

Má a zina zɔ̀ aà ɔ̀aane,

i zekɛkɛnɛ.*

³ Kpàwakɛna ɔ̀ɔ ma dɔ̀ gbáau à mè:

A zekɛkɛ Diie,

à zéwɛwɛnao pɔ̀ɔɛ súsu.†

⁴ Beewa ɔ̀ Zaa Da'ilena kuò gbáau, àlɛ waasokɛ, a ò̀ gbéɔnɛ aa ǹselilɛ aa dà'ilɛkɛ, Lua i ní duuna kémá.

⁵ Yude búsideɔ̀ ní Yelusaleũdeɔ̀ gè aà kíi m̀pii, aa ní duunao ò̀ gupuaui, ɔ̀ à ní dà'ilɛkè Yuudɛi.‡

⁶ Zàapi ɔ̀ ula pɔ́ wa tà ní yiongo káo daa, à báa sántilii d̀ò a pi.§ Kwa ní z'íó mé aà p̀blea ũ.

⁷ A waasokè à mè: Gbɛe a m̀ ma gbɛa, aà iko demala. Mi ka mà kúle mà aà sabala b̀ɔ̀ɔ̀.

⁸ Mí á dà'ilɛkɛ ní íoɛ. Gbépi s̃, ɔ̀mɛ a á dà'ilɛkɛ ní Lua Nisínao.

⁹ Gɔ̀ɔ bee Yesu b̀ Nazaleti, Galile búsuu, à m̀, ɔ̀ Zaa aà dà'ilɛkè Yuudɛi.

¹⁰ Ké Yesu bùa g̃ɔ̀, a è luabe lé kēaa, Lua Nisína lé su lán felenawa, à d̃ɛ.

---

* 1:2 Mal 3.1   † 1:3 Isa 40.3   ‡ 1:5 Yuudɛá swae   § 1:6 2Kia 1.8

11 Ǿ à yā'o mà bɔa luabe à mè: Ma Nén n ũ, má yenzi, ma pɔ kèma na.*

12 Zibeezi Nisínapi nàewà à gè gbáau,

13 ɔ̃ a ku we ní sèanɔɔ e gɔɔ bla, Setāu lé aà yɔ. Ǿ malaikaɔ mò d̀aàlè.

*Yesu a iwa séiaɔ sísia
(Mat 4.18-22, Luk 5.1-11)*

14 Zāa k̄ua gbɛa ɔ̃ Yesu tà Galile, àlɛ baona pɔ a mà Lua kíi waasokpa

15 à mè: A gɔɔ kà, kpala pɔ b̀ Lua kíi kà kái. A ǹselilɛ, í baonapi sí.

16 Ké Yesu lé d̀ Galile ísidai, à kp̀wɛnaɔ è, Simɔɔ ní a d̀auna Andeleoo, aalɛ táalu zu ísidapi guu.

17 Ǿ Yesu òné: A m̀ɔ tɛmazi, mí á kɛ gb̀wɛɛɛɛnaɔ ũ.

18 Wegɔɔ aa ní táaluɔ tò we, aa b̀ tɛaàzi.

19 Ké à gè aɛ yɔɔ, à Zebedee néɔ è, Zaaki ní a d̀auna Zāao. Aa ku gó'ilena guu, aalɛ ní táaluɔ kɛkɛ.

20 A ní sisi g̀ɔɔ, ɔ̃ aa ní mae Zebedee ní zikenaɔ tò gó guu we, aa b̀ tɛaàzi.

*Yesu kua Kapenaũ
(Mat 8.14-17, Luk 4.31-44)*

21 Aa kà Kapenaũ. Ké kámabogɔɔzi kà, Yesu gè lousisikpɛu, àlɛ yáadané.

22 Aà yádaané b̀ gbéɔ saɛ, asa í dané ní ikooɛ, ili kɛ lán Mɔizi ikoyádanɛdɛwao.

23 Zibeezi g̀ɛ táadee ku kpépi guu. Aà t́aa mò, a p̀na à mè:

24 B́ wá ví ní k̄oi Yesu Nazaleti? N m̀ɔ wá kaalei yá? Má d̄s gbé pɔ ní dɛ a ũ. Lua gbé pɔ a kua adoan n ũ.

25 Ǿ Yesu ḡi táapiɛ à mè: Níle! Go gbépiwa.

26 Ǿ táapi aà z̄laz̄ia, à wii gbāa lè, ɔ̃ à g̀wà.

27 Bili gbépii k̀, aalɛ k̄o lala aa mè: Bɔtaa bui yán wei? Yá dafu daané yà? I dané ní ikooɛ. Baa t́aaɔ, tó à yádilené, aaí aà yāmaɛ.

28 Ǿ kándo Yesu t́o lí Galile b̀sua píi.

29 Ké Yesu b̀ lousisikpɛu, ɔ̃ à tà Simɔɔ ní Andeleoo bɛ g̀ɔɔ ní Zaakio ní Zāao.

30 Simɔɔ nada lé sionakɛ wúlea, ɔ̃ wà aà yā'ò Yesuɛ g̀ɔɔ.

31 A gè aà kíi, à aà k̀ a ɔ̄wa à aà f̀lɛ. Ǿ aà sionapi wèewà, ɔ̃ à blɛkèné.

32 Ké oosi kè, íat̄ɛ lé ḡɛ kpéu, wà mòè ní gyāɛ ní táadeɔ píi.

33 Wéledeɔ k̄aaa aà kpé kɛɛɛ píi.

34 A gbéɔ gbágbá dasi ní ní gyā bui píio, à t́aaɔ g̀ò dasidasi. Ili t́aaɔ gba zé aa yā'ò, asa aa d̄s gbé pɔ a dɛ a ũ.

35 Gufɛnɛ káaukaau Yesu f̀lɛ b̀ gè s̄u gusaena, àlɛ wabikɛ we.

36 Ǿ Simɔɔ ní a gbéɔ pèlɛaàzi.

37 Ké aa b̀wà, aa òè: Gbépii lé n gbɛa.

38 Ǿ a òné: Wà gé gupálei, wéle pɔ kú wá saɛɔ guu, mí waasokɛ we lɔ, asa a yái ma m̄oi.

39 M̄aa Ìɔ bɛbɛ Galile b̀su gupiiu, Ìɔ waasokɛ an lousisikpɛɔ guu, Ìɔ t́aagoné.

40 Ǿ kusudee mò aà kíi, à k̀lɛ à wabikèwà à mè: Tó ní yei, níȳ to mà ḡs s̄asai.

41 A kè Yesuɛ w̄enaũ, ɔ̃ à ɔ̄ɔ à nàwà à mè: Má yei, ḡs s̄asai.

* 1:11 Sou 2.7, Isa 42.1

42 Wegɔɔ aà kusu làa, à gɔ̃ sãasai.

43 ɔ̃ Yesu aà gbàe gɔ̃, à gɔ̃ è à mè:

44 Nsu o gbɛ̃e mao. Ge ñ nziã ɔ̃ sa'onae, ní sa pɔ̃ Moizi ðile o n gɔ̃a sãasai seela ũ gbɛ̃one.†

45 Ké à bɔ̃, à gè lé yápi o'oné. Yápi fàaa, ɔ̃ Yesu lí fɔ̃ gè wéleu gupuau lo. Lo ku sɛ̃u gusaenae, ɔ̃ wɔ̃ bɔ̃ gupiiu wàɔ mɔ̃ aà kíi.

2

Gbɛ̃kaaũa gbágbáa

(Mat 9.1-8, Luk 5.17-26)

1 Gɔ̃ɔ̃pla gbɛ̃a Yesu èa tà Kapenaũ. Ké wa mà a ku be,

2 ɔ̃ wà kãaaaazi dasidasi, gɛ̃kíi kú lo baa kpɛ̃ele, àle Lua yá'oné.

3 ɔ̃ wà m̀è ní gbɛ̃kaaũao, gbɛ̃on síiɔ̃ mé aa aà sea.

4 Lá aai e s̃ɔ̃ Yesuzio dasi yáí, ɔ̃ aa ðèðèð musu, aa kpé fɔ̃ gu pɔ̃ Yesu kúu, ɔ̃ aa gbɛ̃kaaũapi pila wúlea mákele guu.

5 Ké Yesu è aale a náaike, a ò gbɛ̃kaaũapie à m̀è: Ma gbé, n duuna kèma.

6 Moizi ikoyãdanedeɔ̃ z̃lela we, aale o ní ǹse guu:

7 Bóyáí gbépi lé oi màai? Ale ðé ní Luaoɛ! Déme a fɔ̃ duunakèmaí, mé i ke Lua ado bàasio?*

8 Wegɔ̃ɔ̃ Yesu ð̃ a ǹse guu làaso pɔ̃ aale ke, ɔ̃ à ní lá à m̀è: Bóyáí àle làaso bee taa ke á ǹse guui?

9 Tó má ò gbɛ̃kaaũapie aà duuna kèwà, ge tó má ò è aà fele a mákele se taa'o, a kpele mé àai?

10 Má ò màa ké à ð̃ Gbɛ̃nazin Né duunakèama iko ṽi t̃ɔ̃le lae. ɔ̃ a ò gbɛ̃kaaũapie à m̀è:

11 Mále onɛ, fele ñ n mákele se ta be.

12 ɔ̃ à fèle gɔ̃, à a mákelepi sè b̀ò gbépii wáa. Yápi b̀ò ní sae, ɔ̃ aa Lua t̃ɔ̃b̀ò aa m̀è: Wi yáe taa e yáao.

Yesu Levii sísia

(Mat 9.9-17, Luk 5.27-39)

13 Yesu èa b̀ò gè ísidale. Wàle m̀ó aà kíi dasidasi, ɔ̃ àle yãdané.

14 Gɔ̃ pɔ̃ àle gè, à Alafe né Levii è z̃lela a ɔ̃sikpɛu, ɔ̃ a òè: M̀o temazi. ɔ̃ à fèle t̃èaàzi.

15 Ziewa ké Yesu lé p̀oble aà be, ɔ̃sinaɔ̃ ní duunkenao lé p̀obleaãno dasidasi ní aà íwaɔ sãnu. Asa gbé bee taaɔ t̃èaàzi dasie.

16 Falisi pɔ̃ aai Moizi ikoyã danéɔ̃ ku we. Ké aa è Yesu lé p̀oble sãnu ní ɔ̃sinaɔ̃ ní duunkenao, ɔ̃ aa aà íwaɔ là aa m̀è: Bóyáí í p̀oble sãnu ní ɔ̃sinaɔ̃ ní duunkenao?

17 Ké Yesu yápi mà, a òné: Gbé gbáa bàa kú ní l̀otooooo, sema gyãe. Mi m̀o gbɛ̃maao sísiio, sema duunkenao.

18 Zãa Da'ilena íwaɔ ní Falisi lé leye, ɔ̃ wà m̀ò Yesu là wà m̀è: Zãa íwaɔ ní Falisi íwaɔ aai leye, mé n íwaɔ lí ye s̃ɔ̃ be?

19 ɔ̃ Yesu òné: Ǹosena gbéɔ̃ leye gɔ̃ pɔ̃ a kúrino ǹse guue? Aawo! Gɔ̃ pɔ̃ ǹosena kúrino, aa leyeo.

20 A gɔ̃ a m̀o ké wa ǹosena b̀ò ní guu. Gɔ̃ bee ɔ̃ aa leye sa.

21 A m̀è lo: Wili p̀óle dafu di ula zi guuo. Tó wa kè màa, a dafu a s̃ɔ̃ue, aai k̃ó gá, ula zi f̃ã i káfi.

† 1:44 Lev 14.1-2 * 2:7 Isa 43.25

22 A m̀è ɓ: Wili v̄ɛɛ dafu ká báa tùu zi guuo. Tó wa k̀è màa, v̄ɛɛ a a p̄naɛ, v̄ɛɛ ní tùupio i ò̀kpa píi. Wí v̄ɛɛ dafu ká báa tùu dafu guue.

Kámabogɔɔzi

(Mat 12.1-21, Luk 6.1-11)

23 Kámabogɔɔzi Yesu lé p̄a ble bua. Lá à̀ɛ gé, aà ìwaɔ lé p̄wɛna wolo aale só,[†]

24 ɔ Falisio ò Yesue aa m̀è: Gwa! Aale yá p̄ó w̄li ke kámabogɔɔzi ke s̄ó be?[‡]

25 ɔ Yesu ní lá à m̀è: Lá Davidi k̀è gɔɔ p̄ó àpi ní a gb̄éɔ aale taasike, nɔana lé ní de, i a kyoke á èò lé?

26 A g̀è Lua ua sa'onkia Abiataa gɔɔ, ɔ à p̄ɛɛ p̄ó wa k̀àɛ Luaɛ sò, ɔ a kp̄a a gb̄éɔwa. § Sa'onao bàasio gb̄ɛɛ lí p̄ɛɛpi so s̄ó.*

27 Yesu èa ònè ɓ à m̀è: Lua kámabogɔɔ ð̄ɛ gb̄ɛnazina aafia yáíe. I ke kámabogɔɔ yáí ɔ à gb̄ɛnazina k̀èio.

28 Ayámeto Gb̄ɛnazin Né iko ví kámabogɔɔwa s̄ó.

3

1 Yesu èa g̀è lousisikpɛu. Gb̄ɛ ku we, aà ɔ do imia.

2 Falisio lé Yesu tàasika, tó a su à aà gb̄ágb̄a kámabogɔɔzi, wi e yádaaàla.

3 ɔ Yesu ò gb̄é p̄ó a ɔ imiapie à m̀è: Fele mo ze z̄a guu la.

4 ɔ à ní lá à m̀è: Kámabogɔɔzi a z̄ɛví wà yámaakea, ge váie? Wí gb̄é misi yà, ge wí deɛ? ɔ aai yáe oo.

5 Yesu wɛp̄ánla à ní gwá ní p̄f̄ɛo, asa aà p̄ó yà an ǹɛsesai yáíe. ɔ a ò ḡɛɛpie à m̀è: N n ɔpi poo. Ké a p̄ò, ɔ aà ɔpi sù a gb̄ɛu.

6 ɔ Falisio ní kí Elodi kpala zenkpɛdeɔ b̀òɛ g̀è lekpaafi Yesuzi ḡɔɔ, lá aa ke aa aà de.

Yesu zina gb̄ɛɔn kuɛplaɔ ð̄ɛɛ

(Mat 10.1-4, Luk 6.12-19)

7 Yesu ní a ìwaɔ nízia g̀anè we, aa g̀è ísidale. ɔ bila b̀ò Galile aa t̀èaàzi. Aa b̀ò Yude ɓ

8 ní Yelusaleũo ní Edũu bùsuo ní Yuud̄ɛ baaleo ní Tiio ní Sid̄o, aa m̀ò aà kíi dasidasi, ké aa yá p̄ó à̀ɛ keɔ bao mà yáí.

9 Bilapi yáí Yesu ò a ìwaɔne aa g̀'ílɛna s̄oukeɛ, ké wasu naɛwao yáí.

10 Asa Yesu ɓ gb̄éɔ gb̄ágb̄a dasie, ɔ gyãɛ lé naɛwà dasi ké aa e ɔkãwà.

11 Táadeɔ s̄ó, tó aa aà wɛp̄à, aafi mo w̄ile aà aɛɛ, aafi wiile aa m̀e: Lua Né n ũ.

12 ɔ Yesu ì g̀ínɛ aa o gb̄é p̄ó á de a ũ.

13 Ké Yesu ð̄de s̄ísíwa, à gb̄é p̄ó a yeio s̄isi, ɔ aa m̀ò aà kíi.

14 ɔ à gb̄ɛɔn kuɛplaɔ ð̄ɛɛ aao kuanɔ, ké àò ní z̄í waasokei

15 mé aao táagoamá iko ví. A t̄okp̄ané zinaɔ.

16 An t̄ón ke: Simɔɔ (Yesu t̄okp̄àè Píɛɛ),

17 Zebedee néɔ Zaaki ní a d̄auna Z̄āao (Yesu t̄okp̄ané B̄oanɛɛge, bee m̀è loup̄naadeɔ),

18 bee gb̄ea Andelee, Filipi, Batelemii, Matiee, Tomaa, Alafe né Zaaki, Tade, Simɔɔ Ginziao

19 ní Yudasi Isalioti p̄ó b̀ò aà kp̄ɛo. ɔ Yesu èa tà be.

*Táagoa**(Mat 12.22-32, Luk 11.14-23)*

20 Bìla èa kàaa lɔ, ɔ Yesu ní a ìwaɔ aai ze'e baa aa pɔblèo.

21 Ké aà daɔ yápi mà, aa dà aà gbɛsizɛu, asa wàlɛ mɛ íana kàwàɛ.

22 Mɔizi ikoyádanɛde pɔ aa bɔ Yelusaleũ aa mɔɔ mɛ: Táaɔ kí Beezebu mé diè, ì táagoné ní aà tóɔɛ.

23 ɔ Yesu ní laai sɪsi à yátaa òné à mɛ: Setáu a we azía gbéɔ goé?

24 Tó kpaladeɔ íbelesè ní kɔo aa kèaa lɛɛ pla, kpalapi a gɛgɛɛ?

25 Tó uadeɔ íbelesè ní kɔo aa kèaa lɛɛ pla, uapi a gɛgɛɛ?

26 Tó Setáu íbelesè ní azía gbéɔ aa kèaakɔwa, a gɛgɛo, a midɛɛ.

27 Gbɛɛ a fɔ gɛ gɔsa gbãa kpɛu à taiinakaɔo, sema à aà ye gɪa bàasio, i gbasa a aà kpé yɔɛ.

28 Siana mále oé, Lua a gbéɔ ké ní ní tàaɔ ní a tó bèɛ pɔ aai siɔ pii,

29 àma tó gbé aà Nisína tɔbɛsɪ, a aà kɛo, à duuna pɔ lí kémáo kɛɛ.

30 Yesu bee ò ké aa mɛ a táa ví yáíɛ.

*Yesu daɔ**(Mat 12.46-50, Luk 8.19-21)*

31 Ké aà da ní aà dāunaɔ kà, aa zè kpɛɛɛ, ɔ aa aà gbèa.

32 Wa kálea liaaaàzi dasidasi, ɔ wa òè wà mɛ: Gwa! N da ní n dāunaɔ ze kpɛɛɛ, aalɛ n gbɛa.

33 ɔ à mɛ: Deɔ ma da ní ma dāunaɔ ũi?

34 ɔ à wɛpà gbé pɔ kálea liaaaziɔla à mɛ: Ma da ní ma dāunaɔn kɛ.

35 Luapɔɛakenaɔ mé ma dāuna ní ma dāeo ní ma dao ũ.

4*Pɔwenkɛɛɛɛ**(Mat 13.1-23, Luk 8.4-15)*

1 Yesu èa lé yádané ísida saɛ. Wà kàaaaàzi dasidasi, ɔ à gè zòlɛ gó'ilenau ía, dasipi kálea nípii ísida gɔsɔlɛ.

2 A yádadané ní yáɛɛũanɛo dasi. Lá àlɛ dadané à mɛ:

3 A swákpa! Zɔɛɛ mé kú à bɔ gè pɔwenakɛɛɛɛi.

4 Lá àlɛ kɛɛɛ, ɔ a keɔ lèlɛ zé guu, bāɔ mɔ blè.

5 A keɔ lèlɛ gbɛɛɛna musu, gua pɔ tɔlɛ gèleuo, ɔ aa bɔlɛ gɔɔ, ké tɔlɛ gèle weo yáí.

6 Ké íatɛ fèlɛ, ɔ aa tɛkù aa giigàga, ké aa zína vío yáí.

7 A keɔ lèlɛ lɛ guu, ɔ lɛ fèlɛ nàɛmá, aai nɛ'io.

8 A keɔ sɔ aa lèlɛ tɔlɛ maa guu. Aa bɔlɛ aa zɔɔkù aa nɛ'í. A keɔ káfíakè baakwikwi, keɔ bààɔbaaɔ, keɔ basɔbasɔo.

9 ɔ Yesu mɛ: Gbé pɔ nɔsɛ ví aà yápi ma.

10 Ké Yesu gònɛ we, a ku ado, ɔ aà zína gbɛɔn kuɛplaɔ ní aà ìwaɔ mɔ yápi mi gbèawà.

11 ɔ a òné: A kpala pɔ bɔ Lua kú asii dɔa zé ví, àma mi yápii o gbé kɪnɔnɛ ní yáɛɛũaɔɛ,

12 ké aa wɛbiibii pɔɛ'esai

mé aa swákpakpa yámasai,

ké aasu ze ní Luao, i sùuukɛɪnɔo yáí.*

* 4:12 Isa 6.9-10

13 Ǿ Yesu ní lá à m̀è: A yápi d̄soa? Kpelewa á a k̄niɔ ma lɔi?

14 A ma! Z̄sepi Lua yá ̄ àle k̄ele.

15 Gb̄eɔ de lán p̄wena p̄ l̄le z̄e guuwaɛ, gu p̄ wà Lua yá k̄eleu. Tó aa mà, ̄ Set̄au i m̄o Lua yá p̄ wa k̄ele ní guupi símá ḡɔɔ.

16 Gb̄eɔ de lán p̄wena p̄ l̄le gb̄esena musuwa. Tó aa Lua ȳmà, aai sí ní p̄nao ḡɔɔ.

17 Ama lá aa z̄ina v̄io, ̄ aali ke ḡɔɔplao. Tó wà ní wet̄à ge wà ìadámá Lua yá yáí, aai fu ḡɔɔe.

18 Gb̄eɔ de lán p̄wena p̄ l̄le le guuwaɛ. Aa Lua ȳmà,

19 ama aai aafia k̄ake, àizee i ní s̄ ble mé aai p̄ k̄niɔ niaka, ̄ yá beeo i gupa Lua yápi, à ḡ ̄aisai.

20 Gb̄eɔ de lán p̄wena p̄ l̄le t̄ole maawaɔwa. Aai Lua ȳma, aai sí, ̄ aai k̄áflake, an keeɔ baakwikwi, keeɔ bààɔbaaɔ, keeɔ bas̄obas̄o.

Ȳaleɔa ní kpala p̄ b̄o Lua k̄iio

(Mat 13.31-34, Luk 8.16-18, 13.18-19)

21 Yesu òné: Wili filia na wà p̄na k̄ulewàò. Wili dile lii z̄ieo. Báana ̄ w̄i òwàò l̄ò?

22 P̄e ku ul̄ea k̄é à ḡi b̄oi gupuauo. Asiie ku k̄é wà ḡi maio.

23 Gb̄é p̄ n̄se v̄i, aà swákpa yápi ma.

24 A òné l̄o: A laaid̄o yá p̄ ále mawa. Zaa p̄ á dàuné, bee Lua a daué s̄, i ea k̄áfié.

25 Gb̄é p̄ p̄ v̄i ̄ Lua a ea k̄áfié. Gb̄é p̄ p̄e v̄io, baa a ȳɔna p̄ a v̄i Lua a siwàe.

26 A m̀è l̄o: Kpala p̄ b̄o Lua k̄i de lán p̄wena p̄ gb̄é k̄ele buawaɛ.

27 Gw̄aas̄ina ní f̄aan̄e àle i'on n̄ò, a b̄éen n̄ò, p̄w̄enapi i b̄ole i z̄ɔk̄ũ, gb̄épi lío d̄s̄ lá i k̄eo.

28 T̄ole mé i to à ne'i ní az̄iao. I kakpa glaɛ, a gb̄ea i n̄osi, a gb̄ea ̄ i pia.

29 Tó à mà, ̄ w̄i k̄é ní k̄omaɔ, asa a k̄ekeḡɔ mé kà we.†

30 A m̀è l̄o: Kpala p̄ b̄o Lua k̄i dea ni? B̄ó wa leɔ̀di?

31 Doe ku lán ēfowa. A t̄ḡɔɔ a w̄ena kele de p̄wena p̄ kú d̄unia guuola pii.

32 Tó wa t̄s̄ s̄, i b̄ole à z̄ɔk̄ũ de d̄ò buiola pii. I ḡɔn ḡeeleɔ pápa, b̄aɔ iò kaka a láu.

33 Yesu Lua yá'òné dasi ní ȳaleɔa bee taaɔ lá aa f̄o ma léu.

34 I yá'óné ȳaleɔsaio. Tó à ḡò ní a ìwaɔ níte, ̄ i yápii b̄olekené.

Yesu z̄àa'iana z̄ea

(Mat 8.23-27, Luk 8.22-25)

35 Ḡɔɔ doūpi z̄í oosi Yesu ò a ìwaɔne à m̀è: Wà bua baale.

36 Lá Yesu kú ḡó guu, aa ḡèuaàn̄o aa dàzeu màa, aa bíla tò we. Gó páleɔ ḡèr̄n̄o.

37 Ǿ z̄àa'ian gb̄aa f̄ele. I lé ḡó z̄ampapa, àle ká a guu e a ye pai.

38 Yesu kú ḡò p̄òkpe, àle i'ò, aà mi di m̄ib̄ɔwa. Ǿ aà ìwaɔ aà v̄u aa òè: Metulu! Ké wále gaga, àle k̄àadanlao lé?

39 Ǿ Yesu f̄ele ḡi íanaɛ, a ò íe à m̀è: Níle! Z̄ùuke we! Ǿ íana kpàle, gu k̄é kilikili.

40 Ǿ à ní lá à m̀è: Ak̄ea á sea v̄i màai? Asi ále ma náaike e tiaoa?

† 4:29 Yoɛ 4.12-13

41 Ǿ aa gǝ bíli guu, aale kǝ lala aa mǝ: Dén gbépi ũ sai? Baa íana ní ío aai aà yámae.

5

Táa dia sáwawɛ
(Mat 8.28-34, Luk 8.26-39)

1 Aa kà Gadala búsuu ísida baale.

2 Ké Yesu bò gó guu gǝ, táadee bò gevíkí à mò daiaale.

3 Ío ku gbè'e pó de mia ũ guue. Baa mǝdaona lí fǝ aà kǝ ío.

4 Asa wǝ aà ye ní mǝdaona, wǝ aà daliu mǝmǝ, áma í mǝpio kéké, í lípio gboogboo. Gbèe gbáa í ka à aà zúukeo.

5 Gwáasína ní fāaneo píi ío bebe gevíkí ní sǝsǝpǝle, ío wiile, ío azía líli ní gbéo.

6 Ké à Yesu è káaa, ǝ à bàalè mò wǝle aà ae.

7-8 Ǿ Yesu mǝ táapi gowà, ǝ à wii gbáa lè à mǝ: Yesu, Lua Musude Né, bǝmǝ wá daaai? Ma nane Luazi, ínsu ñ ma wetáo.

9 Ǿ Yesu aà lá à mǝ: N tón kpelewai? Ǿ a wèwà à mǝ: Ma tón Dasi, asa wá dasie.

10 Ǿ aa awakpà Yesue maamaa aa mǝ asu ní yá ní bǝle búsupiuo.

11 Gǝ bee sáwakusan wai ku we, aale pǝble sǝsǝpǝle.

12 Ǿ táapi wabikè Yesuwa aa mǝ: Wá gbae sáwawɛ guu wá diné.

13 Yesu ní gbá zé, ǝ táapi gò gǝepiwa aa dí sáwapione. Ǿ sáwa wai pó kà òaa kwi taawapi wǝ ní bao, aa píla sòonawa aa sí ísida, ǝ aa gága we.

14 Ǿ an dána bàalè gè yápi oiné wéleu ní bualou. Ǿ wá bǝle gè yá pó kèpi gwai.

15 Ké aa mò Yesu kíi, aa gǝe pó táa diè dasi yáapi è zǝlea we, a ula daa, aà íanapi wèewà, ǝ vía ní kú.

16 Gbè pó yápi è ní wéoo yá pó táadepi ní sáwawɛ lè dàu aa siuné.

17 Ǿ wá wabikè Yesuwa aà bǝné ní búsuu.

18 Ké Yesu lé gǝ gó'ilena guu, gǝepi wabikèwà à e taaano.

19 Yesu í weio, a òè: Ta n be n gbéoo kíi, ní yá pó Dii kène oné píi ní lá à wènadǝneo.

20 Ǿ gǝepi tà, ále yá pó Yesu kèe kpàwake Wélemenkwi búsuu, ǝ yápi kè gbépiiè dabuyá ũ.

Zailu né vua ní nǝe pǝ ókà Yesu ulawao
(Mat 9.18-26, Luk 8.40-56)

21 Yesu èa bùa ísidawa ní góo, ǝ wá kàaaaazi dasidasi ísidale.

22 Lousisikpe gbèzǝo Zailu mò we. Ké à Yesu è, à wǝle aà gbázi,

23 ǝ à awakpàè maamaa à mǝ: Ma nenǝena lé kásánake. Mǝ ñ onawà aà gbágbá, ío ku.

24 Ǿ Yesu dàaano zéu. Bila teaazi, aale naewa.

25 Nǝe ku we, au lé bǝlewà à kà wè kuepla.

26 Esedeo aà dà taasiu maamaa, à a ǝa blè píi. Í aafia'eo, í keke à ká'ilé.

27 Ké à Yesu bao mà, ǝ à bíla kèaa à sǝaazi aà kpe oi. Ǿ à ókà aà ulawa,

28 asa à mǝ: Baa aà ula, tó ma ókàwà, má gbágbáe.

29 Ǿ aà aubǝleapi zè gǝo. A dǝ a me guu ké a gbágbá ní a gyápíio.

30 Wegǝo Yesu dǝ azíawa ké gbáa bǝagu, ǝ à líli bíla guu à mǝ: Déme ókà ma ulawai?

31 Ǿ aà íwaǿ òè: N è lá bíla lé naema, ǿ níle me déme ǿkàmaia?

32 Ǿ Yesu wepà bílaa ké à gbé pò yápi kè e.

33 Nǿpi lé lualua ní víao, asa a dǿ yá pò kè a meυ, ǿ à mò wùle aà gbázi, à a síana òè pii.

34 Ǿ Yesu òè: Nǿe, ma náai pò ní kè mé n gbāgbā. Ta be aafia, n gyāpi wēeman we.

35 Lá Yesu lé yá bee o, wà bò lousisikpe gbēzǿopi be wà mò wa òè: N népi kèsai. Nsu tákpa metuluzi pāo.

36 Ama Yesu í swásé ní yáío. A ò gbēzǿopie: Nsu to n sǿ vío, ma náaike lé.

37 I wei gbēe gé zεieo, sema Píεε ní Zaakio ní Zaaki dāuna Zāao.

38 Ké aa kà gbēzǿopi be, Yesu è aà be lòo, wàle ǿǿ, wàle búbuape maamaa.

39 Ké à gè kpéu, à ní lá à mè: Bóyái á kíi dǿ, àle ǿǿbi? Népi i gao, àle i'oe.

40 Ké aale aà ke pǿpǿ, ǿ à ní yá ní bóle pii. Ǿ à népi de ní aà dao sè ní gbé pò aa mò sǿnuǿ, à gèínǿ gu pò népi kuu.

41 Ǿ à aà ǿ kǿ a òè: Talita kuú! (Bee mè nenǿena, má òne fele.)

42 Wegǿǿ népi fèle táa'ò, asa aà wē kà kuepla. Yápi ní kú gbāa maamaa.

43 Ǿ Yesu gíné fíafia aasu o gbēe mao. Ǿ à mè wà pǿblea kpawá.

6

Nazaretideǿ Yesunaaike sai
(Mat 13.53-58, Luk 4.16-30)

1 Yesu bò we à gè gu pò à neblèu. Aà íwaǿ gèaǿnǿ.

2 Ké kámabogǿzi kà, ǿ àle yādané lousisikpeυ. Gbé dasi pò aa aà yāmǿ bílikè aa mè: Máki gbépi yápiǿ sèui? Ǿnǿ kpele a è, ǿ àle dabudabu bee taaǿ kei?

3 Gbépiá li'ána nolo? Maliama né nolo? Zaaki ní Yosefuo ní Yudao ní Simǿǿ vīin weo lò? Aà dǿe kúwanǿ keo lé? Ǿ bee tò aai aà náaikeo.

4 Ǿ Yesu òné: Anabi líǿ beεesaio, mé i ke aà be wéleu ní aà daeǿ ní aà uadeǿ kíjo bàasio.

5 Yesu í e dabudabue kè weo, sema gyāe pò à ǿnámá à ní gbāgbāeǿ bàasio.

6 Lá aai aà náaikeo, an yá bò aà sae maamaae.

Yesu a íwa gbēǿn kueplaǿ zia plapla
(Mat 10.5-15, Luk 9.1-6)

Ǿ à gè wéle ní wéle, àle yādané.

7 Ǿ à a gbēǿn kueplaǿ sísi à ní zí gbēǿn plapla, à táagoa gbéǿwa iko kpámá.

8 A òné aasu pǿe se aa geòo, kǿsǿa ge babalabǿǿ ge ǿǿgbena, sema gopana.

9 A mè aa kyalekpa, āma aasu ulada mèn plao.

10 A òné ǿ: Gu pò a pilau, àǿ ku we e à ge bǿò wélepi guu.

11 Gu pò wi gbāakpauázio, mé wi á yāmao, tò àle tá, à kǿlemá an toa ní Luao seela ũ.

12 Ǿ aa dàzeu. Aa nǿselilea kpàwakè gbéǿne,

13 aa táagóné dasi, aa nísimàma gyāeǿwa dasi, aa ní gbāgbā.

Zāa Da'ilena gaa
(Mat 14.1-12, Luk 9.7-9)

14 Kí Elodi yápi mà, asa Yesu tó liguae. Gbēeò mè Zāa Da'ilena mé bò gau. Bee yáí à gbāa'è, àlɛ dabudabuke.

15 Gbēeò lé mɛ Eliaɛ, gbēeò lé mɛ ānabiɛ lán ānabi yāaewa.

16 Ké Elodi mà à mè: Zāa pò ma aà mi zò mé vù.

17-18 A mɔ̀ lè Elodi doupi mé a dāuna Filipi nɔ̀ Elodia sīwà a sè yāa. Ké Zāa Ìbò è aà dāuna nɔ̀ siawà maao,* ÿ Elodipi tò wà Zāa kù wà mɔ̀kàwà, wà aà dàkpɛu Elodia yáí.

19 Elodia sɔ̀ a Zāa kpēne kūa, a ye à aà dɛ, āma i ze'eo,

20 asa Elodi dò ké Zāaá Lua gbé zálalae, ÿ Ìbò viakeè, Ìli tó wà ìadawào. Tó à gè aà yāmai, làasoo Ì gēaàguɛ. N beeo Ìbò ye faaibooaànɔ̀.

21 Elodia ze'è Elodi ia dikpɛgɔ̀zì. Elodi gbāadeo ní sosa gbēzɔ̀o ní Galile gbé gbiao kàaa pɔ̀nablɛwa.

22 Ǿ Elodiapi nenɔ̀e gè ÿwà. A kè Elodie na ní a nibɔ̀o píi, ÿ kípí ò népiɛ: Pó pò ní yei ò a wabikɛa, má n gba.

23 Ǿ à èa òè: N ma iao pò pò ní a wabikèa píi, má n gbaɛ, baa ma kpala guoɛ.

24 Ǿ népi bò gè a da là à mè: Bó má a wabikɛwàì? Ǿ aà da òè, Zāa Da'ilena miɛ.

25 Wegɔ̀o à èa sù ní wāao, a ò kíaɛ: Zāa Da'ilena mi má ye ò ma gba pelentiu la tiatia.

26 Ǿ kí pò yà dúuduú, ÿ i fɔ̀ gí lɔ̀o lé pò á gbè nibɔ̀o wáa yáí.

27 Ǿ kípí a dɔaie zì gɔ̀o, a òè aà gɛ aà mi sɛ mɔ̀o. Ǿ à gè aà mi zò kpéu,

28 a dà pelentiu, à mɔ̀ kpà népiwa, ÿ a kpà a dawa.

29 Ké Zāa Ìwao yápi mà, ÿ aa mò wà aà gɛ sè aa vī.

Blekpa a bilawa séia

(Mat 14.13-21, Luk 9.10-17, Zāa 6.1-15)

30 Zinapiɔ̀ sù Yesu kíi, ÿ aa yá pò aa kèò ní yá pò aa dànɛò òè píi.

31 Wàlɛ mɔ̀, wàlɛ tá, ÿ Yesu ní a gbéɔ aai ze'e baa wà pɔ̀blèo dasi yáí. Ǿ a òné: A mɔ̀ wà gé gusaena wátɛɛ, wí kámabo yɔ̀o.

32 Ǿ aa gè gó'ilenau aa dàzeu, aalɛ gé gusaena nítɛɛ.

33 Ké gbéɔ ní gɛa è, aa ní dɔ̀, ÿ bɔa wéle píi guu wà bàalè dɔ̀aané we kèɛɛ.

34 Ké Yesu bò gó guu, à bíla è, ÿ aa kèè wēnaū, asa aa dɛ lán sá pò aa dāna víoɔwae.† Ǿ àlɛ yádadané maamaa.

35 Ké ìatɛ̀ bɔ̀sa, ÿ aà Ìwao sɔ̀aàzi aa mè: Guɛá sēgbāɛ mé ìatɛ̀ i gɔ̀ bíla lɔ̀o.

36 Gbéɔ gbaɛ aa ta bualoūò ní zōɛwia pò kú kái laɔ̀u, aai pò wɛɛlɛ lú aa ble.

37 Ǿ Yesu a zāsímá à mè: A pò kpámá aa ble. Ǿ aa òè: N ye wà gɛ pɛɛ lu ánuɔ̀u ɔ̀watɛ̀ òaa do, wí mɔ̀ kpámá aa ble yà?

38 Ǿ Yesu ní lá à mè: Pɛɛ mèn ūma á víi? A gɛ gwa. Ké aa kà, aa mè: Pɛɛ ku mèn sɔ̀o ní kpɔ̀o mèn pla.

39 Ǿ a òné: A gbéɔ zōlɛzōlɛ sèbɔ̀lɔ̀wa booloboolo.

40 Ǿ aa zōlɛzōlɛ gā ní gāo, booloɛo gbéɔn basɔ̀o, booloɛo gbéɔn blakwi.

41 Ǿ Yesu pɛɛ mèn sɔ̀o ní kpò mèn plapio sè, à wɛsè musu à báaadàu. Ǿ à pɛɛpi è'e kpà a Ìwaoɔwa, aa bíilɛ gbépiɔ̀ne. Ǿ à kpò mèn plapio kpaalɛné nípii.

42 Ampii aa pɔ̀blè wà ká.

* 6:17-18 Lev 20.21 † 6:34 Nao 27.17, 1Kia 22.17

43 Ǿ wà pēε miɔnaɔ ní kpò kǐni pɔ ǵò sèle gbí kuεpla pai.‡

44 G5ε pɔ aa pɔblèɔ gbēɔn òaasɔsɔ leε sɔ0ε (5.000).

Yesu tǎa'oa ísidaa
(Mat 14.22-36, Zaa 6.16-21)

45 Ǿ Yesu nàe a íwaɔwa ǵò aa gē gó guu aa dɔaaε Besaida ísida baale e àɔ bíla gbaε.

46 Ké à lezà gbéɔwa a làa, ɔ à dède sǐsǐwa, à gè wabikεi.

47 Iatē gēa kpéu gó'ílεna kú ísidaa mé Yesu kú sǐsǐa ado.

48 Ǿ a è gofia lé íadamá, ké ían gbāa lé gíné yái. Gufēne ɔ à gè ní kǐi, àle tǎa'o ía, ɔ a kè lá á ye gēmáwa.

49 Ké aa aà è, àle tǎa'o ía, aale e gyaadeε, ɔ aa wiilè.

50 Ké aa aà è mǐii, gili gēngu. Ǿ Yesu òné ǵò: A sǔdile, mámε. Asu to vía á kúo.

51 Ké à gè gó guu, ɔ íana làa, ɔ yápi ní kú gbāa,

52 asa an wé i kē pēε yá musuo, ké aa nòse vío yái.

53 Ké aa bùa baa aa kà Genεzaleti, ɔ aa godò we.

54 Ké aa bòle gó guu, wà Yesu dè ǵò,

55 ɔ wà bàalè gè bùsupi kèleε, wà gyāεɔ sèle ní mákelεo, gu pɔ wa mà a kuu píi wǔ mɔòè.

56 Gua pɔ à gèu píi, zᵔεwiaɔ ge mεεwiaɔ ge bualoũɔ, wǔ mɔè ní gyāεε, wǔ ní kále gāε, ɔ wǐ wabikewà aà to aa ɔkà baa aà ula léwa. Ǿ gbé pɔ ɔkǎwà ì gbágbā píi.

7

Fεlekaayǎ
(Mat 15.1-9)

1 Falisio ní Mɔizi ikoyádanεde pɔ aa bò Yelusaleũεɔ mò Yesu kǐi.

2 Aa è aà íwaεɔ lé pɔble ɔpia ní gbábo'io sai.

3 Asa Falisio ní Yudaɔ píi aa ní deziɔ felekaayǎ kúεε, aali pɔble ɔpia ní gbábo'io saio.

4 Aali su ní εleε aa pɔblè zu'osaio. Aa felekaayǎ páleɔ kúā dasi. Beewa aai gbábo imibɔɔ ní taɔ ní 00ɔne.

5 Ǿ Falisio ní Mɔizi ikoyádanεdepiɔ Yesu là aa mè: Bóyái n íwaɔ líɔ wá deziɔ felekaayǎ kúāo ní? Aai pɔble ɔpia ní gbábo'io saie.

6 Yesu wémá à mè: A mɔafilideɔ, Isaia dɔaa á yǎ'ò wásawasa, lá a kè láuwa à mè:

Buipi ì ma kpela ní lé0ε,

an sᵔ kua bo.*

7 Aai ma sǐsi pǎε,

gbēnazǐna ikoyǎ ɔ aai dané.

8 A pǎkpà Lua ikoyái, ɔ á gbēnazǐna felekaayǎ kúā.

9 Ǿ Yesu òné b: A pǎa Lua yáa ké à e àɔ á felekaayǎ kúā maan wea?

10 Mɔizi mē àli misiile á de ní á daoε.† A mē b, gbé pɔ a de ge a da kpebò, wà ade de.‡

11 Apio sᵔ i mε tó gbé ò a de ge a daε pɔ pɔ á ví à dɔonléá Kɔɔbanie,

12 a zεví à a de ní a dao kpelaò bo. (Kɔɔbani bee mē, à Lua gbà.)

‡ 6:43 2Kia 4.42-44 * 7:6 Isa 29.13 † 7:10 Bɔa 20.12 ‡ 7:10 Bɔa 21.17

13 Beewa i Lua yá bāde á felekaayá pó i dadané yáí. Yá bee taaó ñ i ke dasi.

*Yá pó i to wà gbāle
(Mat 15.10-20)*

14 Ǿ Yesu èa bíla laai sísi à mè: A swákpa à ma yāma, ápii.

15 Pɔe ku ké à gē gbé guu à to aà gbāleo. Pó pó bò gbé guu òme ì to aà gbāle.

16 Gbé pó nòse ví aà yápi ma.

17 Ké à bíla tò we, à tà be, ñ aà ìwao yápi mi gbèawà.

18 A òné: Apib, i ònkù sōoa? Ké pɔe ku à gē gbé guu à to ade gbāleo, á dōo lé?

19 Pópi lí gē aà sō guuo, sema aà gbɛɛu, ñ ì a bíikpɛke. (Màa Yesu gbábò ble piiɛ.)

20 Ǿ à mè: Yá pó ì bɔ gbé guu mé ì to ade gbāle.

21 Za gbēnazina sō guu ñ làasoo vāi ì bɔu: Káaluakaa, kpáí'oa, gbēdea,

22 gbásikea, bíi, nòsevāi, mɔafilí, wisaiyā, webɔbɔa pói, gbésōsōa, makamaka ní m̄saiyāo.

23 Yaváipib ì bɔ gbēnazina sō guue pii, ñ ì to aà gbāle.

*Buipále nɔɛ wabikɛa
(Mat 15.21-28)*

24 Yesu bò we à gè Tii búsuu, ñ à píla uaeu. A ye wà a dōo, āma ìli e ùleo.

25 Nɔɛ pó a nenɔena t́aa ví Yesu bao mà gɔɔ, ñ à mò wúle aà gbázi.

26 Nɔɛpiá buipálee, wà aà ì Silifinisi búsuue. A wabikè Yesuwa aà t́aa goɛ a néwa.

27 Ǿ Yesu òè: To wà ble kpá néowa ǵia, asa a maa wà néo ble se wà zu gbēɔneɔ.

28 Ǿ nɔɛpi a zāsíwà à mè: Dii, baa gbē pó wúleańziɔ ì néo ble kasonaɔ pɛlee.

29 Yesu òè: N yāwea maa yáí, tá, n né t́aa gòwà.

30 Ké à kà be, à a né è wúlea pɛwa, t́api gòwà síana.

Swádo gbágbāa

31 Ǿ Yesu f́ele Tii búsuu à gè Sidó, ñ à b̀le ní Wélemenkwi búsuu e à gè kà Galile ísidai.

32 Ǿ wà mòè ní swádo pó yá'o zí'uaànɔ, wà wabikèwà aà ɔnawà.

33 Yesu b̀aànɔ bíla guu nípla, à ɔtona p̀p̀e aà swáú. Ké à lé'í kè a ɔwa, ñ à kà aà lénawa.

34 A wesè musu à wè f́eeɛ, ñ a òè: Efata. (Bee mè wè.)

35 Wegɔɔ g̀ɛpi swá wè, aà léna gòle, ñ à yá'ò wásawasa.

36 Yesu ò gbéɔne aasu o gbēe mao, āma aa gè lé a kpáwakɛné maamaa de lá à ǵinéla.

37 Yápi d́imá maamaa à kè zài, ñ aa mè: Aà yápii kea ìb maaɛ. I to baa swádo yāma, mé ì to lénanaaleadeɔ yá'o.

8

*Blekpaa bilawa plaade
(Mat 15.32-39)*

1 I g̀g̀eò bíla èa kàaaaazi lb. Aa p̀bleae ví lb, ñ Yesu a ìwao sísi a òné:

² Gbépio kèmɛɛ wēnaū, asa a gɔɔ ɔ́aɔn la ké aa kumanɔ, aa pɔɛ ví aa ble bo.

³ Tó ma ní gbáɛ aa ta be ní nɔ́anao, an yèɛɛ a láa zé guuɛ, asa an gbɛɔ bo kii zãɛ.

⁴ ɔ́ aà íwaɔ aà là aa m̀: Mákii wa ble eu sēgbāu la à gbépio kái?

⁵ ɔ́ Yesu ní lá à m̀: Pɛɛ m̀n ūma á víi? Aa m̀: M̀n soplac.

⁶ ɔ́ a ò bílaɛ aa z̄lɛ tɔ́lɛ. ɔ́ à pɛɛ m̀n soplapi sè à sáaukpà, a è'ɛ kpà a íwaɔwa aa kpaale bílaɛ, ɔ́ aa kpaalɛné.

⁷ Aa kpò nénac ví yɔɔ bo. Ké à báaadàu, a òné aa ea bee kpaalɛné bo.

⁸ ɔ́ aa blè aa kã, ɔ́ wà a m̀nna pò ḡɔɔ sèlɛ sò soplac.

⁹ Gbépio kà ɔ́aasɔɔo lɛɛ síīs (4.000) taawa. Ké Yesu ní gbáɛ,

¹⁰ ɔ́ à gè gó'ílɛna guu ní a íwaɔ, aa gè Damanuta bùsuu.

Falisiɔ seelagbɛaa

(Mat 16.1-12)

¹¹ ɔ́ Falisiɔ m̀ lɛ lɛkpaakɛaànc, aale líkpalɛwà, aale wɛɛlɛ aà seelakɛné ní Lua gbāao.

¹² ɔ́ à wè fèɛɛ à m̀: Bóyái gbāgbɛɔ lɛ seela wɛɛlɛi? Siana mále oé, má seelaɛ kɛ gbāgbɛɔncɛo.

¹³ ɔ́ à ní tó we, à èa gè gó'ílɛna guu à tà baale.

¹⁴ A sà aà íwaɔgu aa pɛɛ kùsūa sé. Pɛɛ m̀ndo mé ḡɔ́né gó guu.

¹⁵ ɔ́ Yesu lɛdámá à m̀: Aɔ kú ní laaio. A laaika Falisiɔ ní Elodiɔ pɛɛsɛ'ɛsɛi.

¹⁶ ɔ́ aale okɔɛ aa m̀: Ké wá pɛɛ vío yáí a òi màa.

¹⁷ Yesu d̄má, ɔ́ à ní lá à m̀: Bóyái ále o ké á pɛɛ vío yáíi? E tia á wé i kè á d̄ɔo? A ǹsɛ vío?

¹⁸ A wé ví, ili gu'eo? A swá ví, ili yāmaoa? Yāe lí d̄ɔ́guoa?*

¹⁹ Ké ma pɛɛ m̀n sɔo è'ɛ má kpà gbɛɔn ɔ́aasɔɔo lɛɛ sɔoɔwa (5.000), a a m̀nna sèlɛ gbí ūma ní? Aa wèwà aa m̀: Gbí kuɛplac.†

²⁰ Yesu èa ní lá à m̀: Ké ma pɛɛ m̀n soplac è'ɛ má kpà gbɛɔn ɔ́aasɔɔo lɛɛ síīɔwa (4.000), a a m̀nna sèlɛ sɔ ūma ní? Aa wèwà aa m̀: Sò soplac.‡

²¹ ɔ́ a òné: E tia á wé i kèoa?

Besaida vía gbágbāa

²² Ké aa kà Besaida, ɔ́ wà m̀n ní víao, wà wabikèwà aà okāwà.

²³ ɔ́ à víapi kù a ɔ́wa, à b̀aànc wénkɛ. A lɛ'í kè aà wéwa à ɔ́nàwà, ɔ́ à aà là à m̀: Nlɛ gu'ea?

²⁴ ɔ́ ḡɔ́ɛpi wɛsè musu à m̀: Mále gbéɔ e, aa dɛ lán líɔ mé lɛ taa'o'owa.

²⁵ ɔ́ Yesu èa ɔ́nà aà wéwa bo. Ké ḡɔ́ɛpi wɛbii, ɔ́ aà wé wè, ále p̄pii e sa wásawasa.

²⁶ ɔ́ Yesu aà gbàɛ be à m̀: Nsu bole wéle guuo.

Piɛɛ Yesu Mesiikɛ oa

(Mat 16.13-23, Luk 9.18-22)

²⁷ Ké Yesu lɛ ḡé ní a íwaɔ Sezale Filipi bùsu z̄ɛwíac guu, ɔ́ à a íwaɔ là zé guu à m̀: Dé wàlɛ o má dɛ a ūi?

²⁸ Aa wèwà aa m̀: Gbɛɔ í mɛ Zāa Da'ilɛnac, gbɛɔ í mɛ Elia. Wí ea mɛ bo ānabi yāaen n ū.§

²⁹ ɔ́ à ní lá à m̀: Apic s̄s, dé i mɛ má dɛ a ūi? Piɛɛ wèwà à m̀: Mesiin n ū.

³⁰ ɔ́ Yesu ní lɛpàpa aasu o gbɛɛ mao.

* 8:18 Zel 5.21, Eze 12.2 † 8:19 Maa 6.43 ‡ 8:20 Maa 8.8 § 8:28 Maa 6.14-15

31 Ǿ à nà yádaanéwa à m̀: Sema Gbēnazīn Né taasikε maamaa, gbēzōō rí sa'onkiaō rí M̀oizi ikoyādanεdeō giaāzi, wi aà de, a gōō àaōde zī i vu.

32 A yápi òné wásawasae, ̄ Piεε gèaànō gusae, àle giè.

33 Ké Yesu lili à a ìwaō gwà, ̄ à gī Piεεε à m̀: Gomεε we Setāu! Lua làasoo lé d̀aaanεo, sema gbēnazīna p̀o.

Yesu lia

(Mat 16.24-17.13, Luk 9.23-36)

34 Bee gbεa Yesu bíla laai s̀isi rí a ìwaō, a òné: Tó gbé ye ke ma ìwa ũ, aà gi azía wēnii, i a lipāakōa sé, i temazi.

35 Gbé p̀o ye àō a wēni k̀ua, a kua a wēnipiwaε. Gbé p̀o gī a wēnii ma yáí rí ma baona yáō l̀o, ade mé aō ku.

36 Tó gbé g̀ō d̀unia búu ví mé à k̀ua ziawa, bó ài bee víi?

37 Bó gbé a fiaboō à zia'ei?

38 Tó gbé zεamanō ge rí ma yáō widε gbāgbē duunde luanaaikensaiō guu, Gbēnazīn Né a zεaaànō widε s̀ε, gōō p̀o a m̀o a Mae gawi guu rí a malaikaō.

9

1 Ǿ a òné: Siana mále oé, gbé p̀o k̀u laeō ga kía p̀o Lua kpà m̀o a rí gbāao esaio.

2 Gōō soolo gbεa Yesu Piεε rí Zaakio rí Zāao s̀è à d̀èd̀érinō gb̀èsisí lesíwa rítεε. Ǿ à lí rí wáa,

3 aà p̀okasao lé teke p̀untaitai. Gbēe ku d̀unia guu ké a f̀ō p̀o pí à puakū m̀aao.

4 Bee kpε Elia rí M̀oizio b̀ò m̀òmá, aale yā'o rí Yesuo.

5 Ǿ Piεε ò Yesue: Dii, wá kua la maaε. Wá lákpe d̀o m̀èn aaō, n p̀o do, M̀oizi p̀o do, Elia p̀o do.

6 A d̀ō lá ále oo, asa vía rí k̀u maamaaε.

7 Luabεpuana pila k̀uríla, ̄ aa l̀oε mà a guu à m̀: Gb́εε beeá ma Né m̀èndona yenzideε, à aà yāma.*

8 Kándo g̀ōó ké aa gugwāgwa, aai gbēe e l̀o, sema Yesu ado.

9 Ké aale pila gb̀èsisipiwa, ̄ Yesu òné aasu yá p̀o aa èpi o gbēe mao e Gbēnazīn Né ge b̀òō gau.

10 Aa yápi k̀ua, rí beeo aale k̀ō lala aa m̀: B̀oa gau yá bee dεa ni?

11 Ǿ aa aà là aa m̀: B̀óyái M̀oizi ikoyādanεdeō ì o Elia mé a d̀oaa m̀oi?†

12 A wèmá à m̀: Elia a d̀oaa m̀, i yápii keke zéze, āma ké a kēa láu wà m̀ wa saka Gbēnazīn Négu, i taasikε maamaa s̀ō bε?‡

13 Mále oé, Elia m̀ò k̀ò, ̄ wà rí p̀oēā dàè lá wà aà yā'ò taalauwa.

Yesu nεḡε táade gbágbāa

(Mat 17.14-23, Luk 9.37-45)

14 Ké aa s̀ù rí gbé k̀niowa, aa è bíla liaarzi mé M̀oizi ikoyādanεdeō lé lekpaakérinō.

15 Ké bíla Yesu è, aà yá b̀ò rí saε, ̄ aa bàalè gè f̀okpàwà g̀ōó nípii.

16 Ǿ à a ìwaō là à m̀: B̀ó lekpa a ále kerinoi?

17 Ǿ gbé p̀o k̀u zā guue wèwà à m̀: Dii, ma m̀one rí ma néoe, táa mé aà léna náale.

* 9:7 Maa 1.11, Iko 18.15 † 9:11 Mal 4.5 ‡ 9:12 Isa 53.1-12, Sou 22.1-18

18 Tó à dèdewà, i aà ne zílè, ò ò lé'ifula bɔlɛ, ò swaabɔkɔwa, i gbágbá tèlele. Ma mɔɔ n iwaɔne aa táapi go, ò aa fua.

19 Ǿ Yesu òné: Gbágbé luanaaikensai, máɔ kúánɔ e bɔe ni? Máɔ menakeánɔ e bɔe ni? A mɔmɛe ní népio la.

20 Ké wà m̀òòè, ké táapi Yesu è g̀òò, ò à népi zìazìà à aà pàlè zílè kpèbaù. Ǿ àlè gbeembo, àlè lé'ifula bɔlɛ.

21 Yesu népi mae là à m̀è: A aà lè màa za bɔe ni? A wèwà à m̀è: Za aà néfènen zílè.

22 Ǿ aà zu té ní io guu m̀òòm̀òòe, ò ye aà dèe. Tó nýò f̀ò ǹ p̀e ke, wá wèñagwa, ní d̀wáale.

23 Yesu òè: N m̀è tó má f̀òe lò? Yápii zèví gbé p̀ó lé ma náaikèe.

24 Ǿ népi mae ò g̀òò: Má n náai ví. N n náai p̀ó lé késáa káfimèe.

25 Ké Yesu è bíla lé naemá, à g̀i táapie à m̀è: T́aa swádo, mále one, go népiwa. Nsu ea suwà bɔ.

26 Ǿ táapi wiilè à aà zìlè pásipási, ò à g̀òwà. Népi g̀ò lán gèwa, ò gbé daside m̀è à g̀àe.

27 Ǿ Yesu aà kù a ɔwa à aà f̀èlè, ò à g̀ò zèa.

28 Ké Yesu g̀è ua, z̀lloe kúínɔ bɔ, ò aà iwaɔ aà là aa m̀è: B́yáí wa fua táapi goi?

29 Ǿ a wèmá à m̀è: Wabikèa ado mé i f̀ò t́aa bee taa go.

30 Ké aa b̀ò we, ò aa pà Galilea. Yesu ye wàɔ a kúkíi d̀ò,

31 asa àlè yádada a iwaɔnèe. A òné: Wa Gbènazín Né kpámá, wi aà de, i vu a g̀òò àaòdezi.

32 Aai aà yápi mid̀ò, mé aa yápi laawà víakè.

*T́ea Yesuzi lán néwa
(Mat 18.1-9, Luk 9.46-50)*

33 Ǿ aa kà Kapènaù. G̀òò p̀ó a ku be, à a iwaɔ là à m̀è: B́ò lekpaà àlè ke zé guui?

34 Aa ní kpàuu, asa zé guu aalè lekpaake denla yá musue.

35 Ǿ à z̀lè à gbèɔn kueplapiò kàaa à m̀è: Tó gbé ye ke mide ù, aàò késáa gbépiizi, i ke an baade píi d̀onlede ù.

36 A né se zè ní ae, ò à aà se kpà a kùe a òné:

37 Gbé p̀ó née bee do díle ma iwake yáí, ade ma dilee. Gbé p̀ó ma dile s̀ò i ma dile madoo, à gbé p̀ó ma zì díle s̀òe.

38 Ǿ Źaa òè: Dii, wa gbèe è, àlè táago ní n t́ó, ò wá ye giè, asa wá gbé no.

39 Ǿ Yesu m̀è: Asu gièò, asa gbèe a f̀ò dabudabuke ní ma t́ó, a ea ma t̀òbèesi g̀òò.

40 Gbé p̀ó i íbelesèwanò, wá bàakpèe.

41 Sìana mále oé, gbé p̀ó á gbá imia á dea Kilisi p̀ó ù yáí, ade a kua a aseawao.

42 Tó gbé t̀ò né p̀ó lé ma náaikéò do f̀ù, a maa yáa ní adeo wá wísilɔgbè gbène d̀ò aà ǹe, wi aà zu ísiu.

43-44 Tó n ɔ mé i to ǹ fu, z̀ò. Ǵèa àizána guu k̀òò ù maa de n taa té gasai guu ní ɔ m̀èn plaola.

45-46 Tó n gbá mé i to ǹ fu, z̀ò. Ǵèa àizána guu eè ù maa de wá n zu té guu ní gbá m̀èn plaola.

47 Tó n wé mé í to ò ò fu, bɔ. Gēa kpala pɔ̀ b̀ Lua kíi guu wɛdode ũ maa de wà n zu té guu ní wé mèn plaola.

48 Wekii an kòɔbii lí láao, mé a té lí gao. §

49 Wa temɔ baadeɛ an kekɛa ní wisio ũ.*

50 Wisia pɔ̀ naɛ. N beeo tó wisi í na tà, kpelewa wa ke à nakū lɔi? A to wisi àò kú á guu, íb na ní kɔo.

10

Nɔyaa

(Mat 19.1-12)

1 ɔ Yesu b̀ we à gè Yude b̀suu e Yuudɛ baale. Bíla èa kàaaaàzi we, ɔ à yàdàné lá íb kɛwa.

2 Falisieɔ m̀ líkpaleiwà, ɔ aa aà là aa m̀: Gɔɛ zɛv́ à a na yáa?

3 A wemá à m̀: Mɔizi díléé kpelewa ní?

4 Aa m̀: Mɔizi gɔɛ gbà zé aàli gínzila ké, aàli a na yaðɛ.*

5 ɔ Yesu òné: A swágbáa yáí Mɔizi bee díléé.

6 Za dúnia daaleɔɔ Lua gɔɛ kè ní nɔɛɔɛ. †

7 Ayámɛto gɔɛ í go a de ní a daowa, í na a nawa,

8 ɔ aai gɔ lán sàwakula ní gbalaowa. ‡ Beewa aa ku dodo lɔo, aa g̀ mɛdɔŭɛ.

9 A yáí gbé pɔ̀ Lua ní nákwawɔ, gbɛɛ su ní kēaaɔ.

10 Ké Yesu tà bɛ, aà íwaw aà là yápi mii.

11 ɔ a òné: Gbé pɔ̀ a na yà à a pále sè gbásikè a nɔ séia yá musun we.

12 Nɔɛ pɔ̀ gí a zázi à zá pále kè sɔ, à gbásikèn we.

Yesu báadaa néɔgu

(Mat 19.13-15, Luk 18.15-17)

13 Wàlɛ m̀ Yesuɛ ní néɔ aà onamá, ɔ aà íwaw gíné.

14 Ké Yesu è màa, aà pɔ̀ pà a òné: A to néɔ m̀ ma kíi, ásu gíné, asa kpala pɔ̀ b̀ Lua kíiá gbé bee taaw pɔɛ.

15 Síana mále oé, gbé pɔ̀ i kpala pɔ̀ b̀ Lua kíi sí lán néwaw a gēuo.

16 ɔ a néɔ sɛ kpákpa a kùɛ, à onanamá à báaadàngu.

ɔde

(Mat 19.16-30, Luk 18.18-30)

17 Ké Yesu dàzɛu àlɛ gé, ɔ gɔɛɛ bàalè m̀ kùlɛ aà aɛ, à aà là à m̀: Mɛtulu maa, kpelewa má ke mà àizána ei?

18 ɔ Yesu òè: Akea ní òmɛɛ má maai? Gbɛɛ maaɔ, sé Lua ado.

19 N ikoyã dɔ: Nsuli gbɛdeɔ, rísuli wúle ní gbɛpále nɔoo, rísuli kpáí'oo, rísuli yãɔ n gbɛdeewaw, rísuli gbɛbleo, nli n de ní n dao kpela. §

20 ɔ à m̀: Mɛtulu, za ma néfɛnɛngɔɔ má yá beeo kua piie.

21 ɔ Yesu aà gwà ní yenzi wéɔ a òè: Yá g̀nɛ m̀endo. Ge ò pɔ̀ pɔ̀ ní v́b yía píi, ní a ɔa kpá taasideɔwa, ní m̀ temazi, rýɔɔ àizɛɛ v́l luabe.

22 ɔ gɔɛpi oosisi yápi yáí, à tà ní pɔsiao, ké aà àizɛɛɔ dasi yáí.

23 ɔ Yesu wɛpà a íwawla a òné: Aizɛɛde gēa kpala pɔ̀ b̀ Lua kíiu zì'ũ.

24 Yápi b̀ aà íwaw saɛ, ɔ Yesu èa òné: Gbɛ́ɔ, gēa kpala pɔ̀ b̀ Lua kíi guu zì'ũ fá!

§ 9:48 Isa 66.24 * 9:49 Lev 2.13 * 10:4 Iko 24.1-4 † 10:6 Daa 1.27 ‡ 10:8 Daa 2.24

§ 10:19 Bɔa 20.12-16

25 Yiongo gēa abaaweu àa de ɔde gēa kpala pɔ̀ b̀ Lua k̀iula.

26 ɔ yápi aà iwaò k̀ù gbāa, aale okɔe aa mè: Tó màae, déme a bɔi?

27 Yesu ní gwá soee à mè: Gbēnazina a f̄o, āma Lua a f̄o wá bɔ, asa Lua apii gbāa v̄ie.

28 ɔ Píee òè: Wápiɔ s̄o be? Wa p̄pii tò wa bɔ tenzie.

29 Yesu mè: Siana mále oé, gbé p̄ a be tò we ge a v̄iio ge a dāunaɔ ge a da ge a mae ge a néo ge a bua ma yáí ní ma baona yáo,

30 ade a ea beo ní v̄iio ní dāunaɔ ní dao ní néo ní buaɔ e lee basoo dúniae bee guu ní ladamao lo, i àizana e dúnia p̄ a mo guu.

31 Dasi p̄ ɔbaaaɔ ḡo z̄á mé dasi p̄ t̄é z̄áɔ ḡo ɔbaaa.

Yesu a gaa ní a vuao yá'oa

(Mat 20.17-19, Luk 18.31-34)

32 Aa èa dàzeu, aale gé Yelusaleũ. Yesu ɔbaaa a iwaòne, ɔ yápi b̀ò ní sae, mé v̄ia gbé p̄ t̄é aà kpeo k̀ù. ɔ Yesu líle ní a iwá gbēon kuεplao, à èa yá p̄ a su a le òné lo

33 à mè: A ma! Wále gé Yelusaleũ. Wa Gbēnazin Né kpá sa'onkiaɔ ní M̄oizi ikoyādanedeɔwa, aai yādaaála, aai aà kpa luayādonsaiowa aa àa de.

34 Aa aà ke p̄oɔɔ, aa lé'ikakawà, aa aà gbē ní flaalao, aai aà de, a ḡoo àaɔde z̄í i vu.

Zaaki ní Zāao wabikea

(Mat 20.20-28)

35 ɔ Zebedee néo Zaaki ní Zāao s̄ò Yesuzi aa òè: Metulu, wá ye ñ yá p̄ wále a wabikema kewēe.

36 ɔ à ní lá à mè: Bó á ye mà keéi?

37 Aa wèwà aa mè: Wá gba zé wà z̄lennɔ ní kpala guu, gbēdo n ɔplaii, gbēdo zeei.

38 Yesu òné: A yá p̄ ále a wabikea d̄o. Taasi keeona p̄ má a imi, á f̄o mia? Ga p̄ má siu, á f̄o siua?

39 Aa wèwà aa mè: Wá f̄. ɔ Yesu òné: I p̄ má mi, á mi, mé ga p̄ má siu, á siu,

40 āma z̄leaa ma ɔplaii ge zeeiá ma yá no. Gbé p̄ Lua k̀ekenéɔ p̄e.

41 Ké iwá gbēon kwi k̄iniɔ yápi mà, an p̄o pà Zaaki ní Zāaozi.

42 ɔ Yesu ní k̄aaa a òné: A d̄ó ké gbé p̄ wále ní gwa bùsu gbēz̄oo ũo ñ gbāable ní gbéɔwae. Maa gbāadeɔ ñ kiblemá lo.

43 Ama a deánɔ màao. A guu gbé p̄ ye ḡo gbēz̄oo ũ, aà ke á d̄onlede ũ.

44 Maae lo gbé p̄ ye ḡo á ɔbaana ũ, aà ke ápii z̄oblēna ũ.*

45 Asa Gbēnazin Né i mo wà d̄onlekee yáio, à mò d̄onlekei gbéonēe, i gi a wēnii ké à e gbéɔ bo dasi yáí.

V̄ia baakena gbágbāa

(Mat 20.29-34, Luk 18.35-43)

46 Aa kà Yeliko. Lá Yesu lé bɔ we ní a iwaò ní bílao, v̄ia baakena Time né Baatime z̄leaa zé le.

47 Ké a mà Yesu Nazaleti mé lé gē, ɔ à ná lé gbāa zuawa à mè: Davidi Bui Yesu, ma wēnagwa!

48 ɔ dasile giè, aale me aà níle. ɔ aà lezua gbāa k̄afi à mè: Davidi Bui, ma wēnagwa.

* 10:44 Maa 9.35

- 49 Yesu zè à mè: A aà sisi. Ǿ wà v̄lapi sisi wa òè: Sōdile fεε. Ale n sisi.
 50 Ǿ v̄lapi a zwāa wòlo à v̄l pèle à mò Yesu k̄i.
 51 Ǿ Yesu aà là à mè: Bó ní ye mà kenèi? V̄lapi wèwà à mè: Dii, má ye màò gu'eε.
 52 Ǿ Yesu òè: Gé, ma náai pò ní kè mé n gbāgbā. Wegōō à gu'è, ̄ à b̀ò teààzi.

11

Gbaakpaa Yesuzi Yelusaleu

(Mat 21.1-11, Luk 19.28-40, Zaa 12.12-19)

- 1 Ké aa káikù ní Yelusaleūo, aa kà Befaze ní Betani pò kú Kùkpe s̄s̄ip̄leuo.
 Ǿ Yesu a ìwaò gb̄ēon pla z̄i
 2 a òné: A gé w̄éle pò kále wá aε kee guu. Tó a gē ḡō, á zàa'ín b̀òlò e d̀oa we, gb̄ē i dikpe yāao. A polo suò.
 3 Tó wà á lá, b́ó ále ke wei, í me Dii mé ye a m̀oaio, a εa suò tia.
 4 Ǿ aa gè wà zàa'ína è d̀oa kp̄eεε gāae. Ké aale polo,
 5 ̄ gb̄é pò zεa weò ní lá aa mè: Bó ále ke ní zàa'ínapiio, ̄ ále poloi?
 6 Aa wè má lá Yesu ònéwa, ̄ wà ní tó we.
 7 Aa sù ní zàa'ínapiio Yesue. Aa ní ulaò kp̄ále zàa'ínapiiwa, ̄ Yesu dikpe.*
 8 Gb̄ēo lé ní ulaò kp̄ále zé guu, † gb̄ēo lé láò z̄ō s̄eu, aale kp̄ále l̀o.
 9 Gb̄é pò d̀oaaò ní gb̄é pò té z̄áò lé wiile wàle me:

Gbāa ke!

Báaadēn gb̄é pò lé mó ní Dii t̄ó ū.‡

10 Lua báaada wá dezi Davidi kpala pò lé vugu.

Wà gb̄aakpaaàzi à z̄ō luawa.

11 Ké Yesu kà Yelusaleū, à gè Lua ua, ̄ à wεpà p̄ópiila. Ké íatē i ḡō bíla l̀o yái ̄ à b̀ò gè Betani ní a ìwa gb̄ēon kueplao.

Yesu kaad̄enli kaa ní aà kua Lua uao

(Mat 21.12-22, Luk 19.45-48, Zaa 2.13-22)

- 12 Ké gu d̀ò, aa b̀ò Betani, ̄ ǹoana lé Yesu dε.
 13 A kaad̄enli è k̄āaa, a lá p̄ae. A gè gwai tó a né mà. Ké à kà we, i p̄oe eo, sema a lá, asa a maḡo i ka yāao.
 14 Ǿ a ò lípiε: Gb̄ē a n né ble bau l̀o. Aà ìwaò yápi mà.
 15 Ké aa kà Yelusaleū, Yesu ḡè Lua ua, ̄ à laayianaò ní laalunaò yà ní b̀óle, à òl̄eùkpakenaò táab̄ūnoò ní felenyianaò k̄ilaò fuangba.
 16 I wei gb̄ē a aso s̄è à b̀ò ní Lua uao.
 17 Ǿ à yāda gb̄ēone à mè: A k̄ēa Lua taalau à mè: Ma kp̄é aò dε ma s̄isikpe ū bui píiε. § Ap̄i s̄ō á kè gb̄ēblenaò t̄ò ū.*
 18 Sa'onkiaò ní M̄oizi ikoyādanedeò yápi mà, ̄ aale zεwεεε wà aà dε. Aale v̄iakeè, asa aà yādaané í di bílawa píiε.
 19 Ké oosi kè, ̄ Yesu ní a ìwaò b̀òle w̄éleu.
 20 Ké gu d̀ò aa bε z̄éu, ̄ aa kaad̄enlipi è, à giigàga e a z̄ínau.
 21 Ké a yá d̀ò Piεegu, ̄ a ò Yesue: Dii, kaad̄enli pò ní kà gwae, à giigàga.
 22 Yesu òné: Aò Lua náai v̄i.
 23 S̄iana mále oé, tó gb̄é ò s̄is̄iε beεε aà fεε az̄ia zu ís̄iau, tó i seake a ǹòse guuo, tó a a náai v̄i k̄é yá pò a òpi a ke, a keè.
 24 Bee yái mále oé, tó ále lousisi, yá pò a a wabikè píi, à dilé á è k̀ò, í e.

* 11:7 Zkl 9.9 † 11:8 2Kia 9.13 ‡ 11:9 Sou 118.25-26 § 11:17 Isa 56.7 * 11:17 Zel 7.11

25 Tó a fele ále lousisi, tó á íikūa ní gbēeo, à sùuukeaàno, á Mae pó kú musu i sùuukeáno ní á tàaeo sō.

26 Tó i sùuuke ní gbēo, á Mae pó kú musu a sùuukeáno ní á tàaeo sō.

Yesu laa a ikoi
(Mat 21.23-27, Luk 20.1-8)

27 Ǿ aa kà Yelusaleū. Lá Yesu lé bebe Lua ua, sa'onkiaō ní Mōizi ikoyādanedeo ní gbēzōō sōaazi

28 aa aà là aa mē: Iko kpele níle yápio keoi? Déme n gba yápi kea zéi?

29 Yesu wemá à mē: Má yá mēndoe gbewá. A wea, mí iko pó mále yápio keo oé sa.

30 A omee. Zāa gbēo da'ilekea† bō Lua kíi yà, ge gbēnazina kíie?

31 Ǿ aa lekpaai aa mē: Tó wa mē Lua kíie, a me bōyái wi Zāa yá sio nie.

32 Tó wa mē gbēnazina kíie sō, too. Aa bíla vía ví, asa gbēpii Zāa ānabike síe.

33 Ǿ aa wē Yesuwa: Wá dō. Ǿ Yesu òné: Mapi sō má iko pó mále yápio keo oéo.

12

Vēebu zikenaō
(Mat 21.33-46, Luk 20.9-18)

1 Ǿ Yesu fēle yālēūné à mē: Gbēe mé vēebu ví, à kaa liai, à eyò vēefēkii ũ à gbadà, * Ǿ à búpi nà zikenaone ní Ǿzi, Ǿ à fēle ní táo.

2 Ké vēekōzōzōgōō kà, Ǿ à a íwae zì zikenapiowa, aà a vēepi asea símáe.

3 Ǿ zikenapiō aà kù wa gbè wa gbàe Ǿgii.

4 Ǿ à èa íwa pále zímá. Ǿ aa gbé bee mi fō aa widàwà.

5 A èa a pále zì lb, Ǿ aa gbé bee dè. Màa à gbēpáleō zì dasi, aa ní gbēo gbè, aa ní gbēo dè.

6 Budepi né mēndona mé gòè sa, Ǿ à aà zì gbēzā à mē: Aa ma né yāda.

7 Ǿ zikenapiō òkōe aa mē: Túbiblenan kee. A to wà aà de, bú i gōwēe.

8 Ǿ aa aà kù wa dè, wà aà ge sè wa zù kaa kpe.

9 Tòo, kpelewa budepi a ke sai? A ge zikenapiō dede, i búpi kpa gbēpáleōwae.

10 I Lua yáe bee kyokeo lé? Wà mē:

Gbe pó ēbonaō pākpai

mé gòè gbēo mide ũ.

11 Dii mé bee kè,

Ǿ à kèwēe yābōnsae ũ.†

12 Ǿ aa zewēlele wà aà kú, asa aa dō ní yáí à yápi lèeūi. N beeo aa víakè bílae, Ǿ aa aà tò we aa tà.

Yesu lousisin gbēzōō fua
(Mat 22.15-46, Luk 20.19-47)

13 Ǿ wà Falisieō ní Elodi kpala zenkpēdeeo zì Yesuwa ònokèiè a yā'oa guu.

14 Ké aa kà, Ǿ aa òè: Metulu, wá dō ké gbé náaiden n ũ. Nili yási ní gbéō ublembeke yáio, asa nili gbēe wegwao. Lua zé ni òlóné wásawasa. A zeví wà wè'ōa kpa Sezaawaa, ge a zevíō? Wà kpa yà, ge wásu kpaō?

† 11:30 Maa 1.4-5 * 12:1 Isa 5.1-2 † 12:11 Sou 118.22-23

15 Yesu ní mɔafili d̄s̄, ̄ a òné: B́yáí àl̄e filifilimbakpam̄ēeí? A ̄api do d̄m̄ēe mà gwa.

16 Ké aa d̄b̄è, ̄ a ní lá à m̄è: Dé mi ní aà t̄son lai? Aa w̄èwà aa m̄è: Sezaa p̄s̄e.

17 ̄ Yesu òné: A Sezaa dee p̄o kpawà, í Lua p̄o kpawà. Aa yá b̄ò ní sae.

18 ̄ Saduse p̄o aai ḡeɔ vua ēboeɔ m̄ò Yesu l̄e aa aà là aa m̄è:

19 M̄etulu, M̄oizi òw̄ēe a lá guu à m̄è, t̄o gb̄é v̄iì ḡà à a n̄o t̄ò n̄ésai, aa d̄auna gyaapi da'uake à a v̄iì ḡēe k̄eò.‡

20 M̄aae, v̄iì ní d̄aunaɔ ku gb̄ēon s̄opla. Woo n̄s̄è, ̄ a aà t̄ò we n̄ésai.

21 Se aà da'uakè, ̄ a ḡà à n̄opi t̄ò we l̄o n̄ésai. ̄ Bío k̄è màa l̄o

22 e à ḡè k̄à an s̄opladewa. Ampii aa aà t̄ò n̄ésai. Ampii gbea ̄ n̄opi ḡà.

23 Ḡeɔ vuḡoɔz̄i an d̄ēm̄e aɔ n̄opi v̄iì? Asa an gb̄ēon s̄opla n̄pii aa aà d̄s̄ n̄o ùe.

24 Yesu w̄emá à m̄è: A Lua yá ní a gb̄āo d̄s̄ai yáí a s̄āsāio l̄ò?

25 T̄o ḡeɔ v̄u, aa n̄s̄eɔ, aa z̄ākeɔ, aaɔ ku lán malaikaɔ kua luab̄ewāe.

26 Ké ḡeɔ b̄o gau s̄s̄ be, i M̄oizi lá kyoke gua p̄o à k̄aele yá'òuo lé? Lua òè à m̄è ámeaa Ablahaū ní Izaakio ní Yak̄obuo Lua.§

27 Luaá ḡeɔ Lua no, gb̄é b̄é̄e p̄s̄e. A s̄āsā à k̄è z̄ai.

28 M̄oizi ikoyādan̄ēe ku we, à l̄ekpaapi mà. Ké a è Yesu yāmaa w̄emá, ̄ a s̄s̄āzi à aà là à m̄è: Ikoyā kpele mé d̄er̄ilai?

29 Yesu w̄èwà à m̄è: A miden ke: A ma, Isailio. Dii wá Lua mé Dii m̄endona ū.

30 Aɔ ye Dii á Luazi ní n̄s̄emendoo teasisai á gb̄āa pua léu, á s̄s̄o kuwá.*

31 A plaaden ke: Aɔ ye á gb̄édeezi lá ázia w̄eniwa.† Ikoyāe de beeɔlao.

32 ̄ yādan̄ēdepi òè: Yāmaae, M̄etulu. N s̄iana'ò, n m̄è Lua m̄endoe, a plaade kuo, sema aàpi.‡

33 Yea Luazi ní n̄s̄emendoo ní n ̄n̄o p̄ii n gb̄āa pua léu ní yea n gb̄édeezi lá nzia w̄eniwao de sa p̄o w̄i a p̄o k̄áteu à t̄ékū ní sa'oa bui p̄iioia.§

34 Ké Yesu è à yāw̄ewa ní laaio, a òè: Ḡeā kpala p̄o b̄ò Lua k̄īu z̄ann̄o. Bee kpe gb̄ēe i we yāe làwà lo.

35 Yesu èa lé yādan̄ēé Lua ua, ̄ a gb̄é̄o là à m̄è: B́yáí M̄oizi ikoyādan̄ēeɔ í o M̄esiiá Davidi buieí?

36 Ké Lua Nisina d̄ēde Davidiwa à m̄è:

Dii ò ma Diie aà z̄s̄le a ɔplai

e à̄ aà ib̄ēe k̄al̄ē à gbá z̄īe.*

37 Lá Davidi aà sisi Dii màa, kpelewa aɔ de aà bui ū bi? ̄ bíla lé aà yāma ní p̄onao.

38 Aà yādaan̄ē guu à m̄è: A laaika M̄oizi ikoyādan̄ēeɔzi. Aaib ye bebea ní uladao daa w̄àɔ f̄okpakpamá ḡāe.

39 Aaib w̄ēle z̄s̄le lousisikpe z̄s̄lek̄i maao guu ní bleble z̄s̄lek̄i maao.

40 Aaí lou gb̄āa sisi gb̄é̄o w̄é yáí, ̄ aai gyaao kpé siomá. An íadama p̄ās̄i aɔ d̄er̄ila.

Gyaa taaside gbadaa

(Luk 21.1-4)

41 ̄ Yesu z̄s̄le Lua ua ɔsikpagolo ae, àl̄e gb̄é̄o gwa, lá aale ̄a dau. ̄de saɔ lé̄o z̄s̄o dau.

42 ̄ gyaa taaside m̄ò t̄anga d̄au m̄en pla, i ka dalao.

‡ 12:19 Iko 25.5 § 12:26 B̄ōa 3.6 * 12:30 Iko 6.4-5 † 12:31 Lev 19.18 ‡ 12:32 Iko 4.35 § 12:33 Oze 6.6 * 12:36 Sou 110.1

43 Ǿ Yesu a iwao kàaa a òné: Siana mále oé, gyaa taasidepi ña dà kpagolo guu de gbépiila.

44 Asa Ǿ dia ñ aa dà wà kàu nípii. NǾepi sǾ, aà taasideke guu pǾ pǾ a ví a pǾbleò ñ a dàu we pii.

13

Yelusaleü dúuzǾa ní dúnialaagǾ seelaǾ

(Mat 24.1-22, Luk 21.5-24)

1 Ké Yesu lé bǾ Lua ua, aà iwae òè: Metulu, gwa lá wà kpé maaǾ dǾ ní gbè kefenaeǾ taǾǾ.

2 Ǿ Yesu òè: N kpé zǾopi e píia? Gbæe a gǾ dikǾa weo, wa a dúuzǾ píie.

3 Yesu zǾleá Kùkpe sǾsǾpǾleu, aà æ dǾa Lua uawa. Píie ní Zaakio ní ZǾao ní Andeleeo mé kuaànǾ níte, ñ aa aà là aa mè:

4 Owæ, bee a ke bǾe ni? BǾme aǾ de apii keǾǾ seela üi?

5 Ǿ Yesu òné: A laaika, ásu to wà á sásáo.

6 GbéǾ mǾ ní ma tǾo dasi, aa me Mesiin ní ü, aai gbéǾ sásá dasi.

7 TǾ a zikakǾfi mà ge a bao, ásu bílikeo. Sema bee ke, áma dúnia láaan we gǾao.

8 Bui ní buio aa fele ní kǾo, màæ lǾ búsu ní búsuo. TǾǾle a lualua gueǾ mé nǾana aǾ ku. Yápi aǾ de lán nǾwǾwǾ daaleawæ.

9 AǾ kú ní laaio. Wa á kúkú wà yákpalekeáǾnǾ, wi á gbè lousisikpǾe guu. AǾ zea búsu gbáadeǾ ní kíaa æ ma yái, íǾ dené ma seeladeǾ ü.

10 Sema wà baonakpa bui píie gǾa.

11 TǾ wà gèánǾ yákpaleu, ásu dǾaa bílike yá pǾ ásu owao. A yá pǾ Lua a sǾso káé á léu gǾǾbeezi o, asa i ke áme á yá'oo, Lua Nisinae.

12 Vii ní dáunaǾ kǾ kpámá dea yái. Màa maeǾ ní néǾ kpámá. NéǾ bǾ ní deǾ ní ní daǾ kpe wà ní de.

13 Gbépii a zaágu ma yái. Gbé pǾ menafǾ e a léwa, ade mé a bǾ.

14 TǾ a tè gudena* è gu pǾ de àǾ kuuo, (kyokena yápi da), gbé pǾ kú YudeǾ baale mipè sǾsǾwa.

15 Gbé pǾ kú a kpé musu su pila gè kpéu a pǾe séio.

16 Gbé pǾ kpé bua su æa be a ula séio.

17 Waiyoo neadeǾ ní nǾsindeeǾ gǾǾ beezi.

18 A wabike ké yápi su á le buzieo,

19 asa wétæa pǾ aǾ ku gǾopi aǾ zǾǾe.† Za gǾǾ pǾ Lua dúnia kè e gbá a taa i keo, mé a ke bau bo.

20 TǾ Dii i gǾǾpi laoo, dǾ gbæe a bǾo. A gǾǾpi lào a gbé pǾ à ní séǾ yáie.

Gbēnazīn Né mǾa

(Mat 24.23-44, Luk 21.25-38)

21 GǾǾ bee tǾ wà su òé Mesii gwa ke, ge Mesii ku le, ásu sio.

22 Asa Mesii egenaeǾ ní ánabi egenaeǾ mǾ dabudabuǾ ní yábǾnsaeǾ ke, ké baa gbé pǾ Lua ní séǾ aa ní sásáǾ, tǾ a zé kú.

23 AǾ kú ní laaio, ma yápii lezàwá za káauæ.

24 GǾǾ bee wétæapi gbea íatè a siakü, mǾvua a ikeo,

25 saanaǾ wolo luawa, pǾ pǾ kú luawapiǾ zǾ ní pékiwa.‡

26 Wi Gbēnazīn Né mǾa e luabepuanau ní gbāa zǾǾo ní gawio,§

* 13:14 Dan 9.27, 11.31, 12.11 † 13:19 Dan 12.1 ‡ 13:25 Isa 13.10, 34.4, Yoè 3.4 § 13:26 Dan 7.13

27 i a malaikaɔ zɪ aa gbɛ́ pɔ́ Lua ní sɛ́ɔ káaa za dúnia gola síiɔ guu, za dúnia léla ní a léleo.

28 A yá pɔ́ kaadɛnli lé daé ma. Tó a gɔ́naɔ busekù mé a lá lé pae, ɔ́ i dɔ́ guantɛna káikù.

29 Maaɛ lo, tó á è yápiɔ lé ke, àɔ dɔ́ ké aà mɔa káikùɛ, a ku kpɛɛɛ.

30 Siana mále oé gɔɔbeedeɔ gɛ́ɛ yápiɔ píi kesaio.

31 Luabe ní tɔɔleo a gɛ́ɛ, áma ma yáɔ gɛ́ɛa vío.

32 Gbɛɛ a gɔɔ ge a zaa dɔ́o, baa malaika pɔ́ aa ku luabeɔ ge Lua Né, sema Mae Lua.

33 Aɔ kú ní laaio à itɛ́ke, asa á dɔ́ zɪ́ pɔ́ gɔɔpi a kao.

34 A de lán gbɛ́ pɔ́ lé gé wɛ́leuwaɛ. A a be tò a zíkɛnaɔne baade ní a zɪo, ɔ́ a ò a gudɔ́anaɛ aà itɛ́ke.

35 Apɪɔ sɔ́ á uabele sugɔɔ dɔ́o, oosin nò, wɛɛdon nò, ko ɔ́ɔlan nò, gufɛ́nen nò. Ayámɛto à itɛ́ke,

36 ké asu su kándo, i á le ále i'oo yáí.

37 Yá pɔ́ mále oé, mále o gbɛ́piiɛɛ, à itɛ́ke.

14

Tulalekaa Yesu miwa

(Mat 26.1-16, Zaa 12.1-8)

1 Gɛ́amusu* dikpe ní Káaso dikpeɔ gɔ́ gɔɔ pla, ɔ́ sa'onkiaɔ ní Mɔzizi ikoyádanɛdeɔ lé zɛwɛɛle wà gbɛ́ɔ zámakɛ wà e Yesu kú wà de.

2 Asa aa mè: Wásu wà aà kú dikpe gɔɔzɪo, ké wasu fele ní zɔaoo yáí.

3 Gɔɔ pɔ́ Yesu kú Simɔɔ Kusude be Betani, àle pɔ́ble, ɔ́ nɔɛ sàaazi a tulale bui maa ɔ́de loona kúa. ɔ́ à loonapi waa è à tulalepi kà Yesu miwa.

4 Gbɛ́ɛɔ ku we, yápi òmá, ɔ́ aa mè: Bóyáí à tulalepi pākèi màai?

5 Tulale pɔ́ a ɔ́a de ánuɔu ɔ́watɛ ɔ́aa do ní basɔ́ooa, dɔ́ yáa wa yíá wà a ɔ́a kpà taasideɔwa. ɔ́ aa zɔadɔ́wà.

6 ɔ́ Yesu mè: A aà to we. Bóyáí ále íadaiwàí? A yámaakèmɛɛɛ.

7 Taasideɔ kúánɔ gɔɔpiiɛ.† Gɔɔ pɔ́ á yei, á fɔ́ na kené, áma máo kúánɔ gɔɔpiiɔ.

8 A kè a gbáa léue, à dɔ́aa tulale kà ma mɛwa ma ge kpɛlaa yáíɛ.

9 Siana mále oé, gu pɔ́ wàle ma baokpau dúnia guu píi, waɔ yá pɔ́ nɔɛpi kè o aà yá dɔ́arngu yáí.

10 Bee gbɛa Yudasi Isalioti pɔ́ de gbɛ́ɔn kuɛplaɔ gbɛ́do ũ gɛ́ sa'onkiaɔ kíí Yesu kpaamá yáí.

11 Ké aa aà yámà, an pɔ́ kèna, ɔ́ aa legbɛ́è wa ɔ́a kpawà. ɔ́ àle zɛwɛɛle à Yesu kpámá.

Gɛ́amusu bleblea

(Mat 26.17-35, Luk 22.7-34, Zaa 13.21-38, 1Kln 11.23-25)

12 Káaso dikpe gɔɔ sɛ́ia zɪ́, gɔɔ pɔ́ wí Gɛ́amusu sá kòlokpa, Yesu íwaɔ òè: Má ní ye wà ge Gɛ́amusu ble sɔ́ukɛunei?

13 Yesu a íwaɔ gbɛ́ɔn pla zɪ́ a òné: A gé wɛ́ledau. A kpaau ní gbɛ́o í sea lo guu. A teaàzi

14 e ua pɔ́ a gɛ́u, í o uabeleɛ, Metulu mè má á pilauí, gua pɔ́ á Gɛ́amusu ble ní a íwaɔ?

15 A kpɛ́diakɔ́a kpɛa zɔ́o musu pɔ́ wa kèkɛ ɔ́ɔé, í sɔ́ukɛwɛɛ we.

* 14:1 Bɔa 12.1-11 † 14:7 lko 15.11

16 Ké iwapiò dàzeu, ɔ aa kà wélepi guu, aa è lá a ònéwa. ɔ aa Gēamusu blé sɔukè we.

17 Ké oosi kè, Yesu kà we ní a ìwa gbēon kuεplao.

18 Ké aa zòle lé pòble, ɔ Yesu m̀è: Sìana mále oé, á gbé pò wále pòble sãnuo do a ma kpámá.‡

19 An pò yà, ɔ aale aà la dodo: Asa mámεo yó?

20 ɔ a òné: A gbēon kuεplao doε, wále okáaa ta dou.

21 Gbēnazin Né a ta lá wà a yā'ò taalauwa,§ āma waiyoo gbé pò a Gbēnazin Né kpámápi. A maa wà ade ì yāao.

22 Ké aale pòble, Yesu kàa sè à báaadàu, ɔ a è'e kpámá à m̀è: A sí, beeá ma mεε.

23 ɔ à imibo sè à Lua sáaukpà a kpámá, ɔ aa m̀i nípii.

24 ɔ a òné: Beeá ma auε, Lua bàa kua ní gbé dasio au* pò a bɔaε.

25 Sìana mále oé, má v̄εbe'ì mi bo e kpala pò b̀ò Lua kíi b̀ò gupuau, ɔ má a dafu mi.

26 Ké aa lesi aa làa, ɔ aa b̀òle gè Kùkpe s̀isipòleu.

27 ɔ Yesu òné: Apii á ma to we, asa a k̄εa láu Lua m̀è: Má sādāna lé, são ì fāaa.†

28 N beeo ma vua gbεa má dɔaaé Galile.

29 ɔ Piεε òè: Baa tó wa n to we pii, má n to weo.

30 ɔ Yesu òè: Sìana mále onε, gwāasinaa e ko àò gé lé gēn pla zui, níyò lelekpamazi gēn àaò.

31 ɔ Piεε legbè à m̀è máũmaũε: Baa tó má su mále gannò, má lelekanzi bauo. ɔ aa ò màa s̀ò nípii.

Yesu wabikea Gešemani
(Mat 26.36-46, Luk 22.39-46)

32 Ké aa kà gu pò w̄l mε Gešemani, ɔ Yesu ò a ìwaonε: A zòle la e màò wabike.

33 ɔ à Piεε ní Zaakio ní Zāao sè gèr̄nò. Iwāa kà aà pɔa, tòlobi zuaàgu,

34 ɔ a òné: Pɔsia ma kũ gbāa e ma ka gaa. A ze la à it̄kε.

35 Ké à gè ae yoo, ɔ à w̄le a gbεeu à wabikè, tó a zé kú, gɔɔpi gēala.

36 A m̀è: Baa, ma Mae, ní yá pii zé v̄i. To taasi kεεonapi d̄omazi, āma ma p̄eā no, sema n p̄ó.

37 Ké à èa s̀u a gbēon àaɔpio kíi, a è aale i'ò. ɔ a ò Piεεε: Simoo, níle i'ò yà? Ní f̄s n it̄kè baa yooa?

38 A it̄kε àò wabike, ké ásu fu ȳawao yáí. Nis̄ina yei, āma mε buse.

39 A èa gè wabikei, ɔ à yá doupi ò lo.

40 Ké à èa s̀u, a è aale i'ò, asa an wé gbiak̄ùε. ɔ aai d̄ò lá wa oèò.

41 Aà εa sua gēn àaòde a òné: Ale i'ò ále kámabo e tiaa? Bee m̀ò. Goo kà sa. A gwa, wále Gbēnazin Né kpá duunkenawa.

42 A fεle wà gé. Gbé pò lé ma kpámá lé mó kee.

Yesu k̄ua
(Mat 26.47-56, Luk 22.47-53, Zaa 18.3-12)

43 Ké Yesu lé yápi o ḡoo, ɔ aà iwapiò gbēdo Yudasi kà ní bíla pò b̀ò sa'onkiaò ní Moizi ikoyādanεdeò ní gbēz̄oo kíi. Aa f̄endaò k̄ua ní goo.

44 B̄onkp̄edepi s̀ò à d̄ōaa seela òné à m̀è gbé pò a su lep̄èwà, aàpin we. Aa aà kũ gbāa aa taò.

- 45 Ké à kà we, ɔ à táa'ò Yesuwa gòɔ, a òè: Metulu! ɔ à lepèwà.
 46 ɔ wà ɔpèlewà wà aà kù gíúgiú.
 47 Zā guu gbēe a fēnda wò à sa'onkia zikēnae lèò à aà swá gò.
 48 ɔ Yesu òné: Kpáí weliwen ma ũ, ɔ a mɔ ma kúí ní fēndaɔ ní gɔɔa?
 49 Má kúána Lua ua lá gu lé dɔ, miɔ yádaé, i ma kúo. Ama bee kè ké yá
 pó kēa Luayátaalau e ke yáíe.‡
 50 ɔ aà iwáɔ bàalè píi aa aà tò we.
 51 Ewaasoe teàazi, aà zwāa kuuaala pɔeyesai. Ké wà aà kù,
 52 ɔ a zwāa tóné we, à bàalè puizi.

Piɛ lelekpaa Yesuzi

(Mat 26.57-75, Luk 22.54-71, Zaa 18.12-27)

- 53 ɔ wà gè ní Yesuo sa'onkia be. Sa'onkiaɔ ní gbēzɔɔ ní Mɔizi ikoyādanedeɔ
 káaaa we mípii.
 54 Piɛ té ní kpe káaa e à gè gè sa'onkia be'ua. A zòle we, àle tékpakpa ní
 dɔaiɔ sánu.
 55 Sa'onkiaɔ ní Yuda yákpalekēnaɔ pii lé yá wele wà dɔ Yesuwa wà e wà
 aà dɛ, ɔ aai eo.
 56 Wà yádbɔwà dasi, āma an yāe i kōseɔ.
 57 ɔ gbēe fēle yádbɔwà lɔ aa mè:
 58 Wá mà dee mè á Lua kpé pò gbēnazína dò wí, i a pāle pò gbēnazína i
 dɔo dɔ gɔɔ àaōɛ.
 59 Baa ní beeo an lé i ke doũo.
 60 ɔ sa'onkia fēle zè zā guu à Yesu là à mè: Nyɔ yāe zásioa? Yá pò wàle
 dɔdɔmapio dea ní?
 61 Yesu níle kpé, i yāe wewàò, ɔ sa'onkiapi èa aà là à mè: Mmɛ ní Lua
 báaade Né Mɛsi ũa?
 62 ɔ Yesu mè: Mámɛ má aà ũ. A Gbēnazín Né e zòlea Gbāapiide ɔplaaí, S
 mé á aà mɔa e luabɛpuanau.*
 63 ɔ sa'onkiapi a ulá ga kè à mè: E'e, wá bàa kú ní seeladeɔ be?
 64 A mà lá à dè ní Luao weó? Kpelewa a zèòí? ɔ aa yá diè mípii aa mè wà
 aà dɛ.†
 65 ɔ wà fēle lé lé'ikakawá.‡ ɔ wà pɔkùè aà wéwa, wàle aà lele ní ɔkúo, wàle
 oè: Anabikeke, ní gbé pò n le o. ɔ dɔaiɔ aà kù aa aà sánkɛke.
 66 Piɛ ku zíle ua, ɔ sa'onkia be nɔe zikēnaɔ do mò we.
 67 Ké à Piɛ è, àle tékpakpa, ɔ à aà gwá soee, a òè: Mpi sɔ, iɔ sánu ní Yesu
 Nazaletipioe.
 68 ɔ à lelekpá à mè: Má dɔo, mi ma lá níle oo. ɔ à fēle gè gɔu guu.
 69 Nɔepi èa aà è we, ɔ a ò gbé pò zea weɔne à mè: Gɔepiá an gbēdoe.
 70 ɔ Piɛ lelekpá lɔ. Ké à kè sàa yɔɔ, gbé pò zea weɔ ò Piɛɛ: Sianaɛ an
 gbēdon n ũ, asa Galile gbén n ũ.
 71 Piɛ vāikpāaí ní azíao, ɔ à mè: Má sí ní Luao, má gbé pò ále aà yá'opi
 dɔo.
 72 Wegɔɔ ɔ ko lé gēn plaade zù, ɔ yá pò Yesu ò dɔ Piɛegu, ké à mè e ko àò gé
 lé gēn plaade zui, a lelekpaaizi gēn àaō. ɔ à nà ɔɔbwa.

‡ 14:49 Isa 53.8 § 14:62 Sou 110.1 * 14:62 Dan 7.13 † 14:64 Lev 24.16 ‡ 14:65 Isa 50.6

15

Pilati yákpalekea ní Yesuo

(Mat 27.11-31, Luk 23.1-25, Zaa 18.28-19.16)

¹ Ké gu d̀ò g̀ò sa'onkiaò ní gbèz̀òò ní M̀oizi ikoyádanedeò ní gbáadeò pii lekpaál, ̀ò aa Yesu yè aa gè aà kpà Pilatiwa.

² Ǿ Pilati aà là à m̀è: Yudaò kían n ùa? Yesu wèwà à m̀è: N òn we.

³ Sa'onkiaò lé yá̀d̀òwà,

⁴ ̀ò Pilati èa aà là à m̀è: Nyò yáe ooa? Yá pò wàle d̀òd̀oma ma fá!

⁵ Ké Yesu i yáe zásímáò, ̀ò aà yá b̀ò Pilati sae.

⁶ Gèamusu dikpeḡḡz̀i Pilati ì dakpeunaò do pò wa yei kénéé.

⁷ B̀usudena pò aa b̀ò gbáadeò kpe aa gbèdèò ku kpéu. An gbèdo tón Balaba.

⁸ Ǿ bíla s̀ò Pilatizi aa wabikèwà aà ke lá ì kenéwa.

⁹ Ǿ Pilati ní lá à m̀è: A ye mà Yudaò kía ḱéé yá?

¹⁰ Asa a d̀ò sáasá ḱé sa'onkiaò wèd̀ò Yesue yáí ̀ò aa aà kpáíwa.

¹¹ Ǿ sa'onkiaò tekpa bílagu, ̀ò aa òè aà Balaba kéné.

¹² Ǿ Pilati ní lá à m̀è: Kpelewa á ye mà ke ní gbé pò wí me Yudaò kíaoui?

¹³ Ǿ aa èa wiilè: N aà páliwa!

¹⁴ Ǿ Pilati ní lá à m̀è: B̀óyáii? Váì kpele a kèi? Ǿ an wiilea kàfi aa m̀è: N aà páliwa!

¹⁵ Pilati ye yá pò a kánḡu ke, ̀ò à Balaba kéné. A Yesu kpà sosaòwa aa aà gbè ní flàalao, aai aà páliwa.

¹⁶ Ǿ sosapio gèaànò b̀usu gbáadepi be'ua, aa ní gáli kàaa pii.

¹⁷ Aa gomusu t́ea dàè, ̀ò aa f̀ùà tà ní leo aa kpàè.

¹⁸ Ǿ aale f̀okpakpawà aa m̀è: Yudaò kía f̀òò!

¹⁹ Aale aà gbè a miwa ní feeo, aale lé'ikakawà, aale kúlekule aà ae, aale lémwà.

²⁰ Ké aa aà kè p̀òp̀ò aa làa, ̀ò aa gomusu t́eapi b̀òààla, aa aázia p̀okasa dàè. Ǿ aa b̀òàanò, aale gé aà páliwa.

Yesu gaa

(Mat 27.32-56, Luk 23.26-49, Zaa 19.17-30)

²¹ Ké aale gé, g̀òe b̀ò s̀è oi, àle d̀ónzi, ̀ò aa teasidàè aa Yesu lipáak̀òa d̀ìè. G̀èpi tón Simòò, Sileni b̀usu gbéé, Alesánda ní Lufuo de'iae.

²² Ǿ aa gè ní Yesuo gu pò wí me G̀ògta. (Bee m̀è mit̀ònagu.)

²³ Ǿ aa v́e pò wà lí'ò kàu d̀è, àma i mio.

²⁴ Ké aa aà páliwa, ̀ò aa aà p̀okasaò kpaalè kàle, aa t́elepà a sea yá musu.*

²⁵ Aa aà páliwa íatè muuwáamig̀òe.

²⁶ Yá pò wa d̀wa ̀ò wa kè wa ná aà mia wà m̀è:

Yudaò Kía.

²⁷ Wà kpáíweliweò páliwa we l̀ò gbèon pla, ado aà ̀plai, ado zeei.

²⁸ Ǿ yá pò ḱea láue bee pá wà m̀è: Wà aà gwà dou ní tàaekenao.†

²⁹ Gb́é pò lé g̀e weò lé ní midé,‡ aale aà s̀s̀s̀ aa m̀è: Èhè! Tò! N m̀è nýò Lua kpé wí, ní ea d̀ò g̀ò àaò nolo?§

³⁰ N nzia suaba! Pila líwa m̀è!

³¹ M̀aa l̀ò sa'onkiaò ní M̀oizi ikoyádanedeò lé aà ke p̀òp̀ò aa m̀è: A gbèpáleo suabà, àma a f̀ò à azia suabao.

* 15:24 Sou 22.19 † 15:28 Isa 53.12 ‡ 15:29 Sou 22.8, 109.25 § 15:29 Maa 14.58

³² Tó wá è Isailiò kía pò wí mè Mesiipi pila líwa, wá aà náaike sa. Ǿ gbé pò wá ní páliwa sánuò lé aà sòsò ló.

³³ Sea za íatē minanguo e aua gè pilaò gu siakù bùsupiu piie.

³⁴ Íatē'auapilaa ÿ Yesu wiilè gbáugbáu à mè: Eloi, Eloi, lēma sabatani! Bee bɔɔle mè: Ma Lua, ma Lua, àkea n ma to wei?*

³⁵ Ké gbé pò zea weeɔ yápi mà, ÿ aa mè: Ma we, àle Elia sisie.

³⁶ Ǿ gbēè bàalè gè sao zò v̄ēē kùmawa,† a pè feea a dò Yesue à mè: A ze gíà wá gwa, tó Elia a mɔ aà pila.

³⁷ Yesu wii gbáa lè, ÿ à gá.

³⁸ Ǿ Lua kpé zwāa‡ pò daa luakukii aē pàa pla za musu e zíle.

³⁹ Ké sosao gbēzɔɔ pò ze Yesu aē we aà gaa è màa à mè: Gōepiá Lua Néē síana.

⁴⁰ Nɔēɔ ku we ló, aale gugwa káaa. An guu Maliama Madeleni kuu ní Maliama pò de Yosefu ní Zaaki Nénao da ũo ní Saloméeo.

⁴¹ Gɔɔ pò Yesu kú Galile, aame aabɔ teaazi wàò blékèè. Nɔē páleɔ m̀aààno Yelusaleũ aa ku we ló dasi.

Yesu vía

(Mat 27.57-61, Luk 23.50-56, Zaa 19.38-42)

⁴² Asádazí oosi lé ke. Lá kámabogɔɔ ye daalei,

⁴³ Yosefu Alimate mò. Gbé tɔdeē Yuda gbáadeɔ guu, mé àle kpala pò a bɔ Lua kíi dá. A sòdile à gè Pilati kíi, à Yesu ge wabikèwá.

⁴⁴ Ké Pilati mà Yesu gà kò, à b̀ò aà sae. Ǿ à sosao gbēzɔɔ sísi, à aà là tó Yesu gà kò.

⁴⁵ Ké Pilati gbēzɔɔpi yāmà, ÿ à Yosefu gbà zé aà gēpi sé.

⁴⁶ Yosefu gè bàabaa lù, ÿ à gè à aà bùa à bàabaapi fíwá. A aà dà gbè'è pò wa sò mia ũ guu, ÿ à gbè gbène gbeembo tà epile.

⁴⁷ Maliama Madeleni ní Maliama Yosefu dao lé gwa, aa è gua pò wá Yesu gēpi dàu.

16

Yesu bɔa gau

(Mat 28.1-10, Luk 24.1-12, Zaa 20.1-10)

¹ Kámabogɔɔzì láaa íatē gēa kpéu Maliama Madeleni ní Maliama Zaaki dao ní Saloméeo nísi gínana lù, ké wá ge ma Yesu mewa.

² Asāanenzì kɔɔkɔɔ íatē biléa ÿ aa b̀ò gè miapi kíi.

³ Aale k̄s la zéu aale mē: Déme a gbepi gbeembo à gowēē mia'è léi?

⁴ Asa gbepi gbèñē. Ké aa wēsè, ÿ aa è wá gbepi gbeembò kò.

⁵ Ké aa gè mia'epi guu, ÿ aa èwaasoe è z̄léa ɔplaa oi, a ulatao pua daa. Ǿ iwāa ká ní pɔa.

⁶ A òné: Asu to iwāa ká á pɔao. Yesu Nazaleti pò wa páliwa ále wēlelo lò? A vù. A gu pò wá aà díleu èa? A ku lao.

⁷ A tá, í o aà íwaɔne ní Piēeo, a dɔaané Galile. Aa aà e we lá a ònéwa.*

⁸ Iwāa ká ní pɔa, aale kpakpanaga, ÿ aa b̀òle miapiu ní bao. Aai yāe o gbēēeo, ké vía ní kú yái.

Yesu azia ɔba a íwaɔne

(Mat 28.16-20, Luk 24.36-53, Zaa 20.11-23)

* 15:34 Sou 22.1 † 15:36 Sou 69.22 ‡ 15:38 Bɔa 26.31-33 * 16:7 Maa 14.28

⁹ Ké Yesu b̀ò gau ̀̀s̀̀aǹeǹz̀i guf̀ẽ̀ǹe, à az̀ia ò̀b̀ Maliama Madeleni p̀ó à t̀áa m̀èn sopla g̀ò̀e káau.

¹⁰ ̀̀ ̀̀ ǹòp̀i g̀e ò̀ aà gb̀é p̀ó an p̀o yaa, aale ̀̀b̀òǹe.

¹¹ Ké aa mà Yesu v̀ù, ǹòp̀i aà è ní wéó, ̀̀ aai sio.

¹² Bee gb̀ea g̀ò p̀ó an gb̀èon plao b̀e zé guu, aale gé wé́leu, à az̀ia ò̀b̀né lán gb̀epálewa.

¹³ Ké aa èa s̀ù ní wé́lepio, aa ò̀ gb̀é k̀inìòǹe. N beeo aai ní yá sio.

¹⁴ Gb̀ezá ̀̀ à az̀ia ò̀b̀ a gb̀èon kuedòǹe g̀ò p̀ó aale p̀oble. ̀̀ à zoadò́má, ké an swá gb̀aa mé aai a náaikéo yáí. Asa aai gb̀é p̀ó aa aà è à v̀ù yá sio.

¹⁵ ̀̀ a ò̀né: A gé dúnia guu píi, í ma baokpa gb̀épiie.

¹⁶ Gb̀é p̀ó sí mé à da'ilekè a b̀o. Gb̀é p̀ó i sio s̀o, yá a z̀lewa.

¹⁷ Gb̀é p̀ó aa yápi síb̀ yákean ke: Aali táago ní ma t̀óo, aali yáebui'o.

¹⁸ Tó aa mlé k̀ù ní ̀o ge tó aa kona í m̀i, a p̀e kenéó. Aali ̀na gyáeowa, aai aafia'e.

Yesu taa luabe

(Zin 1.9-11)

¹⁹ Ké Dii Yesu yá'òné a làa, ̀̀ Lua aà sè tàò musu, à z̀òle Luapi ̀plaii.

²⁰ ̀̀ aà iwapiò b̀ò gè waasokpa gupiiu. Dii zikèrínò, ̀̀ an dabudabukéao yá p̀ó aa ò̀ slanapiliwáné.

LUKU

Yá pò kú lác bee guu

Luku Yesu baona lápi kè lá Maaku kèwac.

Zāa da'ilena yá'oa guu, a ye gbéɔ sɔu àò maà wàò Yesu dá (3.1-20)

Yesu da'ilékea ní aà yḡao (3.21-4.13).

Yesu zíkɛa Galile búsuu, gu pò à waasokèu ḡ à gyāeɔ gbàgbā (4.14-9.50).

Yesu wélegɛa bɔa za Galile e taa Yelusaleū (9.51-19.28). Luku yá pò Maaku i kèoɔ kè dasi. A keeɔn ke: Sámali gbēmaa yá, ɔde sɔū yá, né pò sàsá yá, ɔde ní Lazaa yá.

Yá pò Yesu kè Yelusaleū (19.29-21.38).

Yesu taasikɛa ní aà gaao (22-23).

Lápi midékii (24) Yesu bò gau ḡ à bò mò a ìwaeɔwa Emausi zéu e àò ge tái luabɛ.

Luku Yesu ní Zāa Da'ilena ia yá bɔɔlekè gíae (1-2). Wekí a ò lá malaika bò mò Yesu da Maliamawa ní Zāa Da'ilena da Elizabetio, ní lá sādānao ní saanyādōnao mò kùle Yesueo, lá Maliama ní Zakalio Dii sáaukpà mé Simeo Lua Musude tɔbò. Yá beeɔ guu Luku yá gbiao ò kò a Yesu seeladekɛa guu: Yesu luake ní aà dea Isaili zalala ūo ní lá aà mɔa dúnia guu de yāzɔ ū gbépiiɛo. Luku òlɔwɛe b lá Lua ye nòsedoudeɔzi ní gbé pò wà pākpānzio ní nɔeɔ ní taasideɔ ní nibɔ. Lua Nisina yá kú we b ní pona pò Yesu baona ì inéio ní Lua táasileao ní wabikɛawàò.

Luku ì Isailio felekaayā bɔɔlekɛwɛe wásawasae. Baona lác bee kyokea guu baade a fḡ gbépii Suabana yá dḡu.

¹ Gbéɔ ɔkpà yá pò kè wá guu dau siua lá guu zézɛwa dasi,

² Lá gbé pò aa de yápi seeladeɔ ní a baokpanaɔ ū za káauɔ òwɛɛwa.

³ Tiasa mapi sḡ, lá ma weté yápiɔi dodo za a daaleawa, má è a maa má kēne zéze, ma gbé beɛede Teofili,

⁴ ké ñ e ñ yá pò wa dàne sásá dḡ.

Malaika dɔaaa Zāa Da'ilena ia yá'oa

⁵ Yude búsuu kí Elodi gɔɔ sa'onae ku, aà tón Zakali. A ku Abia sa'onao gáli guue. Aà na tón Elizabeti. Aalona buie b.

⁶ An pla mḡpii aa maa Luae. Aaño ku táaesai, aa Dii ikoyā ní yá pò a ðileo kúa.

⁷ Aa né vío, asa Elizabetiá fie, mé an pla mḡpii aa zikù.

⁸ Gɔɔ pò sa'oa kà an gáliwa, Zakali mé lé Lua gbagba.

⁹ Lá sa'onapio ì kɛwa, aa likpà, ḡ lí Zakali sè aà gé tulaletikai téa Dii kpéu.

¹⁰ Tulaletikpasagɔɔ bíla kàaa kpɛɛle píi, aale wabike.

¹¹ ɔ Dii malaikae bò mòwà, à zè tulaletikateakíi ɔplaa.

¹² Ké Zakali aà è, à bílikè, vía aà kù.

¹³ ɔ malaikapi òè: Nsu to vía n kúo Zakali. Lua n wabikea sí, n na Elizabeti a ne'i gḡe ū, ní tókpàè Zāa.

¹⁴ N pò a ke na, níyḡ yáalɔ, gbéɔ pɔnake aà ia yá musu dasi,

15 asa aɔ de Diie gbɛzɔɔ ũe. A wɛ ge í gbáae mio,* Lua Nisína aɔ dedeawà za aà da gbɛɛɛ.

16 A to Isailiɔ ze ní Dii ní Luao dasi,

17 a doaa Diie ní Lua Nisína gbáa pɔ Elia ví yáao. A to maɛɔ ledouke ní ní néɔ,† a to swáyámansaideɔ gbɛmaao ɔno sé. A gbéɔ keke aɔ ku sou guu Diie.

18 Ǿ Zakali ò malaikapie: Kpelewa má yápi síana dɔi? Asa maezinan ma ũ, mé ma na zikù lo.

19 Ǿ malaikapi wèwà à mè: Mámɛ má Gablieli,‡ miɔ zɛa Lua aɛ. Ǿmɛ ma zì yápi oinɛ, mà baonapi kpanɛ.

20 Ma, n léna a naale, níyɔ fɔ yá'oo e yápi ge keò, ké ni ma yá pɔ a ke a gɔɔwa sio yáí.

21 Gɔɔ bee sɔ wàɛ Zakali dá. Aà gɛgɛa Lua kpéu bò ní saɛ.

22 Ké à bɔ, i fɔ yá'òrnnɔ, ɔ wa dɔ ké à wépfungu'è Lua kpéue. Lá aà léna nàale, ɔ àɛ yá'oné ní ɔo.

23 Ké Zakali sa'ogɔɔ lé kà, ɔ à tà a bɛ.

24 Bee gbɛa aà na Elizabeti nɔsí, ɔ à azia ùɛ e mɔ sɔo à mè:

25 Dii kè, à ma wɛnagwà, à wibòmɛɛ.

Malaika doaaa Yesu ia yá'oa

26 A mɔ soolode guu Lua malaika Gablieli zì Galile wéle pɔ wí mɛ Nazaleti guu.

27 A gè nenɔɛ léso pɔ aà tón Maliama kíi. A gɔkpama ví Davidi bui ũ, aà tón Yosefu.

28 Ké malaikapi gè aà kíi, a òè: Fɔɔ báaade! Dii kunnɔɛ.

29 Maliama bílikè yápiwa, à láasookè à mè: Fɔ bee mi dea ni?

30 Ǿ malaikapi òè:

Maliama, nísu to vía n kúo,
asa Lua báaadànguɛ.

31 Ma! Nyɔ nɔsi, ní nɛ'i gɔɛ ũ,
ní tókpaè Yesu.

32 Aɔ de gbɛzɔɔ ũ, wàli oè Musude Né.

Dii Lua a aà kpa aà dezi Davidi kpalau,

33 iɔ de Yakɔbu buiɔ kía ũ gɔɔpii,

aà kpala aɔ láaa vío. §

34 Ǿ Maliama ò malaikapie: Lá mi gɔɛ dɔ yáao, bee a ke kpelewa ni?

35 Malaika wèwà à mè:

Lua Nisína a dinɛ,

Musude gbáa i mɔma.

A yáí né pɔ níyɔ ipi kua aɔ adoa,

wàli oè Lua Né.

36 N daɛ Elizabeti negɔɛ nɔsia sɔ a zikù guu. Nɔɛ pɔ wa díɛ fíi ũpi kú ní nò mɔ sooloo tia.

37 Asa Lua lí fu yáewao.*

38 Ǿ Maliama mè: Dii zòblenan ma ũ. Aà kemɛɛ lá ní òwa. Ǿ malaikapi aà tò we.

Maliama gea Elizabeti gwai

39 Gɔɔ bee Maliama fɛɛ ge wéle pɔ kú Yude bùsu gusísídeu gɔɔ.

* 1:15 Nao 6.3 † 1:17 Mal 3.23-24 ‡ 1:19 Dan 8.16, 9.21 § 1:33 2Sam 7.12, 16, Isa 9.6

* 1:37 Daa 18.14

40 A gè Zakali be, ò à fòkpà Elizabetiwa.

41 Ké Elizabeti Maliama fòpi mà, aà né vîvî aà gbεε guu, ò Lua Nisîna dède Elizabetiwa,

42 Elizabeti wii gbāa lè à mè: Báaaden n ũ de nœ píila. Báaaden né pò kú ní gbεε ũ lo.

43 Bón ma ũ ké ma Dii da mò ma gwaii?

44 Goo pò ma swálè n fowa lé, né pò kú ma gbεε vîvî ní ponaœ.

45 Báaaden n ũ, asa ní sî yá pò Dii òne a ke.

46 O Maliama mè: Báaaden n ũ, asa

Mále Dii tóbò ma sò guu,

47 ma nòse lé yáab Lua ma Suabanawa,†

48 asa à ma yādà,

mapi aà zòblena pò mi ka pœ ũo.

Za tia e gòopii wàli omœe báaadee,

49 asa Lua Gbāadepi yāzòkèmeœ.

Aà tó kua adoa.

50 I wēnadò gbé pò aai víakεεœne e ní buiwa.

51 A a gāsî pòò à a gbāa òloné,

à waladeò fāaa ní ní làasoo.

52 A gbāadeò bò kpalau,

à táaaò kàfi.

53 A pòmaaò kpà nòandenaowa aa kà,

à odeò gbàe oyii.

54 A a zòblena Isailio ìa,

an yá i sáaàguo.

55 A wēnadò Ablahaū ní a buipionœ‡

lá à a legbè wá deziœnewa.

56 Maliama zòle ní Elizabetio lán mò aaowa, ò à gbàsa tà a be.

Zāa Da'îlena ia

57 Elizabeti ne'igoo kà, ò à ne'î gōœ ũ.

58 Ké aà fāanideò ní aà daœ mà lá Dii wēnadòè, aa pònakèaànò.

59 A goo swaaòde Zî aa mò tōzî ní nepiœ,§ aai aà mae Zakali tókpaè,

60 ò aà da mè: Aawo! Wàli oè Zāa.

61 Aa òè: Gbēe ku n daœ guu, a tó bee vío.

62 O aa yā'ò aà mae ní o, ké aa e dō lá a ye wà tókpaè.

63 Zakalipi pò pò á e lákewà gbèa, ò a kèwà: Aà tón Zāa. Yápi bò ní sae nípii.

64 Wegōò aà léna gòle, à lebò lé yā'ò, àle Lua sáaukpa.

65 O via ní fāanideò kù pii, ò Yude bùsu gusísíde gbéó lé yápi galike pii.

66 O gbé pò aa yápi màò kúa ní nòse guu aa mè: Bó nepi aœ de a ũ ziai? Asa Dii oiaaaázic.

67 Lua Nisîna dède aà mae Zakaliwa, ò à ānabikεkè à mè:

68 Wà Dii Isailio Lua sáaukpa!

A mò a gbéò bò.

69 A Suaban gbāade bówēœ

a zòblena Davidi bui guu,

70 lá a dà a ānabionœ aa ò za ziwa.

† 1:47 1Sam 2.1 ‡ 1:55 Daa 17.7 § 1:59 Lev 12.3

71 Aa m̀e a wá sí wá ibeεεwa,
a wá bɔ gbé pɔ zawágupio ɔzĩ.

72 M̀aa à wá deziɔ wēnagwà,
aà bàa pɔ kúrnɔ yá i s̄aaàguo.

73 A lēgbè wá dezi Ablahaũε*

74 à m̀e á wá bɔ wá ibeεε ɔzĩ,
í wá gba zé wá zɔbleε v̄iasai,

75 wá kua iɔ adoaè gbēmaao ũ
e wá wēni léu.

76 Mpi s̄o ma né, wáli onε Musude ānabi,
asa n̄me n̄yɔ d̄aa n̄ zεkεkε Diiε.†

77 Nyɔ to aà gbéɔ d̄ɔ lá a ní suaba,
lá a ní duuna kémá,

78 ké wá Lua n̄sε sósobi v̄i yái.

Bɔa musu a m̄o wá gwai lá gu í d̄owa,

79 i gupu gbé pɔ kú gusiauɔne

n̄i gbé pɔ kú ga léziɔ,‡

i wá gbá péle aafia zéu.

80 Népi z̄ɔkù à ḡɔ kágbaade ũ. A ku gbáau e ḡɔɔ pɔ à b̀ò gupuaui Isailiɔwa.

2

Yesu ia

(Mat 1.18-25)

1 Ḡɔɔ bee Sezaa Ogusi b̀ò ní yáo à m̀e wá dún̄ia gbépii nao.

2 Wá nao s̄éiapi kè ḡɔɔ pɔ Kilini de Sili bùsu gbēz̄ɔɔ ũε.

3 Baade pii gè a be wéleu wá a tó dalau.

4 Yosefu s̄ɔ à b̀ò Nazaleti, Galile bùsuu, à gè Davidi be wéle Betelēũ, Yude
bùsuu, ké a de Davidi bui ũ yái.

5 A gè wá a tó dalau we ní a n̄okpama Maliamao. A n̄ɔsia,

6 ɔ ḡɔɔ pɔ aa ku we, aà ne'iḡɔɔ kà,

7 ɔ à a yoa í ḡɔε ũ. A zwāa f̄iwà à aà wùle p̄ɔtuoo p̄ɔbleb̄ɔu, ké aai gu e
nib̄ɔɔ pilak̄iio yái.

8 Sādānaɔ ku bùsu doupi guu, aale i s̄ēu, gwāas̄ina aale ní s̄aɔ d̄ɔa.

9 ɔ Dii malaikae b̀ò m̀omá, Dii gawi gupùnz̄i, ɔ v̄ia ní kú maamaa.

10 Malaikapi òné: Asu to v̄ia á k̄iio, asa ma m̄o baonakpaiéε, gbépii p̄o i
ke na maamaa.

11 Wá Suabana íε Davidi wéleu gwáa, ɔme Mesii ũ, Dii ũ.

12 Seela pɔ a to à aà d̄ɔn ke: A nétēna e wùlea p̄ɔtuoo p̄ɔbleb̄ɔu, zwāa
f̄if̄iwà.

13 Kándo luabe íwaɔ ku s̄ānu ní malaikapio dasidasi, aale Lua táasile aa
m̀e:

14 Wá Lua t̄ɔb̄ɔ musu,
gbé pɔ an yá kèèɔ i aafia'e t̄ɔle.

15 Ké malaikapio ḡón̄la aa tà luabe, ɔ sādānaɔ òk̄ɔε aa m̀e: Wá gé Betelēũ
wá yá pɔ kèpi e, yá pɔ Dii tò wá d̄è.

16 ɔ aa f̄ele gè kpakpa, aa b̀ò Maliamaa ní Yosefuowa ní nétēnapio wùlea
p̄ɔtuoo p̄ɔbleb̄ɔu.

* 1:73 Daa 22.16-18 † 1:76 Mal 3.1 ‡ 1:79 Isa 9.1

17 Ké aa aà è, aa yá pò wa òné nétēnapi yá musu ò.
 18 Ō yá pò sādānao òpi bò gbé pò aa mào sae píi.
 19 Maliama yápi kúa a nòse guu píi, àle láasookewà.
 20 Sādānao èa tà, aale Lua tɔbo, aale aà sáaukpa yá pò aa mà mé aa è musu, asa à kè lá wa ònéwae.
 21 Ké a gɔɔ la sù, né tɔzɔgɔɔ kà,* ò wà tɔkpàè Yesu, tó pò malaika ò zadɔ wi aà nɔsio.

Yesu ɔba Diie

22 Ké an gbábɔgɔɔ kà, aa aà sè gè ɔbi Diie Yelusaleũ lá Moizi ikoyá'òwa.
 23 Asa a ku Dii ikoyáu wà mè wà negɔse séiaɔ kpawae.†
 24 Aa sa pò wa òné Dii ikoyáu ò, wà mè felena mèn pla ge felenguulu né bɔbɔ mèn pla.‡
 25 Gbēe ku Yelusaleũ, aà tón Simeo. Gbēmaae, a Lua vía ví, mé aà wé do Isailio misiai. Lua Nisina diè,
 26 § Nisnapi òè a ga kía pò Dii kpà esaio.
 27 Nisnapi dɔaaè, § à gè Lua ua. Ké Maliama ní Yosefuo mò ní ní né Yesuo yá pò wa òné ikoyáu kea yái,
 28 § Simeo aà sí a ɔzi, à Lua sáaukpa à mè:
 29 Mapi n zòblena gbae nie guu sa
 lá ní òmewa Dii,
 30 asa ma wesi Suabana pò ní òné
 31 n aà yá kèke bui píi wáale.
 32 Aɔ de gupua ũ à gupu buionɛ, §
 i n gbé Isailio tɔbo.
 33 Yá pò a ò népi musu bò aà de ní aà dao sae.
 34-35 Simeo samaa'òné, § a ò népi da Maliamae à mè:
 Ōme aɔ de seela pò Isailio gii ũ,
 pɔsia i n sɔ zɔ lán fēndawa.
 Isailio lao ge aa káfi aà yái,
 an nòse guu yá i bɔ gupua.

36 Nɔe ānabie ku we, aà tón Ana, Fanueli né, Asee buie. Nɔepi zikùe táotao. A zàkè ní a gɔkpamao wè soplae,

37 § à gòò gyaa ũ e wè basiiɔ ní síiɔ. Ili bɔ Lua uao, ìb lousisi fāane ní gwāasinao ní leyeao ní wabikeao.

38 Zibeezi gòò à sònízi à Lua sáaukpa, àle népi yá'o gbé pò an wé do Yelusaleũ boionɛ píi.

39 Ké Yosefu ní Maliamao kè lá a ku Dii ikoyá láuwa píi aa làa, aa èa tà ní be wéleu Nazareti, Galile búsuu.

40 Népi fèle à gbáakũ. Ōno pàè, mé ìb kú ní Lua báaa.

Yesu gea Lua ua a negɔɔ

41 Wē ní wēo Yesu de ní aà dao aai gé Gēamusu* dikpekei Yelusaleũe.
 42 Ké Yesu kà wè kuɛpla, aa èa gè dikpekei lá aai kewa.
 43 Ké dikpe làa, aale tá, § an né Yesu gò Yelusaleũ, aa dɔo.
 44 Aale e a kú ní gbé guue. Ké aa táa'ò gɔɔ do, § aa gbàsa lé aà wele ní daeo ní gbé dɔa guu.

* 2:21 Lev 12.3 † 2:23 Bɔa 13.2 ‡ 2:24 Lev 12.6-8 § 2:32 Isa 42.6, 49.6 * 2:41 Bɔa 12.1-11

45 Ké aai àà eo, aa èa gè àà wɛɛlei Yelusaleũ.

46 A gɔɔ ààɔde zɪ ɔ aa àà è Lua ua zɔ̄lea yādanedeɔ guu, àle yāmamá, àle yālalamá.

47 Aà yādɔa ní àà yāweamáo dĩ gbé pɔ aale àà yāmaɔwa pii.

48 Ké àà de ní àà dao àà è, à bɔ ní saɛ, ɔ àà da òè: Bóyāi ní kèwɛɛ màai? N mae ní mapio, wá pɔ yà n wɛɛlea guu.

49 A wèmá à mè: Bóyāi àle ma wɛɛlei? Ké à kũ màɔ ku ma Mae kpéu, á dɔo lé?

50 Ama aai yá pɔ a ònépi dɔo.

51 Yesu èa tárnɔ Nazalé, à misɪlɛné. Aà da yápio kũa a nòse guu pii.

52 Yesu zɔɔkù, àà ɔnɔ kàfi, mé a na ní Luao ní gbēnazinao.†

3

Zāa Da'ìlena waasokpaa

(Mat 3.1-17, Maa 1.1-11, Zāa 1.19-28)

1 Sezāa Tibelia kpalablea wè gēode guu Pōnsi Pilati mé Yude bùsu gbēzɔ̄ ũ, Elodi lé kible Galile, àà dāuna Filipi lé kible Itule bùsu ní Takonì bùsuowa, mé Lisania lé kible Abileni bùsuwa.

2 Anasi ní Kaaifao mé sa'onkiaɔ ũ. Gɔɔ bee ɔ Lua yá'ò Zakali né Zāae gbáau.

3 ɔ à fɛle lé bebe Yuudē baale ní baalao pii, àle waasoke gbēɔne. A òné aa nòselile aa da'ileke, Lua i ní duuna kémá.

4 Māa yá pɔ ānabi Isaia ò a lá guu kè à mè: Kpāwakena bɔ ma dɔ gbáau,

àle me à zekeke Diie,
à zéwewenaɔ pooè súsu.

5 Guzule pii a tata,
gbè lesiɔ ní sɪsiɔ daaí pii.

Zé koleaɔ poo súsu,
zé tòutoũ daaí,

6 gbépii i e lá Lua ì ní suaba.*

7 Bɪla ɪ bɔ mɔ àà kí da'ilekei, ɔ ì oné: Gbēnazin piligonaɔ! Déme ledàwá à bàasi pɔkũma pɔ Lua a bɔbɔmáei?

8 A nòselile yá ke, wi dɔ ké a lile. Ké Ablahaũ de á dezi ũ, ásu dile bee mé a á bɔo. Mále oé, Lua a fɔ gbɛɛ bee ke Ablahaũ buiɔ ũ.

9 Mɔo dilea lízi kò. Lí pɔ lé né maa io, wa zɔ zu téue.

10 Bɪla àà là: Tó màae, wá ke kpelewa ni?

11 A wèmá à mè: Gbé pɔ ula ví mèn pla, àà ado kpa gbé pɔ víowa. Gbé pɔ pɔblea ví, àà ke màa b.

12 ɔsinaɔ mò da'ilekei, ɔ aa àà là aa mè: Mɛtulu, wá ke kpelewa ni?

13 A wèmá à mè: Ásu ɔasimá de lá wa dɪlɛlao.

14 Sosaɔ àà là aa mè: Wápio sɔ wá kea ni? A òné: Ásu gbāamɔ gbēɔne à ní bleo. A ze ní fla pɔ wɪ boéo.

15 Gbéɔ pɔna lé dede. Gbépii lé làasooke a nòse guu Zāa yáwa, tó aɔ de Mesii ũ.

16 Zāa òné pii à mè: Mi á da'ileke ní íoe, āma gbē lé mó, àà iko demala, mi ka mà àà sabala bɔbɔo. ɔme a á da'ileke ní Lua Nisinao ní téo.†

17 A gbaana kũa à pɔ fáò, i pówena ká a dɔu, i a sàò ka té gasai guu.

18 Zāa baonakpaané guu, à nàémá ní yāpāleɔ dasi.

19 Ké à yá pɔ́ kí Elodi kè a dāuna na Elodia yá musu ní vāi pāle pɔ́ a kèɔ̀ b̀è gupuaú píi,

20 ɔ́ Elodi èa yāvāikè lɔ, à Zāa dàkpeu.

21 Ké Zāa lé gbéɔ́ da'ileke píi, à Yesu da'ilekè sɔ. Gɔɔ pɔ́ Yesu lé wabike, luabe wèaa,

22 ɔ́ Lua Nisína sù lán felenawa à diè. ɔ̀ wà yá'o mà bɔa luabe à m̀è: Ma Nén n ũ, má yenzi, ma pɔ̀ kèma na.‡

Bui pɔ́ Yesu b̀è ní guuɔ

(Mat 1.1-17)

23 Gɔɔ pɔ́ Yesu a zì dàale, a wè̀ baakwi taa vī. Wàlɛ e Yosefu néɛ.

Yosefupi sɔ́ Heli néɛ,

24 Helipi sɔ́ Mata néɛ,

Matapi sɔ́ Levii néɛ,

Leviipi sɔ́ Mɛleki néɛ,

Mɛlekipi sɔ́ Yana néɛ,

25 Yanapi sɔ́ Yosefu néɛ,

Yosefupi sɔ́ Matatia néɛ,

Matatiapi sɔ́ Amɔsi néɛ,

Amɔsipi sɔ́ Nauũ néɛ,

Nauũpi sɔ́ Èseli néɛ,

Èselipi sɔ́ Nage néɛ,

26 Nagepi sɔ́ Maatu néɛ,

Maatupi sɔ́ Matatia néɛ,

Matatiapi sɔ́ Sɛmɛi néɛ,

Sɛmɛipi sɔ́ Yoseku néɛ,

Yosekupi sɔ́ Yoda néɛ,

Yodapi sɔ́ Yohanani néɛ,

27 Yohanani sɔ́ Lesa néɛ,

Lesapi sɔ́ Zolobabeli néɛ,

Zolobabelipi sɔ́ Salatieli néɛ,

Salatielipi sɔ́ Neli néɛ,

Nelipi sɔ́ Mɛleki néɛ,

28 Mɛlekipi sɔ́ Adi néɛ,

Adipi sɔ́ Kosaũ néɛ,

Kosaũpi sɔ́ Èlɛmadaũ néɛ,

Èlɛmadaũpi sɔ́ Èɛ néɛ,

Èɛpi sɔ́ Yozuee néɛ,

29 Yozueepi sɔ́ Èliɛzɛɛ néɛ,

Èliɛzɛɛpi sɔ́ Yoliũ néɛ,

Yoliũpi sɔ́ Mata néɛ,

Matapi sɔ́ Levii néɛ,

Leviipi sɔ́ Simeɔ néɛ,

30 Simeɔpi sɔ́ Yuda néɛ,

Yudapi sɔ́ Yosefu néɛ,

Yosefupi sɔ́ Yonaũ néɛ,

Yonaũpi sɔ́ Eliakiũ néɛ,

Eliakiũpi sɔ́ Mɛlɛa néɛ,

‡ 3:22 Sou 2.7, Isa 42.1

31 Mɛɛapi sɔ Mɛna nɛɛ,
 Mɛnapi sɔ Matata nɛɛ,
 Matatapi sɔ Natá nɛɛ,
 Natápi sɔ Davidi nɛɛ,
 Davidipi sɔ Yɛsɛ nɛɛ,
 32 Yɛsɛpi sɔ Ɔbedi nɛɛ,
 Ɔbedipi sɔ Bɔazu nɛɛ,
 Bɔazupi sɔ Salamɔ nɛɛ,
 Salamɔpi sɔ Naasɔ nɛɛ,
 Naasɔpi sɔ Aminadabu nɛɛ,
 33 Aminadabupi sɔ Adami nɛɛ,
 Adamipi sɔ Aani nɛɛ,
 Aanipi sɔ Eɛɛɓũ nɛɛ,
 Eɛɛɓũpi sɔ Pɛɛzi nɛɛ,
 Pɛɛzipi sɔ Yuda nɛɛ,
 Yudapi sɔ Yakɔbu nɛɛ,
 34 Yakɔbupi sɔ Izaaki nɛɛ,
 Izaakipi sɔ Ablahaũ nɛɛ,
 Ablahaũpi sɔ Tela nɛɛ,
 Telapi sɔ Nakɔɔ nɛɛ,
 Nakɔɔpi sɔ Selugi nɛɛ,
 35 Selugipi sɔ Leu nɛɛ,
 Leupi sɔ Pɛɛgi nɛɛ,
 Pɛɛgipi sɔ Eɛɛlu nɛɛ,
 Eɛɛlupi sɔ Sela nɛɛ,
 Selapi sɔ Kena nɛɛ,
 36 Kenapi sɔ Aapasa nɛɛ,
 Aapasapi sɔ Sɛũ nɛɛ,
 Sɛũpi sɔ Nɔɛɛ nɛɛ,
 Nɔɛɛpi sɔ Lemɛki nɛɛ,
 Lemɛkipi sɔ Mɛtusɛla nɛɛ,
 37 Mɛtusɛlapi sɔ Ɛnɔki nɛɛ,
 Ɛnɔkipi sɔ Yɛɛdi nɛɛ,
 Yɛɛdipi sɔ Maalalɛɛ nɛɛ,
 Maalalɛɛpi sɔ Kena nɛɛ,
 Kenapi sɔ Ɛnɔsi nɛɛ,
 38 Ɛnɔsipi sɔ Sɛti nɛɛ,
 Sɛtipi sɔ Adamu nɛɛ,
 Adamupi sɔ Lua nɛɛ.

4

Yesu yɔa

(Mat 4.1-11, Maa 1.12-13)

1 Yesu lé su ní Yuudɛɔ Lua Nisína pɛɛawà guu, ɔ Nisínapi gɛààno gbáau.

2 Ibiisi àà yɔ̃ we e gɔɔ bla. Gɔɔpi i pɔɛ bleo. Ké gɔɔ blapi pà, nɔana lé àà dɛ.

3 Ɔ Ibiisi òè: Tó Lua Nén n ũ, o gbɛɛ bee li pɛɛ ũ.

4 Yesu wèwà à mè: A kɛa Lua taalau wà mè:

Pɔblea ɔ gbɛnázína kuò adoo.*

* 4:4 Iko 8.3

5 Ǿ Ibiisi aà sè gèaàno musu, 5 à dúnia kpalaò òlòè pii a zegbeu gòò
6 à m̀: Má n gba iko beeò pii ní a gawio. A ku ma ɔ̀zi, gbé́ pò má yei má
kpawàe.

7 Tó n kulèmeé lé, a gò n pò ùe pii.

8 Yesu wèwà à m̀: A kèa Lua taalau wà m̀:

Kúle Dii n Luae,

níò zòbleè ado.†

9 Ǿ à gèaàno Yelusaleù, à aà zè Lua kpé misonaa à m̀: Tó Lua Nén n ù, ɔ̀kpa
nzíai,

10 asa a kèa láu wà m̀:

Lua a n yá'o a malaikaone aa n d́a.

11 Wà m̀e lo:

Aa ɔ̀dama, ké nísu gènale gbewao yáí.‡

12 Yesu wèwà à m̀: Wà m̀e,

nísuli Dii n Lua le ò gwao.§

13 Ké Ibiisi Yesu yò ní yápiio a làa, 5 à aà tò we e gɔ̀o pàle.

Nazaretideò gia Yesu ndaikéi

(Mat 13.53-58, Maa 6.1-6)

14 Yesu àa tà Galile ní Lua Nisina gbāao, 5 àa tò lí bùsupia pii.

15 I yáadané ní lousisikpeò guu, mé gbépii ì aà tónasi.

16 Ǿ à gè Nazaleti, gu pò à neblèu. Kámabogɔ̀zì à gè lousisikpeu lá ì kewa.

A fèle à kyoke,

17 5 wà ànabi Isaia taala kpàwà. Ké a pòo, à b̀ò gu pò wà yáe bee kèuwa
à m̀:

18 Dii Nisina kua.

A ma se mà baonakpa taasideone,

à ma zì mà gòa wééò ù kpàwake

gbé́ pò aa nízia víoone,

mà wewèa kpàwake vìoone,

mà gbé́ pò yeo polo,

19 mí Dii gbèkekenegɔ̀o kpàwake.*

20 Ǿ à lápi kòo a kpà donledewa, 5 à zòle. Gbé́ pò aa ku kpéuo wé fiwà pii.

21 Ǿ à yàsè à m̀: Lua yáe bee pà gbá, lá ále maewa.

22 Yāmaa pò do aà léu b̀ò ní sae pii, 5 aale aà tónasi. Ǿ aa m̀: Yosefu né nolo?

23 Ǿ a òné: Má d̀ó sáasá ké á yáasie bee kemee. Tó ní lòotoo ù, ò nziá
gbágbā. A omee mà yá pò á mà má kè Kapenaù ke ma be wéleu la lo.

24 Síana mále oé, ànabi lío gbia a be wéleuo.

25 Mále oé síana guu, ké luabe zé tà Elia gɔ̀o, gyaa gbèandoò ku dasi. Lou
i mao e wè àaò ní m̀o sooloo,† mé noan zòò kà Isaili bùsuo pii,

26 kási Lua i Elia zì ní keewao, sema gyaa pò kú Salepa wéleu Sidò sae.‡

27 Anabi Elizi gɔ̀o sò, Isaili bùsu kusudeò die, kási i ní kee gbágbāo, sema
Sili bùsu gbé́ Naama.§

28 Ké gbé́ pò kú lousisikpeuo yápi mà pii, an pò pà maamaa.

29 Ǿ aa b̀ò ní Yesuo wénkpe, aa gèaàno sísí pò ní wéle kálèwà misonaa, ké
aa ɔ̀zòaazi zìle yáí.

30 Ǿ à b̀ò ní guu à tà.

† 4:8 Iko 6.13   ‡ 4:11 Sou 91.11-12   § 4:12 Iko 6.16   * 4:19 Isa 61.1-2   † 4:25 1Kia 17.1

‡ 4:26 1Kia 17.8-16   § 4:27 2Kia 5.1-14

*Yesu kua Kapenaū**(Mat 8.14-17, Maa 1.21-39)*

31 Yesu tà Kapenaū, ɔ àlɛ yādadané Galile b̄usu wélepiu kámabogɔɔz̄i.

32 Aà yādaané b̄ò ní sae, asa aà yá iko víɛ.

33 Gɔɛ táadee ku lousisikpeu we, ɔ à wii gbāa lè à m̄è:

34 Ee! B̄ó wá ví ní k̄soi Yesu Nazaleti? N m̄o wá kaalei yà? Má d̄ɔ gbé p̄ó ní d̄ɛ a ũ, Lua gbé p̄ó a kua adoan n ũ.

35 ɔ Yesu ḡi táapie à m̄è: Níle! Go ḡɔepiwa. ɔ táapi ḡɔepi nè dasi guu à gòwà, i aà k̄'iao.

36 Bili gbépii kù, aale k̄o lala aa m̄è: Botaa bui yán wei? Gwa, i yādile táaɔne ní iko gbāao, ɔ aal̄ ḡɛza.

37 ɔ aà bao lí b̄usupia gupiiu.

38 Ké à b̄ò lousisikpeu, ɔ à tà Simɔɔ be. Simɔɔ nada lé m̄èwāake maamaa, ɔ wà a yā'òè.

39 Yesu z̄è aà miz̄i à ḡi m̄èwāapie, ɔ aà me n̄ini. Wegɔɔ à f̄ɛle blek̄ènɛ.

40 Ké íat̄ɛ ḡè kpéu, gbé p̄ó gyāe vío m̄òr̄no Yesue, ɔ à ɔnana ní baadewa, à ní gbāgbā ní ní gyā bui dasio.

41 Táaɔ lé go gbéwa ní wiio dasi l̄o aa m̄è: Lua Nén n ũ. ɔ à ḡiné aa yā'o, ké aa aà d̄ɔ Mesii ũ yái.

42 Ké gu d̄ò, Yesu b̄ò wéleu à ḡè gusaena, ɔ bíla lé aà w̄eele. Ké aa b̄òwà, aale giè aà ní tó we.

43 ɔ a òn̄é: Sema mà kpala p̄ó b̄ò Lua kíi baokpa wéle k̄inione l̄o, asa a yái Lua ma z̄i.

44 ɔ à ḡè lé waasoke Yudaɔ lousisikpeɔ guu.

5*Yesu a iwa s̄iaɔ sisia**(Mat 4.18-22, Maa 1.16-20)*

1 Ziewa Yesu zea Genezaleti ísida ḡɔs̄ɔle, ɔ bíla k̄àaaaazi Lua yāmaa yái, aale naewà.

2 ɔ à ḡó'íl̄ena è kálea ḡɔs̄ɔle m̄èn pla, kp̄òwenaɔ b̄òle lé ní táaluɔ pipi.

3 ɔ à ḡè ḡópiɔ do p̄ó d̄ɛ Simɔɔ p̄ó ũ guu, à wabikèwà aà ɔz̄i aà go ḡɔs̄ɔwa yɔɔ. ɔ z̄ɔlea ḡópi guu à yādà bílae.

4 Ké à yā'ò a làa, ɔ a ò Simɔɔɛ: Gé ní ḡóo ísia à táalu zu, á kp̄o k̄ú.

5 Simɔɔ wèwà à m̄è: Mae, wa z̄ikè e gu ḡè d̄ò, wi p̄ɔe k̄úo, áma lá ní ò, má kpá.

6 Ké aa k̄è màa, aa kp̄o n̄aa ḡiligili e an táaluɔ ye k̄ék̄ei.

7 ɔ aa ɔk̄è ní z̄ikendee p̄ó k̄ú ḡópi do guuɔne aa m̄o d̄ɔr̄le. Ké aa m̄ò, aa kp̄o k̄à ḡó m̄èn plapiɔ pai e aa ye kp̄álei.

8 Ké Simɔɔ P̄ieɛ è màa, à k̄ule Yesu gbázi à m̄è: Go ma sae Dii, asa duunkenan ma ũ.

9 Bili Simɔɔ k̄ú ní gbé p̄ó aa s̄anuɔ pii kp̄ò ḡiligili p̄ó aa k̄upi yái.

10 Màa Zaaki ní Z̄aao, Zebedee né p̄ó aa d̄ɛ k̄ɔgb̄ɛɔ ũ ní Simɔɔo bílikè l̄o. ɔ Yesu ò Simɔɔɛ: Nsu to vía n k̄úo. Za gbā gb̄enazina ɔ r̄yɔɔ w̄eele.

11 Ké aa k̄à ní ní ḡóo ḡɔs̄ɔle, ɔ aa apii tò we, aa b̄ò teaazi.

*Kusude gbágbāa**(Mat 8.1-4, Maa 1.40-45)*

12 Ziewa Yesu kú wélee guu ɔ̄ gōe pɔ̄ kusu līaala mò. Ké à Yesu è, à wùle a gbεεu à wabikèwà à mè: Dii, tó n wei, nýɔ̄ f̄ɔ̄ gbábɔ̄mεε.

13 ɔ̄ Yesu ɔ̄bò nàwà à mè: Ma wei, ḡɔ̄ gbálesai. Weḡɔ̄ aà kusu làa.

14 ɔ̄ Yesu òè: Nsu o gbēe mao. Ge ñ nízia ɔ̄b sa'onae, ní sa pɔ̄ Mɔizi díle o n ḡɔ̄a gbálesai seela ũ gbéɔ̄ne.*

15 Yesu bao lígua de yāala. Bila ì káaa, ké aa aà yāma mé ké aà ní gbágbā ní ní gyāo yáí.

16 ɔ̄ Yesu ì kémá à ge wabike gusae.

Gbēkaaŭa gbágbāa

(Mat 9.1-8, Maa 2.1-12)

17 Ziewa Yesu lé yādané. Falisie ɔ̄ ní Mɔizi ikoyādanedeo z̄ɔ̄lea we. Aa bò Galile ní Yude wéleɔ̄ guu píie ní Yelusaleŭo. Lua gbāa kuaànɔ̄, ɔ̄ àle gyāeɔ̄ gbágbā.

18 ɔ̄ gbēeɔ̄ mò, aa gbēkaaŭa sea ní mákelɔ̄o, aale zεwεεle wà gēaànɔ̄ aa aà díle Yesu ae.

19 Lá aai gēkii eo dasi yáí, ɔ̄ aa dèdɛaànɔ̄ kpé musu. Aa kpépi f̄ɔ̄, ɔ̄ aa aà pila ní a mákelɔ̄o zā guu Yesu ae.

20 Ké Yesu è aale a náaike, à mè: Ma gbé, n duuna kèma.

21 Yādanedeɔ̄ píe ní Falisipio an làasoo guu aa mè: Dén gbé pɔ̄ lé d̄ɔ̄e ní Luao bee ũi? Déme a f̄ɔ̄ duunakémái, Lua ado bàasioi?

22 Yesu ní làasoo d̄ɔ̄, ɔ̄ à ní lá à mè: Bóyái ále làasoo bee taa ke á s̄ɔ̄ guui?

23 Tó má ò aà duuna kèwà, ge tó má ò aà fele taa'o, a kpele mé aai?

24 Má ò màa ké à ò d̄ɔ̄ Gbēnazin Né duunakɛama iko ví dúniau la. ɔ̄ a ò gbēkaaŭapie: Má òne, fele ñ ní mákelɔ̄e sé tá n be.

25 Weḡɔ̄ à f̄ɔ̄le zè ní wáa, à a wùleɔ̄p̄pi sè à tà a be, ále Lua sáaukpa.

26 Baade pii lé ḡò̄ elee, ɔ̄ aa Lua sáaukpa. Vía guu aa mè: Wa dabu è gbā.

Levii sisia

(Mat 9.9-17, Maa 2.13-22)

27 Bee gbɛa Yesu b̄ɔ̄, ɔ̄ à osina pɔ̄ wí me Levii è z̄ɔ̄lea osikpɛu. Yesu òè: Mɔ̄ temazi.

28 ɔ̄ à f̄ɔ̄le à p̄p̄pii tò we à t̄ɛaazi.

29 ɔ̄ à p̄noble z̄ɔ̄ kè a be, à Yesu s̄isiwà ní osina ɔ̄ ní gbēp̄aleɔ̄ dasi, aale p̄oble.

30 ɔ̄ Falisio ní ní Mɔizi ikoyādanedeo yákūtɛkà aà ìwaozi aa mè: Bóyái ále p̄oble ále imi ní osina ɔ̄ ní luayādansaiɔ̄i?

31 ɔ̄ Yesu a z̄ásimá à mè: Gbé gbāa bàa kú ní lòotoooo, sema gyāe.

32 Mi m̄ɔ̄ gbēmaa s̄isii aa n̄sɛlileo, sema duunkenaɔ̄.

33 ɔ̄ wa òè: Zāa ìwao ìo lɛye, aao wabike k̄s̄ɔ̄k̄s̄ɔ̄. M̄aae ní Falisio ìwao ìo. Ama n gbéɔ̄ ìo p̄oble aao imie.

34 ɔ̄ Yesu wémá à mè: A we to n̄sena gbéɔ̄ lɛye ḡɔ̄ pɔ̄ n̄sɛnapi kúr̄n̄ɔ̄e?

35 A ḡɔ̄ a mó ké wa n̄sɛnapi b̄ɔ̄ ní guu. Ḡɔ̄ bee ɔ̄ aa lɛye sa.

36 Yesu yálɛeüné ìo à mè: Wili p̄okasa dafu lí wa d̄i a zi guuo. Tó wa kè màa lé, p̄okasa dafu a yaae, mé a zi a k̄s̄e ní a dafu pɔ̄ wa d̄iupioo.

37 Wili v̄ɛe dafu ká báa t̄u zi guuo. Tó wa kè màa, v̄ɛe dafu a t̄u p̄unaε, i k̄óle, t̄u i ò̄kpa.

38 W̄i v̄ɛe dafu ká báa t̄u dafu guue.

39 Gbé pɔ̄ d̄óekè ní v̄ɛe zio lí a dafu sáaukpa, ì me a zi mé na.

* 5:14 Lev 14.1-32

6

*Kámabogɔɔzi**(Mat 12.1-14, Maa 2.23-3.6)*

¹ Kámabogɔɔe zɪ Yesu lé pā ble bua, ɔ aà iwao pówena wòlo aa a suumpà ní ɔu, aale só.*

² ɔ Falisieɔ òné: Bóyāi ále yá pò de wà ke kámabogɔɔzio kei?

³ Yesu wemá à mè: Lá Davidi ní a gbéɔ kè gɔɔ pò nɔana lé ní de, i a kyokeo lé?

⁴ A gè Lua ua, à pèe pò wa kàle Luae se sò, a kpà a gbéɔwa,† pèe pò gbèe lí sóo, sema sa'onao bàasio.‡

⁵ ɔ Yesu òné: Gbēnazin Né mé iko ví kámabogɔɔwa.

⁶ Kámabogɔɔ pāle zɪ lɔ Yesu gè lousisikpeu, ále yādané. Gōee ku we, aà ɔplaa imia.

⁷ Mɔizi ikoyādanedeɔ ní Falisieɔ lé Yesu kpakpa, tó a gbépi gbágbā kámabogɔɔzi, wi e yādaaála.

⁸ A ní láasoo dè, ɔ a ò gbé pò a ɔ imiapie: Fèle ze zā guu. Ké à fèle zè we,

⁹ ɔ Yesu òné: Mále á láe. A zeví wà yāmaake kámabogɔɔzi yà, ge yāvāie? Wà gbé misi yā, ge wà aà dee?

¹⁰ Yesu wepānla nípii, ɔ a ò gbé pò a ɔ imiapie: N n ɔpi poo. Ké a pòo, ɔ aà ɔ sù a gbèu.

¹¹ Falisieɔ pò fè maamaa, ɔ aa lekpaai Yesuzi lá aa keè yá musu.

*Iwa gbēn kueplao se**(Mat 5.1-12, 10.1-4, Maa 3.13-19)*

¹² Gɔɔ bee Yesu bò gè wabikei sìsì musu, ɔ a kú ní wabikea Luawao e gu gè dòo.

¹³ Ké gu dè, ɔ a à iwao kàaa, à gbēn kueplao sè ní guu à ní díle zinao ũ.

¹⁴ Gbépio tón ke: Simɔɔ pò à tɔkpàè Piee, aà dāuna Andelee, Zaaki, Zāa, Filipi, Batelemii,

¹⁵ Matiee, Tomaa, Alafe né Zaaki, Simɔɔ pò wí oè Gínziāo,

¹⁶ Zaaki né Yudasi ní Yudasi Isalioti pò gò Yesu bɔnkpede ũo.

¹⁷ Yesu pilañɔ à zè gusalalaa, gu pò aà iwa kɪniɔ ní bílao kuu. Aa bò Yelusaleŭe ní Yude būsuo pii ní ísiale wéle pò kú Tii ní Sidšo saeɔ.

¹⁸ Aa m̀o aà yāmai, mé ké aà ní gbágbā ní ní gyāo yái. Gbé pò t́aa lé íadamáo gbàgbā lɔ.

¹⁹ Gbépii lé weele okāwà, asa gbāa lé bɔ aà guu, ále gbépii gbāgbāe.

²⁰ ɔ à wesè a iwao gwà à mè:

Báaadeɔn á gbé pò ále taasikeɔ ũ,
asa kpala pò b̀o Lua ḱi de á pò ũe.

²¹ Báaadeɔn á gbé pò nɔana lé á de gbāo ũ,
asa á ḱá.

Báaadeɔn á gbé pò ále ɔɔlɔ gbāo ũ,
asa á yáalo.

²² Báaadeɔn á ũ, tó wà zàágu mé wà gíázi,
mé wà á s̀s̀o mé wà á t̀b̀eéí Gbēnazin Né yái.

* 6:1 Iko 23.25 † 6:4 1Sam 21.1-6 ‡ 6:4 Lev 24.9

23 Ɔɔɔ pɔ yá beewá á lé, àò víví ní pɔnao, asa á asea zɔɔ luabe. Beewa an deziò kè ànabiòne.

24 Waiyoo á ɔdeɔ,

a me nama è kò.

25 Waiyoo á gbé pɔ á kã gbãɔ,

nɔana a á de.

Waiyoo á gbé pɔ ále yáalɔ gbãɔ,

á wɛnake, á ɔɔɔ.

26 Waiyoo ápiɔ, tó gbépii lé á tɔnasi,

asa beewa an deziò kè ànabi egenaone.

Yea ibeezi

(Mat 5.38-48)

27 Mále o á gbé pɔ ále ma yãmaonee, àò ye á ibeezi, à maake gbé pɔ zaaguone.

28 A samaa'o gbé pɔ aai savai'oeone. A wabike gbé pɔ aai ñadawáone.

29 Tó gbé n sãnke n gee dowa, ñ ado dɔè ɔ. Tó gbé n ulada síma, ñsu giè ní n danziio.

30 Pɔ pɔ gbé gbèama pii kpawà. Tó gbé n pɔ síma, ñsu gbèawàò.

31 Lá á ye wà keé, à kené màa sɔ.

32 Tó gbé pɔ aa yeáziò ɔ áli yeñzi, bó sáau bee víi? Baa luayãdansaio ɔ ye gbé pɔ yerziòzi.

33 Tó gbé pɔ aai maakeé ɔ áli maakené, bó sáau bee víi? Baa luayãdansaio ɔ ke màa.

34 Tó gbé pɔ á wé dɔi à pɔ emáɔ ɔ áli pɔ sɛané, bó sáau bee víi? Asa luayãdansaio ɔ pɔ sɛakɔe a ea a lé gbèu yáie.

35 Aò ye á ibeezi à maakené, à pɔ sɛané wedbisai, í asea zɔɔ e, ɔ de Musude néɔ ũ, asa ɔ maake guluone ní gbèvãioe.

36 Aò sósobi ví lá á Mae sósobi víwa.

Kɔ tàae'ea

(Mat 7.1-6)

37 Asuli gbé tàae eo, Lua a á tàae e sɔo. Asuli yãda gbéao, Lua a yãdaálao. A sùuuke ní gbéɔ, Lua i sùuukeáɔ.

38 A gbé gba pɔ, Lua i á gba. A zaa maa pɔ á gbègbè à wè à pà yeleye káé á ula léu. Asa zaa pɔ ní yòu gbéé ɔ Lua a yòune sɔ.

39 Ɔ à yátaa òné à mè: Vã a fɔ dɔaa vãae? An pla mpii aa zu euo lé?

40 Iwa lí de a diilao. Gbé pɔ yãdàda a làa de lá a diiwa.

41 Býai níle sèkɔna pɔ da n gbédee wéu e, mé níle lí miɔna pɔ da n wéu yãdao ní?

42 N gbé pɔ níle lí miɔna pɔ da n wéu eo, kpelewa níyɔ e o n gbédee aà to ñ sèkɔna pɔ da aà wéu bɔèi? Mɔafilide! Limiɔna pɔ da n wéu bɔ gĩa, ní gu'e wásawasa ké ñ sèkɔna pɔ kú n gbédee wéu bɔè.

Gbé dsa a yãkawa

(Mat 7.15-27, 12.33-37)

43 Lí maa lí né vai io, lí vai lí né maa io.

44 Wí lí pii dɔ a bèwa. Wíli kpa bo lè líwao, wíli kuke kàelwao.

45 Gbèmaa ɔ maa bo a sò làasoo maa guue. Gbèvai sɔ ɔ vai bo a sò làasoo vai guue. Asa yá pɔ kò sɔ guu ɔ lé i o.

46 Bóyāi ɪɔ ma sisi Dii, Dii, mé ili yá pɔ́ má ò keo ni?

47 Gbé pɔ́ m̀ ma kíi à ma yāmà mé a kè, má ɔ́bé lá ade de.

48 A de lán ēbona pɔ́ eỳ zàzà à kpé kpàle gbewawae. Ké swa pà, í dàgua à kà kpépizi, i deeo, ké wa bò maa yái.

49 Gbé pɔ́ lé ma yāma mé àle keo de lán ēbona pɔ́ kpé kpàle tɔ́le pa pã ēỳsaiwae. Ké swa'ì kài, ɔ́ à kwè g̀ɔ́. Kpépi ɔ́ɔkpa kè z̀ɔ́.

7

Sosaɔ gbēzɔɔ zikena gbágbáa

(Mat 8.5-13)

1 Ké Yesu yá beeo ò gbéɔne pii a làa, ɔ́ à gè Kapenaũ.

2 Sosaɔ gbēzɔɔe ku we, a zikena vɪ, a yeaàzie maamaa, ɔ́ àle gyáke à kà gaa.

3 Ké aà diipi Yesu bao mà, à Yuda gbēzɔɔ zɪ wabikeiwà aà mɔ a zikenapi misie.

4 Ké aa kà Yesu kíi, aa wabikèwà k̀s̀k̀s̀s̀ aa mè: Gbépi kà ñ dɔ̀aàle.

5 A ye wá buizi, ɔ́me lousisikpe d̀ẁèe.

6 ɔ́ Yesu gèr̀nɔ. Ké à kà kái ñ aà beo, ɔ́ sosaɔ gbēzɔɔpi a gbēnaɔ zɪ a òné: A oè asu ìada azɪawao, mi ka ké aà gè ma kpéuo.

7 Ayāmeto má ðile mi ka mà mɔ aà kíi mazɪao. A oè aà yá'o, ma zikena i gbágbá.

8 Asa mapi s̀, wa iko vɪae, mé má iko vɪ sosaɔwa. Mi o an gbēdoe aà gé, ɔ́ ì gé. Mi o a pálee aà m̀, ɔ́ ì m̀. Mi o ma zikenae aà ké bee ke, ɔ́ ì ke.

9 Ké Yesu yápi mà, à bò aà sae. ɔ́ à lili a ò bila pɔ́ teazie: Mále oé, mi e gbēe ma náaikè kéwao, baa Isailiɔ guu.

10 Ké zɪnapiɔ èa s̀, aa è zikenapi gbàgbá.

Gyaa né m̀ndona vua

11 Bee gbɛa Yesu gè wéle pɔ́ wɪ me Naini. Aà ìwao ñ gbēpáleo gèaano dasidasi.

12 Ké à kà kái ñ wélepi bíibɔleo, a è wa ge sea wà bòò. Gyaa né m̀ndonae. Wélepideɔ kú ñ nɔepio dasi.

13 Ké Dii aà è, ɔ́ à kèè wēnaũ a òè: Nsu ɔ́ɔɔ.

14 ɔ́ à s̀ gɛpizi à ɔ́kà aà pɛwa. Ké gbé pɔ́ seaɔ zè, ɔ́ à mè: Ewaaso, má òne vu.

15 ɔ́ gɛpi fèle z̀le à nà yá'oawa. ɔ́ Yesu aà kpà aà dawa.

16 Vɪa gbépii k̀, aa Lua sáaukpà aa mè: Wa ànabi z̀ɔ́ è wá guu. Aa mè ɔ́: Lua m̀ a gbéɔ gwai.

17 ɔ́ Yesu bao ì Yude bùsua ñ bùsu pɔ́ liaiɔ pii.

Zaa Da'ìlena zɪnaɔ

(Mat 11.1-19)

18 Zaa ìwao yá bee dàu aa siuè pii. ɔ́ Zaa ñ gbéɔn plaɔ sisi,

19 à ñ zɪ Diiwa aa aà la, aàpi mé gbé pɔ́ a mɔ ùa, ge wàò wɛɔ gbēpálezie?

20 Ké gbépiɔ kà Yesu kíi, aa òè: Zaa Da'ìlena mé wá zɪ wà n la, míme ñ gbé pɔ́ a mɔ ùa, ge wàò wɛɔ gbēpálezie?

21 Wegɔ́ Yesu gbéɔ gbàgbá dasi ñ ñ gyáɔ ñ ñ wáwáɔ ñ ñ táaɔ. A tò vɪaɔ gu'è dasi ɔ́.

22 Ǿ a ò Zāa zīnaɔne: A ge yá pɔ́ á è mé á màò dau siuè. A oè v̄lao lé gu'e, εεɔ lé táa'o, mále gb̄bɔ kusudeɔne, swádoɔ lé yáma, geɔ lé vu, taasideo lé baona waaso ma.*

23 Báaaden gbé pɔ́ lí fuao ũ.

24 Ké Zāa zīnaɔ tà, Yesu ná aà yá'oa bílaewa à mè: Bó a ge gwai gbáui? Fee pɔ́ íana lé deede yá?

25 Bó a ge gwai wei? Gbé pɔ́ pɔ́kasa zāe naaazi yá? Namablenu pɔ́ aai pɔ́kasa maa daɔ ɔɔ ku kíbeɛ.

26 Bó a ge gwai wei? Anabi yá? Ao! Mále oé a de ānabia se.

27 Asa Zāapi wà aà yá kè láu wà mè:

Má a zīna gbae aà dɔaa zekekene.†

28 Mále oé, nɔe ne'ia guu wi née i à kà Zāawao. N beeo gbé pɔ́ de gbé kpɛe ũ kpala pɔ́ b̄ Lua kíi guu deaala.

29 Ké gbépii aà yāmà, baa ɔsinaɔ, ɔ aa yānakpà Luawa, ɔ Zāa ní da'ilekè.‡

30 Falisió ní Moizi ikoyādanedeɔ s̄s̄ aa ḡi yá pɔ́ Lua díle à kenéi, ɔ aai wei Zāa ní da'ilekèò.

31 Bó má gbágb̄eɔ leɛũòì? Bó aa b̄wài?

32 Aa b̄ò né pɔ́ kú gāe aale lezuk̄iɔwae aale me:

Wa kule p̄éé, i ɔwāo.

Wa w̄nale síé, i ɔɔɔo.

33 Asa Zāa Da'ilenu m̄ò, i p̄eε soo, i v̄eemio, ɔ a mè táadeɛ.

34 Gb̄enazín Né m̄ò, i p̄oble, i imi, ɔ a mè asiade w̄minaε, ɔsinaɔ ní luayādansaiɔ gb̄ēnaε.

35 W̄i ɔno d̄s̄ ɔnoɔo yākeawae.

Tulalekaa Yesu gbáwa

36 Falisie Yesu gb̄eɔ aà m̄o p̄bleano. Yesu gè aà be, ɔ àle p̄oble gengesekeεa.

37 Nɔe d̄s̄e'idee ku w̄lépi guu. Ké a mà Yesu lé p̄oble Falisipi be, ɔ à gè we tulale loona k̄ua.

38 A zè aà kp̄e aà gbázi, àle ɔɔɔo. Aà w̄e'í lé ká aà gbakp̄eaa, ɔ a wàa ní a mikáo, à lep̄eɛ aà gbáwa, ɔ à tulalepi káwà.

39 Ké Falisi pɔ́ aà sísiipi è màa, ɔ a ò a s̄s̄ guu: Tó gbépiá ānabiε, d̄s̄ à nɔe pɔ́ lé ɔk̄awapi taa d̄s̄, ké d̄s̄e'idee.

40 Ǿ Yesu ò Falisipie: Simɔɔ, má yāe v̄í mà onε. Simɔɔ mè: O, Metulu.

41 Yesu mè: Dakεnae mé kú, gb̄eɔn plaɔ aà fla k̄ua, gb̄eɔdo ánuɔu ɔwat̄e ɔaa pla ní basɔoo, gb̄eɔdo s̄s̄ ánuɔu ɔwat̄e blakwi.

42 Lá aa p̄pe v̄í aa flabodo, ɔ à ní k̄é an pla mípii. An guu, déme aɔ yeaazi de a deelaí?

43 Simɔɔ w̄ewà à mè: Mále e gbé pɔ́ wà aà kè ní ɔ z̄ɔoε. Yesu òè: N wè maaε.

44 Ǿ Yesu aed̄ò nɔepiwa, a ò Simɔɔe: N nɔepi èa? Ké ma ḡe n be, ní í kpaan ma gbá pípio, ɔ nɔepi ma gbá pípi ní a w̄e'io, a wàa ní a mikáo.

45 Ní lépeao. Nɔepi s̄s̄, za ḡoo pɔ́ ma ḡe la, i kámabo ní lépea ma gbáwao.

46 Ní nísidoɔ ma miwao. Nɔepi s̄s̄ à tulale kà ma gbáɔwa.

47 Ayāmεto mále onε, a yemazi maamaa ké aà duun z̄ɔo k̄ewà yáie. Gbé pɔ́ wà aà kè ní a yɔɔno s̄s̄, aɔ ye adei yɔɔno s̄s̄e.

48 Ǿ a ò nɔepie: N duuna k̄éma.

* 7:22 Isa 35.5-6, 61.1 † 7:27 Mal 3.1 ‡ 7:29 Luk 3.12

49 ǃ gbé pò aale pòble sànuò òkò: Dén gbépi ù ké àle duunakēmaí?

50 ǃ Yesu ò nòepi: Ma náai pò níle ké n suabà. Ta be aafia.

8

Nòe pò té Yesuzi

1 Bee gbéa Yesu bèbe wéle ní wéleo, meeviao ní zòewiaò píi, àle waasoke, àle kpala pò bò Lua kíi baokpané. Aà ìwa gbèon kuεplao gèaàno

2 ní nòe pò à táagòné à ní gbāgbā ní ní gyāo. Maliama pò wí me lo Maliama Madeleni, Yesu táa mèn soplao gòè kú ní guu

3 ní Elodi ziaa Kuza na Yoanao ní Suzānao ní nòe pāleo dasi. Aaio Yesu ní a ìwaò gwa ní pò pò aa vío.

Pówenkeεlea

(*Mat 13.1-23, Maa 4.1-25*)

4 Wà bò wéle ní wéleo wà kàaa Yesuzi, ǃ à yálèèùné à mè:

5 Zòe mé bò gè pówenakeεlei. Ké àle keεle, a keeo lèle zé guu, wà táa'òwà, ǃ bāo mo blè.

6 A keeo lèle gbesena musu. Ké aa bòle, ǃ aa giigàga, ké aai mòse eo yáí.

7 A keeo lèle leo guu, ǃ lepíò fèleríno sànu, aa kúaamá.

8 A keeo lèle tóle maawa, ǃ aa bòle aa ne'í lee basoo. Ké a ò màa, à pùna à mè: Gbé pò nòse ví aà yápi ma.

9 Aà ìwaò aà là yápi bòolei.

10 ǃ à mè: Lua á gbá zé à kpala pò bò a kíi asiio dō, àma mi o gbé kìnionε ní yálèèùanoe, ké aa gugwa pòe'esai, aa yāma dōsai.*

11 Yápi bòolen ké: Pówenapiá Lua yáε.

12 Zé guu pòò de gbé pò aa Lua yāmàò ù, ǃ Ibiisi mò yápi bò ní sō guu, ké aasu Lua náaike, i ní suabao yáí.

13 Gbesena pòò de gbé pò aa Lua yāmà aa sì ní ponaòò ù, àma yápi lío zína ví ní guuo. Aaí Lua náaike gia, àma tó wà ní yó, aaí pòobozàkeε.

14 Le guu pòò de gbé pò aa Lua yāmàò ù, ǃ yākāakea ní àizeε yáo ní dúnia pónakeao ì kúaamá, aali fō ne'í à màò.

15 Tóle maa pòò de gbé pò aa Lua yāmà ní nòsepuaò ǃ aa kúa ní nòsemaaòò ù. Aaí menafō e aa ge káfíakèò.

16 Wíli filia na wà ta kúlewàò ge wà dile lii zíε. Wí di bábanawae, ké gbé pò lé gèò gupua e yáí.

17 Pòe ku uléa ké à gí bci gupuaúo. Asiiyāe ku ké wà gí mai wà o balu guuo.

18 Bee yáí à yāma ní laaio. Gbé pò pò ví ǃ Lua a káfíè. Gbé pò pòe ví sōo, pò pò àle e á ví Lua a siwàε.

Yesu daεo

(*Mat 12.46-50, Maa 3.31-35*)

19 Yesu da ní aà dāunaò mò aà kíi, ǃ aai e sòààzio dasi yáí.

20 ǃ wa ò Yesuε: N da ní n dāunaò ku bàasi, aa ye n kō'eai.

21 ǃ a òné: Gbé pò aaí Lua yāma aa zíkewàò mé ma da ní ma dāunaò ù.

Yesu zàa'iana zεa

(*Mat 8.23-27, Maa 4.35-41*)

* 8:10 Isa 6.9

22 Ziewa Yesu gè gó'ilena guu ní a íwaɔ, ɔ a ònɛ: Wà bua ísida baale. ɔ aa dázɛu.

23 Goo pɔ aale gé, Yesu gè ní io. ɔ zàa'iana fɛle ísidaa, í lé ká gó guu, aa ku kai guu.

24 ɔ aa sòàazi aa aà vù aa mɛ: Mae! Mae! Wále kaale! ɔ à fɛle gí íanaɛ ní í pɔ lé ní gó zàampapao, ɔ à zè, gu kè kíkikili.

25 ɔ a ònɛ: A ma náai víoa? ɔ yápi òmá, vía ní kú, ɔ aa òkɔɛ: Dén gbépi ùi móɔ? Baa íana ní ío, í yádilené, aai aà yámaɛ.

*Táa dia sáwaɔne
(Mat 8.28-34, Maa 5.1-20)*

26 ɔ aa kà Gadala bùsuu ísida baale, Galile bùsu gukpe oi.

27 Ké Yesu bùa sísiá, à kpaaũ ní wélepi gbé pɔ táa vío. A gooplakè ní pɔnaazío, mé ilio ku beo, sema miagbe'eo guu.

28-29 Wí aà yeye ní mɔdaonaɔ, wí aà daliu aà zùukea yáí, kási í mɔdaonapio kékèɛ, táapi i aà zu sɛu. Ké à Yesu è, ɔ à wiilè à kùle aà aɛ, ɔ à pùna à mɛ: Lua Musude Né Yesu, bómɛ wá daaai? N yá na! Nsu íadaao. A bee ò ké Yesu lé o táapi gowà yáíɛ.

30 ɔ Yesu aà là à mɛ: N tón kpelewai? ɔ à mɛ: Ma tón Dasi. Asa táa kuwà dasiɛ.

31 ɔ táapi wabikè Yesuwa asu oné wà si gbáo guuo.

32 Sáwakusan waiɔ ku we, aa kpèɛɛ, aale pɔble sísipɔleu. ɔ táapi wabikè Yesuwa aà ní gba zé wà diné. ɔ Yesu ní gbá zé.

33 ɔ táa gò gbépiwa aa dí sáwaɔne. ɔ sáwapio wí ní bao aa sí sònaou, aa kà ísiu aa kpále.

34 Ké an dānaɔ è maa, aa bàalè gè yápi oiné wéle guu ní bualoũ.

35 ɔ wà bèle yá pɔ kèpi gwai. Ké aa kà Yesu kíi, aa gbé pɔ táa gòwapi è zɔleá Yesu gbázi. A pɔkasa naazii, à gò a laaiwa. ɔ vía ní kú.

36 Ké gbé pɔ yápi kè ní wáaɔ ònɛ lá wà táadepi gbàgbā,

37 ɔ Gadala bùsu gbépii awakpà Yesuɛ aà goŋla, asa vía ní kú maamaaɛ. ɔ à gè gó guu, a ye tá.

38 Gbé pɔ à táa gòɛ awakpàè à e à kuaàɔ. Yesu gíè à mɛ:

39 Ea ta n be, ní yá pɔ Lua kène dau n siuné píi. ɔ à tà à yá pɔ Yesu kèè kpàwakè wélepi guu píi.

*Zailu né vua ní nɔɛ pɔ kà Yesu ulawao
(Mat 9.18-26, Maa 5.21-43)*

40 Ké Yesu èa sù, ɔ bíla gbàakpàaazi, asa gbépii lé aà dàɛ.

41 ɔ gɔɛ pɔ de lousisikpe daana ũ, wí me Zailu, mò wùle a gbɛu Yesu gbázi, à awakpàè aà gé a be,

42 ké aà né mɛndona lé ga yáí. Nɛnɔɛpi kà wè kuepla. Ké àle gé, ɔ bíla lé aà gèsoomble.

43 Nɔɛɛ ku we, au lé boléwà à kà wè kuepla. Pɔ pɔ nɔɛpi ví píi a dè ɛsɛdeɔ kíi, ama gbèe i fɔ aà gbàgbáo.

44 Ké à sò Yesuzi aà kpe, ɔ à ɔkà aà ula léwa. Wegɔ aà aubɔleá zè.

45 ɔ Yesu mɛ: Démɛ ɔkàai? ɔ gbépii mɛ á a yá dɔo. ɔ Píɛɛ mɛ: Mae, bíla liaanzi, aale naema.

46 ɔ Yesu mɛ: Gbèe ɔkàa, asa má dɔ ké gbāa bòmague.

47 Ké nɔɛpi è wà a yá dǝ, ɔ à mò ní lualuaao, à wùle a gbɛɛu aà gbázi, ɔ à yá pɔ tò a ɔkǎwà ò gbépii wáa ní lá pɔ à aafia'è gǝɔ.

48 Yesu òè: Nɔɛ, ma náai pɔ ní kè mé n gbágbā. Ta be aafia.

49 Ké Yesu lé o màa, gbɛɛ bɔ lousisikpe ɔaanapi be, à mò a òè: N népi kèsai. Nsu tákpa metuluzi pāo.

50 Yesu yápi mà, ɔ a ò Zailue: Nsu to n sɔ vío. Ma náaike lé, a gbágbā.

51 Ké à kà aà be, i wei gbɛɛ gèanɔo, sema Pice ní Zāao ní Zaakio ní népi deo ní aà dao.

52 Gbɛ pɔ kú weɔ lé ɔɔɔ pii, aale nízia gbɛgbɛ. ɔ Yesu mè: Asu ɔɔɔo. I gao, àle i'oe.

53 ɔ aa aà kè pɔpɔo, asa aa dǝ à gǎe.

54 Yesu aà kú a ɔwa, ɔ à pǔna à mè: Nenɔena, fele!

55 ɔ aa wɛni sù, à fele gǝɔ. Yesu mè wà pɔblea kpawá.

56 Yápi dǝ népi de ní aà daowa, ɔ Yesu òné aasu yápi o gbɛɛ mao.

9

Yesu a iwa gbɛɛn kueplao zia

(Mat 10.5-15, Maa 6.7-13)

1 Yesu a iwa gbɛɛn kueplao kàaaazi, ɔ à ní gbá zé aao iko ví tǎa bui piiwa, aa gyǎeɔ gbágbā.

2 ɔ à ní zǐ kpala pɔ bɔ Lua kí yá waasokei, aao gyǎeɔ gba aafia.

3 A òné: Asu pɔe se gɛɔo, gopana ge babalabɔo ge kùsǔa ge ɔa ge ula plaade.

4 Ua pɔ a pilau ào ku we e à ge gɛɔ zéa.

5 Wéle pɔ wi gbǎakpauázio à bɔu, í kɔɔlemá an toa ní Luao seela ũ.

6 ɔ aa dǎzeu aa bèbe wéle ní wéleɔ, aa baonakpǎné, aa gyǎeɔ gbágbā gupiiu.

7 Ké kí Elodi yá beeɔ mà pii, ɔ à bílikè, asa gbɛeɔ mè Zāa Da'ilena mé bɔ gau,

8 gbɛeɔ mè Elia mé bɔ mòmá, gbɛeɔ mè ɔ ānabi yāaɔ do mé vù.

9 Elodi mè: Ma Zāa mi zǝ. Dén gbɛ pɔ ma aà bao màe bee ũi mɔɔ? ɔ àle wele wesiaàle.

Yesu blekpa bilawa

(Mat 14.13-21, Maa 6.30-44, Zāa 6.1-15)

10 Ké zinapiɔ sù, ɔ aa yá pɔ aa kèɔ dǎu a síu Yesue. ɔ à ní sé nǔtɛ à gèrǐnɔ wéle pɔ wǐ me Besaida.

11 Bíla dǝ, ɔ aa pèlaazi. A gbǎakpǎnzi à kpala pɔ bɔ Lua kí yá'òné, ɔ à gbɛ pɔ aa ye aafiaɔ gbágbā.

12 Iatɛ busaa iwa gbɛɛn kueplao sǝaazi aa òè: Gbɛɔ gbae aa ta pilakii ní pɔbleao weleɔ zɔewiaɔ ní bualou pɔ kú kǎiɔ guu, asa sɛgbā wá kúu la.

13 A òné: Apɔ à pɔblea kpámá. Aa mè: Pɛɛ mèn sɔo ní kpɔ mèn plao ɔ wá ví. Sema wá gé ble lúi bílae bàasio.

14 Gɔe pɔ kú weɔ kà lán gbɛɛn ɔaasɔsɔo lee sɔo taawa (5.000). ɔ a ò a iwaɔne: Á to aa zǝle gǎgǎ gbɛɛn blakwikwi.

15 ɔ aa kè màa aa ní zǝlezǝle pii.

16 ɔ à pɛɛ mèn sɔo ní kpɔ mèn plapio sè, à wesè musu à báaadǎu. ɔ a è'e kpá a iwaɔwa, aa bíile bílae.

17 Ampii aa pɔblè kǎ, ɔ wá a miɔna pɔ fèɔ sèle gbɔ kuepla.

*Piɛɛ Yesu Mɛsiikɛ oa
(Mat 16.13-23, Maa 8.27-33)*

18 Ziewa ké Yesu lé wabikɛ ado, aà ìwao mò aà lè, ɔ à ní lá à m̀: Dé dasile o má de a ùi?

19 Aa wèwà aa m̀: Zāa Da'ilenaɛ. Gbēɛɔ ì me Eliaɛ. Gbēɛɔ ì me ānabi yāao do mé vù.*

20 ɔ à ní lá à m̀: Apio s̄, dé ále o má de a ùi? Piɛɛ wèwà à m̀: Lua gbé p̄ w̄ ì me Mɛsiie.

21 ɔ à ḡiné aa yápi o gbēɛɛ.

22 ɔ à m̀: Sema Gbēnazin Né taasikɛ maamaa. Gbēz̄ɔɔ ní sa'onkiaɔ ní M̄oizi ikoyādanɛdeɔ giaāzi, aai aà de, a ḡɔɔ àaɔde z̄ ì vu.

*Yesu lia
(Mat 16.24-17.13, Maa 8.34-9.13)*

23 ɔ à ò gbépiie: Tó gbé ye ke ma ìwa ù, aà gi azia wēnizi, io a lipāak̄ɔa se lá gu lé do, ì temazi.

24 Gbé p̄ ye àò a wēni k̄ua, wēnipi a v̄uaawàɛ. Gbé p̄ gi a wēni ma yáí s̄, ade mé aò wēni v̄i.

25 Tó gbé ḡò d̄unia búu v̄i, mé a kpà azia à k̄ua ziawa, b̄ ài a èi?

26 Tó gbé z̄eamano widè ge ma yá, Gbēnazin Né a z̄eaano wide s̄, ḡɔɔ p̄ a mo a gawi guu ní a Mae gawio ní a malaikaɔ gawio.

27 Siana mále oé, gbé p̄ aa ku laeɔ ga k̄ia p̄ Lua kpà esaio.

28 Yá bee oa gb̄ea, a ḡɔɔ la taawa ɔ à Piɛɛ ní Zāao ní Zaakio sè d̄èd̄er̄ino gb̄es̄isi musu wabik̄ei.

29 Ké ále wabikɛ, aà oa lile, aà ulaɔ lé teke p̄untaitai.

30 Kándo gb̄ɛɔn plaɔ ku we, M̄oizi ní Eliaoe, aale yá'oaano.

31 Aa b̄ò mòwà gawi guu, aale ánuu p̄ a to Yelusaleū yá'o.

32 Piɛɛ ní a gbé ḡè ní io. Ké aa vù, aa Yesu gawi è ní gb̄ɛɔn pla p̄ z̄e aà saeɔ.

33 Ké gb̄ɛɔn plapi lé k̄ék̄ɔwa ní Yesuo, Piɛɛ òè: Mae, a maa w̄ò ku lae. Wà l̄akpe do mèn àaɔ, n p̄ do, M̄oizi p̄ do, Elia p̄ do. A d̄s̄ lá ále oo.

34 Ké ále o màa, luabepuana k̄uaamá. Ké aa ḡò ka a guu, v̄ia ní k̄ú.

35 ɔ loe b̄ò luabepuanapi guu à m̀: Gb̄é beeá ma Néɛ. Ma aà d̄ile, à aà yāma.†

36 Loopi maa gb̄ea aa è Yesu mé ḡò we ado. Iwapiɔ ní lé f̄ò, aai yá p̄ aa è o gb̄ɛɛ ḡɔɔ beeo.

*Yesu neḡɔe táade gb̄ágb̄aa
(Mat 17.14-23, Maa 9.14-32)*

37 Ké gu d̄ò, aa pila s̄is̄ipi musu, ɔ bíla mò dai Yesule.

38 Bíla guu ḡɔe p̄una à m̀: Metulu, n yá na! Ma né gwaa, asa ma né p̄ má v̄in we.

39 Táa ì f̄elèwà, ɔ ì wiile kándo. I aà z̄iazia e aà lé'i f̄ulabole, ì ìadawà, ìli gowà kpaao.

40 Ma wabik̄è n ìwawaa aa táapi go, ɔ aa f̄ù.

41 Yesu m̀: Gb̄ágb̄è kolea luanaaikensaiò! Máò k̄úan̄ e b̄ɔe ni? Máò menakeán̄ e b̄ɔe ni? M̄ó ní n n̄épio la.

42 E n̄épi àò gé s̄siaazi, ɔ táapi aà nè à aà z̄iazia. ɔ Yesu ḡi táapie à n̄épi gb̄ágb̄ā, ɔ à aà kpà aà maewa.

43 Lua iko z̄ɔɔ yápi gb̄épii k̄ù gb̄āa.

* 9:19 Luk 9.7-8 † 9:35 Isa 42.1, Sou 2.7, Luk 3.22

Gbéé lé élea Yesu yákeawa píi, ɔ a ò a ìwaɔne:

44 Aɔ yáe bee kúá á nòse guu. Wa Gbēnazin Né na gbéɔne ní ɔzì tia.

45 Aai yápi dɔo, a mi uleané, ɔ aai mao, mé aa yápi laawá víakè.

Tɛa Yesuzi

(Mat 8.19-22, 18.1-5, Maa 9.33-40)

46 ɔ aa fɛle ní lekpaao deakɔa yá musu.

47 Yesu láasoo pɔ kú ní nòse guu dɔ, ɔ à né se zè a sae.

48 A òné: Gbé pɔ nées bee taa díle ma ìwake yáí, ade ma dílee. Gbé pɔ ma díle sɔ, ade gbé pɔ ma zì dílee. A gbé pɔ de gbé kpɛɛ ù á guu mé zɔo.

49 ɔ Zāa yāsè à mè: Mae, wa gbēe è àle táago ní n tɔo, ɔ wá ye giè, ké ìlio tɛwázio yáí.

50 ɔ Yesu òè: Asu gièo, asa gbé pɔ i ìbeleséánɔoá bàakpɛɛɛ.

51 Ké Yesu fɛle taa luabe gɔɔ ká kái, à mipè Yelusaleŭwa.

52 ɔ à gbéɔ gbàe aa dɔaae. Aa gè gè Samali bùsu zɔewiaɛ guu sɔukeiè.

53 ɔ wélepideɔ i aà díleo, ké à mipè Yelusaleŭwa yáí.

54 Ké aà ìwaɔe Zaaki ní Zāao è maa, aa mè: Dii, ní ye wà o té bɔ luabe à mɔ kú má yá?‡

55 ɔ Yesu líli à gíné.

56 ɔ aale gé wéle páleu.

57 Ké aa be zéu, gbēe mɔ ò Yesuɛ: Gu pɔ níle géu píi, máo tenziɛ.

58 Yesu òè: Gbēghonaɔ ní tɔo ví, bāo ní sakpe ví. Gbēnazin Né sɔ á ìampakíi vío.

59 Yesu ò gbēpáleɛ: Mɔ tɛmazi. ɔ gbépi mè: Dii, to e ma de'ia kpagui gia.

60 Yesu òè: Tó geɔ ní geɔ ví. Mpi sɔ ge kpala pɔ bɔ Lua kíi yá waasoke.

61 Gbēpále ò lo: Máo tenzi Dii, áma to mà gé lezai ma bedɛɔwa gia. §

62 Yesu òè: Gbé pɔ soona na a ɔzì mé àle a kpɛ gwa, ade i kɔsi ní kpala pɔ bɔ Lua kíioo.

10

Gbēn baaškwi ní plao zia

(Mat 11.20-27, 13.16-17)

1 Bee gbɛa Dii gbēn baaškwi ní plao páleɔ díle, ɔ à ní zì gbēn plapla aao dɔaae wéleɔ guu ní gu pɔ á ye géu píi.

2 A òné: Pɔkekɛa zɔo, a kèkɛnaɔ bílao. A wabike Budewa aà zíkɛnaɔ gbac pɔkekɛi.

3 A dazeu. Mále á zì sáɔ ù àwalewanaɔ guueaɔ!

4 Asu mɔkpɛ seɔ ge babalabɔɔ ge kyaleɔ. Asu ze zéu à fɔkpa gbēewao.

5 Ua pɔ a gēu píi, à o gia Lua uapi gba aafia.

6 Tó aafiade ku we, á fɔ aafiade a gɔè. Tó a ku we sɔo, a ea suwáɛ.

7 Aɔ ku uapiu, à pɔ pɔ wa kpáwá ble ge pɔmia, asa zíkɛna ká à a asea ee. Asu àɔ sɔkíikpakpao.

8 Wéle pɔ a gēu mé wà á díle, à pɔ pɔ wà m̀òé ble.

9 A wélepi gyáɛ gbágbá, í o gbéɔne kpala pɔ bɔ Lua kíi kàríno kái.

10 Tó a gé wéleu mé wí á díleo sɔ, à bɔle gāaɛ, í mɛ:

11 Baa á wéle luutē pò kpà wá gbáwa, wá koolowáe.* Ao dō sásá ké kpala pò bò Lua kíi kà kái.

12 Mále oé, yákpalekegɔɔzi ía pò Lua a da Sɔɔɔɔɔɔɔwa a ka wélepideɔ pɔwao.†

13 Waiyoo Kolazenideɔ! Waiyoo Besaidadeɔ! Dabudabu pò má kè á wéleɔ guu, tó má kè Tii ní Sidɔo yāa, dō wélepideɔ zwànkasá kàkariila, aa zòle tufua à gègè nòselileá seela ũ.

14 Yákpalekegɔɔzi á íadama aɔ de Tiideɔ ní Sidɔdeɔ póa.‡

15 Kapenaudeɔ sō, á gbā zō luawa yā? Wa ɔzōázie e bedau.§

16 Ǿ Yesu ò á íwapione: Gbé pò á yāmà, ade ma yāmàe. Gbé pò gíazi, ade gímazie. Gbé pò gímazi sō, ade gí gbé pò ma zizie.*

17 Gbēn bāaɔkwi ní plaopiò gè, ɔ aa èa sù ní pɔnao aa mē: Dii, baa táaɔ misiilewēe n tó yái.

18 Yesu òné: Mále gugwa, ma Setáu è à bàe luabe lán loupileawa.

19 Ma iko kpàwá à táa'o mlēɔ ní sóio ní á ibeε gbāa píowae, pɔe a fō à á ke'iao.†

20 N beeo ásu pɔnake ní mi pò táaɔ í siileéoo. A pɔnake á tó pò kú taalau luabe yái.

21 Zibeezi Lua Nisina Yesu pò kèna maamaa à mē: Baa, zíle ní musuo Dii, lá n yá beeɔ ùle yádɔnaɔne ní ɔnɔnaɔ, mé n bɔɔ ladɔnsaiɔne, ma n sáaukè. Ao, Baa, bee kàngu màa.

22 Ma Mae pópíi námēe ma ɔzie. Gbēe Lua Né dōo, mé i ke Mae Lua bàasio, mé gbēe Mae Lua dōo, mé i ke aà Né ní gbé pò Népi yei aà ɔlonéɔ bàasio.

23 Ǿ Yesu aedò a íwaɔwa a òné níteε: Báaadeɔn á ũ yá pò ále e ní wéoo yái.

24 Mále oé, ānabiɔ ní kíaɔ ku yāa dasi, aa ye yá pò ále eɔ e, aai eo. Aa ye yá pò ále maɔ ma, aai maɔ.

Samali gbēmaa

25 Ikoyádɔnae mé fēle lé líkpale Yesuwa à mē: Metulu, kpelewa má ke mà àizāna ei?

26 Yesu òè: Kpelewa a ku Mɔzizi ikoyā guui? Ni a kyoke n ma kpelewa ni?

27 Gbépi wèwà à mē: Nyō ye Dii n Luazi ní nòsemendoo teaisai n gbāa pua léu, n sō io kuwà,‡ níó ye n gbédeezi lán nzia wēniwa.§

28 Yesu òè: N wè maaε. Nyō ke màa, níyōo ku.*

29 Ǿ gbépi ye yānakpa aziawa, ɔ à Yesu là à mē: Démε ma gbédee ũi?

30 Ǿ Yesu òè: Gbēe mé bò Yelusaleū ále gé Yeliko, ɔ kpáiweliwēo kpáaũaànɔ. Aa aà pòɔ síwà, aa aà gbè dúuduu e à kà gaa. Ǿ aa aà tò we, aa gèzεa.

31 A mɔ lè sa'onae zé doupi sè. Ké à aà è, ɔ à dāaazi.

32 Maaε lo ké Levii buie kà gupiu, à aà è, ɔ à dāaazi.

33 Samali bùsu gbēe be zépiu. Ké à mɔ aà è, ɔ à kèè wēnaũ.

34 A sōaazi, à εεε mà aà gu pò kè'iaɔwa ní nísio ní vēeo, à pò yèyewà. Ǿ à aà se dī a zāa'ina kpe, à gèaànɔ nibɔɔ pilakii. Ǿ à aà gwà we.

* 10:11 Luk 9.5 † 10:12 Daa 19.24-28 ‡ 10:14 Isa 23.1-18, Yoε 4.1-4 § 10:15 Isa 14.13-15

* 10:16 Luk 9.48 † 10:19 Sou 91.13 ‡ 10:27 Iko 6.5 § 10:27 Lev 19.18 * 10:28 Lev 18.5

³⁵ Ké gu dɔ̀, ɔ̀ à ánuusu ɔ̀watɛ̀ bɔ̀ mèn pla a kpà pilakɔ̀idewa à mè: N à gwamɛɛ. Tó n ɛa n ɔ̀ablɛ̀ de beea aà yá musu, má a fiabonɛ, tó ma su.

³⁶ Tɔ̀ɔ̀, gbɛ̀ɔ̀n aaɔ̀piɔ̀ guu, an déme gbɛ̀kekè gbɛ̀ pɔ̀ kpáɔ̀ kpàaúaànɔ̀piɛi?

³⁷ A wèwà à mè: Gbɛ̀ pɔ̀ wɛ̀nadò̀ɛ̀. ɔ̀ Yesu ò̀: Ge n ke màa sɔ̀.

Yesu kua Maata ní Maliamao be

³⁸ Gɔ̀ɔ̀ pɔ̀ aa be zéu, aa kà wéleu, ɔ̀ nɔ̀e pɔ̀ wí me Maata Yesu díle.

³⁹ A dáuna ví, wí me Maliama, à zòle Dii gbázi, àle aà yáma.

⁴⁰ Kina zí dà Maatala, ɔ̀ à m̀ Yesu kíi à mè: Dii, ké ma dáuna ma to zípíe mado, i kenɛ yáe úo lé? Oè aà dmalɛ.

⁴¹ ɔ̀ Dii wèwà à mè: Maata, Maata, níle yáe kàake, níle íada nziawa ní yáɔ̀ dasi.

⁴² A m̀endo mé zɛví. Maliama baa maa sè mé wa siwàò.

11

Wabikɛa

(Mat 6.9-15, 7.7-11)

¹ Ziewa Yesu lé wabikɛ guei. Ké a làa, aà íwae ò̀: Dii, wabikɛa dawɛɛ lá Zāa dà a íwaɔ̀nɛwa.

² ɔ̀ a ò̀né: Tó ále wabikɛ, àli me:

Baa, to wà dɔ̀ ké n kua adoa.

To kpala pɔ̀ b̀ n kíi b̀ gupuuu.

³ Wá gba ú pɔ̀ wáɔ̀ ble lá gu lé dɔ̀.

⁴ Wá duuna kéwá,

asa wí gbɛ̀ pɔ̀ táaekèwɛ̀ɛ̀ kɛ̀ píie.

Nsu to wà fu yɔ̀awao.

⁵ ɔ̀ a ò̀né: Gbɛ̀ me gbɛ̀na ví, ɔ̀ à gè aà kíi wɛ̀do a ò̀: Ma m̀ n kíie, pɛ̀e sɛ́ame mèn aaɔ̀.

⁶ Nibɔ̀e pílaa tiaɛ, má pɔ̀e ví mà kpawàò.

⁷ ɔ̀ aà gbɛ̀napi wèwà za kpɛa à mè: Nsu íadaaò, ma zetà kò. Ma ta kpéu ní ma néo, má fɔ̀ fele mà kpamao.

⁸ Mále oé, baa tó i fele kpàwà gbɛ̀nake yáio, a fele pɔ̀ pɔ̀ a yei kpawà ké a zeazi yáí.

⁹ Mapi sɔ̀ mále oé, à wabikɛ, Lua i kpáwá. A wɛ̀le, í e. A gbale, Lua i wɛ̀é.

¹⁰ Asa gbɛ̀ pɔ̀ wabikè, wí aà gbaɛ, gbɛ̀ pɔ̀ pɔ̀ wɛ̀le í eɛ, mé gbɛ̀ pɔ̀ gbalɛ, wa wɛ̀è.

¹¹ A gbɛ̀ pɔ̀ á néo ví, tó á né kpɔ̀ wabikèwá, á déme a píligona kpawàí?

¹² Ge tó à kogbe wabikèwá, á déme a sói kpawàí?

¹³ Baa ní á wáikeo, lá á pɔ̀maa kpaa á néowa dɔ̀, á Mae pɔ̀ kú musu a a Nisína kpa gbɛ̀ pɔ̀ a wabikèwawao lé?

Táagoa

(Mat 12.22-30, 43-45, Maa 3.20-27)

¹⁴ Yesu lé táa swádo go gbéwa. Ké à táapi gò, swádopi ná yá'oawa, ɔ̀ yápi b̀ bíla saɛ.

¹⁵ ɔ̀ an gbɛ̀ɛ̀ mè: I táagoné ní táaɔ̀ kí Beezebu tóoɛ.

¹⁶ ɔ̀ gbɛ̀páleɔ̀ lé líkpalewá, aa gbèawa aà seelae kené ní Lua gbáaò.

¹⁷ Lá Yesu ní láasoo dɔ̀, ɔ̀ a ò̀né: Kpala pɔ̀ a gbɛ̀ɔ̀ íbelesè ní kɔ̀o a mide. Ua pɔ̀ a gbɛ̀ɔ̀ íbelesè ní kɔ̀o a gɔ̀ bezi úɛ.

18 Tó Setáu íbelesè ní a gbéǎ, kpelewa aà kpala aó zéai? Má ò màa ké i me mi táagoné ní Beezebu tóo yáíe.

19 Tó Beezebu tó mi táagòd, á gbéǎ ì go ní dé tóo ni? Beewa ázia gbéǎ yá'íkpaáwá.

20 Lá ma táagoamaá Lua ɔgbé, àò dṣ ké kía pṣ Lua kpà kpalau á kí lèn we.

21 Tó gṣsa gbáa gṣkeboó kŭa, àle a ua dṣaò, aà àizéé ìo aafiae.

22 Ama tó gbé pṣ a gbáa deaála mò gè à aà gbè, a aà gṣkebo pṣ a a náai vṣo séle, i aà àizéé biilené.

23 Gbé pṣ de ma gbé ũo, ma ibéé. Gbé pṣ lí pṣ káaamanɔ, àle fáaae.

24 Tó wà táa gò gbéé, ìo liaaliaa gugiiu àò gbé wéle à diè. Tó i eo, ì me: Má éa ta ma sṣ ziwae.

25 Tó à tà we, ì e a bṣe ado, à zu'ò, à ázia kèke wásawasa,

26 ṣ ì éa ge táa pṣ an vāi dealaó séle suńɔ mèn sopla, aai diè. Beewa gbépi gwea gbézā vāi ì de a káaua.

27 Ké Yesu lé o màa, wà nṣe mà, à pùna zā guu à mè: Báaaden nṣe pṣ n i à yṣ kpàma ũ.

28 ɔ Yesu mè: Báaadeɔn gbé pṣ aa Lua yāmà aa kŭaó ũ de beea.

*Seela gbéaa Yesuwa
(Mat 6.22-23, 12.38-42)*

29 Gbéǎ nṣnaa, ṣ Yesu mè: Gbāgbéǎ vāi. Aai seela gbéaa, āma má seelae kenéo, sema Yonasi pṣ.

30 Lá Yonasi de seela ũ Ninivadeɔne,* màa Gbēnazīn Né aó de seela ũ gbāgbéɔne.

31 Yákpalekegɔɔzi gṣmidokí oi nṣe kía a fele yāda gbāgbéǎlae, asa à bṣo za tṣole léwa à mò Salomɔo ṣnɔyā maié,† mé gbé pṣ a zṣo de Salomɔo ku la.

32 Yákpalekegɔɔzi Ninivadeɔ fele yāda gbāgbéǎlae, asa ké Ninivadeɔ Yonasi waaso mà, aa nṣelilíe,‡ mé gbé pṣ a zṣo de Yonasia ku la.

33 Willi filia na wà dile gusɔnauo ge wà pēna kúlewàò. Wí di bábanawae, ké gbé pṣ aale gṣo gupua e. §

34 N wé mé n me filia ũ. Tó n wé kú gudoŭ, n mè píi aó gupua vṣe. Tó n wé kú plapla sṣ, n mè píi aó gusia vṣe.

35 Ayāmeto laaika ké gupua pṣ níle e ní vṣi su àò de gusia ũo.

36 Tó n mè píi gupua vṣi mé a kee ku gusiauo, aó gupu wásawasa lándṣ filia í dṣmawae.

*Zṣadṣa Mṣizi ikoyādanedeɔ ní Falisiɔwa
(Mat 23.1-36, Maa 12.38-40, Luk 20.45-47)*

37 Ké Yesu yā'ò a làa, ṣ Falisie wabikèwà aà mṣo pṣbleanɔ, ṣ à gè zṣle.

38 Ké Falisipi è i ɔpipi lá aai kewa à gbása lé pṣbleo, à bṣo aà sae.

39 ɔ Dii òè: A Falisiɔ i gbábɔ bisaɔ kpeé ní taɔ, kási bli ní yāvāikeao mé á nṣse pà.

40 Sṣo! Lua pṣ a kpe kè i a guu kéo lé?

41 A pṣ pṣ kú á taɔ guu dā wēnadeɔne, á tapiɔ i gṣé gbālesai.

42 Waiyoo á Falisiɔ! I toeɔ dosina ní kpeaanao ní dopɔɔ píi kwide kpa Luawa,* ṣ i pākpa yágṣgṣa a zéwai ní yea Luapizio. Yá beeɔ mé de àò kŭa pākpa a kīniɔzi sai.

* 11:30 Yon 3.4 † 11:31 1Kia 10.1-10 ‡ 11:32 Yon 3.5 § 11:33 Luk 8.16 * 11:42 Lev 27.30

43 Waiyoo á Falisió! Ió ye zǒlea gumaaóu lousisikpeu, ió ye wàò fòkpaḡawá gāae.

44 Waiyoo ápió! A de lán mia kpeena pó wíò taa'owà dǒsaiwae.

45 Ǿ ikoyádǒnae òè: Metulu, tó ní ò màa, níle wá sǒsǒ sǒe.

46 Yesu mè: Waiyoo á ikoyádǒnao sǒ! I gbéǒ da asosea zǐ'úu, mé ili ǒdamá ní a seaoo, baa ǒton do. Waiyoo ápió!

47 I pó bo ānabi pó á dezió ní dedeó miaówa dǒngu yáí.

48 Bee lé ǒb gbéǒne ké a ze ní á dezió yákeae. Aa ānabió dède, ǒ ále pó bo ní miaówa.

49 Ayámeto Lua óno guu à mè á ānabió ní zǐnao gbaewá, í ní gbéǒ dede, í íada ní gbéǒwa.

50 Lua a ānabi pó wà ní dede za dǔnia daaleǒo e gbāó au tǒsi gbāgbéǒpiówa.

51 Ao, mále oé, za Abeli dea† e à gè pè Zakali pó wa dè sa'okíi ní Lua kpéo zānguowa,‡ Lua a ní au tǒsi gbāgbéǒwae.

52 Waiyoo á ikoyádǒnao! A dǒa zé kili wò. I gēuo, mé a gi gbé pó aa ye gēuone.

53 Ké Yesu bò we, Moizi ikoyádanedeó ní Falisió aà lè pásǐpásǐ, aale yá dasi lalawà,

54 aale aà kpaḡa ké aa e wà aà kǔ yá pó àle o guue.

12

Zea ní Yesuo gbéǒ ae

(Mat 10.19-33)

1 Gǒo bee bíla nǒnǒaaaàzi, wa ní lé dǒo, e aale kèsepelepelekǒwa, ǒ à yá'ò a íwaone gía à mè: A laaika Falisió moafílii, í líríla lán pēese'esewae.

2 Yá pó ulea a bǒ gupuau píi. Asiiyáe ku ké wa gí dǒio.*

3 Beewa yá pó á ò gusiau, wa ma gupuau, mé asiiyā pó á ò kǒ swáú láasiu, wa a kpáwae gāae.

4 Ma gbēnao, mále oé, gbé pó a á de mé a gbea a fǒ yāe kéé bo, ásu víakeòo.

5 Má gbé pó de à víakeè oé. A víake Lua pó gbé zua té guu aà ga gbea iko víe. Ao, mále oé, à víake aàpie.

6 Wili gòlegolena mèn sǒo yía daa plao lé? Kási baa a mendo yá lí sá Luaguó.

7 Baa á mikáo, a a lé dǒ. Asu víakeo, á de gòlegolen dasiǒla.

8 Mále oé, gbé pó zèmanǒ gbéǒ ae, Gbēnazǐn Né a zeaànǒ Lua malaikaó ae.

9 Gbé pó lelekpāmazi gbéǒ ae sǒ, má lelekpaaázi Lua malaikaó ae.

10 Tó gbé Gbēnazǐn Né bèebò, Lua a aà ké. Ama tó gbé Lua Nisǐna tǒbēesǐ, a kēa vío.

11 Tó wále géánǒ yákpaleu lousisikpeu ge kíao ní gbāadeo ae, ásu bílike bǒkǐi yáwao ge yá pó á o,

12 asa Lua Nisǐna mé a yá pó de à o daé zǐbeezi.

Aizee

(Mat 6.19-34)

13 Zā guu gbēe ò Yesue: Metulu, o ma víie aà ma asea kpaá wá túbi guu.

14 Ǿ a wèwà à mè: Ma gbé, déme ma díle á yákpalekena úi ge á yāgǒgǒna?

15 Ǿ a ò bílae: AǾ ázia kūa dǾ. A laaika pǾpii blíkai, asa àizeeá gbēnazina wēni no, baa tó a zǾ.

16 Ǿ à yálēēūné à mè: Ǿdee mé kú, aà bua blékèè maamaa,

17 Ǿ à laasookè à mè: Má ke kpelewa ni? Má blewekakii vǾ.

18 Ǿ à mè: Lá má ken ke: Má a blewekakii gbooe, mí a zǾ bobo, mí a pǾwena káu pii ní ma àizeeǾ,

19 mí o mazíae: Ma gbé, ní kùsūa vǾ zǾ, a kannǾ wē ūma? Káma bo, pǾble, imi, pǾnake.

20 Ǿ Lua òè: SǾū, gwāasínae bee má n wēni gbama. SǾu pǾ ní kè a gǾ dé pǾ ūe?

21 Maa aǾ de ní gbé pǾ lé àizee káaa azíae mé a de Ǿde ū Luaeoo.

22 Ǿ a ò a íwaǾne: Ayāmeto mále oé, ásuli á wēni kàake pǾblea yá musuo, ásuli á me kàake pǾkasa yá musuo.

23 Wēni de pǾbleala, me de pǾkasala.

24 A gbagbaaǾ gwa. Aali pǾtǾo, aali pǾkekeo, aa dǾ ge gbà zǾolo vǾ, mé Lua í ní gwa. A de bǾla zǾo lé?

25 A guu déme a fǾ à a wēni gbàa káfi, baa gǾo do, a yákaakea guui?

26 Lá á yá yǾnapi fǾo, bǾyái ále yá kíniǾ kàakei?

27 A lá vudeǾ gwa sēu lá aa de. Aali zíkēo, aali bua tǾo. Mále oé baa SalomǾo ní a Ǿdekeo,† i ula e dà a maa kà an keewao.

28 LuanaaifēnendeǾ! Sēa lá pǾ kú gbā mé a tékū zia, lá Lua í pǾ nai maa, wa á pǾ o be?

29 Asu to pǾ pǾ á ble ge pǾ pǾ á mi yá dǾaaéo. Asu bílikeo.

30 PǾpio pii yá í dǾaa dúnia gbéǾne, ama á Mae dǾ ké á ye pǾpioi.

31 A to kpala pǾ bǾ aà kǾi yá dǾaaé, i pǾpio kaaé.

32 Ma kpàsa néna gbéǾ, ásu víakeo, asa à kà á Maegu ké à á kpá kpalapiu.

33 A pǾ pǾ á vǾ yía, í wēnadeǾ gba a Ǿa. A mǾkpe pǾ lí zíkūo zǾ, luabe àizee pǾ lí láao kákii ū. Kpái a sǾi weo, kǾo a pǾ Ǿokpa weo.

34 Gu pǾ á àizee kúu, wekii Ǿ á laai ío kuu.

Ziken ndaide laaide
(Mat 24.45-51)

35 AǾ ku sǾu guu, à tó á filia àǾ naa,

36 ío de lán gbé pǾ aale ní dii sua ní nǾsepǾnakeao dǾowa, ké gǾo pǾ à kà mé à gbalè, aa e zewēè gǾo.

37 BáaadeǾn zíkēna pǾ an dii a ní lé bēè a sugǾpio ū. Siana mále oé, diipi a a pǾo keke ye, i ní zǾle, i pǾblea káaané.

38 Baa tó à kà weedo ge gufēne, tó à ní lé maa, báaadeǾn ní ū.

39 AǾ yáe bee dǾ. Tó uabele kpái mǾgǾo dǾ, a wei aà a kpé gbooo.

40 Apio sǾ àǾ kú ní sǾuo, asa Gbēnazín Né a mǾ gǾo pǾ á wé dǾiwao.

41 Píe mè: Dii, wá yái n yápi lēēūia, ge gbépiiē?

42 Dii mè: Dén ziiá náaide laaide pǾ aà dii a a zíkēnaǾ naè a ǾzǾ aáli ble kpámá a gǾowa ūi?

43 Báaaden zíkēna pǾ aà dii aà lè, àle ke maa a sugǾ ū.

44 Siana mále oé, a a àizee pii naè a ǾzǾ.

45 Tó zíkēnapi ò a sǾu a dii sua lé gēgē sǾ, i fele na zǾnǾe ge gǾeǾ gbēgbēawa, ío ulatǾble, ío wēde ke,

† 12:27 1Kia 10.4-7

⁴⁶ aà dii a su ɔɔ pɔ aà wé dɔiowaɛ, zaa pɔ a dɔowa, i aà zɛzɛ, i aà baa daaa n̄ luayādansaiɔ.

⁴⁷ Zikena pɔ a dii pɔɛá dɔ mé i sɔuke à aà pɔɛá kèò, wa aà gbɛ dúuduue.

⁴⁸ Zikena pɔ a dii pɔɛá dɔò, mé à yá pɔ de wà aà gbɛ kè sɔ, wa aà gbɛ yɔɔɛ. Gbé pɔ Lua aà gbà zɔɔ ɔ Lua a wɛɛɛwà zɔɔ. Gbé pɔ Lua pɔ nàe a ɔzɪ zɔɔ, a gbɛawà deŋla.

Kɔkpaalea Yesu yáí

(Mat 5.25-26, 10.34-36, 16.2-3)

⁴⁹ Té ma mɔ sɔi dúniawa, mé mále wá maamaa ké tépi kú sa.

⁵⁰ Má ga ví mà siu. Má kú láasoo guu e à ge kèò.

⁵¹ Alɛ e ma mɔ ké gbɛ́o aao na n̄ kɔò dúniau yá? Aawo! Mále oé, kɔkpaalea yáí ma mɔi.

⁵² Za tia ua pɔ gbɛ́on sɔo kuu aa kɔkpaaleɛ. Gbɛ́on àaɔɔ bɔ gbɛ́on plao kpe, gbɛ́on plao bɔ gbɛ́on àaɔɔ kpe.

⁵³ Mae a bɔ a negɔɛ kpe, negɔɛ i bɔ a mae kpe. Da a bɔ a nenɔɛ kpe, nenɔɛ i bɔ a da kpe. Zá da a bɔ nɔzãe kpe, nɔzãe i bɔ a zãda kpe.‡

⁵⁴ Yesu èa ò bílae: Tó á è lou lé sisi gukpe, i o gɔ̀o lou a ma, ɔ̄ ì ke màa.

⁵⁵ Tó á è íana lé bɔ geɔmidɔkii oi, i o gu a wá, ɔ̄ ì wá.

⁵⁶ Mɔafilide! A tɔ̀le n̄ luabɛo wé dɔ, mé á gɔɔɛ bee yáasi dɔ sɔo be?

⁵⁷ Bóyáí á yákekea a zéwa dɔ ázɪao ni?

⁵⁸ Tó n ibɛɛ lé gennɔ yákpaleu, kɔaíke aà n kè za zéu, ké asu n gáɛ gennɔ yákpalekena kíio yáí. Asa yákpalekenapi a n kpa dɔaiwaɛ, dɔaiپی i n dakpeu.

⁵⁹ Mále onɛ, n̄yɔ bɔ weo e n̄ ge n̄ flapi bo píi. Baa tãnga a gɔ tenzio.

13

Nɔselileá

¹ Gɔɔ bee gbɛ́o m̀ò Galile gbé pɔ Pilati n̄ dɛdɛ à n̄ au yáale n̄ n̄ sa'obo auoɔ yá síu Yesuɛ.

² ɔ Yesu òné: Ké Galile gbépiɔ gaa kè màa, áɛ e an duuna de Galile gbé kíniɔla yá?

³ Aawo! Mále oé, tó i nɔselileo, ápii á kaale láríwaɛ.

⁴ Gbɛ́on bao plasai pɔ Siloe kalanga kwɛ́má aa gágaɔ sɔ, áɛ e an tàae de gbé kíni pɔ kú Yelusaleúɔla yá?

⁵ Aawo! Mále oé, tó i nɔselileo, ápii á kaale láríwaɛ.

⁶ ɔ à yáɛ bee lɛɛúnɛ à mè: Gbɛ́e mé kaadɔenli bà a swaluu, ɔ̄ à gè a né wɛɛɛi, i eo.

⁷ ɔ à ò a zíkɛnaɛ: Gwa, a wè àaɔn la, ké mi mɔ né wɛɛɛi kaadɔenapiwa, mili eo. Zɔ. Wá tó à gusi pā yá?

⁸ ɔ zíkɛnapi òè: Mae, to we wèa lɔ. Má gubi mà liaíɛ, mí zùgbɔ kau.

⁹ A gí n̄'ii ziiá? Tó i i sao, mí zɔ.

Nɔɛ kaaua gbágbáa

¹⁰ Kámabogɔɔɛ zɪ Yesu lé yádané lousisikpeu.

¹¹ Nɔɛɛ ku we, tãa aà kòòkù à kàaàno wè bao plasai. Iɔ kooaɛ, ìli fɔ̀ pòo baa yɔɔo.

12 Ké Yesu aà è, 5 à aà sìsi à mè: Nɔɛ, n kɔ̀ɔke gòma.

13 ɔ̀ à ɔ̀nàwà. Wegɔ̀ɔ à pòo, 5 à Lua sáaukpà.

14 ɔ̀ lousisikpe gbɛ̀zɔ̀ɔ pɔ̀ pà, ké Yesu aà gbàgbā kámabogɔ̀ɔzɪ yáí, 5 à fɛ̀le ò bílae: Gɔ̀ɔ soolo mé kú ké wí zíkɛu.* Ali mós wà á gbágbā gɔ̀ɔ beeɔwa, kámabogɔ̀ɔzɪ bàasi.

15 ɔ̀ Dii a zāsiwà à mè: Mɔ̀afilideɔ̀! Kámabogɔ̀ɔzɪ á baade lí a zu ge zāa'ina polo a dɔ̀kíi à gè í kpàwàò lé?

16 Ablahaũ bui nɔɛɛ bee sɔ̀, Setāu aà yè wè̀ bao plasaie. Aà bapi poloawà kámabogɔ̀ɔzɪ zé vío lé?

17 Ké a ò màa, 5 wí aà ibeɛɔ kù pii, 5 bíla pɔ̀ kèna dabudabu pó àle keɔwa pii.

Yalɛɛua ní kpala pɔ̀ bɔ̀ Lua kíio

(Mat 7.13-14, 21-23, 13.31-33, Maa 4.30-32)

18 ɔ̀ Yesu mè: Kpala pɔ̀ bɔ̀ Lua kíi bɔ̀ bówà ní? Bó má lɛɛũòí?

19 Doe ku a wéna bɔ̀ lán efɔ̀ wénawa, 5 gbɛ̀e se tɔ̀ a kaau. Ké à bòle à kè lí ũ, 5 bāo mò pèpe a gɔ̀naɔwa.

20 ɔ̀ a ò lo: Bó má kpala pɔ̀ bɔ̀ Lua kíi lɛɛũòí?

21 A bɔ̀ pɛ̀ese'ese pɔ̀ nɔɛ se kà pɛ̀eti zaa le àaɔ guu a lía píiwaɛ.

22 Gɔ̀ɔ pɔ̀ Yesu lé gé Yelusaleũ, àle pā mɛɛwíawɔ̀ ní zɔ̀ewíawla, àle yādané,

23 5 gbɛ̀e aà là à mè: Mae, asi àizāna'enaɔ dasioa? ɔ̀ Yesu ò bílae:

24 A āiake à gè zéle tuuuna guu. Mále oé, gbé dasideɔ̀ weele gɛ̀u, kási aa eo.

25 Tó uabele fɛ̀le zetà a làa, tó a gɔ̀ bàasi, mé àle gbale, àle mɛ: Mae, gbawɛ̀wɛ̀e, a oé á á dɔ̀ gueio.

26 Bee gbɛa tó á òè à pɔ̀blè à imlānɔ̀, mé à yādané á be gāaɛ,

27 a oé á á dɔ̀ gueio. A goala ápii vāikenaɔ.†

28 Tó a Ablahaũ ní Izaakio ní Yakɔ̀buo ní ānabio è pii kpala pɔ̀ bɔ̀ Lua kíi guu, mé wà á zú bàasi, we á ɔ̀ɔɔɔ à ɔ̀di á musu.

29 Gbɛ̀ɔ bɔ̀ gukpe ní be'aɛo ní gugbāntooo ní gɛ̀omidɔ̀kíio, aa mɔ̀ blɛblei kpala pɔ̀ bɔ̀ Lua kíi guu.

30 Gbɛ̀ kpɛɛɔ gɔ̀ dɔ̀aaa mé gbé pɔ̀ dɔ̀aaɔ gɔ̀ kpɛɛ.

Yesu ɔ̀ɔba Yelusaleũdeɔ̀ yá musu

(Mat 23.37-39)

31 Gɔ̀ɔ bee gɔ̀ɔ Falisieɔ̀ mò Yesu kíi aa òè: Fɛ̀le go lakíi, asa Elodi ye n dɛɛ.

32 ɔ̀ a òné: A ge o kífɛ̀nenapie mále táagoné, mále gyáɛɔ gbágbā gbā ní ziao, a gɔ̀ɔ àaɔde zí má a zí mide.

33 N beeo sema mà gé aɛ gbā ní ziao ní zia bàasio, asa i kũ ānabi ga gueio, sema Yelusaleũ.

34 Yelusaleũdeɔ̀, Yelusaleũdeɔ̀, i ānabio dɛɛɛ, i gbé pɔ̀ Lua ní zíwáɔ pápa ní gbɛɔ à ní dɛɛɛ. Míɔ ye mà á káamazi m̀ɔ̀mɔ̀ɔ, lá ko í gāsia kú a néɔlawae, kási ili weio.

35 Lua a á kpé tóéé sa. Mále oé, á ma e loo e à omɛɛ, báaade gbé pɔ̀ lé mó ní Dii tóo.‡

14

Yesu kua Falisie be

* 13:14 Bɔ̀a 20.9-10 † 13:27 Sou 6.9 ‡ 13:35 Sou 118.26

¹ Kámabogɔɔe zɪ Yesu gɛ pɔblei Falisio gbɛzɔɔ be, ɔ gbɛ pɔ aa ku weɔ lé aà kpakpa.

² Kákagyákɛnae ku Yesu ae we.

³ ɔ Yesu yāsɛ a ò ikoyādɔnaɔne ní Falisio: Gbégbágbāa kámabogɔɔzɪ zɛvɪa ge a zɛvɪo?

⁴ ɔ aa nɪle kílikili. ɔ Yesu gyāepi kù à aà gbàgbā à aà gbàɛ.

⁵ ɔ a òné: A dé né ge aà zu, tó à zù lɔɔu kámabogɔɔzɪ, a aà bɔ gɔɔo ni?

⁶ Aai fɔ yázāsɪwàò.

⁷ Yesu è lá gbɛ pɔ wà ní sisiò lé zɔlekɪi maaɔ kùkù, ɔ à yālɛɛùnɛ à mè:

⁸ Tó wà n sisi nɔsɛpɔnablɛwa, nɪsu zɔlɛ zɔlekɪi maaɔ. Tó wà gbɛ pɔ a gbia dɛnla sisi bɛ!

⁹ Tó à sɪsina mɔ òné: Fɛlɛ zɔlekɪi kpá deewa, nɪyɔ fɛlɛ gé zɔlekɪi kpɛɛu ní wíɔɛ.

¹⁰ Tó wà n sisi, nɪli zɔlekɪi kpɛɛ kù, ké tó n sɪsina mɔ, a one: Ma gbɛna, mɔ ae la. Bee a n ke gbia gbɛ pɔ á sãnuɔne.*

¹¹ Gbé pɔ í azɪa káfɪ, Lua a aà busaɛ, mé gbɛ pɔ í azɪa busa, Lua a aà káfɪ.

¹² ɔ Yesu ò a sɪsɪnapiɛ: Tó nɪle gbɛɔ sisi blɛ fãanɛ bleawa ge a oosi pɔ, nɪsu n n gbɛnaɔ sɪsio ge ní vɪiò ní n dàunaɔ ge n daɛɔ ge n ɔde deɛɔ. Tó ní kè màa, aa ɛa n sɪsiwà sɔɛ, aai fɪabonɛ.

¹³ Tó nɪle gbɛɔ sisi pɔbleawa, taasidɛɔ sisi ní gbɛkaaũaò ní ɛɛɔ ní vɪaɔ,

¹⁴ nɪyɔ gɔ báaade ũ, asa aa pɔɛ vɪ aa gɪa fɪabonɛo. Lua mé a fɪabonɛ gbɛmaaɔ vugɔɔ.

Pɔnablɛblea (Mat 22.1-14)

¹⁵ Ké gbɛ pɔ aa sãnuɔ do yápi mà, ɔ a ò Yesue: Báaaden gbɛ pɔ a pɔble kpala pɔ bɔ Lua kɪi guu ũ.

¹⁶ Yesu òè: Gbɛɛ mé ye pɔnablɛkɛ, ɔ à gbɛɔ gbɛa dasidasi.

¹⁷ Blɛblɛzɪ ɔ à a zɪkɛna zɪ oi gbɛ pɔ à ní gbɛaɔne aa mɔ, wa làa sa.

¹⁸ Gbé sɛia òè: Ma bú lùɛ, sema mà gé gwai. N yá na, ma awakpàɛ.

¹⁹ Gbɛpàlɛ mè: Ma zu lù soon sɔo, má gé wɛsɛi. N yá na, ma awakpàɛ.

²⁰ Gbɛpàlɛ mè: Ma nɔsɛ dafuɛ. Ayãmɛto má e mɔo.

²¹ ɔ zɪkɛnapi èa tà à ní lɛgbɛ dàu a sɪu a diiɛ. ɔ uabelɛpi pɔ pà a ò a zɪkɛnaɛ: Gé wɛlɛ guu kpakpa gãaɛɔ ní zɛaɔ, ní taasidɛɔ ní gbɛkaaũaò ní vɪaɔ ní ɛɛɔ naaa suɪnɔ la.

²² Bee gbɛa zɪkɛnapi mɔ òè: Dii, ma yá pɔ ní ò kè, mé zɔlekɪi gi ku.

²³ ɔ diipi ò zɪkɛnapiɛ: Gé zɛɔ guu ní zɛwɛwɛnaɔ pii, gãna gbɛɔwa aa gɛ, ma ua e pa.

²⁴ Mále oé, gbɛ pɔ ma ní gbɛapiɔ kee a e lezɔ ma blɛpiwao.

Gɔa Yesu ïwa ũ (Mat 10.37-38)

²⁵ Wa bɛ zɛú ní Yesuo dasidasi, ɔ à lili òné:

²⁶ Tó gbɛ mɔ ma kɪi mé a ye a de ní a dao ní a nao ní a néɔ ní a vɪiò ní a dàunaɔ, baa azɪapɪzi dɛmala, a fɔ ke ma ïwa ũo.

²⁷ Gbé pɔ aɔ a lipãakɔsa sea àò tɛomazɪo, a fɔ ke ma ïwa ũo.†

²⁸ Tó à gbɛɛ ye kalanga dɔ, a zɔlɛ gɪa à a ɔa dɔdɔ à gwa, tó a fɔ zɪpi ke láa ya?

* 14:10 Yaa 25.6-7 † 14:27 Luk 9.23

- 29 Tó i ke màao, tó à ẽ kpàle mé i f̄s à a mìdeo, gbé pò aà è p̄ii a aà láanike
 30 a me: Gbée bee kpé dàale, i f̄s a mìdeo.
 31 Ge tó kía ye gé zíkai ní kía p̄aleo, a z̄le ḡla à a waaipa à gwa, tó a sosa
 ḡali kwio f̄s kuákpa sosa ḡali bao pò lé m̄owaowao lé?
 32 Tó a è á f̄so, a z̄inao z̄i ledoukea yágb̄eaiwà zad̄s i ka k̄aioe.
 33 M̄aae lo, tó á gb̄ee i ɔz̄s pò pò á v̄iozi p̄iio, a f̄s ḡs ma iwa ūo.
 34 Wisiá pò nae, ama tó a í na tà, kpelewa wa ke à nakū lo?
 35 A maa ɔleeo ge zùgb̄okolek̄io, wí k̄olee. Gbé pò n̄se v̄i aà yápi ma.

15

Pó pò v̄uaa

(Mat 18.12-14)

- 1 ɔsinao ní duunkenao lé s̄s Yesuzi aà yāmai nípii.
 2 ɔ Falisio ní M̄oizi ikoyādanedeo lé yákūtēka aa mè: Gbée bee í du-
 unkena si aa p̄oble s̄anuε.*
 3 ɔ Yesu yáε bee l̄eεūné à mè:
 4 Tó á gb̄ee s̄a v̄i m̄en bas̄o mé ado v̄uaa, ili a bas̄o m̄endosai tó s̄eu à
 p̄ele a pò pò v̄uaapizi e à ge b̄owào lé?
 5 Tó à b̄owà, í se da a ḡau ní p̄naoe,
 6 í taò be, í a gb̄enao ní a f̄aanideo s̄isi, í oné: A p̄onakemano. Ma a s̄a pò
 s̄asāpi è.
 7 M̄aae lo m̄ále oé, wa p̄onake luabe duunkena m̄endo pò a n̄sel̄ile yá
 musu de gb̄emaa gb̄eɔn bas̄o m̄endosai pò an b̄aa kú ní n̄sel̄ilēaooola.
 8 N̄oe pò ánuusu ɔwatē v̄i m̄en kwi s̄s be, tó a m̄endo v̄uaa, a filia na, i
 kp̄ewaa, i w̄eεε busebuse e à ge b̄owào lé?
 9 Tó à b̄owà, a a gb̄enao ní a f̄aanideo s̄is̄ie, i oné: A p̄onakemano. Ma a
 ánuusu ɔwatē pò v̄uaapi è.
 10 M̄ále oé, Lua malaikao í p̄onake duunkena m̄endo pò n̄sel̄ile yá musu
 màa b̄e.

Né pò s̄asa

- 11 Yesu ò lo: Gb̄ee mé kú a n̄eḡeo v̄i gb̄eɔn pla.
 12 ɔ Se ò a maeε: Baa, ma asea pò máo v̄i túbi guu kpaa. ɔ maepi a àizeε
 kpaal̄éné.
 13 I ke ḡoɔplao, ɔ Se a p̄o n̄aaa p̄ii à tà bùsu p̄aleu z̄az̄a. We à a àizeε
 kp̄aleu lalas̄ikea guu.
 14 Ké à a p̄o d̄e p̄ii, ɔ n̄oan z̄o k̄a bùsupiu, ɔ à ḡò ní pò w̄enakeao.
 15 A ḡè n̄a bùsupi gb̄eezi, ɔ gb̄épi aà gb̄ae a bualoū bl̄e kp̄ái
 s̄awakusanaowa.
 16 ɔ lo ye lib̄e pò s̄awa lé bl̄e m̄óm̄o b̄èε, ama w̄ili p̄oe kpawào.
 17 Ké aà w̄é k̄è, à mè: Ma mae z̄ikena bl̄e v̄i diε, ɔ m̄ále ga ní n̄oanao la.
 18 Má f̄ele mà ta ma mae k̄iie, mí oè: Baa, ma duunakè Luaε ní mpio,
 19 mi ka mào de n̄ né ū lo. Ma dil̄e n̄ z̄ikena do ū.
 20 ɔ à f̄èle lé tá a mae k̄i. Ké a be k̄aaa, aà maepi aà è, ɔ à k̄è w̄ēnaū. A
 bàal̄è ḡè k̄usiwà à lep̄ewà.
 21 ɔ népi òè: Baa, ma duunakè Luaε ní mpio, mi ka mào de n̄ né ū lo.

* 15:2 Luk 5.29-30

22 Ǿ maepi ò a zíkɛnaɔnɛ: A gé kpakpa, à ulada maa pɔ dɛrɪla sɛ mɔɔ à daè, í tãanadaè, í kyalekpaè.

23 I gáae mekpaá kũ à dɛ wà so pɔnakɛa guu,

24 asa ma népi gá à vùɛ. A sã̀sã̀ɛ, ɔ ma aà è. Ǿ aa nà pɔnakɛawa.

25 Woo kpé bua. Ké àlɛ su, à kã̀kũ ní bɛo, ɔ à kòò gã̀a mà dɔ.

26 Ǿ à zíkɛnaɔ do sɪsɪ à aà là bómɛ kèi.

27 Ǿ a wèwà à mè: N dàuna mé sù, ɔ n mae gáae mekpaá dè, ké à aà è aafia yáí.

28 Ǿ Woo pɔ pà à gĩ gēi ua. Ké aà mae b̀ awakpaiè,

29 ɔ Woopi ò a mae: E'e, à kà wē ũma mále zíkɛnɛ, mi fokɛma ziiɔ, mé baa blesan giana ni kpaa mà pɔnakɛò ní ma gbɛ̀naɔo.

30 Ké n né pɔ à n àizɛɛ kàale káaluáɔnɛpi sù, n gáae mekpaá dèè.

31 Ǿ aà mae òè: Ma né, ní kumanɔ gɔɔpiɪɛ. Pɔ pɔ má ví pii, n pɔɛ.

32 A kũ wà blɛble ní pɔnaoɛ, asa n dàunapi gá à vùɛ. A sã̀sã̀ɛ, ɔ wà aà è.

16

Aizɛɛ náaisai

1 Yesu ò a ìwaɔnɛ: Ǿdɛé mé kú à ziiá díle a zíkɛnaɔnɛ. Ǿ wà mò wà aà kɔmalekèè wà mè àlɛ aà àizɛɛ kpálɛ.

2 Ǿ à aà sɪsɪ a òè: Yá pɔ má mà n musu dɛ kpelewa ni? Lá níle kɛ n ziiakɛ guu siumɛɛ. Nyɔ e n ziiá zɪ kɛmɛɛ bo.

3 Ǿ ziiapi ò a sɔ guu: Ma dii lé ma b̀ zíuɛ, má kɛ kpelewa ni? A kɛ má f̃ sēwao, mé baakɛa demɛɛ wí ũ.

4 Má d̃ lá má kɛ gb̃ɛɔ ma díle ní bɛ, tó à ma b̀ zíu.

5 Ǿ à a dii fiadeɔ sɪsɪ dodo, ɔ à gb̃ɛ s̃éia là à mè: N ma dii fla kũa ũma ni?

6 A mè: Nísi zaa lɛ basɔoɛ. Ǿ ziiapi òè: Lá pɔ ní k̃ɛ kɛ. Z̃s̃lɛ lile blakwi kpakpa.

7 Ǿ a ò gb̃ɛpálee: Mpi s̃ɔ n fla ũma ni? Ǿ à mè: Ese sakili basɔoɛ. Ǿ ziiapi òè: Lá pɔ ní k̃ɛ kɛ, lile basiiɔ.

8 Ǿ diipi ziiá náaisaidepi sáaukpà wez̃é yá pɔ a kè musu. Asa dúniáɛ bee gb̃ɛɔ wé z̃éa dɛ gupua gb̃ɛɔla k̃ót̃ɛ yákekɛa guu.

9 Mapi s̃ɔ mále oé, à gb̃ɛnaɔ wɛɛlɛ ní àizɛɛ náaisaiɔ, ké gɔɔ pɔ à midɛwá, Lua a á díle bɛ pɔ a gao guu.

10 Gb̃ɛ pɔ náai ví ní a yɔɔnao aɔ náai ví ní a z̃ɔɔo bɛ. Gb̃ɛ pɔ náai ví ní a yɔɔnao aɔ náai ví ní a z̃ɔɔoo.

11 Tó í kɛ náai ví ní àizɛɛ náaisaiɔo, Lua a á náaike ní a s̃tandɛoɛ?

12 Tó í kɛ náai ví ní gb̃ɛpálee p̃ɔɔo, Lua a áz̃ia pɔ kpáwáɛ?

13 Zíkɛna lí e zɔblè dii mèn plaɛo, asa aɔ za gb̃ɛdoguɛ, iɔ ye adozi, ge a na gb̃ɛdowa, i saka adou. A f̃ aɔ zɔble Luaɛ ní ɔao sánuo.

Ǿdɛ ní Lazaao

14 Falisio ye ɔai. Ké aa yápi mà pii, ɔ aalɛ lɛsuikɛ Yesuwa.

15 Yesu ònɛ: I yánakpa áz̃lawa gb̃ɛnaz̃inaɔ k̃íie, áma Lua á s̃ɔ d̃ɔ. Yá pɔ gbia gb̃ɛnaz̃inaɔnɛ ɔ Lua í sakau.

16 Moizi ikoyá ní ánabio láo ku e Zãawa. Za gɔɔ bee wále kpala pɔ b̀ Lua kíi baokpa, ɔ baade lé g̃ɛu ní gbãao.

17 Luabɛ ní tɔɔlɛo sáalea àa dɛ Lua ikoyápi wè̀sá néna bádeala.

18 Gb̃ɛ pɔ gí a nazi à nɔ pále sè, à gb̃ásíkèɛ. Gb̃ɛ pɔ nɔ pɔ wà g̃ii sè s̃ɔ, à gb̃ásíkèn we.

- 19 Gõe òdee ku i pòkasa maa òdeo da, Ìb pònake nama guu gòpìi.
 20 Wẽnade pò wí me Lazaa Ìb wùlea aà be gõu, bò fifiwà.
 21 Ìb ble pò í léle òdepi táabũnu zíe blea nide. Gbẽo mé Ìb aà bòpiò sàsà.
 22 Wẽnadepi gà, ò malaikaò aà sè tàò Ablahaũ kíi. Òdepi gà sò, ò wà aà vî.
 23 Kua íadama guu bẽdau, ké à wèsè musu, ò à Ablahaũ è káaa, Lazaa ku aà sãe.
 24 Ǿ à lezù à m̀: Ba Ablahaũ, ma wẽnagwa, ní Lazaa zí aà a òtona zò íwa, aà m̀ ma léna níniomẽe, asa mále wáwáke tévuae bee guue.
 25 Ǿ Ablahaũ m̀: Ma gbé, to nama pò p̀ema n wẽnigòò dõngu ní taasi zòò pò Lazaa k̀o. Aà ǹse níni lakíi sa, mé ní kú wáwá guu.
 26 Bee gbẽa t̀'è zòolo da wá zãnguò. Tó gbé ye bò la à gé á kíi, a f̀o, mé gbẽe a f̀ bò we à m̀ wá kíiò.
 27 Ǿ òdepi m̀: N yá na Baa, lá m̀aã, ǹ aà zí ma mae be,
 28 asa ma dáunaò vî gbẽon sòo. Aà gé l̀daimá, ké aasu m̀ gu wáwádeẽ beuo.
 29 Ǿ Ablahaũ m̀: Aa M̀izi ní ãnabio lá vî, aa ní yãma.
 30 Ǿ òdepi m̀: Aawo, Ba Ablahaũ! Tó gbẽe bò gau à gè ní kíi, ò aa ǹselile.
 31 Ǿ Ablahaũ òè: Tó aai M̀izi ní ãnabio yãmao, baa tó gbẽe bò gau, aa sio.

17

Luanaaikẽa

(Mat 18:6-7, 21-22)

- 1 Yesu ò a íwaonẽ: Sema yá pò í to gbéò fu àò ku, ãma waiyoo gbé pò a bò aà kíi.
 2 Tó wà wísilògbẽ gb̀ene d̀è a ǹe mé wà aà zù ísiu, bee maa ní adeo de ké aà to néẽ beeo do fula.
 3 Aò kú ní laaio. Tó n gbẽdo duunakè, ge ǹ aà le. Tó à ǹselilẽ, sùuukẽaànò.
 4 Tó à duunakène gòò do gẽn soplá mé à èa òne gẽn soplá a ǹselilẽ, sùuukẽaànò.
 5 Dii zinaò òè: Wá luanaaikẽa káfiwẽe.
 6 Dii m̀: Tó á luanaaikẽa kà efò wénawa, á o lasinlie bee azía bile gé péi ísia guu, a á yãmae.
 7 Tó á gbẽe zò vî, àle s̀ewaè ge àle sãò dãè, tó à sù ní buao, aà dii a oè aà m̀ pòble gòò yà?
 8 Aawo, a oè aà blekẽe, aà ula lile, i m̀e ní pòbleao ní imiao, aàpi i gbasá pòble, i imi.
 9 Wì zò sáaukpa ké à yá pò wa dàè kè yáí yà?
 10 Apio sò m̀aãe, tó a yá pò Lua dàè kè pii, à m̀: Zòon wá ù, wá k̄ea wá k̀e.

Kusude gbẽon kwio gbàgbãa

- 11 Yesu gea Yelusaleũ a be Samali b̀su zòleu ní Galileo.
 12 Ké àle gẽ wéleu, ò gõẽ kusude gbẽon kwio kpáaũaànò. Aa ze káaa,
 13 aa lezùaaži aa m̀: Mae Yesu, wá wẽnagwa.
 14 Ké a è m̀a, ò a òné: A ge ázía òb sa'onãne.* Ké aale gé, ò aa gbàgbã.
 15 Ké an gbẽdo è a gbàgbã, ò à èa sù, àle Lua sáaukpa ní lòò gbãao.
 16 A wùle a gbẽeu Yesu aẽ, à f̀kpàwà. Gbé beeá Samali gbéẽ.
 17 Ǿ Yesu m̀: Gbẽon kwio mé gbàgbão lò? Gbẽon k̀okwio kú má ní?
 18 An gbẽe i ea m̀ò Lua sáaukpaio, sema z̀loẽ beea?

* 17:14 Lev 14.1-3

19 Ǿ Yesu òè: Fεε tá, ma náai pó ní κε mé n gbāgbā.

Gbēnazín Né m̄a
(Mat 24.23-41)

20 Falisiò Yesu là kpala pó a bɔ Lua k̄i mógɔɔ, ɔ a wè má à m̄è: Kpala pó bɔ Lua k̄i lí mós wà e ní wéò no.

21 Wa o gwa ke ge gwa kee. Kpalapi kú á guue.

22 Ǿ a ò a íwaɔɔ: A gɔɔ lé mós ké á Gbēnazín Né mógɔɔ ea nide, á eo.

23 Wa oé a ku le ge a ku la, áma ásu gɔɔ, ásu t́rízio.

24 Lá loupilɛa í gupu luabɛ léla ní a léleo, màa aɔ de Gbēnazín Né mógɔɔ.

25 Sema aà taasikɛ ḡia maamaa. Gbāgb̄ɔ giaàzi.

26 Lá à kè Nɔee gɔɔ,† màa a ke Gbēnazín Né mógɔɔz̄i lɔ.

27 Wàlɛ poble, wàlɛ imi, wàlɛ nɔsɛ, wàlɛ z̄ake e gɔɔ pó Nɔee ḡè gó'ilɛna guu, ɔ í dà dúniaa, gb̄éɔ ḡaga pii.‡

28 M̄aaɛ lɔ Lotu gɔɔ, wàlɛ poble, wàlɛ imi, wàlɛ pó lú, wàlɛ pó yia, wàlɛ pót̄s, wàlɛ kpɛdɔ.

29 Gɔɔ pó Lotu bɔ Sɔdɔũ, té ní íat̄gb̄ɔ bɔ luabɛ à kwè, ɔ gb̄éɔ ḡaga pii.§

30 Beewa aɔ de gɔɔ pó Gbēnazín Né bɔ gupuau.

31 Gɔɔ bee gb̄é pó kú kpé musu su pila kpé guu a póɔ séleio. M̄aaɛ lɔ gb̄é pó kpé bua su ea b̄eo.

32 A to Lotu na yá d̄águ.*

33 Gb̄é pó ye àɔ a w̄eni k̄ua, w̄enipi a v̄uaawà. Gb̄é pó ḡi a w̄enii s̄s, ade mé aɔ ku.†

34 M̄alɛ oé, gwá bee gb̄ɛɔn plaɔ aɔ wúleá gudoũ, Lua a gb̄ɛdo sé, i gb̄ɛdo to we.

35 Nɔee gb̄ɛɔn plaɔ aɔ pó ló gudoũ, Lua a gb̄ɛdo sé, i gb̄ɛdo to we.

36 Ḡɔe gb̄ɛɔn plaɔ aɔ ku bua, Lua a gb̄ɛdo sé,‡ i gb̄ɛdo to we.

37 Ǿ aa aà là aa m̄è: Dii, m̄ák̄i ní? A wè má à m̄è: Gu pó gɛ kuu, we ȳamusuɔ k̄aaau.

18

Wabikɛa

1 Yesu yál̄ɛũné ké aɔ Lua wabikɛ k̄s̄s̄k̄s̄s̄, aasu kpasao yáí.

2 A m̄è: Yákpalekenae mé kú w̄éleu, a Lua v̄ia v̄io, mé ili gb̄ee yádao.

3 Gyaaɛ ku w̄élepi guu, íɔ m̄o aà k̄i m̄òm̄oɔ í m̄e: Zɛmanɔ ma ib̄ee yá musu.

4 I weio e gɔɔpla. Bee kpe a ò aziawa: Baa tó má Lua v̄ia v̄io, mé mili gb̄ee yádao,

5 lá gyaapi lé ma súu z̄s, má z̄eaànɔe. Tó mi ke màao, aà z̄eamala láasaie a ma d̄ɛe.

6 Ǿ Dii m̄è: A yákpaleken v̄ai yá'oa ma.

7 Lua a zɛ ní a gb̄é pó aale wiilewa fáane ní gw̄aasinaoɔo lé? A zígbiakɛ ní d̄bañleɔ yà?

8 M̄alɛ oé, a zɛr̄inɔ kpakpaɛ. N beeo tó Gbēnazín Né m̄ò, a a náaikena e dúniaua?

9 Ǿ à èa yáɛ bee l̄ɛũ gb̄é pó aale r̄ízia dile gb̄ɛmaa ũ mé aaiɔ saka gb̄é k̄iniɔguɔɔnɛ à m̄è:

10 Gb̄ɛɔn plaɔɔ mé ḡè wabikɛi Lua ua, gb̄ɛdoá Falisiɛ, gb̄ɛdo s̄s̄ ɔsinaɛ.

† 17:26 Daa 6.5 ‡ 17:27 Daa 7.6-24 § 17:29 Daa 19.24-25 * 17:32 Daa 19.26 † 17:33 Luk 9.24 ‡ 17:36 Mat 24.31, 1Tes 4.17

11 Falisipi zεα, àλε wabikε. A ò a s̄o guu à mè: Lua, ma n s̄aukè ké má de lán d̄awao, diidiinde, náaisaide, gb̄asikεnao ge osinaε bee.

12 Mio lεye goo plapla as̄oa ní as̄oaε. Pó pó má è píi mi a kwide b̄one.

13 Osinapi s̄o a ze k̄aaa, i f̄o wes̄ε musu gwà seo. Ale azia gb̄εgb̄ε à mè: Lua, s̄uukεmano, duunkenan ma ũ.

14 Mále oé, ḡεpi tà a be Lua s̄iaaano guu, i ke Falisipi no. Asa gb̄é pó í azia k̄afi Lua a aà busaε, mé gb̄é pó í azia busa Lua a aà k̄afi.*

Báaadaa néngu

(Mat 19.13-15, Maa 10.13-16)

15 Wà mòè ní ní néf̄εnao aà onamá. Ké aà iwao è, s̄ aa ḡiné.

16 O Yesu néo sisi à mè: A to néo mo ma k̄ii, asu kpánéo, asa kpala pó b̄o Lua k̄ii de gb̄é bee taa po ũε.

17 Siana mále oé, gb̄é pó i kpala pó b̄o Lua k̄ii yá sí lán néwao, a ḡεuo.

Ode

(Mat 19.16-30, Maa 10.17-31)

18 Yuda k̄iabuie mò Yesu là à mè: Metulu maa, kpelewa má ke mà àiz̄ana ei?

19 Yesu òè: Akεa n mè má maai? Gb̄ε maa, sé Lua ado.

20 N yá pó Lua d̄ileo d̄o: Nsuli w̄ule ní gb̄ép̄ale noo. Nsuli gb̄édeε. Nsuli kp̄ai'oo. Nsuli ȳado n gb̄édeewao. Nili n de ní n dao kp̄ela.†

21 O a òè: Zaa ma ke èwaaso ũ, má yá bee k̄ua píie.

22 Ké Yesu bee mà, a òè: Yá ḡone mendo. Pó pó ní v̄i yá píi, ní a sa biile taasideone, níȳo àiz̄εε v̄i luabε. Bee gb̄ea ní mo tamazi.

23 Ké à yápi mà, aà po siakù, asa ode sa gb̄angbooe.

24 Ké Yesu è aà po siakù, à mè: Ḡεa kpala pó b̄o Lua k̄ii guu z̄i'ũ gb̄é pó aa àiz̄εε v̄ione.

25 Yiongo ḡεa abaaweu àa de ode ḡεa kpala pó b̄o Lua k̄ii guula.

26 Gb̄é pó aa yápi màò mè: Déme a àiz̄ana e bi?

27 Yesu wemá à mè: Yá pó gb̄enazinao f̄ua ke, Lua í f̄s̄.

28 O Piεε mè: Wa wá pópii tò weε, s̄ wá t̄enzi fá.

29 O Yesu òné: Siana mále oé, gb̄é pó a be tò ge a na ge a v̄io ní a d̄aunao ge a de ní a dao ge a néo kpala pó b̄o Lua k̄ii yáí

30 a εa bee taa e de beea maamaa d̄uniaε bee guu, mé a àiz̄ana e d̄unia pó lé mó guu.

V̄ia baakεna gb̄ágb̄aa

(Mat 20.29-34, Maa 10.46-52)

31 Yesu a gb̄εon kuεplaο k̄aaaazi, s̄ a òné: Wáλε gé Yelusaleũε. Wek̄ii Gb̄enazín Né yá pó anabio k̄è Lua yáú a pau píi sa.

32 Wa aà kpa buip̄alewa, aai aà ke p̄o p̄o, aai aà s̄s̄s̄, aai lé'ikakawà,

33 aai aà gb̄é ní flaalao, aai aà de, a goo àaode z̄i' i εa vu.

34 Ama aà iwapio a kee gb̄áεo, asa yápi mi uleanεε, aa d̄o yá pó àle oo.

35 Ké Yesu kà k̄ai ní Yelikoo, v̄iaε z̄s̄εa zé lé, àle baake.

36 Ké a mà bíla lé ḡε, s̄ a ní lá b̄ome k̄èi.

37 O wa òè, Yesu Nazaleti mé lé ḡε we.

38 O à lezù à mè: Yesu, Davidi Bui, ma w̄εnagwa.

* 18:14 Luk 14.11 † 18:20 B̄oa 20.12-16

³⁹ Gbɛ́ pɔ́ dɔ́aaɔ́ gĩɛ́ aa mɛ̀ aà níɛ, ɔ́ aà wiilea gbãakù, àɛ mɛ: Davidi Bui, ma wɛ́nagwa.

⁴⁰ Yesu zɛ̀ à mɛ̀ wà mɔ́aàɔ́. Ké à m̀, ɔ́ Yesu aà là à m̀:

⁴¹ Bó ní ye mà kɛni? A wèwà à m̀: Dii, má ye màɔ́ gu'ɛɛ.

⁴² Ǿ Yesu òè: Gu e. Ma náai pɔ́ ní kè mé tò n gbãgbã.

⁴³ Wegɔ́ à gu'è, ɔ́ à b̀ tɛaàzi, àɛ Lua sáaukpa. Ké gbépii è màa, aa Lua sáaukpà.

19

Zase

¹ Ǿ Yesu gè Yeliko, àɛ pãa.

² Gbɛɛ ku we aà tɔ́n Zase. Ǿsinaɔ́ gbɛ́zɔ́ɔɛ, mé ɔ́deɛ.

³ Alɛ wɛɛɛ à gbé pɔ́ de Yesu ũ e, àma i fɔ́ aà èo dasi yáí, asa gbé gesenaɛ.

⁴ Ǿ à bàalè d̀aa à gè d̀de s̀mfofowa ké à Yesu e, asa a gè wɛɛ.

⁵ Ké Yesu kà wek̀i, ɔ́ à wɛsè musu a òè: Zase, pila kpakpa. A kù mà i n bɛ gbãɛ.

⁶ Ǿ Zase pila kpakpa, à aà d̀ɛ ní pɔ́nao.

⁷ Ké wa è màa, gbépii lé yákuṭɛka aa m̀: A gè pilai duunkɛna bɛ.

⁸ Ǿ Zase fɛɛ zè a ò Diiɛ: Dii, má a àizɛɛ guo kpa taasidɛwɛɛ. Tó ma gbɛɛ taiinkè s̀s̀, má ɛa mà a gɛɛ kpawà lɛɛ síiɔ́.

⁹ Ǿ Yesu òè: Lua uaɛbeedɛɔ́ m̀isi gbã. Asa gbéɛ beeá Ablahaũ buie ɔ́.

¹⁰ Gbɛnázín Né m̀ gbé pɔ́ s̀s̀ã wɛɛɛi à aà suabaɛ.

Ǿdakea z̀ikɛnaɔ́nɛ (Mat 25.14-30)

¹¹ Gɔ́ɔ́ pɔ́ wàɛ aà yápi ma, ɔ́ à èa yákuṭɛnɛ ɔ́. Lá à káikù ní Yelusaleũo, wàɛ e kpala pɔ́ b̀ Lua k̀i a b̀ gupuaɔ́ g̀ɔ́ɔɛ, ɔ́ à yálɛɛũnɛ

¹² à m̀: Kíe buie mé lé gé kpalablei bùsu z̀ázáũ, i ɛa su.

¹³ Ǿ à a z̀ikɛnaɔ́ sísi gbɛɔ́n kwi, à ánuusu ɔ́watɛ kpà ní baadewa m̀n basɔ́basɔ́o, a ònɛ: Aɔ́ laatað e màɔ́ su.

¹⁴ Aà bùsudeɔ́ s̀s̀ aa z̀aaàgue, ɔ́ aa z̀inaɔ́ z̀i aà kpe aa m̀: Wá we gbépi kiblewáɔ́.

¹⁵ Aà sua ní kpalableao gbɛa lé, à m̀ wà z̀ikɛna pɔ́ a ɔ́a kpámápiɔ́ sísiɛ, ké à e d̀s̀ lá pɔ́ aa ài'è.

¹⁶ Gbɛ́ séia m̀ à m̀: Dii, n ɔ́api àikɛmɛɛ lɛɛ kwi.

¹⁷ Ǿ a òè: Násaa, z̀ikɛn maa. Lá n kɛ náai ví ní a yɔ́ɔ́nao, níyɔ́o iko ví wéɛ m̀n kwiɔ́wɛɛ.

¹⁸ Gbɛɔ́n plaade m̀ à m̀: Dii, n ɔ́api nɛ'í lɛɛ s̀o.

¹⁹ Ǿ a òè: Mpi s̀s̀ níyɔ́o iko ví wéɛ m̀n s̀oɔ́wa.

²⁰ Ǿ gbɛpáɛ m̀ à m̀: Dii, n ɔ́an kɛ. Má ùɛ kooa zwànkasaɛ.

²¹ Má n vía ví, asa gbé z̀i'ũn n ũ. Ni pɔ́ pɔ́ ni dilɛo sé, ni pɔ́ pɔ́ ni t̀so keke.

²² Ǿ a òè: Z̀ikɛn vãí, n lé mé n kalikè. N d̀s̀ ké gbé z̀i'ũn ma ũ, mi pɔ́ pɔ́ mi dilɛo sé, mi pɔ́ pɔ́ mi t̀so keke.

²³ Ké ní d̀s̀ màa, b̀yãí ni dakeoné, tó ma su, mà a pɔ́ sí ní a íoo ni?

²⁴ Ǿ a ò gbé pɔ́ kú wɛɔ́nɛ: A ánuusu ɔ́watɛ basɔ́opi siwà, í kpá gbé pɔ́ ài'è lɛɛ kwiwa.

²⁵ Ǿ wa òè: Dii, a ài lɛɛ kwi kũa kò.

26 Ǿ a wèmá à mè: Mále oé, Lua a pò káfi gbé pò pò víe. Gbé pò vío s̄, baa pò pò a ví, Lua a siwàe.*

27 Ma ibee pò aa ye mà kiblemáoo s̄, à mórno la, í n̄ dede ma ae.

Gbaakpaa Yesuzi Yelusaleu

(Mat 21.1-17, Maa 11.1-19, Zaa 12.12-19)

28 Ké Yesu yá bee ò a làa, ̄ à dàzeu, àle gé Yelusaleu.

29 Ké à kàikù n̄ Befazeo n̄ Betanio, s̄s̄i pò w̄i me Kùkpe s̄s̄ipoleu, ̄ à a iwa gb̄eɔn plao z̄i

30 à mè: A gé w̄éle pò kále wá ae kee guu. Tó a ka we, á zàa'ín né b̄ob̄o e d̄ba, gb̄ee i dikpe yāao. A polo m̄oð.

31 Tó gb̄ee á lá, déme ò à poloi, í me Dii mé ye a m̄oaoi.

32 Ǿ zinao gè aa è lá a ònéwa.

33 Ké aale zàa'ínapi polo, ̄ a diio n̄ lá aa mè: Déme ò à zàa'ínapi poloi?

34 Aa mè: Dii mé ye a m̄oaoi.

35 Ǿ aa gèòè. Aa n̄ p̄okasao kpàle zàa'ínapiwa, ̄ aa Yesu dikpe.

36 Ké àle táa'o, gb̄eò lé n̄ p̄okasao kpàle zé guu.

37 Ké à kàikù n̄ gu pò zépi pilau Kùkpe s̄s̄iwao, ̄ p̄ona guu dasi pò teaazio nà Lua táasileawa n̄ loo gb̄āao, dabudabu pò aa èo yá musu pii

38 aa mè:

Báaaden Kía pò lé m̄o n̄ Dii t̄o u.†

Aafia ku luabe! Wà Musude t̄ob̄o!

39 Falisi pò aa ku zā guueo òè: Metulu, gi n̄ iwaone.

40 Ǿ a wèmá à mè: Mále oé, tó aa n̄ile, gb̄eoo mé aa wiipi lé.

41 Ké à s̄s̄ Yelusaleūzi, a gwà, ̄ à ɔ̀l̀b̀è

42 à mè: Tó n̄ yá pò a m̄one n̄ aafiao d̄s̄ gb̄ā yāa lé, kai! Tia kéwa s̄ a ul̄eane.

43 A ḡoo a m̄o ké n̄ ibeeo gb̄à les̄o da lianzi, aai n̄ káka,

44 aai n̄ dúuz̄o, aai n̄ gb̄éo w̄iwi. Baa gb̄ee aa to dinek̄oao, ké ni ḡoo pò Lua lez̄unzi d̄so yáí.

45 Ké Yesu gè Lua ua, ̄ à nà p̄oyianao yaawa.

46 A òné: A k̄ea Lua taalau à mè: Ma kpé ao de lousisikpe ūe.‡ Apio s̄ á kè gb̄eblenao t̄oo ū.§

47 Lá gu lé d̄o Yesu lo yādané Lua ua. Ǿ sa'onkiaoo n̄ M̄oizi ikoyādanedeo lé aà we sānu n̄ gb̄ēz̄oo,

48 āma aai lá wa ke zé eo, asa gb̄épii lé lua aà yáíe.

20

Yesu laa a ikoi

(Mat 21.23-27, Maa 11.27-33)

1 Zlewa Yesu lé yāda gb̄eone Lua ua, àle baonakpané, ̄ sa'onkiaoo n̄ M̄oizi ikoyādanedeo n̄ gb̄ēz̄oo s̄s̄aazi

2 aa òè: Iko pò n̄le yápio keo ow̄e. Déme n̄ gba ikopii?

3 Ǿ a wèmá à mè: Mapi s̄o má yá m̄endo gb̄eawá. A om̄ee,

4 Zaa gb̄é da'ilekea b̄o Lua k̄íi yà ge gb̄ēnazina k̄íie?

5 Ǿ aa lekp̄aai aa mè: Tó wa mè Lua k̄íie, a wá la b̄oyāi wi aà yá sio ni?

* 19:26 Luk 8.18 † 19:38 Sou 118.26 ‡ 19:46 Isa 56.7 § 19:46 Zel 7.11

6 Tó wa m̀e gbēnazina kíe s̄, gbépii a wá pápa ní gb̄eo wà wá de, asa aa zè ní Z̄aa ānabik̄e.

7 Ǿ aa m̀e: Wá d̄s má à b̀uo.

8 Ǿ Yesu òné: Má iko p̄o mále yápīo keò oé s̄o.

Vēebu zik̄ena

(Mat 21.33-46, Maa 12.1-12)

9 Ǿ Yesu èa yāl̄eūné l̄o à m̀e: Gb̄e mé vēebu v̄i,* Ǿ a nà zik̄enaone ní ɔz̄i, à gè w̄éleu à ḡoɔplakè we.

10 Ké vēeɔz̄z̄oɔ kà, à a iwae z̄i zik̄enapīowa aa a asea kpawa, Ǿ aa iwapi gb̄è aa aà gb̄àe ɔgii.

11 A èa iwa p̄ale z̄i l̄o, Ǿ zik̄enapīo aà gb̄è, aa widàwà aa aà gb̄àe ɔgii.

12 Ǿ à èa gb̄eɔn āāde z̄i l̄o, Ǿ aa aà kè'ia aa aà yà.

13 Ǿ vēebudepi m̀e: Má kea sa ni? Má a né m̀endona z̄imáe. Aa gí aà yādaia?

14 Ké zik̄enapīo aà è, aa òk̄e aa m̀e: Túbiblenan kee, wà aà de, bú i ḡow̄e.

15 Ǿ aa b̀aān̄o kaa kpe aa aà d̄e.

Kpelewa budepi a s̄éñ̄o sai?

16 A m̄o zik̄enapīo d̄ede, i bú si kpa gb̄ep̄aleɔwae. Ké gb̄é̄o yápi m̀a aa m̀e: Lua wá b̀o.

17 Ǿ Yesu w̄ep̄àñ̄la à m̀e: Yá p̄o k̄eā Luayātaalauē bee de kpelewa ni?

Gb̄e p̄o ēbonaɔ p̄akp̄ai mé ḡò gb̄eɔ mide ũ.†

18 Gb̄é̄ p̄o l̄ēle gb̄epiwa a wíw̄ie.

Tó gb̄epi s̄i gb̄éwa s̄, a ade ũl̄e.

Yesu lousisin gb̄ez̄oɔ fua

(Mat 22.15-23.36, Maa 12.13-40, Luk 11.37-54)

19 M̄ozi ikoyādanede ní sa'onkia d̄s ké ní yáí Yesu yápi l̄eūi, Ǿ aale z̄ew̄ēle wà aà k̄u ḡò, āma aa v̄lakè dasīe.

20 Aale aà kpakpa, Ǿ aa z̄amade p̄o aale n̄z̄la dile gb̄ēmaa ũo z̄i wà, ké aa aà k̄u aà yā'oa guu, aai aà kpá ní b̄usu gb̄aadewa aà iko ɔl̄e.

21 Ǿ z̄amadepīo aà là aa m̀e: Metulu, wá d̄s ké ni yā'o n̄ yādané a z̄éwae, i ke gb̄ēnazinaɔ wé yáí no. Ni Lua zé ɔl̄né ní s̄ianao.

22 A k̄u wà falub̄o Sezaae yà ge wásu b̄o?

23 Yesu ní ōn̄o d̄m̄á, Ǿ a òné:

24 A Ǿa do d̄o m̀a gwa. Dé mi ní aà t̄o mé kuwà lai? Aa m̀e: Sezaa p̄e.

25 Ǿ a òné: T̄ò, à Sezaa dee p̄o kpawà, í Lua p̄o kpá Luawa.

26 Ǿ aa f̄ua aa aà k̄u a yā'oa guu gb̄é̄o wáa. Aà yāwea b̀ò ní sae, Ǿ aa ní lé kp̄aaũ.

27 Ǿ Saduse p̄o aai ḡeɔ vua ēboeɔ m̀o Yesu kíi, aa aà là aa m̀e:

28 Metulu, M̄ozi dil̄ew̄ēe yóo: Tó gb̄é̄ v̄i ḡà à a na tò n̄esai, aà d̄auna n̄opi se à a v̄i ḡē keò.‡

29 M̄aa v̄i ní d̄aunaɔ ku gb̄eɔn s̄opla. Woo n̄os̄e, Ǿ à ḡà à aà tò n̄esai.

30 Ǿ Se gyaapi da'uakè.

31 Se gb̄ea B̄o k̄e l̄o. Aa k̄e m̄aa ní gb̄eɔn s̄opla m̄pii, aa ḡaga aa n̄opi tò n̄esai.

32 An gb̄ea n̄opi ḡà.

* 20:9 Isa 5.1 † 20:17 Sou 118.22 ‡ 20:28 Iko 25.5

33 Γεο vugɔɔzi an déme aɔ nɔpi vii? Asa an gbɛɔn sopla nípii aa aà d̄̀ ño ù.

34 Yesu òné: Dúniæ bee gbéɔ aai nɔse aai zãke,

35 ãma gbé p̄́ Lua ðile aa kà aa bɔ gau aa dúnia dafu leɔ aa nɔse weo, aa zãke weo.

36 Aaɔ de lán malaikaɔwæ, aa ga bo. Aaɔ de Lua néɔ ùe, gáboɔ ù.

37 Baa Mɔizi lá guu, à γεο vua yá p̄́liwané. Gu p̄́ à kàele yá'òu, à mè Dii mé Ablahaù ní Izaakio ní Yakɔbuo Lua ù. §

38 Diiá γεο Lua no, sema gbé b̄́éɔ p̄́. Gbépii b̄́é Luaee.

39 Ǿ Mɔizi ikoyãdanedeo f̄́le yá'ò aa mè: M̄́tulu, n yãmaa ò.

40 Ǿ aai we yãe làwà bo.

41 Yesu ní lá à mè: Kpelewa wí o Mesiiá Davidi Buiéi?

42 Asa Davidi ò Sou lá guu à mè:

Dii ò ma Diiè aà z̄́le a ɔplaa

43 e àɔ aà ibeɔ keè gbadibo ù.*

44 Lá Davidi aà sisi Dii, kpelewa a de aà bui ù loi?

45 Ké gbépii lé aà yãma, ɔ a ò a iwaɔne:

46 A laaika Mɔizi ikoyãdanedezi. Aaíɔ ye beb̄́ea ní ulada daaoi, wàɔ f̄́kpkpamá gãæ. Aaíɔ weele z̄́le lousisikpe gumaaɔu ní bleble z̄́lekií maaɔ.

47 Aaí wabi gbàa ke gb̄́enazinaɔ wé yáí, ɔ aai gyaaɔ kpé siomá. An íadama pásí aɔ deñla.

21

Gyaa taaside gbadaa

(Mat 12.41-44)

1 Ké Yesu wezù a ae, ɔ a è ɔdeɔ lé ní gbaɔ ka ɔsikpagolo guu.

2 Ǿ à gyaa taaside búubuue è we, à tãnga dàu mèn pla.

3 Ǿ à mè: Sìana mále oé, gyaa taasidepi ɔa dàu de gbépii.

4 Asa ɔ dia ɔ aa d̄́a kàu nípii. Nɔepi s̄́, aà taasideke guu p̄́ p̄́ a ví à p̄́bleò ɔ a dàu we píi.

Yelusaleù dúuzɔa ní dúnialaagɔ seela

(Mat 24.1-22, Maa 13.1-20)

5 Gb̄́eɔ lé Lua ua yá'ò, aa mè wà a kp̄́eɔ kèke maa ní gbè kefenao ní p̄́ p̄́ wà Lua gbàɔ, ɔ Yesu mè:

6 Gɔɔe a mó, p̄́ p̄́ á è keeɔ, baa gb̄́e a ḡ́ dik̄́ao, wa ní dúuz̄́e.

7 Ǿ aa aà là aa mè: M̄́tulu, bee a ke b̄́e ni? B̄́me aɔ de a kegɔɔ seela ùi?

8 Ǿ à mè: A laaika, ásu to wà á s̄́s̄́ao, asa wa mó ní ma t̄́o dasi, aa me wa mé wa de aà ù, ge a gɔɔ kà. Asu t̄́n̄́zio.

9 T̄́o a z̄́i bao mà, ge á mà wà f̄́le ní k̄́o, ásu to iwãa ká á p̄́ao. Sema yápio ke káau, dúnia láaan we ḡ́iao.

10 Ǿ a òné: Bui ní buio aa f̄́le ní k̄́o, màae b̄́ bùsu ní bùsuo.

11 T̄́o lelua lua pásí aɔ ku. Nɔana ní gagyãɔ ka gu ní guo. Asi b̄́e vía yáɔ aɔ ku luawa.

12 E yápi àɔ mó, wa á kú, wi íadawá, wi á kp̄́a lousisikpedeɔwa, wi á ká kp̄́u, wi géáno kíao ní bùsu gb̄́adeɔ ae ma yáí.

13 Bee a á gba zé àɔ de ma seeladeɔ ù.

14 A zeò á s̄́ guu ásu láasooke lá á owao,

§ 20:37 Bɔa 3.6 * 20:43 Sou 110.1

15 asa máme má sóso káé á léu, mí á gba ònò, ké á ibeèe a f̄i gii ge a a z̄ásiwáó.*

16 Baa á de ní á dao ní á v̄iò ní á d̄aunaò ní á daeò ní á gb̄enaò aa á kpámáe, wi á gb̄eò de.

17 Gb̄épii a zaágu ma yáí,

18 áma baa á mik̄a m̄endo a v̄uaao.

19 A menaf̄sa guu ò á àiz̄ana e.

20 Tó á è z̄iḡò lía Yelusaleūzi, àò d̄s ké a dúuz̄sa z̄ào.

21 Zibeez̄i Yude bùsudeò bàale mip̄e s̄is̄òwa, gb̄é pò kú Yelusaleūò fáaa. Z̄s̄ewiadeò su ḡeuo.

22 Asa ḡòpiá t̄osimagoè, ké yá pò k̄ea Luaȳtaalau e pa pii yáí.†

23 Waiyoo n̄osindeeò ní neadeò zibeez̄i, asa bùsupi taasi aò z̄òò, Lua a p̄okūmabòbò gb̄épiòwae.

24 Wa ní gb̄eò dede ní f̄endao, wa ní gb̄eò kú taò bùsu pii guu z̄ìz̄ò ù, buip̄aleò i òz̄ò Yelusaleūwa e an ḡò pa.

Gb̄enaz̄in Né m̄oa

(*Mat 24.29-35, Maa 13.24-31*)

25 Seelaò aàò ku íat̄è ní m̄ovuaò ní saanaòwa,‡ bui pii òò ku p̄osia guu d̄úniaw. Aa ḡò bili guu ísia k̄òfi ní a bàaleao yáí.

26 W̄eòda yá pò lé m̄ó d̄úniawai guu, v̄ia a gb̄éò k̄as̄ánk̄e, asa pò pò kú luawaò z̄á ní p̄ékiwae,

27 wi Gb̄enaz̄in Né m̄oa e luabepuanau ní gb̄aa z̄òò gawideo.§

28 Tó yá beeò k̄ea dàale, à f̄ele ze, í á mi se musu, asa á suabaḡòò mé k̄aik̄ù.

29 Yesu ȳal̄eūné à mè: A kaad̄enli gwa ní lí k̄iniò.

30 Tó á è aa b̄òb̄ò, ò í d̄s áziawa ké guant̄ena k̄aik̄ù.

31 Beewae s̄s̄, tó á è yá beeò lé ke, àò d̄s ké k̄ia pò Lua kp̄a k̄aik̄ù.

32 S̄iana m̄ále oé, ḡòbeedeò ḡēle yápiò pii k̄esaio.

33 Luabe ní t̄òl̄eo a ḡēle, áma ma yáò ḡēlea v̄io.

34 A laaika. Asu to asiak̄e ní w̄edekeò ní w̄enik̄aakeao á laai síwáó, ké aà m̄oḡòò su á kú k̄ándo lán baiwao yáí.

35 Asa a kúle gb̄é pò kú d̄únia guuòwa piié m̄ío.

36 A it̄eke, íò wabike ḡòpii, ké àò gb̄aa v̄i à e pili yá pò lé m̄ówa pii, í b̄ò ze Gb̄enaz̄in Né ae.

37 Lá gu lé d̄ò Yesu òò ȳadané Lua ua. * Tó oosi k̄è, í b̄ò ge i Kùkpe s̄is̄ip̄oleu.

38 K̄òòk̄ò ò gb̄épii í f̄ele gé aà ȳamai Lua ua.

22

Lekpaata Yesuzi

(*Mat 26.1-16, Maa 14.1-11, Zaa 11.45-53*)

1 K̄aaso dikpe pò w̄i m̄e Ḡeamusu* k̄a k̄ai.

2 Sa'onkiaò ní M̄òz̄i ikoȳadanedeò lé w̄eèle lá aa ke aa Yesu b̄olia asii guu, asa aale v̄iake gb̄éòne.

3 Ǿ Set̄au d̄i Yudas̄i pò w̄i m̄e Isaliòti miwa. Yesu ìwa gb̄éòn kueplao doe.

4 Ǿ Yudas̄ipi ḡè lekpaal̄ ní sa'onkiaò ní Lua ua d̄̄anaò gb̄èz̄òò, lá á ke à Yesu kpámá.

* 21:15 Luk 12.11-12 † 21:22 Oze 9.7 ‡ 21:25 Isa 13.10, Yoe 3.4 § 21:27 Dan 7.13 * 21:37

Luk 19.47 * 22:1 B̄oa 12.1-11

5 An pɔ kɛna, ɔ aa ledoukɛ wà ɔa kpawà.

6 A zèdò, ɔ àlɛ zɛwɛɛlɛ à Yesu kpámá gbéɔ saɛ.

Gɛamusu bleblea

(Mat 26.17-30, Maa 14.12-26, Zaa 13.21-30, 1Kln 11.23-25)

7 Kàaso dikpɛgɔɔ kà, gɔɔ pɔ wì Gɛamusu sã kòlokpa.

8 ɔ Yesu Piɛɛ ní Zaaɔ gbàɛ à mè: A gé Gɛamusu blɛ sɔukɛiwɛɛ.

9 ɔ aa aà là aa mè: N ye wà kɛ má ní?

10 ɔ a wèmá à mè: Tó a gɛ wéledau, á kpaau ní gɛɛo í sea lo guu. Aɔ tɛaàzi e ua pɔ a gɛu,

11 í o uabeleɛ, Metulu lé gu pɔ a Gɛamusu blɛ bleu ní a ìwaɔ gbɛa.

12 A kpɛdiakɔa kpɛa zɔɔ pɔ wa kèkɛ ɔɔɛ, í pɔblea yá kɛkɛ we.

13 Ké aa gè, aa è lá Yesu ònéwa, ɔ aa Gɛamusu blɛ sɔukè we.

14 Ké a gɔɔ kà, Yesu mò zòlɛ we ní a zinaɔ sãnu.

15 ɔ a òné: Gɛamusu blɛɛ bee bleaánɔ ni ma de maamaa e màò gé taasikɛi,

16 asa mále oé, má ble ɔo e kpala pɔ bò Lua kíi gɛ bɔð gupuau, dikpɛ sɔana í mɔ.

17 Ké à imibɔ sè, à sáaukpà, ɔ à mè: A si dɔdɔkɔɛ,

18 asa mále oé, za tia má vɛɛbe'i mi ɔo e kpala pɔ bò Lua kíi gɛ bɔð gupuau.

19 Ké à kàa sè, ɔ à sáaukpà a ɛ kpámá à mè: Ké beeá ma mɛ pɔ mále kpá á yáíɛ. Aliɔ bee kɛ ma yá dɔaágu yáí.

20 Ké aa pɔblè aa làa, à imibɔpi sè màa ɔ à mè: Iɛ beeá ma au pɔ lé ɔlɛɛɛ. Lua bàa kua ní gbéɔ tia auɛ.†

21 Ma ɔ ku ta dou ní ma bɔnkɛpɛdeɔɛ,‡

22 asa Gbɛnazin Né a kpagui lá Lua dīlɛwae. Waiyoo gbé pɔ a àà kpámápi.

23 ɔ aa nà kɔ lalaawa aa mè: Wá déme a yá bee kɛi?

Yesu lɛdaa a ìwaɔwa

(Mat 26.31-35, Maa 14.27-31, Zaa 13.36-38)

24 ɔ lɛkpaá fɛlɛ ní guu, ké aa ye dɔ ní gbé pɔ dɛrɔla. §

25 ɔ Yesu òné: Bùsu kíaɔ í ikokemá mé gbãadeɔ í nízia tɔɔ,

26 áma ásu kɛ màao. A kù á gbɛzɔɔ aàò de gbé pɔ késáaázi ùɛ. A kù á dɔaana aàò de á zíkɛna ùɛ.

27 Bleblena ní blezíkɛnao, an déme zɔɔi? Bleblena nolo? Mapi sɔ má kú á guu lán gbé pɔ lé zíkɛéwa.

28 Gbé pɔ zèmanɔ ma taasikɛa guuɔn á ù.

29 Lá ma Mae ma kpa kpalau, má á kpá kpalau màa sɔ,

30 í bleblemanɔ ma kpalau, ío zòlɛzòlɛa báawa àò yákpalekɛ ní Isaili bui kueplao.

31 Simɔɔ, Simɔɔ, ma. Setau gbèa à á ká íu lá wì pówɛna ká íu wà gwawa.

32 ɔ ma wabikɛnɛ, ké ma náai pɔ ní vɔ su késámao. Tó n ɛa n sua, n n gbéɔ gba gbãa.

33 Piɛɛ òè: Dii, má sí wà ma dakpɛunnɔ, mí gannɔ.

34 Yesu mè: Piɛɛ, mále onɛ, e ko àò gé lɛzui gbã, níyɔ lelekpa ma dɔai gɛn àaɔ.

† 22:20 Zel 31.31-34 ‡ 22:21 Sou 41.10 § 22:24 Luk 9.46

65 Dóεaaànɔ guu aa yá dasi páleɔ òè lɔ.
 66 Ké gu dɔ̀, Yuda gbēzɔɔ kɔ̀ kàaa, sa'onkiaɔ́ ní Mɔizi ikoyādanɛdeɔ́ pii. ɔ́
 aa Yesu sè gèò ní yákpalekɛkii.
 67 ɔ́ aa aà là aa mè: Mesiin n ũa? Owēε. A wèmá à mè: Tó má òé, á sio.
 68 Tó ma yāe làwá sɔ́, á weo.
 69 Za tia Gbēnazín Né aɔ zɔ́lea Lua gbāade ɔ́plaaí. §
 70 ɔ́ gbépii mè: Asi Lua Né n ũa? ɔ́ a wèmá à mè: Lá a dɔ́ á léuwa, máme
 má aà ũ.
 71 ɔ́ aa mè: Wá bàa ũma ní seeladeo bi? Wá mà aà léu kò.

23

Pilati yákpalekea ní Yesuo
 (Mat 27.11-31, Maa 15.1-20, Zaa 18.28-19.16)

1 ɔ́ aa fɛle nípii, aa gèaànɔ́ Pilati aε.
 2 Aale mɔ́ ní aà yáo aa mè: Wa gbéε bee è, àle gudεke wá bùsuue, àle gíné
 wá falubɔ́ Sezaaε, mé à azia díle Mesii ũ, kía ũ.
 3 ɔ́ Pilati aà là à mè: Yudaɔ́ kían n ũa? A wèwà à mè: ɔ́me dɔ́ n léu we.
 4 ɔ́ Pilati ò sa'onkiaɔ́ ní dasi pɔ́ kú weɔne: Mí tàae'e gbépiwao.
 5 ɔ́ aa giyèwà aa mè: Iɔ́ tékpa gbéɔ́gu a yādaané guu Yude bùsuu piiε. A
 dàale Galileε, ɔ́ à gè kàiò la sa.
 6 Ké Pilati mà màa, ɔ́ à gbéɔ́ là tó Galile gbén aà ũ.
 7 Ké a dɔ́ à bɔ́ Elodi bùsuue, mé Elodipi ku Yelusaleũ zibeezi, ɔ́ à aà
 gbàεwà.
 8 Ké Elodi Yesu è, ɔ́ aà pɔ́ kèna maamaa, asa à aà bao màε, mé a ye
 wesiaàle à gègè. Aà wé dɔ́ Yesu dabudabukea eai.
 9 A yáɔ́ làlawà dasi, ɔ́ Yesu i a kee wewào.
 10 Sa'onkiaɔ́ ní Mɔizi ikoyādanɛdeɔ́ zea we, aale mɔ́ ní aà yáo pāsípāsí.
 11 Elodi ní a sosaɔ́ sakà Yesugu, aa aà láanikè aa ula tɔde dàè, ɔ́ à èa aà
 gbàε Pilatiwa.
 12 Zibeezi Elodi ní Pilatio kè na, asa aa íikúa ní kɔ́o yāaε.
 13 Pilati sa'onkiaɔ́ ní gbāadeɔ́ ní gbé kɛniɔ́ kàaa pii,
 14 a òné: A mɔ́me ní gbéε beeo a mè gudεnaε. Ma aà làla á wáa yá pɔ́ á
 dɔ́dɔ́wàɔ́ musu, mi e à tàae kèò.
 15 Màa Elodi i eo sɔ́, asa à èa aà gbàεwáε. A gwa, i yāe ke à kà mà aà deo.
 16-17 Má tó wà aà swágaga, mí aà gbaε.
 18 ɔ́ aa wiìlè nípii sánu aa mè: Gbépi de! Balaba kéwēε!
 19 Wá Balabapi dàkpεu bɔ́a gbāadeɔ́ kpε ní gbēdeao yáíε.
 20 Pilati ye Yesu gbaε, ɔ́ à gbéɔ́ laai sisi a kíi.
 21 ɔ́ aa èa wiìlè aa mè: N aà páliwa! N aà páliwa!
 22 A gēn àaɔde Pilati òné: Bɔ́ dàa a kèi? Mí tàae pɔ́ kà wà aà de ewào. Má
 tó wà aà swágaga, mí aà gbaε.
 23 ɔ́ aa didiwa, aale gbεawà ní wii gbāao aà aà páliwa. ɔ́ an zɔ́akaa tò an
 yá blè.
 24 ɔ́ Pilati díle wà ke lá aa gbèawawa.
 25 Gbé pɔ́ wa dàkpεu bɔ́a gbāadeɔ́ kpε ní gbēdeao yáí pɔ́ wa gbèapi ɔ́ a
 kèné, ɔ́ à Yesu kpà gai lá aa yeiwa.

Yesu gaa

(Mat 27.32-56, Maa 15.21-41, Zaa 19.17-30)

26 Ké wàlɛ gɛaàno, wà dà Sileni gbé Simooɛ, àlɛ su ní buao, ɔ wà aà kù wà lipàakɔa dīè aà tɛð Yesuzi.

27 Bìla bò tɛaàzi ní nɔɛ pò aalɛ ɔɔb aalɛ nízia gbēgbēɔ.

28 Yesu lili aedòmá à mè: Yelusaleũ nɔɛɔ, ásu ɔɔb ma yáio. A ɔɔb ázia yáí ní á néɔ.

29 Asa a gɔɔ lé mɔ́ ké wa o: Báaadeɔn fii pò aai nɛ'io mé né i yó mimáoo ũ.

30 Gɔɔbeezi

wa o gbɛsionɛ aa léle simá,

wa o sɔsionɛ aa kúfla.*

31 Asa lá wàlɛ yáɛ taa kɛ ní lí búsuo, lí gii pò aɔ deai?

32 Wàlɛ gé ní dàaken plaɛɔ bɔ, ké wà ní dɛdɛ ní Yesuo sãnu.

33 Ké aa kà gu pò wí mè Mitɔɔnagu, ɔ aa aà pàliwa we ní dàakenapio, ado aà ɔplai, ado ɔzɛi.

34 ɔ Yesu mè: Baa, sùuukɛrínɔ, asa aa dɔ́ lá wàlɛ kɛo. ɔ wà tɛlɛpà wà aà pɔkasao kpaalèokɔɛ.†

35 Gbéo zɛa we, aalɛ gwa, mé Yuda gbàadeɔ lé lesuikɛkɛwà‡ aa mè: A dāo suabá. Tó Mesii pò Lua dilɛn aà ũ, aà ázia suabae!

36 Sosao lé aà kɛ pɔɔpɔɔ bɔ. ɔ aa sɔaàzi aa vɛɛ kuma dɔ̀ɔ

37 aa mè: Tó Yudaɔ kían n ũ, ñ nzia suaba.

38 Seelae naa aà mia à mè:

Yudaɔ kían kɛ!

39 Dàakɛna pò looa líwapiɔ do dɛɛnɔyá'òè à mè: Mesii n ũo lò? N nzia suaba ní wápio sãnu.

40 ɔ aà gbēdo gīè à mè: Nlɛ víakɛ Luaɛ seoa? Yá doũ mé zɔlɛwá.

41 Wápio, à kɔ́siwanɔ màaɛ, asa pò pò wá tɔ́ mé bɔ̀lɛwɛɛ, āma dee i yāɛ kɛo.

42 ɔ à mè: Yesu, tó n mɔ́ kía ũ, to ma yá àɔ dɔngu.

43 ɔ a wèwà à mè: Slana mále onɛ, za gbā rýɔɔ kumanɔ àizāna guu.

44 Ké íatɛ kà minanguo, a biia zè, ɔ búsupi siakù píi e aua gɛ̀ pílado.

45 Zwāa pò daa Lua kpéú* kè à guo.

46 Yesu wiilè gbáugbáu à mè: Baa, ma a nisína nàɛn n ɔ́zɛ.† Ké a ò màa, ɔ à tà.

47 Ké sosao gbɛzɔɔ yá pò kèpi è, à Lua sáaukpà à mè: Gbépiá gbɛmaae slana.

48 Bìla pò aa mò wà kàaa yápi gwaa yáio, ké aa yá pò kèò è, aa èa tà, aalɛ nízia gbēgbē.

49 Yesu gbé dɔ́ao ní nɔɛ pò tɛaàzi za Galileo píi zɛ káaa, aalɛ yápio gwa.‡

Yesu vía

(Mat 27.57-61, Maa 15.42-47, Zaa 19.38-42)

50 Gɔɛɛ ku aà tón Yosefu. Yuda gbàadeɔ doɛ. Gbɛmaae, mé luayāmanae.

51 Aà lé kú yá pò a gbéɔ zè ní a kɛaopi guuo. Yudaɔ wéle Alimate gbéɛ, aà wé dɔ́ kpala pò bɔ́ Lua kíii.

52 A gè Pilati kíi à Yesu gɛ gbèawà.

53 ɔ a bùa à bàabaa fífiwà à aà dà gbè'ɛ pò wa sò mia ũ guu. Wi gbɛɛ dau we yāao.

54 Gɔɔpiá á̄sɔadaziɛ, kámabogɔɔ lé ká.

* 23:30 Oze 10.8 † 23:34 Sou 22.19 ‡ 23:35 Sou 22.8 § 23:36 Sou 69.22 * 23:45 Baa 26.31-33 † 23:46 Sou 31.6 ‡ 23:49 Luk 8.1-3

55 Nɔɛ pɔ aa te Yesuzi za Galileɔ te Yosefupi kpe, aa mia'epi e ri la a Yesu ge dilɛuo.

56 ɔ aa ta ge nisi ginana ri tulaletiɔ sukɛi. Kamabogɔɔzi aa kamabo la Lua dilɛwa. §

24

Yesu boa gau

(Mat 28.1-10, Maa 16.1-8, Zaa 20.1-10)

1 Asɔnanenzi gufɛne ɔ nɔɛpiɔ ɛa ge miapi kɛi ri nisi ginana pɔ aa a sukɛo.

2 Aa le gbe goa mia'ele.

3 Ke aa ge, aai Dii Yesu ge eo.

4 Aa ku bili guu, ɔ gɔɛ gbɛɔn plaɔ bo moma pokasa tekeɔ daa.

5 Via ri ku, aa ri mi pele, ɔ gɔɛpiɔ one: Boyai ale gbe be wele ge guu?

6 A ku lao, a vu. A to ya pɔ a de go pɔ a ku Galile dɔagu

7 a me, sema wa Gbenazin Ne kpa duunkɛnaɔwa, aa aa paliwa, a goo aade zi i vu.*

8 ɔ ya pi dongu.

9 Boa mia kɛi aa ge ya pi baokpa aa iwa gbɛɔn kuɛdoone ri gbe kiniɔ.

10 Maliama Madeleni ri Yoanao ri Zaaki da Maliamao ri nɔɛ kini pɔ aa kurinɔ me ya pi o zinapiɔɛ.

11 ɔ nɔɛpiɔ ya pi kene lan faai yawa, aai sio.

12 ɔ Pice fele baale ge miapi kɛi. Ke a wekpa le miapiu, i pe eo, sema baabaa pole, ɔ a ta, ale laasoke ya pi aa ku gbaa.

Emausi Zeu

(Maa 16.12-13)

13 Goo doupi zi Yesu iwa gbɛɔn plaɔ le ge wele pɔ wi me Emausi. N Yelusaleu a ka kiloo kuɛdo taa.

14 Aale ya pɔ ke pii faai bokɛ,

15 ɔ goo pɔ aale a faaibo, aale a waaipa, Yesu ri le, ɔ aa be zeu sanu.

16 Pe kpaane ri aa dɔao.

17 ɔ a ri la a me: Bo ya ale taa'oo ri kooi? ɔ aa ze, an oo sisia.

18 An gbɛdo pɔ wi me Keleopa wewa a me: Me i ke ndo baasio, gbɛe ku Yelusaleu a gi ya pɔ ke gooplaɛa dɔio.

19 ɔ a ri la a me: Ya kpele? Aa wewa aa me: Yesu Nazaleti ya. Anabi zɔɛ. Gbepii dɔ ke aa yake ri aa ya'oo bo Lua kɛi.

20 ɔ sa'onkiaɔ ri wa gbadeɔ aa kpama, ke wa yadaaala ya, wi aa paliwa wa de.

21 Wapi sɔ wale e ɔme a Isailiɔ suaba. Bee kpe ya pi kea goo aaden gbɛ.

22 ɔ ya pɔ wa nɔɛɔ o bo wa sae. Ke aa ge aa mia kɛi gufɛnea,

23 aai aa ge e weo. Aa su aa me malaikaɔ bo moma, aa one a ku be.

24 ɔ wa gbɛɔ ge miapi gwai, aa e la nɔɛpiɔ oneɛwa, a ku weo.

25 ɔ Yesu one: Laasoosade, ili ya pɔ anabiɔ o si kpaao.

26 Lua dile Mesii taasike beewa, i gbaso ge a gawi guu lo?

27 Daalea Moizi lawa e a ge pe anabiɔ powa pii, Yesu ya pɔ kea Lua yau azia ya musu bolekene pii.

28 Ke aa kaku ri wele pɔ aale geuo, Yesu ke la a ye gɛzɛawa.

§ 23:56 Boa 20.10 * 24:7 Luk 9.22, 18.31-33

29 Ɔ aa aà kùkū aa mè: Gõwanɔ la. Oosi kè, gu lé gēkɔ. Ɔ à gè ua à gòrínɔ.

30 Gɔɔ pɔ àlɛ pɔblérínɔ, ɔ à pɛɛ sè à báaadàù, ɔ a è a kpámá.

31 Ɔ an wé kè aa aà dɔ̀ sa, ɔ aa kùawà.

32 Ɔ aa òkɔɛ: Ké àlɛ yá'owɛɛ zéu, àlɛ Lua yá pílokɛwɛɛ, wá nɔ̀sɛ lé yáalɔ lé?

33 Ɔ aa fɛlɛ gòɔ aa èa gè Yelusaleũ. Aa aà iwa gbɛɔn kuɛdoɔ è káaaa we ní gbé pɔ nàmáɔ

34 aalɛ mɛ: Dii vù síanaɛ. A azía òlɔ Simɔɔɛ.

35 Ɔ gbɛɔn plapiɔ zé guu yá dàu síuné ní lá aa aà dɔ̀ gɔɔ pɔ à pɛɛ èò.

Yesu azía òlɔ a íwaɔnɛ

(Mat 28.16-20, Maa 16.14-20, Zaa 20.19-23, Zín 1.6-8)

36 Ké aalɛ yápi o màa, kándo aa aà è zea ní guu, ɔ a ònɛ: Aɔ kú ní aafiao.

37 Ɔ gili gèngɔ, vía ní kú, aalɛ e gyaade wa è.

38 Ɔ a ònɛ: Akea á nɔ̀sɛ ò̀kpàì? Akea á kú ní nɔ̀sɛ plaplaoi?

39 A ma ɔɔ gwa ní ma gbáɔ, máme. A ɔ̀kãa à gwa. Gyaade mɛ ge wá ví lá a ma eɛwáɔ.

40 Ké a ò màa, ɔ à a ɔɔ ní a gbáɔ ò̀lɔnɛ.

41 Pɔna guu aa a eɛbò, ké à bò ní saɛ yáì. Ɔ à ní lá à mè: Pɔblea kua?

42 Ɔ aa kpò kpaatɛa kò̀ kpàwà,

43 ɔ a sò ní wáa.

44 Ɔ a ònɛ: Yá pɔ má òé gɔɔ pɔ má kúánɔ mé kè. Ma mè sema yá pɔ wa ò ma yá musu Mɔizi ikoyã láu ní ánabiɔ láo ní Sou láo pa píi.

45 Ɔ à ní nɔ̀sɛ wɛ̀nɛ, ké aa e yá pɔ kú lápiɔ guu dɔ̀.

46 A ònɛ: A kɛa Lua taalau wà mè, Mesii a taasikɛ, a gɔɔ áaɔde zí i bɔ gau,

47 wi waasokɛ bui píiɛ ní aà tɔ̀o daalɛa Yelusaleũ, ké aa nɔ̀selilɛ, an duuna i kɛ́má.

48 Yápi seeladeɔn á ũ.

49 Mapi sɔ̀ má gba pɔ ma Mae a legbè̀ kpásáé. Aɔ ku wéle guu la e gbãa bɔ luabɛ à kúála.†

50 Ɔ Yesu bòrínɔ wénkpe e Betani saɛ, ɔ à ɔ̀sɛ plapla à báaadánɔ.

51 Ké àlɛ báaadánɔ màa, ɔ à kɛ́má, Lua aà sè tàò a kíi.

52 Ɔ aa kùlɛ̀, aa èa tà Yelusaleũ ní pɔna zɔ̀ɔo.

53 Aaɔ ku Lua ua gɔɔpii, aaɔ Lua sáaukpa.

† 24:49 Zín 2.1-4

ZAA

Yá pò kú láe bee guu

Yesu Kilisi baona lá mèn síiᵛ guu Zaa láe bee mé adoa. Yesu taasikεa yá bàasi (18-19), yá pò kú láe bee guu doú ní baona lá kíniᵛ. Ɔme nᵛεa Kana (2.1-12) yá'ò ní Nikodεū gea Yesu kíi yáo (3.1-21) ní Samali nᵛε yáo (4.1-12) ní Bezata kpáa'okli gyáe gbágbáa yáo (5.1-18) ní gbé pò wa í v̄ia gbágbáao (9.1-41) ní yápaleᵛ. I Yesu yákeᵛ o dasio, ama pò pò a ò Yesu yádadaò gbéᵛne maamae.

Lápi daalekli (1.1-18) òlwεε ké Yesuá Lua Yá pò ò ku gᵛpiie, ᵛ à gᵛ gbēnazina ũ a kú ní guu wēni ní gupuao ní sínao ũ.

Baona láe bee kpaalea lee plaε, yá pò kè zadᵛ Yesu kᵛgᵛ i kao (2.4) ní yá pò kè ké aà tᵛᵛgᵛ kào (12.23).

E aà gᵛ àò ká (1.19-12.50). Zaa Da'ilena d̄aa kè Yesupi seelade ũ. Aà iwaᵛ Andelee ní Filipio ní Natanaelio kè seeladeᵛ ũ lo, yá pò an baade è Yesuwa ᵛ à kè a seelade ũ. Bee gbεa à Yesu kpaaua ní gbēεᵛ yá'ò ní dabudabu mèn sople pò à kè seela ũᵛ. Dabudabupio mi mé yá ũ. Ké Zaa yá séia beeᵛ ò a làa, à yá pò Yesu ò azia yá musu kè (12.37-50).

Ké Yesu gᵛ kà (13.1). Yesupi lé gbεzā d̄ile a iwaᵛne lá w̄i kewa (13-16). Bee gbεa wabikεa guu i gi taasi pò a keio, ᵛ à a iwa pò aa gᵛ a kpeᵛ nà a Maeε a z̄i (17). Ɔ Zaa Yesu k̄ia yá d̄au a síu lá a yá kú baona lá kíniᵛ guuwa, lá wà yádaaala, wà aà pà lipāakᵛawa, ᵛ wà aà mia è da gii (18-20). Aà b̄oa gau gbεa à b̄ò m̄ò Maliama Madeleni ní a iwaᵛwa, at̄esa Tomaa. Lee 21 guu à b̄ò m̄ò a iwa gbēᵛn sopleᵛwa Tibelia ísida lé.

Lápi láakli (20.30-31) Zaa yá pò tò a baona lápi kè ò, ké wà e Yesu sí Lua Né Mesii ũ, w̄i wēni e aà náaike yáí, asa Lua mé Yesu z̄i, ᵛ Yesu m̄é ámeaa zé ní wēnio ní sínao ũ (14.6).

Yesu Kilisi m̄a d̄unia guu

¹ Asinizi Yá kú, Yápi kú ní Luao, mé Yápiá Luaε.

² A kú ní Luao asinizi.

³ Lua p̄pii kè aà sabaie, p̄ε ku à kè aà saio.

⁴ Aà guu wēni kuu, mé wēnipi de gupua ũ gbéᵛne.

⁵ Gupuapi í bii gusiau, ᵛ gusiapi lí e d̄aa.

⁶ Lua gbēε z̄i, aà t̄on Zaa.

⁷ A m̄ò gupuapi seelade ũ, à aà yá'ò gbéᵛne, ké gbépii e aà náaike a sabai.

⁸ Aapi mé gupuapi ũo, à m̄ò gupuapi seelade ũε.

⁹ Gupua síande pò í gupu gbépiiε mé lé m̄ó d̄unia guu.

¹⁰ A ku d̄unia guu. Baa ké Lua d̄unia kè aà sabai, d̄unia i aà d̄o.

¹¹ A m̄ò a bε, ᵛ aà gbéᵛ i aà dileo.

¹² Gbé pò z̄eaano aa aà náaik̄o s̄o, à ní gbá zé aa gᵛ Lua néo ũ.

¹³ An iapi i b̄o gbēε au guuo, i b̄o m̄efelea ge ḡε p̄εā kíio, Lua mé ní í.

¹⁴ Yápi gᵛ gbēnazina ũ, à gᵛplak̄ewano, ᵛ wa aà gawi è,* Mae Lua Né m̄endona gawie, gbēke ní sínao p̄εwà.†

* 1:14 B̄oa 33.18 † 1:14 B̄oa 34.6

15 Zaa mé aà seelade ũ, à pùna à mè: Gbé pò ma aà yá'òn ke. Ma mè gbé pò lé mó ma gbèa demala, ké a ku ma āa yáí.

16 Aà gbêke pɛɛwà guu à gbêkekè wá baadeɛ, mé aà gbêkɛpi kè gbêke ũ.

17 Lua a ikoyá kpáwɛɛ Mɔiziwa, à gbêke ní sianao kèwɛɛ Yesu Kilisi sabaíe.

18 Gbêe i wesi Luale yāao. Lua Né m̀ndona pò kpaa a Maepi k̀e mé tò wa aà dõ.

Zaa Da'ìlena seeladekeɛ

(Mat 3.1-17, Maa 1.1-11, Luk 3.1-22)

19 Yuda gbāade pò kú Yelusaleũ sa'onaeo ní Levii buieo zì Zāawa, ɔ aa aà là aa mè: Mmenn déi? Yá pò a ònén ke:

20 A òné wásawasa, i yāe ulenéo à mè: Mesiin ma ũo.

21 ɔ aa aà là aa mè: Dén n ũ sai? Elian‡ n ũa? A wèmá à mè: Aawo! ɔ aa èa aà là ɔ: Anabi zɔɔn§ n ũa? A wèmá à mè: Aawo!

22 ɔ aa òè ɔ: Mmenn dé sɔi? Owɛɛ ké wà e o gbé pò wá z̀ɔne. Kpelewa níle o nzia yá musui?

23 ɔ à mè: Gbé pò a ɔɔ ɔ gbáau, àle oné wá zepoo Diien ma ũ, lá ānabi Isaia a yá'òwa.*

24 Gbé pò wá ní z̀piɔ sɔ, aa b̀ Falisio kíie.

25 ɔ aa aà là aa mè: Lá Mesiin n ũo ge Elia ge ānabi zɔɔ, b̀yāi níle gbéɔ da'ilekei?

26 Zaa wèmá à mè: Mi gbéɔ da'ileke, āma gbêe kú á guu, á aà dõo.

27 Ale mó ma gbèa, mi ka ké mà aà sabala b̀ɔɔo.

28 Yápi kè Betani pò kú Yuudɛ baale, gu pò Zāa lé gbéɔ da'ilekeue.

29 Ké a gu d̀, Zāa Yesu è àle mó a kíi, ɔ à mè: Sā pò Lua kpà a d̀nia duuna wolon ke.

30 Gbèpi yá má ò yāa ma mè, gbé pò lé mó ma gbèa demala, ké a ku ma āa yáí.

31 Má aà dõ yāao, āma ma m̀, mále gbéɔ da'ileke, ké Isailio e aà dõ yáíe.

32 Zaa mé aà seelade ũ à mè: Ma Lua Nisina è à b̀ luabe à s̀ lán felenawa à m̀ d̀è.

33 Má aà dõ yāao. Ké Lua ma z̀ gbéɔ da'ilekei, a òmɛe gbé pò má è Lua Nisina m̀ d̀è, aapi mé a gbéɔ da Nisnapiu.

34 Ma bee è, ɔ má de aà seelade ũ, ɔme Lua Né ũ.

Yesu İwa s̀iaɔ

35 Ké a gu d̀, Zāa èa ku we ɔ ní a İwaɔ gbèon plao.

36 Ké à Yesu è àle gɛ, à mè: Sā pò Lua kpàn we!

37 Ké İwa gbèon plapiɔ yápi mà, aa b̀ te Yesuzi.

38 Yesu líli a è aa teazi, ɔ à ní lá à mè: Bó á yeii? Aa òè: N be ku má ni Labi? (Bee mè Metulu.)

39 A wèmá à mè: A m̀ gwa. ɔ aa gè gu pò a kuu è, ɔ aa g̀aàno zibeezi. Oosi m̀ síiɔ zaawa.

40 Gbèon pla pò aa Zāa yāmà aa b̀ te Yesuzipiɔ, an gbèdo á Simɔɔ Pieɛ dāuna Andeleɛ.

41 A gè a v̀i Simɔɔ lè gia, ɔ a òè: Wa Mesiin è. (Bee ẁ mɛ ɔ Kilisi.)

42 ɔ à g̀aàno Yesupi kíi. Yesu aà gwà soe à mè: Zāa né Simɔɔn n ũ. Wali onɛ sa Pieɛ. (Bee mè gbɛ.)

43 Ké a gu dō, Yesu ye ta Galile būsuu, ɔ à kpàaũ ní Filipio. A òè: Temazi.
 44 Filipipiá Andelee ní Píεεo be wéle Besaida gbéε.
 45 Ǿ Filipi gè Natanaeli lè à mè: Gbé pó Mɔizi a yá'ò a ikoyā guu mé ānabio a yá'ò lo, wa aà è. Yosefu né Yesue. Nazaleti gbéε.
 46 Natanaeli òè: Gbēmaa a bɔ Nazaletie? Filipi òè: Mɔ n̄ gwa.
 47 Ké Yesu Natanaeli è àle mɔ a kíi, à aà yá'ò à mè: Isaili zálalan ke, aà n̄ɔse mɔafili vío.
 48 Ǿ Natanaeli òè: N ma dō má ni? Ǿ Yesu wèwà à mè: E Filipi àɔ gé n sísi, ma n e kaadɔena gbáu.
 49 Ǿ Natanaeli òè: Metulu, Lua Nén n ũ, Isailio Kían n ũ.
 50 Yesu òè: Ké má òne ma n e kaadɔena gbáu, ɔ n ma náaikèa? Nyɔ yāzɔɔ e de ké beela.
 51 A ɛa òè lo: Siana mále oé, á luabe e wēa, Lua malaikao i dede Gbēnazin Néwa, aai pilawá.†

2

Nɔsea Kana

1 A gɔɔ àaɔde zí wàle nɔse Kana, Galile būsuu. Yesu da ku we,
 2 mé wà Yesu ní a íwaɔ sisi nɔsepi guu lo.
 3 Ké v̄ε kēsā, Yesu da òè: Aa v̄ε ví lo be.
 4 Ǿ Yesu wèwà à mè: Akεa n mɔ ma kíii? A gɔɔ i kamεε yāao.
 5 Ǿ aà da ò zíkεnaɔne: Lá a oé píi à ke.
 6 Ola ku we mèn soolo Yudaɔ gbábɔ'ikabɔɔ ũ. A keeɔ í í sí litili basiiɔε, a keeɔ basoolo.
 7 Ǿ Yesu ò zíkεnaɔne: A íka olaε beeɔ pai. Ǿ aa ikà ní pai yeleleyelele.
 8 Ǿ a òné: A tɔ gεð bleblen dɔaanaε sa. Ǿ aa tò gèoè.
 9 Ké dɔaanapi í lileá v̄εe ũpi íε, i dō gu pɔ à b̄uo, āma zíkεna pɔ aa ípi tòɔ dō. Ǿ dɔaanapi nɔde sisi
 10 a òè: V̄εε na ɔ wí kpámá gia. Gɔɔ pɔ í z̄lémá, ɔ wí mɔ ní a íio sa. Mpi s̄o n v̄εε na tò gbezá.
 11 Yesu dabudabu séia bee kè Kana, Galile būsuuε. A tɔb̄ò, ɔ aà íwaɔ aà náaikè.
 12 Bee gbεa Yesu gè Kapenaũ ní a dao ní a dāunaɔ ní a íwaɔ, āma aai gɔɔplake weo.

Yesu kua Lua ua

(Mat 21.12-13, Maa 11.15-17, Luk 19.45-46)

13 Ké Yudaɔ Gēamusu* dikpe káikù, ɔ Yesu gè Yelusaleũ.
 14 A è wàle zuɔ ní s̄ao ní felenguuluɔ yia Lua ua, mé ɔleũkpakεnaɔ z̄lεa we.
 15 Ǿ à bàflā tà à ní yá ní bóle, s̄ao ní zuɔ píi. A ɔleũkpakεnapio ɔa f̄aa, à ní táabũnuɔ fuangba.
 16 Ǿ a ò felenyianapioɔne: A p̄pio séle b̄oɔ píi. Asu ma Mae kpé ke εle ũo.
 17 Ǿ yá pɔ kēa láue bee d̄ò aà íwaɔgu à mè: N kpé yá ma kũ gbāa, àle ma íbaba.†
 18 Ǿ Yuda gbāadeɔ aà là aa mè: Dabudabu kpele níyɔ kewēε, ké wà e d̄ò ní yá bee kea iko víi?
 19 Yesu wémá à mè: A Lua kpéε bee wí, má ɛa kpépi fele gɔɔ àaɔ.

† 1:51 Daa 28.12 * 2:13 Bɔa 12.1-11 † 2:17 Sou 69.10

20 Ǿ gbāadeɓiɔ òè: Wè blasɔo ní m̀̀ndoo ̄ wà kpépi d̀̀, mé mpi ný̄̄ fele gɔɔ àā̄e lò?

21 Ama Lua kpé p̀̀ a a yá'òpi, aà me yá àle o.

22 Ké Yesu b̀̀ gau, yá p̀̀ a òpi d̀̀ aà ìwaɔgu, ̄ aa yá p̀̀ kēa Luayātaalau sī̄̄ ní yá p̀̀ Yesu òpio.

23 Yesu kua Yelusaleū Gēamusu dikpe z̄́ wà aà náaikè dasi, ké wà dabudabu p̀̀ a k̀̀ è yáí.

24 Yesu i ní náaikeo, asa a gbépii ǹ̀se d̄̄e.

25 Aà bàa kú ní gbēe gbēnazina yá'oaeeo, asa a yá p̀̀ kú ní ǹ̀se guu d̄̄e.

3

Yesu ní Nikodēu

1 Falisie ku w̄́ me Nikodēū. Yuda gbāadeɔ doe.

2 A m̀̀ Yesu k̄́i gwāasina a òè: Metulu, wá d̄̄ ké yādanede p̀̀ b̀̀ Lua k̄́in n ū, asa gbēe a f̄́ dabudabu p̀̀ ni keɔ keo, sema Lua kuaànɔ bàasio.

3 Ǿ Yesu òè: Siana mále one, mé i ke wà gbé̄̄ i lo bàasio, a e àò kpala p̀̀ b̀̀ Lua k̄́i d̄̄o.

4 Ǿ Nikodēū Yesu là à m̀̀: Kpelewa wa gbé̄̄ gbāa ii? A ea gē a da ǹ̀se guu, aà a i lo yà?

5 Ǿ Yesu wèwà à m̀̀: Siana mále one, mé i ke wà gbé̄̄ i ní ío ní Lua Nisinao bàasio, a e gē kpala p̀̀ b̀̀ Lua k̄́i guuo.

6 Gbēnazina ne'iaá me yáe, Lua Nisina ne'iaá nisina yáe.

7 Nsu to yá p̀̀ má òne b̀̀ n saeo, sema wà á i lo.

8 Iana ì káka gu p̀̀ a yeiu. Ni a k̄́fi ma, nili d̄̄ gu p̀̀ àle b̀̀ou ge gu p̀̀ àle géuo. M̀̀a ì de ní gbé̄̄ p̀̀ Lua Nisina aà ìo.

9 Ǿ Nikodēū aà là à m̀̀: Kpelewa yá bee a kei?

10 Yesu wèwà à m̀̀: N Isailiɔ yādanede ia ̄ ní bee d̄̄oa?

11 Siana mále one, yá p̀̀ wá d̄̄ ̄ wi o. Yá p̀̀ wá è seeladeɔn wá ū, ̄ ili wá yá sio.

12 Lá ma t̄̀ole yá'òé, ili sio, tó ma luabe yá'òé, á síe?

13 Gbēe i gé luabe yáao, sema Gbēnazin Né p̀̀ b̀̀ we bàasio.

14 Lá M̄̄oizi mlē se d̀̀ musu guwaiwaiu,* màa wa Gbēnazin Né sé d̀̀ musu,

15 ké gbé̄̄ p̀̀ lé aà náaike àò wēni láasai v̄́.

16 Asa Lua ye d̄́niazi à k̀̀ zài, ̄ à a Né m̀̀ndona kpà, ké gbé̄̄ p̀̀ lé aà náaike a gao, wēni láasai ̄ ao v̄́.

17 Lua i a Né z̄́ d̄́nia guu yā dai d̄́niapila no, ké à d̄́nia suaba aà sabai yáie.

18 Yá a z̄́le aà náaikenawao. Yá z̄́le aà náaikensaiwa k̀̀, ké i Lua Né m̀̀ndonapi náaikeo yáí.

19 P̀̀ p̀̀ t̀̀ yá z̄́le gbé̄̄wan ke: Gupua m̀̀ d̄́nia guu, ̄ aa ye gusiai de gupupila, ké an yákeao v̄́i yáí.

20 Asa váikena pii za gupuaue, ili m̀̀ gupua k̄́io, ké aà yákeao su b̀̀o yáí.

21 Gbé̄̄ p̀̀ i z̄́ke sianawa, ade mé ì m̀̀ gupua k̄́i, ké wà e d̄̄ kua Lua guu ̄ à yápi k̀̀.

Zaa Da'ilena Yesu yá'oa

²² Bee gbɛa Yesu gè Yude bùsuu ní a íwaɔ. A gɔɔplakèrínɔ we, àlɛ gbɛ́ɔ da'ilɛkɛ.

²³ Zaa lé gbɛ́ɔ da'ilɛkɛ sɔ Aino, Saliü saɛ, asa í di weɛ. Wíɔ mɔ aà kíi, ɔ í ní da'ilɛkɛ.

²⁴ Asa wi Zaa dakpɛu yáao.

²⁵ Gɔɔ bee Zaa íwaɛɔ ná lɛkpaakɛawa ní Yuda gbãadeɛo gbãbɔa yá musu.

²⁶ ɔ aa sò Zãazi aa mɛ: Mɛtulu, gbɛ́ pɔ kunnɔ yáa Yuudɛ baale, n aà yá'òwɛɛ, ɔmɛ lé gbɛ́ɔ da'ilɛkɛ tia, gbɛ́pii lé gé aà kíi.

²⁷ Zaa òné: Gbɛ́ɛ lí fɔ yãe kèò, sema Lua aà gbà zé bàasio.

²⁸ Amɛ á ma seeladeɔ ù, ké má ò máme má Mɛsii ùo. Ma mɛ Lua ma zí mà dɔaaɛɛ.†

²⁹ Nɔsɛna mé nɔ ví. Nɔsɛna gbɛ́na íɔ zɛ aà saɛ, í swákpa aà yáí, nɔsɛna bɔ í aà pɔ kɛ na. Beewa sɔ ma pɔ na kè zài.

³⁰ Sema aàpi àò káfi mapi mío lao.

³¹ Gbɛ́ pɔ bò musu dɛ gbɛ́piia. Gbɛ́ pɔ a kɛa bò dúnia guuá dúnia gbɛ́ɛ, dúnia yá í o. Gbɛ́ pɔ bò luabɛ dɛ gbɛ́piia,

³² íɔ dɛ pɔ pɔ a è ní yá pɔ a màò seelade ùɛ, ɔ gbɛ́ɛ lí aà yá sio.

³³ Gbɛ́ pɔ aà yá sí, ade Lua sɔnadɛkɛ síɛ.

³⁴ Gbɛ́ pɔ Lua aà zípi í Lua yá'ò, asa Lua í a Nisína kpawà kasoo.

³⁵ Mae Lua ye a Nézi, ɔ à pɔpii nàè a ɔzì.

³⁶ Gbɛ́ pɔ lé Nɛpi náaike wɛni láasai ví. Gbɛ́ pɔ lé gí aà yámai a wɛnipi eo, Lua pɔ gí paaázíɛ.

4

Yesu ní Samali nɔɛo

¹ Falisiɔ mà Yesu lé gbɛ́ɔ da'ilɛkɛ, àlɛ íwaɔ e dɛ Zãala.

² Í kɛ Yesu mé ní da'ilɛkè azlao, aà íwaɔ mé kè.

³ Ké Yesu yápi mà, à bò Yude à ɛa lé tá Galile.

⁴ Gɛa guu sema aà bɔ ní Samali bùsuɔ.

⁵ ɔ à kà Samali wɛ́lɛ pɔ wí mɛ Sikaa. A zã ní tɔɔlɛ pɔ Yakɔbu kpà a né Yosefuwa yáao.*

⁶ Yakɔbu bò ku we. Yesu tãa'ò à kpása, ɔ à zòlɛ bɔpi saɛ. Íatɛ kà minanguo.

⁷ Samali nɔɛɛ mò ítɔi, ɔ Yesu òè: Ma gba í mà mi.

⁸ Aà íwaɔ sɔ aa gè wɛ́lɛ guu blɛ lúí.

⁹ ɔ nɔɛpi òè: Yudan n ù, Samali nɔɛn ma ù, ɔ nílɛ imia gbɛaaa? (Asa Yudaɔ ní Samaliɔ yá lí kákɔuo.)

¹⁰ ɔ Yesu òè: Tó ní gba pɔ Lua í dané dɔ ní ma gbɛ́ pɔ málɛ í gbɛamao, dɔ ní gbɛaa, mí n gba í wɛ́nide.

¹¹ Nɔɛpi òè: Mae, ní goa vío. Lòɔɛ sɔ, a ɛ zã. Nyɔ í wɛ́nidepi e má ní?

¹² N dɛ wá dezi káau Yakɔbula yá? ɔmɛ bɔpi tòwɛɛ. Aàpi a imí ní a néɔ ní a pɔtuɔɔ.

¹³ ɔ Yesu òè: Gbɛ́ pɔ íɛ bee mí, imi a ɛa aà dɛ lɛɛ.

¹⁴ Gbɛ́ pɔ a í pɔ má kpáwà mí sɔ, imi a aà dɛ bau bo. Asa í pɔ má kpáwà a gɔ aà nɔsɛ guu nibɔna pɔ a ibɔè wɛ́ni láasai ù.

¹⁵ ɔ nɔɛpi òè: Mae, ma gba í bee, ké imi su ma dɛ mà mɔ ítɔi la bo.

16 Yesu òè: Gé n zá sisii, í mós sãnu.

17 Nɔɛpi wèwà à mè: Má zá vïo. ɔ Yesu òè: Ké n mè ní zá vïo, n yá'ò a zéwae.

18 N zãkè lɛɛ sɔo, mé gɔɛ pɔ ní kuaàno tiaá n zá no. N síana'ò.

19 ɔ nɔɛpi òè: Mae, má dɔ sa ké ànabin n ù.

20 Wá deziɔ kùlɛ Luae gbɛɛ bee musu, ápiɔ sɔ i me Yelusaleù mé gu pɔ wáli kùlɛuè ù.

21 Yesu òè: Nɔɛ, ma yá sí. Gɔɔɛ lé mós ké á kùlɛ Mae Luae gbɛɛ bee musu ge Yelusaleù bo.

22 Apio, i kùlɛ Luae mé á aà dɔo. Wápiɔ, wi kùlɛè mé wá aà dɔ, asa gbéɔ misia ì bo wá Yudaɔ kíi.†

23 Gɔɔɛ lé mós, à kà kò, ké lousisin síandeɔ kùlɛ Mae Luae ní síanao ní aà Nisina gbãao. Gbéɔ bee taa ɔ Mae Lua lé wɛɛɛ aà kùlɛɛ.

24 Luaá nisinaɛ, sema gbéɔ pɔ aai kùlɛèɔ kùlɛè ní síanao ní aà Nisina gbãao.

25 ɔ nɔɛpi òè: Má dɔ ké Mesii pɔ wí me b Kilisi a mós. Tó à mò, a yápii boɔlekewɛɛ.

26 ɔ Yesu òè: Ma gbéɔ pɔ mále yá'onɛ, máme má aà ù.

27 Gɔɔ bee ɔ Yesu ìwao sù. Ké àle yá'o ní nɔɛo, à bò ní saɛ, àma an gbɛɛ i aà la bó a yei ge bóyái àle yá'o ní nɔɛpioo.

28 ɔ nɔɛpi a lo tò we, à gè wéle guu a ò gbéɔnɛ:

29 A mós gɔɛɛ gwa. A yá pɔ má kèɔ pii òmɛɛ. Mesii yá mɔɔɔ?

30 ɔ aa bòle wéleu, aale gé Yesu kíi.

31 Gɔɔ bee sɔ Yesu ìwao òè: Metulu, níyɔ pɔble ya?

32 ɔ a òné: Má pɔbleae ví pɔ á dɔo.

33 ɔ aà ìwao kɔ lála aa mè: Gbɛɛ mɔè ní bleo yá?

34 ɔ Yesu òné: Ma pɔblea mé gbéɔ pɔ ma zí pɔɛãkea ù e mà ge zí pɔ a dàmeɛ midèò.

35 Apio i me mós síiɔ mé gò ké pɔkekegɔɔ ká. Mále oé à wéɛɛ buaɔ gwa, asa pɔɔ mà à kà kekea.

36 Pɔkekeno lé a ase a kò, àle gbéɔ kãaa aizãna pɔ ù, ké pɔtɔna ní pɔkekenao e pɔnake sãnu.

37 Asa yáɛ beeá síanaɛ: Gbèdo i pótɔ, gbèdo ì keke.

38 Ma á zí pɔkekei gua pɔ i zíkɛuo. Gbɛpáleɔ mé zíkè we, ɔ àle ní zì ài ble.

39 Samali pɔ kú wélepi guuo Yesu náaikè dasi yá pɔ nɔɛpi òné yáí, ké à mè à yá pɔ á kèɔ pii òɛ.

40 Ayámɛto ké aa kà Yesu kíi, aa wabikèwà aà gɔrínɔ, ɔ à kèrínɔ gɔɔ pla.

41 Ké Yesu yá'òné, gbɛpáleɔ aà náaikè dasidasi.

42 ɔ aa ò nɔɛpie: I ké yá pɔ ní òwɛɛ yáí wa aà náaikèi adoo. Wa aà yámá wáziaɛ, ɔ wá dɔ síana ké dúnia Suabanan aà ù.

Bùsu gbãadee né gbágbaa

43 Gɔɔ plapi kearínɔ gbɛa ɔ à tà Galile,

44 asa Yesupi ò ànabi lío bɛɛɛ ví azia bùsuuo.

45 Ké à kà Galile, Galiledeɔ gbãakpããzi, asa aa gè dikpɛkè Yelusaleùɛ, ɔ aa yá pɔ a kè dikpɛpi zú è pii.‡

46 ɔ Yesu èa gè Kana, gua pɔ à í lileu vɛɛ ù. § Bùsu gbãadee ku we, aà né lé gyáke za Kapenaù.

47 Ké a mà Yesu b̀ Yude à s̀ Galile, à gè aà k̀i, à wabikèwà aà gè a né gb̀gb̀aie, asa a ye ga.

48 Ǿ Yesu òè: Mé i ke a dabudabu ́ n̄ yāb̄nsae ̀ è bàasio, á ma náaik̄eo.

49 Ǿ gb̀adepi òè: Mae, m̄ e ma né à ga.

50 Yesu òè: Ta be. N né a gao. Ḡepi ý p̄ Yesu òe s̄i, ̀ à dàzeu.

51 Ḡo p̄ a be z̄eu, à kp̄aũ n̄ a z̄ik̄ena, ̀ aa òè aà né kú.

52 Ǿ à n̄ lá à m̀: Zaa kpeletaa à dáamak̄ei? Ǿ aa òè: Gia íat̄e auapilaa ḡo ̀ m̀w̄aapi g̀wà.

53 Ǿ maepi d̄ k̄e zaa p̄ Yesu òe a né a gaon we. Ǿ aa aà náaik̄e, aapi n̄ a be de ̀ pii.

54 Seela plaade p̄ Yesu k̀e b̄a Yude sua Galilen we.

5

Gȳe gb̀gb̀aa kp̄a'oki

1 Bee gb̄ea Yuda ̀ dikp̄e k̄a, ̀ Yesu èa gè Yelusaleũ.

2 Kp̄a'oki kú we S̄a B̄le sae, w̄i me Bezata n̄ Eb̄elu ȳa. Kp̄a'ok̄ipi bilandaa v̄i so,

3 gȳe ̀ wúleau dasidasi, v̄la ̀ n̄ e ̀ n̄ gb̄é p̄ an gu imia.

4-5 Ḡe ku we àle gȳa k̀e à k̄a w̄e bla plasai.

6 Ké Yesu aà è wúlea we, a d̄ k̄e àle gȳa k̀e à ḡèḡe maamae, ̀ a òè: N ye n̄ȳ aafia?

7 Gȳepi w̄wà à m̀: Mae, má gb̄e v̄i à ma da í guu ḡo p̄ à dèdeeo. Tó mále ḡe ḡeui, gb̄ep̄ale í d̄aa ḡe ma aa.

8 Yesu òè: Fele ze n̄ n̄ pe se t̄aa'o.

9 Weḡo ḡepi aafia'è. A a pe s̄e à t̄aa'ò.

Ḡopiá k̄amaboḡozi,

10 ̀ Yuda gb̀ade ̀ ò ḡe p̄ gb̀gb̀apie: K̄amaboḡozi n̄ gb̄a. I kú n̄ȳ n̄ pe seao.*

11 A w̄emá à m̀: Gb̄é p̄ ma gba aafia mé òm̄e mà a pe se mà t̄aa'o.

12 Ǿ aa aà là aa m̀: D̄eme òne n̄ n̄ pe se n̄ t̄aa'oi?

13 Gb̄é p̄ gb̀gb̀api d̄o dé no, asa Yesu ḡèle bíla p̄ kú we guue.

14 Bee gb̄ea Yesu aà è Lua ua, ̀ a òè: Ma, n̄ aafia'è. Nsu duunake lo, k̄e yá p̄ a v̄i de beea su n̄ leo yáí.

15 Ǿ ḡepi ge ò Yuda gb̀ade ̀ne Yesu mé tò a aafia'è.

16 Ǿ gb̀adepi f̄le n̄ íadaa Yesuwao, k̄e í yá bee t̄aa ke k̄amaboḡozi yáí.

17 Ǿ Yesu ȳáz̄símá à m̀: Ma Mae lo z̄ike k̄amabosaie, màa mále ke s̄.

18 Yá bee yáí gb̀adepi lé Yesu we de k̄aaua. I ke k̄e ili k̄amaboḡozi yádao ado yáí no, k̄e í me Lua mé a Mae ũ, àle saakpa n̄ Luao yáie.

Lua Né iko

19 Yesu èa a z̄símá à m̀: S̄iana mále oé, Lua Né lí f̄s̄ ȳa k̀e n̄ az̄iaoo, sema yá p̄ a è a Mae lé ke bàasio, asa yá p̄ aà Mae í ke pii, bee aà Népi í ke s̄.

20 Asa Mae Lua ye a Nézi, mé í yá p̄ í ke pii ̀bè. A yá p̄ a z̄o de beea ̀bè, í bo á sae.

21 Lá Mae Lua í ḡe vu à w̄eni kp̄amá, màa aà Né í w̄eni kpa gb̄é p̄ á yeiwa.

* 5:10 Zel 17.21

22 Mae Lua lí yákpaleke ní gbēeoo, à yákpalekea iko kpà a Néwa piie,

23 ké gbépii aà Né kpela, lá aai Mae Lua kpelawa. Gbé pò lé Lua Né kpelao lé aà Mae pò aà zì kpelao.

24 Sìana mále oé, gbé pò lé ma yāma mé àle gbé pò ma zì náaike wēni láasai ví. Yá a zōlewào, à bò gau à gè wēni guu.

25 Sìana mále oé, gɔɔe lé mó, à kà kò, ké geɔ Lua Né bɔ ma, an gbé pò màò i vu.

26 Lá Mae Lua wēnikpaama iko ví, à wēnikpaama iko kpà a Néwa bɔ.

27 A yákpalekea iko kpàwà bɔ, ké a de Gbēnazīn Né† ū yái.

28 Asu tɔ bee bɔ á saeɔ, asa gɔɔe lé mó ké ge pò kú miauɔ aa aà bɔ ma,

29 aai bɔle pii. Maakenaɔ i vu gē wēni guu, väikenɔ sɔ yāzōleama guu.‡

30 Mili fɔ mà yāe kè ní mazīaoo. Mí yákpaleke lá a òmēewaε, mé mi yákpaleke a zéwa, asa mili mazīa pɔeā wēleɔ, sema gbé pò ma zipi pò.

Yesu iko seeladeɔ

31 Tó má de mazīa seelade ū, ma yá náai vío.

32 Seelade pāle ku i ma yā'o, mé má dɔ ké ma yá pò i o náai ví.

33 Baa ápio, a gbéɔ zì Zāawa, § à sìana'òé. §

34 Má daa gbēnazīn seeladeke gāuo, mále bee oé ké à e bɔ zia yáie.

35 Zāa mé filia pò naa àle gupu ū, § a we pɔnakè aa gupuai gɔɔpla.

36 Yá pò Mae Lua dàmeε mà keɔ, yá pò mále kepɔ deε seela ūe ké Mae Lua mé ma zì. Ma seelapi de Zāa póla.

37 Ma Mae pò ma zì ma yā'ò bɔ. I aà bɔ ma ziio, mé i wesiaàleɔ,*

38 mé aà yá i zōlekī e á sɔ guuo, ké ále gbé pò a zì náaikeo yái.

39 I mekpa Lua yá kyokeawa, asa iɔ e we á wēni láasai eu. Ma yá § taalapi lé o sɔ,

40 kási ále gí mɔi ma kíi à wēnipi e.

41 Mále sáau wēle gbēnazīna kíio,

42 āma má á dɔ, má dɔ ké á ye Luazio.

43 Ma mɔ ní ma Mae tɔo, § i ma dileo. Tó gbēpāle mò ní azīa tɔo, á aà dile.

44 Lá i sáau wēlekōwa, ili sáau wēle Lua mēndonawao, kpelewa á fɔ ma yá sii?

45 Asu à e máme má gé ní á yáo ma Mae kíio, Mɔizi pò á wé dɔi mé a geò.

46 Tó a Mɔizi yá sī, dɔ a ma yá sī sɔ, asa ma yá § a kè láu.

47 Lá i yá pò a kèò sio, á ma yá síe?

6

Blekpaa bilawa

(Mat 14.13-21, Maa 6.30-44, Luk 9.10-17)

1 Bee gbēa Yesu bùa Galile ísidawa, (wī me bɔ Tibelia.)

2 Bìla bɔ teaazi dasidasi, ké aa aà gyāeɔ gbágbāa dabudabuɔ è yái.

3 ¶ Yesu dède zòle sīsī musu ní a ìwaɔ.

4 Yudaɔ Gēamusu dikpe kà kái.

5 Ké Yesu wesè musu, a è bíla lé mó a kíi dasidasi, § à Filipi là à mè: Máki wá ble e luu gbéɔ blei?

6 A bee ò Filipi le gwaa yáie, asa a dɔ lá á ye ke.

7 Ǿ Filipi wèwà à mè: Anusu òaa do p̄ē, baa tó wa lili baadee yɔɔyɔɔ, a p̄emáo.

8 Aà Ìwao do Andelee, Simɔɔ Piēē dāuna òè:

9 Nēgɔēnae ku la a p̄ē zɔzɔna ví mèn sɔo ní kpò giinaeo mèn pla. Bó bee a ke gb̄é dasiē beeo guui?

10 Yesu mè: A to gb̄é z̄l̄e. Sè bɔbɔ di gupiue, ɔ aa z̄l̄ez̄l̄e. Ḡeo rítēe aa kà gb̄ēon òaasɔsɔo lēe sɔo (5.000).

11 Yesu p̄ēpiɔ sè à Lua sáaukpà, ɔ a kpaalè gb̄é pò z̄l̄e wepiɔnē. Maa à kpò kpámá ló lá aa yeiwa.

12 Ké aa kà, a ò a Ìwao nē: A a miɔna pò ḡò s̄l̄e pii, ké a kee su vūaa.

13 Ǿ aa p̄ē mèn sɔo pò wa sòpi miɔna pò ḡò s̄l̄e gb̄i kuepla pai.

14 Ké wà dabudabu pò Yesu k̄ēpi è wà mè: Gb̄épiá ànabi pò lé mó dúnia guue s̄l̄ana.

15 Yesu ò k̄é wa ye mɔ a kpa kía ũ ní gb̄āaoe, ɔ à gòné we à èa d̄ēde s̄l̄i musu ado.

Yesu t̄aa'oa isidaa

(Mat 14.22-27, Maa 6.45-52)

16 Ké oosi k̄é, aà Ìwao ḡè isida ḡòs̄l̄e.

17 Ǿ aa ḡè ḡó'ìl̄ena guu, aale bua isidapi baale Kapenaũ oi. Gu s̄i kò mé Yesu i mó ní k̄i yāao.

18 Zaa'ian gb̄āa k̄aka, ɔ í lé f̄e.

19 Ké aà Ìwao goli aa kà kiloo sɔo ge soolo taawa, aa Yesu è, àl̄e t̄aa'o ía, àl̄e s̄ò ní ḡózi, ɔ v̄ia ní k̄ú.

20 Ǿ a òn̄é: Mám̄e, ásu to v̄ia á k̄ū.

21 Aa w̄ei aà ḡè ḡó guu, ɔ ḡópi kà gu pò aale géu ḡò.

22 Ké gu ò b̄ila zea ḡòs̄l̄e isida baale. Aa ò k̄é ḡó'ìl̄ena kú we yāa m̄end̄e, mé Yesu i ḡè ḡópi guu ní a Ìwao, aa tà rítēe.

23 Gb̄ez̄á ḡó'ìl̄ena p̄al̄e b̄ò Tibelia aa mò gu pò k̄ai ní gu pò wà p̄ē s̄ou Dii s̄aukpaa gb̄eao.

24 Ké bilapi è aapi ge aà Ìwao ku we ɔo, aa ḡè ḡópi guu aa ḡè aà w̄eeli Kapenaũ.

Yesu mé ble pò í ní k̄á w̄eniwa ũ

25 Ké aa aà è isida baa we, aa òè: M̄etulu, n ka la b̄e ni?

26 Yesu òn̄é: S̄l̄ana mále oé, àl̄e ma w̄eēle p̄ē pò á s̄ò a k̄á ȳáie, i ke dabudabu pò á èo ȳáí no.

27 Asu z̄ike ble pò í l̄aa ȳáio, sema ble pò í ní k̄á àiz̄anawa. Gb̄ēnaz̄ín Né mé a á gba blepi, asa aapi ɔ Mae Lua a seela k̄èwà.*

28 Ǿ aa aà là aa mè: Kpelewa wá ke wà ȳá pò Lua ye wà ke k̄ei?

29 Yesu w̄emá à mè: Ȳá pò Lua ye à ke mé gb̄é pò a z̄í náaikea ũ.

30 Aa òè: Dabudabu kpele níȳò k̄ew̄ēe k̄é wà e wí n náaikei? Ȳá kpele níȳò k̄ei?

31 Wá deziɔ mana bl̄e guwaiwaiu† lá a k̄ēa l̄auwa wà mè: A ble pò b̄ò musu kpámá aa bl̄e.‡

32 Ǿ Yesu òn̄é: S̄l̄ana mále oé, i ke M̄oizi mé ble pò b̄ò musu kp̄awáo. Ma Mae mé í ble s̄l̄ande pò b̄ò musu kp̄awá.

33 Lua blepi mé gb̄é pò b̄ò musu í w̄eni kpa dúniawa ũ.

* 6:27 Zaa 1.32 † 6:31 B̄oa 16.15 ‡ 6:31 Sou 78.24

34 Aa òè: Mae, òyò ble bee taa kpáwá gɔɔpii.

35 ɔ Yesu òné: Mámé§ má ble pò í rí ká wēniwa ũ. Nɔana a gbé pò m̀ ma kíi de bo, imi a ma náaikena de bauo.

36 N beeo lá má òéwa, baa ké a ma e, ále ma náaikéo.

37 Gbé pò ma Mae kpàa a m̀ ma kíi, mé má gbé pò m̀ ma kíi yá bauo.

38 I ké mazía p̀eákea yáí ma boi musu ma m̀o, sema gbé pò ma zí pò.

39 Gbé pò ma zípi p̀eán ke: Másu to gbé pò a kpàao kee vūaa. A ye mà rí b̀ gau gɔɔgbézāzī.

40 Asa ma Mae p̀eán ke: A ye gbé pò wesí aà Néle ále aà náaike wēni láasai ee. Mámé má aà b̀ gau gɔɔgbézāzī.

41 ɔ Yuda gbāadeɔ zɔakāāzī, ké à mè áme á ble pò b̀ musu ũ yáí.

42 Aa mè: Gbépiá Yosefu né Yesue. Wá aà de rí aà dao d̄o lé? ɔ àle o a b̀ musuea?

43 Yesu òné: Asu zɔakao.

44 Gbēe a f̄o m̀ ma kíio, sema ma Mae pò ma zí aà sisi bàasio, mí aà b̀ gau gɔɔgbézāzī.

45 A kēa ānabio lá guu wà mè: Lua mé a yāda baade*. Gbé pò Mae Lua yāmà mé a dà mé ì m̀ ma kíi.

46 I ké gbēe Mae Lua è rí wéoo no. Gbé pò b̀ aà kíi mé aà è ado.

47 Siana mále oé, ma náaikena wēni láasai vī.

48 Mámé má ble pò í rí ká wēniwa ũ.

49 A deziò mana blè guwaiwau, kási aa gà.

50 Ble pò í b̀ musu pò mále opi, tó gbé blè, a gao.

51 Mámé má ble bēe pò b̀ musu ũ. Tó gbé blepi blè, aɔ ku gɔɔpii. Ble pò má kpámá mé ma mebaasi ũ, ké dúnia e aɔ wēni vī yáí.

52 ɔ gbāadepio lé lekpaake rí k̄oo aa mè: Gbépi a f̄o a mebaasi kpáwá wá sóe?

53 ɔ Yesu òné: Siana mále oé, tó i Gbēnazin Né mebaasi só a aà au mio, aɔ wēni vīo.

54 Gbé pò í ma mebaasi só mé ì ma au mi wēni láasai vī. Mámé má aà b̀ gau gɔɔgbézāzī.

55 Asa ma mebaasiá ble síandee, mé ma auá imia síandee.

56 Gbé pò í ma mebaasi só mé ì ma au mi ku ma guu, mé má kú aà guu.

57 Lá Mae Lua bēe ma zí, mé mio ku aà yáí, màa gbé pò í ma me so aɔ ku ma yáí.

58 Ble pò b̀ musun we. A de lán ble pò á deziò blè aa gāwao. Blebeeblena aɔ ku gɔɔpii.

59 Yesu yá beeo ò gɔɔ pò àle yādané Kapenaū lousisikpeue.

Yesu iwaɔ p̀oɔbɔzakεa

60 Ké aà iwaɔ yápi mà, an daside mè: Yá gbāae, déme a f̄oi?

61 Yesu d̄o a iwaɔwa ké aale zɔaka yápi musu, ɔ a òné: Yápi lé á fu yà?

62 Tó a sù á è Gbēnazin Né f̄ele lé tá gu pò a kuu yāa s̄o be?

63 Lua Nisina mé ì wēni kpámá, mebaasi p̀e ũ weo. Yá pò má òéó mé Lua Nisina pò í rí ká wēniwa yá ũ.

64 Kási á gbēe lé ma náaikéo. Asa Yesu gbé pò lé a náaikéoɔ d̄o za káau rí gbé pò a su a kpámáo.

65 Ǿ à mè lɔ: Bee yáí má òé, gbēe a e mɔ ma kíio, sema Mae Lua aà gbà zé bàasio.

66 Za gɔɔ bee aà íwaɔ pòbɔzákè dasidasi, aai tsaàzi lɔo.

67 Ǿ Yesu a íwa gbēɔn kuεplao là à mè: A ye ta sɔ yà?

68 Simɔɔ Piεε wèwà à mè: Dii, dé kíí wá géui? N wēni láasai yá ví.

69 Wa n náaikè, ɔ wá dɔ́ ké Lua gbé pɔ́ a kua adoan n ũ.

70 Yesu òné: A gbēɔn kuεplao, mi á seo lé? Kási á gbēdo Setāu ví.

71 Simɔɔ Isalioti né Yudasi yá ɔ àle o. Aàpi mé gbēɔn kuεplapiɔ gbēdo pɔ́ a aà kpámá ũ.

7

Yesu gea Lákrɛɔa dikpeu

1 Bee gbɛa Yesu gè Galile wéle ní wéleɔ, asa a ye bebɛ Yudeo, ké Yuda gbāadeɔ lé aà wɛ yáí.

2 Yudaɔ Lákrɛɔa dikpe káikù,*

3 ɔ aà dāunao òè: Fele lakli gé Yude, ké n íwa pɔ́ kú weɔ yá pɔ́ níle keɔ e sɔ.

4 Tó gbé ye tɔbɔ, íli a yáɔ ke asii guuo. Lá níle yáé beɔ taa ke, ò nziá ɔlɔ dúniáe.

5 Baa aà dāunapiɔ i aà náaikɛo.

6 Ǿ Yesu òné: A gɔɔ i kamεε yāao. Apiɔ sɔ, gɔɔpii zεvíe.

7 Dúniá a we zaáguo, āma a zamagu, ké mi mε aà yākea vāi yáí.

8 A gé dikpepiu, mále géuo, asa a gɔɔ i kamεε yāao.

9 Aà yápi oa gbɛa à gè Galileε.

10 Ké aà dāunapiɔ gè dikpepiu, ɔ à gbāsa gè. I gé bíla wáao, à gè asii guue.

11 Yuda gbāadeɔ lé aà wele dikpepiu aa mè: Aàpi ku má ni?

12 Bíla guu wále yákúkú o maamaa aà musu. Gbēo mè: Gbēmaaε.

Gbēo mè: Aawo, àle gbéɔ sāsāε.

13 Gbēe i aà yá'o gupuauo, ké wále víake gbāadepiɔne yáí.

14 Ké dikpe ká a guo, Yesu gè Lua ua, àle yādané.

15 Aà yá bɔ́ gbāadepiɔ sae aa mè: Gbé pɔ́ i kyokeo mé lá dɔ́ kéwaa?

16 Ǿ Yesu òné: Yá pɔ́ mi danéá mazía yá no, gbé pɔ́ ma zí yáé.

17 Tó gbé ye zε ní Lua pɔ́eákeao, tó ma yādanε dε aà pɔ́ ũ ge mazía yá mále o, aɔ dɔ́ε.

18 Gbé pɔ́ í azía yá'o lé wele à tɔbɔε. Gbé pɔ́ í wele à gbé pɔ́ a zí tɔbɔ, ade náai ví, mɔafili kú aà guuo.

19 Mɔizi i ikoyádaéo lé? A gbēe yápi kúa sɔo. Bóyái ále ma wei?

20 Ǿ bíla òè: N táa víε. Déme lé n wei?

21 Yesu òné: Yá mendo má kè, ɔ à bɔ́ ápii sae.

22 Mɔizi tɔzɔyā dáé,† ɔ i tɔzɔ kámabogɔɔzí. (Kási i ke Mɔizi mé dàaleo, à bɔ́ á dezi káauɔ kíie.)‡

23 Lá wí tɔzɔnéε kámabogɔɔzí, ké wasu bɔ́ Mɔizi ikoyá kpeo yáí, bóyái á pɔ́ paamazi, ké ma gbé mè búu gbà aafia kámabogɔɔzí?§

24 Asuli yá gwa lá á wé lé ewao. Ali yá gwa a zéwa.

Kɔkpaalea Yesu yáí

25 Ǿ Yelusaleūdeeɔ mè: Gbépiá gbé pɔ́ wále wɛ nolo?

* 7:2 Iko 16.13 † 7:22 Lev 12.3 ‡ 7:22 Daa 17.10 § 7:23 Zaa 5.9

26 Gwa, àle yā'o gupuauee kēe, mé gbēe lé lēdaaázioa? Gbāadee aà dō Mesii ũ sīana yà mōōō?

27 Wá dō gu pō gbēēpi bōu. Tó Mesii mō, waō dō gu pō à bōuo.

28 Ayāmeto gōō pō Yesu lé yādané Lua ua, à pūna à mē: A ma dō mé á dō gu pō ma bōu. Kási mi mō ní mazīaoo. Gbē pō ma zīá sīandee, mé á aà dōo.

29 Má aà dō, asa ma bō aà kíie, aàpi mé ma zī.

30 Ō aale wēele aà kú, āma gbēe i ɔkāwào, asa aà gōō i pa yāao.

31 Bīla guu wà Yesu náaikèe dasi wà mē: Tó Mesii mō, a dabudabuke dasi de a pō pō gbēē bee kēla yà?

32 Ké Falisio mà wāle yákúkú o zā guu aà yá musu, ɔ sa'onkiaō ní Falisipio dōaiō zī aà kúí.

33 Ō Yesu mē: Ma kuaáno gō yōō, mí gbasá tá gbē pō ma zī kíí.

34 A ma wēele à kuaa, asa á fō gé gu pō má kúuo.*

35 Ō gbāadepio lé kō lala aa mē: Má a ye géu, wí kuawài? A ye gé wá gbē pō lala'ò buipáleo guuo kíí à yāda buipálepionē yà?

36 Yá pō a òpi mi dea ní? A mē wá a wēele wà kuawa, gu pō á kúu, wá fō gé weo.

37 Dikpe gōō gbia pō de kaa'isizí ũ, Yesu fēle pūnamá à mē: Gbē pō imi lé de aà mō ma kíí,

38 gbē pō lé ma náaike aà imi, i pō i ní ká wēniwa io bō aà nōse guu, lá a kēa Luayātaalauwa.†

39 A bee ò Lua Nisina pō gbē pō lé a náaikeō e yá musue. Aai Lua Nisnapi e gīao, ké Yesu i tobō yāao yái.

40 Ké bīla yápi mà, gbēeō mē: Gbēpiá ānabipie sīana.

41 Gbēeō mē: Gbē beepiá Mesiiē. Ama gbēeō mē: Mesii a bō Galilee?

42 A kēa Luayātaalau wà mē Mesiiá Davidi buie,‡ a bō Davidi be wēle Beteleūē.§

43 Ō bīla kōkpaalē Yesu yái.

44 An gbēeō ye aà kú, āma gbēe i ɔkāwào.

45 Ō dōaiō èa tà sa'onkiaō ní Falisio kíí. Ō aa ní lá aa mē: Bóyāi i aà kū sùòò ní?

46 Dōaipio wēmá aa mē: Gbēe i yā'o lán gbēpiwa yāao.

47 Ō Falisio òné: A á sāsā sō yà?

48 Gbāadee ge Falisie aà náaikèe?

49 Bīla bee Lua yá dōo, Lua láaizīmáe.

50 Nikodeū pō gē Yesu kíí* yāaá gbāadepio doe. A òné:

51 Wá ikoyá guu wà mē, wásu yāda gbéla aà yāmasai ge yá pō a kē dōsaio.

52 Aa òè: Galile gbén n ũ sōa? Wétei n gwa. Nyō ē ānabie a bō Galileo.

53 Ō baade tà a be.

8

Nōe pō wa kù n gōo

1 Yesu gē Kùkpe sīsipoleu.

2 Ké a gu dō gōō, à èa gē Lua ua. Gbēpii mō aà kíí, ɔ à zōle lé yādané.

* 7:34 Zaa 12.26, 14.3, 17.24 † 7:38 Isa 44.3, Eze 47.1 ‡ 7:42 2Sam 7.12 § 7:42 Mis 5.1

* 7:50 Zaa 3.1-2

3 Ǿ Moizi ikoyādanedeǾ ní FalisiǾ m̀ò ní nǾe p̀ó wa k̀ù ní g̀soo, aa aà zè zā guu

4 aa ò Yesue: Metulu, wà nǾe bee k̀ù ní dàakeaoe.

5 Moizi dilēwēe wá ikoyā guu wà nǾe bee taa pápa ní gbēo wà dee.* N è kpelewa s̀i?

6 Aa bee ò ké aale likpalewà aa e yādaaála yáie. Ǿ Yesu nàale, àle Ǿgbekē t̀olewa.

7 Ké aa g̀i lé aà lala, ̄ à a mi f̀ele a òné: A gbé p̀ó i duunake yāao, aà aà pá ní gbēo séia.

8 Ǿ à èa nàale, àle Ǿgbekē t̀olewa lo.

9 Ké aa mà màa, ̄ aa g̀zeaa dodo sea za gbēz̀oowa. Ǿ Yesu g̀ò ado ní nǾepio.

10 Ǿ à èa a mi f̀ele a òè: NǾe, aa tà má ni? Wi yādanla looa?

11 NǾepi wèwà à m̀è: Baa, gbēe ku la lo. Ǿ Yesu òè: Mapi má yādanla s̀so. Géi. Za gbā nsu duunake lo.

Yesu mé gupua ũ dúniae

12 Ǿ Yesu yā'ò bílae lo à m̀è: Mámé má gupua ũ dúniae, gbé p̀ó temazi aǾ ku gusiau lo, gupua p̀ó i ní ká wēniwa ̄ aǾ v̀i.

13 Ǿ FalisiǾ òè: N de nzia seelade ũ, n yá náai v̀io.†

14 Ǿ Yesu wèmá à m̀è: Baa tó mále mazia yā'o, ma yá náai v̀i, asa má d̀o gu p̀ó ma b̀ou ní gu p̀ó mále táuo. ApiǾ, á gu p̀ó ma b̀ou ní gu p̀ó mále táuo d̀o.

15 Ale ma tàae e lá á wé lé ewae. Mále gbēe tàae eo.

16 Tó ma su gbé tàae è, ma aà tàae'ea aǾ náai v̀i, asa má kú madoo, ma Mae p̀ó ma z̀i kumanǾ.

17 A kú á ikoyā láu wà m̀è, seelade gbēon plaǾ yá mé náai v̀i.

18 Mámé má de mazia seelade ũ. Ma Mae p̀ó ma z̀iá ma seeladee lo.

19 Ǿ aa aà là aa m̀è: N mae ku má ni? Yesu wèmá à m̀è: A ma d̀o mé á ma Mae d̀o. Tó a ma d̀o, d̀o a ma Mae d̀o.

20 Yesu yá bee ò Ǿsikii, g̀oǾ p̀ó àle yādané Lua uae. Wi aà k̀uo, asa aà g̀oǾ i pa yāao.

21 Ǿ Yesu òné lo: Mále tá mé á ma wēele, āma á ga á duuna guue. A f̀o gé gu p̀ó mále táuo.

22 Ǿ gbāadepiǾ m̀è: A m̀è wá f̀o gé gu p̀ó ále táuo. Asu azia de yá m̀oǾǾ?

23 Ǿ Yesu òné: Z̀ile la gbēon á ũ, musu gbén ma ũ. Dúniae bee gbēon á ũ, dúniae bee gbén ma ũo.

24 A yáí tò má òé á ga á duuna guue. Asa tó i si mámé má aà ũo,‡ á ga á duuna guue.

25 Ǿ aa aà là aa m̀è: Mmenn déi? Yesu wèmá à m̀è: Gbé p̀ó má òé za káau.

26 Má yávi dasi mà o á yá musu, mí yādaoála. Gbé p̀ó ma z̀iá s̀iandee, yá p̀ó má mà aà k̀i ̄ mi o dúniae.

27 Aai d̀o ké Mae Lua yá ̄ àle onéo,

28 ̄ Yesu òné: Tó a Gbēnazin Né se d̀o musu, í gbasa d̀o mámé má aà ũ. Mili yāe ke ní maziaao, yá p̀ó ma Mae dāme ̄ mi o.

29 Gbé p̀ó ma z̀i kumanǾ, i ma to madoo, asa miǾ yá p̀ó i kaaǾgu ke g̀oǾpiie.

30 G̀oǾ p̀ó Yesu lé yápiǾ o, wà aà náaikè dasi.

* 8:5 Iko 22.22-24 † 8:13 Zaa 5.31 ‡ 8:24 Bba 3.14

Yesu dea Ablahaūa

31 Ǿ Yesu ò Yuda gbāade pò aa a yá síone: Tó á ma yá kūa, áo de ma íwao ũ yāma.

32 Áo síana dō, síanapi i to à gō wééō ũ.

33 Ǿ aa òè: Ablahaū buin wá ũ, wi zòble gbēēē yāao. Ǿ ríle o wá gō wééō ũa?

34 Yesu wemá à mè: Síana mále oé, gbé pò ì duunakéá duun zōē.

35 Zóá ua gbéēē gōopiio, ua né mé ua gbé ũ gōopii.

36 To Lua Né á bó, á gō wééō ũ síana.

37 Má dō ké Ablahaū buin á ũ, áma ále ma wē, ké ìli ma yáda á nòseuo yái.

38 Yá pò má è ma Maewa ò mále o, yá pò á mà á mae kíi ò ále ké.

39 Ǿ aa òè: Ablahaū mé wá mae ũ. Ǿ Yesu òné: Tó Ablahaū òlesenaon á ũ, dō ále Ablahaū kea ké.

40 Tia kéwa ále ma wē, ma gbé pò ma síana'òé, síana pò má mà Lua kíi. Ablahaū i yá bee taa kéo.

41 Ale á mae kea kéē.

Ǿ aa òè: Naaenēon wá ũo. Wá mae mēndōē, òn Lua ũ.

42 Yesu òné: Tó á maen Lua ũ, dō á yemazi, asa Lua kíi ma bou ma mō. Mi mós rí maziaoo, aàpi mé ma zí.

43 Bóyái á ma yá midōo ni? Ké á fō swādo ma yáio yáie.

44 Á mae Ibiisi pón á ũ, aà pōēá ò á ye ké. Gbēdenan aà ũ za káau, i ze rí síanaoo, ké síana ku aà nòse guuo yái. Tó à eētò, aázia dāan we, asa eden aà ũ, egeō mideē.

45 Mapi sō mi síana'ò. A yái ili ma yá sio.

46 A guu, déme duuna èai? Lá síana mále o, bóyái ále ma yá sio ni?

47 Gbé pò de Lua pò ũ ì swādo yá pò Lua lé oie. A de Lua pò ũo, a yái ili swādo ma yáio.

48 Ǿ gbāadepio òè: Samali gbén n ũ! N táa víe! Wá yá na noa?

49 Yesu mè: Má táa seao. Mi ma Mae kpela, ò i ma kpēbo.

50 Mili wēele mà azia tobōo, Lua mé ì wēelemeē, òme yāgōgōna ũ.

51 Síana mále oé, gbé pò ma yá kūa a ga bauo.

52 Ǿ gbāadepio òè: Wá dō sa ké rí táa ví. Ablahaū gà rí ānabio píi, ò ríle o gbé pò n yá kūa a ga bauoa?

53 N de wá dezi Ablahaū pò gála yà? Anabio gāga b. Dé ríle nzia dile a ũi?

54 Yesu mè: Tó mále mazia tobōē, bee gbiao. Ma Mae pò ále me a de á Lua ũ, aàpi mé ì ma tobō.

55 Á aà dōo, áma má aà dō. Tó ma mè má aà dōo, máo de eede ũ lááwae. Má aà dō mé má aà yá kūa.

56 A dezi séia Ablahaū pōnakè ma gōo ea yá musu. A è, ò aà pō kēna.

57 Ǿ gbāadepio òè: Ni ka wè blakwi yāao, ò n Ablahaū èa?

58 Yesu òné: Síana mále oé, e wāo gé Ablahaū ii, má kú.

59 Ǿ aa gbē sēle wá aà pápaò. Ǿ à ũle à bō Lua ua.

9

Gbé pò wa ì vĩa gbágbaa

1 Ké Yesu lé bebe, à gbé pọ́ wa í vĩa è.

2 Ǿ aà ìwaọ aà là aa m̀: Metulu, dé duuna yáí ǿ wà gbépi ìi v̀ai? Aà zía pọ́ yáí yà, ge aà de ní aà dao pọ́e?

3 Yesu wèmá à m̀: I ké aà duuna ge aà de ní aà dao pọ́ yáí no. Ké wà Lua yákea ewà yáíe.

4 Sema wà gbé pọ́ ma zí yákea ke za gupua wéi. Gwāasina lé mọ́ ké gbēe a e yāe ke lo.

5 Gọọ pọ́ má kú dúnia guu, má de gupua ũ dúniae.

6 Ké a ò màa, à lé'í t̀ò búsuwa, ǿ a yà a màma aà wéowa.

7 A òè: Ge ñ oopi Siloe í guu. (Bee m̀ è í sísia.) Ǿ à gè oopi, ǿ à sù wé wēa.

8 Aà fáanideọ ní gbé pọ́ aa aà d̄o baakena ũọ m̀: Gbé pọ́ Ìo baake z̄oleapin weo l̀ò?

9 Gbēeọ m̀: Aàpi. Gbēeọ m̀: Aawo, ade b̀aàwae. Ḡeepi m̀: Mámé!

10 Ǿ aa aà là aa m̀: Kpelewa ní kè n wé w̄éi?

11 A wèmá à m̀: Gbé pọ́ wí me Yesu mé búsu yà a màma ma wéwa, à m̀ mà ge oopi Siloe í guu. Ké ma ge oopi, ǿ ma gu'è.

12 Ǿ aa aà là aa m̀: Aàpi ku má ní? A m̀: Má d̄o.

13 Ǿ aa gè Falisio k̄i ní gbé pọ́ de vĩa ũ yāpio.

14 A m̀ lè kámaboḡozi ǿ Yesu búsu yà à aà wé w̄èè.

15 Ǿ Falisio aà là lo: Kpelewa ní kè n gu'èi? A wèmá à m̀: A bèle ná ma wéwae. Ké má p̄ipi, ǿ ma gu'è.

16 Ǿ Falisio m̀: Gbépi í lo Lua k̄io, asa ìli kámaboḡozi yādao. An gbēeọ m̀: Duunkena a f̄i dabudabu bee taa kee? Ǿ aa k̄kpaalè.

17 Ǿ aa aà là lo: Mpi s̄o n gbé pọ́ à n wé w̄ène, níle e kpelewa aà yá musui? A m̀: Anabie.

18 N beeo gbāadeọ i si ké a de vĩa ũ ǿ aà wé w̄èo, ǿ aa gè aà de ní aà dao sísi.

19 Aa ní lá aa m̀: A nén laa? A aà í vĩa yāma yà? Kpelewa a kè àle gu'e sai?

20 Ǿ aà de ní aà dao wèmá aa m̀: Wá d̄o ké wá née. Wa aà í vĩae.

21 Ama lá a kè sa àle gu'e, wá d̄o. A aà la we, gbé gbāae, a f̄i azia yā'o.

22 Aà de ní aà dao ò màa, ké aale víake gbāadeọne yáíe. Asa aa zèò ké gbé pọ́ ò Yesuá Mesii, wà lousisikpe z̄èèe.

23 Bee yáí aà de ní aà dao m̀, gbé gbāae, aa aà la.

24 Gbé pọ́ de vĩa ũ yāpi sísia ḡen plaade guu ǿ aa òè: O ní sí ní Luao. Wá d̄o ké ḡeepiá duunkena.

25 Ǿ à m̀: Tó duunkena, má d̄o. Yá m̀endo má d̄o. Vian ma ũ yāa, ǿ mále gu'e sa.

26 Ǿ aa aà là aa m̀: Bó a k̀enei? A n wé w̄ène kpelewa ní?

27 A wèmá à m̀: Má òé k̀, i swáseio. Bóyāí á ye mai loi? A ye ḡo aà ìwaọ ũ s̄o yà?

28 Ǿ aa z̄ad̀wà aa m̀: Mm̄e ní de aà ìwa ũ we! Wam̄oowa M̄oizi ìwaon wá ũ.

29 Wá d̄o ké Lua yā'ò M̄oizie. Aàpi s̄o, wá d̄o gu pọ́ à b̀uo.

30 Ǿ ḡeepi òné: Yāb̄onsae ma we! A ma wé w̄em̄e, ǿ á d̄o gu pọ́ à b̀uoa?

31 Wá d̄o ké Lua lí swáse duunkenaọ yáio, í swáse a yāmana pọ́ í a p̄eā ke yáí.

32 Zaa Lua dúnia k̄ale, wi ma gbēe gbé pọ́ wa í vĩa wé w̄èo.

33 Tó gbépi i bo Lua kíio, a f̄ p̄e keo.

34 Ǿ aa òè: Wà n i duuna guu míomi, ò níle yádadawēea? Ǿ aa aà yà.

Luad̄saiá v̄takua

35 Yesu mà wà aà yà. Ké à aà è, à aà là à mè: Nle Gbēnazín Né náaikea?

36 Ḡs̄epi wèwà à mè: Mae, dén aà ūi, ké mà e aà náaikei?

37 Yesu òè: N aà è, aapi mé lé yá'onno.

38 Ǿ ḡs̄epi òè: Dii, mále n náaike. Ǿ à kùlèè.

39 Ǿ Yesu mè: Gb̄é kpaalea yáí ma moí dúniau la, ké wésiađe gu'e, wékēnao i ḡo v̄la ū.

40 Falisie ku we. Ké aa yápi mà, aa òè: Wápi, v̄laon wá ū s̄oa?

41 Ǿ Yesu òné: Tó v̄laon á ū, d̄s̄ á duuna v̄io. Lá ále o á wé k̄ea, á duuna ḡí kue.

10

Yesuá sādān maa

1 Siana mále oé, gbé p̄o lí ḡe s̄a kaa léuo, i v̄i kaaa gupālei, adeá kpáie, kpáiweliwēe.

2 Gbé p̄o i ḡe kaa léu s̄o, ade mé sādāna ū.

3 Kaa lé d̄šana i zewē adee, s̄ao s̄o aa aà bo d̄s̄. I a s̄ao sísi an baade t̄owa, i boleŋno.

4 Tó à b̄leŋno, i d̄saané, aabo teaazi, ké aa aà bo d̄s̄ yáí.

5 Aali we t̄e gbēpālezio. Aai bàalèè, ké aa gbēpāle bo d̄so yáí.

6 Yesu yápi l̄eŋné, ò aai d̄s̄ bó yá a ònéo.

7 Bee yáí Yesu èa òné: Siana mále oé, máme má kaa lé ū s̄aone.

8 Gbé p̄o aa d̄saameoá kpáione, kpáiweliweone nípii, ò s̄ao i ní yāmao.

9 Máme má kaa lé ū. Gbé p̄o ḡe ma guu a aafia'e. Alio ḡe alio bo, ali p̄oblekii e.

10 Kpáí'oa yáí ò kpáí i moí, i p̄o de i p̄o òokpa. Ma moe, ké gb̄é aao wēni v̄i, aabo v̄i à k̄e zài.

11 Máme má sādān maa ū. Sādān maa i gi a wēnii a s̄ao yáí.

12 Gb̄ewinaá sādān maa no. Lá s̄ao de aà p̄o ūo, tó a è àwalewana lé mó, i s̄ao to we à bàalèè, ò àwalewana i s̄ao kúkú i ní fáaa.

13 Gb̄épi bàa lío kú ní s̄ao, ké a de gb̄ewina ū yáí.

14 Máme má sādān maa ū. Má a s̄ao d̄s̄, mé aa ma d̄s̄,

15 lá Mae Lua ma d̄s̄ mé má aà d̄owa. Mále ḡi ma wēnii an yáí.

16 Má s̄a páleo v̄i aa ku kaa beeuo. Sema mà d̄saané s̄o. Aa ma bo ma, kp̄asa i ḡo m̄endo ní d̄anao m̄endo.

17 Mále ḡi ma wēnii ké mà ea si lo yáie. A yáí Mae Lua yeimazi.

18 Gb̄ee a ma wēni siao, má ḡi ní maziao. Má a giia zé v̄i, mé má a sia zé v̄i b. Yá p̄o ma Mae dilemēen we.

19 Yápi yáí Yuda gb̄adeo k̄okpaalè b.

20 An guu gb̄é daside mè: A t̄aa v̄ie, aà mi líaa. Bóyáí ále swáse aà yáii?

21 An gb̄eeo mè: T̄aa de yá'oan weo. T̄aa a f̄o v̄la wé w̄e?

Yesu a luake oané

22 Lua kpé sak̄ea Yelusaleū dikpe kà. Buziēe,

23 ò Yesu lé bebe Lua ua a gu p̄o w̄i me Salomoo bilandaau.

24 Ǿ Yuda gbāadeo līaaazi aa à là aa m̀̀: Nyō wá tó looa e boe ni? Tó Mesiin n ũ, owēē wásawasa.

25 Ǿ Yesu wemá à m̀̀: Má òé, i sio. Yá pó mále ke rí ma Mae tóo, yápi mé a seela ũ.

26 Apiō sō i sio, ké á de ma são ũo yáí.

27 Ma são ì ma yãma. Má rí dō mé aaiō temazi.

28 Mi wēni láasai kpámá, aa gaga bauo. Gbēe a fō rí bo ma oziō.

29 Ma Mae mé rí kpaa, mé aà zōo de gbépiia. Gbēe a fō rí bo aà oziō.

30 Mapi rí ma Maeo wá douē.

31 Gbāadepiō gbē sèle lo, aa ye aà pápaò aa aà de.

32 Ǿ Yesu òné: Ma yãmaa pó ma Mae dàmēeo kēé dasi. A kpele yáí á ye ma pápa rí gbēoi?

33 Ǿ gbāadepiō wèwà aa m̀̀: Wá ye wá rí pápa rí gbēo yãmaa pó rí kè yáí no. Ké n dōe rí Luao yáíe. * Gbēnazinan n ũ, ñ n nzia díle Lua ũ.

34 Ǿ Yesu wemá à m̀̀: Lua ò á ikoyã láu à m̀̀, luaon rí ũ.†

35 Lua i o gbé pó àle yá'onépiōne luao lé? Aà yá bādea ví sōo.

36 Ma gbé pó ma Mae ma díle adoa à ma zí dúnia guu sō, ké ma m̀̀ Lua Nén ma ũ, bóyáí a m̀̀ ma dōe rí Luaoei?

37 Tó mále ma Mae kea keo, ásu ma yá sio.

38 Tó mále ke sō, baa tó i ma yá sio, à ma náaike ma yākeao yáí, ké à e dō sáasá Mae Lua ku ma guu mé má kú aà guu.

39 Ǿ aa èa lé zewēle wá aà kú, ñ à p̄limá.

40 Ǿ à èa gè Yuudē baale, gu pó Zaa gbéó da'ilekèu s̄ia. A ḡoplakè we,‡

41 ñ wá m̀̀ aà k̄i dasidasi wá m̀̀: Baa ké Zaa i dabudabue keo, yá pó a ò gbéé bee musu piá síanae.

42 Ǿ wá aà náaikè we dasi.

11

Lazaa gaa

1 Gbé pó w̄i mé Lazaa lé gyáke Betani, wéle pó aà dāeo Maliamá rí Maatao ku.

2 Maliamapi mé noe pó tulale kà Diiwa à aà gbá wàa rí a mikáo ũ.

3 Ǿ Lazaa dāepiō lékpāsākè Yesue aa m̀̀: Dii, n gbēna lé gyáke.

4 Ké Yesu yápi mà à m̀̀: Gyápi miá ga no. Ké Lua zōoke bo gupuau yáíe, Lua Né i tōbo a musu.

5 Yesu ye Maata rí aà dāunao rí Lazaozi.

6 Aà Lazaa gyákea baomaa gbea à kè gu pó á kúu ḡia ḡo pla.

7 Bee gbea ñ a ò a íwaone: Wá ea gé Yude.

8 Ǿ aà íwao òè: Metulu, gbāadeo ye n pápa rí gbēo i gēgēo, ñ rí ye wá ea gé we la?

9 Yesu m̀̀: Fāane do lelu kuepla nolo? Gbé pó lé bebe fāane lí gēmboleo, ké àle gu'e dúniae bee gupua yáí.

10 Tó àle bebe gwáasina, a gēmbolee, ké a gupuapi vío yáí.

11 Yápi oa gbea Yesu òné: Wá gbēna Lazaa i'ò. Mále gé aà vuic.

12 Ǿ aà íwao òè: Dii, tó àle i'oe, a aafia'e.

13 Lazaa gaa yá Yesu lé oné, ñ aale e i'oe síana.

14 Ǿ Yesu òné sa wásawasa: Lazaa gae.

* 10:33 Lev 24.16 † 10:34 Sou 82.6 ‡ 10:40 Zaa 1.28

15 Ma pɔ kɛna kɛ mǎ kú weo, kɛ à e à ma náaike yáí. Wà gé aà kíí.

16 Ǿ Tomaa pɔ wí mɛ Sĩa ò a gbɛ́ɔnɛ: Wà gé, wí ga ní Diiio sɔ.

17 Ké Yesu kà we, à mɔ lè wà Lazaa vì à kè gɔɔ sííɔ kò.

18 Bɛtani ku kái ní Yelusaleũo lán kiloo àaɔ taawa.

19 Yuda gbãadeɔ bò we dasi aa mò Maata ní Maliamao kíí an nòse níniiné an dǎo ga yá musu.

20 Ké Maata mà Yesu lé mɔ, à gè daiaàlɛ. Maliama gò zɔlɛa bɛ.

21 Ǿ Maata ò Yesue: Dii, tó ní kú la yãa, ma dǎo a gao.

22 Baa tia má dɔ kɛ yá pɔ ní gbèa Luawa, a kɛnɛ.

23 Yesu òè: N dǎo a vu.

24 Maata òè: Má dɔ kɛ a vu zí pɔ gɛɔ vu gɔɔgbɛzǎzǎ.

25 Yesu òè: Mámɛ má gbé pɔ í gɛɔ vu à wɛni kpámá ũ. Baa tó ma náaikena gǎ, a gi ào kuɛ.

26 Gbé pɔ kú mé àlɛ ma náaike a ga bauo. N bee sĩa?

27 Maata òè: Ao Dii, má sí kɛ Mesii, Lua Né pɔ wà mɛ a mɔ dúnia guun n ũ.

Lazaa vua

28 Ké Maata yápi ò, à gè a dǎuna sísi, a òè asii guu: Metulu mò, àlɛ n gbea.

29 Ké Maliama yápi mà, à fɛlɛ kpakpa, àlɛ gé aà kíí.

30 Yesu i gɛ wéle guu yãao, a ku gu pɔ Maata dǎuaàlɛ gílaɛ.

31 Gbãadepiɔ ku kpéu ní Maliamao, aale aà nòse níniè. Ké aa è à fɛlɛ ní wãao à bò, aa bò tɛaàzi, asa aalɛ e àlɛ gé ɔlɔbi miaaɛ.

32 Ké Maliama kà gu pɔ Yesu kúu, kɛ à aà è, à kùlɛ aà gbázi a òè: Dii, tó ní kú la yãa, ma dǎo a gao.

33 Yesu è àlɛ ɔlɔbi mé gbãade pɔ mǎaànpɔpiɔ lé ɔlɔbi lɔ. Ǿ tòlobi zúaàgu, aà pɔ yà.

34 Ǿ à mɛ: A aà vì má ni? Aa wèwà aa mɛ: Mae, mɔ n gwa.

35 Yesu wé'ikàu.

36 Ǿ gbãadepiɔ mɛ: A gwa lá a yeaàzi.

37 Ǿ an gbèeɔ mɛ: Aà gbé pɔ à vì a wé wè, a fɔ gi Lazaa ga yãao lé?

38 Ké Yesu lé gé miapi kíí, ɔ tòlobi zúaàgu lɔ. Miapiá gbè'ɛɛ, gbé gbèɛ ta a lélɛ.

39 Yesu mɛ: A gbepi go ɛpile. Ǿ gɛpi dǎe Maata òè: Dii, à yaikè kò, asa à kè gɔɔ sííɔɛ.

40 Yesu òè: Mí onɛ, tó nílɛ ma náaike, níyɔ Lua zɔɔkɛ eo lé?

41 Ǿ wà gbepi gò. Yesu wɛsɛ musu à mɛ: Baa, ma n sáaukè kɛ n ma yãma.

42 Má dɔ kɛ níɔ ma yãma gɔɔpii, áma má ò bíla pɔ kú la yáíɛ, kɛ aa e si níɛ n ma zǎ.

43 Ké a ò beewa, à pùna ní lɔɔ gbãao à mɛ: Lazaa, mɔ n bɔ.

44 Ǿ gbé pɔ gǎpi bò, pólɛ fífla aà mɛwa mé zwãa yea aà miwa. Yesu òné: A pɔ polowà, í aà gbaɛ.

Lɛkpaata Yesuzi

45 Yuda gbãade pɔ aa mò Maliama kíipiɔ, kɛ aa yá pɔ Yesu kèpi è, aa aà náaikè dasi.

46 Ama an gbèeɔ gè Falisiɔ kíí, aa yá pɔ Yesu kè òné.

47 Ǿ sa'onkiaɔ ní Falisiɔpiɔ gbãadeɔ gbèa kɔkãaawa aa mɛ: Gbépi lé dabudabukɛ dasi, wá sé kpɛlewa ni?

48 Tó wá tò àlẹ kẹ màa, wa aà náaike píiẹ, Lomadeᵛ i mᵛ wá Lua kpé ní wá buio suumpa píi.

49 Ǿ an gbēdo Kaaifa pᵛ de sa'onkia ũ wē bee òné: A yāe dᵛo.

50 Ké gbé mēndo gaa wápii gbeyu maa de wá bui midεala, á dᵛo lé?

51 I yá bee o ní aziaoo. Ké a de sa'onkia ũ wē bee yáí, ᵛ à ānabikεkè à dᵛaa lá Yesu a su ga Yudaᵛ gbeyu ò.

52 I kẹ Yudaᵛ ní tēε no, ní Lua né pᵛ fáaaace lo, ké aà ní kẹ mē doũ.

53 Za zibeezi ᵛ gbāadepiᵛ zè ní Yesu deao.

54 A yáí tò Yesu i bᵛ gupuaui ní guu lo. Ǿ à gè zᵛεwia pᵛ kú gbáa léa, wí mε Eflaiũ. A gᵛᵛplakè we ní a iwaᵛ.

55 Yudaᵛ Gēamusu dikpe káikù. Wà bᵛ zᵛεwiaᵛ guu dasidasi, wá gè Yelusaleũ e dikpepi àᵛ ka gbáᵛa yáí.

56 Wàlε Yesu wεelε, wa zεa Lua ua, wàlε kᵛ lala wá mē: A è kpelewai? A we mᵛ dikpeue?

57 Sa'onkiaᵛ ní Falisiᵛ dílε tó gbēε Yesu kúki dᵛ, aà oné ké wá e aà kú.

12

Tulalekaa Yesu gbáwa

(Mat 26.6-13, Maa 14.3-9)

1 Gēamusu dikpe gᵛᵛ soolo, ᵛ Yesu mᵛ Betani, Lazaa pᵛ à aà vù à bᵛ gau bε wéleu.

2 Wà blékè Yesuε we. Maata mé lé blε kpaalε, mé Lazaa ku bleblenaᵛ guu ní Yesuo.

3 Ǿ Maliama tulale bui maa ᵛde sè mᵛò, à kà litili guo, ᵛ a kà Yesu gbáwa à aà gbápiᵛ wáa ní a mikāo. Tulale gí lí kpéa.

4 Yesu iwaᵛ do, Yudasi Isaliᵛti pᵛ a Yesu kpámá mē:

5 Tulale bee ᵛa kà wē do zí ᵛa ũ. Bóyáí wi yía wá a ᵛa kpà taasideᵛwao ní?

6 I bee o taasideᵛ wēnagwaa yáí no, ké kpáíε yáíε. Ǿmε lo mᵛbᵛᵛ kũa, lo ᵛa kini kuluyeye.

7 Ǿ Yesu mē: Nᵛepi tó. Aà bee ulε e ma gε kpelagᵛᵛ.

8 Taasideᵛ kúánᵛ gᵛᵛpiiε, * āma máᵛ kúánᵛ gᵛᵛpiio.

9 Yuda gbāadeᵛ mà Yesu kú Betani, ᵛ aa gè we dasidasi. I kẹ Yesu yáí aa gèi adoo, ké aa Lazaa pᵛ Yesu aà bᵛ gau e bε.

10 Ǿ sa'onkiaᵛ zèᵛ aa Lazaa de lo,

11 asa aà yáí ᵛ gbāadeᵛ lé kémá dasi, aalε Yesu náaike.

Gbāakpaa Yesuzi Yelusaleũ

(Mat 21.1-11, Maa 11.1-11, Luk 19.28-40)

12 Ké a gu dᵛ, bíla pᵛ mᵛ dikpeuo mà Yesu lé mó Yelusaleũ,

13 ᵛ aa kpakpalaᵛ zᵛzᵛ aa gè daioaàlε. Aalε wiilε aalε mε:

Gbāa kε!

Báaaden gbé pᵛ lé mó ní Dii tᵛo ũ!

Báaaden Isailiᵛ Kía ũ!†

14 Yesu zaa*ina è, à dikpe lá a kēa láuwa wá mē:

15 Siᵛnadeᵛ, ásu víakeo.

A kía lé mó dia zaa*in bᵛᵛ kpe.‡

* 12:8 Iko 15.11 † 12:13 Sou 118.25-26 ‡ 12:15 Zkl 9.9

16 Aà ìwàᵛ i yápi midᵛ gíao. Yesu fεε taa gawi guu gbεa ᵛ aa dᵛ sa ké wà yápi kèè àà yá musuε, mé nípiᵛ wà apii kèè.

17 Ké Yesu Lazaa sísi à bᵛ miau à aà vù à bᵛ gau, gbé pᵛ kuaànᵛ a baokpàkpané.

18 A yáí bíla gè daiaaε, asa aa mà à dabudabupi kèε.

19 Ǿ Falisiᵛ òkᵛε aa mè: A èa? Wá fᵛ pᵛε wowàᵛ. Gwa, dúnia bᵛ tεaàzi.

Yesu a ga yá'oa

20 Gelekiesᵛ ku gbé pᵛ aa mᵛ lousisii dikpεuᵛ guu,

21 ᵛ aa gè Besaida pᵛ kú Galile gbé Filipi kíi, aa wabikèwà aa mè: Mae, wá ye Yesu kᵛ'eai.

22 Filipi gε ò Andeleε, ᵛ aa gè wa ò Yesuε sánu.

23 Yesu òné: Gbēnazín Né tᵛbᵛgᵛᵛ kà.

24 Siana mále oé, tó pᵛwena i gē tíu à fᵛmbasibᵛᵛ, ìᵛ ku adoe. Tó à fᵛmbasibᵛᵛ sᵛ, ì né'í maamaaε.

25 Gbé pᵛ ye a wēnii, wēnipi a vūaawà. Gbé pᵛ gí a wēnii dúniaε beeu sᵛ, ade aᵛ ku gᵛᵛpiiε.

26 Tó gbé ye zíkεmεε, aàᵛ tεmazi, ma zíkεnapi iᵛ ku gu pᵛ má kúu. Tó gbé lé zíkεmεε, ma Mae a aà kpela.

27 Tiasa ma pᵛ yà. Kpelewa má oi? Mà o, Baa, ma bᵛ yá pᵛ lé mᵛau yà? Aawo! Ma mᵛ yá pᵛ lé mᵛapi yáíε.

28 Baa, tᵛᵛ. Ǿ lᵛᵛ bᵛ luabε à mè: Má bᵛ kᵛ, mé má εa bᵛ bᵛ.

29 Ké bíla pᵛ kú we mà aa mè: Lou mé vᵛ. Gbēε mè: Malaika mé yá'òè.

30 Ǿ Yesu òné: I ke ma yáí lᵛᵛpi bᵛio, á yáíε.

31 Yá a zᵛε dúniaε beewa sa. Wa dúniaε bee kía bᵛ kpalau sa.

32 Mapi sᵛ, tó wà ma sε ma dᵛ musu, má bui pii sísi aa mᵛ ma kíi.

33 Ké Yesu ò màa, à dᵛaa lé ga pᵛ a su ga yá'oε.

34 Ǿ bíla òè: Wá mà a ku ikoyá láu wà mè, Mesii aᵛ ku gᵛᵛpiiε, § mé n mè wa Gbēnazín Né sε dᵛ musu sᵛ bε? Déme Gbēnazín Népi úi?

35 Yesu wémá à mè: Gupua kuaánᵛ gᵛ yᵛᵛε. Gᵛᵛ pᵛ á gupuapi vᵛ, aᵛ beu, ké gu su siwáᵛ yáí. Gbé pᵛ bε gusiau líᵛ dᵛ gu pᵛ àε géuo.

36 Gᵛᵛ pᵛ á gupua vᵛ, à gupuapi náaike, í gᵛ gupua gbéᵛ ũ. Ké Yesu ò màa, ᵛ à gè ùlené.

Yuda gbāadeᵛá Yesu náaikεnsaiᵛε

37 Baa ní dabudabu dasi pᵛ a kè ní wáaᵛ, aai aà náaikeo,

38 ké yá pᵛ ānabi Isaia ò e pa yáí à mè:

Dii, gbēε i bao pᵛ wá kpà sio.

Wà n gbāa è, wi dᵛo.*

39 Aai we aà náaikèᵛ, asa Isaia ò lᵛ:

40 Lua ní wé vᵛakùnέ ké aasu gu'eo, à ní nᵛε tatané ké aasu yāma aa εa suwa, i ní gbágbāo yáí.†

41 Isaia bee ò ké à Yesu gawi èᵛ yáíε, ᵛ à aà yā'ò.

42 N beeo gbāadepiᵛ Yesu náaikè dasi. Falisiᵛ yáí ᵛ aaliᵛ ye wà dᵛmáᵛ, ké wasu lousisikpεzᵛnéo yáí.

43 Asa aa ye gbēnazinao ní sáaukpa de Lua ní sáaukpa.

44 Ǿ Yesu pūna à mè: Gbé pò lé ma náaike, i ke mapi àle a náaike adoo, àle gbé pò ma zī náaike lɔ.

45 Gbé pò lé ma e lé gbé pò ma zī ee lɔ.

46 Ma mo dúnia guu gupua ũe, ké gbé pò lé ma náaike su à ku gusiau lɔo.

47 Gbé pò ma yāmà mé a kūao, i ke mame má yādaaàlao, asa mi mo yā dai dúniala no, ma mo dúnia suabaie.

48 Gbé pò gimazi mé i ma yá sio, yákpale lé aà dāe. Yá pò má dàèpi mé a zōlewà gōgbēzāzī.

49 Asa mi yāe o ní mazīaoo. Yá pò má ò ní yá pò má dānéo, ma Mae pò ma zī mé dilemēe.

50 Má dō ké yá pò a dàmeēá wēni láasai yāe. Beewa yá pò mále o, mále o lá ma Mae òmēewa.

13

Yesu a iwao gbá pipia

1 E Gēamusu dikpe àò ka, Yesu dō ké a bɔa dúniae bee guu taa a Mae kíi gōo kà. Lá a ye a gbēzī dúnia guu, a yeñzi e a wēni léwae.

2 Aale poble. Ibiisi dà Simō Isalioti né Yudasie a sōu kò, ké aà Yesu kpámá.

3 Yesu dō ké a Mae pōpii nàe a ɔzī. A dō ké a bɔ Luapi kíi, mé a ea lé tá aà kíie.

4 Gōo pò aale poble, Yesu fēle à a ula bɔ kàle, ɔ à saveti se dò a pi.

5 Bee gbēa à ikà ta guu, ɔ à nà a iwao gbá pípiawa, àle waa ní saveti pò á dò a pipio.

6 Ké à kà Simō Piēe kíi, Piēepi òè: Dii, nīme nýɔ ma gbá pípimēea?

7 Yesu wēwà à mè: N yá pò mále ke dō glao. Nyō dō gbēzā.

8 Piēe òè à mè: Nyō ma gbá pípimēe bauo. Yesu òè: Tó mi n gbá pípio, wáɔ yāe vī ní kōo lɔo.

9 Simō Piēe òè: Dii, i ke ma gbáe adoo, ma ɔ ní ma mioe lɔ.

10 Yesu òè: Gbé pò zu'ò baa kú ní a gue pípiaoo, sema aà gbá, asa a zēae. A gbāsīo, āma i ke ápii no.

11 A dō gbé pò a su à a kpámá. A yáí à mè aa gbāsīsai nīpio.

12 Ké à ní gbá pipiné a làa, à a ula se dà, ɔ à zōle lɔ. A òné: A yá pò má kèé dōa?

13 I omēe Metulu ge Dii. Ale o a zéwae, asa má de a ũe.

14 Lá ma gbé pò má de á dii ní á yādanedeo ũ ma á gbá pípié, aliɔ kō gbá pipi sō.

15 Ma a taa kèé. Aliɔ ke lá má kèéwa.

16 Sīana mále oé, zōblena lío de a diilao, zina lío de gbé pò a zīlao.

17 Lá a yá bee dō, báaadeɔn á ũ tó ále ke.

18 I ke ápii yá mále oo. Má gbé pò má sèò dō. Sema yá pò kēa láue bee pa wà mè:

Gbé pò wi okāaa ta dou mé bò ma kpe.*

19 Mále oé tia e àò gé mói, ké tó à mò, á sí mame má aà ũ.

20 Sīana mále oé, tó gbé gbé pò ma aà zī dile, à ma dilee. Tó gbé ma dile sō, à gbé pò ma zī dilee.

* 13:18 Sotū 41.10

Yesu dɔaa Yudasi ní Piεεo yá'oa

(Mat 26.20-35, Maa 14.17-31, Luk 22.21-34)

²¹ Ké Yesu bee ò, tòlobi zùaaɔgu, ɔ a òné wásawasa à mè: Siana mále oé, á gbèdo mé a ma kpámá.

²² ɔ aà ìwaɔ kɔ gwàgwa, aa bìlikè gbé pɔ àle owa.

²³ Iwa mendo pɔ Yesu yeaàzi gengesekea aà saε.

²⁴ ɔ Simɔɔ Piεε lesuikèè aà Yesu la gbé pɔ àle o.

²⁵ ɔ ìwapi sɔkpàle Yesuzi à aà là à mè: Dii, dé ni?

²⁶ Yesu wèwà à mè: Má Ìmazɔ dowá, mí kpá adewa. ɔ à Ìmazɔ dowá a kpá Simɔɔ Isalioti né Yudasiwa.

²⁷ Ké Yudasi Ìmapi sí, Setáu gèaaɔgu gòɔ. ɔ Yesu òè: Yá pɔ ñle ke ke kpakpa.

²⁸ Gbé pɔ aale pɔbleɔ, an gbèe i dɔ bɔyáì Yesu bee òièo.

²⁹ Lá Yudasi mé Ìò mòbɔɔ kùá, ɔ gbèeɔ lé e Yesu òè aà gé dikpe pɔ pɔ aa yeiò lúie ge aà gé pɔe kpáì taasideɔwaε.

³⁰ Ké Yudasi Ìmapi sí, à bò gòɔ. A mɔ lè gwáε.

³¹ Ké Yudasi bò, Yesu mè: Tiasa Gbènazin Né a tɔbɔ, mé Lua a tɔbɔ aà yá musu.

³² Tó Lua tɔbò aà musu sɔ, Lua a aà tɔbɔ a kúì mé a bɔ gòɔε.

³³ Ma gbéɔ, ma kuaánɔ gò yɔɔε. A ma wèele, áma mále oé tia lá má ò gbàadeɔnɛwa, á fɔ gé gu pɔ mále táuo.†

³⁴ Mále yá dafu dileéε, àliò yekòì. Lá má yeázi, ápiò sɔ àliò yekòì màa b.

³⁵ Tó á yekòì, ɔ gbépii a á dɔ ma ìwaɔ ù.

³⁶ Simɔɔ Piεε aà là à mè: Dii, ñle tá má ni? Yesu wèwà à mè: Gu pɔ mále táu, ñyɔ fɔ temazi gíao. Gbezá ɔ ñyɔ mɔ.

³⁷ Piεε òè: Dii, bɔyáì má fɔ tenzi tiao ni? Má gí ma wèniì n yáì.

³⁸ Yesu mè: Nyɔ gi n wèniì ma yáì ló? Siana mále onε, e ko àò gé lezui, ñyɔ lelekpamazi gèn aaɔ.

14

Yesu mé luabε zé ù

¹ Asu tó á pɔ yao. A Lua náaike, í ma náaike.

² Ma Mae bε kpé ví dasi, mále gé gukεkeiéε. Tó a de màao, dɔ mi oéo.

³ Lá mále gé gukεkeié, má εa mɔ mà á séle táánɔ ma kúì, ké ápiò sɔ àò ku gu pɔ má kúu.

⁴ A gu pɔ mále táu zé dɔ.

⁵ ɔ Tomaa òè: Dii, wá dɔ gu pɔ ñle táuo. Wá fɔ a zé dɔ kpelewa ni?

⁶ Yesu wèwà à mè: Máme má zépi ù, máme má siana ní wèniò ù. Gbèe lí e gè ma Mae kúì ma kèse kúsaio.

⁷ Tó á ma dɔ, dɔ á ma Mae dɔ. Za tia a aà dɔ mé a aà è.

⁸ ɔ Filipi òè: Dii, ñ n Mae ɔlɔwèε. Bee a mɔwá.

⁹ Yesu òè: Filipi, má kúánɔ za gbáo, ɔ ní ma dɔoa? Gbé pɔ ma e ma Mae èε. Bɔyáì ñle o mà a Mae ɔlɔéí?

¹⁰ Ké má kú ma Mae guu mé ma Mae ku ma guu, ni sio lé? Yá pɔ mále oé, mále o ní mazíao. Ma Mae pɔ kú ma guu mé lé a yákeao ke.

¹¹ Ké má ò má kú ma Mae guu mé ma Mae ku ma guu, à ma yá sí. Tó màan sɔo, à si ma yákeapiò yáì.

† 13:33 Zaa 7.34

12 Siana mále oé, gbé pò lé ma náaike a yá pò mi kepiò ke. A ke de beesla se, ké mále tá ma Mae kíi yáí.

13 Má yá pò a a wabikè ní ma tóo ke, ké ma Mae e tóbò ma musu yáí.

14 Tó a yáe wabikè ní ma tóo, má ke.

Yesu legbèa a Nisina yá musu

15 Tó á yemazi, áo yá pò má diléò kúa.

16 Má gbèa ma Maewa, i á gba Zennode pàle pò áo kúáno gòpíi*

17 Nisín síande ũ. Dúnya gbéò fò àà diléò, asa aale àà eo mé aa àà dõ. Apíò á àà dõ, asa a kúáno mé áo kú á guu.

18 Má á tó ádoò, má éa mò á kíi.

19 A gò yòe ké dúnya a ma e bo, áma á ma e. Ké má kú yáí, áo ku sò.

20 Goo bee áo dõ ké má kú ma Mae guu, á kú ma guu, mé má kú á guu.

21 Gbé pò ma yádiléao dà mé a kúa, ade mé yemazi. Ma Mae áo ye gbé pò yemazizi, mé máo yeaàzi, mí azia òbè.

22 O Yudasi àà là, i ke Yudasi Isalioti gbé no: Dii, bó yá mé mò, ríyò nzia òbòwèè, mé dúnya a n eo ni?

23 O Yesu wèwà à mè: Tó gbé yemazi, áo ma yá kúa. Ma Mae áo yeaàzi, wí mò àà kíi, wí zòleàànò.

24 Gbé pò yemazio ma yá kúao. Yá pò ále mapi i bó ma kíio, à bò ma Mae pò ma zì kíie.

25 Ma yápi òé gòò pò má kúáno.

26 Ma Mae a a Nisina zì ní ma tóo Zennode ũ. Ome a yápii dadaé, i to yá pò má òé òágu píi.

27 Mále á tó ní aafiao, mazia aafia ò mále á gba. Mále á gba lá dúnya í ní gbawao. Asu tó á pò yao, ásu sòdeedeekèo.

28 A mà, má òé mále tá, mí éa mò á kíi. Tó á yemazie, dõ á pò na, ké mále tá ma Mae kíi yáí, asa ma Mae demala.

29 Má òé tia e àò gé kei, ké tó à kè, á ma náaike.

30 Má e yá'òáno gbàa bo, asa dúnyaè bee kía lé mó. A iko víao,

31 áma lá ma Mae dàmeè ò mále ke, ké dúnya e dõ má yeaàzi. A fèle wà go lakii.

15

Yesu mé vèeli síande ũ

1 Máme má vèeli síande ũ, ma Mae mé vèebude ũ.*

2 I gõna pò pea ne'isai píi zòe, ò ì a ne'ina píi mibo, ké a ne'ia káfí yáí.

3 Apíò á zèae yá pò má òé yáí.

4 Aò naa mapiwa lá má naawáwa. Ligõna lí fò ne'í ní azlaoo, sema àò pea lidawa. Maae apíò á fò káfíakèo, sema àò naaa bàasio.

5 Máme má vèe lida ũ, áme á a gõnao ũ. Gbé pò naaa mé má naawà, ade a káfíakè maamaae, asa á fò pòe ke ma saio.

6 Tó gbé naaaò, wa àà vúaa, lá wí ligõna zò vúaa à giigaga, wà séle kátèu à tékūwae.

7 Tó á naaa mé ma yá kú á sòu, à pò pò á yei wabike, í e.

8 Tó a káfíakè maamaa, áo de ma ìwaò ũ síana, ma Mae i tóbò.

* 14:16 Zln 2.1-4 * 15:1 Isa 5.1-4

- 9 Má yeázi lá ma Mae yemaziwa. A ze ní ma yeaázio.
 10 Tó á yá pó má díleᵒ kūa, á zea ní ma yeaázion we, lá má yá pó ma Mae díleᵒ kūa mé má zea ní aà yeamaziowa.
 11 Ma yápio òé, ké àᵒ pᵒna pó má ví ví, á pᵒna i ke zài.
 12 Yá pó má díleén ke: Aᵒ yekᵒi lá má yeáziwa.†
 13 Tó gbé gī a wēnii a gbēnaᵒ yái, gbēe aᵒ ye gbéi de beelao.
 14 Tó ále yá pó má díléé ke, ma gbēnaᵒn á ũ.
 15 Má oé zòblenaᵒ lᵒo, asa zòblena líᵒ a dii bᵒole dᵒo. Máᵒ oé sa gbēnaᵒe, asa yá pó má mà ma Mae kíi ᵒ má òé pii.
 16 Amē i ma seᵒ, máme ma á sé, mé ma á zī à gé káfiakēi, káfiá pó aᵒ ku, Mae Lua i á gba pó pó a a wabikèwa ní ma tᵒo.
 17 Yá pó má díleén ke: Aᵒ yekᵒi.

Dúnia zaa Yesu ní a gbéᵒgu

- 18 Tó dúnia zàágu, àᵒ dᵒ ké à zàmagu á ãa.
 19 Tó dúnia gbéᵒn á ũ, dᵒ dúnia yeázi. Lá ma á sé ma á bó dúnia guu, á de a gbéᵒ ũo. Bee yái dúnia zaiágu.
 20 A to yá pó má òé dᵒágu. Zòblena líᵒ de a diilao. Lá aa íadàa, màa aa dawá sᵒ. Tó aa ma yá kūae, aao á yá kūa sᵒe.
 21 Aa yá beeᵒ keé pii ma tᵒ yái, asa aa gbé pó ma zī dᵒo.
 22 Tó mi mᵒ ma yá'ònéo, dᵒ aa duuna vío. Tia kéwa an duuna awa vío.
 23 Gbé pó zamagu za ma Maegue sᵒ.
 24 Tó mi yá pó wi ke yāao ke an guuo, dᵒ aa duuna vío. Tia kéwa aa yá pó má kèᵒ è, ᵒ aa zàmagu ní ma Maeo wápii,
 25 ké yá pó kú Mᵒizi ikoyá guu pa, wà mè aa zàmagu pā.‡
 26 Tó Zennᵒde pó má aà gbaewá bᵒ ma Mae kíi à mᵒ, Nisín síande pó í bᵒ aà kíipi, aᵒ de ma seelade ũ.
 27 Apᵒi sᵒ áᵒ de ma seeladeᵒ ũ, ké á kumanᵒ za káau yái.

16

- 1 Ma yá beeᵒ òé ké ásu fuo yáie.
 2 Wa lousisikpezᵒé. A gᵒᵒ lé mᵒ se ké gbé pó á dé aᵒ e ále zike Luaee.
 3 Aa yápio keé ké aa ma Mae ní mapio dᵒo yái.
 4 Ma yá beeᵒ òé, ké tó a gᵒᵒ kà, íᵒ dᵒ má òé kᵒe.
Lua Nisina zī
 Mi yá beeᵒ òé za káauo, ké má kúanᵒ yái.
 5 Mále tá gbé pó ma zī kíi sa. A gbēe i ma la gu pó mále táuo.
 6 A pᵒ siakù sa, ké ma yá beeᵒ òé yái.
 7 Síana mále oé, ma taa a àikéé, asa tó mi tao, Zennᵒdepi a mᵒwáo. Tó ma ta, má aà zīwá.*
 8 Tó à mᵒ, a dúnia eekaè a ᵒzī duuna ní maakeao ní yákpalekeao yá musu,
 9 duuna yá musu, ké aai ma náaikēo yái,
 10 maakea yá musu, ké mále tá ma Mae kíi, mé á ma e lᵒo yái,
 11 yákpalekea yá musu, ké wà yákpalekè ní dúniae bee kiao yái.
 12 Má yáví dasi mà oé lᵒ, ãma á yápio fᵒ gīao.

13 Tó Nisín Síande mò, a dɔaaé síana píi guu. A yá'o ní azíao, yá pɔ a mà ã ali o, i yá pɔ lé mɔɔ baokpaé.

14 A ma tɔɔ, asa ãme a ma yá sélé siué.

15 Pɔ pɔ ma Mae ví píiá ma pɔé. A yáí ma mà a ma yá sélé siué.

16 A gò yɔɔ ké á ma e ɔo, à gò yɔɔ ɔ í ma e.

Pɔsia lílea pɔna ũ

17 ɔ aà íwaeɔ òkɔe: Bó yá àle owɛe wei? A mà à gò yɔɔ wá a e ɔo mé à gò yɔɔ ɔ wí a e. A mà ɔ àle tá a Mae kíi.

18 ɔ aa mà: A gò yɔɔ pɔ a òpi de kpelewa ní? Wi yá pɔ àle opi mao.

19 Yesu dɔ ké aa ye a la, ã a òné: Ké ma mà à gò yɔɔ á ma e ɔo, mé à gò yɔɔ ɔ í ma e, bee àle kɔ lalaia?

20 Síana mále oé, á ɔɔ ɔ wɛnake, áma dúnia a pɔnake. Aɔ ku pɔsia guu, áma á pɔsiapi a líle pɔna ũ.

21 Tó nɔe ye ne'ii, aà pɔ í siakú ké aà wáwákegɔɔ kà yáí. Tó à ne'í sɔ, wáwá pɔ a kèpi lí dɔaàgu ɔo. Aà pɔ í ke nae, ké à né dafu kà dúniawa yáí.

22 Màa ápiɔ, á pɔ sia gíá. Má ea mà á e ɔ, á pɔ í ke na, mé gbɛe a fɔ á pɔnapi síwáo.

23 Gɔɔ bee á yáe laa ɔo. Síana mále oé, ma Mae a pɔ pɔ a a wabikèwa ní ma tóo kpáwá.

24 E tia i pɔe wabike ní ma tóo. Ali wabike, íli e, ké á pɔna e pɛɛwá yáí.

25 Ma yápiɔ lèɛŭé. A gɔɔ lé mɔ ké má yá'óé ní yáɛɛŭao ɔo, mí a Mae yá'óé wásawasa.

26 Gɔɔ bee á wabike ní ma tóo. Mi oé máme má wabikeé ma Maewao,

27 asa ma Mae yeázi ké á yemazi yáí, mé a ma ɔo aà kíi sí.

28 Ma ɔo ma Mae kíi ma mɔ dúnia guu. Tiasa mále dúnia to mále tá aà kíi.

29 ɔ aà íwaeɔ òè: Too, níle yá'o ní yáɛɛŭao ɔo, níle o wásawasa.

30 Wá dɔ sa ké ní yápii dɔ, baa tó gbé i a láasoo onɛo. Bee yáí wa n ɔo Lua kíi sí.

31 ɔ Yesu òné: Alɛ ma náaike saa?

32 A gɔɔ lé mɔ, à kà kò, ké á fáaa, á baade i ta a be i ma to mado. N beeo má kú madoo, asa ma Mae kumanɔe.

33 Ma yá beeɔ òé, ké naaa guu á nɔse àɔ daa dou. A wétɛa e dúnia guu, áma à sɔdile, ma ziblè dúniawa.

17

Yesu wabikɛa a Maewa

1 Yesu yápi oa gbɛa à wesè musu à mà: Baa, a gɔɔ kà. N n Né tɔɔ, n Né i n tɔɔ.

2 N tò má iko ví gbépiiwa, ké mà wɛni láasai kpá gbé pɔ ní kpáaɔwa píi.

3 N Lua mɛndona síande ní mapi Yesu Kilisi pɔ ní zlo dɔa mé wɛni láasai ũ.

4 Ma n tɔbò tɔɔe, zí pɔ ní dàmeɛ mà ke má làa.

5 Baa, gawi kpaa n kíi sa, lá ní kpàa n kíi zadɔ dúnia kuo.

6 Gbé pɔ n ní sé dúniau n ní kpaaɔ, má tò aa n dɔ. N pɔɔne, ã n ní kpaa. Aa n yá kúa,

7 aa dɔ sa ké yá pɔ ní dàmeɛ bò n kíi píe.

8 Ma yá pò ní dàmeε dànέ. Aa sǐ, ɔ aa dǔ kέ ma bɔ n kǐie sǐana. Aa sǐ kέ níme n ma zǐ.

9 Málε wabikεné, i ke dúnia málε keεo, sema gbέ pò n ní kpaapiɔ, asa n pɔɔne.

10 Ma pɔɔá n pɔɔne pii, n pɔɔá ma pɔɔne pii. Málε tɔbɔ gbέpio yá musu.

11 Málε su n kǐi, máo ku dúnia guu lɔo, áma ampiɔ aao ku dúnia guu. Baa Kuaadoade, n ní dǔa ní n tó pò ní kpàa gbāao, kέ aao ku medoũ láwáwa.

12 Gɔɔ pò má kúrínɔ, ma ní dǔa ní tó pò ní kpàapi gbāao. Má ní kǔa, ɔ an gbēe i vūaao, mé i ke gbέ pò mipè kaalewa kέ n yá e pa yáí bàasio.*

13 Tiasa málε su n kǐi. Ma yá beeɔ ò dúnia guu, kέ aao pɔna pò má ví ví, i peemáε.

14 Ma n yá dànέ, ɔ dúnia zàíngu, kέ dúnia gbέɔn ní ũo lán mapiwa.

15 Málε wabikεma, i ke kέ n ní bɔ dúnia guu no, kέ n kàedarízi Setāu yá musu.

16 Dúnia gbέɔn ní ũo lán mapiwa.

17 To an kua àɔ adoa ní sǐana gbāao, n yá mé sǐanapi ũ.

18 Lá n ma zǐ dúnia guu, mapi sɔ ma ní zǐ dúnia guu.

19 Málε azǐa kpama an yáí, kέ aao ku n gbέɔ ũ sǐana.

20 I ke málε wabikεné nído no, ní gbέ pò aa ma náaike ní yáíɔe lɔ,

21 kέ ampíi aao ku medoũ. Baa, lá ní kú ma guu mé má kú n guu, ampiɔ sɔ aao kú wá guu, kέ dúnia e sí níme n ma zǐ.

22 Gawi pò ní kpàa ɔ má kpámá, kέ aao ku medoũ láwáwa.

23 Má kú ní guu mé ní kú ma guu, kέ aao ku medoũ míomíɔ, dúnia i dǔ níme n ma zǐ, mé ní yeńzi lá ní yemaziwa.

24 Baa, gbέ pò ní kpàaɔ, má ye aao ku gu pò má kúu, kέ aa wesi ma gawile, gawi pò ní kpàa kέ ní yemazi zadǔ dúnia kuopi.

25 Mae Maa, dúnia n dǔo, áma má n dǔ, mé gbέε beeɔ dǔ kέ níme n ma zǐ.

26 Má tò aa n dǔ, mé má εa mà to aao n dǔ lɔ, kέ áɔ yenzi lá ní yemaziwa, mío naamá.

18

Yesu kǔa

(Mat 26.47-56, Maa 14.43-50, Luk 22.47-53)

1 Yesu yápi oa gbεa à bò ní a íwaɔ, aa bùa Sedɔ baale. Lu ku we, ɔ à gèu ní a íwaɔ.

2 Yudasi bɔnkpede sɔ a gupi dǔ, asa Yesu ní a íwaɔ aaiɔ káaa we mɔmɔɔe.

3 ɔ Yudasi gè we ní sosa gáli doo ní dɔai pò sa'onkiaɔ ní Falisio ní zǐɔ. Aa filiaɔ kǔa ní sɛteɔ ní gǔkebɔɔ.

4 Yesu yá pò a a le dǔ pii, ɔ à bò dàńle à ní lá à mè: Dé ále welei?

5 Aa wèwà aa mè: Yesu Nazaletie. ɔ a òné: Mámε má aà ũ. Yudasi bɔnkpedepi kúrínɔ.

6 Kέ Yesu òné: Mámε má aà ũ, ɔ aa èa kpekpe aa bèlele.

7 Yesu ní lá lɔ: Dé ále welei? ɔ aa mè: Yesu Nazaletie.

8 Yesu wemá lɔ: Má òé mámε má aà ũ. Tó mámε ále ma wele, à to gbέε beeɔ tá.

9 A bee ò kέ yá pò à dǔaa ò e pa yáie à mè: Gbέ pò ní kpàaɔ, an gbēe i vūaao.

* 17:12 Sou 41.10, Zaa 13.18

10 Simɔɔ Piεε fɛnda looa, ɔ a wò à sa'onkia zikena lèdò à aà ɔplaa swá gò. Zikenapi tón Malaku.

11 Ǿ Yesu ò Piεε: N n fɛnda pe a kpéu. Má taasi pò ma Mae dilɛ mà ke keεona í mio lé?

12 Ǿ sosao ní ní gbɛzɔɔ ní Yuda dɔaio Yesu kù aa aà yè.

13 Aa gèaàno Anasi kíi gla. Anasiپیá Kaaifa pò de sa'onkia ũ wè bee ànsuee.

14 Kaaifapi mé ledà Yuda gbàadeɔwa yāa à mè: A maa gbé mendo ga gbépii gbεue.*

Piεε lelekpaa Yesuzi

(Mat 26.57-75, Maa 14.53-72, Luk 22.54-71)

15 Simɔɔ Piεε ní Yesu iwao doo te Yesupi kpε. Sa'onkia iwapi dɔ, ɔ iwapi gè Yesu kíi sa'onkiapi be'ua.

16 Piεε gò ze bɔleu gāae. Ǿ Iwa pò sa'onkia aà dɔpi gè yā'ò nɔe pò lé bɔlepi dɔae, ɔ à gè ní Piεεo.

17 Ǿ nɔe bɔledɔanapi Piεε là à mè: Gbépi iwaen n ũo lò? Piεε wèwà à mè: Mámεo.

18 Zikenaɔ ní dɔaio tekà yāa ké'ana kú yái, ɔ aale kpakpa. Piεε kúrino we, àle tékpakpa.

19 Ǿ sa'onkia lé yālala Yesuwa aà iwao ní aà yādanεo musu.

20 Yesu wèwà à mè: Ma yā'ò gbépiiε gupuau. Ma yādadané lousisikpεo guu ní Lua uao, gu pò Yudaɔ ì kaaau mp̄ii. Mi yāe o asii guuo.

21 Bóyái níle yālalaai? Ma yāmanaɔ la, aa yá pò má òné dɔ.

22 Ké Yesu yá bee ò, dɔaio do pò kú we aà sánke à mè: Wí yázāsi sa'onkiawa màa yà?

23 Yesu wèwà à mè: Tó yāvāi má ò, o wà ma. Tó yāmaa má ò sɔ, bóyái n ma lei?

24 Ǿ Anasi Yesu gbàe sa'onkia Kaaifawa yea.

25 E tia Piεε ku we, àle tékpakpa. Ǿ wà aà là: Aà iwaen n ũo lò? Piεε lelekpà à mè: Mámεo.

26 Sa'onkia zikenaɔ doá gbé pò Piεε a swá gò daεε, ɔ à mè: Mi n eaano lu guuo lé?

27 Ǿ Piεε lelekpà lɔ. Wegɔɔ ko lezù.

Pilati yákpalekea ní Yesuo

(Mat 27.1-31, Maa 15.1-20, Luk 23.1-25)

28 Ǿ Yuda gbàadeɔ bò ní Yesuo Kaaifa kíi, aa gèaàno bùsu gbɛzɔɔ be. Gufɛneε. Aai gè gbɛzɔɔpi beo, ké aasu gbāleo yái, asa aa ye Gεamusu dikpkeεε.

29 A yái tò Pilati bò mò ní kíi à mè: Yá kpele á ví ní gbépioi?

30 Aa wèwà aa mè: Tó vāikena no, dɔ wi mɔ aà kpáimao.

31 Ǿ Pilati òné: A aà se gé yákpalekeiaano ázia ikoyāwa. Ǿ gbāadepio òè: Wá gbēdea zé vío.

32 Bee kè ké yá pò Yesu ò e pa yáie, ké à dɔaa a ga taa ò.†

33 Ǿ Pilati èa gè a be. A Yesu sísi, ɔ à aà là à mè: Yudaɔ kían n ũa?

34 Yesu wèwà à mè: Nle bee o ní nziao yà, ge wà ma yā'òneε?

35 Pilati mè: Yudan ma ũa? N buio ní n sa'onkiaɔ mé n kpaá. Bó ní kèi?

* 18:14 Zaa 11.49-50 † 18:32 Zaa 3.14, 12.32

³⁶ Yesu m̀̀: Ma kpalaá dúniaε bee p̀́ no. Tó ma kpalaá dúniaε bee p̀́ε, d̄s ma íwaɔ zíkà, ké wasu ma kpa Yuda gbāadeɔwao. Ma kpalaá dúnia la p̀́ no.

³⁷ Ǿ Pilati òè à m̀̀: Asi kían n úóó? Yesu m̀̀: Mm̄e níε o kían ma ũ. Wà ma í, ̄s ma m̀́ dúnia guu síana seelade ũ. Gb̄é p̀́ de síana p̀́ ũ í ma yāma.

³⁸ Pilati m̀̀: B́m̄e síana ũi?

Ké a ò màa, à èa b̀́ g̀̀ Yuda gbāadeɔ k̄í, a òn̄é: Mi yāe e gb̄épiwao.

³⁹ A felekaayá v̄í ké mi dakpeunae k̄éé Ḡeamusu dikpeɔɔz̄í. A ye mà Yudaɔ k̄ia k̄éé yà?

⁴⁰ Ǿ aa wiilè b̀́ aa m̀̀: Aàpi no, Balabaε! Kási s̄́ Balabapiá kp̄áiweliwεε.

19

¹ Ǿ Pilati m̀̀ wà Yesu se wà gb̄é ní flàalao.

² Ǿ sosao lè f̀̀a tà aa kp̄àè aa gomusu t̄́a dàè.

³ Aale s̄́aàzi dodo aale m̄e: F̀́ Yudaɔ k̄ia! Ǿ aale aà s̄́ankeke.

⁴ Pilati èa b̀́ b̀́, ̄s a ò bílaε: A gwa, mále b̀́éaàno bàasi la, ké à e d̄s mi yāe ewào.

⁵ Yesu b̀́ bàasi, a lè f̀̀api kpaa, a gomusu t̄́api daa. Ǿ Pilati òn̄é: Ḡ̄epi k̄e!

⁶ Ké sa'onkiaɔ ní d̄oaiɔ aà è, aa wiilè aa m̀̀: N aà páliwa! Ǿ Pilati òn̄é: A aà se ge páliwa ázia, asa mi yāe ewào.

⁷ Yuda gbāadeɔ wèwà aa m̀̀: Wá ikoyá v̄í, mé ikoyápi m̀̀ sema aà ga, ké à azía díle Lua Né ũ yáí.

⁸ Ké Pilati yápi mà, aà v̄ia k̄áfi.

⁹ A èa g̀̀ ní Yesuo a be b̀́, ̄s à aà là à m̀̀: N b̀́ má ní? Yesu i wewào,

¹⁰ Ǿ Pilati òè: Nȳɔ yá'om̄eεo lé? N d̄s ké má n gbaea iko v̄í, mé má n paa líwa iko v̄í b̀́o lé?

¹¹ Yesu wèwà à m̀̀: N ikoe v̄iao, sema p̀́ Lua kp̄ama bàasio. A yáí tò gb̄é p̀́ ma kpama duuna mé z̄̄o.

¹² Za ḡoɔ bee Pilati lé z̄̄ew̄eεε à aà gbaε, āma Yuda gbāadeɔ wiilè aa m̀̀: Tó n gb̄épi gb̄aε, Sezaa gb̄enan n úo. Gb̄é p̀́ azía díle k̄ia ũ íbelesè ní Sezaaoε.

¹³ Ké Pilati yá bee mà, à m̀̀ wà b̀́ ní Yesuo bàasi. Ǿ à z̄̀le a ḡinaa, gu p̀́ w̄í m̄e gb̄e gusalalau. (N Ebelu yáó s̄́ Gabata.)

¹⁴ A gud̄oá mé Ḡeamusu dikpe ũ. Ké íat̄́ ká minanguo, ̄s Pilati ò Yuda gbāadeɔn̄e: A k̄ia k̄e.

¹⁵ Ǿ aale wiilè aale m̄e: N aà de. N aà de. N aà páliwa. Pilati òn̄é: Má á k̄ia páliwa yà? Sa'onkiaɔ m̀̀: Wá k̄ia v̄io, Sezaa bàasio.

¹⁶ Ǿ Pilati Yesu kp̄amá aa aà páliwa. Ǿ aa aà s̄́ g̀̀ò.

Yesu gaa

(Mat 27.32-56, Maa 15.21-41, Luk 23.26-49)

¹⁷ Yesu b̀́ w̄éle guu a azía lip̄aak̄oá sea, à g̀̀ gu p̀́ w̄í m̄e Mit̄̄nagu. (N Ebelu yáó w̄í m̄e Ḡoḡta.)

¹⁸ We wà Yesu p̄au líwa ní gb̄̄on pla p̄aleɔ, gb̄̄do ɔplaai, gb̄̄do ɔz̄̄eεi, ̄s Yesu k̄ú ní z̄̄anguo.

¹⁹ Pilati lak̄é a nà Yesu lip̄aak̄oapiwa. Yá p̀́ a k̀̀pin k̄e:

Yesu Nazaleti, Yudaɔ k̄ia.

²⁰ Yuda lápi kyokè dasi, asa gu p̀́ wà Yesu p̄au líwapi zà ní w̄éleoo. Wa k̀̀ lápiwa ní Ebelu yáó ní Lomadeɔ yáó ní Geleki yáoe.

21 Ǿ Yuda sa'onkiaǾ ò Pilatic: Nsu kē YudaǾ kíaǾ, áma kē aǎpi mé ò YudaǾ kían a ũ.

22 Pilati mē: Yá pǒ má kē má kēē.

23 Ké sosaǾ Yesu pǎliwa aa láa, ǿ aa aǎ pǒkasaǾ sèlè kpaalè lèe síiǿ baade miwa. Aa aǎ ulatao pǒ wa tà namisai za musu e zǐlè sè lǒ,

24 ǿ aa òkǿ: Wásu ulapi paapao. Wà télèpa gbé pǒ a gǿè. Aa bee kè ké yá pǒ kēa láuε bee paε, wà mē:

Aa aǎ pǒkasaǾ kpaalèkǿε,

aa télèpà aǎ ula yá musu.*

Bee yáí sosaǾ kèi màa.

25 Yesu da ní aǎ da dáunao ní Kolopa na Maliamao ní Maliama Madelenio ku lí pǒ wà Yesu pàwà saε.

26 Ké Yesu a da è ní a íwa pǒ a yeaǎzio zε aǎ saε, a ò a daε: N né ké!

27 Ǿ a ò íwapiε: N da ké! Za zǐbeezi ǿ íwapi aǎ sè tàǒ a bε.

28 Bee gbεa Yesu dǿ apii pà. Ké yá pǒ kēa Luayátaalau e pa† ǿ à mē: Imi lé ma dε.

29 Lo ku we, vǿε kǔma ka a pai. Ǿ wà sao kpǎlε vǿεpi guu wa pè lía, wa dà Yesuε a léu.

30 Ké à vǿεpi mí à mē: Apii pà. Ǿ à a mipèlε à kèsai.

Yesu zǿa ní sǿnao

31 A gudǾa mé kámabogǾǾ ũ. Yuda gbāadeǾ ye gεǾ gǿ líwa e kámabogǾǾzǐo, asa kámabogǾǾzǐpiá gǾǾ zǿǾε. Ǿ aa gè wabikè Pilatiwa wà ní gbá é'ε, wi ní bua.

32 Ǿ sosaǾ gè gbé sǿia pǒ wa pǎliwa sǎnu ní Yesuo gbá é'ε ní a plaade pǒǒ lǒ.

33 Ké aa kà Yesu kíi, aa è à gà kò, ǿ aai aǎ gbá é'εo.

34 Ǿ sosaǾ do Yesu zǿ ní sǿnao a gbàtǿεu. WegǿǾ au ní ío bǒlε.

35 Gbé pǒ yápi è ní wéǒ mé yápi ò. Aǎ seeladeke síana ví, mé a dǒ síana álε o, ké ápiǒ sǿ à e Yesu náaike.

36 Yá beeǾ kè ké yá pǒ kēa Luayátaalauε bee paε wà mē:

Aǎ wáε a εo.‡

37 A kēa Luayátaalau lǒ wà mē:

Aa gbé pǒ aa aǎ zǿ aa aǎ dè gwa.§

Yesu vía

(*Mat 27.57-61, Maa 15.42-47, Luk 23.50-56*)

38 Bee gbεa Yosefu Alimate gbé gè wabikè Pilatiwa aǎ a gba zé à Yesu gε bua. Yesu íwaε asii guu, ké àlε víake Yuda gbāadeǾne yáí. Pilati wèi, ǿ à gè aǎ gε bùa.

39 Nikodεŭ pǒ gè Yesu kíi gwāasína* gè sǿ ní lí'ǒo ní εεε gínanao yáalea, à kà kiloo baakwi taawa.

40 Ǿ aa Yesu gε sè aa bàabaa pǒlεǾ fǐwà ní εεε gínanapio, lá YudaǾ í gε kpela ní fεlεkaayá guuwa.

41 Kaa ku gu pǒ wà Yesu pàu líwapiu. Gbè'ε pǒ wa sǒ mia ũ ku kaapiu, wi gbēε dau yāao.

42 Wekii aa Yesu dàu, ké a zǎrǐnǒ, mé YudaǾ kámabogǾǾ lé ká yáí.

* 19:24 Sou 22.19 † 19:28 Sou 69.21, 22.15 ‡ 19:36 BǾa 12.46, Sou 34.21 § 19:37 Zkl 12.10

* 19:39 Zaa 3.1-2

20

Yesu vua

(Mat 28.1-10, Maa 16.1-8, Luk 24.1-12)

¹ Asʒanenzɪ guluuluui Maliama Madeleni gɛ mia kɪi, ʒ a lɛ gbɛ goa mia'e le.

² ʒ a baalɛ gɛ Simɔɔ Piɛɛ kɪi nɪ iwao do pɔ Yesu yeaazipio, a onɛ: Wɔ Dii bɔ miau, wi dɔ gu pɔ wɔ aɔ dilɛu.

³ ʒ Piɛɛ nɪ iwao dopio fɛle gɛ mia kɪi.

⁴ An gbɛɔn pla mpɪi aale baale sɔnu, ʒ iwapi ba na dɛ Piɛɛla, a kɔ mia kɪi kaau.

⁵ Kɛ a wekpɔleu, ʒ a baabaa pɔleɔ ɛ kɔleɔ, ama i gɛu.

⁶ Kɛ Simɔɔ Piɛɛ kɔ aɔ gbɛa, ʒ a gɛ miau. A baabaa pɔlepiɔ ɛ kɔleɔ

⁷ nɪ zwɔa pɔ wa fi aɔ miwao. Zwɔapi peakɔwa nɪ pɔlepiɔ, a kooa dilea adoɛ.

⁸ ʒ iwa pɔ kɔ mia kɪi kaapi gɛ sɔ. A ɛ, ʒ a aɔ vua si.

⁹ E tia aai yɔ pɔ kɛa Luayataalau wɔ mɛ a bɔ gau midɔ.

¹⁰ ʒ iwa gbɛɔn plapiɔ ɛa tɔ bɛ.

¹¹ Maliama ze mia'e kpɛɛle, ɔle ɔɔbɔ. Lɔ ɔle ɔɔbɔ mɔa, a wekpɔle mia'eu.

¹² ʒ a malaika gbɛɔn plao ɛ zɔleɔ gu pɔ wɔ Yesu gɛ dilɛu yaa. Ado ku mizi, ado gbɔzi. Aa ula pua daa.

¹³ ʒ aa aɔ lɔ aa mɛ: Bɔmɛ n le, nɛle ɔɔbɔ? A wɛmɔ a mɛ: Wɔ ma Dii sɛ tɔɔɛ, mɔ dɔ gu pɔ wɔ aɔ dilɛu.

¹⁴ Kɛ a bee ɔ, a lili, ʒ a Yesu ɛ zɛa, ama i dɔ Yesu no.

¹⁵ Yesu aɔ lɔ a mɛ: Bɔyɔi nɛle ɔɔbɔ? Dɛ nɛle wɛɛɛɛi? Maliama lɛ e kaadeɛ, ʒ a ɔɔ: Mae, tɔ nɛmɛ n aɔ sɛ n bɔɔ, omɛɛ gu pɔ n aɔ dilɛu, mi gɛ mɔ aɔ sɛ.

¹⁶ Yesu ɔɔ: Maliama! A aɛɔwɔ, ʒ a ɔɔ nɪ Ebelu yɔɔ: Labuni! (Bee mɛ Metulu.)

¹⁷ Yesu ɔɔ: Nsu ɔkaao, mi ta ma Mae kɪi yaa. Ge nɔ ma gbɛɔne, mɔle tɔ ma Mae nɪ nɪ Maeo kɪi, ma Lua nɪ nɪ Luao kɪi.

¹⁸ ʒ Maliama Madeleni gɛ a baokpɔ aɔ iwaoɔne a mɛ: Ma Dii ɛ. ʒ a yɔ pɔ a ɔɛ onɛ.

Yesu azɪa ɔba a iwaoɔne

(Mat 28.16-20, Maa 16.9-18, Luk 24.36-49)

¹⁹ Asʒanɛna bee oosi, aɔ iwao kaana kpɛ guu, aa gbatɔnɛle aa kilidau, kɛ aale viake Yuda gbɔadeɔne yai. ʒ Yesu mɔ zɛ nɪ guu, a onɛ: Aɔ ku aafia!

²⁰ Kɛ a ɔ mɔa, ʒ a a ɔɔ ɔɔnɛ nɪ a gbɔtɛɛo. Kɛ iwapiɔ Dii ɛ, an pɔ kɛna.

²¹ Yesu ɛa onɛ: Aɔ ku aafia! Lɔ ma Mae ma zi, mɔle a zi sɛɛ.

²² Kɛ a bee ɔ, a fanapɛmɔ a mɛ: A Lua Nisina si.

²³ Tɔ a gbɛɔ duunaɔ kɛmɔ, a kɛmɔn we. Tɔ i kɛmɔ sɔo, a kɛmɔo.

²⁴ Gɔɔ pɔ Yesu mɔ, aɔ iwa gbɛɔn kueplao do Tomaa pɔ wi mɛ Sia kurnɔo.

²⁵ ʒ aɔ iwa kɪniɔ ɔɔ: Wa Dii ɛ. ʒ a onɛ: Tɔ mi kusa gbɛ e aɔ ɔ guu ma ɔtona pɛuo, mɛ mi ɔpɛ aɔ gbɔtɛɛuo, mɔ sio.

²⁶ A gɔɔ la aɔ iwao ku kpɛu ɔ, Tomaa kurnɔ sa. Aa gbatɔnɛle aa kilidau, ʒ Yesu mɔ zɛ nɪ guu a mɛ: Aɔ ku aafia!

²⁷ ʒ a ɔ Tomaaɛ: N n ɔtona pɛ ma ɔ guu la nɪ gwa, nɪ ɔpɛ ma gbɔtɛɛu. Nsu seake ɔo, ma naaika.

²⁸ Tomaa ɔɔ: Ma Dii, ma Lua.

²⁹ Yesu ɔɔ: Kɛ n ma e yai ʒ n ma naaikɛ. Baadeɔn gbɛ pɔ aa ma naaikɛ ma esaɔ u.

³⁰ Yesu dabudabu pãleɔ kɛ̀ dasi a ìwaɔ wáa, wi kɛ̀ taalae bee guuo.

³¹ Ama wà ké beeo kɛ̀, ké à e Yesu sí Lua Né Mɛsii ũ, í wēni e aà náaikɛa guue.

21

Yesu azia ɔba a ìwaɔne isidale

¹ Bee gbɛa Yesu èa azia òbɔ a ìwaɔne ɔ Tibelia isidale. Lá à azia òbnén ke:

² Simɔɔ Piɛɛ ku sãnu ní Tomaa pɔ wí mɛ Siao ní Kana pɔ kú Galile gbé Natanaelio ní Zebedee néɔ ní Yesu ìwa gbɛɔn pla pãleɔ.

³ Simɔɔ Piɛɛ òné: Málɛ gé kpɔ wɛie. ɔ aa òè: Wápiɔ sɔ wá gɛnnɔɛ. ɔ aa gè gè gó'ilenɔ guu, ama aai pɔe e wà kù gwá beeo.

⁴ Ké gu lé dɔ, Yesu zɛa gɔsɔle, ama aà ìwaɔ i dɔ ké aapi no.

⁵ ɔ à lezu à ní lá à mè: Gbéɔ, i kpɔe e á kùò lé? Aa mè: Aawo!

⁶ ɔ a òné: A bafá gɔ ɔplaa, ákpɔ kú. Ké aa fà, aa kpɔ kù dasidasi, aa fua séí.

⁷ ɔ ìwa pɔ Yesu yeaazipi ò Simɔɔ Piɛɛɛ: Diiɛ. Piɛɛpi ula daao. Ké a mà wà mè Diiɛ, ɔ à a ula se dà à kùsi ìwa.

⁸ Iwa kɛniɔ lé bapi gálɛ, à pà ní kpɔɔ, aale suò ní góo, asa aa zà ní gɔsɔleoo, a de gãsisuu òaa do taalao.

⁹ Ké aa bùa baa, aa pɛɛ è kálɛa we ní kpɔɔ kpaɔ téa.

¹⁰ Yesu òné: A mɔ ní kpɔ pɔ á kù tia keeɔ.

¹¹ ɔ Simɔɔ Piɛɛ gè gó guu, à ba gálɛ a bùaò sísíá, à pà ní kpɔ gbɛ̀nɛɔ mèn basoplakwi ní àaɔo. Baa ké a dasi màa, ba i kɛo.

¹² Yesu òné: A mɔ pɔble. Aà ìwae i fɔ lebò aà là dén aà ũio, asa aa dɔ ké Diiɛ.

¹³ Yesu gè pɛɛ se kpámá. Màa a kè ní kpɔɔ ɔ.

¹⁴ Yesu azia ɔba a ìwaɔne gɛn àaɔden we aà ɔba gau gbɛa.

¹⁵ Ké aa pɔblè aa làa, Yesu Simɔɔ Piɛɛ là à mè: Zãa né Simɔɔ, ní yemazi de lá gbéɛ beeo yemazilaa? A wèwà à mè: Ao Dii, ní dɔ ké má yenzi. Yesu òè: Blɛ kpa ma sãneɔɔowa.

¹⁶ A gɛn plaade Yesu èa aà là ɔ: Zãa né Simɔɔ, ní yemazia? A wèwà à mè: Ao Dii, ní dɔ ké má yenzi. Yesu òè: Ma são dãmɛɛ.

¹⁷ A aà là a gɛn àaɔde: Zãa né Simɔɔ, ní yemazia? Ké Yesu Piɛɛ là a gɛn àaɔde tó a yeazi, aà pɔ yà, ɔ a òè: Dii, ní yápii dɔ. N dɔ ké má yenzi. Yesu òè: Blɛ kpa ma sãowa.

¹⁸ Siana málɛ onɛ, ké ní de èwaaso ũ, ni pɔ da nzia n gè gu pɔ ní yei, ama tó n zikù, níyɔ n ɔ poo, gbɛpãle i danɛ, i gennɔ gu pɔ ní yeio.

¹⁹ Ké a ò màa, Piɛɛ ga pɔ a Lua tɔɔ ɔ àle o. Bee gbɛa Yesu òè: Tɛmazi.

²⁰ Piɛɛ líli à ìwa pɔ Yesu yeaazipi è ténzi. Gbépi mé sɔkpálɛ Diizi, à aà là gɔɔ pɔ aale pɔble gbé pɔ a aà kpámái.*

²¹ Ké Piɛɛ aà è, a ò Yesuɛ: Dii, gbéɛ bee sɔ be?

²² Yesu òè: Tó má ye aàɔ ku e ma gɛ mɔɔ, a yá n e má ni? Tɛmazi.

²³ ɔ yápi fàaa Yesudeɔ guu, ké ìwapi a gao. Ama Yesu i oè a gao no. A mè tó á ye aàɔ ku e à gɛ mɔɔ, a yá aà e má niɛ?

²⁴ Iwapi mé yáɛ beeo seelade ũ, aapi mé lálɛ bee kè, mé wá dɔ ké aà seeladeke náai ví.

* 21:20 Zaa 13.25

²⁵ Yesu yápálee kè dasidasi lo. Tó wa kè lá guu dodo píi, mále e dúnia
azíawa a fĩ taala pó wa kèpio sio.

ZINAŌ YAKEAO

Yá pŏ kú láe bee guu

Láe beeá lá plaade pŏ Luku kèè. Baona lá ō a kèè séia, Yesu kua dúnia guu yáŏ ō a ò a guu. Yesu taa luabe gbea (1.1-11) aà iwaŏ lí e wesiàale ɔo, ama a kúrnŏ, asa aà Nisina mé kú ní guu sa. Zinaŏ lápi guu ō Yesu gáli daalea yá kúu, mé Yesu gi ku a iwaŏ guu, í ní gba gbāa.

Lua zina Piεε mé Yesu gáli dàale Yudaŏ guu Yelusaleū, ō Yesu yá ōtá buipáleo guu Antioxi ní Kolenio ní Filipio Lua zina Pŏlu sabai. Wà Pŏlu wélegea dasiŏ dau wà síu ní yā'ia pŏ Yesudeŏ lèŏ ní lá wà yápiŏ gògŏ ní Lua Nisina gbāao.

Luku bèbe ní Pŏluo aà wélegeaeŏ guu à mè: Wa gea Masedoni soukè gòŏ (16.10-40). Ō à gèaànŏ Yelusaleū, gu pŏ wà Pŏlu kùu (20.5-21.18), ō bŏa Sezale à gèaànŏ e Loma, gu pŏ wa Pŏlu kŏau wè pla e wàŏ gé yákpalekiaànŏ (27-28).

Za a daaleawa Luku yá pŏ kú láe bee guu zekàle à mè (1.8).

Yesu gáli a daale Yelusaleū Yesu taa luabe gbeae (1.1-8.3)

Wa Yesu baona kpa gupiiu Yuda bŏsuu (8.4-12.25)

Wi baonapi kpa e à ge pèð Lomadeŏ mεεwia Lomawa (13.1-28.31).

Yápi lia dúniaa bŏ Lua zinaŏ waasokeao guuε ní yá pŏ aa ò gbéŏneŏ. Baona pŏ Lua zinaŏ kpà Yudaŏne ní buipáleoá Yesu yáε ado. Lua Nisina mé ɔ gbáka zinaŏne an yā'oa ní ní yákeao guu.

Lua zinaŏ zɔ pŏ Yesu dà a iwaŏne zebŏ, mé za gŏŏ bee Yesudeŏ lé zɔpi ke, aale Yesu Kilisi baona kpa gbépiie e à ge pε dúnia léwa.

Yesu taa luabe

¹ Teofili, má òne ma lá séia guu lá Yesu kè ní yá pŏ a dànέŏ pii za a daalegŏŏ*

² e gŏŏ pŏ à yādile a zinaŏne ní Lua Nisina gbāao, ō Lua aà sè tàŏ a kíi.

³ Asa aà gaa gbea à azia òbné, ō aa dŏ seasai a béε. A azia òbné e gŏŏ bla, à kpala pŏ bŏ Lua kíi yā'òné.

⁴ Ké aa káaaa, ō a òné: Asu bŏ Yelusaleūŏ. Aŏ lé pŏ ma Mae gbéé dá lá ma a yā'óéwa.†

⁵ Asa Zāa gbéŏ da'ilekè ní íoe, ama gŏŏplanaεa má á da'ileke ní Lua Nisinaŏ.‡

⁶ Lá aa káaaa màa, ō aa aà là aa mè: Dii, gŏŏ bee ō níyŏ Isailio kpala vua?

⁷ A wemá à mè: A a zé ví àŏ a gŏŏ ge zaa pŏ ma Mae ðile ní azia ikoo dŏŏ.

⁸ Tŏ Lua Nisina ðíé, á gbāa'e, íŏ de ma seeladeŏ§ ū Yelusaleū ní Yude bŏsu gupiiŏ ní Samali bŏsuo e à ge pε dúnia léwa.

⁹ Yá bee oa gbea Lua aà sè ní wáa e à gè sàsá ní wéwa luabeɸuanau.*

¹⁰ Aà taa guu, lá an wé pé luabεwa, gbéŏn plaεŏ bŏ mò zè ní sae pŏkasa puao daa.

¹¹ Aa mè: Galile bŏsudeŏ, àkeε á zεa ále luabe gwai? Yesu pŏ Lua aà bŏ á guu à tàŏ a kíipi, a εa mó, lá á é àle tá weεwa.

* 1:1 Luk 1.1-4 † 1:4 Luk 24.49 ‡ 1:5 Luk 3.16 § 1:8 Mat 28.19, Maa 16.15, Luk 24.47-48

* 1:9 Luk 24.50-51

Yudasi gee dilea

12 J aa pilla Kùkpe s̄s̄iwa aa sù Yelusaleũ. S̄s̄ipi zà ní Yelusaleũo lán kiloo do taawaε.

13 Ké aa kà, ̄ aa gè kpediak̄ōa musu guu, gu p̄ aa kuu yāa. Piεε ku we ní Zāao ní Zaakio ní Andeleo ní Filipio ní Tomaao ní Batelemiio ní Matieeo ní Alafe né Zaakio ní Simoo Ginzlao ní Zaaki né Yudasio.†

14 Ampii aa nízia kpà wabikεawa ní ledoo ní Maliama Yesu dao ní Yesupi dāunao ní n̄ε k̄inīo.

15 Goo bee Piεε f̄εle zè a gbé p̄ aa kà gb̄εon basoolo taawao guu à mè:

16 Gb̄é, yá p̄ Davidi ò ní Lua Nis̄na gbāao Yudasi p̄ d̄aa gbé p̄ aa Yesu k̄ũ̄n̄ε musu, bee k̄ùè, ̄ à kè màa.

17 A de wá gb̄edo ũ yāaε, aà baa kú wá z̄le bee guu.

18 A t̄ole lù ní ̄a p̄ a è a vāikεa musuo, ̄ à sè à p̄na, aà n̄nao b̄le pii.

19 Yelusaleũdēo pii yápi mà, ̄ aa t̄kpà gupie Akεdama ní ní bui yáo. Bee m̄è Gb̄ēdena t̄ole.‡

20 Wà aà yá'ò Sou lá guu wà mè:

Aà bε a ḡo uaz̄i ũε,

gb̄ēε āo ku a guu bo.§

Wa ò lo:

Sema gb̄ēpāle z̄le aà gb̄εu.*

21-22 Ayāmeto gbé p̄ aāī t̄éwázi goo p̄ wá s̄anu ní Dii Yesuo za Zāa gb̄é da'ilekεgoo e goo p̄ Lua aà b̄ wá guu, wà ní gb̄edo se āo de aà vua seelade ũwan̄o.

23 J wà gb̄εon plāo s̄è, Yosefu p̄ w̄i m̄ε̄ Baasaba, w̄i oè lo Yusitu, ní Matiasio.

24 J aa wabikè aa mè: Dii, ní gb̄épii n̄̄ε d̄o. Gb̄εon plāo guu gbé p̄ ní s̄è ōw̄εε,

25 ké aà bàa à̄o kú ní wá z̄inao z̄le bee guu yái, z̄i p̄ Yudasi b̄̄u à gè gu p̄ k̄s̄īano guu.

26 J aa t̄lepà gb̄εon plapīo yá musu. Matiasi t̄eleblè, ̄ aa aà dà z̄ina gb̄εon kuεdōo guu.

2

Lua Nis̄na m̄a

1 Ké P̄ateko* dikpεgoo kà, aa ku gudoũ nípii.

2 Kándo aa k̄fi mà à b̄ luabe lán zàa'lan gbāawa, ̄ à kpé p̄ aa z̄̄leu wà.

3 Aa p̄ è lán t̄elep̄inaōwa, aa f̄āaa n̄ana ní baade miwa.

4 Lua Nis̄na d̄in̄é nípii, ̄ aa nà yāebui'oawa lá Nis̄napi d̄ané aa owa.

5 Yudaεo ku Yelusaleũ we, luayāmana p̄ aa b̄ d̄unia b̄usu pii guu ũ.

6 Ké aa ní z̄oapi mà, aa k̄āān̄zi dasidasi, ̄ aa bílikè, ké aa mà aale ní baade pii buiyā'ò.

7 Yápi ní kú gbāa à b̄ ní sae aa mè: Yā'onapioá Galiledēn̄ε piīo lò?

8 Akεa wá mà aale wá baade buiyā'ò?

9 Paatio ní Mεdēo ní Elaũon wá ũ ní gbé p̄ kú Mes̄opotamio ní Yudeo ní Kapadosio ní P̄ntuo ní Azio

10 ní Filizio ní P̄mfilio ní Egipio ní Libii b̄usu p̄ kú Sileni saeo ní gbé p̄ b̄ Lomāo.

† 1:13 Luk 6.14-16 ‡ 1:19 Mat 27.3-8 § 1:20 Sou 69.26 * 1:20 Sou 109.8 * 2:1 Lev 23.15-16

11 Yudaο ní gbé pó aa ní zé sèon wá ũ ní Keletiο ní Laalubuο, ̄ wá mà, aale Lua yābɔnsaεkeao o ní wá baade buiyāο.

12 Yápi ní kú gbāa, aa bílikè, aale kō lala aa mè: Yápi de kpelewan wei?

13 Gbēeο sō aale ní láanike aa mè: I mé ní ká.

Piεε waasokea

14 ̄ Piεε fēle zè ní a gbé kɔni gbēon kuεdoο, à yā'ò gbáugbāu à mè: A Yudaο ní gbé pó kú Yelusaleūο píi, tó á ye yápi dō, à swákpa ma yáí.

15 I i gbépiο ká lá ále ewao, asa koo mò kēokwie.

16 Anabi Yoeli d̄baa yáε bee ò à mè:

17 Lua mè gɔɔgbεzāzī

má a Nisína pisi gbépiε,

á nεgōeο ní á nenεeο i ānabikεke,

á èwaasoo i wépfungu'e,

á maezōo i yáο e iu.

18 Gɔɔbeezi má a Nisína pisi

ma zòblenaone gōeο ní nεeο píi

aaí ānabikεke.

19 Má seelaο ke musu,

má yābɔnsaεo ke dúniau,

au ní téo ní tɛluo ao ku.

20 Íatē a siakū,

mɔvua a tā lán auwa

e Dii mɔgɔo zōo gawide ao mó,

21 Dii sísinao i bo píi.†

22 Isailio, à yáε bee ma. Lá á dō áziawa, Lua tò a Yesu Nazaleti dea a gbé ũ seela è dabudabuο ní yābɔnsaε pó a tò Yesupi kè á guuο yáí.

23 Lua zèd a pœā ní a d̄sao guu ké wá aà kpáwá, ̄ á tò luayādōnsaio aà páliwa aa aà dē.‡

24 ̄ Lua ga ba pòlowá à aà vù, § asa a zé kú ké ga f̄o à aà kúao.

25 Asa Davidi aà yā'ò à mè:

Mio Dii e ma wéu gɔɔpii,

lá a ku ma oplaai, má kpaguaο.

26 A yáí ma p̄o ìo na,

ma nòse ìo yáab,

ma wé d̄oi baa ma mε ao ku aafiaε,

27 asa níyō ma to miauo,

níyō wei n gbé pó a kua adoa yaikεo.

28 N ma ka wēni zéwa,

n k̄i p̄ona ìo pεεau.*

29 Ma gbéο, má f̄o wá dezi káau Davidi yā'óé wásawasa. A gà, wá aà v̄i, aà mia ku wéleu la e ní a gbāo.

30 Aà ānabike guu a d̄ō ké Lua lεgbèε à mè á a buie kpa a kpalau.†

31 ̄ Davidi d̄baa Mesii vua yā'ò à mè:

Lua a aà to miauo,

a wei aà mε yaikεo.

32 Yesupi ̄ Lua aà b̄o gau. A seeladeon wá ũ wápii.

† 2:21 Yoε 3.1-5 ‡ 2:23 Luk 23.33 § 2:24 Luk 24.6 * 2:28 Sou 16.8-11 † 2:30 Sou 132.11, 2Sam 7.12-13

33 Zōlea a Mae Lua oplaai à aà Nisina pò à a legbèwēe èwà, ɔ a p̄siwēe. Yá pò ále e mé ále ma tiaε bee bò wee.

34 Asa i ke Davidi mé fēle gè luabeo, à mè:

Dii ò ma Diie aà zōle a oplaai

35 e aà aà ibeeo keè aà gbadibo ũ.‡

36 Isailio, àò dō sáasá ké Yesu pò a aà p̄liwa ɔ Lua aà díle Dii ũ, Mesii ũ.

37 Ké aa yápi mà, à ní s̄s̄ z̄ò, ɔ aa Piεε ní zina kíniò là aa mè: Gb̄é, wá sé kpelewa ní?

38 ɔ Piεε òné: A baade n̄selile, í da'ileke ní Yesu Kilisi t̄so, á duuna i kéwá, Lua i á gba a Nisina.

39 Asa lé pò Lua gb̄epi de á pò ũe ní á néo ní gb̄é pò kú z̄àò, gb̄é pò Dii wá Lua a ní sépiò píi.

40 A yāp̄ale òné dasi, à n̄amá à mè: A ázia b̄o gb̄āgb̄e v̄āie beeo guu.

41 ɔ gb̄é pò aa aà yá s̄iò da'ilekè. Zibeez̄i ɔ wà k̄āfi ní guu gb̄eɔn òaas̄oɔ l̄εε àās̄ (3.000).

Yesu ndaikenaɔ kua ní k̄so

42 Aa laaid̄o zinao yādaanéwa ní gb̄ekekeak̄so ní Dii blebleao ní wabikeao.

43 Zinapio lé dabudabuɔ ní yāb̄onsaεo ke, ɔ v̄ia gb̄epii k̄ù.

44 Dii náaikenaɔ píi ḡali doū. An p̄v̄ia de ampii pò ũe.

45 Tó aa ní p̄v̄iaò ȳia, aai a ɔa kpak̄owa lá gb̄é a b̄oole v̄iwa.

46 Lá gu lé d̄o aaiò k̄ò k̄āaa Lua ua ní ledoūo, aaiò Dii ble ble k̄ò be, aaiò p̄ble ní p̄nao ní n̄semendoo.

47 Aaiò Lua táasile mé aaiò na ní gb̄épiio. Dii ò gb̄é pò ále ní suabaò k̄áfi ní guu lá gu lé d̄o.

3

Ḡse ee gb̄ágb̄aa

1 Ḡoowa Piεε ní Z̄āao gè Lua ua íat̄e auapilaa lousisiḡo.

2 Ḡseε ku we, wà aà í εε ũe. Lá gu lé d̄o w̄i aà se m̄o díle Lua ua b̄ole pò w̄i m̄e B̄ole Kefenau, ɔ ò baake gb̄é pò aale ḡe uapiuowa.

3 Ké à Piεε ní Z̄āao è, aale m̄ó ḡei Lua ua, ɔ à baak̄emá.

4 Aa w̄ep̄èwà, ɔ Piεε mè: Wá gwa.

5 ɔ à w̄eiiimá, ále ní gba dá.

6 ɔ Piεε òè: Má ɔa v̄io, áma pò pò má v̄i má n gba. N Yesu Kilisi Nazaleti t̄so, f̄ele t̄aa'o.

7 ɔ Piεε aà k̄ù a oplaawa, à aà f̄ele z̄è. Weḡo aà gb̄alao ní aà gbak̄ūpeekiio gb̄aak̄ù.

8 A v̄i z̄è, ɔ à n̄a t̄aa'oawa. A ḡèr̄no Lua ua, ále t̄aa'o, ále v̄iv̄i, ále Lua s̄aaukpa.

9 Gb̄epii aà è, ále t̄aa'o, ále Lua s̄aaukpa.

10 Ké aa aà d̄ò baakena pò ò z̄ole Lua ua B̄ole Kefenau ũ, ɔ yá pò wa k̄èèpi ní kú gb̄aa, à b̄ò ní saε.

11 Lá à n̄a Piεε ní Z̄āaowa gu pò w̄i m̄e Salom̄o Bilandaau, ɔ gb̄epii lé ḡe ní k̄i, asa yápi b̄ò ní saε.

12 Ké Piεε gb̄é è, à òné: Isailio, b̄oȳai yápi b̄ò á saei? B̄oȳai a w̄ef̄iwá màai? Ale e wázia gb̄aa ge wá ma Ayám̄eto gb̄éε bee t̄aa'òe?

13 Wá dezi káauo Ablahaũ ní Izaakio ní Yakobuo Lua* gwea kpà a zíkèna Yesuwa. Apio s̄o a aà kpà gbàadeowa, a b̄o aà kpè Pilati p̄o zè ní aà gbàeao aε.

14 A b̄o gbēmaa p̄o a kua adoapi kpε, s̄o a wabikè Pilatiwa aà gbēdenae k̄éé.†

15 A wēniki dè, s̄o Lua aà b̄o gau. A seeladeon wá ũ.

16 Yesu náaikεa mé tò ḡεe p̄o á aà d̄o mé ále aà gwae bee gbàgbā Yesupi t̄o gbāa yái. Yesu náaikεa mé aà gbà aafia apii wáa.

17 Tia ma gbé̄o, má d̄o k̄é apio ní á gbāadeo yá p̄o á k̄é á wésia yáε.

18 Lua d̄oaa dà ānabione, s̄o aa ò mp̄ii Mesii a taasikε, s̄o á k̄é m̄aa.

19 Ayāmeto à n̄selile, í zε ní Luao, á duuna i wolowá,

20 k̄é à m̄óé ní d̄εpoogoo, i Yesu p̄o à d̄oaa d̄iléé Mesii ũpi z̄iwá.

21 Sema aào ku musu ḡla e ḡoo p̄o Lua a p̄opii keke dafu, lá a dà a ānabione aa ò za káauwa.

22 M̄oizi mè Dii á Lua a á gbēε se ānabi ũ láawa. A yá p̄o a oé ma pii.

23 Gb̄é p̄o i ānabipi yāmao, Lua a ade b̄o á guu à dεε.‡

24 Anabi p̄o aa Lua yā'ò sea za Samuēliwao pii ḡooε bee baokpà.§

25 Yá p̄o ānabipio ò ní Lua bàa p̄o kú ní á dezi káauo ḡò á p̄o ũ, lá a ò Ablahaũεwa à mè á b̄aaada d̄unia bui piigu aà bui sabai.*

26 Beewa Lua tò a zíkènap̄i b̄o m̄owá, à aà z̄iwá ḡla aà b̄aaadaágu, k̄é á baade mik̄ε a yāvāikεowa.

4

Yákpalekεa ní Piεεo ní Zāao

1 K̄é Piεε ní Zāao lé yā'ò gb̄é̄one, sa'onao ní Lua ua d̄oanao gb̄ēz̄oo ní Saduseo ḡènz̄i.

2 An p̄o p̄a, k̄é aale ḡeo vua yāda gb̄é̄one aale Yesu vua kp̄awakε yái.

3 Ō aa ní kú aa ní dá kp̄éu e gu d̄o, asa oosi k̄é k̄oε.

4 Ama gb̄é p̄o ní yāmao aa Yesu náaik̄eo dasi e an ḡeo dasik̄u à k̄a gb̄ēon òaas̄oo l̄εe s̄oo (5.000) taawa.

5 K̄é a gu d̄o, Yuda gbāadeo ní gb̄ēz̄oo ní M̄oizi ikoyādan̄edeo k̄aaa Yelusaleũ.

6 Sa'onkia Anasi ku we ní Kaaifao ní Zāao ní Alesāndao ní gb̄é p̄o aa de sa'onkiapi dae ũo pii.

7 Wà mò ní Piεεo ní Zāao gbāadepio aε, s̄o wà ní lá: B̄o gbāa ge de t̄o a bee k̄èoi?

8 Ō Lua Nisina d̄ede Piεεwa, a òné à mè: A gbāadeo ní gb̄ēz̄oo,

9 lá ále wá lala gb̄a maa p̄o wá k̄é k̄oε, lá wá k̄é à gb̄àgbā yái,

10 á Isailio apii, à d̄o k̄é gb̄é p̄o zεa á aεε bee aafia'è ní Yesu Kilisi Nazal̄eti p̄o á p̄aliwa Lua aà b̄o gau t̄oε.

11 Beewa

gbε p̄o á ēbonao a p̄akp̄ai

mé ḡo gb̄eo mide ũ.*

12 Gb̄ép̄ale ku à gb̄é̄o suabao, asa d̄unia guu pii Lua i gb̄eε dile gb̄ēnaz̄inaone à ní suabao, sema aapi.

* 3:13 B̄o 3.15 † 3:14 Luk 23.13-23 ‡ 3:23 Iko 18.18-19 § 3:24 2Sam 7.12-16 * 3:25 Daa 22.18 * 4:11 Sou 118.22

13 Ké aa è vía i Piεε ní Zāao kūo, mé aa ní dō zōε ladōnsaiō ũ, à bō ní saε, ̄ aa ní kua ní Yesuo yá dō sa.

14 Lá aa gbé pō gbàgbāpi è zεa ní saε, aai e yāe zāsīmáo,

15 ̄ aa òné aa bōε. Aa lekpaai

16 aa mē: Wá sé ní gbépio kpelewa ni? Asa Yelusaleūdeō dō pii ké aa dabudabu zō kē, wá fō gi beeiō.

17 Ké yápi su ligua de kéao, wà gíné pásipási aasu yá'o gbēεε ní tōpio lo.

18 ̄ aa ní sisi, aa gíné fíafia aa yá'o ge aa yādané ní Yesu tōo.

19 ̄ Piεε ní Zāao wēmá aa mē: A gwa áziawa à gwa. A yá wá maa, ge Lua pōε? A kpele mé maa Luaei?

20 Asa wá fō gi yá pō wá mà mé wá è oio.

21 Gbāadeō ̄a viadādañzi, ̄ aa ní gbáε. Aai ̄adaama zé eo dasi yái, asa gbépii lé Lua sáaukpa yá pō kēpi yáie.

22 Gbé pō aa gbágbāa dabudabu bee kēε zi de wē blaa.

Galideō nōsεdoukea ní kōo

23 Ké wá ní gbáε, ̄ aa tà ní gbéō kfi, aa òné lá sa'onkiaō ní gbēzōō òné.

24 Ké aa mà, aa wiilē Luawa ní láasoo douō aa mē: Dii, míme n musu kē ní tōoleo ní ísiao ní pō pō kú ní guuo pii.†

25 N dà ní zíkεna wá dezi Davidiε ní n Nisína gbāao, ̄ à mē:

Bóyái bui ní buio lé zōakai?

Bóyái wáε lé pā kpaaii?

26 Dúnia kíao lé zī souke,
kpalablenao lé káaa Diizi
ní Mesiú pō a kpào.‡

27 Sianaε, Elodi ní Pōnsi Pilatio káaa wéleε beu ní Isailio ní buipáleo n zíkεna pō a kua adoa Yesu pō ní kpāpizi.§

28 Aa kē lá n dōaa n zεō n gbāa ní n pōεāowa.

29 Tiasa Dii, yāpási pō aa ò ma we. Wápi n zòblenao, wá gba lé wá n yá'o ní sōo dílea.

30 ̄dauwá wá gbéō gbágbā wá dabudabuō ní yābōnsaεō ke ní n zíkεna Yesu pō a kua adoa tōo.

31 Ké aa wabikē aa làa, gu pō aa káaaau lùalua, Lua Nisína dēdemá mpai,
̄ aa gē lé Lua yá'oné ní sōo dílea.

32 Yesu náaikεnaō gáli láasoo dou ví ní ledouō. An gbēε lí me a pōvíaoá a pōε adoo. An pōpiiá ampai pōε.

33 Zinao lé Dii Yesu bōa gau yá'o gbéōne ní iko zōo. Ampai aa na ní gbéō maama.

34 Gbēε pōε taasi ví ní guuo, asa gbé pō aa bú víō ge kpéō aai yía aa mó ní a ̄ao,

35 aa kpa zinaowae, ̄ wí ̄api kpa baadewa, lá a a bōole víwa.

36 Levii bui Yosefu pō bō Sípi būsuu kú ní guu. Zinao tōkpàε Baanaba.
Bee mē nōseninina.

37 A a bú leε do yía, ̄ à mò a ̄a kpà zinaowa.

5

Anania ní Safilao

1 Gōε pō wí me Anania ku lo ní a na Safilao. A a tōole yía,

† 4:24 B̄a 24.11 Sou 146.6 ‡ 4:26 Sou 2.1-2 § 4:27 Luk 23.1, 7-11

- 2 à a òa kɪni kuluyè ní a na d̄sao, ɔ̄ à gè a kɪni kpà zinao wa.
- 3 ɔ̄ Píeè òè: Anania, b̄oyāi ní tò Setāu d̄baane màa, n n t̄oole ɔ̄a kɪni kuluyè, ɔ̄ n eètò Lua Nisinaei?
- 4 Ḡoo p̄o ní t̄oolepi ȳiao, n p̄o nolo? Ké ní yia s̄s, lá ní yei, níȳs ke ní a ɔ̄aoo lé? Ak̄ea n yá bee kea láasookèi? I ke gb̄enazina n eètòèo, Lua ní tòè.
- 5 Ké Anania yápi mà, à lèlè à gà. ɔ̄ v̄ia gb̄é p̄o yápi mào kù maamaa.
- 6 Ewaasoo gè aa zwāa k̄uaala, ɔ̄ aa aà sè ge v̄i.
- 7 Ké à kà l̄eelu àaɔ taawa, yāemasai aà na mò gè.
- 8 ɔ̄ Píeè aà là à mè: Om̄e, a t̄oolepi ȳia kéwa yá? A wèwà à mè: Ao, màae.
- 9 ɔ̄ Píeè òè: B̄oyāi a Lua Nisina lè á gwàì? Gb̄é p̄o aa n z̄á v̄i ku kp̄eele, aa n se b̄onno s̄s.
- 10 Weḡo à lèlè aà ae à gà. Ké èwaasoo gè, aa è à gà, ɔ̄ aa aà sè ge v̄i aà z̄á sae.
- 11 ɔ̄ v̄ia Yesudeo kù maamaa nípii ní gb̄é p̄o yápi mào pii.
- 12 Zinao lé dabudabu ní yāb̄onsaeo ke gb̄éo guu dasi. Ampii aai k̄k̄aaake s̄anu Salomoo Bilandaau.
- 13 Gb̄ép̄aleo lí we n̄amáo, āma gb̄épii í ní t̄onasié,
- 14 mé bíla p̄o lé Dii Yesu náaik̄eo, ḡs̄eo ní n̄oee pii, aai ká ní guu.
- 15 ɔ̄ wà gyāeo s̄èlè ní w̄uleb̄oo ní mákeleo wà ní k̄alé z̄eu, ké t̄o Píeè lé ḡé, aà nisina e da ní gb̄eola.
- 16 Bíla b̄ò w̄éle p̄o kú Yelusaleū saeo aa mò ní gyāeo ní gb̄é p̄o t̄áa lé íadamáo, ɔ̄ aa gb̄àgb̄a pii.

Wét̄ea moa zinaone

- 17 ɔ̄ sa'onkia ní Saduse ḡalide p̄o de aà gb̄é ūo w̄edò zinaone aa f̄el̄ér̄no,
- 18 aa ní k̄uk̄u aa ní ká kp̄eu,
- 19 ɔ̄ Dii malaikae mò kp̄épi zé w̄èné gwāasina, à ní bóle à mè:
- 20 A ge ào ku Lua ua, í w̄èni dafupi yā'o gb̄épiié.
- 21 Zinao yápi mà, ɔ̄ aa gè Lua ua k̄ōk̄oo, aale yādané.
- Ké sa'onkia ní a gb̄é f̄ele, aa Isaili gb̄adeo ní ní gb̄ēz̄oo k̄āaa, ɔ̄ aa d̄oai z̄i aa ge zinao bole kp̄eu aa m̄órn̄o.
- 22 Ké d̄oai p̄o ká we, aai ní e kp̄euo. ɔ̄ aa èa ge òné
- 23 aa mè: Ké wa ka kp̄épi k̄ii, wà lè gb̄ao tataae giūgiū, mé a d̄ōanao ku kp̄eele, āma ké wà w̄è, wi gb̄ee euo.
- 24 Ké Lua ua d̄ōanao gb̄ēz̄o ní sa'onkia yápi mà, aa bílikè yá p̄o zinao lèwa.
- 25 ɔ̄ gb̄ee mo òné: A ma! Gb̄é p̄o a ní ká kp̄euo ku Lua ua, aale yādané.
- 26 ɔ̄ Lua ua d̄ōanao ní ní gb̄ēz̄oo gè ní k̄uk̄u aa s̄urn̄o yākelesai, asa aale v̄iake gb̄éone, ké wà su wà ní pápa ní gb̄eo yāie.
- 27 Ké aa s̄urn̄o, aa ní zé gb̄adeo ae, ɔ̄ sa'onkia yāl̄alamá à mè:
- 28 Wa gié f̄iafia à yādané ní t̄ópioe, ɔ̄ á tò yápi gi lí Yelusaleūa pii, mé á ye gb̄épi gaa yādiw̄ēea?*
- 29 ɔ̄ Píeè ní zina k̄iniò w̄emá aa mè: Lua yá mé kù wà ma de gb̄enazina p̄oá.
- 30 Wá deziò Lua mé Yesu p̄o a aà lòo líwa á d̄èpi b̄ò gau.
- 31 Lua aà se z̄òle a oplaai D̄oanaa ū, Suabana ū, ké à Isailiò gba zé aa n̄òselile, an duuna í k̄émá.

* 5:28 Mat 27.25

³² Yápio seeladeon wá ũ, wápio ní Lua Nisína pó Lua í kpa gbé pó lé a yámaowao.

³³ Ké aa yápi mà, an pò fè, ò aa ye zinao dede.

³⁴ Falisi pó wí mè Gamalieli kú ní guu. Luayādanede, gbépii í aà tónasi. A fèle zè à mè wà bò ní gbépio gía.

³⁵ O a ònè: Isailio, à laaika yá pó á ye ke gbépioñei.

³⁶ A gòo í gēgēo ké Tedasi fèle lé azía dile a ka. Wà tēaazi gbēon òaa pla taawa. Ké wà aà dè, ò aà iwao gāmbaablēkōwa, ò yá làa.

³⁷ Aà gbēa Galile gbé Yuda fèle naogoo, à gbéō gā a nāwa dasi. A gā sō, ò aà iwao fāaa pii.

³⁸ Málè oé tia, ásu gbépio yādao, à ní tó we. Tó an pōeā ní ní yakeao bō gbēnazina kīe, a bāde.

³⁹ Tó à bō Lua kīe sō, á fō kpánéo. A laaika zíkāa ní Luaozi. Aa aà yāma,

⁴⁰ ò aa zinao sísi aa ní gbé. Aa gīné aa yá'o ní Yesu tóo, ò aa ní gbáe.

⁴¹ Zinao bō gbāadeo kīi ní pōnao, asa Lua dile an bēe kà wà widamá Yesu tōbōa yáie.

⁴² Lá gu lé dō aaiō yādané Lua ua ní ní bēo, aaiō Yesu baokpané kāmabosai, aai mè ōme Mesii ũ.

6

Dōnlēde gbēon soplaō dilea

¹ Goo bee ké Yesudeo lé káfi, an Geleki yāmanaō lé yákūtēka an Ebelu yāmanaōzi aa mè, tó wāle ble kpaale lá gu lé dō, wí pākpa ní gyaaozie.

² O zina gbēon kuēplaō Yesudeo sísi pii aa mè: A zeví wà pākpa Lua yáí wà laaidō blekpaaleawao.

³ A gōeō ple á guu gbēon sopla, gbēmaa pó ōno pāné, Lua Nisína pèemáo, wí ní dile zipi gbēzōō ũ,

⁴ wí laaidō wabikēawa ní luayā'oanéo.

⁵ Yápi kārngu nípii, ò aa Etiēe pó luanaaikēa ní Lua Nisinao pèewà sè ní Filipio ní Pōbkoōo ní Nikanoōo ní Timōo ní Paamenao ní Antiozi gbé Nikolaa pó Yudaō lousisize sè yāao.

⁶ Wà gērino zinao kīi, ò aa wabikèné aa ònámá.

⁷ Lua yá lé ligua, Yesudeo lé káfi Yelusaleū maamaa, ò sa'onao Yesu yá sí dasidasi.

⁸ Gbēke ní gbāao pèe Etiēewa, ò àle dabudabuo ní yābōnsaēo ke bíla guu.

⁹ Lousisikpēe ku wí mè Wēeō lousisikpē. A gbēo bō Sileni ní Alesāndio ní Silisi būsuo ní Azi būsuo. O aa íbelesè ní Etiēeo, aa lekpaakēaànō.

¹⁰ Ama aai fō aà fūo ōno pó Lua Nisína aà gbà yáí.

¹¹ Aa nà gbéō kpe, ò gbépio mè: Wá mà à bō Moizi ní Luao yá kpe.

¹² Aa Yudaō ní ní gbēzōō ní Moizi ikoyādanedeo nōse fèle, ò aa gè Etiēe kù aa gēaànō ní gbāadeo kīi.

¹³ O aa mō ní seelade egenao aa mè: Gbé bee mé lo Lua kpé ní Moizi ikoyāo bēēbo láasai.

¹⁴ Asa wá mà à mè Yesu Nazaleti a kpépi dēle, í wá fēlekaayā pó Moizi dāwēe lile sé.

¹⁵ O gbāade pó kále weo wēpè Etiēewa pii, aa è aà oa de lán malaika oawa.

7

Etiēe ya'oa gbāadeone

- 1 ǃ sa'onkia Etiēe là à mè: N yápi ò síana yà?
- 2 ǃ a wèwà à mè: Ma gbéó ní ma maew, à ma! Lua gawide bò mò wá dezi séia Ablahaŭwa gɔɔ pɔ a ku Mesɔptami búsuu, zadɔ i gé zɔlei Halanao.
- 3 A òè: Bɔ n búsuu n daew guu, ní tá búsu pɔ má ɔlɔne.*
- 4 ǃ à bò Kaladeɔ búsupiu, à gè zɔle Halana. Aà mae gaa gbɛa Lua sùààno búsu pɔ á kú tiaɛ bee guu.†
- 5 Lua i búsupi tɔɔle kpawà baa kèse doo, āma à a legbèè à mè a gɔ aà pɔ ũ ní aà buio.‡ Gɔɔ bee sɔ Ablahaŭ né vɔ.
- 6 Lua òè à mè: N buio nibɔble búsu páleu. We aa zɔbleu, wi ìadamá wè òaa pla.
- 7 Lua mè á ìada bui pɔ aa zɔblenéɔwa, § Ablahaŭ buipio bɔle mɔ a sísi gue beeu.*
- 8 ǃ Lua tɔzɔyá dà Ablahaŭe a bàakuaaàno seela ũ.† Ké à Izaaki i, à tɔzɔè a gɔɔ swaaɔdezi. Maa Izaaki kè Yakɔbuɛ lɔ, § Yakɔbu kè wá dezi káau gbèon kuɛplane.
- 9 ǃ wá dezi káaupio wɛdò ní gbèdo Yosefue, aa aà yia, wà taaàno Egipi. Lua kuaàno,‡
- 10 à aà bò aà taasi píi guu. Lua Yosefupi gbà òno, a tò a na ní Egipio kí Falaɔɔ, § à aà ðile Egipi búsu dɔaana ũ ní a be'uaɔ.§
- 11 ǃ noana kà Egipi ní Kanaa búsuɔ píi. Taasi kè zɔɔ, wá dezipio i pɔe e blèo.
- 12 Ké Yakɔbu mà ése kú Egipi, à wá dezipio zì we. An gea séian we.*
- 13 A gèn plaade Yosefu azia òlɔ a vɔne, § Falaɔɔ Yosefu daew dè.†
- 14 ǃ Yosefu gbé zì a mae Yakɔbuwa aà mó ní a daew pii. Ampii aa gbèon basii§ sɔosaie.
- 15 ǃ Yakɔbu gè Egipi. A gà we ní wá dezipio píi.‡
- 16 Wà sù ní ní gɛɔ Sikeŭ, § wa ní vɔ gbè'e pɔ Ablahaŭ lù Amɔɔ néɔwa mia ũ à fiabò ní ánusuo guu.§
- 17 Ké lé pɔ Lua gbè Ablahaŭe kegɔ ye kái, wá bui dasikù à kàfi Egipi maamaa.
- 18 ǃ kía dafu pɔ Yosefu dɔo zɔle kpalau Egipi.*
- 19 A pási ní wá buio, à wá deziɔ wɛtá a tò aa ní néɔ kòle aa gága.†
- 20 Gɔɔ bee § wá Mɔizi i, aà maa kè zai. Wà aà gwà a mae be mɔ aaɔe.
- 21 Ké wà aà vùaa, § Falaɔɔ nenɔe aà kɔmpa, à aà gwà azia né ũ.‡
- 22 Wà Egipio òno dàda Mɔizie píi, à gò gbèzɔ ũ ya'oa ní yakeao guu.
- 23 Ké à kà wè bla, a dà a sɔu à gé a gbé Isailio gwai.
- 24 Ké a è Egipi gbé lé ìada a gbédowa, § à yási ní a gbéó, à tɔsiwà à aà dè.
- 25 Alɛ e a gbéó dɔ ké Lua ye à ní suaba a sabaie, āma aai dɔo.
- 26 Ké a gu dɔ Isaili gbèon plaɔ lé sòleke, § à mò ní yoaa, à awakpáné à mè: Ma gbéó, bɔyāi ále ìadakɔwa kòtēi?

---

* 7:3 Daa 12.1 † 7:4 Daa 11.31, 12.4 ‡ 7:5 Daa 15.18, 17.8 § 7:7 Daa 15.13-14 * 7:7 Bɔa 3.12 † 7:8 Daa 17.10-14, 21.4 ‡ 7:9 Daa 37.28, 39.21 § 7:10 Daa 41.39-41 * 7:12 Daa 42.1-2 † 7:13 Daa 45.1 ‡ 7:15 Daa 46.1-7, 49.33 § 7:16 Daa 23.3-16, 50.7-13, Yoz 24.32 * 7:18 Bɔa 1.7-8 † 7:19 Bɔa 1.10-11, 22 ‡ 7:21 Bɔa 2.2-10

27 U gbé pò lé ìàdà a gbèdowa ózò Moizizi à mè: Déme n kpa kíà ù, ò ríle yákekewééi?

28 N ye ma de lá n Egipi gbèdè gíawa yà?

29 Ké Moizi yápi mà, à bàalè tà Madiá búsuu. S We à neg̃eo ìu gbèon pla.*

30 Wè bla gbèa ò malaika bò m̀wà guwaiwau Sinai gbè sae kàele té guu.

31 Ké Moizi dabu bee è, à b̀ aà sae. Ké à s̀i gwai, à Dii l̀o mà à mè:

32 Mámè má n deziò Ablahaù ní Izaakio ní Yakobuo Lua ù. Vía Moizi kù, àle lualua, i f̀o wese gwào.

33 U Dii òè: N n kyale b̀ob̀o, asa gu pò ní zeu kua adoae.

34 Ma wètèa pò wàle mó ma gbé pò kú Egipionè è sáasá, ma ní aaukea mà, ò ma m̀o ní boi. Má n zì Egipi sa.†

35 Moizi pò aa g̀è yáa aa mè, déme aà díle d̀oana ù à yágg̃onépi‡ ò Lua aà z̀ì, à d̀aané à ní mísi malaika pò b̀ò m̀wà kàele guu sabai.

36 Aàpi mé b̀òr̀ǹo, à yábonsaewo ní dabudabuo kè Egipi ní Isia Tèao ní guwaiwai guuo wè bla. S

37 Moizipi ò Isailionè Lua a ní gbè se ànabi ù láawa.*

38 Moizipi kú ní gbé pò káaapiò guwaiwau, a ku we ní wá deziò ní malaika pò yá'òè Sinai gbè musuo. Lua yá wènideò kpàwà, ò a dàwèe.†

39 Wá deziò g̀ì aà yámai, ò aa g̀iázi, an láasoo tà Egipi.

40 Aa ò Aalonaè aa mè: Diieò kewèe aa d̀oawèe, asa Moizi pò wá bóle Egipi, wá d̀ò b̀ò à b̀òle a ùo.

41 Goo bee ò aa táa pí lán gáaewa, ò aa sa'òwà aa dikpekè pò pò aa kè níziapè.‡

42 U Lua b̀ò ní kpe a tò aa kùle luabe p̀onè lá a ku ànabiò lá guuwa à mè: Isailio, i ke mámè a sa'òdà guwaiwau wè blao.

43 Táa Mòlòku zwàakpe ò á sea

ní saana Lamfá pò a zèò taao.

Dii pò á pí a kùlénéò yáí

ò má tò wà tàánò Babiloni kpele. S

44 Wá deziò zwàakpe ṽì guwaiwau. Lua a taa òlò Moizie, ò wa kè lá Lua òèwa.*

45 Kpépi g̀ò Yozuee ní wá deziò, ò aa mò buipále pò Lua ní yánéò búsu siomá.† Kpépi ku we e Davidi go.

46 Davidipi na ní Luao, ò a wabikèwà à e aà kpé d̀o Isailionè.

47 Salomoo mé kpépi d̀è.‡

48 Ama Musude líò ku kpé pò gbènazinao d̀o guuo, lá ànabi òwà:

49 Dii mè:

Musuá ma kpalabaaè,

t̀oalé ma gbadibòe.

Kpé kpeletaa á d̀mèéi?

Gu kpele má e pilauí?

50 Mámè mi p̀opii keo lé? S

51 Luayádansaión á ù! A ǹsè paaao! A swá gbāae! Iò gi Lua Nisínai, iò ke lá á deziowa.*

S 7:29 B3a 2.11-15 * 7:29 B3a 18.3-4 † 7:34 B3a 3.1-10 ‡ 7:35 B3a 2.14 S 7:36 B3a 7.3, 14.21, Nao 14.33 * 7:37 Iko 18.15-18 † 7:38 B3a 19.18-20 ‡ 7:41 B3a 32.1-6 S 7:43 Am3 5.25-27 * 7:44 B3a 25.9, 40.17 † 7:45 Yoz 3.14-17 ‡ 7:47 1Kia 6.1-38 S 7:50 Isa 66.1-2 * 7:51 Isa 63.10

52 Anabi kpele á deziò i aà wetāo ni? Aa gbé pò d̄baa Gbē Maa m̄oa yā'òò d̄d̄e. Aàpi ò a b̄o aà kpe a aà d̄e sa.

53 A Lua ikoyā pò malaikao òné mà, āma á kūao.

Etiē gaa

54 Ké aa yápi mà, an p̄o f̄eààzi, aa lésakāàzi.

55 Ǿ Lua Nisina d̄ed̄ea Etiēewa guu à w̄ep̄e luabewa, ò à Lua gawi è ní Yesuo z̄ea aà ɔplaii.

56 Ǿ à m̄è: A ma! Ma luab̄e è w̄ēa, Gbēnazin Né z̄ea Lua ɔplaii.

57 Ǿ aa ɔt̄à ní sw̄ále aa wii gbāa l̄è, ò aa kusiw̄a s̄anus̄anu.

58 Aa aà ḡal̄e b̄òò w̄én̄kpe, ò aale aà papa ní gb̄eo w̄a aà d̄e. Aa ní uladao b̄o k̄al̄e ní èwaaso pò w̄i m̄e Soluo.

59 Ké aale Etiēe papa ní gb̄eo, à wabik̄è à m̄è: Dii Yesu, ma nisina sí.

60 Ǿ à k̄ul̄e à wii gbāa l̄è à m̄è: Dii, n̄su n̄ ní duunāe bee dao. Yá bee oa gb̄ea ò à ḡa.

8

1 Solupi ku gbé pò aa Etiēe d̄èò kpēe. Zibeezi w̄a n̄a w̄ét̄ēa z̄òò m̄oa Yelusaleū Yesudeōn̄ewa. Mé i ke zinao bàasio, gbé k̄in̄io f̄àaa píie Yude ní Samali b̄usuo guu.

2 Luayāmanāeo Etiēe v̄i, aa aà gaa ɔl̄ò ní wii gbāao.

3 Ǿ Solupi āiak̄è ní Yesudeō kaaleao. Iò ḡē ua ní uao àò ḡō̄o ní n̄ōo k̄ūkū, iò ní ḡal̄e ḡe ní k̄á kp̄éu.

Baona kpaa Samali b̄usuu

4 Gbé pò f̄àaaò ḡè Yesu baokp̄a gupiiu.

5 Filipi ḡè Samali b̄usu w̄é̄leu, ò à Mesii waasok̄en̄é.

6 Ké bila Filipi yām̄a mé aa dabudabu pò a k̄èò è, aa laaid̄ò yá pò àl̄e owa ní n̄òsem̄endoo.

7 Asa gbé pò an t̄aaò ḡom̄á ní wii gbāaōo dasi, mé gb̄ekaaūao ní ēeo gb̄àgb̄a dasi.

8 Ǿ w̄a p̄ona z̄òò k̄è w̄é̄lepiu.

9 Ḡō̄e ku we za zi w̄i m̄e Sim̄o, Iò dabudabuna ke í b̄o Samaliò sae, ò à azia d̄il̄e gbé gb̄ia ū.

10 Né̄f̄en̄en̄ gb̄ēz̄òò píi w̄i laaid̄ò aà yáwa w̄i m̄e: Gb̄ēpi gb̄āaá Lua gb̄āa pò w̄i m̄e Gb̄āa Z̄ō̄e.

11 Dabudabuna pò Iò ke ní guu à ḡèḡè ní k̄ú.

12 Ama ké aa kp̄ala pò b̄ò Lua k̄ii bao pò Filipi kp̄an̄é ní Yesu Kilisi t̄oo mà, aa sí, ò aa da'ilek̄è ḡō̄o ní n̄ōo píi.

13 Baa Sim̄ōpi yápi sí à da'ilek̄è, ò à n̄a Filipiwa. Ké à dabudabu ní iko z̄òò pò Filipi lé kēo è, à b̄ò aà sae.

14 Ké zinao mà za Yelusaleū Samaliò Lua yá sí, aa Pīēe ní Z̄āao z̄im̄á.

15 Ké aa k̄à we, aa wabik̄en̄é ké aa Lua Nisina e yáí.

16 W̄a ní da'ilek̄è ní Dii Yesu t̄oo, āma Lua Nisina í di an gb̄ēe yāao.

17 Ké aa ɔn̄ám̄á, ò aa Lua Nisina è sa.

18 Ké Sim̄ō è w̄a Lua Nisina è ní zinao ɔnaam̄áo, ò à m̄òn̄é ní ɔao

19 à m̄è: A ma gba ikopi s̄ò, ké gbé pò ma ɔn̄aw̄á, ade lí Lua Nisina e.

20 Ǿ Pīēe òè: N̄ ɔa a kaalen̄o, asa n̄l̄e e n̄ȳo Lua gba e ní ɔaoe.

21 N̄ ō ku z̄ipi guuo, n̄ bàa ku a guuo, asa n̄ n̄òse maa Luao.

22 Kpe li n yāvāipie, ní wabike Diiwa. Wiliò d̄so à gí sùuukεinnò ní n làasoo bee taaoo?

23 Asa má è ḡs̄iz̄ina kú n guue, duuna bakànε.

24 Ǿ Simoo mè: A wabikεmεε Diiwa ázia, ké yá p̄ó á ò su ma leo yái.

25 Ké Pιεε ní Z̄áao Dii seeladeke kè aa aà yá dànέ, ̄s̄ aa èa lé tá Yelusaleū, aale baonakpa Samali wé̄leε guu dasi.

Filipi ní Etiopi gb̄εo

26 Dii malaikae yá'ò Filipie à mè: Fεle gé γεomidok̄ki oi. Zé p̄ó b̄ò Yelusaleū à p̄à gb̄áaa à gè Gaza sé.

27 Ǿ à dàzeu. Etiopi gb̄εe be zépiu. Etiopi bùsu n̄εe kía p̄ó wí me Kandase ziaε, mé aà àizeε d̄sanao gb̄εz̄ooε. A m̄ò lousisi Yelusaleū,

28 ̄s̄ à èa lé tá z̄leεa a s̄ógo guu, àle ānabi Isaia lá kyoke.

29 Ǿ Lua Nisina ò Filipie: Ge ñ na s̄ógo keewa.

30 Ǿ Filipi baalè gè. A mà àle ānabi Isaia lá kyoke, ̄s̄ à aà là à mè: N kyó p̄ó n̄le ke b̄ooε d̄sa?

31 A wèwà à mè: Tó gb̄εe i a zé ɔlomεεo, kpelewa má f̄s̄ mà d̄si? Ǿ à Filipi sisi, à gè z̄leε aà saε.

32 Yá p̄ó àle a kyokepin ke:

Lán s̄á p̄ó wàle gé a k̄olokpaiwa,

lán s̄á p̄ó wàle a k̄ák̄εεlewa,

a n̄le kpé, i a lé w̄εaao.

33 Wà widàwà,

wi yákpalekeaaño a zéwao.

Déme a f̄s̄ aà ḡoo gb̄éoo yá'oi?

Asa wà aà kua d̄unia guu m̄ideε.*

34 Ǿ ḡōepi ò Filipie: Omεε, dé musu ānabi bee òui? Aà z̄ia yà ge gb̄ēp̄aleε?

35 Ǿ sea Lua yápiwa Filipi Yesu baokpàè.

36 Ké aale gé ae, aa kà í k̄í, ̄s̄ ḡōepi mè: I gwa ke. Bóme a kpamεε mà da'ilekei?

37 Ǿ Filipi òè: Tó n yápi sí ní n̄semendoo, n̄ȳs̄ f̄s̄. A wèwà à mè: Má sí Yesu Kilisiá Lua Néε.

38 Ǿ à mè wà gó ze. Ǿ an pla nípii aa p̄ila aa gè íu. Ǿ à aà da'ilekè.

39 Ké aa bùa s̄is̄ia, ̄s̄ Dii Nisina Filipi kpàè gui, ḡōepi i aà e loo, ̄s̄ p̄ona guu à gèz̄εa.

40 Filipi su è á kú Azota, ̄s̄ à gè Yesu baokpà wé̄le ní wé̄leε e à gè kàò Sezale.

9

Yesu b̄o m̄oa Soluwa

1 Goo bee s̄s̄ Solu lé p̄oo a níu, àle yāpās̄i o Dii íwaoo dedεa yá musu. A gè sa'onkia k̄í,

2 a gb̄èawà aà lák̄ε Damasi lousisikpεdeone aà kpawa, ké tó a su zépidεo è we, ḡōεo ní n̄εo p̄ii, a ní k̄úkū suín̄o Yelusaleū.

3 Ké à dàzeu, à k̄áikū ní Damasio, ̄s̄ k̄ándo gupua b̄ò luabε à kùlewà.

4 A b̄òlele, ̄s̄ à loo mà, wàle òè: Solu, Solu, b̄óyái n̄le íadaai?

5 Ǿ à mè: Mmenn déi Dii? Ǿ a wèwà à mè: Mámε má Yesu p̄ó n̄le íadawá ũ.

6 Fεle gé wé̄le guu, wi yá p̄ó n̄ȳs̄ ke onε.

* 8:33 Isa 53.7-8

7 Gbé pò aa beaàno gò sáii. Aa loopi mà, āma aai gbēe eo.

8 Ké Solu fēle, ɔ à a wé wè, i gu'eo. ɔ wà aà kù a ɔwa, wà gèaàno Damasi.

9 A kè gɔɔ àaɔ gu'esai, i pòbleo, i imio.

10 Yesudee ku Damasi wí me Anania. Dii yá'òè wépfungu'ea guu à mè: Anania. ɔ a wèwà à mè: Má ké Dii.

11 ɔ Dii òè: Fēle gé zé pò wí me Súsú guu e Yuda be'ua, ní Taasu gbé pò wí me Solu gbea. Aɛ wabikēa we.

12 Wépfungu'ea guu a è n mɔ n ɔnàwa ké a wé gu'e.

13 ɔ Anania òè: Dii, má mà wà gbépi yá'ò dasi, lá à yāvāikè n gbé pò kú Yelusaleūne.

14 Sa'onkia aà gbà zé aà gbé pò lé n sisi lao kúkū. A yáí à mòì.

15 ɔ Dii òè: Gé, asa ma gbépi sè aà gé ma tɔbɔi buipálene ní ní kíao ní Isailiɔe.

16 Lá a taasikē ma tɔbɔa yáí, má ɔbè.

17 ɔ Anania bò à gè gè uapiu, à ɔnà Soluwa à mè: Solu ma gbé, Dii Yesu pò bò mòmà zéu gɔɔ pò níle mó la mé ma zí, ké n gu'e yáí, Lua Nisina i dine.

18 Wegɔɔ pò bèle aà wéu lán kpòtēɔwa aa lèle, ɔ à gu'è. ɔ à fēle da'ilekè.

19 Ké à pòblè, à gbāa è, ɔ à gɔɔplakè ní Yesude pò kú Damasio.

Solu waasokēa Damasi ní Yelusaleūo

20 ɔ Solu ná Yesu yá waasokpaawa gòɔ Yudaɔ lousisikpēɔ guu à mè, Yesu mé Lua Né ũ.

21 Yápi bò gbé pò màɔ sae aa mè: Gbé bee mé i gbépi sīsinaɔ ásookē Yelusaleūo lò? I mɔ la à ní kúkū à tárnɔ sa'onkiaɔ kíio lò?

22 Solu sɔ, aà gbāa ɔ káfi, à Yesu Mesiikēyá biiwáné, ɔ aà yá Yuda pò kú Damasi fù.

23 Gɔɔpla gbea Yudaɔ lekpaáfiàzi ké aa e wà aà de,

24 ɔ à ní lekpaafapi mà. Aa wéle bíibɔleɔ dɔa faane ní gwāasinao, ké aa e wà aà de yáí.

25 Gwāasina ɔ Solu gbéɔ aà dà gbíu, aa aà gbàe ní bao bàasi bíi musu.

26 Ké à kà Yelusaleū, a wēle à na Yesudeɔwa, ɔ aa víakèè nípii, aale aà Yesudeke náaikēo.

27 ɔ Baanaba aà sè gèaàno zinao kíi, à dàu a sīuné lá Solu Dii è zéu ní yá pò Dii òèò ní lá à Yesu yá'ò gupuuu Damasio.

28 ɔ Solu gè Yesudeɔ guu, à bèberínɔ Yelusaleū, à yá'ò gbéɔne gupuuu ní Dii tɔo.

29 Ké à yá'ò Yuda Geleki yāmanaɔne, à lekpaakèrnɔ, ɔ aale aà we.

30 Ké Yesudeɔ dɔ, aa gè zèè Sezale, ɔ à tà Taasu.

31 Bee gbea Yesudeɔ gò dɔɔba Yude ní Galileo ní Samali būsuo pii, aale zedɔ, aale gé ae víakea Diie guu, aale káfi ní Lua Nisina donleɔ.

Enēe gbágbāa ní Tabita vuao

32 Piēe í bebe wéle ní wéleɔ pii, ɔ à gè Lua gbé pò kú Lidaɔ gwai.

33 A gōe pò wí me Enēe è we, à kàaū kálea wè swaaɔ.

34 ɔ Piēe òè: Enēe, Yesu Kilisi lé n gbágbā. Fēle n n pē koo. ɔ à fēle gòɔ.

35 Lidadeɔ ní Salnadeɔ aà è, ɔ aa zè ní Diio.

36 Nɔe Yesudee ku Zope, aà tón Tabita. N Geleki yáo sɔ Dɔɔkasi. Bee mè tue. Yāmaakea pèewà mé í wēnadɔ gbéɔne.

37 Gɔɔ bee ɔ à gyākè à gá. Ké wà aà bò í pásíu, wà aà se wùle kpēdiakɔau musu.

38 Zope s̄s̄ a z̄à ní Lidao. Ké Yesudeo mà Piεε ku we, aa ní gb̄eɔn plaɔ z̄i w̄a aa wabikèwà aa mè: M̄o wá bε kpakpa.

39 ɔ Piεε f̄elε ḡér̄n̄o. Ké à kà, wà d̄èd̄eaān̄o kp̄épi musu. ɔ gyaaɔ s̄s̄aāzi nípii ní ɔɔbo, aa ula ní p̄okasa p̄o Tabita k̄è ḡoo p̄o a kúr̄n̄o ɔ̀b̄è.

40 Piεε ní yá ní b̄óle baasi. A kùle à wabikè, ɔ à aed̄ò ḡepiwa à mè: Tabita f̄elε! A wé w̄è à Piεε è, ɔ à f̄elε z̄òle.

41 Piεε aà k̄ù a ɔwa à aà f̄elε z̄è. ɔ à Lua gb̄épiɔ s̄isi ní gyaaɔ, ɔ à aà kp̄amá b̄é.

42 Yápi lí Zopea pii, ɔ wà Dii náaikè we dasi.

43 Piεε ḡoo plakè we Sim̄o baatotona bε.

10

K̄ōnei Piεε s̄isia

1 Gb̄ee ku Sezale, aà t̄ón K̄ōnei. Aàpi mé sosa ḡali p̄o w̄i m̄ε Itali sosa gb̄eɔn bas̄ooɔ d̄oana ũ.

2 Gb̄épiá luayāmanaε, a Lua v̄ia v̄i, aàpi ní a b̄edeɔ pii. I w̄enad̄ōné maamaa, mé ɔ wabike Luawa m̄oɔm̄oɔ.

3 Ḡooewa ɔat̄ε auapilaa, w̄epungu'ea guu à Lua malaikae è wásawasa, à ḡè a bε a òε: K̄ōnei.

4 K̄ōnei wé ḡò b̄iiwà, v̄iao aà k̄ù, ɔ à mè: Bó ni, Dii? A w̄èwà à mè: N wabikεa ní n w̄enad̄ōa gb̄éneɔ kà Luagu, ɔ a s̄inn̄o.

5 Gb̄éɔ z̄i Zope sa, aa Sim̄o p̄o w̄i m̄ε Piεε s̄isi.

6 A p̄ila gb̄é p̄o w̄i m̄ε Sim̄o baatotonawa. Aà bε ku ísiale.

7 Ké malaikapi tà, K̄ōnei a z̄ikena gb̄eɔn plaɔ s̄isi ní sosa luayāmana p̄o nawao.

8 Ké a dàu a s̄iuné pii, ɔ à ní z̄i Zope.

9 Ké a gu d̄ò, ɔ aa d̄az̄εu, aa kà k̄ai ní w̄élepio. Ḡoo bee Piεε d̄èd̄e kp̄é musu ɔat̄ε minanguo wabikéi.

10 N̄oana lé aà d̄ε, a ye p̄oble, ɔ ḡoo p̄o w̄ale blekε, à w̄epungu'è.

11 A luabe è w̄εa, p̄oε lé p̄ila lán zw̄àa z̄oowa. Wà ba d̄òd̄o a swá mèn s̄iiōwa pii, w̄ale gbaε z̄iε.

12 N̄òb̄o ní p̄ótaa'onkuawaɔ ní b̄ao pii kà a guu.

13 ɔ wa òè: Piεε, f̄elε d̄ε n̄ s̄ó.

14 ɔ Piεε mè: Bauo Dii, mi t̄ēε ge p̄o gb̄ālea ble ziio.

15 ɔ à ɔopi mà a ḡen plaade wà mè: P̄o p̄o Lua gb̄āb̄òè, nísu n̄ a t̄ēboo.

16 A k̄è màa ḡen aaɔ, ɔ k̄ando wà p̄opi ḡà wà tàò luabe.

17 Piεε lé b̄ilike w̄epungu p̄o a è yáwa, ɔ K̄ōnei z̄ina p̄o aa Sim̄o bε gb̄eao kà ḡò, aa z̄εa b̄oleu.

18 Aa lez̄u aa gb̄èa t̄o wek̄i Sim̄o p̄o w̄i m̄ε Piεε p̄ilau.

19 E tia Piεε lé láasooke w̄epungu p̄o á èwa, ɔ Lua Nis̄ina òè: Gb̄eɔn aāo lé n gb̄ea.

20 P̄ila ḡér̄n̄o seasai, asa máme ma ní z̄ima.

21 ɔ Piεε p̄ila ḡè gb̄épiɔ k̄i à mè: Máme má gb̄é p̄o ále gb̄ea ũ. B̄oyāi a m̄oi lai?

22 Aa mè: Sosaɔ d̄oana K̄ōnei mé wá z̄i. Gb̄ēmaε, a Lua v̄ia v̄i. Yudaɔ pii í aà t̄onasi. Lua malaikae òè aà n s̄isi a bε, aà n yāma.

23 ɔ Piεε ḡér̄n̄o ua à ní yāækè.

Ké a gu d̄ò, à f̄elε dàr̄n̄o z̄éu. Zope Yesudeeɔ ḡè aà kp̄ái.

- 24 A gɔɔ aaɔde aa kà Sezale. Kɔɔnei a daeɔ ní a gbēna fēeɔ kàaa, àle ní dá.
 25 Ké Piɛɛ gè ua, ɔ Kɔɔnei gè dàaàlɛ à kùlɛ.
 26 ɔ Piɛɛ aà fɛlɛ à mè: Fɛlɛ zɛ. Gbēnazinan ma ũ s̄s̄.
 27 Alɛ yā'oaàno e aa gè gè kpéu, ɔ à gbéɔ lè kàaaa we dasidasi.
 28 A òné: A d̄s̄ ké Yudaɔ zɛvɛl aa yāale ní buipáleo ge aa gē aà uao. Ama Lua òlɔmɛɛ másu gbēe gbāsɪ bo ge mà aà tēboo.
 29 A yáí tò ké wà ma sisi, ma mɔ z̄lɔzionakesai. Má ye mà yá pó a ma sisiwà ma sa.
 30 ɔ Kɔɔnei mè: A gɔɔ s̄iɔn la, ké málɛ wabikɛ ma bɛ e íatɛ gè aua p̄lalo maa'í kéwa. ɔ kándo ma gbēe è zɛa ma aɛ pó tekea daa
 31 à mè: Kɔɔnei, Lua n wabikɛa s̄i, mé n wēnad̄sanɛ kàaàgu.
 32 Gbéɔ z̄l Zope Simɔɔ pó w̄i mɛ Piɛɛ sisi. A p̄la Simɔɔ báatotona bɛ ísiale.
 33 ɔ ma gbéɔ z̄lma ḡɔɔ. Lá n mɔ, à kè maa. Tia kéwa, wápii wá kú la Lua d̄sa guu, ké wà yá pó Dii ònɛ ma yáí.

Lua Nisina dia buipáleoɛ

- 34 Piɛɛ yāsè à mè: Má s̄i síana sa ké Lua lí gbēe zāboo.*
 35 Bui pii guu gbé pó lé víakɛè mé í yāmaakɛ, ade yá mé í kaaàgu.
 36 Lua a yá dà Isailiɔnɛ, à keaano na Yesu Kilisi sabai baokpáné. Aàpi mé bui pii Dii ũ.
 37 A yá pó kè Yude bùsu pii guu d̄s̄, lá à dàalɛ Galile Zāa kpàwakɛa ní gbéɔ da'ílɛkeao gbɛa.
 38 A d̄s̄ lá Lua a Nisina p̄isi Yesu Nazaletiwa, ɔ a kú ní gbāao, à gè wéle ní wéleɔ à yāmaakèné, à gbé pó Ibiisi ní gā línɛ ní kpɛɔ gbàgbā, asa Lua kuaànoɛ.
 39 Wá dɛ yá pó a kè Yude bùsu ní Yelusaleũo pii seeladeɔ ũ. Wà aà lòo líwa wa dè,
 40 ɔ Lua aà vù a gɔɔ aaɔde z̄l, a tò à azia òlwɛɛ.
 41 I kɛ gbépiiɛ no, wá gbé pó Lua d̄baa wá sé aà seelade ũɔnɛ. Aà bɔa gau gbɛa wa p̄blèaàno, wa im̄laàno.
 42 ɔ a d̄lɛwɛɛ wà waasokɛ gbéɔnɛ, wí oné ámɛ á dɛ gbé pó Lua d̄lɛ gbé b̄éɔ ní gyaadeɔ pii yákpalekena ũ.
 43 Anabiɔ pii aà yá'ò aa mè, gbé pó aa aà náaik̄ɔ duuna a kémá aà tó yáí.
 44 Gɔɔ pó Piɛɛ lé yápi oné, Lua Nisina d̄i gbé pó lé yápi maɔnɛ pii.
 45 Yápi d̄i Yuda Yesude pó mò ní Piɛɛoɔwa, ké baa buipáleo, Lua a Nisina p̄simá gba ũ yáí.
 46 Asa aa mà, aalɛ yāebui'o, aalɛ Lua yāb̄onsaekɛaɔ o. ɔ Piɛɛ mè:
 47 Gbépiɔ Lua Nisina è lāwáwa. Démɛ a f̄s̄ gínɛ aa da'ílɛkɛi?
 48 ɔ a ò wà ní da'ílɛkɛ ní Yesu Kilisi t̄o. ɔ aa wabikèwà aà gɔɔplakɛr̄no.

11

Piɛɛ buipáleo yá'oa

- 1 Zinao ní Yesude pó kú Yudeɔ mà lá buipáleo Lua yá s̄i s̄s̄.
 2 Ké Piɛɛ s̄u Yelusaleũ, an gbé pó zè ní t̄s̄z̄yáɔo aà tàae è
 3 aa mè: N gē gyaf̄oodeɔ bɛ n p̄blèr̄no.
 4 ɔ Piɛɛ f̄lɛ lé yápi b̄oolekené zéze à mè:

* 10:34 Iko 10.17

⁵ Má kú Zopee, mále wabike, ɔ ma wépingu'è. Ma pɔe è lán zwàa zɔɔwa, ba dɔɔa a swá mèn síiɔwa. A bɔ luabe, àle pila ma kíi.

⁶ Ma wɛpèwà tíúu, ma nɔbɔɔ è a guu, sɛa pɔɔ n pótáa'onkuawaɔ ní bāɔ.

⁷ ɔ ma lɔɔ mà, wa òmɛɛ: Píeɛ, fɛle de n sɔ.

⁸ ɔ ma mɛ, bauo Dii, asa tɛ ge pɔ gbálea i gɛ ma léu ziio.

⁹ Lɔɔpi bɔa luabe gɛn plaade wà mɛ, pɔ pɔ Lua gbábòè, másu mà a tɛboo.

¹⁰ A kè màa gɛn àaɔ, ɔ wà èa gà tàò luabe píi.

¹¹ Gɔɔ bee gɔɔ gbɛɔn àaɔ pɔ wà ní zía bɔa Sezaleɔ mɔ ua pɔ má kúu.

¹² ɔ Lua Nisína òmɛɛ mà gérínɔ seasai. Wá gbé gbɛɔn sooloe beɔ gɛ ma kpáí sɔ, ɔ wa gɛ gbé pɔ gbépiɔ zía be.

¹³ ɔ a òwɛɛ lá a malaika è, à bɔ mɔwa a kpéu, a òe à gbé zí Zope ma sísii,

¹⁴ mà yá pɔ a api ní a bɛdeɔ píi suaba ɔe.

¹⁵ Ké ma na yá'ɔawa, Lua Nisína díné lá a dīwɛɛ a daaleɔɔwa.

¹⁶ ɔ yá pɔ Dii ò dòmágu à mɛ, Zāa gbéɔ da'ilekè ní íoe, api sɔ á wá da'ilekè ní Lua Nisínao.*

¹⁷ Lá Lua gba dou pɔ á dāwɛɛ gɔɔ pɔ wa Dii Yesu Kilisi náaikè dànɛ lɔ, dén ma ũ mà fɔ gíèi?

¹⁸ Ké aa yápi mà, aa níle, ɔ aa Lua tɔbò aa mɛ: Wá è Lua buipáleɔ gbà zé lɔ aa nòselile, aai wɛni láasai e.

Antiosideɔ zea ní Yesuo

¹⁹ Wétɛamɔané pɔ fɛle Etiɛe gaa guu† mé tò gbéɔ fàaa tà Fenisi bùsuu ní Sipi bùsuu ní Antiosio, aale Lua yá'ɔ Yudaɔne nítee.

²⁰ ɔ an gbéɔ bɔ Sipi bùsuu ní Sileni bùsuu aa gè Antiosi, ɔ aale yá'ɔ buipáleɔne sɔ, aale Dii Yesu baokpané.

²¹ Dii lé ɔdamá, ɔ gbéɔ yápi sí dasi aa zè ní Diipio.

²² Yelusaleŭ Yesudeɔ swá kà yápiwa, ɔ aa Baanaba zì Antiosi.

²³ Ké à kà we, a è lá Lua gbékekené, ɔ aà pɔ kèna. A ledámá nípii aa ze ní Diio ní nòsemendoo.

²⁴ Baanabaá gbɛmaae, Lua Nisína ní luanaaikɛao pɛɛwà, ɔ wà kà Dii gbéɔ guu dasi.

²⁵ ɔ Baanaba gè Taasu Solu wɛlelɛi.

²⁶ Ké à aà è, ɔ à súaànɔ Antiosi. Aaɔ káaa ní Yesudeɔ dasi, aa yádanɛ e wɛ búu do. Antiosi we wà dɔaa tɔkpàu Yesu İwaɔne Kilisideɔ.

²⁷ Gɔɔ bee ànabio bɔ Yelusaleŭ aa mɔ Antiosi.

²⁸ An gbé pɔ wí mɛ Agabu fɛle zè à dɔaa nɔana zɔɔ pɔ a ka dúnia guu píi yá'òné ní Lua Nisína gbáao. Kolodi kpalablea gɔɔ ɔ nɔanapi kà.

²⁹ ɔ Yesudeɔ zèò wà ní gbé pɔ kú Yudeɔ kámasa ká lá baade gbáa fɛ, wí kpásánɛ.

³⁰ ɔ aa kè màa, aa Baanaba ní Soluo zìò kpáí an gbɛzɔɔwa.

12

Píeɛ daakpɛu

¹ Gɔɔ bee kí Elodi ɔpèle Yesudeeɔwa pāsípásí.

² A Zāa v̄ij Zaaki dè ní fɛndao.

³ Ké a è yá bee kà Yudaɔgu, ɔ à èa Píeɛ kù lɔ. A bee kè Kàaso dikpɛ zíe.

* 11:16 Luk 3.16, Zín 1.5 † 11:19 Zín 8.1-4

4 Ké à Piεε kù a dàkpεu, à aà nà sosaone ní ɔzĩ aa aà d́á. Sosapiɔ gáli do gb̃ɛɔn s̃iis̃iis̃iis̃ e leε s̃iis̃. A d̃ile à yákpalekeeaàno bíla wáa Gεamusu dikpe gbεa.

5 ɔ wa Piεε kúa kpéu, Yesudeɔ lé wabikeè Luawa zesai.

6 Gu pɔ a do Elodi bɔaàno, a gwá Piεε lé i'o sosa gb̃ɛɔn plaɔ zānguo yea ní mɔdaonao mèn pla, mé gb̃ɛɔn plaɔ ku kpeεle, aale kpépi d́á.

7 Kándo g̃ɔɔ Dii malaikae gè we, ɔ kpépi pù. A Piεε lè a gbàt̃εewa à aà vù à mè: Fele kpakpa. ɔ mɔdaonapiɔ wòlo aà ɔwa.

8 ɔ malaikapi òè: N n ula da, ní n kyale kpá. Piεε kè màa, ɔ malaikapi mè: N n ula káaa n kú, ní temazi.

9 ɔ Piεε b̃ò t̃eaàzi. I yá pɔ malaika lé keε d̃s̃ s̃iana ũo, àle e nana ále o.

10 Aa gè gud̃šana séiala ní a plaadeo, ɔ aa kà b̃oleu. B̃olepi gbaá m̃oe, ɔ à w̃éñé ní az̃iao, aa b̃òle lé g̃é w̃éleu. Kándo g̃ɔɔ ɔ malaikapi Piεε tò zea guu we.

11 Ké Piεε wé d̃òd̃ò à mè: Má d̃s̃ s̃áas̃a sa ké Dii a malaika z̃i, à ma b̃o Elodi ɔz̃i ní yá pɔ Yudaɔ wé d̃oi wà kemεεo píi.

12 Ké aà wé k̃è, à gè Z̃aa pɔ w̃i m̃e lo Maaku da Maliama be. Wa k̃aaaa we dasi, w̃ale wabike.

13 Ké à b̃ole gba lè, ɔ ñoe z̃ikena pɔ w̃i m̃e Loda gè gwai.

14 Ké à Piεε lo d̃ò, p̃ona guu i zé w̃eo, à ɛa bàalè ge òné Piεε mé kú b̃oleu we.

15 Wa òè: Iana kàma yà? ɔ à z̃èò ké s̃ianaε. ɔ wà mè: Aà malaikae.

16 Piεε g̃i lé gbale. Ké aa w̃è, aa aà è, ɔ yápi d̃imá.

17 A ɔk̃èné aa ñile, ɔ a dàu a s̃iuné lá Dii a b̃o kpéu. ɔ à mè: A ge o Zaakie ní wá gb̃é k̃iniɔ. ɔ à b̃ò gè gupálei.

18 Ké gu d̃ò, k̃ɔfi gb̃aa dà sosaɔ zānguo, aale k̃ò lala aa mè: B̃o Piεε kè a ũi?

19 Elodi ò wà aà weεε. Ké wi aà eo, ɔ à yálala gud̃sanapiɔwa, ɔ a ò wà ní d̃eεε.

Elodi gaa

Bee gbεa Elodi b̃ò Yude, à gè g̃ɔɔplakè Sezale.

20 Aà pɔ pà Tiideɔ ní Sid̃deɔzi maamaa, ɔ gb̃é beeo ledoukè aa mò aà gwai s̃ānu. Aa gè kíapi be z̃iia Blasitu k̃ii. Ké Blasitu ní yáze è, aa gè ledouk̃ei ní Elodio, asa an b̃usu p̃oblea i b̃o aà b̃usuεε.

21 Ké g̃ɔɔ pɔ wa d̃ile kà, Elodi a kible'ulaɔ dà, à gè z̃òle a g̃inaa, ɔ à yá'ò bílaε.

22 Bíla wiilè à mè: Luae mé lé yá'o, i ke gb̃ēnaz̃ina no.

23 Weg̃ɔɔ Dii malaikae aà le nè, ké i z̃òke d̃s̃ Luaeo yáí, ɔ aà m̃e k̃òkà à g̃à.

24 Lua yá lo ligua, lo káfi.

25 Baanaba ní Soluo s̃s̃, ké aa ní kámasa yá k̃èke aa làa, aa b̃ò Yelusaleŭ aa Z̃aa pɔ w̃i m̃e Maaku s̃è tàò.

13

Baanaba ní Soluo z̃ia

1 Anabiɔ ní yādanedeɔ ku Ant̃osi Yesudeɔ guu, an t̃ɔɔn ke: Baanaba ní Simeɔ pɔ w̃i m̃e Báasiao ní Sileni b̃usu gb̃é Lusiuo ní Manae pɔ neblè ní kí Elodio s̃ānuo ní Soluo.

2 G̃ɔɔ pɔ aale Dii sisi ní leyeao, Lua Nis̃ina mè: A Baanaba ní Soluo dile r̃do a z̃i pɔ ma ní séwà yáí.

³ Ké aa leyè aa wabikè, ò aa onámá aa ní gbáe, aa dàzeu.

⁴ Ké Lua Nisína Baanaba ní Soluo zì màa, aa gè Selusi. Za we aa gè gó'ilenau aa gè Sipi búsuu.

⁵ Ké aa kà Salami, aa Lua yá waasokè Yuda lousisikpeo guu. Zaa Maaku kúrínò donlede ù.

⁶ Aa ísia gūgūnapi baa v̄i e Pafosi, ò aa kpaaū ní Yuda dabudabukena pò de anabi egena ūo we. Aà tón Yesune.

⁷ Iò kú ní búsupi gbēzōo Seeziu Poluo. Gbēzōopiá ōnōnae, ò à Baanaba ní Soluo s̄isi, ké a ye Lua yāma yái.

⁸ Dabudabukenapi tón Elima ní Geleki yáo. A íbelesèrínò, àle wēele gbēzōopi swáfē, ké asu Yesu náaikéo.

⁹ Ō Solu pò w̄i mē Polu s̄s, Lua Nisína dèdewà, ò à wēpèwà à mè:

¹⁰ Ibiisi néo do! Maa píi íbēe! Gbēnazín v̄ai píi paemade! Wēzēn p̄as̄i! Nyō Dii zé s̄usu kpaanlaboa too lé?

¹¹ Tiasa Dii a okulema, ní v̄iakū. Nyō gōoplake n̄yō íatē eo. Wegōo Elima wé ḡò dàadāa, gusia kulewà. Ō àle omalemale, àle gbé wēele aà a okú.

¹² Ké gbēzōopi yá pò kēpi è, à Dii náaikè, asa aà yá pò wa dàè aà kù gbāe.

Kua Antiosi pò kú Pisidi búsuu

¹³ Ō Polu gè gó'ilenau ní a gbé, aa bò Pafosi aa gè Pēega, Pāmfilì búsuu. We Zaa Maaku ní tóu, à èa tà Yelusaleū.

¹⁴ B̄oa Pēega aa gè Antiosi pò kú Pisidi búsuu. Kámabogōōz̄i aa gè z̄òle lousisikpeu.

¹⁵ Moizi ikoyá ní anabiò l̄áo kyokea gb̄ea lousisikpe gbēzōo gbé z̄i wà oné, tó aa káfla yāe v̄i aa o bílae, aa o.

¹⁶ Ō Polu f̄ele okèné à mè: Isailiò ní buipale lousisinao à ma yāma.

¹⁷ Isailiò Lua wá deziò s̄e, ò à ní bui k̄o an kua Egipi búsuu. Ō à ní bóle we ní a gbāa z̄ōo.*

¹⁸ A ní gwá guwaiwaiu w̄è bla taawa.†

¹⁹ A gbāamò Kanaa b̄usu bui m̄en sopl̄one, ò à ní búsupi kp̄amá.‡

²⁰ Ap̄ii kà w̄è òaa pla ní blakwio taawa. Bee gb̄ea à d̄oanao d̄il̄en̄e à gè p̄èò anabi Samueliwa.§

²¹ Ké aa kía gb̄èa, ò Lua Kisi né Saulu, B̄eyāmēe bui d̄il̄en̄e.* A kpalabl̄e w̄è bla,

²² ò Lua aà b̄ò kpalau, à Davidi kp̄a aà gb̄eu. Lua Davidi yā'ò à mè, á è Yese né Davidi l̄aasoo doūano, a a p̄oēā píi kee.†

²³ Aà bui guu à Yesu b̄ou Isailīone Suabana ū, lá à a legb̄ewa.

²⁴ E Yesupi àò gé m̄ói Zaa d̄ōaa waasokè Isailīone píi, a oné aa n̄oselile aa da'ileke.‡

²⁵ Ké Zaa z̄i ye láai à mè: Dé ále e má de a ūi? Gb̄é pò á wé d̄oin ma ūo. A ma! Ale m̄ó ma gb̄ea, mi ka mà aà sabala b̄ob̄òo.§

²⁶ Ma gb̄é, Ablahaū buiò ní buipale lousisinao, wám̄e Lua suabayāe bee kp̄as̄aw̄e.

²⁷ Yelusaleūdeò ní ní gb̄adeò aai Yesu d̄ōo, aai anabiò lá pò w̄io a kyoke kámabogōōz̄i píi zé d̄ōo, ò aa anabipio yá p̄apa, aa yād̄aaala.

* **13:17** B̄oa 1.7, 12.51 † **13:18** Nao 14.34 ‡ **13:19** Iko 7.1, Yoz 14.1 § **13:20** 1Sam 3.20-21, 10.21-24 * **13:21** 1Sam 8.5 † **13:22** 1Sam 13.14, 16.12-13 ‡ **13:24** Luk 3.3 § **13:25** Zaa 1.20, Mat 3.11

28 Aai yāe ewà à kà wà aà deo, ̄ aa gbèa Pilatiwa wà aà de.*

29 Ké aa yá pᵛ wa kè aà yá musu kè pii, wà aà bùa líwa wà aà dà mia'eu.†

30 Lua aà bᵛ gau.

31 A gᵛᵛ dasi ké à bᵛ mᵛ gbé pᵛ aa bᵛ Galile aa gèaàᵛ Yelusaleᵛᵛwa.‡
Aame aà seeladeᵛ ᵛ gbéᵛne.

32 Wápio sᵛ, ̄ wa mᵛ aà baokpaié. Lé pᵛ Lua gbè wá deziᵛne,

33 a kè wá gbé pᵛ wá de an buiᵛ ᵛᵛne, à Yesu vù lá wa ò Souᵛ plaade guuwa.

Lua mè:

Ma nén n ᵛ,

n Maen ma ᵛ gbā.§

34 Lá a yaᵑkaᵛ, mé Lua a aà bᵛ gau, a yá ̄ Luapi ò yāa à mè:

Má báaa seasai pᵛ ma a legbè Davidie daágu.*

35 ̄ wa ò guei bᵛ:

Nyᵛ wei n gbé pᵛ a kua adoa yaᵑkaᵛ.†

36 Davidipi sᵛ à Lua pᵛeā kè a gᵛᵛ. Ké à gà, wà aà mia kpàkᵛi ní a deziᵛ, ̄ à yaikè.

37 Gbé pᵛ Lua aà vùpi sᵛ i yaᵑkaᵛ.

38 Ma gbéᵛ, à ò dᵛ ké duunakēama waaso pᵛ wále keé kú aà kíie.

39 Mᵛizi ikoyá lí fᵛ tò yá bᵛrᵛnᵛ nao, āma gbé pᵛ aale Yesu náaikeᵛ, yápii i bᵛrᵛnᵛ na.

40 A laaika ké yá pᵛ ānabio ò su á leo

41 aa mè:

A ma, á gbé awiambᵛnaᵛ,

à gilike, í sāale,

asa má yāe ke á gᵛᵛ,

baa tó wa dàu lé siué, á sio.‡

42 Ké Pᵛlu ní Baanabao lé bᵛle lousisikpeu, wà wabikémá aa ea mᵛ yápi oné kámabogᵛᵛ sᵛa bᵛ.

43 Ké wále fáaa Yudaᵛ ní gbé pᵛ ᵛ lousisirᵛnᵛᵛᵛ bᵛ te Pᵛlu ní Baanabaozi dasi. Aa yā'òné, aale ledamá aᵛᵛ gé ae ní gbéke pᵛ Lua kèrᵛnᵛᵛ.

44 Kámabogᵛᵛ sᵛa wéledeᵛ kàaa pii Dii yāmaa yái.

45 Ké Yudaᵛ bilapi è, à kèné ᵛi maamaa, ̄ aale Pᵛlu yá bèebo, aale aà sᵛsᵛ.

46 ̄ Pᵛlu ní Baanabao yā'òné vᵛasai aa mè: Ame à kù wà Lua yā'óé gᵛa. Lá a gi, ále e i ka à wēni láasai eo, wá ea aedᵛ buipáleᵛwaᵛ sa.

47 Asa Dii yáe bee dílewēe à mè:

Ma n díle gupua ᵛ buipáleᵛne,

ké n gé ní suabayāo e tᵛle léwa.§

48 Ké buipáleᵛ yápi má, an pᵛ kèna, aa Dii yá sᵛ síana ᵛ, ̄ gbé pᵛ Lua ní díle wēni láasai pᵛ ᵛᵛ Yesu náaike.

49 ̄ Dii yá lí bᵛsupia pii.

50 Yudaᵛ ᵛzᵛᵛ buipále nᵛe lousisin gbiao ní wéle gbāadeᵛzi, ̄ aa íadà Pᵛlu ní Baanabaowa, aa ní yá ní bᵛsuu.

51 Aa kᵛlè má ní tàae seela ᵛ,* ̄ aa gè Ikᵛni.

52 Yesudeᵛ sᵛ, pᵛna ní Lua Nisᵛnaᵛ pèemá.

* 13:28 Luk 23.1-23 † 13:29 Luk 23.50-56 ‡ 13:31 Zln 1.3 § 13:33 Sou 2.7 * 13:34 Isa 55.3 † 13:35 Sou 16.10 ‡ 13:41 Abk 1.5 § 13:47 Isa 49.6 * 13:51 Luk 9.5, 10.11

14

Pɔlu n Baanabao kua Ikɔniu n Lisitao

¹ Aa kɛ Ikɔniu lá aai kɛwa, aa gɛ̀ Yudaɔ lousisikpɛu aa yá'ò e Yudaɔ n buipáleɔ Dii náaikè dasidasi.

² ɔ Yuda pɔ aa gi yápi síɔ buipáleɔ swáfɛ̀ Yesudeɔne, aa íisèrínɔ.

³ N beeo Pɔlu n Baanabao gɔɔplakè we, aa yá'ò víasai daa Dii gáu, ɔ Dii n gbá zé an yáɔnsaekɛao n n dabudabukeao a gbêke yá pɔ aale oné stanapiliwáné.

⁴ ɔ wéledeɔ kɔkpaalɛ, gbêeɔ zè n Yudaɔ, gbêeɔ n zinaɔ.

⁵ ɔ Yudaɔ n buipáleɔ n n gbáadeɔ zèd wà íadamá wà n pápa n gbɛo.

⁶ Ké Pɔlu n Baanabao n yá dè, ɔ aa bàasi tà Likaoni bùsu wéleɔu, Lisita n Dɛɛbeo n a zɛwíawɔ.

⁷ ɔ aa gi lé baonapi kpáné we.

⁸ Gɛe ku Lisita, aà gbáɔ imia. Zaa wà aà í, a dɛ ɛ ɛ, i táa'oo.

⁹ Ale swákpa Pɔlu yáí, ɔ Pɔlu wɛpèwà soee, a è aà Yesu náaikɛa kà à aà gbágbá,

¹⁰ ɔ a dè n lɔɔ gbáao: Fɛle ze n gbáwa. ɔ à ví zè, à bò n táo.

¹¹ Ké bíla è lá Pɔlu kè, ɔ aa kàaa wiiwa n Likaoni yáo aa mè: Táaɔ lí gbɛnazinaɔ ù aa pilawá.

¹² Aa tɔkpà Baanabae Zupiteɛ, Pɔlu sɔ Mɛekiu,* ké ɔme í dɔaa n yá'oao yáí.

¹³ Zupiteɛpi kpé kú wénkpe, ɔ aà gbàgbana mò n zuswana pɔ à lávu zablémáɔ wéle bíibɔleu. A ye dasi sa'o zinaɔwa.

¹⁴ Ké Baanaba n Pɔluo yápi mà, aa n ulaɔ ga kèkè, ɔ aa sí dasi guu n wiio

¹⁵ aa mè: Gbéo, bóyáí ále ke beewai? Gbɛnazinaɔn wá ù sɔ lááwa. Baona wále kpáé, ké à kpe lí pɔ gianae beeɔne, í ze n Lua béeo. ɔme musu kè n tɔleɔ n ísiao n pɔ pɔ kúuɔ pii.†

¹⁶ A bui pii tò yáa, aa nízia zé sè.

¹⁷ N beeo à azía òloné maakea guu. I to lou maé à pɔkɛke a gɔɔwa. I á gba blɛ à ku pɔna guu.

¹⁸ Baa n yá bee oao, dɛɛ n dɛɛo ɔ aa gi gbéɔne aa sa'omá.

¹⁹ ɔ Yudaɔ bò Antisio n Ikɔniuɔ aa mò wà bíla swáfɛ̀. ɔ aa Pɔlu pápa n gbɛo aa aà gále bòd wénkpe, aale e à gáɛ.

²⁰ Ké Yesudeɔ kàaaaàzi, ɔ à fɛle gɛ̀ wéle guu. Ké a gu dè, aàpi n Baanabao aa gè Dɛɛbe.

Zinao taa Antisio

²¹ Ké aa baonakpáné wélepi guu, aa gbéo è dasi. ɔ aa èa gè Lisita n Ikɔniuɔ n Antisio,

²² aale Yesudeɔ gba gbáa, aale ledamá aa wetá Yesu náaikɛawa aa mè: Sema wà taasikɛ maamaa, wí gbasá gɛ̀ kpala pɔ bò Lua kíi guu.

²³ Aa gbɛzɔɔ dílené wéle n wéleɔ, ɔ aa wabikèné n leyeo, aa n ná Dii pɔ aa aà náaikèè zí.

²⁴ Ké aa pà Pisidi bùsua, aa kà Pámfili bùsuu.

²⁵ Aa Lua yá'ò Pɛɛga, ɔ aa gè Atali.

* 14:12 An táaɔ tɔɔn we. † 14:15 Bɔa 20.11, Sou 146.6

26 We aa gè gó'ilenau aa tà Antiosi, gu pò wà ní náu Luae a ɔzì yãa àà gbêkèkèné zì pò aa kè aa làa tia yá musu.

27 Ké aa kà, aa Yesudeo kàaa aa yá pò Lua kènè òné pii, lá à buipáleo gbà zé aa a náaikè.

28 ɔ aa gɔɔplakèrínno we.

15

Lekpaata Yelusaleu

1 Gbêeo bò Yude aa m̀ Antiosi, ɔ aa yãdà Yesudeone aa m̀: Tó i tɔzɔ lá Mɔizi dilewao, * á zia'eo.

2 Polu ní Baanabao zɔadómá aa lekpaakèrínno maamaa yápi musu. ɔ Yesudeo zèd̀ Polu ní Baanabao ní ní gbêeo gé Yelusaleu yápi g'óg'osi ní zinao ní gbêzɔɔ.

3 Aa gè zènè, ɔ aa pà Fenisi ní Samalio b̀usuɔla. Aa buipáleo ǹselileka yá d̀au a s̄iu ní gbéone we, ɔ an pɔ kèna zɔɔ.

4 Ké aa kà Yelusaleu, Yesudeo ní zinao ní gbêzɔɔ gbàakpànzì, ɔ aa yá pò Lua kènè pii baokpànè.

5 ɔ Falisi Yesudeeo f̀ele m̀: Sema buipáleo tɔzɔ, wi oné aao Mɔizi ikoyã k̀ua.

6 ɔ zinao ní gbêzɔɔ kɔ kàaa, aale yápi gwa.

7 Ké lekpaata gbàakù, Piεε f̀ele zè a òné: Ma gbé, á d̄s ké Lua ma dile á guu à gègè, ké buipáleo Yesu bao ma ma léu, aai àà náaikè.

8 Lua dee gbépii ǹse d̄s, ɔ à ní gbá a Nis̄ina a siaínno seela ũ,† lá à wá gbáwa.

9 Lua i ní dile dodoa ní wápio. A ní ǹse p̄ipiné, ké aa Yesu náaikè yáí.

10 B̄yái ále Lua wei tiai? Aso pò wá dezio f̀ua séi ní wápio ɔ á ye dinéa?

11 M̀aa no! Wá a náai v̄í ké wá b̀o Dii Yesu gbêke yáíe, lá ampiɔwa s̄s.

12 Gbé kè kilikili pii, ɔ aa swákpà Baanaba ní Poluozi, aale seelao ní dabudabu pò Lua kènè buipáleo guu o.

13 Ké aa yá'ò aa làa, Zaaki f̀ele yàsè à m̀: Ma gbé, à ma yãma.

14 Simɔɔ ò lá Lua d̀aa buipáleo wegwa, ɔ à gbé sè ní guu a pò ũ.

15 Anabio yá k̄sè ní beeo, asa aa m̀:

16 Bee gb̄ea má εa m̀o Davidi b̄zì bo,

mí a gufoo k̄k̄e tata lo,

17 ké buipáleo ma k̄íi weεε,

gbé pò ma ní sisi ma ní sépio pii.

18 Dii pò lé yápi ke mé ò,

a tò wa yápi d̄s za káau.‡

19 Ayãmeto má è a maa wá yá zì'ũ dile buipále pò aa zè ní Luaooneo.

20 Wà lákèné aa mikè pò pò gbālè táa k̄liwa ní gb̄asik̄eao ní ǹò kòlokpassaio ní kpàao.§

21 Asa à gègè w̄lo Mɔizi lá kyoke lousisikp̄eo guu kámabogɔzì pii, w̄lo àà yá waasoke wéle ní wéleo.

Zinao gbé z̄ta buipale Yesudeowa

* 15:1 Lev 12.3 † 15:8 Zln 11.15-18 ‡ 15:18 Am̄o 9.11-12 § 15:20 B̄oa 34.15-17, Lev 18.6-23, 17.10-16

22 Ɔ zinao ní gbẽzɔɔ ní Yesudeo píi zèd wà gbé̄c sé ní guu, wà ní zǐ Antiosi ní Pɔluo ní Baanabao. Ɔ aa ní dɔaanaeɔ sè, Yuda pɔ wí mɛ̀e Baasaba ní Silivɛeɔ.

23 Wà taala dīnɛ́, yá pɔ wà kè a guu m̀e: Wá zinao ní gbẽzɔɔ wà fɔkpá wá gbé̄c pɔ aa de buipáleɔ ũ Antiosi ní Sili b̀usuo ní Silisi b̀usuoɔwa.

24 Wá mà wá gbẽeɔ gè á kǐi aa á ǹɔse òkpáè, aa á dá bíliu ní yá'oa guu. Wá lé kú a guuo,

25 ɔ wa ledoukè wa zed ké wá gbé̄c se wá ní zǐwá ní wá gbé̄c yenzideɔ Baanaba ní Pɔlu

26 pɔ aa gǐ ní wɛ̀nii wá Dii Yesu Kilisi tɔɔa yáio.

27 Ayameto wále Yuda ní Silivɛeɔ zǐwá, aa yá pɔ wá kè láu oé ní léo.

28 Asa Lua Nisina ní wápio wa zed wá asoe diéɔ, sema a pɔ zevíe beeo.

29 A mikè ǹɔ pɔ wá sa'òd táawa soawa ní kpáao ní ǹɔ kòlokpasaio ní gbásikɛao. A maa à mikè beeoɔwa. Wá kɔ'e aafia!

30 Ɔ wá ní gbáe, aa gè Antiosi. Aa Yesudeo káaa píi, ɔ aa lápi kpamá.

31 Ké aa a kyokè, ɔ an pɔ kèna maamaa ní ǹɔse níniyápio.

32 Yuda ní Silivɛeɔá anabione, ɔ aa ledá ní gbé̄pioɔwa maamaa, aa ní gbá gbáa.

33 Ké aa gɔɔplakè we, Yesudeo lezámá, ɔ aa tà ní zinao kǐi aafia.

34-35 Pɔlu ní Baanabao gò Antiosi. N gbé̄c dasi páleɔ aa Dii yádánɛ́ aa baonakpánɛ́.

Pɔlu wéleɣea gɛn plaade

36 Gɔɔpla gbɛa Polu ò Baanabae: Wá ɛa gé Yesudeo gwai wéle pɔ wa Dii yá waasokèu yáaɔ guu, wíɔ dɔ lá aa de.

37 Baanaba ye Zaa Maaku se aà gérino,

38 ɔ Pɔlu lé e a maa wá gbé̄c pɔ kè má Pámfili, i térizi ní zǐ guuo se lo.*

39 Aai makɔeɔ, ɔ aa kèkɔwa. Baanaba Maaku sè aa gè gó'ilenau aa gè Sipi.

40 Ɔ Pɔlu Silivɛe sè. Yesudeo ní ná Diiɛ a ɔzǐ aà gbèkɛkɛnɛ́, ɔ aa dàzeu.

41 Aa pà Sili ní Silisiola, aa Yesudeo gbà gbáa.

16

Timotee ɣea ní Pɔluo ní Silivɛeɔ

1 Pɔlu kà Dɛɛɛɛ ní Lisitao. Wekǐi Yesudee ku wí mɛ̀e Timotee. Aà daá Yuda Yesudee, mé aà maeá Gelekɛ.

2 Yesudee pɔ aa ku Lisita ní Ikoniuoɔ aà tɔnasí.

3 Pɔlu ye aà ɣɛano, ɔ à tɔzɔ̀è Yuda pɔ kú wélepio guuo yáí, asa ampíi aa dɔ ké aà maeá Gelekɛ.

4 Wéle pɔ aa ɣeu píi, aa yá pɔ zinao ní gbẽzɔɔ díle Yelusaleũ ò Yesudeone aà kũa.

5 Ɔ aale gbáakũ ní Yesu náaikɛa guu, aale dasikũ lá gu lé dɔ.

Pɔlu ɣea Masedoni b̀usuu

6 Lua Nisina gínɛ́ aa gé Lua yá'oi Azi b̀usuu, ɔ aa pà Filizi ní Galatio b̀usuola.

7 Ké aa kà Misi b̀usu zɔ́leu, aa yòwà wá gè Bitini b̀usuu, ɔ Yesu Nisina i weinéo.

8 Ké aa Misi b̀usu baa vǐ, ɔ aa kà Toloasi.

9 Gwáasina Pɔlu Masedoni b̀usu gbèe è zɛaala iu, àle awakpaè à m̀e: Buawá Masedoni, dɔwále.

* 15:38 Zln 13.13

10 Ké a è iu màa, ɔ wa Masedoni sɔukè gɔɔ, asa wá dɔ̄ sa, ké Lua mé lé wá sisi wà ge baonakpané.

11 ɔ wa gɛ́ gó'ilenau Toloasi, wa mipè Samɔtasiwa. Ké a gu dɔ̄ wa ka Neapoli.

12 Bɔa we wa ge Filipi, Masedoni bɔsu saalopi mɛɛwia pɔ Lomadeɔ ví, ɔ wa gɔɔplakè wɛ́lepɛiu.

13 Kámabogɔɔzɪ wa bɔ wɛ́nkpɛ, wa ge swa sae, gu pɔ wále e wɪ lousisiu. ɔ wa zɔle wa yá'ò nɔe pɔ káaaa weɔne.

14 Nɔee ku we, wɪ mɛè Lidia. Tiatii gbé zwàa tɛa yɪanae, mé lousisinae. Ale yá pɔ Pɔlu lé o ma, ɔ Dii aà sɔ wɛ̀è, à yápi sí.

15 A da'ilekè ní a bedeo, ɔ à wabikèwá à mɛ̀: Tó a ma Dii náaikea síe, à mɔ pila ma be. ɔ wa aà yáze èe.

Pɔlu ní Silivɛɛo daakpɛu Filipi

16 Ziewa ké wále gé wabikekii, wa kpaau ní zɔnɔe pɔ táa mlɛ vío. Aà diio í ɔa e maamaa aà asi'oané yá musu.

17 ɔ à bɔ téwázi, wápiɔ ní Pɔluo, àle wiile à mɛ̀: Gbé beeoá Lua Musude zɔblenaɔne, aale suabaze kpàwakeé.

18 ɔ ke màa lá gu lé dɔ, ɔ yápi Pɔlu wá. A líli ò táapie: Má òne ní Yesu Kilisi tɔo, go nɔepiwa. ɔ à gòwà gɔɔ.

19 Ké aà diio è ài'ea aà yá musu támaa ní né, ɔ aa Pɔlu ní Silivɛɛo kù aa ní gále gèrɪnɔ gbàadeɔ kíi gāae.

20 Aa gèrɪnɔ yákpalekenao kíi aa mɛ̀: Gbéé beeoá Yudaɔne, mé aale wá wɛ́le òkpa.

21 Fɛlekaayá pɔ wá Lomadeɔ ikoyá gɪ wá si ge wá ke ɔ aale dané.

22 Gbéé fɛlɛrɪnɔ dasi, ɔ yákpalekenapiɔ mɛ̀ wá ní ulaɔ wolomá, wá ní gbé ní goo.

23 Ké wá gbɛa gbāa kènɛ, ɔ wá ní dá kpɛu, wa ò kpépi dɔ̄anae aà ní dɔ̄a maamaa.

24 Ké wa òè màa, ɔ à ní dá kpépi guonau, à ní gbáɔ dàliu gíúgiú.

25 Wɛɛdo taawa Pɔlu ní Silivɛɛo lé wabike Luawa, aale aà táasile, mé dakpɛunaɔ lé swákpa ní yáí.

26 Kándo tɔɔle lùalua ní gbāao e kpépi gɪɔ dèe. Wegɔɔ a gbaɔ wèwɛ píi, ɔ dakpɛunaɔ mɔdaonaɔ pòlomá píi.

27 Ké kpedɔana vù, à gbaɔ è wèwɛa píi, ɔ à a fɛnda wò, a ye azia de, asa àle e dakpɛunaɔ bàasie.

28 ɔ Pɔlu pùna ní lɔɔ gbāao à mɛ̀: Nsu lakpa nziaio. Wá kú la wápii.

29 Kpedɔanapi mɛ̀ wá mɔ ní filiao, ɔ à sírzi ní bao à kùle Pɔlu ní Silivɛɛo ae, àle kpakpanaga.

30 A bɔrɪnɔ bàasi, ɔ à mɛ̀: Maeɔ, kpelewa má ke mà zia'ei?

31 Aa òè: Dii Yesu náaike, riyɔ zia e, mpi ní n bedeo píi.

32 ɔ aa Dii yá'òè ní a be gbéɔ píi.

33 Wɛɛdo bee, kpedɔanapi ní sé à gè ní gu'iaɔ pìpiné, ɔ à da'ilekè gɔɔ ní a gbéɔ m̀pii.

34 ɔ à gèrɪnɔ a be à blekèné. Aàpi ní a bedeo an pɔ kèna maamaa, ké aa Lua náaike yáí.

35 Ké gu dɔ̄, yákpalekenao dɔaio zɪ aa ge o wá gbépiɔ gbae.

³⁶ Ǿ kpedɔnanapi ò Pɔluε: Yákpalekenao gbéɔ z̄ia mà á gbaε. A bɔle, í á taananke.

³⁷ Ǿ Pɔlu ò dɔaipione: Aa wá gbé bíla wáa yákpalekewanɔ sai, aa wá dá kpéu, wá gbé pɔ Lomadeɔn wá ũ. Tiasa ɔ aa ye wá bɔle asii guua? O'o! A ke máao. Semá aa mɔ wá bɔle nízia.

³⁸ Dɔaipio yápi s̄ele ò yákpalekenao. Ké aa mà Lomadeɔn ní ũ, ɔ v̄ia ní kú.

³⁹ Ǿ aa mɔ awakpané aa ní b́ole kpéu, ɔ aa wabikémá aa bɔné ní w̄éleu.

⁴⁰ Ké aa b̀le kpéu, aa gè Lidi bε. Aa Yesudeɔ lè we, ɔ aa ní n̄ɔse n̄ininé aa ḡzεa.

17

Pɔlu kua Tesaloni

¹ Aa b̀le ní Amfipɔlio ní Apɔlonio, ɔ aa kà Tesaloni, gu pɔ Yudaɔ lousisikpe kúu.

² Ǿ Pɔlu gè lousisikpeu lá ɔ̄ kεwa, à waasokèné yá pɔ k̄εa Luayátaalau musu kámabogɔ lá àaɔ.

³ Ale a b̀lekené lá à k̄u Mesii taasike, i bɔ gau, à m̄ε: Yesu pɔ mále aa yá'óé mé Mesiiipi ũ.

⁴ An gb̄εɔ yápi z̄é è, ɔ aa ná Pɔlu ní Siliv̄εowa. Maa Geleki lousisin dasio namá s̄ɔ ní n̄ɔε t̄ode bílaɔ ɔ.

⁵ Ǿ Yudaɔ ɔ̄isèr̄nɔ, aa bèbempádeɔ k̄áaa aa dasik̄u, ɔ aa w̄éle l̄o. Aa gè l̄ia Zas̄ bei, aale Pɔlu ní Siliv̄εo w̄ele ní k̄u b̄r̄nɔ balu guu.

⁶ Ké aai ní eo, aa Zas̄ ní Yesude p̄aleɔ ḡale b̄r̄nɔ w̄éle gb̄adeɔ k̄i, aale wiile: Gb̄épiá d̄úniadεnaɔne. Aa m̀ò la,

⁷ ɔ Zas̄ ní díle a bε. Gb̄épiɔ lé p̄a Sezaa ikoa m̄pii, aai me k̄ia p̄ale ku w̄i me Yesu.

⁸ Yápi z̄é bíla ní w̄éle gb̄adeɔ p̄owa.

⁹ Ǿ aa ɔasi Zas̄ ní gb̄é k̄niɔwa aa ní gb̄áε.

Pɔlu kua Belee

¹⁰ Gw̄aas̄ina bee ḡɔ Yesudeɔ Pɔlu ní Siliv̄εo gb̄áε Belee. Ké aa kà we, ɔ aa gè Yudaɔ lousisikpeu.

¹¹ Gb̄é beɔ n̄ɔse maa de Tesalonideɔla, aa Lua yá s̄i ɔplapla. Lá gu lé d̄o aai w̄éte Luayátaalai, ké aa e d̄ɔ t̄o Pɔlu yápi slana v̄i.

¹² An gb̄é pɔ Dii náaikεo dasi ní Geleki n̄ɔε gb̄iaɔ ní Geleki ḡɔɔ dasidasi ɔ.

¹³ Ké Tesaloni Yudaɔ mà Pɔlu lé Lua yá waasoke Belee ɔ, ɔ aa m̀ò we, aa yákele dà aa bíla p̄o f̄le.

¹⁴ Ǿ Yesudeɔ Pɔlu gb̄áε ḡɔɔ isia oi, ama Siliv̄εe ní Tim̄teeo ḡɔ we.

¹⁵ Gb̄é pɔ gè z̄ei Pɔluεo ḡεānɔ Ateni, ɔ aa èa tà Siliv̄εe ní Tim̄teeowa ní Pɔlu legbeo, à m̄ε aa mɔ a le kpakpa.

Pɔlu kua Ateni

¹⁶ Ké Pɔlu lé ní dá Ateni, aà ká f̄le s̄i, ké a è t̄áa di w̄élepiu yáí.

¹⁷ Ǿ à waasokè Yudaɔne ní buip̄ale lousisinaɔ lousisikpeu ní gb̄é pɔ ɔ̄ ní le εleu lá gu lé d̄o.

¹⁸ Pɔlu lé yáɔɔ k̄ɔ léu ní ȳawaaipana pɔ w̄i mené Epikulio ní Sitoisio. Ǿ an gb̄εɔ m̄ε: B́o yá dàob̄anapi lé b̄lei? Gb̄εɔ m̄ε: W̄ále e t̄áa dafuɔ yá kp̄awa àle ke. Aa ò màa ke àle Yesu yá ní aà b̄ɔa gau yáɔ baokpané yáíε.

19 Ǿ aa Pɔlu sè gèò gbēzɔɔ kɛi Aleopaga aa mè: Nyɔ́ yá dafu pɔ́ ni dané owēeo lé?

20 Wa yābɔnsae màma, wá ye a bɔle dɔ.

21 Ateniɔe pɛi ní nibɔ pɔ́ kú weɔ, aaliɔ ye yāpāleio, sema yá dafu maa ní a wāaipaaɔ bàasio.

22 Ǿ Pɔlu fɛle zè Aleopagadepio guu à mè: Ateniɔe, má è á misiileá táaone áia ví maamaa yápii guu.

23 Ké má be á wéleu, mále pɔ́ pɔ́ i kúlenéɔ táasika, ɔ ma sa'oktie è, wá lakèwá wá mè: Lua pɔ́ wá dɔo pɔ́. Lua pɔ́ á aà dɔo mé àle misiileè, aà bao mále kpáé.

24 Lua dúnia kè ní pɔ́ pɔ́ kú a guu pɛi. A de musu ní tɔleɔ Dii ũ, ilio ku kpé pɔ́ gbēnazinaɔ dɔeɔ guuo.*

25 Aà bàa kú ní gbēnazina dɔnleɔo. Aàpi mé í wēni ní nisinao ní pɔ́piio kpa gbépiiwa.†

26 A bui pii bɔ́ gbé mēndo kɛie, ɔ aa ku dúnia gola síis piio. A dɔaa gɔɔdɛledile bui piie ní gu pɔ́ aao kuu léo.

27 A ní ké ké aao a wēle aa ɔmalemale e aa ge bɔwa. Baa ní beeo a zà ní wá gbēeo.

28 Asa aapi mé í to wàɔ wēni ví, wio ku, wí fɔ́ wá wá me sé. Lá á lakēnaeɔ ò aa mè: Wá de aà buio ũ sɔ.

29 Lá Lua buioɔn wá ũ, wásu wàɔ e a de lán táa pɔ́ gbēnazina kè ní vuao ní ánusuo ní gbéo à gɔinakèwá lá a yeiwawao.

30 Lua wekpá a ví wá wésiaɔɔ yála, ɔ àle leda gbéɔwa gupiiu tia aa nɔselile.

31 Asa à gɔɔdɛle, ké gbé pɔ́ á sè a yákpaleke ní dúniao a zéwa. Lua gbé pɔ́ a sèpi bɔ́ gau, ké gbépii e dɔ.

32 Ké aa bɔa gau yápi mà, an gbēeo aà láanikè, áma an gbēeo mè: Wá n yápi ma zlewa bɔ.

33 Ǿ Pɔlu bɔ́ ní kɛi.

34 Gbēeo náwá aa Yesu náaikè. Aleopaga gbēzɔɔ do pɔ́ wí me Denisi kú ní guu ní nɔe pɔ́ wí mèè Damalio ní gbēeo bɔ.

18

Pɔlu gɔɔplakɛa Kɔleni

1 Bee gbɛa Pɔlu bɔ́ Ateni à gè Kɔleni.

2 A kpáaũ ní Yudaɔe we, Pɔntu búsu gbé pɔ́ wí mèè Akilasi ní a na Pisiio. Aa sù ní Itali búsuɔ dafu, ké Sezaa Kolodi dɛle Yudaone aa bɔle Loma yáí. Pɔlu gè ní kɛi,

3 ɔ à pílamá, àle zikerino, ké ɔzidoũkenaoɔn ní ũ yáí. Asa zwàakpekenaoɔn ní ũ nípii.

4 Kámabogɔɔzi pii í waasoke lousisikpeu, àle wēle Yudaɔ ní Gelekio a yáze e.

5 Ké Silivēɛ ní Timoteeɔ bɔ́ Masedoni búsuu aa kà, Pɔlu zè ní waasokeao, àle o Yudaone wásawasa Yesu mé Mesii ũ.

6 Ké Yudaɔ íisèaano aa aà sɔsɔ, ɔ à a pɔkasao kpòerila à mè: Yá pɔ́ á kè wí á musu, ma yán bo. Za tia má gé buipáleo kɛie.

* 17:24 1Kia 8.27 † 17:25 Isa 42.5

7 Bɔa we à gè p̄ila buipāle lousisina p̄o w̄i meɛ Titiu Yusitu be lousisikp̄epi saɛ.

8 Lousisikp̄e gb̄ɛz̄ɔ Kilisipu Dii náaikè ní a bedeo pii. Kolenideɔ P̄olu yāma dasi, ɔ aa Yesu náaikè aa da'ilekè.

9 Gw̄aasina Dii ò P̄olue iu à mè: Nsu to v̄ia n k̄ũo, n̄su kāmabo ní yā'oanéoo,

10 asa gb̄é p̄o de ma p̄o ũ w̄éle bee guuɔ dasi. Má kunnɔ, gb̄e a n k̄ũ à ìadamao.

11 Ǿ P̄olu w̄è do ní m̄o sooloo kè we, Ìo Lua yāda gb̄éɔne.

12 Goo p̄o Loma gb̄é Galiɔ de Gelesi b̄usu gb̄ɛz̄ɔ ũ, Yudaɔ ledoukè aa àna P̄oluwa, aa ḡeààno yákpalekek̄ii

13 aa mè: Gb̄é bee lé tékpa gb̄éɔgu aao lousisiyā p̄o p̄aa wá ikoyāla k̄ua.

14 Ké P̄olu ye yā'o, ɔ Galiɔ ò Yudaɔne à mè: Yudaɔ, tó daae ge t̄aae z̄ɔoe yāa, à k̄ũ mà menakeáno.

15 Lá ále yákeletā gb̄é tó yá musu ní ázia ikoyāo, à ḡò á yá ũe. Ma gi yá bee taa ḡóḡoie.

16 Ǿ à ní yá ní bóle yákpalekek̄p̄eu.

17 Ǿ aa àna lousisikp̄e gb̄ɛz̄ɔ Soseniwa nípii, aa aà gb̄ègb̄e yákpalekek̄p̄e k̄p̄eele. Galiɔ i a yādao.

18 P̄olu ḡɔoplakè Koleni Ìo, ɔ à lezà Yesudeɔwa à ḡè gó'ilenau, àle tá Sili b̄usu. Pisii ní Akilasio ḡeààno. A mibò Sakele lé p̄o a kè Luawa yái.*

19 Ké aa kà Efese, P̄olu Pisii ní Akilasio tò we. A ḡè lousisikp̄eu à waasokè Yudaɔne,

20 ɔ aa wabikèwà aà ḡɔoplakeínno. I weio,

21 ama ké àle lezamá à mè: Tó Lua w̄èi, má ea m̄o á gwai. Ǿ à b̄ò Efese ní gó'ilenao.

22 Ké à kà Sezale, à ḡè f̄okp̄a Yesudeɔwa Yelusaleũ, ɔ à tà Antioxi.

23 Ké à ḡɔoplakè we, à èa dàzeu à ḡè w̄éle ní w̄éle Galati b̄usu ní Filizi b̄usuo, à Yesudeɔ gb̄a gb̄aa nípii.

Apoloo

24 Yudaɔ ku, aà tón Apoloo, Alesāndi gb̄é. Aà lé na mé a Lua yá d̄o maamaa.

25 Wà Dii zé yādadaè, ɔ Yesu yā'oané aà kāsì. I dadané a zéwa, āma Zāa gb̄é da'ilekea ɔ a d̄o. A m̄ò Efese,

26 ɔ à nā yā'oawa lousisikp̄eu v̄iasai. Ké Pisii ní Akilasio aà yāmà, ɔ aa aà sis̄i aa Lua zé b̄oolekèè wásawasa.

27 Ké Apoloo ye gé Gelesi b̄usu, Yesudeɔ aà gb̄a s̄o, ɔ aa lakè Yesude p̄o k̄ũ weɔne aa aà k̄ũ oplapla. Ké à kà we, à ɔdà gb̄é p̄o Lua gb̄ekèkèné aa Yesu náaikèɔwa maamaa.

28 Asa aà yá Yudaɔ w̄è dasi wāa máũmaũ, à òlóné Luayātaalau ké Yesu mé Mesii ũ.

19

P̄olu kua Efese

1 Goo p̄o Apoloo ku Koleni, P̄olu Azi b̄usu s̄is̄is̄i baa v̄i, ɔ à kà Efese. A Yesudeeɔ lè we,

2 ɔ à ní lá à mè: Ké a Dii náaikè, aà Nis̄ina d̄íéa? Aa wèwà aa mè: Aawo, w̄i aà Nis̄ina kua yāma seo.

* 18:18 Nao 6.18

3 Ǿ à ní lá à m̀è: Da'ile kpele á k̀èi? Aa ẁèwà aa m̀è: Z̀aa p̀óε.

4 Ǿ P̀olu òǹé: Z̀aa gb̀éε da'ilek̀è an ǹòselilea seela ùε. A ò gb̀éεne aa gb̀é p̀ó a m̀o a k̀pε náaike.* Yesu àlε o.

5 K̀é aa ỳápi mà, aa da'ilek̀è ní Dii Yesu t̀so.

6 K̀é P̀olu ònàmá, Lua Nisina d̀iné, ̄ aa yaëbui'ò aa ànabikek̀è.

7 Gb̀épiò pii kà lán gb̀éon kuεpla taawa.

8 P̀olu Ìò gé lousisik̀pεu e m̀o àās. A ya'òné v̀iasai, àlε waasokε kpala p̀ó b̀ò Lua k̀íi ỳá musu, k̀é aa a ỳáze e.

9 Ama an gb̀éε swágb̀aak̀è, aai Lua ỳá sio, ̄ aa z̀épi bèèb̀ò dasi guu. Ǿ P̀olu gb̀é p̀ó Yesu náaik̀è s̀èlε aa b̀ò ní guu. Ǿ Ìò waasokε gb̀éεne Tilanu kyók̀pεu lá gu lé d̀o.

10 A k̀è màa e ẁè pla, ̄ Azi bùsudeo Dii ỳamà, Yudaò ní Gelekio pii.

Seva n̄é

11 Lua P̀olu gbà z̀é à dabudabu b̀onsaε k̀è.

12 Beewa baa t̀o wà isimawaab̀o ge f̀uao ná P̀olu m̀ewa wà ge ná gyáεwa, aà gb̀ágb̀aε, an t̀aaò Ì g̀ézeε.

13 Yuda t̀aagona p̀ó aaiò beb̀éε ẁèlε t̀aa g̀ò ní Dii Yesu t̀so aa m̀è: Wá òé ní Yesu p̀ó P̀olu Ì a ỳá waasokε t̀so, à go.

14 Yudaò sa'onkia p̀ó ẁi m̀ε Seva neḡε gb̀éon soplaò m̀é Ì ke màa.

15 Ǿ t̀aa òǹé: Má Yesu d̄s m̀é ma P̀olu bao mà. Apio s̄s, dén á ùi?

16 Ǿ t̀aadepi k̀usimá à gb̀aam̀òné, à ní kwé pii à ní keke'ia, ̄ aa bàalè b̀òlε uapiu puizi.

17 K̀é Efesedeo ỳápi mà, Yudaò ní Gelekio pii, v̀ia ní k̀ú, ̄ Dii Yesu t̀òb̀ò maamaa,

18 Ǿ gb̀é p̀ó aa Yesu náaik̀è m̀ò dasi, aalε ní ỳakeao o gupuaú.

19 Gb̀ékòlekεnaεò ní taalaò nàaa m̀o k̀ateu bíla wáa. K̀é wà lápio ̄a d̀òd̀o, wa è à kà ánuusu ɔwat̄ε ̄aas̄o s̄o lεε blakwi (50.000).

20 Beewa ̄ Dii ỳá Ìò k̀áfi, Ìò ɔta ní gb̀aao.

Zakaa Efεε

21 Ỳá bee gb̀ea P̀olu z̀èd̀ a ǹòsε guu à b̀olε ní Masedoni bùsuo ní Gelesi bùsuo, Ì gé Yelusaleù, à m̀è: T̀o ma ge we, sema mà gé Lomadeo gwai.

22 Ǿ à a d̀onlεde gb̀éon plaε Tim̄tee ní Elasaò z̀ì Masedoni. Aàpi s̄s à g̀ò Azi bùsuo g̀ia.

23 G̀oo bee ̄ ỳakele f̀èlε maamaa Dii z̀é ỳá musu.

24 Anusupinae ku ẁi m̀è Demetiu, Ì Aatemi t̀aak̀pε taa pí ní ánuuso. Aà z̀ikεnao Ì ài z̀òo e z̀ipiwa.

25 Ǿ à ní k̀aaà ní gb̀é p̀ó Ì z̀ì bee taa keo, a òné: Gb̀é, á d̄s k̀é ɔz̀ìε bee m̀é wá blek̀i ù.

26 Alε e m̀é álε ma lá P̀olupi lé ke, à m̀è: T̀aa p̀ó wà ní píóá luaò no. Ǿ à gb̀é dasio mi líaa, wà aà ỳáze è. Ì ke Efεε la ado no, ní Azi bùsuo piε.

27 Ỳá bee a f̀ò m̀úsi'iw̄εε. Ì ke wá ɔz̀ì ỳáfúk̀ua ado no, a ỳá a to t̀aa n̄εz̀òo Aatemi kpé ḡo p̀oε ùo, t̀aa p̀ó Azi bùsudeo ní d̀únia gb̀épiio Ì k̀ulépi gawi a láaε.

28 K̀é aa ỳápi mà, an p̀o p̀à, ̄ aa ná wiiwa aa m̀è: Efesedeo Aatemi z̀òo.

29 Ẁéle l̀oo, gb̀éε bàalè lé si k̀òk̀aaak̀ek̀iiu, ̄ wà Masedoni bùsu gb̀éon pla Gaiusi ní Alisaka p̀ó aàí gé ẁéleu ní P̀luoò k̀ù g̀èr̀no.

* 19:4 Luk 3.16

30 Pɔlu ye gē zā guu, ɔ Yesudeo i weiɛo.

31 Azi bɔsu gbɛzɔɔe de aà gbɛnao ũ, ɔ aa gbɛɔ zì aa ledàwà asu gē zāuo.

32 Kɔkāaa yà, wàle wiile, wàle kɔ yāmao, asa gbɛ daside dɔ bɔyāi wà kàaaio.

33 Yudaɔ ɔzɔ̀ Alɛsāndazi aà yā'o, ɔ bila guu gbɛe lé ledɔɔwà. Alɛsāndapi ɔkɛnɛ aa nile, a ye Yudaɔ mi bɔ bila wāa.

34 Ké wà aà dɔ̀ Yuda ũ, ɔ amp̄ii aa wiilè sānusānu m̀dɔ pla taawa aa m̀è: Efesedeo Aatemi zɔ̀.

35 ɔ wɛ́le gbɛzɔ̀o ní zɔa zè à m̀è: Efesedeo, gbɛpii dɔ̀ ké á de táa zɔ̀o Aatemi kpé dɔ̀ana ũ ní luakimɔo pɔ̀ kú weo.

36 Lá gbɛe a fɔ̀ bɔ bee kpɛo, à ázìá kú tɛɛɛ. Asu yāe ke ní nɔnwāao.

37 A m̀o ní gbɛɔ la, aai ɔkā wá táakpe pɔewao, aai wá táa tɔbɛsio.

38 Ayāmeto tó Demetiu ní a zikenaɔ yāví ní gbɛe, yákpalekegɔɔo kú ní yákekenaɔ. Aa gé kɔ̀ gbɛa we.

39 Tó á yāpále ví lo, wa ǵgɔ́é kɔ̀kāaa pɔ̀ gbāadeo gbɛa guu.

40 Asa wa fɔ̀ wá tàae e zɔa pɔ̀ kè gbɛe bee musu. Wá yáze de e o zɔapi musuo, asa a gbá vío.

41 Yá bee oa gbɛa ɔ̀ à gbɛɔ gbɛe.

20

Etiki bāea fenentiu

1 Ké zɔa làa, Pɔlu Yesudeo kàaa à ní gba sɔ̀, à lezámá, ɔ̀ à gè Masedoni.

2 Ké àle pā bɔsupia, à gbɛɔ gbà sɔ̀ ní yáɔ dasi, ɔ̀ à gè kàò Gelesi,

3 ɔ̀ à m̀o àaɔ̀ kè we. Ké àle gé gēi gó'ilenau à ta Sili bɔsuu, a mà Yudaɔ lekpaaiazi, ɔ̀ à zèd à ɛa tá ní Masedonio.

4 Gbɛ́ pɔ̀ gèaànoɔ̀ tón ke: Belee gbɛ́ Pilusi né Sɔpatɛɛ ní Tesaloni gbɛ́ Alisaka ní Sekɔduo ní Dɛɛbe gbɛ́ Gaiusio ní Timoteo ní Azi bɔsu gbɛ́ Tisiki ní Tɔfiuo.

5 Gbɛ́ bee dɔ̀aa gè lé wá dá Toloasi.

6 Wápio sɔ̀, Kàaso dikpe gbɛa wa gē gó'ilenau Filipi, ɔ̀ gɔɔ sɔo gbɛa wa ní lé Toloasi. We wa ása dɔ̀ dɛu.

7 Asāanenzí wa kɔ̀ kàaa wà Dii dɔngubɔ̀ ble. Pɔlu lé waasokɛnɛ, a ye ta tó gu dɔ̀e, ɔ̀ à dàyāla e wɛɛdo.

8 Filia dasi kú kpé lesí pɔ̀ wá kàaaaupiu.

9 Ewaasoe zɔ̀lea fenentiu, wí mɛè Etiki, àle igofampa. Ké Pɔlu waasokea kè gbàa, i aà lè, ɔ̀ à b̀ò za kpɛdiakɔ̀api àaɔ̀de fenentiu à lèle, ɔ̀ wà aà sè gè.

10 ɔ̀ Pɔlu pila à kùsiwà, ɔ̀ à aà se kpà a kùe à m̀è: Asu gilikeo, a b́é.

11 Ké à èa dède musu, wa Dii dɔngubɔ̀ blè. Pɔlu yá'ò maamaa e gu gè d̀ò, ɔ̀ à dàzeu.

12 ɔ̀ wà tà ní èwaasonapio b́é, gbɛɔ̀ ǹdɛ nini a de beeo.

13 Wápio sɔ̀ wa ge gē gó'ilenau, wa dɔaa Pɔlue Aso, wɛ́le pɔ̀ wá aà se. Màa à zèd, asa a ye gé we kɛsɛɛ.

14 Ké à wá lé Aso, ɔ̀ wa aà sè wa ge Mitileni.

15 Ké a gu d̀ò, wa bɔ we ní gó'ilenao, wa ge Kio. Gu sía dɔa wa ge Samɔ̀, a gɔ̀o àaɔ̀de ɔ̀ wa ka Mileti.

16 Pɔlu zèd yāa à dɔ̀ Efesɛzi, ké gɔ̀o su gēwa Azi bɔsuuo yáí, asa àle wá à e ka Yelusaleũ e Páteko dikpe ào kaɛ, tó a zekè.

Pɔlu lezaa Efese gbɛzɔɔwa

17 Pɔlu gbɛɔ zɪ gbɛzɔɔwa Efese, à mɛ aa mɔ Miletɪ.

18 Ké aa kà, ɔ à òné: A dɔ lá mi ke gɔɔ pɔ má kúánɔ za zɪ pɔ ma gbapèlɛ Azi búsula.

19 Ma zikè Diiɛ zɪabusaa guu ní wé'io. Ma taasikè lé pɔ Yudaɔ kpáaimazɪo yáí.

20 Mi káfɪa yáe uléɔ, ma waasokèé, má dàdaé balu guu ní á beɔ.

21 Ma ledà Yudaɔwa ní Gelekɪo píi aa ze ní Luao, aai wá Dii Yesu náaike.

22 Tiasa mále gé Yelusaleũ, lá Lua Nisɪna ma dauwa, yá pɔ a ma le we dɔsai.

23 Wéle ní wéleɔ Lua Nisɪna lé omɛɛ, yea ní mɔdaonao ní wétɛao lé ma dá.

24 Ama ma wɛni gbiamɛɛ bo, sema mà yá pɔ mále yá le, mà zɪ pɔ Dii Yesu dàmeɛ ke mà a midɛ. Ɔme Lua gbɛke baokpaa gbɛɔne ũ.

25 A gbé pɔ ma bebe á guu, ma kpala pɔ bɔ Lua kíi waasokèé, má dɔ tiasa ké wá wesikɔle bo.

26 Ayámɛto má òé gbá, tó á gbɛɛ su vúaa, ma yán bee ũ bo.

27 Ma Lua pɔeá píi òé, mi a kee uléɔ.

28 A laaidɔ áziawa ní sá pɔ Lua Nisɪna á díle ní gbɛzɔɔ ũo píi. A Lua gálide pɔ à ní bó ní áziá auopiɔ gwa.

29 Má dɔ ké ma taa gbɛa àwalewan pásɪo siágu, mé aa sáɔ wɛna vío.

30 Baa á gbɛɔ fɛle yá kolea dané, aa gbɛɔ ga namá.

31 Ayámɛto à itɛke. Lá ma ledà á baadewa ní wé'io gwáasɪna ní fáanɛo e wè àaɔ kámabosai, a yá àò dɔágu.

32 Tiasa mále á na Luae a ɔzɪ ní a gbɛkeyá pɔ a fɔ gbáa káfíɛo, i á gba zé á baa àò daaa ní a gbɛɔ píi.

33 Mi gbɛɛ ɔa ge aà pɔkasae nideɔ.

34 A dɔ áziawa, ké ma zikè ní mazɪa ɔoɛ, ɔ ma pɔ pɔ wále a nide ní ma gbɛɔ è.

35 Má òlɔé apii guu à zikɛ beewa, í dɔ yèɛesaideɔle. Yá pɔ Dii Yesu ò àò dɔágu à mɛ, gbadaa pɔna ví de gba'eala.

36 Yá bee oa gbɛa à kùle a kosowa ní baade píio, aa wabikè.

37 Aa wé'ikàù nípii, aa Pɔlu kpàkpa ní kùle, aa lepèpɛwá.

38 Yá pɔ ní pɔ siakù zɔɔ mé de ké à mɛ ní wé a sikɔle bo ũ. Ɔ aa gè zeìe e gó'ilena kíi.

21*Pɔlu taa Yelusaleu*

1 Wá kɛamá gbɛa wa gɛ gó'ilenau wa dazeu, wa mipè Kosuwa. Gu síá dɔa wa ka Lode, ɔ bɔa we wa ge Patala.

2 We wa gó'ilena pɔ lé gé Fenisi búsuu èu, ɔ wa gɛu wa dazeu.

3 Ké wa Sipi è káaa, wá gbà ɔzeɛ, wále gé Sili búsuu, ɔ wa ka Tii, gu pɔ wá gó'ilena aso bɔleu.

4 Wa Yesudeɔ wèle, ɔ wa ášɔa do kèrɪnɔ. An gbɛɔ ò Pɔluɛ ní Lua Nisɪna gbáao asu gé Yelusaleũo.

5 Ama ke gɔɔ beɔ lé pà, wa fele, wále tá. Aa gè zeiwɛɛ nípii ní ní naɔ ní ní nɛɔ wɛnkpe e ísiale. Ɔ wa kùle wá kosowa wa wabikè.

6 Ké wa lezàkɔwa, wa gɛ gó'ilenau. Ampio sɔ aa èa ní be.

7 Bɔa Tii wa ɛa dazeu e wa ka Tɔləmai. Wa fɔkpà Yesudeɔwa wa keɛnɔ ɔɔ do.

8 Ké a gu dɔ, wa fɛle ge Sezale, wa ge pila baonakpana Filipi be. A de gbɛɔn sopla pɔ wà ní sé yāao do ũ.*

9 A nenɔe ānabiɔ vī gbɛɔn siiɔ, aai zāke yāao.

10 Wa ɔɔplakɛa we guu ānabi pɔ wī meè Agabu† bɔ Yude būsuu à mò.

11 Ké à mò wá kíi, à Pɔlu ula ba sè à azía gbáɔ ní a ɔɔ yèò à mè: Lá Lua Nisína òn ke: Gbɛ pɔ baɛ bee vī, màa Yudaɔ aa aà ye Yelusaleũ, aai aà kpa buipáleɔwa.

12 Ké wa yápi mà, wá ní beleɔ wa awakpà Pɔluɛ asu gé Yelusaleũo.

13 ɔ à mè: Bóyāi ále ɔɔb ále ma nɔse òkpameɛi? Asu àò yea ũ seo. Baa tó ma ga Yelusaleũ Dii Yesu tó yái, ma sɔu mà.

14 Ké wi fɔ wa aà fùò, wa kámabò wa mè: Dii pɔeā ke.

15 Bee gbɛa wa sɔukè, ɔ wa ge Yelusaleũ.

16 Yesude pɔ kú Sezaleɔ gè pīlawanɔ Sipi gbé Manasɔ be. A de Yesude ũ za zi.

Pɔlu gea Zaaki gwai

17 Ké wa ka Yelusaleũ, Yesudeɔ wá sí ní pɔnao.

18 Ké a gu dɔ, Pɔlu gèwanɔ Zaaki be. Gbɛzɔɔ káaaa we nípii.

19 Pɔlu fɔkpámá, ɔ à yá pɔ Lua kè a zī musu buipáleɔ guu dāu a siuné dodo pii.

20 Ké aa yápi mà, aa Lua sáaukpà. ɔ aa òè: Yápi gwa, wá gbé. Yudaɔ Yesu náaikè òaasɔsɔo leɛ ũma'ũma, mé ampíi aai káasike Mɔizi ikoyáwa.

21 Wà n yá'òné wà mè, níle yáda Yuda pɔ kú buipáleɔ guuɔne aa bɔ Mɔizi ikoyá kpe, aasu tɔzɔ ní néɔneɔ, aasu wàɔ ní felekaayāo kūao.

22 Wá kea ní? Asa aa gí n mɔa maio.

23 Kɛ lá wá onɛwa. Wá guu gbɛɔn siiɔeɔ lekè Luawa.‡

24 N ní sé à ge gbábɔ áziaɛ, ní ní fiabo aa e mibo, gbépii iɔ dɔ ké yá pɔ aa mà n musuá síana no. Aa e mpi sɔ ní té Mɔizi ikoyái.

25 Buipále Yesudeɔ sɔ, wa laké wá òné wa zèò aa laaika sa'onɔɔi ní kpāao ní nɔò kòlokpasai sóao ní gbāsikeao.§

26 ɔ Pɔlu gbépii sè tárnɔ. Ké a gu dɔ aa gbábò níziaɛ, ɔ à gè Lua ua, à gbábò láagɔ sa pɔ wa o an baadeɛ yá'ò.

Pɔlu kua

27 Ké gbábɔa ɔɔ sopla bee kà láaa, Azi būsuu Yudaɔ Pɔlu è Lua ua. Aa tekpà bílagu, ɔ aa aà kù.

28 Aale wiile aale me: Isailiɔ, à wá leò. Gbɛɛ bee mé'ɔ yáda gbépiiɛ gupiiu, í Isailiɔ awiambɔ ní Mɔizi ikoyāo ní gue beeo. Bee gbɛa à dɔe Lua uawa b, à gèu ní Gelekiɔ.

29 Aa ò màa ké aa Efese gbé Tɔfiu* è ní Pɔluo wéle guu yāa yáie, ɔ aale e Pɔlu gèaànɔ Lua uae.

30 Wéle lòo, gbéɔ wī ní bao za gupiiu, aa mò Pɔlu kù Lua ua, aa aà gále bɔò. Wegɔɔ wà a gbaɔ tàta.

31 Ké aa ye aa aà de, yápi bao Loma sosɔ gbɛzɔɔ lè, a mà Yelusaleũ lòo.

* 21:8 Zln 6.5 † 21:10 Zln 11.28 ‡ 21:23 Nao 6.21 § 21:25 Zln 15.29 * 21:29 Zln 20.4

32 Wegɔɔ à sosa badeɔ sè ní sosa néɔ, ɔ aa gè má ní bao. Ké gbéɔ sosaɔ gbɛzɔɔpi è ní sosaɔ sãnu, aa Pɔlu gbɛa tò.

33 ɔ gbɛzɔɔpi sɔ Pɔluzi, à aà kù à mè wà aà ye ní mɔdaonaɔ mèn pla. A ní lá à mè: Dén gbépi ũi? Bó yá a kèi?

34 ɔ bíla guu gbéɔ lé wiile, aale yá dou oo. Ké zɔa tò gbɛzɔɔpi fɔ lé a súsú mao, à mè wà geaãno sosaɔ be.

35 Ké wà kaaãno dedekii, sosaɔ mé sù aà sè gbéɔ nonnaaa yáí.

36 Asa gbépii teaãzi ní wiio, aale me: A aà de.

Pɔlu yá'oa Yelusaleũdeɔne

37 Ké wa ye gɛ ní Pɔluo sosaɔ be, ɔ à gbɛzɔɔpi là à mè: Nyɔ we mà yá'onéa? ɔ a òè: Ni Geleki yãmaa?

38 Egipi gbé pɔ fɛle ní gbãadeɔ zɛazɛa à gè guwaiwaiu ní búsudenaɔ gbɛɔn ãasɔɔo leɛ sífɛn n ũo lò?

39 Pɔlu wèwà à mè: Yudan ma ũ. Wà ma i Taasu, Silisi búsuuɛ. Wéle tsaide no. Ma wabikèma, ma gba zé mà yá'o gbéɔne.

40 A aà gbà zé, ɔ Pɔlu zè dedekii, à ɔkè gbéɔne. Ké aa nĩle kilikili, à yá'oné ní Ebelu yáo à mè:

22

1 Ma gbéɔ ní ma maɔ, à swákpa à ma yáze ma sa.

2 Ké aa mà àle yá'oné ní Ebelu yáo, aa zè kilikili. ɔ Pɔlu mè:

3 Yudan ma ũ, wà ma i Taasu, Silisi búsuuɛ, ɔ ma neblè wéleu la. Gamalieli kíi ma ikoyá pɔ wá deziɔ kúa dàdau a zéwa. Má ãiaví Luaɛ lá á kú gbá ápiiwa.

4 Ma íadà Yesu zedeɔwa e an gbɛɔ gá, ma gɔɔ ní nɔɔ kùkù ma ní ká kpéu.*

5 Sa'onkia ní gbɛzɔɔ mé ma seeladeɔ ũ nípii. Ma lá pɔ aa kè Damasi Yudaɔne sí ní ɔzɛ, mále gé we mà zépiɔ kùkù mà súfɛn Yelusaleũ wà ní wetá.†

6 Ké má be zéu, ma káikù ní Damasio íatɛ minanguo taawa, ɔ kándo gupua zɔɔ bɔ luabe à kùlea.

7 Ma bɔ lele tɔle, ɔ ma bɔ mà, wa òmɛɛ: Sɔlu, Sɔlu, àkea níle íadaai?

8 ɔ ma mè: Mmenn déi Dii? ɔ a òmɛɛ: Mámɛmaa Yesu Nazaleti. Máme níle íadaa.

9 Gbé pɔ kumanɔɔ gupuapi è, áma aai gbé pɔ lé yá'omɛɛ bɔ mao.

10 ɔ ma aà là, kpelewa má kei, Dii? ɔ a òmɛɛ mà fele gɛ Damasi, we wa yá pɔ a dílemɛɛ mà ke omɛɛ píi.

11 Gupuapi í gbãa tò ma wé lé gu'e bɔ, ɔ ma gbéɔ ma kù ma ɔwa, aa gèmanɔ Damasi.

12 Lousisinae ku we wí mè Anania. I misiile Lua ikoyáe mé Damasi Yudaɔ píi í aà tɔnasi.

13 A mà ma kíi à zè ma sae, ɔ a òmɛɛ: Sɔlu ma gbé, ea gu'e. Wegɔɔ ma wé wè, ɔ ma aà è.

14 A mè wá deziɔ Lua mé ma se, ké mà wesi Gbèmaale, mà yáma aà léu, mí aà pɛá dɔ.

15 A mè máo de aà seelade ũ, mí yá pɔ má è ní yá pɔ má mào o gbépiiɛ.

* 22:4 Zin 8.3 † 22:5 Zin 9.1-2

16 Ǿ à mè bɔ́ mále dá lɔi, mà fɛle da'ileke, ma duuna i woloa ní a sísiao?

17 Ké ma ɛa Yelusaleũ, mále lousisi Lua ua, ɔ́ ma wépfungu'è.

18 Ma Dii è, a òmɛɛ mà ke mà bɔ́ Yelusaleũ kpakpa, asa gbéǒ yá pɔ́ mále o a musu sio.

19 Ǿ má ò Diiɛ, aa dɔ́ sáasá ké mio gē lousisikpe ní lousisikpeo màò aa náaikɛnao ká kpéu wàò ní gbē.

20 Ké wàle aa seelade Etiɛɛ de sɔ́, mapi má kú weɛ, ma ze ní aa denao, má ní ulao kũané.‡

21 Ǿ Dii òmɛɛ mà gé, a ma zí e buipáleo kǐ zàzãɛ.

22 Aa swákpà aa yáí e à gè kà buipáleo yápiwa, ɔ́ aa nà wiiwa aa mè: A aà dɛ! Gbéɛ bee taa kua zevío!

23 Aale wiile, aale ní ulao gbãɛ, aale bùsuti zu musu.

24 Ǿ Loma sosao gbēzɔ́o mè wà gē ní Pɔluo ní be, wà aa gbē ní flaalao e aa slana'o, wi e yá pɔ́ wàle wiidwà a yáí ma.

25 Ké wàle Pɔluo ɔ́o poo wà aa ye, a ò sosa bade pɔ́ kú weɛ: A a zé ví à Loma gbé gbē yákpalekɛsaia?

26 Ké sosapi yápi mà, à gè a ò ní gbēzɔ́ɔɛ à mè: Nlɛ ke kpelewa ni? Gbépiá Loma gbéɛ.

27 Ǿ gbēzɔ́opi mò Pɔluo là à mè: Omɛɛ, Loma gbén n ũa? A wèwà à mè: Ao.

28 Ǿ gbēzɔ́opi òè: Ma ɔ́ zɔ́o kpàɛ, ɔ́ ma gɔ́ Loma gbé ũ. Ǿ Pɔluo òè: Mapi, wà ma i a ũɛ.

29 Ǿ gbé pɔ́ aa ye yálalawà yáao bɔ́zã gɔ́o. Ké gbēzɔ́opi dè Pɔluá Loma gbéɛ, vía aa kũ, ké a tò wà mɔkàwà yáí.

30 A gu dɔ́, ké gbēzɔ́opi ye à yá pɔ́ Yudaò mòd sáasá ma, à mɔpòlowà, ɔ́ à sa'onkiaò ní Yuda gbãadeo kãaa, à mò ní Pɔluo ní ɛɛ.

23

Yuda gbãadeo yákpalekɛa ní Pɔluo

1 Pɔluo wɛpè gbãadeo wà à mè: Ma gbéǒ, yã lé ma sɔ́ ví Lua aɛo e ní a gbão.

2 Ǿ sa'onkia Anania ò a dɔaionɛ aa aà lɛ a léwã.

3 Ǿ Pɔluo òè: Lua n lɛ sɔ́, gbēnazín kaadɔɛmbe.* N zòlɛ níle yákpalekɛmanò ikoyã musu, mé mpi sɔ́, n bɔ́ a kpe, ní ò wà ma lé.

4 Ǿ dɔaipiò mè: Mmɛ níle Lua gbàgbankia sɔ́sɔ́ màaa?

5 Pɔluo mè: Gbéǒ, mi dɔ́ sa'onkia no, asa a kèa láu wà mè, wásuli wá bùsu gbãade tɔbɛɛsio.†

6 Pɔluo dɔ́ ké gbãadepiò gbēɛá Saduseone, an gbēɛo sɔ́ Falisioɛ, ɔ́ a òné gbáugbãu: Ma gbéǒ, Falisin ma ũ, Falisio nén ma ũ. Gɛo vua yá pɔ́ ma wé dɔi yáí ɔ́ ále yákpalekɛmanò.

7 Ké à yápi ò, Falisio ní Saduseo fɛlekɔ́wa ní lekpaao, ɔ́ kãaakɛnao kèaa lɛɛ pla.

8 Saduseo ì mɛ gɛo lí vuo,‡ mé malaikao ní nisinao kuo. Falisio sɔ́ aa zè ní beeo kuao.

9 Wii gbãa da ní guu, ɔ́ Falisi pɔ́ aaí Mɔizi ikoyã danéɛo fɛle ní lekpaao gbãao aa mè: Wi yãváie e gbéɛ beewao. Tó nisina ge malaika mé yá'òè sɔ́ be?

10 Ké lekpaao gbãakũ, sosao gbēzɔ́o lé víakɛ, ké gbéǒ su Pɔluo taitaikɔ́ɛo, ɔ́ a ò a sosaoɛ aa pila gē ní guu, aa aà kũ geaàno ní be.

11 A gwá Dii bò mò Pòluwa à mè: Sòdile! Lá n ma yá'ò Yelusaleü la, sema ñ o Loma l.

Lekpaaiá Pòluzi

12 Ké a gu dè Yudaew kàaa asii guu, aa legbè aa mè wa pòbleo, wa imio e gwo pò wà Pòlu dè.

13 Lekpaainapio de gbèon blala.

14 Aa gè sa'onkiaò ní gbèzòò kíi, aa òné: Wá sí ní Luao wa mè, tó wi Pòlu deo, tó wa pòblè, Lua láaikewá.

15 Apio ní gbāadeo píi à gè o sosaò gbèzòòe aà móé ní Pòluo lá á ye à aà yáò tàasika de a káaulawa. Wápio sò wáò ku sòu guu wà aà de zéu e àò gé kái la.

16 Pòlu dāe negòe ní baikpaapi mà, ò à gè gè sosaò be, a ò Pòlue.

17 O Pòlu sosa badee sisi a òè: Gé ní èwaasoeo á gbèzòò kíi, asa a ye baee kpaè.

18 O à aà sè gèaànò ní gbèzòò kíi à mè: Pòlu dakpeuna ma sisi, a gbèaa mà mò n kíi ní èwaasoeo. A yāe ví a ye onè.

19 O gbèzòòpi èwaasopi kù a owa à gèaànò gusae mípla, ò à aà là à mè: Bó yá ní ví ñ omèei?

20 O à mè: Yudaò mé lekpaai, aa ye gbèama ñ mó ní Pòluo ní gbāadeone zia, lá aa ye aà yá gwa de a káaulawa.

21 Nsu we ní yáio, asa an gbéó lé aà dá zéu, aa de gbèon blala. Aa legbè aa mè wa pòbleo, wa imio e gwo pò wà aà dè. An sòu mà kò, n yá an swá dci.

22 Gbèzòòpi ò èwaasopie: Nsu to gbèe dō ní òmèeo. O à aà gbàe.

Pòlu gbaea Sezale

23 O à sosa bade gbèon plaò sisi, a òné: A o sosa fèndade gbèon òaa doone aa souke aa gé Sezale oosi ublegòò ní sòde gbèon bàaòkwio ní sònde gbèon òaa doo.

24 A sò yá kèke Pòlue aà dikpe gèò bùsu gbèzòò Felisi kíi yákelesai.

25 O à lakèè à mè:

26 Bùsu gbèzòò Felisi, mapi Kolodi Lisia, ma láe bee kène, ma fòkpàma.

27 Yudaò mé gbéé bee kù, aa ye aa aà de. Ké ma aà dō Loma gbé ü, ò ma gè ní sosaò ma aà simá.

28 Ké má ye mà aà yá pò aa mòoa ma, ma aà sè ma gèò an yákpalekenao kíi.

29 We má dōu aà yá pò aa mòoa de an ikoyā üe, i yá pò kà wà a de ge wà a dakpeu keo.

30 Ké wà lekpaaiàazi, wà a kpái kèmèe, ò ma aà gbàeoma gòò, má ò yádeone aa gé ní aà yáò n kíi we.

31 O sosaò kè lá wa ònéwa, aa Pòlu sè gèò Antipati gwāasina.

32 Ké gu dè, sosa pò be kèseò Pòlu nà sòdeone ní ozi aa gèaànò ae, ò aa èa tà ní be.

33 Ké sòdeò kà Sezale, aa lápi kpà bùsu gbèzòòpiwa, ò aa Pòlu nàè a ozi.

34 Bùsu gbèzòòpi lápi kyokè, ò à Pòlu là bùsu pò à bòu. A mà Silisi bùsu à bòu,

35 ò a òè: Tó gbé pò yávinnoò mò, má ma lá aa o. O à mè wàò aà dśa ua. Elodi mé uapi kpà yāa.

24

Yudaofelea ni Poluo Sezale

¹ Goo soo gbea sa'onkia Anania mò Sezale ní gbèz̄soe ní ikoyādōna pò wí mèè Tεεtuluo. Aa mò ní Pòlu yáo bùsu gbèz̄so kíi.

² Ké wà Pòlu sisi, Tεεtulu fèlè lé yādaaàla à mè: Felisi, ní n báaaò wá bùsu na à kè zài. N zia làasookèa mé mò ní wá kálèa maao.

³ Wí n tónasi, wàò n sáaukpa gupiiu gòpii.

⁴ Ké má ye mà n gágao, má wabikema, sùuukewanò, wá yá yòonaè ma.

⁵ Wá è gbépiá gbènazín èbèè. I zòada Yudaò guu dúnia guu píi, a de lousisize èè pò wí mè Nazaletideò dōaanaò do ù.

⁶ Baa se a ye Lua ua gbāle, ò wa aà kù.

⁷⁻⁸ Tó n gōepi lala nzia, níyò aà yá pò wa mòò síana dō.

⁹ O Yudaò yá'idíia aa mè lá yápiò den we.

¹⁰ O bùsu gbèz̄soopi mikè Pòluè aà yá'o. O Pòlu mè: Lá má n dō yákpalekena ù bùsue bee guu a wè gègè, ò mále a mibòayá'ò ma laaiwa.

¹¹ Tó ní gbèa, wa onè ma gea Yelusaleù lousisii de gòò kuèplalao.

¹² Wí ma e mále lekpaake ní gbèeo Lua uao. Wí ma e mále zòada lousisikpèò guu ge wéle guuo.

¹³ Gbépiò fò yá pò aa liamazi seelade eneo.

¹⁴ Síana má ònè, zé pò aale mè lousisize èèè guu ò mále zòble wá deziò Luaè. Má yá pò wa kè Mòizi ikoyá guu ní ànabiò pòò náai ví.

¹⁵ Ma wé dō Luai lá ampiòwa, ké gbèmaao ní gbèváiò bò gau píi.

¹⁶ Ayámèto miò azia toto gòpii kè ma sò su àò ví Lua aè ge gbènazína aeo.

¹⁷ Ma wèkèa ní ma bùsuo gbea ma ea su òdama kènè, ma sa'ò

¹⁸ Lua ua. Ké mále sa'ò ma gbábòa gbea, ò wà ma le we. Mi bíla káaaò, mé zòa kuo.*

¹⁹ Azi bùsu Yudaò mé yādeò ù. Sema aa mò wà yáò kō léu n kíi.

²⁰ Tó màa no, tó gbé pò aa ku laò dàa pò aa èa gòò pò aa yákpalekèmanò o.

²¹ Sema yá mendo pò má òné ní bò gbáao ma mè, geò vua yá musu ò aale yákpalekeimanò bàasio.†

²² Felisi Yesu zé bòòle dō, ò à lakà Yudaò yáa à mè: Tó sosaò gbèz̄so Lisia mò, má á yá midéé.

²³ A ò sosa badeè aàò Pòlu dōa, àma aà aà gba íana, i to aà gbéò dōaàle.

²⁴ Gòòpla gbea Felisi mò ní a Yuda no pò wí mèè Dusiiò. A Pòlu sisi, ò à Kilisi Yesu náaikea yámawà.

²⁵ Pòlu lé yá'o maakea musu ní zìakūadōò ní yákpalekèa ní gbéò pò lé mòò, ò vía Felisi kù à mè: Fèlè tá gía. Gòò pò ma ò'è, má ea n sisi.

²⁶ Aà wé dōi Pòlu a gbagusaedaèè, ò ìò aà sisi mòòmòò aà mò faaiboanò.

²⁷ Ké à kè wè pla, Pòòsiu Fεsetu zòlè Felisi gbèu. Ké Felisi ye àò na ní Yudaò yáí, ò à Pòlu tò dakpèu.

25

Pòlu zèa ní gea Sezaa kíio

¹ Fεsetu zòlèa kpalau gòò àaò gbea, à fèlè Sezale à gè Yelusaleù.

* 24:18 Zln 21.26-27 † 24:21 Zln 23.6

² Wekii sa'onkiaɔ ní Yuda gbãadeɔ mò aà kíi, aa fêlɛ ní Pɔlu yáó. Aa wabikèwà

³ aà sùuuke, aà to Pɔlu móné Yelusaleũ. Asa aa zèò wà baikpaè zéu wà aà dɛɛ.

⁴ Ǿ Fɛsetu òné: Pɔlu ku kpéu Sezale, mapi sɔ má tá we tia.

⁵ A gbãadeɔ mɔ gemanɔ, tó à yāvāikèɛ, í o.

⁶ Fɛsetu kèrínɔ gɔɔ swaaɔ ge kwi taawa, ɔ à èa tà Sezale. Ké a gu dɔ, à zòlɛ a gínaa à mè wà mɔ ní Pɔluo.

⁷ Ké à mò, Yuda pɔ bɔ Yelusaleũ líaàzi, ɔ aa yāzɔ pɔ wi fɔ a seela èo dɔwà dasidasi.

⁸ Pɔlu yázāsímá à mè: Mi zā Yudaɔ ikoyā ge Lua ua yáwao. Mi zā yāewa Sezaao.

⁹ Fɛsetu lé wɛɛɛ à na ní Yudaɔ ɔ à Pɔlu là à mè: Nyɔ we gé Yelusaleũ mà yákpalekennɔ we yáɛ bee musua?

¹⁰ Pɔlu mè: Sezaa ikoyā pɔ kù wà yákpalekemanɔ ɔ má kúu la. Mi tàaekɛ Yudaɛo, lá mpi ní dɔ sáasāwa.

¹¹ Tó ma tàaekè à kà wà ma dɛɛ, má gí wà ma dɛo. Ama lá mi yá pɔ gbéɛo lé o ma musue keo, gbèe zɛvɛ à ma kpámáo. Gea Sezaa kíi ɔ ma zɛò.

¹² Ké Fɛsetu lɛkpàai ní a gbéɔ à mè: Sezaa n zɛò, aà kíi níyɔ géu.

Gɛa ní Pɔluo kí Agipa ní Beenisio aɛ

¹³ Gɔɔpla gbɛa kí Agipa ní Beenisio mò Sezale fɔkpai Fɛsetuwa.

¹⁴ Ké aalɛ gɔɔplakɛ we, Fɛsetu bɔ ní Pɔlu yáó kípiɛ à mè: Gɔɛe ku la, Felisi aà tò dakpɛu.

¹⁵ Ké ma ge Yelusaleũ, sa'onkiaɔ ní Yuda gbɛzɔɔ fèlɛmɛɛ ní aà yáó, aa mè mà sùuuke mà yādaaála.

¹⁶ Má òné, tó gbé pɔ wà yádɔwà i kɔ'e ní a yādɔmadeɔ mé i zɛ'è à yápi zāsímáo, wá Lomadeɔ wili aà kpámáo.

¹⁷ Ké aa sùmanɔ la, mi zɛzɛo. Ké a gu dɔ gɔɔ, ɔ ma zòlɛ ma gínaa ma mè wà mɔ ní gbépio.

¹⁸ Gbé pɔ yāvāiànɔpiɔ yā'ò, aai yāvāi pɔ máɛ e wa dɔwà o aà yá musuo.

¹⁹ Aa yākele vīaànɔ ní lousisizɛ yá musu ní gɔɛ pɔ wī mɛɛ Yesu yáó. A gá, ɔ Pɔlu zè ní aà kua bée yáó.

²⁰ Ma bìlikè yápi zé dɔawa, ɔ ma aà là tó a ye gé Yelusaleũ wà yápi gɔgɔè we.

²¹ Ǿ Pɔlu mè Loma kí ɔ a zɛò, wà a kūa. Ǿ ma mè wàɔ aà dɔa e màɔ gé aà gbaei Sezaawa.

²² Ǿ Agipa ò Fɛsetuɛ: Má ye mà gbépi yāma mazía. Ǿ Fɛsetu mè: Nyɔ yāma aà léu zia.

²³ Ké a gu dɔ Agipa ní Beenisio mò ní gawi zɔɔ, ɔ aa gè kɔkāaakekpɛu ní sosaɔ gbɛzɔɔ ní wéle gbé gbiaɔ. Ké Fɛsetu lesi, wà mò ní Pɔluo.

²⁴ Ǿ Fɛsetu yāsè à mè: Kí Agipa ní gbé pɔ kúwanɔ laɔ píi, a gbéɛ bee èa? Yuda pɔ kú Yelusaleũ ní laɔ píi gbépi yá sè mɔoa, aalɛ wiilea aa mè, a maa à ku bo.

²⁵ Mapi, mi e à yāe kè à kà wà aà dɛo, ɔ lá à zè ní Sezaao, ma zɛò mà aà gbaɛwà.

²⁶ Mi yápi gbadɔ mà lákè kíɛ aà yá musuo. A yáí tò ma mɔaànɔ á aɛ, atɛsa mpi kí Agipa, ké yālalaawà gbɛa mà yá e mà a lákè.

27 Asa dakpeuna gbaεama yá pó wa dāaala oa wásawasa sai, i kemεε zevío.

26

Pɔlu ya'oa ki Agipa ae

1 Ǿ Agipa ò Pɔluε: N zeví n̄ n yá'o. Ǿ Pɔlu ɔsè à azia yá bɔɔlekè à mè:

2 Kí Agipa, má è ma minakè, ké má è mále mazia yá bɔɔleke n ae gbá, yá pó Yudaɔ liamazi musu pii.

3 Atēsa ké ní Yudaɔ felekaayá dō pii ní yákeleɔ. Bee yáí ma wabikēma, ma yáε mamεε.

4 Yudaɔ ma kua dō za ma néfēnenzi daalea ma búsuu e Yelusaleū.

5 Aa ma dō à gēgē. Tó aa yei, aa f̄ o má de wá lousisin gāli pó gbāa ní Lua yáo w̄i me Falisio gbé ū.

6 Tiasa wāle yákpalekεmano, ké ma wé dɔ lé pó Lua gbè wá deziɔnezi yáí.

7 Wá bui kueplaɔ aaiɔ ɔɔble Luaε gwāasina ní fāaneo wedɔa legbēa doūpizi guu. Kí, wedɔa yá̄pizi yáí Yudaɔ fēlemanɔ.

8 Bóyái Lua geɔ vua kèé yázesai ūi?

9 Mapi yāa, ma zeð ké yá pó a bɔ Yesu Nazaleti yá kpe pii ɔ máliɔ ke.

10 Māa má kè Yelusaleū. Sa'onkiaɔ ma gba zé, ɔ ma Lua gbéɔ kà kpéu dasi. Tó wāle ní dede sō, ma lé ɔ ku a guue.*

11 Miɔ gé lousisikpe ní lousisikpeo m̄ɔm̄ɔ m̄ɔ wétēam̄oné, mi gānamá aa d̄ε ní Luao. Ma pɔ f̄eānzi, ɔ mi gé ɔadaimá ní wéle baaɔ.†

Pɔlu zikεa Yesuε

12 Beewa mále gé Damasi ní iko pó sa'onkiaɔ ma gbaεoo.

13 Kí, ké má be zéu ɔatē minanguo, ma gupua è à b̄ɔ luabe à kùlea ní ma gbéɔ, a pásí de ɔatēa.

14 Wa lele z̄íle wápii, ɔ ma bɔ m̄a, wa òmεε ní Ebelu yáo wà mè: ɔlu, ɔlu, bóyái níle ɔadaiái? Lípanaz̄sa ní teo mé lé ɔakpanzi fá!

15 Ma mè: Mm̄enn déi, Dii? Ǿ Dii mè: Máme má Yesu pó níle ɔadawà ū.

16 Fεle ze. Ma bɔ m̄oma ké m̄a n se ma z̄ikena ūe, níɔ de yá pó ní è ní yá pó má ɔɔneɔ seelade ū.

17 Má n suaba Yudaɔ ɔzi ní buipáleɔ. Mále n z̄imá,

18 ké n̄ ní wé kéné, aa bɔ gusiau aa gē gupua, aa bɔ Setáu ikou aa gē Lua p̄ou, an duuna i kémá, an bàa ɔ kú ní gbé pó an kua adoaɔ ma náaikea yáí.

19 Kí Agipa, Ayāmeto mi gí luabe gbé pó b̄ɔ m̄da yá'one maio.

20 Ma waasokè Damasi ḡia ní Yelusaleū,‡ ɔ má kè Yude búsu gupiiu ní buipáleɔ k̄iio. Má òné aa n̄selile aa ze ní Luao, aai yá pó a to wà dō aa n̄selile ke.

21 Bee yáí Yudaɔ ma k̄u Lua ua, aa ye ma de.

22 Lua d̄nle má kuò e ní a gbāo, ɔ má zεa aà seelade ū néfēnen gbēz̄ɔɔne pii. Mili yá̄pale oo, sema yá pó ānabiɔ ní M̄ɔizio ò à kè bàasio.

23 Aa mè Mesii a taasike, ɔme a bɔ gau séia, i gupua yá'o Yudaone ní buipáleɔ.§

24 Ké Pɔlu lé azia yá bɔɔleke m̄aa, Fεsetu wiid̄wà à mè: Iana k̄ama yá Pɔlu? N d̄sa z̄ɔ mé lé n mi liaa.

25 Ǿ Pɔlu mè: Iana i kaaɔ, Fεsetu. Yázede mále o mé s̄ianae.

* 26:10 Zln 8.1-3 † 26:11 Zln 9.1-2 ‡ 26:20 Zln 9.20, 28 § 26:23 Isa 42.6, 49.6

26 Kí, lá ní yá beeo dõ, má fõ mà a yã'one wásawasa bakūaanakesai. Má dõ ké a kee i ke n mi kpeo, asa yápiá gusae yá no.

27 Kí Agipa, n yá pò ānabio ò sĩa? Má dõ ké ní sĩa.

28 O Agipa ò Pòlu: N ye ma dēdenlea ke mà gõ Yesude ũ gõo yà?

29 Pòlu mē: Gõo ge zá má yei, tó Lua wèi. I ke ndo no, ní gbé pò aale ma yāma gbāo pii, aa gõ lá má dēwa, mōdaonae beeo bàasi.

30 O kipi ní būsū gbēzõõ ní Beenisio ní gbé pò kaaaa weo fēle bōle.

31 Ké aa bōle, aale o'okõ: Gbēpi i yāe ke à kà dēa ge wà dakpeuo.

32 O Agipa ò Fesetue: Tó gbēpi i me a yápi a gé Sezaa kíe yāao, wá aa gbae.

27

Gea ní Pòluo Loma

1 Ké wà zèò wà da Itali zéu, õ wà Pòlu ní dakpeuna kínieo ná sosa bade pò wĩ mèè Zuliue a ozi. A de sosa gāli pò wĩ me Sezaa sosao dōaanao do ũ.

2 Wa gē gó'ílēna pò bō Adamiti, àle bōle ní Azi būsū wēleõ guu, õ wa dazeu. Masedoni būsū gbé Alisaka Tesaloni kúwano.

3 Ké a gu dō wa ka Sidõ. Zuliu Pòlu kúa ní nòsedoũo, õ à aà gbà zé aà gé a gbéõ gwai, ké aa e o dawá.

4 Bōa we wa pele í guo. Ké íana lé dawále yáí wa dō Sipi būsū kpe oi.

5 Bea ísia guo wa dō Silisi ní Pāmfilí būsūõzi, õ wa ka Mila, Lisi būsū.

6 Wekii sosa badepi Alesāndi gó'ílēna pò lé gé Itali è, õ à wá káu.

7 Gõõ plae dà wá tá kōõnkù. Dēe ní dēeo wa ka Sinidi léi. Ké íana i weiwēe wá gé súsuo, wa pāale wa bō Keleti būsū kpe oi Samõne sae.

8 Dēe ní dēeo wále dō Keletizi, õ wa ka gu pò wĩ me Godõkii Maau. A kái ní wēle pò wĩ me Laseo.

9 Lá wa gēgē zéu, wá taa'o gea ae gò kai yá ũ, asa Yudaõ leyegõ gè kò. Ayāmeto Pòlu ledámá

10 à mè: Gbēõ, má è táe bee a mó ní ásoo zõõõ ní músio. I ke gópi ní a asoõe adoo, ní wápiõe b.

11 Ama sosa bade gobõna ní godeo yá sī de Pòlu póa.

12 Gupi maa wà godõu wà buziẽble weo, õ gbé daside zè ní daa zéuo. Aa ye wá ka Feniki, wēle pò kú Keleti be'ae oi, tó a zekè, wí buziẽble we.

Zàa'iana fēlea ísiaa

13 Ké ían buse fēle geõmidõkii oi, aale e wá fõ ní pōeã kee. O aa ní gó pòlo aa dàzeu, aale dō Keletizi káikái.

14 I gēgēõ, zàa'ian gbāa pò wĩ me ían pásí pila Keleti gbewa.

15 A goliãa, wí fõ dàe bõ, õ wa gõ tei.

16 Ké à wá kpá gūgūn nēna pò wĩ me Kodai, wa dáama'è yõõ. Dēe ní dēeo wa wá góne suababõ è wá kù we.

17 Ké aa yè wa ná gó zõõpiwa, õ aa kèkè bakà gó zõõpiẽ. Ké aale víake pāa Libii būsū isaae, õ aa gó kúla pèle íu, õ aa gò té íanaí.

18 Ké a gu dõ, lá zàa'iana gí lé wá gó zāampapa gbáugbāu, õ aa ná asoõ zuzua íuwa.

19 A gõõ àaõde zí aa ní gó zíkēbõõ bōle kōle nízia.

20 A kà gõõ ũma íatē ní saanaõ i bõõ, mé ían pásipi ní louo i kpáleo. Buaa aafia pò wá wé doi yāa kè fama.

21 Wa gɔɔplakè, wi e pɔblèò, ɔ Pɔlu fèlè òné: Gbɛ́, tó a ma yā̀mà yā̀a, dɔ́ wi fèlè Keleti, músi ní ásooɛ beɛɔ gbàsa wá léo.

22 E tia mále ledawá, à sɔ̀dile! A gbɛ̀e a gao, sema gópi wíwi bàasio.

23 Gia gwá Lua pɔ́ má de aà pɔ́ ù mé mi zɔ̀bleè, aà malaika b̀ò m̀da

24 à mè: Nsu víakeo, Pɔlu. Sema n̄ Sezaa aɛ le. Lua gbɛ́ pɔ́ kúrínɔ gó guuo b̀òne aafia nípii.

25 Ayámeto gbɛ́, à sɔ̀dile! Má Lua náai ví ké a ke lá a òmɛɛwa.

26 Sema wà ka gūgūnae isaaa.

27 A gɔɔ gɛ̀o m̀ndosaide gwá ían pásípi lé wá gále Adiati ía e tia. ɔ wɛɛdo ígbɛ̀o lé e wa káikù ní g̃s̃s̃leoe.

28 ɔ aa bà i'egwabo gbàe íu, aa è a ɛ g̃s̃s̃isuu basiiɔ. Ké à kè sàa yɔɔ aa gbàe lɔ, aa è a ɛ g̃s̃s̃isuu bààɔ.

29 Aale p̃aa gbɛwa víake, ɔ aa kúla m̀n̄ s̃iíɔ gbàe gó p̀òkpe, ɔ aale Lua sisi gu d̃óné kpakpa.

30 Gópi zikenaɔ lé zɛwɛɛle wà b̀ole gó guu wà bàale, ɔ aale gó suababɔpi pila aa da ía, aale ke lá wa ye kúlaɔ gbae go'aewa.

31 ɔ Pɔlu ò sosa badeɛ ní aà sosanɔ: Tó gbɛ́ beɛɔ i g̃s̃ gó guuo, á e b̀o.

32 ɔ sosaɔ gó suababo b̃aɔ z̃z̃z̃, aa tò à lèlè íu.

33 Ké gu ye d̃oi, Pɔlu awakpáné nípii aa p̀oble à mè: A gɔɔ gɛ̀o m̀ndosain gb̃a a g̃s̃ looa p̀oblesai.

34 Mále awakpaé à p̀oble, asa a maa á p̀oleba àò d̃bae, í e b̀o aafia. Baa á mik̃a m̀ndo a ṽuaa.

35 Pɔlu yápi oa gbɛa à p̃ɛɛ sè à Lua sáaukpà gbɛ́pii wáa, ɔ a è àle só.

36 Ampii aa sɔ̀dile aa p̀oblè sa.

37 Wá gbɛ́ pɔ́ wá kú gó guuo pii, wa ka gbɛ̀on òaa do ní basiiɔ s̃iíɔsaio (276).

38 Ké aa p̀oblè aa k̃a, aa p̀ówena b̀òle zù íu, ké gó e yáfúkú yáí.

39 Ké gu d̀ò aa g̃s̃s̃e è, aai d̃so. Ké aa ísia s̀òomiboa è a g̃s̃s̃ daaí, ɔ aa zèò wá gé ní góo isaaa we, tó wa f̃s̃.

40 Aa kúlaɔ wòlo aa tò í guu, ɔ aa golilibɔɔ ba p̀olo g̃z̃. Aa go'aɛ zwāa p̀oo íanae, ɔ aa mipè g̃s̃s̃piwa.

41 ɔ aa s̃i úf̃aaú ní sae, ɔ gó zè we. Úf̃aaúpi go'aɛ kù g̃iúgiú, i f̃s̃ d̃èeo, ɔ ikooa pɔ́ lé ṽíví ní gb̃aaó lé gó p̀òkpe wiwi.

42 Sosaɔ zèò wà dakpɛunaɔ d̃ede, ké an gbɛ̀e su kpáa'o pilimáó yáí.

43 Ama sosa bade ye Pɔlu misi, ɔ à g̃íné aa ní p̀oéá ke. A ò kpadónaɔ d̃baa kusi íwa aa bua,

44 gbɛ́ k̃inió iò té ní kpe lipɛpɛɛo ge gó kasoɔ musu. Beewa ɔ gbɛ́pii baa lè aafia.

28

Pɔlu kua Malita gūgūnaa

1 Ké wa baa lè aafia, wá mà gūgūnapi t̃ón Malita.

2 Beleɔ wá kú ɔplapla ní yeawázio. Aa gb̃aakp̃awázi, aa té sa k̃awɛɛ, asa lou ná maawa mé íana b̀òle.

3 Pɔlu yáa kele náaa mò lé kátɛu, píligona ku a guu. Ké té pusu aà pà, à b̀ò Pɔlu kù a ɔwa.

4 Ké beleɔ ml̃épi è d̃o àò ɔwa, aa òk̃ɔɛ: Gbɛ́ beea gbɛ̀denaɛ s̃íana. Baa ké à bùa íwa aafia, s̃íana i weiè àò kuo.

5 Ama Pɔlu ml̃épi gbàe a dà téu, i yāe keèò.

6 Gbḗᵛ wé dᵛi aà ᵛ a ka à léle ge ũ wegᵛᵛᵛ. Ké à gḗgḗ, aa è pᵛe i aà leo, ᵛ aa lé lile aa mè gbḗpiá luaeᵛ.

7 Gupi sae gūgūna gbḗzᵛᵛ pᵛ wī meè Publiu be kuu. A wá díle gᵛᵛ àaᵛ, à nibᵛ kèwḗe ní yeawázio.

8 Publiu mae wúlea ní mèwāao, àle bānubānukē. ᵛ Pᵛlu gḗ aà kíi, à wabikèè à ᵛnàwà à aà gbàgbā.

9 Ké à gbàgbā maa, gūgūnapi gyāe kíniᵛ mᵛ aà kíi, ᵛ aa gbàgbā sᵛ.

10 Aa wá kpelà maamaa. Ké wále tá, aa kùsūakèwḗe lᵛ.

Pᵛlu kaa Loma

11 Wá kua gūgūnapiu mᵛ àaᵛ gbea wa gḗ gó'ilena pᵛ buzieblè weu, wa dazēu. Gópi bᵛ Alesāndi, wà táasiaᵛ seela kèwà.

12 Ké wa ka Silakusa, wa gᵛᵛ àaᵛ kè we.

13 Bᵛa we wa dᵛ gᵛsᵛlei e wa ge kaᵛ Legio. Ké a gu dᵛ íana bᵛ geᵛmidᵛkii oi, a gᵛᵛ plaade wa ka Puzᵛli.

14 Wḗlḗpi guu wa Yesudeᵛ lèu. Aa mè wà sūuuke wà āsᵛa do keínoᵛ. Wá kè maa, ᵛ wa da Loma zéu.

15 Loma Yesudeᵛ wá bao mà, ᵛ aa mᵛ daiwále. Gbḗᵛ wá lé Apiu'eileu, gbḗᵛ sᵛ gu pᵛ wī me Pilakii'aaᵛ. Ké Pᵛlu ní é, à Lua sáaukpà, aà sᵛ níni.

16 Ké wa ka Loma, wà Pᵛlu gbà zé aàᵛ ku adoa ní sosa pᵛ íᵛ aà dᵛao.

17 Gᵛᵛ àaᵛ gbea Pᵛlu Yuda gbḗzᵛᵛᵛ sīsi. Ké aa kàaa, a òné: Ma gbḗᵛ, mi zā Yudaᵛne yāewao. Mi bᵛ wá dezio felekaayāe kpeᵛ, ᵛ wà ma kū Yelusaleū wà ma kpa Lomadeᵛwa.

18 Aa yālālaa, aai yāe e ma musu à kà wà ma deᵛ, ᵛ aa ye ma gbae.

19 ᵛ Yudaᵛ bᵛ ma kpe. Teasi ma ze ní gea Sezaa kíio,* i ke má yāví ní ma bᵛsu gbḗᵛ no.

20 Ayāmeto ma á gbéa wà kᵛ'e mà oánᵛ, asa gbḗ pᵛ Isailiᵛ wé dᵛi yái wà mᵛe bee káia.

21 ᵛ aa òè: Wí taalae e à bᵛ Yude bᵛsuu n yá musuo. Wá gbḗe sᵛ i bᵛ we à sᵛwá ní n bao vāioᵛ.

22 Wá è a maa wà yá pᵛ ní kᵛa ma n léu, asa wá mà wī lousisizepi bèebo gupiiue.

23 Aa gᵛᵛdīlekᵛe ní Pᵛluo, ᵛ aa mᵛ aà kíi ua pᵛ à pilau dasidasi. A ye aa a yáze dᵛ Yesu yá musu, ᵛ à dàale Mᵛizi ikoyāwa ní ānabio yáᵛ, à kpala pᵛ bᵛ Lua kíi yā'òné, à a bᵛᵛlekèné za kᵛᵛkᵛᵛ e oosi.

24 Gbḗᵛ yá pᵛ àle oᵛ zé è, āma gbḗᵛ gīi.

25 Ké aale kéaa ní lekpaao, Pᵛlu yá mendo kàfiné à mè: Yá pᵛ Lua Nisīna dà ānabi Isaiāe a ò á dezionéá síanae à mè:

26 Ge ñ o gbḗ beeᵛne,

aa swákpa aᵛ gé yāemasai,

aa wḗtei aᵛ gé yāe'esai.

27 An nᵛse paaao, ké aasu ᵛnᵛkᵛo yái,

an swá gbāa, ké aasu yāmao yái,

an wé kūaaa, ké asu kéo yái,

asa aa ye ea sua mà ní gbágbāo.†

28-29 Ayāmeto, àᵛ dᵛ ké Lua gbḗᵛ zī ní suabayāo buipāleᵛwa. Aame aa sí.

* 28:19 Zln 25.11 † 28:27 Isa 6.9-10

³⁰ Pɔlu kè kpé pɔ àlɛ a flabo guu wè búu pla. Iɔ gbé pɔ aai mo faaiboianoo kũ oplapla pii.

³¹ A kpala pɔ bɔ Lua kii yá waasokèné, à Dii Yesu Kilisi yádáné ní laaio kpálea, gbée i kraèo.

LOMADEO

Yá pò kú láe bee guu

Kilisi gaa ní aà vuao gb̄ea Yuda pò aa ḡò Yesudeo ũo nà Yesu baonakpaawa Lomadeo m̄ewia Loma guu, an gb̄ēon Pisii ní Akilasio ũ (Zínao 18.2). Beewa Yesu ḡali séia dàale we ḡoo pò Pòlu lé baonakpa Sili bùsuo ní Azi bùsu pò wí m̄e tia Tuukioo ní Gelesi bùsuo. Lua ðile Pòlu e aà gé e dúnia léwa. Bee yáí Pòlu ye gé Loma ní Esipayá bùsuo b. Goo pò àle a w̄éleapi s̄uke, à lakè Yesude pò aa ku Loma (1.7), aai k̄ókāaa Pisii ní Akilasio bēonee (16.3-5).

Láe bee guu Pòlu lé zí pò ále ke buipáleo guu b̄ooleke Loma Yesudeone. Yá pò Pòlu ì dadané kú láe bee guu wásawasa à mè: Yesu baonaá gb̄aa pò Lua ì gb̄é pò lé a náaik̄eo suabaðe, at̄esa Yuda, an gb̄ea buipáleo (1.16).

Yuda ní buipáleo kua ní k̄oó yá'lae Yesude káauone, at̄esa lá buipále Yesudeo lé e M̄ozi ikoyá musu. Yápi ku Galatio lá guu b. Lakii Pòlu ò wásawasa à mè Yesu baona pò ále kpáá gb̄épii p̄e (1.16). A ò lá Lua ì duunkena suaba, baa dén nò, à mè luanaaik̄ea yáe (1.18-8.39).

Bee gb̄ea à lekà Isaili pò aa ḡi Kilisi náaik̄eio yáwa. Lua gb̄ēon ní ũoa? A mè an gia bee lé kpá Luaeo, asa Lua gb̄eke mé a zible (9-11). Tia kéwa s̄uuu pò Lua ví ní wá buipáleo lé dadaw̄e wà n̄ose pále da, wí ku Lua pò ũ (12.1-15.13).

Lápi láakii Pòlu mè á ye da Loma z̄eu, ò à f̄okpàkpmá (15.14-16.27).

Gb̄é pò aale w̄ēle wà ð̄o lá Lua ì ní suaba Yesu Kilisi sabai, tó aa láe bee kyokè, aa e ð̄o ké yá pò Lua a zekàleo z̄o (11.33-36). Beewa aa e nízia kpawá, aai kúleè a zéwa.

Pòlu f̄okpaa Lomadeowa

¹ Mám̄ema Pòlu, Kilisi Yesu z̄òblena, Lua ma sisi à ma ðile a zina ũ baona

² pò à ð̄oaa à a legbè a ānabīone, aa kè a yá taalau kpana ũ.

³⁻⁴ Aà Né Yesu Kilisi wá Dii yá mé baonapi ũ. Aà ðea gb̄ēnazina ũ guu à b̄o Davidi bui guue. Aà luake guu s̄o aà b̄o gau ní gb̄āo mé ò̄ow̄e ké Lua Nén aà ũ.

⁵ Kilisipi mé gb̄ēkek̄em̄e à ma zí bui pii k̄i, ké aa e a náaik̄e, aai ḡo a yāmana ũ, ì t̄o.

⁶ A kú ní guu s̄o, á gb̄é pò Yesu Kilisi á sisi à á séo.

⁷ Mám̄e ma láe bee kè á Lomade pò Lua yeázi à á sisi, a ḡo a gb̄é ũ piie. Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gb̄ēkek̄eé, aai á gba aafia.

⁸ Séia ḡia ma Lua sáaukè ní Yesu Kilisi gb̄āo ápii yá musu, ké á luanaaik̄ea ì dúniaa pii yáí.

⁹ Tó mále wabike pii, á yá lí s̄amaguo. Lua mé ma seelade ũ. Aapi mále z̄obleè ní n̄sem̄endo, mále aà Né baokpa.

¹⁰ Mio wabikewá aà zek̄ek̄em̄e lá a yeiwa, mà e m̄o á gwai sa,

¹¹ asa wesiaále ni lé ma ðe maamae, ké mà Lua Nisina gb̄ae ðaé á zed̄o yáí.

¹² Beewa á luanaaik̄ea ní ma p̄o a wá baade gba s̄o.

13 Ma gbé, má ye àò dṣ ké miò dile mòòmòò mà mò á gwai* ké mà a zǐ gbe e á guu, lá má è buipáleo guuwa, ṣ e tia mi ze'eo.

14 Geleki yámanaò ní Geleki yámansaiò pii, ladṣnaò ní ladṣnsaiò pii, an yá gò ma yá ùe.

15 Bee yáí ma me wà mà baonapi kpá á Lomadeone sṣ.

16 Mili wide ní baonapi yáoo.† Òme gbáa pò Lua í gbé pò lé a náaikéò suabaò ù, atṣesa Yudaò, an gbea buipáleo.

17 Baonapi í owṣe lá Lua í to yá bṓrṓnṓ na. A de luanaaikéa yá ù adoé, lá wa kè lá guuwa wà mè: Gbé pò Lua tò yá bṓaànṓ na a náai pò àle ké yáí aò ku.‡

Gbēnazina d taaedeone Luae

18 Za musu ṣ Lua í a pòkúma bṓbṓ gbēnazina pò an vāikéa í zezṣ slanaeowa an pākpaazi ní ní vāikéao yáí.

19 Yá pò wa fṣ dṣ Lua yá musu uléanéò, Lua mé yápi bṓné gupuau.

20 Za gṓò pò à dúnia kále, aà gbáa láasai ní aà luaké pò wíli e ní wéoo bṓ gupuau aà zǐ guu wásawasa. Ayámeto gbēnazina awa vío.

21 Aa Lua dṣ, áma aali aà kpela a zéwa aa aà sáaukpào. An láasooò sṓúkù, ṣ aa gò gusiau an mṣai yáí.§

22 Aa nízia dile ṣnṓnṓ ù, ṣ aa gò mṣaideò ù.

23 Aaí kúle gbēnazina pò í gao ní bāò ní nṓbṓò ní pṓtaa'onkuawaò taae Lua pò lí gao gbeu.*

24 Ayámeto Lua ní kpá gbāsíkéaa, aa wisaiyá ké ní kṣò, lá aale a nide ní nṓse guuwa.

25 Aa Lua síande léúkpakè ní eeo. Aaí kúle Lua pòkéaone aa zṓblené Lua pò pṓpii kè gbeu. Efaaiden aà ù gṓopii! Ami.

26 Ayámeto Lua ní kpá wisaiyá nideaa. Baa an nṓeò yá pò wí ké léúkpakè ní yá pò wíli kéoo.

27 Maa gṣeò sṣ aa yá pò wí ké ní nṓeò tò, aaí luakṓi. Gṣe ní gṣeò aaí wisaiyá ké ní kṣò, aaí a gbe'e níziawa an sásáa léu.

28 Lá aai we zè ní Lua dṣaoo, ṣ à ní kpá láasookpaanlayáa, ké aaò yá pò de wà kéoo ké.

29 Yávai pii pèemá: Nṓsepási, bli, íisea ní kṣò, wedṓakṓe, gbēdeea, sòle, gbēblea ní kṓnikéao. Gupeaanaon ní ù,

30 gbēyaanaò, Lua íbeeo, gbé taiinkenao, yṓṓdeò, íandánaò, vai láasookénaò, de ní dao yámansaiò,

31 mṣaideò, náaisaideò, gbéyákensaiò, sósobisaiò.

32 Aa dṣ Lua dile ké yábeetaakénaò kà wà ní dede, kási aali ze ní a kéao adoo, aaí tékpa a kénaògu be.

2

Yá zṣlea gbēnazinaowa

1 Ayámeto n gbé pò ní gbēpále tàae e, ní awa vío. Tó n gbēpále tàae è, n nzia dàyāue,* asa n gbētaae'ena ní ké màa sṣe.

2 Wá dṣ ké Lua yákpaleka ní yábeetaakénaò maae.

* 1:13 Zin 19.21 † 1:16 Maa 8.38 ‡ 1:17 Abk 2.4 § 1:21 Efe 4.17-18 * 1:23 Iko 4.16-18
* 2:1 Mat 7.1-2

3 N gbé pò ni yábeetaakenaò tàae e mé ni ke s̄, níle e níȳs̄ b̄o Lua yákpaleu yà?

4 Ge níle d̄se ní Lua maakea z̄soo ní aà menao ní aà s̄uuuo yà? Ké Lua lé maakene ké ñ n̄selile, ní d̄so lé?

5 N swágbākè, ni n̄selileo, ò níle p̄kūma k̄āanzi e luap̄kūmab̄ob̄omaḡozi, tó Lua yákpalekea ní gbé a zéwa b̄o gupauu.

6 A fiabo baadee a yákeawa.†

7 Gbé pò aale gawi ní beeeo ní w̄eni láasaio w̄eele aale maake ní menao àizāna e.

8 Gbé pò anzia p̄eā lé d̄baané, aa ḡi s̄ianai aa te v̄aiwaò s̄, Lua a p̄kūma ní p̄kp̄ēneo b̄ob̄omá.

9 W̄ēt̄ēa ní w̄aw̄ao a v̄aikena píi le, at̄esa Yudaò, an gbea buip̄aleo.

10 Lua a maakena píi gba gawi ní beeeo ní aafiao, at̄esa Yudaò, an gbea buip̄aleo.

11 Asa Lua lí gb̄ee z̄áboo.‡

12 Gbé pò duunakè M̄oizi ikoyā d̄sai, a kaale màa ikoyāpi saie. Gbé pò duunakè naa ikoyāpi ozi s̄, Lua a yákpalekeaàn̄o ikoyāpi musu.

13 I ke gbé pò lé ikoyā ma ní swáó mé maa Luaeo. Gbé pò lé z̄ikewà mé a b̄o maa.

14 Tó bui pò aa M̄oizi ikoyā d̄soo yá pò kp̄aaiò kè ní níziào, aa ikoyā ví níziawae.

15 Aale ōb̄w̄ee ké yá pò kú ikoyāpi guu kú ní n̄seue. An láasoo lé a s̄iana ōb̄, asa an láasoo m̄endoo, a keeo ì ní daȳau, a keeo ì ní b̄o.

16 Màa yákpalekeḡozi Lua a yákpaleke ní gb̄ēnazinaò yá pò ulea an n̄seu musu ní Kilisi Yesu gb̄āo, lá baona pò mále kp̄a òwa.

Yudaò ikoyādansaīne

17 N Yuda ia, n ze ní n Yudakeo, ní M̄oizi ikoyā náai ví, níle Lua ȳòke.

18 N Lua p̄eā d̄s, ní yāmaa d̄s ikoyāpi guu.

19 Nle e ní de v̄iào w̄ede ū, gbé pò kú gusiauo filia ū,

20 w̄esiadeo yādanede ū, gbé dafuo metulu ū. Nle e Lua ikoyā mé d̄sa ní s̄ianao mi ū.

21 N gbé pò ni yāda gb̄ēp̄alēne, b̄oyāi nili da nziaeo ni? N m̄e wasu kp̄ái'oo, mé ni o s̄ be?

22 Ni me wasu w̄ule ní gb̄ēp̄alē noo, mé ni w̄uléò s̄ be? Ni saka t̄aaogu, mé ni ní kp̄é p̄o kp̄ái'o s̄ be?

23 Ni ȳòke Lua ikoyā musu, ò n ikoyāpi dasai ì Lua t̄ò k̄pa.

24 Asa á yái buip̄aleo ìo Lua t̄ob̄ēesi lá a k̄ea láuwa.Š

25 Tó ní Lua ikoyā k̄ua, ò t̄z̄sa ài v̄ine. Tó níle a yāda s̄o, ní s̄aa ní gyaf̄oode.

26 Tó gyaf̄oode Lua ikoyā k̄ua, Lua a gyaf̄oodepi gwa s̄aa ní gbé pò t̄z̄soo lé?

27 Baa tó ní iko lápi k̄ua mé n t̄z̄z̄, tó ni ikoyāpi dao, gyaf̄oode pò ìo k̄ua a to yá z̄l̄ema.

28 Lá kua Yuda z̄alala ūá mekaa yá no, màa t̄z̄sa z̄alalaá mekaa yán s̄o.

29 Lá kua Yuda z̄alala ūá n̄se yáe, t̄z̄sa z̄alalaá n̄se yáe s̄. Lua Nisina z̄le, i ke aà ikoyā lá yá no. Lua mé ì gbé bee taa s̄aukpa, i ke gb̄ēnazina no.

3

1 Dea Yuda ũ káfla kpele a víi? Ai kpele t̄z̄s̄a víi?

2 A káfla ví z̄s̄o yápii guu. Séia ḡia Lua a yá n̄ané n̄ ɔ̄zīe.

3 Ké an gb̄ēo náai vío, bó a víi? An náaisai mé a Lua náai bádēa?

4 O! Aawo! Lua náai ví, baa ké gb̄épiiá ēdēe, lá a k̄ēa láuwa wà mè:

Tó n yá'ò, n yá aɔ z̄ev̄i,

tó wà yákpalek̄enn̄o, n yá a ble.*

5 Tó wà v̄āike lé Lua maake bó gupuaɔ, bó yá wá oi? Wá o Lua yá z̄ev̄io, ké ì p̄ok̄umab̄ob̄owá yáí yà? Gb̄enaz̄ina yá'oa ñ m̄ále owa.

6 O! Aawo! Tó Lua yá z̄ev̄io, kpelewa a f̄o yákpaleke n̄ d̄ún̄iaoi?

7 Gb̄ēe a m̄e, tó a ēdēke lé Lua náai káfl̄i mé à̄le aà t̄ob̄o, bóȳai a yádaaala lán duunk̄enawai?

8 Tó n̄ ò m̄aa n̄le m̄e wà yāv̄āike, yámaa i b̄ou. Gb̄ēo ma t̄ob̄ēsi aa mè m̄aa mi o. Lua yádaanla k̄s̄ir̄in̄o.

Gb̄ēe maa

9 Too! Wá Yudaɔ wá s̄āo yà? Aawo bá! Asa ma b̄ob̄o n̄ Yudaɔ n̄ buip̄aleo pii k̄ò, amp̄iiá duuna z̄ōne.

10 A k̄ēa Lua taalau wà mè:
Gb̄ēe maa, baa do.

11 Laaidee kuo, luak̄iiw̄ēēnae kuo.

12 Aa p̄à̄ale m̄pii, aa f̄ok̄p̄a,
yámaak̄enae kuo, baa do.†

13 An n̄ò̄se de lán kaad̄emb̄ewae.
Aāl̄ lenakasané,

m̄l̄è s̄ew̄e kú n̄ léu,‡

14 yá'li n̄ gb̄ékaāo mé n̄ lé p̄a.§

15 Aa w̄aa n̄ gb̄ēdēao,

16 aāl̄ m̄úsi n̄ p̄os̄iao kp̄ar̄izi,

17 aa aafia z̄é d̄s̄o,*

18 aa Lua v̄ia vío.†

19 Wá d̄s̄o ké Lua ikoyā pii de gb̄é p̄o kú a ɔ̄zīo yá ũe, ké gb̄épii lé ḡs̄ kp̄aaūa, d̄ún̄ia gb̄épii i ḡs̄ t̄aaede ũ Luae.

20 Asa gb̄ēe a b̄o maa Luae ikoyāpi k̄ua yáio.‡ Lua ikoyā mé ì to wà duuna d̄s̄o.

Lá Lua ì to yá b̄or̄in̄o na

21 Lá Lua ì to yá b̄or̄in̄o na b̄o gupuaɔ sa, lá a yá kú M̄ozīi ikoyā n̄ ānabio l̄aɔ guuwa. I ke aà ikoyā k̄ua yá no.

22 Lua ì to yá b̄or̄in̄o na Yesu Kilisi náaikēa yáie. Gb̄é p̄o lé aà náaikēe pii yáe, asa gb̄ēe adoo.

23 Gb̄épii duunak̄è, ñ aa k̄ès̄ā Lua gawii.

24 Lua ì to yá b̄or̄in̄o na gba ũ a gb̄ēke yáí n̄ Kilisi Yesu p̄o n̄ bó gb̄āao.

25 Aāpi Lua kp̄a duuna awakpab̄o ũ gb̄é p̄o aale aà au náaikēōne, ké à ɔ̄lo gb̄épiīe i yáke a z̄éwae. A menak̄è yāa, i duun z̄io yádao,

26 ñ tia kéwa a ò̄lné i yáke a z̄éwa. Beewa Lua ì yáke a z̄éwa mé ì to yá b̄o n̄ Yesu náaikēnao na b̄o.

* 3:4 Sou 51.6 † 3:12 Sou 14.1-3 ‡ 3:13 Sou 5.10, 140.3 § 3:14 Sou 10.7 * 3:17 Isa 59.7-8
† 3:18 Sou 36.1 ‡ 3:20 Sou 143.2, Gal 2.16

27 Lá màaε, gbēnazina a f̄ ʔanadā be? Bee kuo. Bóyāi ni? Ké a de yákea yá ũo, Yesu náaikεa yáε yáí.

28 Asa má è Lua ì to yá b̄ ní gbēo na aà Luapi náaikεa yáíε, ikoyākūa ku a guuo.

29 Luaá Yudaο Luaε ndoa? Buipáleο Luan s̄oa? Ao, buipáleο Luaε l̄o.

30 Asa Lua mēndoε. § A to yá b̄ ní gbé p̄ t̄z̄ò na a náai p̄ àε ke yáíε, mé a to yá b̄ ní gyaf̄o deo na a náai doupi musu l̄o.

31 Wáε ikoyā bāde ní luanaaikεao yā? Maa no, wáε a kpelaε.

4

Lua tò yá b̄ ní Ablahaũ na a náai p̄ a kè yáí

1 Wá Yudaο, wá o kpelewa wá dezi káau Ablahaũ yá musu ni?

2 Tó Lua tò yá b̄aànο na yá p̄ a kè yáíε, d̄s à f̄ ʔanadā. Ama a f̄ dā Luaεo.

3 Kpelewa wa ò lá guui? Wà mè Ablahaũ Lua náaikè, § Lua tò yá b̄aànο na.*

4 Flaboa zikεnaεá gbēkεkεaè no, aà aseae.

5 Baa tó gbé lé yāε keo, tó àε Lua p̄ ì to yá b̄ ní tàaedεο na náaikε, Lua a to yá b̄aànο na a náai p̄ àε ke yáíε.

6 Davidi gbé p̄ Lua tò yá b̄aànο na yāekεsai báaa'ea yā'ò à mè:

7 Báaadeοn gbé p̄ Lua ní tàaeο wòlomá à ní duuna kēmáo ũ.

8 Báaaden gbé p̄ Dii a aà duuna yādao ũ.†

9 Báaa beε gbé p̄ t̄z̄ò p̄ε adoa, ge gyaf̄o de p̄ε l̄o? Wà mè Lua tò yá b̄ ní Ablahaũ na, ké à a náaikè yáíε.

10 Kpelewa Ablahaũ de ḡo p̄ Lua tò yá b̄aànο nai? Aà t̄z̄ōaa ge gyaf̄o deε? I t̄z̄ōo, gyaf̄o deε.

11 ¶ à t̄z̄ò, ké Lua tò yá b̄aànο na a gyaf̄o ḡo seela ũ.‡ Maa a de gyaf̄o de p̄ Lua tò yá b̄r̄nο na Luapi náaikεa yáío pii dezi ũ.

12 A de gbé p̄ aa t̄z̄ò dezi ũ l̄ε. I ke an t̄z̄ōa yáí no, ké aa té wá dezi Ablahaũ p̄ Lua náaikè a gyaf̄o ḡo iai yáíε.

Lá Ablahaũ Lua ndaikè

13 Lua legbè Ablahaũε ní aà bui à mè d̄unia a ḡó ní p̄ ũ. § I ke aà ikoyā kūa yáí no, ké Lua tò yá b̄aànο na a náai p̄ a kè yáíε.

14 Tó gbé p̄ aa ikoyā kūaο mé aa kible, d̄s luanaaikεa ài v̄io, mé Lua legbēa kè famaε,*

15 asa ikoyā ì m̄ó ní Lua p̄okūmaoε. Gu p̄ ikoyā kúuo, tàae lío ku we s̄o.

16 Ayāmeto p̄ p̄ Lua a legbè eaá aà náaikεa yáε, ké ào de aà gbēkeyā ũ. Beewa legbēapiá Ablahaũ buipio pii p̄ε, i ke gbé p̄ aa Moizi ikoyā kūa r̄t̄εo no, ní gbé p̄ aale Lua náaikε lán Ablahaũwaε l̄o. Ablahaũá wápii deziε.†

17 A de wá dezi ũ Lua kíi, lá a kēa láuwa. Lua mè a aà d̄ile bui dasiο dezi ũ. Ablahaũ Lua p̄ ì wēni kpa geowa ì to p̄ p̄ kú yāaoο ào ku‡ náaikè.

18 A Lua náaikè, à wed̄o p̄ p̄ gbēε wé d̄iozi, § à ḡò bui dasiο dezi ũ lá Lua òēwa à mè, aà bui aao dasi lán saanaowa. §

§ 3:30 Iko 6.4 * 4:3 Daa 15.6, Gal 3.6 † 4:8 Sou 32.1-2 ‡ 4:11 Daa 17.10 § 4:13 Daa 17.4-6, 22.17-18, Gal 3.29 * 4:14 Gal 3.18 † 4:16 Gal 3.7 ‡ 4:17 Daa 17.5 § 4:18 Daa 15.5

19 Ablahaũ kà wè basoo taawa. Baa tó à làasookè a g̃ekeɓosaiwa ní Sala neasakpe kákaao, aà luanaaika lí busao.*

20 Ili seake lé pó Lua gbèewao, i gí Lua náaikeio, ɔ à gbáa'è a luanaaikaawa à Lua tɔ̀b̀,̀

21 asa a d̃ a f̃eã ṽio, Lua gbãa kà à lé pó á gbèpi ke.

22 Ayãmeto Lua tò yá b̀ààǹ na.

23 Wi yá b̀ààǹ napi kē aà yáí adoo,

24 wa kè wá gbé pó Lua a to yá b̀waǹ nao yáíe l̃, wá gbé pó wále Lua pó wá Dii Yesu b̀ gau náaikeo.

25 Lua aà kpamá ké à e wá tàaeo kéwá yáíe,† ɔ à aà b̀ gau, ké yá e b̀waǹ na yáí.

5

Kea na ní Luao

1 Lá Lua tò yá b̀waǹ na a náai pó wále ke yáí, wá naàǹ sa ní wá Dii Yesu Kilisi gbãao.

2 Aà náaike guu wa ze'è aà sabai wa gē Lua gbēke pó wá kuopi guu, ɔ wále p̃nake ní Lua gawi pó wá wé d̃io.

3 I ke bee ado no, wále p̃nake ní wá taasik̃eao l̃, ké wá d̃ taasik̃ea ĩ mó ní menao,

4 mena ĩ mó ní d̃aa maa, d̃aa maa ĩ mó ní w̃eɔa Luazio,

5 mé w̃eɔa Luazipi fama ṽio, asa Lua a Nis̃ina p̃isi wá ñɔseu, ɔ a tò wá d̃ a yewázi.

6 Wá gbãasai guu Kilisi gà wá ṽaik̃eao wá gb̃eu g̃o pó Lua dil̃ewa.

7 Baa gaa gb̃eamaa gb̃eu aao. Tó gbé a we ga gb̃eamaa gb̃eu, wá d̃o,

8 ɔ Lua ò̀w̃e lá á yewázi, asa wá duundeke guu ɔ Kilisi gà wá gb̃eu.

9 Lá wa b̀ maa sa Kilisi au yáí, Kilisipi wá sia Lua p̃ok̃umawa sea ṽi l̃e?

10 Yaa wá ĩ ní Luao, ɔ wa keàǹ na aà Né gaa yáí. Lá wa keàǹ na sa, wá suabaa aà kua w̃eni guu yáí sea ṽi l̃e?

11 I ke beee adoo, wále p̃nake ní Luao l̃ ní wá Dii Yesu Kilisi pó tò wa keàǹ na gbãao.

Kilisi yal̃eua ní Adamuo

12 Gbé m̃endo mé tò duuna g̃è d̃únia guu,* ɔ duuna ga ĩ.† Beewa ga ĩ gb̃épii, ké gb̃épii duunak̃e yáí.

13 Duuna ku d̃únia guu e Lua ikoyã à̀ gé mói. G̃o pó ikoyã kuo, Lua i duuna yãdao,

14 ama sea Adamuwa e à g̃è p̃è M̃oziziwa ga ikok̃è gb̃épiiwa, baa gbé pó aai duunake lán Adamu z̃ayãwawaoo. Adamup̃iá gbé pó a m̃o taae.

15 Ama Lua gba muua ní Adamu tàaeoo, asa lá dasi gà Adamu ado z̃aa yáwa yáí, Lua gbēke ní a gba pó ĩ dasila Yesu Kilisi ado gbēke yáio de beea.

16 Lua gba muua ní gbé m̃endo duunap̃ioo. T̃ae m̃endopi mé mò ní yákp̃alekeao, ɔ yá z̃le gb̃enaz̃inaowa. T̃aeo mò ní Lua gbēkekeañeo, ɔ yá b̀ ní gb̃ẽo na.

* 4:19 Daa 17.17 † 4:25 Isa 53.4-5 * 5:12 Daa 3.6 † 5:12 Daa 2.17

17 Lá Adamu ado taae mé tò ga ikokè, Yesu Kilisi ado yá pò à mòdò zɔɔ de beea. Aà yáí gbé pò Lua gbêkekèné a tò yá bòrɔnɔ na gba ũ kible àizāna guu.

18 Beewa lá taae m̀endopi tò yá zòlè bui píiwa, màa lɔ maakɛa m̀endopi ì to bui píi bɔ maa, aai àizānable.

19 Lá gbé m̀endo swágbāa mé tò dasi gò duunde ũ, màa lɔ gbé m̀endo yāmaa mé a to dasi bɔ maa.

20 Ikoyā mò ké taae e àò káfi yáíe. Lá duuna lé káfi, Lua gbêkɛ ìò diadiɛ.

21 Lá duuna kiblea mò ní gao, màa lɔ Lua gbêkɛ kiblea ì to wà bɔ maa, wí àizānable ní wá Dii Yesu Kilisi gbāao.

6

Wá naa Kilisiwa

1 Wá o kpelewa ni? Wá gi wàò te duunawa ké Lua gbêkɛ e àò káfi yà?

2 O'o! Aawo! Wá gbé pò wá de gɛɔ ũ duuna yá musu, kpelewa wá gi wàò te duunawa lɔí?

3 Wá gbé pò wa da'ilekè Kilisi Yesu pò ũ, á dɔ ké wá sánuaànɔ aà ga guuo lé?

4 Wa gaaànɔ, wà wá víaànɔ da'ilekɛa guu, lá Kilisi b̀ò gau ní a Mae gbāa gawideo, ké wápiɔ s̄s̄ wàò kú ní wēni dafuo màa.*

5 Lá wa naawà lán sàwakula ní gbalaowa aà ga guu, wá ḡs̄aànɔ màa aà vua guu lɔ.

6 Wá dɔ ké wá wá kua zi pà lipāakɔawa ní Kilisio, wá m̀è duunde i mide, ké wásu wàò zòble duunae lɔ,

7 asa gbé pò gà b̀ò duuna yáúe.

8 Lá wa ga ní Kilisio, wá a náai ví ké wáò kuaànɔ lɔ.

9 Wá dɔ lá Kilisi b̀ò gau, a gaa ví lɔ, ga iko víwà lɔ.

10 Asa ké à gà, à gà duuna yá musu gēn doɛ, mé lá a ku tia, a ku Lua pò ũ.

11 Màa ápiɔ s̄s̄, à ázía dile gɛɔ ũ duuna yá musu, ìò ku Lua pò ũ naa Kilisi Yesuwa.

12 A yáí ásu to duuna kible á m̀è gɛwa, a d̄ɛ'íi d̄ɔaaé lɔ.

13 Asu à á m̄egue kpa duunawa vāikebɔ ũ. A ázía kpa Luawa gābɔ ũ, ì á m̄eguɔ kpawà yāmaakebɔ ũ.

14 Asu to duuna àò iko víwà lɔ, asa á na ikoyā ɔz̄i, sema Lua gbêkɛ.

15 Kpelewan wei? Lá wá kú ikoyā ɔz̄i lɔ, sema Lua gbêkɛ ɔz̄i, wáò te duunawa yà? O'o! Aawo!

16 A dɔ tó a ázía kpà gbéwa, ále misiile, á de ade zɔ ũo lé? Tó duuna a ázía kpàwà, á gae. Tó a misiile Luae s̄s̄, á bɔ maa.

17 Wa sáaukè ní Luao, asa duuna zɔɔn á ũ yāa, ò a misiile yá pò wa dàé zézeɛ ní ǹsemendo.

18 A bɔ duuna yáú, a ḡs̄ maakɛa zɔɔ ũ.

19 Mále bee o gbēnazina yā'oawa á gbāasai yáíe. Lá a á m̄e kpà yāa gbāsi ní yāvāiɔwa zɔɔ ũ, a vāikè, màa tia lɔ á á m̄e kpa maakɛawa zɔɔ ũ, á kua ìò adoa.

20 Ké á de duuna zɔɔ ũ yāa, á bàa kú ní yāmaakeaoo.

21 Ai kpele á è yá pò á kè yāa, à kèè wíyā ũ tiaɔ musui? Yápiɔ midɛaá gae.

22 Tiasa lá a bɔ duuna yáú, ále zòble Luae, ài pò á e mé kua adoa pò a mide ní wēni láasaio ũ.

* 6:4 Kls 2.12

²³ Duuna aseáá gae, áma gba pɔ́ Lua í dawɛɛ naa wá Dii Kilisi Yesuwa guu mé wēni láasai ũ.

7

Wá kú Mɔizi ikoyá ɔ́í bo

¹ Ma gbéɔ́, mále yá'óé lán gbé pɔ́ Mɔizi ikoyá dɔ́wa. A dɔ́ ké ikoyápi iko ví gbéwa gɔ́ pɔ́ a ku noa?

² Maa ikoyápi nɔ́zæe yè a záwa gɔ́ pɔ́ a béé. Tó gɔ́ gà, ɔ́ ikoyápi í polowà.

³ Gɔ́ pɔ́ aá zá kú, tó à gɔ́ gɔ́ pále pɔ́ ũ, wa oè dɔ́é'íidee. Tó aá zá gae sɔ́, ikoyápi pòlowàn we. Tó à gɔ́ gɔ́ pále pɔ́ ũ sa, beeá dɔ́é'íi yán bo.

⁴ Maa ápiɔ́ sɔ́ ma gbéɔ́, a ga ikoyá musu Kilisi me guu, ɔ́ a gɔ́ gbé pɔ́ bò gaupi pɔ́ ũ, ké wà e káflakè Luae.

⁵ Ké wá dàa d̀aaawɛɛ yāa, ikoyá mé tò duuna ni wá dé wá me guu, ɔ́ wa káflakè gae.

⁶ Tia sɔ́ wa ga pɔ́ pɔ́ wá kú zɔ́ ũpi yá musu, wa bɔ́ ikoyá, ɔ́ wále zɔ́ble Luae zé dafu guu ní aá Nisína gbāao, i ké ikoyá lá zé zí no.

⁷ Wá o kpelewa ni? Lua ikoyáá duuna yà? Aawo bá! Ikoyápi mé tò ma duuna d̀. Tó ikoyá i me wasu pɔ́ bíikεoo, * d̀s mi d̀s lá pɔ́ bíikεa dεo.

⁸ Duuna zεkii è yá pɔ́ Lua dílepiwa, ɔ́ a tò pɔ́pii ni ma dε. Asa ké má ikoyá d̀sɔ́, duuna demεεe yāe ũo.

⁹ Yāa ké má ikoyá d̀sɔ́, má bééε. Ké ma yádileapi mà, duuna vù iu,

¹⁰ ɔ́ ma ga. Yádilea pɔ́ dε à wēni kpaapi ga ímεε.

¹¹ Duuna zεkii è yádileapiwa, ɔ́ à ma sásá à ma dε yápi sabai.

¹² Beewa ikoyápi kua adoa, mé yá pɔ́ Lua dílepi kua adoa, a zεví mé a maa.

¹³ Yāmaa mé tò ma gaa? Aawo bá! Ké duuna e bɔ́ gupua, ɔ́ à yāmaa mɔ́aokè, a tò ma ga. Beewa wa duuna d̀s duuna ũ yádileapi sabai.

Zíkaa ní duunao

¹⁴ Wá d̀s ké ikoyápiá Lua yáε. Mapi sɔ́, dàaden ma ũ, má na duuna ɔ́í.

¹⁵ Miliɔ́ yá pɔ́ mále ké gbadɔ́o, asa mili yá pɔ́ má ye mà ké keo, yá pɔ́ má ye mà keo ɔ́ mi ké. †

¹⁶ Tó yá pɔ́ má kè i kpaafí ní ma pɔ́eáoo, ma we ikoyápi maakei.

¹⁷ I ké mámεe mále keo, duuna pɔ́ kú ma guue.

¹⁸ Má d̀s yāmaa ku ma guuo, ma dàa maa. Míɔ́ ye mà yāmaake, áma mili f̀s má kèo.

¹⁹ Yāmaa pɔ́ má ye mà ké, mili keo. Yāvai pɔ́ má yeio ɔ́ mi ké.

²⁰ Tó yá pɔ́ má yeio ɔ́ mále ké, i ké mámεe mále keo, duuna pɔ́ kú ma guue.

²¹ Má è tó má ye mà maake, vāi mé í d̀baamεε.

²² Lua ikoyá mé í kemεε na ma sɔ́ guu,

²³ áma má è iko pále ku ma me guu, í bɔ́ zíká ní iko pɔ́ kú ma ǹsε guuo, a tò má na duuna iko pɔ́ kú ma me guu ɔ́í.

²⁴ Ma wēnade ia, déme a ma si ma m̀ε gεε beewai?

²⁵ Ma sáaukè ní Luao! N wá Dii Yesu Kilisi gbāao. Beewa ɔ́ mi zɔ́ble Lua ikoε ma láasoo guu, mé mi zɔ́ble duuna ikoε ma dàa guu.

* 7:7 Bɔ́a 20.17 † 7:15 Gal 5.17

8

Ziblea ní Lua Nisína gbāao

¹ Yá a zóle gbé pò aa naa Kilisi Yesuwaowa bo,

² asa naa Kilisi Yesuwa Lua Nisína Wēnikpamade gbāa ma bo gbāa pò duuna ní gao lé mómee guu.

³ Yá pò Mɔizi ikoyá i fɔ kèo gbēnazína gbāasaiké yáí Lua kè. A azía Né zì gbēnazína ũ lán wá duundeowa duuna woloawá yáí, ɔ á widà duunawa a Né mēpi guu,

⁴ ké yá pò ikoyá lé wēle síana ké wá gbé pò wá dàa lé dɔaawēe bo, sema Lua Nisínaowa.

⁵ Gbé pò an dàa lé dɔaanéɔ i laaidɔ ní dàa yáwa. Gbé pò Lua Nisína lé dɔaanéɔ i laaidɔ Lua Nisína yáwa.

⁶ Laaidɔa dàa yáwaá gae. Laaidɔa Lua Nisína yáwaá wēni ní aafiaoɛ.

⁷ Laaidɔa dàa yáwaá íisea ní Luaoɛ. Ade lí misiiɛ Lua ikoyáeo, a fɔ seo.

⁸ Gbé pò an dàa lé dɔaanéɔ yá lí ká Luaguo.

⁹ Apio sɔ, á dàa lé dɔaaéo, sema Lua Nisína, tó a kú á guu síana. Tó gbé Kilisi Nisína ví sɔo, a de Kilisi gbé ũo.

¹⁰ Tó Kilisi kú á guu, baa tó á me de ge ũ duuna yáí, Lua Nisína deé wēni ũe, * ké Lua tò yá bɔánɔ na yáí.

¹¹ Tó Lua pò Yesu bò gau Nisína kú á guu,† Lua pò Kilisipi bò gau a wēni kpá á mè gepiwa ní a Nisína pò kú á guu gbāao.

¹² Ayámeto ma gbéɔ, wá té wá dàai teasi no.

¹³ Tó á té á dàai, á gae. Tó a á yáwáikeaɔ mǐde ní Lua Nisína gbāao sɔ, áo ku.

¹⁴ Gbé pò Lua Nisína i dɔaanéɔ mé Lua néo ũ.

¹⁵ Asa táa pò i to wá zɔble ní víao mé diéo, Lua Nisína pò tò a gɔ Lua néo ũ á ví, ɔ wi wiile Luawa ní aà gbāao wi me: Baa, wá Mae.‡

¹⁶ Nisínapi mé i owēe wá sɔu Lua néon wá ũ.

¹⁷ Lá néon wá ũ, àizeɛblenaɔn wá ũ. Lua àizeɛblenaɔn wá ũ, wá ble sánu ní Kilisioɛ. Tó wa taasikèaàno, wáo kuaàno aà gawi guu.§

Weda Lua gawii

¹⁸ Má è wá fɔ gɔɔe bee taasi lɛɛŭ ní gawi pò Lua a bɔowēeoo.

¹⁹ Lua pɔkeao píi wé dɔ aà néo bɔa gupuaui láasai.

²⁰ Asa Lua tò a pɔkeao píi gò dɔɔsaie.* I ké an pɔeá no, Lua mé kè màa, ké wedɔaaàzi guu

²¹ dúnia a bɔ òkpaa pò àle zɔbleù, i dèepoo Lua néo gawi guu.

²² Wá dɔ Lua pɔkeao píi lé aauke ní wáwáo e tia.

²³ I ké dúnia ado no, wá gbé pò wa Lua Nisína è gba séia ũo, wále aauke kpáikpáí sɔ e Lua àò gé wá boi, i wá sí a néo ũ.†

²⁴ Lua wá suabà, ké wá wedɔ beei. Pò pò wa è ní wéoa wedɔia yáe bo. Déme i wedɔ pò pò a èi loi?

²⁵ Tó wá wé dɔ pò pò wi eozí sɔ, wiɔ dá ní menaoɛ.

²⁶ Beewa sɔ Lua Nisína i dɔwále wá gbāasai guu, asa wá wabikea dɔ a zéwao, ɔ Lua Nisína i kulekewēe Luaɛ ní aau pò a yá gè oaa.

* 8:10 Zaa 6.63 † 8:11 1Kln 3.16 ‡ 8:15 Maa 14.36 § 8:17 Gal 4.5-7 * 8:20 Daa 3.17-19
† 8:23 2Kln 5.2-4

27 Lua ì nòse guu e, mé a a Nisína làasoo dõ, asa Lua Nisína ì kuleke Lua gbéone lá Lua yeiwaε.

28 Wá dõ ké yápii ì bõ maa gbé pò ye Luaziõne, gbé pò à ní sisi à ní sé lá àle yáwaõ.

29 Asa Lua ðile za káau gbé pò a dõaa ní dõõ bõ a Néwa, ké aàõ de vìi ù dāuna dasione.

30 Gbé pò à ní ðile za káaupio ñ à ní sisi, ñ a tò yá bõ ní gbé pò à ní sisipio na, ñ a a gawi ì gbé pò a tò yá bõrínõ napione.

31 Wá o kpelewa yá beo musu ni? Lá Lua zèwanõ, déme a bõ wá kpei?

32 Lá í gí ní azía Néoo, à aà kpà wápii yáí, a wá gba pópíi bõ lé?

33 Déme a bõbõ ní gbé pò Lua ní séoi? Luapi mé tò yá bõwanõ na.

34 Déme a yādawálai? Kilisi Yesu gá à èa vù. A ku Lua òplaii, àle kulekèwèε.

35 Bóme a wá ké Kilisi yeawáziwai? Taasi ge wétèa ge ìadama ge nõana ge taasideke ge kai ge fñda, an kee a fñe?

36 A ku lá guu wà mè:

N yáí wá kú ga lézi za kõõ e oosi,
wí wá ðile lán sã pò wa ní kòlokpawá.‡

37 Yá beo pii guu wále zible àanno ní gbé pò yewázi gbāao.

38 Asa má dõ sáasá ké ga ge wēni ge malaikaõ ge táaõ ge tia yá ge zia yá ge gbāadeo

39 ge musupõõ ge zìlepõõ ge Lua pòkea páleo, an kee a fñ wá ké Lua yeawáziwa naa wá Dii Kilisi Yesuwa guuo.

9

Lua Isailio sea

1 Mále síana'o naa Kilisiwaε, mále εetoo. Lua Nisína pò dõaa ma làasooε mé demεε yápi seelade ù.

2 Ma pòsia kè zài, ma nòse ìõ yaa gòõpiiε.

3 Má fñ wabike Luawa aà ma kē Kilisiwa, aà láaikaε ma Isaili deeõ gbeu.

4 Ampio ñ Lua ní sé a néõ ù,* à a gawi ðloné, aà bàa kúrínõ, à a ikoyá kpámá, à lousisia dàné, à legbèné.

5 Aa de Lua gbé káauõ buio ù, mé an bui guu ñ Kilisi pò de pópíia bõõ gbēnazína ù. Omε Lua pò kù wàõ a sáaukpa gòõpii ù. Ami.

6 I ke yá pò Lua ò lèle pã no, asa Isaili pii mé Isaili zálala ùo.

7 I ke Ablahaũ bui pii mé Ablahaũpi néõ ù Luaεo, asa Lua ò Ablahaũε à mē, Izaaki buio ñ wáli oné aà buio.†

8 Beewa i ke né pò à ní í ní pòeãõõ mé Lua néõ ùo, né pò à ní í Lua legbēa musuõ mé de buipio ù.

9 Asa Lua legbē à mē: Má εa mõ zii maa'i, Sala i ne'i gõε ù.‡

10-12 I ke beεε adoo. Lua ñ gbéõ se lá àle yáwaε, i ke an yākea yáí no, ké à ní sisiε. Beewa ké Lebeka síaõ nõsí ní wá dezi káau Izaakio, e àõ gé ní ii, e aao gé maa ge vāikei, Lua ò Lebekaε a pò bõ káau a gõ né ù gbé zác.§

13 Lá a kēa láuwa wà mē:

Má ye Yakõbuzi,
Esau sõ, má yeio.*

‡ 8:36 Sou 44.23 * 9:4 Bõa 4.22 † 9:7 Daa 21.12 ‡ 9:9 Daa 18.10 § 9:10-12 Daa 25.23

* 9:13 Mal 1.2-3

14 Wá o kpelewa ni? Yāvāi ku Lua kíi yà? Aawo bá!

15 Asa a ò Moiziε,

gbé p' á ye sùuukeaàno ò á ke,
mé gbé p' á ye wēnadōè ò á dōè.†

16 Ayāmeto Lua gbéō sea i bo gbēnazina p'ēā guuo ge an kōaika, à b' Lua sùuu guue.

17 Asa lá guu Lua ò Falaōe à mè: Ma n kpa kpalau ké mà a gbāa ò gbéōne n musue, ma t' i li dúniaa píi.‡

18 Beewa gbé p' a ye sùuukeaàno ì keaànoe, mé gbé p' a ye aà swágbāa kú, ì kú.

19 A gbēe a ma la, b'óyāi Lua lé gbéō tàae e bi? Déme a f' gi Lua p'ēai?

20 N gbēnazina ia, dén n ũ n gbasa n yázāsi Luawai? Oo a a bona la, b'óyāi n ma bo kéwaia?§

21 Oobona zεv' à oo swāde ní oo swāsaio bo ní g' dou p' á tòtooo lé?

22 Tó Lua ye à a p'okūma òl'né ké aa a gbāa dō, mé à mēna zōō kè ní gbé p' de à p'okūmab'ōmá à ní kaaleo s' be!

23 Tó à bee kè, ké gbé p' de à sùuuke'ino à d'āa ní keke aa gē a gawi guuo a gawi zōō dōe s' be!

24 Gbé p' Lua ní sisi à ní sépion wá ũ. I ke Yudaōne ndoo, ní buipaleo s'.

25 Lá Lua ò ānabi Ozee lá guuwa à mè:

Bui p' de ma gbéō ũo ò má oné ma gbéō.

Bui p' má yer'zio ò máo yer'zi.*

26 Gua p' Lua òné aa de a gbéō ũo,
we wa ouné Lua b'ēpi néo.†

27 Isaia wiilè Isailio yá musu à mè:
Baa tó Isailio dasi lán isiale ūfāawa,
an kōnao mé a bo.

28 Asa Dii a yá p' a ò ke dúniau,
mé a a midε zεzesaie.‡

29 Lá Isaia d'āa òwa à mè:
Tó Dii Zīgōde i wá buieo to yāao,
dō wa gō lán S'ōbūdeowa,
w' bo G'ōm'ōdeowa.§

Isailio gia Kilisi baonai

30 Wá o kpelewaε sa? Buipāleō lé wēle Lua to yá b'ōrino nao, ò a tò à b'ōrino na. A tò yá b'ōrino na a náai p' aa ke yáie.

31 Isailio s' aale wēle Lua to yá b'ōrino na ikoyā musu, ò i b'ōrino nao.

32 B'óyāi ni? Ké aa ye Lua to yá b'ōrino na an yāka yá yáie, i ke aà náaike a yáí no. Aa gēmb'ole gbe p' ì ní pálewa,

33 lá a kēa láuwa:

Gwa, mále gbe p' ì to wá gēmb'ole dile Siona,
gbesi p' ì to wá fu.

W' a gbé p' lé aà náaike k'ō.*

† 9:15 B'oa 33.19 ‡ 9:17 B'oa 9.16 § 9:20 Isa 45.9 * 9:25 Oze 2.25 † 9:26 Oze 2.1 ‡ 9:28 Isa 10.22-23 § 9:29 Isa 1.9 * 9:33 Isa 28.16

10

¹ Ma gbéṣo, yá pọ́ má yei ma sọ́ guu, mále a wabike Luawa mé Isailio suabaa ũ.

² Má de a seelade ũ, ké aa ãiaví ní Lua yáó, ãma an wé kǎo.

³ Asa aa lá Lua í to yá bọ́rínṣo na dṣo, ẹ aaiṣo wεεle yá bọ́rínṣo na ní ríziá gbāao. Aai lá Lua í to yá bọ́rínṣo na sio.

⁴ Asa Kilisi Mṣizi ikoyá lẹpapa, ẹ yá ẹ bọ́ ní aà náaikenaṣo na.

⁵ Lá ikoyá í to yá bọ́rínṣo na ẹ Mṣizi ò a taalau à mè, gbé pọ́ yápi kúa aṣo ku a sabai.*

⁶ Lá luanaaikéa í to yá bọ́rínṣo na a ò à mè:

Nsu o n nṣeu,
démé a gé luabé à Kilisi pilaio,

⁷ ge démé a gé bedau à Kilisi bọ́ gauio.

⁸ Yá pọ́ a òn ke:

Yápi kunno kái,
a kú ní léu ní n nṣeo.†

Luanaaikéa yá pọ́ wi a waasokpa ẓn yápi ũ.

⁹ Tó ní ò ní léo gupuu Yesu mé Dii ũ, mé ní a náai ví n nṣeu Lua aà bọ́ gau, a n suaba.

¹⁰ Asa yápi náai vía nṣeu í to gbé bọ́ maa, mé yápi oa ní léo í gbé suaba.

¹¹ A kǎa Luayátaalau wà mè, wí a gbé pọ́ lé aà náaike kúo.‡

¹² Yudaṣo ní buipáleṣo dodoa kṣeo, asa ampíi an Dii doue, í káfiaké a sísináṣe píi.

¹³ Asa Dii sísináṣo bọ́ píie.§

¹⁴ Kpelewa aa aà sísi aà náaikeṣaii? Kpelewa aa aà náaike aà yá masaii? Kpelewa aa aà yá ma waasokenasaii?

¹⁵ Tó wi waasokenaṣo zímáó, kpelewa aa waasokenéi? A kǎa Lua taalau wà mè: Baonakpanaṣo mṣa na.*

¹⁶ Ama gbépii í baonapi sio. Ǿ Isaiá mè: Dii, démé wá yá síi? †

¹⁷ Beewa luanaaikéa í bọ́ aà yámaa kíie, mé yápiá Kilisi yáe.

¹⁸ Ma mè yóo! Aai mao lé? Aa mà.

An bọ́ tà dúnia guu píi,
an yá'oa gè e tṣṣle léwa.‡

¹⁹ Ma mè yóo! Isailio í dṣo lé? Mṣizi dṣaa ò à mè:

Má tó bui pọ́ aa de ma gbé ũṣo á pọ́ feleé,

má tó á pọ́ pa bui wésiadeṣo yá musu.§

²⁰ Ǿ Isaiá sṣdile à Lua ledṣeké à mè:

Gbé pọ́ aale ma kíi wεεleṣo mé ma e,
ma azía òlṣo gbé pọ́ aale ma gbεaṣoṣe.*

²¹ Isailio yá musu sṣ Lua ò:

Za kṣo e oosi ma ɔṣṣ bui swágbāade pọ́ fṣmanṣṣzi.†

11

Lua í Isailio vūaao

* 10:5 Lev 18.5 † 10:8 Iko 30.12-14 ‡ 10:11 Isa 28.16 § 10:13 Yoε 3.5 * 10:15 Isa 52.7

† 10:16 Isa 53.1 ‡ 10:18 Sou 19.4 § 10:19 Iko 32.21 * 10:20 Isa 65.1 † 10:21 Isa 65.2

1 Ma mè yóo! Lua azia gbé̄cò vùaa yà? Aawo bá! Mapi, Isailin ma ũ. Ablahaũ buin ma ũ Bēyāmεε bui guu.*

2 Lua i a gbé̄ pò à d̄baa ní d̄cò vùaa. A Elia yá pò kú lá guue bee d̄cò lé? Ké à gè ní Isailio yáo Lua kíi à mè:

3 Dii, aa n ànabio d̄de, aa n gbagbakiio d̄dele. Mámε ma ḡs mado, ò aale ma wε.†

4 Lua ò Eliaε kpelewa ní? A mè á gbé̄ pò aai kúle táaεo kúa a pò ũ gb̄c̄on òaas̄o leε sopla (7.000).‡

5 Maa an k̄na pò Lua ní sé a gb̄ke guu ḡs gb̄ l̄o.

6 Lá à ní sé a gb̄ke guu, i ke an yákea yáí no. Tó màa no, d̄s Lua gb̄keεo gb̄ke ũo.

7 Kpelewan wei? Isailio i yá pò wàle wεεε eo, ama an gbé̄ pò Lua ní séc̄ è. Gbé̄ kíniò n̄se t̄ata,

8 lá a k̄εa láuwa wà mè:
Lua kemazí'ũ kp̄n̄zi,

ò an wé lé gu'eo,

an swá lé yāmao e ní a gb̄ao.§

9 Davidi ò l̄o:

To an dikpekεa ḡn̄é bai ũ, wà ní kú,
to à yá'iné, wà t̄simá.

10 To an wé siakū ké aasu gu'eo,

to an wó ḡs koolonno ḡc̄opiil.*

11 Ma mè yóo! Ké Isailio fùà, aa l̄èle míomio yà? Aawo bá! An t̄aεo yáí Lua buip̄aleo suabà, ké Isailio n̄se fele yáí.

12 Lá an t̄aεo mé tò d̄n̄ia káfia è, mé an lélea mé tò buip̄aleo káfia è, tò Isailipio sù ní pá ziu, wa bee o l̄a?

13 Málε yá'ò á buip̄aleone sa. Lá má de zina ũ á buip̄aleo kíi, máo ma zí s̄aukpaε,

14 ké mà azia buio n̄se fele, mí ní gb̄εo suabaε.

15 Lá Lua gia Isailiozi mé tò d̄n̄ia k̄εano na, tò à èa ní sí l̄o, bee ao deai? Bee ao de w̄eni ũ geoneε.

16 Tó wà p̄w̄en k̄au kp̄a Luawa,† a búu ḡs aà pò ũε. Tó lízina de Lua pò ũ, a ḡnao de aà pò ũ l̄ε.

17 Lua kuli zálala ḡnaεo z̄z̄s̄, ò à n gbé̄ pò ní de kuna lí ũ p̄è an gb̄eu, ké nȳs̄ kú ní kuli maa z̄ina gb̄āo.

18 Nsu saka kuli zálala ḡna pò a z̄z̄s̄guo. Kpelewa níȳ íanadái? N kú lízina sabaie, i ke lízina mé kú n sabaio.

19 N mè à liḡnapio z̄z̄s̄ ké à n pe an gb̄eu yáie.

20 Maaε, à ní z̄z̄s̄ ké aai a náaikεo yáie. Mpi s̄s̄ n ḡs n luanaaikεa yáí. Nsu wala k̄εo. Laaika!

21 Lá Lua i gí lí zálala ḡnao z̄z̄s̄io, a gí n z̄oi s̄o.

22 Gwa lá Lua maa mé a p̄ási. A p̄ási ní gbé̄ pò aa fùwao, mé a maane, tò n ze ní aà mao. Tó màa no, a n z̄s̄ s̄ε.

23 Tó Isailio ní luanaaikεasai tò, a εa ní pé n gb̄euε, asa a ní peá ní gb̄eu gb̄āa ví.

* 11:1 Flp 3.5 † 11:3 1Kia 19.10 ‡ 11:4 1Kia 19.18 § 11:8 Iko 29.3, Isa 29.10 * 11:10 Sou 69.23-24 † 11:16 Nao 15.20-21

24 Lua n zō kuna líwa à n pe kuli zálalawa, lá wili keowa. Lá a kè màa, kù ligōn zálalao ea pea nízia líwa zeví de beelao lé?

Isailio suabaa gbēzā

25 Ma gbéō, má ye ào asiiyāe bee dō, ké á wé su ào sia, à ázia dile waladeo ūo yái. Isaili kīnio swá gbāakù gia e buipáleo gēa kpala pō bō Lua kīiu lé ka.

26 Bee gbēa Lua a Isailio suaba pii lá a kēa láuwa wà mè:

Suabana a bō Siona,
a Yakobu buio kē luadōsaiwa.

27 Ma bàakuarino
gōō pō má ní duuna kémá yán we.‡

28 Baona yá musu aa de Lua ibeēo ū á yái. Lua gbéō sea yá musu aa de Lua yenzideo ū an deziō yái.

29 Asa Lua lí déndōmēe ke gba pō á dào ní gbé pō a ní sisi a ní séo yá musuo.

30 A buipáleo i Lua yāma yāao. Tiasa Lua sūuukéáno ké Isailio i aà yāmao yái.

31 Māa Isailio lé Lua yāma tiao, ké Lua e sūuukeáno, i gbasa sūuukeáno.

32 Lua yāmasai kpā gbépiizi, ké aà e sūuukeáno pii yáie.

33 Lua ōno ní a dōao zōōke lé vío.

Gbēe yá pō àle yá yási dō pii.

Gbēe a fō à aà ze bōōlekeo. §

34 Déme Dii làasoo dōi?

Déme yādàè aà ledamade ūi?*

35 Dé Dii fiasèwà a gbasa boèi?†

36 Pōpii bō aà kīie,

aa kú ní aà gbāao,

mé aa ku aà pō ū.‡

Wàō aà tōbō gōōpii. Ami.

12

Zikea Luae

1 Ayāmeto ma gbéō, lá Lua wēnadōwēe màa, ma wabikèwá à ázia kpawá sa'obō bēe sāsai pō í kaaāgu ū. Beewa wī kúleè a zéwa.

2 Asu te dúnia tiaē bee tufaio. A to Lua á lile, á làasoo i dafukū, ké à e a aà pōeā dō, yá pō maa mé í keè mé à àsaa.

3 Gbēke pō Lua kēmēe yái ō mále o ápiiē, ásu ázia maabo de a maa léao. A baade ázia dile a síana léu, lá Lua aà gbà zé aà a náaikewa.

4 Gbēnazina mè mēndo guo ví dasi, an baade ní a zioe.

5 Māae, baa ní wá dasikeo, wá me doū naa Kilisiwae, wá de kō meguo ū.*

6 Wá gba dodoa kōe lá Lua dāwēe a gbēke guuwa.† Tó ānabikekegba ní ví, ke n luanaaikea léu.

7 Tó dōnledēe, dōnle. Tó yādaanéē, dané.

8 Tó ledamāe, damá. Tó gbadaae, da blisai. Tó dōaanakēe, ke ní āiao. Tó wēnadōanēe, dōné ní pōnao.

9 Aō yekōi ní nōsemēndoo. A mikē vāiwa, í ze ní maao.

10 Aō gbēke ví ní kōo nana. Aō kō kpela ní pōnao.

‡ 11:27 Isa 59.20-21 § 11:33 Isa 55.8 * 11:34 Isa 40.13 † 11:35 Yob 41.3 ‡ 11:36 1Kln 8.6

* 12:5 1Kln 12.12 † 12:6 1Kln 12.4-11

- 11 A ɔ̄iavĩ zĩgbiasai, á me ɔ̄ wāa Dii zĩ guu.
 12 A pɔ̄nake yá pɔ̄ á wé ɔ̄i yá musu. A menafɔ̄ taasikea guu. A mekpa wabikeawa.
 13 A ɔ̄nleke Lua gbé pɔ̄ pɔ̄ lé késámáɔ̄ne. A wetá n̄ nibɔ̄fɔ̄ao.
 14 A samaa'ó á ɔ̄adamadeɔ̄ne. A samaa'óné, ásu n̄ kao.‡
 15 A pɔ̄nake n̄ pɔ̄nakenaɔ̄. A ɔ̄ɔ̄ɔ̄ n̄ ɔ̄ɔ̄ɔ̄naɔ̄.
 16 A n̄sedouke n̄ k̄ɔ̄. Asuli ɔ̄enlaweeleo. A gbékpa n̄ yèesaideɔ̄. Asuli ázia dile yáɔ̄naɔ̄ ũo.Š
 17 Asuli vāi flabo n̄ vāioo. Ali yá pɔ̄ maa gbépii ke.
 18 Tó a ke, ɔ̄ na n̄ gbépiiio lá á f̄ léu.
 19 Ma gbé yenzideɔ̄, ásuli t̄ɔ̄si gbéwao, à aà tó n̄ Luao. A ku lá guu wà mè:
 Dii mè áme á t̄ɔ̄simá,
 áme á flaboné.*
 20 Tó n̄ɔ̄ana lé n̄ ibee de, ble kpawà. Tó imie, n̄ aà gba í. Tó n̄ kè màa, n̄le aà ɔ̄ kaè a léu.†
 21 Nsu to vāi ziblemao. Zi blewà n̄ maao.

13

Misiile b̄usu gbāadeɔ̄ne

- 1 Gbépii misiile b̄usu gbāadeɔ̄ne, asa ikoe ku Lua lé saio. Lua mé gbāade pɔ̄ kúɔ̄ díle pii.
 2 Ayāmeto gbé pɔ̄ b̄ gbāade yá kpe, ade b̄ yá pɔ̄ Lua díle kpee. Gbé pɔ̄ b̄ n̄ kpéɔ̄ n̄zia d̄ayāue.
 3 I ke maakenaɔ̄ mé lí v̄iake kpalablanaɔ̄neɔ̄, sema v̄aikenaɔ̄. Tó n̄ ye n̄ v̄iake gbāadeɔ̄, maake, i n̄ s̄aaukpa.
 4 Gbāadeá Lua zikenaɔ̄ n̄ aafia yáí. Tó n̄ v̄aikè s̄ɔ̄, v̄iakeè, asa a f̄enda looa p̄a no. Lua zikenaɔ̄, ì t̄ɔ̄siè v̄aikenaɔ̄.
 5 A yáí tò a maa àli misiilené. I ke ɔ̄adama yáí ado no, á laasoo yáíe ɔ̄.
 6 Bee yáí i wè'ɔ̄a kpái s̄ɔ̄, asa gbāadeɔ̄á Lua zikenaɔ̄ne, aale z̄ipi keeɔ̄.
 7 Ali flaboné pii. Ali wè'ɔ̄a kpá a sinawa, ìli á pɔ̄ lá sí ɔ̄. Ali misiile gbé pɔ̄ de à misiileè. Ali gbé pɔ̄ de à aà yāda yāda.*

Gɔ̄ɔ̄ k̄a kai, w̄a yek̄si

- 8 Asuli gbēe fla seɔ̄, sema yeak̄si bàasio. Gbé pɔ̄ ye a gbédeezi, Lua ikoyā p̄eɔ̄w̄e.
 9 Wà mè n̄suli w̄ule n̄ gbēp̄ale n̄ɔ̄o, n̄suli gbēdeɔ̄, n̄suli kpái'oo, n̄suli pɔ̄ b̄iikeo.† Yápiɔ̄ n̄ yādilea p̄ale pɔ̄ kúɔ̄ pii kú yáe bee guue wà mè: Nyɔ̄ ye n̄ gbédeezi lá n̄zia w̄eniwa.‡
 10 Tó gbé ye gbéí, ìli v̄aikè a gbédeeɔ̄. Yeak̄si mé Lua ikoyāpapaa ũ.
 11 A ke màa, asa á gɔ̄ɔ̄ pɔ̄ wá kuw̄e d̄ɔ̄. A vua iu gɔ̄ɔ̄ k̄a, asa wá suabaa k̄ai tia de gɔ̄ɔ̄ pɔ̄ wa Yesu náaik̄la.
 12 Gwāasina k̄a z̄a, gud̄ɔ̄a mé k̄ai. Wà gusia yá k̄óle, wí gupua ḡokeɔ̄ɔ̄ séle.
 13 W̄a kú wá d̄ɔ̄wa f̄āane gbéɔ̄ ũ lalasi k̄ɔ̄ n̄ w̄edekeao sai n̄ɔ̄d̄aakpa n̄ wisaiyāo sai, lekpa n̄ zaak̄ɔ̄uo sai.
 14 A Dii Yesu Kilisi ɔ̄lé. Asuli tó á dàa zi d̄ɔ̄aé à d̄é'ni keo.

‡ 12:14 Luk 6.28   Š 12:16 Yaa 3.7   * 12:19 Iko 32.35   † 12:20 Yaa 25.21-22   * 13:7 Mat 22.21   † 13:9 Baa 20.13-17   ‡ 13:9 Lev 19.18

14

Kõ tàae'ea

¹ A gbé pò buse luanaaikεa guu dile yākelesai.

² Gbēe kūa á f̄ póp̄pii ble, mé gbé pò a luanaaikεa buse lí nòo soo.*

³ Gbé pò ì póp̄pii ble suli saka gbé pò lí póp̄pii bleoguo, mé gbé pò lí póp̄pii bleo suli gbé pò ì póp̄pii ble tàae eo, asa Lua àà s̄e.

⁴ Dén n ū ké r̄le gbēp̄ale z̄ikena tàae ei? Tó a f̄s̄ ge a f̄so no, àà Dii yáε. A f̄s̄, asa Dii gbāa a to àà f̄s̄.

⁵ Gbēe kūa ḡoo na dek̄ōa, mé gbēp̄ale kūa ḡoopii s̄aaε. Baade a s̄o dadoū r̄ yá pò à z̄èdo.

⁶ Gbé pò ì ḡoo b̄o ì b̄o Dii yáie. Gbé pò ì póp̄pii ble, ì ble r̄ Dii gbāaoε, ì Lua s̄aukpa. Gbé pò ì pò t̄é ì t̄é Dii yáie, ì Lua s̄aukpa.

⁷ Gbēe lío ku az̄ia yáio, gbēe lí ga az̄ia yáio. Tó wá kú, wá kú Dii pò ūε,

⁸ tó wa ga, wa ga Dii pò ūε. Wá kún nò, wa gan nò, wá de Dii pò ūε.

⁹ Asa Kilisi ḡa à v̄u ké ào de gyaadeo r̄ gbé b̄éεo Dii ūε.

¹⁰ Ké r̄le n gbēdo tàae e s̄o be? Mpi s̄o r̄le saka n gbēdogu s̄o be? Lua ao z̄ōlea a ḡinaa, wápii wí b̄o ze àà aε,†

¹¹ lá wa k̄è lá guuwa, Dii mè:

Lá má kú, gbépii a kúlemεε,

gbépii a ma luake d̄ō.‡

¹² Beewa wá baade a az̄ia yá séle siu Luaε.

¹³ A yáí wásuli k̄o tàae e loo. K̄o tàae'ea gbεu à z̄èdo ké á yá pò a tó á gbēdo fu keo.

¹⁴ Kua Dii Yesu guu má d̄ō s̄ásá ké p̄oe lío gbālea r̄ az̄iaoo. Tó gbé dile pò gbālea, s̄o gbāleaè.

¹⁵ Tó n n gbēdo n̄se òokp̄àè pò pò r̄ blè yá musu, r̄ yeaazio. Ble pò r̄ blè yáí r̄su gbé pò Kilisi ḡa àà yáí òokp̄ao.

¹⁶ Asu to wá sakaé pò pò maauo,

¹⁷ asa kpala pò b̄o Lua kíiá p̄blea r̄ imiao yá no. Yākea a z̄éwa r̄ kea r̄ k̄o nao r̄ p̄ona pò Lua Nis̄ina ì inéyo yáε.

¹⁸ Gbé pò lé z̄oble Kilisiε màa yá ì ka Luagu, mé wí àà s̄aukpa.

¹⁹ A yáí tò w̄ali w̄eεle w̄ào na r̄ k̄o, w̄io gbāa k̄áfk̄ōε.

²⁰ Nsu Lua z̄i òokp̄a ble yáio. Ble pii maaε, āma pò pò r̄ȳo ble n gbēdo fu maaο.

²¹ N̄òsoan nò, w̄ēmian nò, yá pò a to n gbēdo fu pii, a maa n̄ t̄εε.

²² Yá pò r̄ a náai v̄i, r̄ȳo kūa e Lua kíi. Báaadēn gbé pò yá pò à z̄èdo lí àà s̄o v̄io ū.

²³ Tó gbé lé seake ble pò àε blewa s̄o, à az̄ia dàyāuε, ké i kpaai r̄ àà luanaaikεaoo yáí. Yá pò ì kpaai r̄ gbé luanaaikεaooá duunaε.

15

Yeak̄si w̄eḍ̄a Luazi guu

¹ Wá gbé pò wá gbāa luanaaikεa guu, sema wá gbé buseo f̄s̄ an gbāasai guu. Wásuli yá pò ì ká wáziagu keo.

² Wá baade lí yá pò a ka a gbēdogu ke, ké àà e maakū, ì z̄eḍ̄o yáí.

* 14:2 Kls 2.16 † 14:10 2Kln 5.10 ‡ 14:11 Isa 45.23

3 Asa Kilisi i azia pœã keo. A kêa Lua taalau wà mè, Lua sôsõa gòè.*

4 Yá pò wa kè yãa píi, wa kè lèdaawá yáí. Yápi ì wá gba mœna, ì wá gba sô kè wà wèdo ziai.

5 Lua pò ì ñ gba mœna, ì ñ gba sô to àò ñòsedoukè ñ kôo lá Kilisi Yesu kèwa,

6 ì Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae tóbò ñ ñòsemendoo ñ lèdoũo.

7 A kô sí lá Kilisi á síwà Lua tóbò yáí.

8 Málè oé, Kilisi gò Yudaò dònlede ù, ké à lé pò Lua gbè an deziõne ke, aai dõ Lua náai vï,

9 buipáleo i Lua tóbò aà sùuu yáí, lá a kêa láuwa wà mè:

A yáí tò má n sáaukpa buipáleõne,

mí n táasile.†

10 Wà mè lo:

Buiò, à pónake ñ Lua gbéò.‡

11 Wà mè lo:

Bui píi, à Dii táasile,

bùsu gbépii à aà tó gbia bò.§

12 Isaia ò lo:

Yese miõna a vlãpa,

i fele kible buipáleõwa,

an wé io dœaàzi.*

13 Lua pò gbépii wé doi to pœna ñ aafiao pœewá a náai pò ále ke yáí, ké á wèdœaaàzi káfi ñ a Nisina gbãao.

Pòlu zíkœa Luae

14 Ma gbéò, má dõ sáasã ké maakea pèewá, á yápii dõ wásawasa, á fõ ledakõwa.

15 Ma lác bee kêáé guu ma yãeo kè ñ sõo dilea ké àò dœágu yáí, asa Lua gbèkèkèmœe,

16 ñ ma gõ Kilisi Yesu zíkœna ù buipáleõne. Málè bao pò bõ Lua kíi kpáné, ké an kua e àò adoa ñ Luapi Nisina gbãao. Málè bee ke Luae aà gbagbaa pò ì kaaágu ùe.

17 Ma naa Kilisi Yesuwa guu má fõ íanadã zî pò málè ke Luae yá musu.

18 Asa má yãe oa vïo, mé i ke yá pò Kilisi kè ma kíi bàasio. A tò buipáleo Lua yãmã ma yã'oa ñ ma yãkeao guu

19 ñ dabudabuo ñ yãbõnsaœo gbãao ñ Lua Nisina gbãao. Bœa Yelusaleũ ma bebe wéle ñ wéleo e ma pœeò Ilili bùsuo Kilisi bao kpàwakea guu.

20 Mio ye mà baonapi kpa gu pò wi Kilisi yãmau yãaoe, ké másu buba gbèpále pò gàuò yáí.

21 Lá a kêa láuwa wà mè:

Gbé pò wi aà yã'oné yãao wé a ké,

gbé pò aai aà bao ma yãao dõ.†

22 Yá pò lo kpamœe mðõmðõ mà mð á kíin we.‡

23 A kà wè ùma, ké mio ye mà mð á gwai. Tiasa lá yãe ma dœa bùsue beeo guu lo,

24 ma wé doi wà wesikõle sa ma gea Esipayã bùsuo guu. Tó ma gòoplakèánò ñ pœnao, í gé zeimœe we.

25 Tia kéwa sô málè gé ñ dõnleo Lua gbéõne Yelusaleũ,§

* 15:3 Sou 69.10 † 15:9 Sou 18.50 ‡ 15:10 lko 32.43 § 15:11 Sou 117.1 * 15:12 Isa 11.10
† 15:21 Isa 52.15 ‡ 15:22 Lom 1.13 § 15:25 1Kln 16.1

²⁶ asa gbé pò aa ku Masedoni ní Gelesio zèdò wà Lua gbē taaside pò aa ku Yelusaleuò kámasa kaε.

²⁷ Aa zèdò, àma teasie, asa lá Yudaò Lua àizεε lí buipáleone, a maa buipáleò ní dúnia àizεε lí Yudaone sōε.*

²⁸ Tó ma gbapi nàné ní ɔzì má làa, ma gea Esipayā guu má bɔle á kfi.

²⁹ Má dō ké tó mále mó á kfi, Kilisi báaa peεaa guu ɔ má mówá.

³⁰ Ma gbéò, ma naé wá Dii Yesu Kilisizi ní yeakōi pò Lua Nisina í iwēεo, à dēεka àò wabikεμεε Luawa,

³¹ ké aà ma bò Yude luayādansaio guu, mé dɔnle pò mále geò Yelusaleuò Lua gbéone kené pɔmaa ũ,

³² mí á le ní pɔnao, tó Lua wèi, mí kámabo á kfi.

³³ Lua aafiade aàò kúánò ápii. Ami!

16

Fɔkpaama

¹ Mále wá dāe Febe, Sākele gálideò dɔnlede sáaukpaé.

² A aà si Dii yáí, lá a maa Lua gbéò ke ní kōowa. A dɔaàle ní pò pò a yei á kfi pfi, asa à dɔnlekèné dasi ní mapio b.

³ Ma fɔkpà Pisii ní Akilasiowa. Ma zikēndeeone Kilisi Yesu zì guu.*

⁴ Aa sí ní mi sáale, mapi mà bò. I ke máme má adoo, wéle ní wéleò buipále gálideò lé ní sáaukpa pfi bε.

⁵ Ma fɔkpà gáli pò aàí káaa an kpéu gbéowa. Ma fɔkpà ma gbé yenzide Epenewa. Aàpi mé Kilisi náaikè Azi bùsuu séia.

⁶ Ma fɔkpà Maliamawa. A kɔaikèé maamaa.

⁷ Ma fɔkpà Andɔniku ní Zuniaowa. Ma bui pò wá dá kpéu sánuone. Aa tɔbò zinaò guu, mé aa naa Kilisiwa ma āa.

⁸ Ma fɔkpà Ampilia pò de ma gbé yenzide ũ naa Diiwa guu.

⁹ Ma fɔkpà Ubē pò de wá zikēndee ũ Kilisi zì guuwa ní ma gbé yenzide Setakio.

¹⁰ Ma fɔkpà Apelēwa, asa náaideε naa Kilisiwa guu. Ma fɔkpà Alisòbu bεdeowa.

¹¹ Ma fɔkpà ma bui Elodiowa. Ma fɔkpà Naasisi bεde pò aa naa Diiwaowa.

¹² Ma fɔkpà Tifena ní Tifosaowa. Nɔεpio kɔaikè Diiε. Ma fɔkpà Peεsidiwa. Nɔε yenzidepi kɔaikè Diiε.

¹³ Ma fɔkpà Lufu pò tɔbò Dii zì guuwa ní aà da pò mále gwa ma da ũo.

¹⁴ Ma fɔkpà Asikitiwa ní Felegōo ní Eεmeo ní Patobao ní Eεmao ní ní Yesude dee pò aa sánuò pfi.

¹⁵ Ma fɔkpà Fililɔguwa ní Zulio ní Neleò ní aà dāeo ní Olimpao ní Lua gbé pò aa sánuò pfi.

¹⁶ A fɔkpakōwa ní Lua gbéò lépeakōwao. Wéle ní wéleò Yesudeò fɔkpàwá nípii.

Lezaama

¹⁷ Ma gbéò, mále oé, à laaika gbé pò aa bò yá pò á dada kpεozi. Aaí gbéò kékōwa, aaí gbéò sásá. A kémá,

¹⁸ asa gbé bee taaò lí zɔble wá Dii Kilisio, sema ní gbεε yá. Aaí yāesaideò sásá ní lenao ní yādōo.

* 15:27 1Kln 9.11 * 16:3 Zln 18.2

19 Gbépii á misiileɔ Diiɛ bao mà. Mále pɔnake á yá musu. Má ye àɔ maakeɔ ɔno ví, ɔ wésiadeɔ ũ vāikeɔ musu.

20 Lua aafiade a Setāu úɔ á gbá zíe tia. Wá Dii Yesu gbēkekeé.

21 Ma zíkendee Timotee† ní ma buiɔ Lusiu ní Zasōo ní Sosipateɛo fɔkpàwá.

22 Ma Teɛtiu, ma gbé pɔ ma lápi kè, ma fɔkpàwá naa Diiwa guu.

23-24 Ma uabele Gaiusi‡ pɔ Yesudeɔ i káaa aà be fɔkpàwá. Wéle ɔ'ulena Elasa fɔkpàwá ní wá gbēdo Kaatuo.

25 Lua a fɔ á gba gbáa lá a ku Yesu Kilisi bao pɔ mi kpa guuwa. Asiiyāpi ulea za káauɛ,

26 tiasa ɔ Lua pɔ ɔ ku gɔɔpii dīle wà yá pɔ kú ānabiɔ láɔ guupi ɔɔ gupuau, ké bui píi e dɔ, aai Lua náaike, aa gɔ aà yāmanaɔ ũ.

27 Wà Lua mēndona ɔnde tɔɔ ní Yesu Kilisi gbáao e gɔɔpii! Ami.

KOLONIDEɔ LA SEIA Yá pɔ́ kú láε bee guu

Pɔlu wéleɣea gèn plaade guu à kè Geleki wéle pɔ́ wí me Koloni mɔ bao plasaie, ɔ́ táagbagbanaɔ nɔ̀selile aa gè Yesu gáli pɔ́ a dàale we guu.

Kolonideɔ lé namable godɔ́kíi pɔ́ kú weɔ yáí. Gbéɔ lé laata maamaa, felekaayá gbáané, mé yádɔ̀naɔ ní lousisizeɔ ní wisaiyáɔ di weε ɔ. Yá'lapio Yesu gáli dafunapi lè, ɔ́ Pɔlu lé dɛ́eka à a gbépio si yáwáipiowa.

Pɔlu taa gbεa ɔ́ Kolonideɔ bao íi ma m̀ɔmɔɔ, ɔ́ à bílikè ní yáwa. Bee mé tò à lakèné e gèn síiɔ. Bibeli lá mèn plaε, mé à a páleɔ yá'ò 1Kln 5.9 ní 2Kln 2.3, 7.8 guu ɔ.

Láε bee guu fɔ́kpaamá ní Lua sáaukpaao gbεa (1.1-9), Pɔlu òné aa sùuuke, aasu kɔ́kpaale ɔo (1.10-4.21), aa wisaiyá ɔ́ ní gáli guu (5), aa kámabo ní kɔ́gbεaa yákpaleu gbáade luadɔ̀nsaiɔ ḱio (6.1-11), aa miké gbásíkεawa (6.12-20). Bee gbεa à yá dasi pɔ́ aa gbεawaɔ wèwemá:

Nɔ̀sea yá (1εε 7)

Sa'onɔ̀soa ní lá wa ke táa yá musuo (8.1-11.1)

Nɔ̀εɔ pɔ́kummusukea yá ní Dii bleblea yáɔ (11.2-34)

Lua Nisína gbaɔ yá (12-14)

Geɔ vua yá (15)

Lápi yá m̀ide ní baɔεɔ, gbéɔ kámasa pɔ́ wàle ká ní yá pɔ́ Pɔlu a zekàleɔ ní fɔ pɔ́ a kpákpamáɔ (16).

Kua dúnia guu yá'lapio musu píi, Pɔlu ledámá an bèεbosai. A ɔ̀ɔné lá Kilisi náaikεa í tó gbé ɔ́ yápio guu. Yeakɔ̀zi mé de a píia (13).

Pɔlu fɔ́kpaaa Kolonideɔwa

¹ Mámεmaa Pɔlu, Lua ma sisi à ma se a pɔ́εáwa, ma gɔ́ Kilisi Yesu zina ũ. Mapi ní wá gbédo Sɔ̀senio,

² wámε wa láε bee kè Lua gálide pɔ́ kú Kolonionε.* Lua á sisi a gɔ́ a gbéɔ ũ, á kua adoa naa Kilisi Yesuwa ní gbé pɔ́ ɔ́ wá Dii Yesu Kilisipi sisi gupiuuɔ, wá Dii doudeɔ.

³ Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbékekeé, aai á gba aafia.

⁴ Mio Lua sáaukpa gɔ́ɔpii á yá musu gbéke pɔ́ a kèé á naa Kilisi Yesuwa yáí.

⁵ A naawà guu pɔ́pii kàfié, yá'oa píi ní dɔ́a píio,

⁶ asa wá Kilisi yá'oaé zèdɔ́ á guu,

⁷ ɔ́ Lua Nisína gbae i késáwáo, gɔ́ɔ pɔ́ á wé dɔ́ wá Dii Yesu Kilisi mɔai.

⁸ Wá Dii Yesu Kilisipi a to à ze gbáa e a léwa, ɔ́ ku táaesai aà mɔgɔ́ɔ.

⁹ Lua náai ví. ɔ́me á sisi à gbékpa ní a Né Yesu Kilisi wá Diio.

Koloni Yesudeɔ kɔ́kpaalea

¹⁰ Gbéɔ, ma awakpàé ní wá Dii Yesu Kilisi tɔ́o, àɔ ledoú ví ní kɔ́o ápii, ké kɔ́kpaalea e láa á guu, í nakɔ́wa ní làasoo douo ní nɔ̀semendoo.

¹¹ Má mà Koloe gbéɔ ḱi, yákele kú á guu.

* 1:2 Zln 18.1

12 Lá má màn ke: A gb̃eɔ mè wà z̃emanɔ. Gb̃eɔ mè wà z̃è ní Apoloo.†
Gb̃eɔ mè wà z̃è ní Piεεo. Gb̃eɔ mè wà z̃è ní Kilisio.

13 Kilisi kpaalea yá? Wà ma paliwa á yáia? A da'ilekè ní ma t̃oo yà?

14 Ma Lua sáaukè, ké mi á gb̃e da'ilekeo, sema Kilisipu ní Gaiusio b̃asio.‡

15 Lá màaε, gb̃e a e o a da'ilekè a g̃o ma íwa ũo.

16 Ao, ma Sefana b̃edeɔ da'ilekè ɔ. Bee b̃asio, tó ma gb̃ep̃ale da'ilekè, a d̃omagu ɔo.

17 Kilisi i ma z̃i gb̃é da'ilekea yáio, sema a bao kp̃awakeaε. I ke ní yād̃oo no, ké aà gaa líwa su ke famaoyáie.

Ɔno búina ní Ɔno s̃tanao

18 Kilisi gaa líwaá m̃saiyáε gb̃é ṽúaaaɔne. Wá gb̃é p̃o Lua lé wá suabaɔ s̃o, a d̃ew̃ε aà gb̃aa ũ.

19 A k̃ea Lua taalau wà mè:

Má Ɔnɔnaɔ Ɔno m̃ide,

má w̃ez̃enaɔ w̃ez̃ε suumpa.§

20 Ɔnɔna ku máε? Lad̃na ku máε? D̃únia tiaε bee yápiid̃na ku máε? Lua i d̃únia Ɔno dile m̃saiyá ũo lé?*

21 Lua Ɔno guu, i to d̃únia gb̃é a d̃o ní r̃íz̃ia Ɔnooo. A k̃aaàgu a gb̃é p̃o aale a náaik̃o suaba waaso p̃o wa dile m̃saiyá ũpi musu.

22 Yudaɔ ye dabudabui, Gelekio i Ɔno w̃eεε,

23 wápiɔ s̃o, Kilisi gaa líwa kp̃awa wi ke, Ɔ Yudaɔ i fuwà, buip̃aleɔ i me m̃saiyáε,

24 ama gb̃é p̃o Lua ní sisi à ní séo, Yudaɔ ní Gelekio píi, Kilisi dené Lua gb̃aa ní a Ɔno ũ.

25 Lua yá p̃o dené m̃saiyá ũpi de gb̃enazina Ɔnola. Lua yá p̃o dené gb̃aasaiyá ũpi de gb̃enazina gb̃aala.

26 Gb̃é, a gwa lá á de g̃oo p̃o Lua á sisi. D̃a k̃í á daside Ɔnɔna ũo, á daside gb̃ade ũo, á daside kíabui ũo.

27 Lua gb̃é p̃o de d̃úniaε m̃saide ũo s̃è, ké à wida Ɔnɔnaɔwae. A gb̃é p̃o de d̃úniaε gb̃aasaide ũo s̃è, ké à wida gb̃adeɔwae.

28 A gb̃é p̃o d̃únia ní dile kp̃εε, i sakáñgu an yá lío kuoo s̃è, ké à gb̃é p̃o an yá ɔo kuoo kpa kp̃εε.

29 Màa gb̃e a e lí íanad̃a Lua aεo.

30 Apiɔ s̃o, Lua tò á naa Kilisi Yesuwa, Ɔ à g̃o wá Ɔno ũ. Naa Kilisipiwa Lua tò yá b̃owanɔ na, wá kua adoa mé à wá suabà.

31 Aỹameto lá a k̃ea láuwa, tó gb̃é ye íanad̃a, aà d̃a Dii yá musu.†

2

1 Gb̃é, ké ma m̃o á k̃íi, ma m̃o Lua yá kp̃awakeiεε, i ke mi m̃o Ɔno gb̃aa ge lena keiéo.

2 Ma z̃eò má ỹaε oéo, sema Yesu Kilisi yá b̃asio, at̃esa aà gaa líwa.

3 Ma m̃o á k̃íi guu ma m̃o ní s̃òdeedeo ní ṽiao ní lualuaεε.*

4 Ma waasokea guu mi yá'o ní lenakeao ge Ɔnoo. Má ò ní gb̃aa p̃o Lua Nis̃ina ð̃b̃éεε,

5 ké á luanaik̃ea su b̃o gb̃enazina Ɔno guuo, sema Lua gb̃aa.

† 1:12 Zln 18.24 ‡ 1:14 Zln 18.8 § 1:19 Isa 29.14 * 1:20 Isa 44.25 † 1:31 Zel 9.23 * 2:3 Zln 18.9

Ɔnɔ pɔ Lua Nisina i dané

⁶ N beeo wi ɔnɔyã'ò gbé kàsaanɛ. I ke dúnia tiaɛ bee ɔnɔ ge a gbãade pɔ an gbãa lé midɛɔ pɔ no.

⁷ Lua ɔnɔ wáɛ o, aà pɔeã pɔ uɛa yãapi. A dɔaa dilɛ wá gawi ea yá musu zadɔ i dúnia káɛo.

⁸ Dúnia tiaɛ bee gbãadee ɔnɔpi dɔo. Tó aa dɔ yãaɛ, aa Dii gawide páliwao.

⁹ Lá a kɛa láuwa wà mè:
Pɔ pɔ wi wesieo,

mé gbɛe swá i a yá mao,
mé a làasoo i gɛ gbɛe sɔuo,

ɔ Lua a sɔukè gbé pɔ yeaziane.†

¹⁰ Lua òɔwɛɛ ní a Nisina gbãao, asa Nisinapi yápii taasi kúa, baa Lua asii zɔɔɔ.

¹¹ Gbɛe a dee nɔse guu yá dɔo, mé i ke aà nisina pɔ kú aà guu bàasio. Maa gbɛe Lua nɔse guu yá dɔo, mé i ke Luapi Nisina bàasio.

¹² Dúniaɛ bee nisina wá èo, Nisina pɔ bɔ Lua kíi ɔ wá è, ɔ wa gba pɔ Lua dàwɛɛ dɔ.

¹³ Yá beeo wáɛ o, i ke ní yá pɔ gbɛnazina ɔnɔ i dawɛɛo no, yá pɔ Lua Nisina dàwɛɛɛ. Maa wi Lua Nisina yá bɔɔɔke gbé pɔ Lua Nisina vɔne.

¹⁴ Dúnia gbé lí Lua Nisina yáɔ sio, a deè mɔsaiyã uɛ. Ali fɔ ma seo, asa Lua Nisinapi gbãa ɔ wi aà yáze dɔo.

¹⁵ Gbé pɔ Lua Nisina dɔaaaè i yápii zé dɔ, mé gbɛe zeɔvɔ à aà bèɛboo.

¹⁶ A kɛa Lua taalau wà mè: Déme Dii làasoo dɔ à ledawài? Kási wápiɔ, wá Kilisi làasooi vɔ.‡

3

Lua zi

¹ Gbéɔ, mi fɔ yá'òé lá mi o gbé pɔ Lua Nisina dɔaaanɛnɛwao, ɔ má òé lán dúnia gbéɔwa, asa nétɛnaɔn á ũ naa Kilisiwa.

² Vɔ má kpáwá, i ke ble yɔunde no, * asa i ka gɔao. Baa e tia i kao,

³ asa dàadeɔn á ũ e tia. Lá á zakɔu, mé á yákele vɔ, dàadeɔn á ũo lé? A dàa mé dɔaaaé.

⁴ Ké á gbɛe mè a zemanɔ, mé gbɛpáɛ mè a ze ní Apoloo,† á kú ní ázia dàaon weo lé?

⁵ Dén Apoloo? Dén mapi? Zikenaɔn wá ũ, ɔ a Kilisi náaikè wá sabai. Wá baade lé zɔ pɔ Dii dàɛ keɛ.

⁶ Ma pɔtɔ,‡ Apoloo ikáwà,§ ɔ Lua tò à gbà.

⁷ Beewa pɔtɔna ní ikawanao de pɔe ũo, sema Lua pɔ tò à gbà.

⁸ Pɔtɔna ní ikawanao sáaɛ. An baade a ài'e a zɔ léuɛ.

⁹ Zidoukenan wá ũ ní Luao. Lua bugben á ũ, Lua kpén á ũ.

¹⁰ Gbéke pɔ Lua kɛmɛɛ mé tò ma ɛ kpáɛ lán ɛbon gɔidewa, ɔ gbɛpáɛ mò lé kpépi bo. Baade laaidɔ a kpé boawa,

¹¹ asa gbɛe a fɔ ɛ kpáɛ ɔo, sema ɛ pɔ kpáɛa Yesu Kilisi ũ kò bàasio.

¹² Tó gbé kpépi dɔ ní vuao ge ánuusu ge gbè beɛede ge tó a dɔ ní lío ge zàa ge sɛ,

† 2:9 Isa 64.3   ‡ 2:16 Isa 40.13   * 3:2 Ebe 5.12-13   † 3:4 1Kln 1.12   ‡ 3:6 Zln 18.11   § 3:6 Zln 18.27

13 baade zĩ siana a bɔ gupuaɔ. Wa e yákpalekegɔɔzĩ, asa gupi a dɔ ní téoe, mé wa baade zĩ taa gwa tépi guu.

14 Tó gbé zĩ pɔ a kè bò tékūsai, ade a ài'e.

15 Tó gbé zĩ tekù, a músi e, ade i bɔ ɔgii lá wĩ bɔ téuwa.

16 A dɔ Lua kpén á ũ Lua Nisina kú á guuo lé?*

17 Tó gbé Lua kpépi ɔ̀ɔkpà, Lua a ade ɔ̀ɔkpa sɔe, asa kpépi kua adoaɔ, mé áme á kpépi ũ.

18 Gbēe su azia sásāo. Tó á gbēe lé azia dile dúniaɔ bee ɔ̀nɔna ũ, àà gɔ̀né mĩsai, ké à e ɔ̀nɔkũ.

19 Asa dúniaɔ bee ɔ̀nɔ de Luaɔ mĩsaiyá ũe. A kēa Lua taalau wà mè: I ɔ̀nɔnaɔ kú ní kɔ̀nikaɔ guu.†

20 Wà mè bɔ: Dii dɔ ké ɔ̀nɔnaɔ làasoo pã.‡

21 Ayāmeto gbēe su íanadā a gbēnazĩn dee yá musuo. Pópiiá á pɔe:

22 Pɔlu, Apoloo, Piɛɛ, dúnia, wēni, ga, tia pɔɔ, zia pɔɔ, a piiá á pɔe.

23 Apɔ sɔ, Kilisi pɔn á ũ, Kilisi sɔ, Lua pɔe.

4

Kilisi zĩnaɔ

1 Ayāmeto à wá gwa Kilisi zĩkenɔ ũ, Lua asiiyá ziiɔ ũ.

2 A kù ziiɔ aɔ náai vīe.

3 Lá á kũamanɔ ge tó gbāadeɔ lé yákpalekemanɔ, i ka ma bakanswāua ũo. Mili mazia maa ge bēeboo.

4 Yāe lé ma sɔ vīo, āma bee a ma bɔo, Dii mé ma yákpalekena ũ.

5 Ayāmeto ásu dɔaa lí gbēe tàae e Dii mɔgɔɔ saio. Ōme a gupua bii pɔ pɔ uleɔ gusiauwa, i nɔse yá bɔ gupuaɔ. Zĩ bee baade a ma lá Lua a a sáaukpa.

6 Yá pɔ má òéɛ bee, má ò mapi ní Apoloo yá musue, ké àò yáe bee dɔ: Wasu Lua yá baa vīo. A gbēe su íanadā à ze ní gbēdoo à bɔ gbēdo kpɛo.

7 Bɔ ní deoĩlai? N pɔe vī nziɔe ké wi n gbaoa? Wà n gba, ɔ̀ níe íanadā lá wi n gbaowaa?

8 A kán we kòà? A ke ɔdeɔ ũn we kòà? Ale kible wá sain wea? Má ye àò kible, wíɔ sānu.

9 Asa má è wá Lua zĩnaɔ, Lua wá dile kpɛɛ lán gbé pɔ wĩ ní de dasi wáaɔwae. Dúnia gbépii wé fīwá, malaikaɔ ní gbēnazĩnaɔ pii.

10 Misaideɔn wá ũ Kilisi yáí, ɔ̀ naa Kilisipiwa á de ɔ̀nɔnaɔ ũn wea? Wá buse ɔ̀ á gbāa vīn wea? Wá kpebɔa ɔ̀ á kpelaaa?

11 E tia nɔana ní imio lé wá de, wá kú puizi, wa gɔ̀ pɔgbēaɔ ũ, besaideɔ ũ.

12 Wi zĩ gbāa ke e wà kpasa.* Tó wà wá ká, wi samaa'onéɛ. Tó wà íadawá, wi menafɔ.

13 Tó wà wá sɔsɔ, wi awakpanéɛ. E tia wàle wá dile dúnia bɔbɔ ũ, gbépii bísa ũ.

14 Mále yáe bee kéé widaawá yáí no. Mále á gba laai ma né yenzideɔ ũe.

15 Baa tó naa Kilisiwa á gwanaɔ kà ũma'ũma, á de'ia dasio. Mámɛ ma á í ní Kilisi Yesu baokpaaéɔ, ɔ̀ á naawà.

16 A yáí mále awakpaé, àò ma kea ke.†

* 3:16 1Kln 6.19, 2Kln 6.16 † 3:19 Yob 5.13 ‡ 3:20 Sou 94.11 * 4:12 Zln 18.3 † 4:16 1Kln 11.1, Flp 3.17

17 Ayāmeto ma a né yenzide Timotee zìwá. Aàpiá náaidee naa Diiwa guu, òme a ma naa Kilisiwa kekeá dɔ́águ. Yá pɔ́ mi da Yesudeone wéle ní wéleon we.

18 A gbēe lé íanadā lá má mɔ́ á gwaiowa.

19 Tó Dii wèi, má mɔ́ á gwai tia, mí íandānapi gbāa e, i ke an yā'oa no.

20 Asa kpala pɔ́ bɔ́ Lua kíiá yā'o'o yá no, sema gbāa.

21 Kpelewa á yeii? Mà mɔ́wá ní goo yà, ge mà mɔ́ ní yeaázio ní nòsenioe?

5

Gbaŋ gēa Yesudeo guu

1 Má mà gbāŋi gē á guu, yá pɔ́ a taa kú baa luadōnsaiɔ guu seo. Wà mè á gbēdo gò a mae nɔ vl.*

2 ɔ́ ále íanadāa? A kù á pɔ́ yae, í gbé pɔ́ yápi kè bɔ́ á guu.

3 Mapi, baa tó má kúánɔ, á láasoo kua, ɔ́ ma yákpalekè ní gbé pɔ́ yápi kèo gò lá má kú wewa.

4-5 Tó a kɔ́ káaa mé wá Dii Yesu gbāa kúánɔ, mé á kú ní ma láasoo, á gbépi kpa Setáuwa ní wá Dii Yesu tóo, ké aà dàa e midé, aà nisina i bɔ́ aafia Dii mɔ́zì.

6 A íandāa maa. Ké pēese'ese yɔ́na í pēeti zɔ́ sé,† á dɔ́o lé?

7 A pēese'ese zi kóle,‡ í gɔ́ pēeti dafu ũ a se'ese sai, lá á kù àɔ dɛwa, asa Kilisi gá wá Gēamusu sá ũe.

8 Ayāmeto wàɔ ku Kàaso dikpekenao ũ síana guu ní nòsepua. Wásu wàɔ ku pēese'ese zi dikpekenao ũ mɔ́afili ní vāikeao guuo.

9 Lá pɔ́ má kèé guu ma mè ásulí yāale ní nɔ́dāakpanaɔ.

10 I ke dúnia nɔ́dāakpanaɔ ge blide ní gbēblena ge sa'onao no, asa tó gbé beeone, á bɔ́ dúnia guue.

11 Aawo, má òé gbé pɔ́ wà mè wá gbéé, mé a dɛ nɔ́dāakpana ge blide ge sa'ona ge leváide ge wédéna ge gbēblena ũ, ásu yāaleaànɔ, ásu ɔ́káaaaànɔ seo.

12 Ma bàa ũma ní yákpalekea ní Yesusaidei? A zia gbé mé kù á yákpalekérinɔ lé?

13 Lua mé a yákpaleke ní Yesusaide. A gbēvāipi bɔ́ á guu.§

6

Yákpalekea ní kɔ́o

1 Tó á gbēe yāví ní a gbédeeo, bóyāi íli gé yákpalekei ní adeo Lua gbéɔ kíio, sema luadōnsaiɔ kíii?

2 A dɔ́ ké Lua gbéɔ mé aa yákpaleke ní dúniaoo lé? Lá áme á yákpaleke ní dúniao, i ka á yá yɔ́nao kekeo lé?

3 A dɔ́ ké wáme wá yákpaleke ní malaikaɔ lé? Wa dúniae bee pɔ́ o ba?

4 Tó á yá bee taa kekea ví, ɔ́ á gbé pɔ́ aai ka pɔ́e ũ á gāli guuo se yākekena ũa?

5 Ma bee ò widaawá yáie. A gbēe ví á guu a ɔ́nɔ kà á a gbéɔ yá kekenéoa?

6 Sema á gbēdo a gbé sísi yákpaleu Yesu náaikensaiɔ kíia?

* 5:1 Iko 23.1 † 5:6 Gal 5.9 ‡ 5:7 Bɔa 12.15 § 5:13 Iko 17.7

7 Lá á yáví ní k̄s̄o, a zā yáwa kò míómíó. Bóyái i we taiinaio ní? Bóyái i to wà á bleo ní?

8 Apíó i gbé̄ taiinke, i gbēble, baa á k̄t̄ē.

9 Ké gbé̄ taiinkenəɔ gē kpala pó b̀ Lua kíi guuo, á d̄s̄o lé? Asu ázía sásāo, n̄d̄āakpanəɔ ge sa'onəɔ ge gbāsíkənəɔ ge ḡs̄e káaluəɔ ge gbé̄ pó aai wúle ní ní ḡs̄e deeoɔ

10 ge kpáíó ge bíideɔ ge wēdenəɔ ge leváideɔ ge gbēblenəɔ, an gbēe a gē kpala pó b̀ Lua kíi guuo.

11 A gbēeɔ de màa yāae, ̄ a zu'ò a ḡs̄ Lua pó ũ, a b̄o maa ní Dii Yesu Kilisi t̄o ní wá Lua Nisína gbāao.

Kēa gbāsiwa

12 I me á yápii kea zé víe. Ama yāeɔ ài vío. I me á yápii kea zé víe. Ama ásu to yāe bakaé á níuo.

13 I me l̄o bléá n̄s̄e p̄s̄e mé n̄s̄eá blé p̄s̄e. N beeo Lua a nípii mide. Méá gbāsíkəb̄o no, Dii p̄s̄e, mé Dii mé mepi gwana ũ.

14 Lua wá Dii b̀ gau mé a wá b̄o gau ní a gbāao s̄s̄.

15 A d̄s̄ k̄é á me mé Kilisi m̄egu ũo lé? Wa Kilisi m̄egu se wà ke káaluwa m̄egu ũ yá? Aawo!

16 A d̄s̄ k̄é gbé̄ pó nà káaluawa ḡs̄aànəɔ m̄edoũo lé? A kēa Lua taalau wà m̄e, an pla nípii aai ḡs̄ lán s̄awakula ní gbalaowa.*

17 Gb̄é pó nà Diiwa ḡs̄aànəɔ nisína doũe.

18 A mik̄e n̄d̄āakpaawa. Duun p̄ale pó gb̄é ĩ ke pii, ĩ ke me guu yá no. N̄d̄āakpana s̄s̄ ĩ yā'ĩ a m̄e.

19 A d̄s̄ k̄é á me mé Nisína pó Lua á gbá a kú á guu kp̄e ũo lé?† A ázía vío,

20 Lua á lú à fiabò. Ayám̄eto à Lua kp̄ela ní á m̄eo.

7

N̄s̄ea

1 Lá pó á k̄é yá musu, t̄o ḡs̄e kú ɔnan̄əwa sai, a maae.

2 Ama k̄é n̄d̄āakpaa di yáí, ḡs̄e pii aà azía na ví, n̄e pii aà azía ḡs̄ ví.

3 Ḡs̄e lí wei a nae a zéwa. N̄e lí wei a ḡs̄e màa l̄o.

4 N̄e me de azía pó ũo, sema aà ḡs̄. Màa l̄o ḡs̄e me de azía pó ũo, sema aà na.

5 Asu gik̄əeo, sema á m̄ak̄s̄e k̄é à laaid̄o wabik̄əawa ḡía, ĩ gbas̄a á kea ke, k̄é Set̄au su ̄n̄ok̄é à fu menawao yáí.

6 Lé má dàwá, ĩ ke teasi no.

7 Má ye gb̄épii à demawa, áma baade ní a gba pó Lua dàeoe, gb̄é bee ní a p̄o, gb̄é kee ní a p̄o.

8 M̄ále yáe bee o p̄s̄eɔ ní ḡyaaəne. A maa aao kú nído lamawae,

9 áma t̄o aa f̄s̄ nízía k̄uo, aa n̄s̄e, aa z̄ake, asa k̄s̄ea maa de kua ní k̄s̄ nideola.

10 M̄ále yád̄ile n̄deɔ ní ḡs̄deəne, ĩ ke m̄ám̄eo, Dii. N̄e su gi a z̄ázio,

11 ḡs̄e su a na yao.* T̄o n̄e s̄u ḡi a z̄ázi, aà z̄s̄le ge aà ea keaànəɔ na.

12 M̄ále o gb̄é k̄in̄əne, ĩ ke Dii mé òo. T̄o á gb̄e n̄o luanaaikensai ví, mé n̄opi ye ào kuaànəɔ, asu yao.

13 Màa l̄o t̄o n̄e ḡs̄ luanaaikensai ví, mé ḡs̄pi ye aào kuanəɔ, asu gio.

* 6:16 Daa 2.24 † 6:19 1Kln 3.16, 2Kln 6.16 * 7:11 Maa 10.11-12

14 Asa Lua í g̃ luanaaikensai sí a na yáí, mé í n̄ luanaaikensai sí a z̃ yáí. Tó màa no, an n̄e āo gb̄ãleaε. Siana guu an kua adoa.

15 Tó a luanaaikensai g̃í, āa g̃í. Yá bee taa guu an kua n̄ k̄oá teasi no. Lua á sisi à á sé à̄o ku aafiaε.

16 N̄e, n̄ȳo n̄ z̃ suaban lò, n̄ d̄oá? Ḡe, n̄ȳo n̄ na suaban lò, n̄ d̄oá?

17 Lá baade kú n̄ Lua kpaaleo e Dii à̄o āa sisi, āa z̄eò màa. Màa mi da Yesudēne w̄éle n̄ w̄éleo píi.

18 Lua gb̄é sisi t̄ōz̄an lò? Asu gyaf̄ōdeke w̄eεleo. Lua gb̄é sisi gyaf̄ōde ùn lò? Asu t̄ōz̄o.

19 T̄ōz̄a ȳae vío mé gyaf̄ō ȳae vío, sema yá p̄o Lua ðileo k̄ua.

20 Lá baade kú Lua āa sisi à̄a s̄eò, āa z̄eò màa.

21 Lua n̄ sisi z̄o ùn lò? Nsu bílikeo. Ama tó n̄su n̄ ḡoá w̄éε ù z̄e è, b̄o z̄obleu.

22 Z̄o p̄o Dii āa sisi ḡò w̄éε ù Diipi guue. Màa b̄o w̄éε p̄o Dii āa sisi ḡò z̄o ù naa Kilisiwaε.

23 Lua á lú à̄ flabò. Asu ḡo gb̄enazina z̄o ùo.

24 Gb̄é̄o, lá baade kú Lua āa sisiò, āa z̄e n̄ Luao màa.

P̄ōse n̄ gyaa

25 P̄ōsēo yá musu mi ȳae ma Dii k̄íio, áma lá má náai ví Dii s̄uuu guu, lá ma láasoo de má oé.

26 Taasi p̄o kú tia mé t̄o mále e a maa ké gb̄é z̄e n̄ a kua.

27 Tó n̄ n̄o ví, n̄su w̄eεle n̄ gbaeo. Tó n̄ ví s̄o, n̄su w̄eεleo.

28 Tó n̄ s̄e, ni duunake no. Tó w̄éndia z̄ákè s̄o, i duunakeo. Gb̄é beeo yá'e d̄úniau, mé má ye bee á leo.

29 Ma gb̄é̄o, yá p̄o mále on ke: Ḡōo i ḡo z̄ào. Za tia n̄ōdēo ḡo lá aa víowa.

30 Ɔ̄ōb̄naō ḡo lá aale Ɔ̄ōb̄owa. P̄ōnadēo ḡo lá an p̄o naowa. P̄ōlunaō ḡo lá aa p̄o víowa.

31 D̄únia p̄o m̄ōakenaō ḡo lá aale keowa, asa d̄únia tiaε bee lé ḡézeε.

32 Má ye à̄o ku yákaakesaie. P̄ōse í laaid̄o Dii yáowa, í lá a ka Diigu ke.

33 N̄ōde í laaid̄o d̄únia yáowa, í lá a ka a nagu ke,

34 Ɔ̄̄o kú n̄ láasoo plao. N̄e p̄ōse ge n̄e léso í laaid̄o Dii yáowa, í a me n̄ a nisinao kpawà. N̄z̄ae s̄o í laaid̄o d̄únia yáowa, í lá a ka a z̄águ ke.

35 I ke mále galakpaé no. Ma bee ò á aafia yáie, ké à yáke a z̄éwa, í ázia kpa Diiwa gupále gwasai.

36 Tó gb̄é n̄okpama ví, tó àle ḡe seaa mé à k̄èè wí ù, tó à āa kàka beewa, āa āa sé, lá à k̄èèwa, àle duunakeo. Aa k̄ōse.

37 Ama tó à yápi b̄o a n̄seεε, mé teasi lé āa kakao, mé a azia k̄ua d̄o, tó a dà a s̄ou á a w̄éndiapi seo, a k̄e maaε.

38 Beewa gb̄é p̄o a p̄o s̄e a k̄e maaε, áma gb̄é p̄o i a p̄o seo maa de beea.

39 N̄eá a z̄á p̄oε ḡo p̄o āa z̄á kú píi. Tó āa z̄á s̄u ánuatò, a z̄eví à z̄áke n̄ ḡo p̄o a yeio, sema ḡopi āa de Dii p̄o ù.

40 N̄ beeo tó à ḡo p̄oε, mále e āa p̄o à̄o na de tó à z̄ákèla. Mále e mapi, má Lua Nisina ví s̄o.

8

Sa'oble

1 Sa'oble yá musu, wá d̄o ké á yá d̄o ápii. D̄oá s̄o b̄o ȳōo ví, yeak̄oí mé káfla ví.

2 Tó gb̄é lé e á yá d̄o, i d̄o lá à k̄u à d̄o wa ḡiao.

³ Tó gbé ye Luazi, Lua aà d̄s.

⁴ Too, sa'obleblea yá musu wá d̄s ké d̄unia guu tááá p̄oe no, asa Lua m̄endo kua wá d̄s.

⁵ Baa tó p̄o p̄o w̄i oné luao ku musu ní z̄íleo, mé d̄ao kí luao die, diio die,

⁶ wá kí Lua m̄endoe, òn wá Mae p̄o p̄pii b̄o aà kí mé wá kú aà yáí ũ. Dii m̄endoe lo, òn Yesu Kilisi p̄o p̄pii kè mé wá kú aà sabai ũ.

⁷ Ama gbépii d̄s màao. Gb̄eoe d̄sèkè ní táa yáo e tia, p̄o p̄o aale ble aaio e sa'oble, ò an làasoo lí dadoño, ké d̄sa i panéo yáí.

⁸ Ble mé a wá s̄s Luazio. Tó wi bleo, k̄ésáa no. Tó wá blè, káfla no.

⁹ A laaika ḡsa w̄éeo ũ beei, ké ásu to gbé p̄o d̄sa i panéo fuo.

¹⁰ N gbé p̄o ní d̄sa ví, tó gbé p̄o d̄sa i paèò n e, níle p̄oble táa kùe, a aà gba s̄s à sa'oble ble s̄so lé?

¹¹ Beewa n d̄sa n gb̄edo p̄o d̄sa i paèò Kilisi gà aà yáí òkpà.

¹² Tó a duunakè á Yesude deeo, a ní d̄sa p̄o i panéo gbá kàso, Kilisi a duunakè.

¹³ Ayám̄eto tó n̄o p̄o má só mé a to ma gb̄edo fu, má só bau lo, ké ma gb̄edo su fuo yáí.

9

Zinao nzia busaa Kilisi bao yáí

¹ Má azia vío lé? Zinan ma ũo lé? Mi wesi wá Dii Yesuleo lé? Ame á de ma z̄í gbe ũ naa Diiwa guuo lé?

² Baa tó má de zina ũ gb̄ep̄aleo, má deé a ũ fá. Ma naa Diiwa guu ma zinake seelan á ũ.

³ Lá mi o ma b̄̄ebonaon̄en ke.

⁴ Má p̄blea ní imiao zé ví ma z̄í guuo lé?

⁵ Má a zé ví màò n̄o Yesude k̄ua gu p̄o mále géu, lá zina kíniò ní Dii d̄aunaò ní Pīeowao lé?

⁶ Wá ní Baanabao wá pla, wáme wá z̄ev̄i wá wá ōz̄i to weoa?

⁷ Déme ì sosa ble ní azia gwaaoi? Déme ì'ba mé ìli a be bleo ni? Déme ìo zud̄a mé ìli a ví mio ni?

⁸ Baa ké gb̄enazina yákeo má l̄eũoé, a ku màa M̄oizi ikoyā guu lo lé?

⁹ M̄oizi ikoyā láu à mè, ásulì lesokpa zu p̄o lé p̄ogb̄eo.* Zu yáí ò Lua yápi òia?

¹⁰ Wá yáí à yápi òio lé? Ao, wá yáí wá yápi k̄èi, ké s̄èwana lí s̄ewa ní wed̄ba p̄oio, mé p̄ogb̄ena lí p̄ogb̄e ní wed̄ba p̄oio, i a baa e a guu.

¹¹ Tó wa Lua yá t̄s̄ á guu, mé wa wá baa é á guu,† yāe yā?

¹² Tó d̄ao zé bee víwá, wa wá p̄o o loe? Wi s̄ele zé bee kíio, wa yápii f̄s̄ ké wásu z̄ez̄s̄ Kilisi baoeo yáíe.

¹³ A d̄s̄ ké Lua ua z̄ikenao lí Lua ua ble bleo lé? Lua gbagbakti sa'onao lí ní baa e gbagbaktipi guuo lé?‡

¹⁴ Beewa Dii díle a baokpanao aao ble baopi kpaá yá musu.§

¹⁵ N beeo mi z̄ep̄io kee s̄éleo, mé mi bee o wá kem̄e yáí no. Ga maamee de beea. Gb̄e a e kpa ma íand̄apīeo.

¹⁶ Kilisi baokpaa dem̄e íand̄aa yá ũo, teasi mé gbadàa. Waiyoo mapi, tó mále baopi kpaò.

¹⁷ Tó maz̄ia z̄í mále ke, ma wé d̄o aseaīe. Lá Lua mé dílem̄e, à k̄ù mà kee.

* 9:9 Iko 25.4, 1Tim 5.18 † 9:11 Lom 15.27 ‡ 9:13 Iko 18.1 § 9:14 Luk 10.7

18 Bóme ma asea úi? Tó ma baopi kpà ɔsásasai, mé mi iko pò má ví baopi kpaa guu blemáo, ma asean we.

19 Gbēe ma vío, ma azía díle zɔ ù gbépiié, ké mà gbé e dasi yáí.

20 Ké má kú ní Yudaɔ, ma gǔńwa, ké aa ma yáze e yáí. Ké má kú ní Mɔzizi ikoyádanaɔ, ma gǔ a dana ù, baa ké a iko víao, ké a yádanaɔ e ma yáze e yáí.

21 Ké má kú ní ikoyāpi dānsaiɔ, ma gǔńwa, ké aa ma yáze e yáí. I ke lua'ikoyādansain ma ũo, Kilisi mé iko vía.

22 Ké má kú ní gbé buseɔ, ma busa ké aa ma yáze e yáí. Mi gǔ pópíi ù gbépiié, baa lá à kè píi, ké mà e ní gbēeɔ suaba.

23 Yá pò mi ke píi, mi ke Kilisi baokpaa yáíe, ma ɔ ɔ ku a guu.

24 Bakpaaíá guu, gbépii ì baalee, áma ké gbé mēndo mé ì ble, á dɔo lé? A baale máa sɔ, ké à e ble.

25 Ampii aal dēeka aɔ nízia kúa dɔ yápii musu. Aal ke màa fùà pò ì òkpaa ea yáí. Wápi sɔ, a pò pò lí òkpao yáíe.

26 Ayámeto ba pò mále lé, má dɔ pò pò mále yá, i ke mále dēeka gugiiu no.

27 Mi íada ma mewa, mi ikoblewà, ké ma waasokea dāɔne gbea, másu bɔ pāo yáí.

10

Laaikaa táagbagbaai

1 Ma gbéɔ, má ye wá dezio yáe bee dɔágu. Aa tē telui nípii,* aa bùa ísiawa nípii.†

2 Lua ní da'ilekè telupi guu ísiapi guu nípii Mɔzizi íwaɔ ù.

3 Aa Lua ble doù blè nípii,‡

4 aa Lua í doù mí nípii, asa aa Lua gbesi pò lé ní tálakpa í míe. Gbesipiá Kilisie.§

5 Kási an daside i ka Luaguo, ɔ an ge gǔ kpále guwaiwau.*

6 Yápi dēwēe seela ù, ké wásu yāvái nide lá aa a nidēwao.†

7 Asu àɔ de táagbagbanaɔ ù lá an gbēeɔwao. A kēa Lua taalau wà mē: Gbéɔ zǔle lé poble, aale imi, ɔ aa fēle lé kǔ'o.‡

8 Wásu wàɔ de nɔdāakpanaɔ ù lá an gbēeɔwao. Aa kpà, ɔ aa gága gɔɔ doù zǐ gbēɔn baasɔɔo leɛ bao ní àaɔo (23.000).§

9 Wásu Dii le wà gwa lá an gbēeɔwao. Aa aà lè aa gwà, ɔ mlēɔ ní soso aa gága.*

10 Asu zɔaka lá an gbēeɔwao. Aa zɔakà, ɔ ga malaika ní dede.†

11 Yápi ní lé seela ù wá gbé pò wá kú gɔɔ vláwaɔneɛ, ɔ wa kē láu wá gbaa laai yáí.

12 Gbé pò lé e á zea gbāa, aà laaika léleai.

13 Yɔae í á leo, sema a pò pò ì gbépii le bàasio. Lua náai ví, a to wà á yǔ de á gbāa léao. A á gba zé à yɔa fɔ, í bɔu.

14 Ayámeto ma gbé yenzideɔ, à mikē táagbagbaawa.

15 Mále yá'oe laaideɔ ù. A wēte yá pò mále oíí áziawa à gwa.

* 10:1 Bɔa 13.21-22 † 10:1 Bɔa 14.22-29 ‡ 10:3 Bɔa 16.35 § 10:4 Bɔa 17.6, Nao 20.11 * 10:5 Nao 14.29-30 † 10:6 Nao 11.4 ‡ 10:7 Bɔa 32.6 § 10:8 Nao 25.1-18 * 10:9 Nao 21.5-6 † 10:10 Nao 17.6-15

16 Imibɔ baaade pɔ wi sáaukpaɔ, tó wá a imí, wá baa ku Kilisi au guuo lé? Kàa pɔ wi é'ε, tó wá sò, wá baa ku Kilisi me guuo lé?‡

17 Lá kàa mènɔε, baa ní wá dasikeo wá mè douε, asa wá baade a baa ví kàa doupi guue.

18 A gwa Isailiɔwa. Gbé pɔ sa'oble blè bàa kú ní Lua gbagbaktio lé?§

19 Má ò kpelewa ni? Mále o táa sa'obleá pɔe yà? Ge an diibá pɔe yà?

20 Aawo, mále o pɔ pɔ wà sa'òò wa ò táawaε, i ke Lua no. Má ye á bàa àò kú ní táaoo.*

21 A fɔ Dii imibɔ í mi ní táa pɔoo. A fɔ Dii ble ble ní táa pɔoo.

22 Ge wá ye wà Dii pɔ fele yà? Wá gbãa deaála yà?†

23 I me yápii zé ví. Maaε, ama yápii ài vío. I me yápii zéví. Maaε, ama yápii káfia vío.‡

24 Gbēε zia yá su dɔaaεò, sema a gbédee yá.

25 A pɔ pɔ wàle yia εεu ble yāε gbεasai á làasoo yái,

26 asa tɔle ní pɔ pɔ kuwàò píiá Dii pɔε.§

27 Tó Yesusaide á sisi blewa, tó à kèé mé a ge, à pɔ pɔ wa kpàwá ble yāε gbεasai á làasoo yái.

28 Tó wà su òε sa'obleε, ásu bleo làasoo yái ní gbé pɔ òε yáo.

29 Mále bee o ade làasoo yáiε, i ke á pɔ no.

Gbēpāle làasoo yái ɔ máò mazia víoá?

30 Tó ma pɔblè ní sáaukpaao, bóyái wa ma bèεbo pɔ pɔ ma sáaukpaapi yá musu!?

31 Yá pɔ ále ke pii, ále pɔblen nò, ále imin nò, àò apii ke Lua tɔbɔa yái.

32 Ásu to Yudaɔ ge Gelekio ge Lua gálideɔ fu á yákea yáio.

33 Maa mi ke. Apii guu mi wetá ma yá ká gbépiigue. Mili mazia maa wεεle, sema bíla pɔ, ké aa e bɔ yái.

11

1 A ma kea ke lá mi Kilisi kea kewa.*

Nɔεɔ pókummusukea

2 Ma á sáaukè ké ma yá dɔágu yápii guu, mé á kètókɔε pɔ má dàéɔ kúa.

3 Má ye àò dɔ ké Kilisi mé gɔε pii mi ũ, gɔε mé nɔε mi ũ, mé Lua mé Kilisi mi ũ.

4 Gɔε pɔ lé wabike ge àle ánbikεke ní pɔo kua a miwa lé a mi kpebɔε.

5 Nɔε pɔ lé wabike ge àle ánbikεke pókummusukesai lé a mi kpebɔε, a de lá à mipoloobɔwaε.

6 Tó nɔε i pókummusukeo, aà a mi kēεle. Lá mikēεlea ge miboa de nɔεε wí ũ, aà pókummusuke.

7 I kú gɔε pókummusukeo, ké a de Lua taa ní aà gawio ũ yái.† Nɔε sɔ, ɔme gɔε gawí ũ.

8 Asa Lua i gɔε bɔ nɔε kíio, nɔε a bò gɔε kíi.

9 I gɔε ke nɔε yáio, nɔε a kè gɔε yái.‡

10 Bee yái ní malaikaɔ yáo sema nɔε lí pókummusuke a zá iko seela ũ.

11 Yápi guu naa Diiwa nɔε mé gɔε ũ, gɔε mé nɔε ũ.

‡ 10:16 Mat 26.26-28 § 10:18 Lev 7.6 * 10:20 Iko 32.17 † 10:22 Iko 32.21 ‡ 10:23 1Kln 6.12 § 10:26 Sou 24.1 * 11:1 1Kln 4.16, Flp 3.17 † 11:7 Daa 1.26-27 ‡ 11:9 Daa 2.18-23

- 12 Asa lá nɔɛ b̀ò g̃ɔɛ guu, màa ɓ g̃ɔɛ ì ɓ nɔɛ guu, mé p̀ɔpii b̀ò Lua kííɛ.
 13 A w̃ɛtɛ yápi zi à gwa. Nɔɛ wabikɛa p̀ókummusukɛsai maaa?
 14 A d̃ɔ áziawa ké mikā gb̃aa dɛ g̃ɔɛ wí ũ,
 15 āma tó nɔɛ ṽí, a dɛɛ gawi ũɛ. Asa Lua mikā kpà nɔɛwa à kuaàla.
 16 Tó gb̃ɛ ye lɛkpaake, aà d̃ɔ ké wápiò ní Lua g̃álideɔ pii, bee bàasio wá yāpāle kūao.

Dii blɛ blea

(Mat 26.26-29, Maa 14.22-25, Luk 22.14-20)

- 17 Yá p̀ɔ má ye daé tia guu, má á sáaukpao, asa á k̃k̃āaa ì ṽai íé dɛ maala.
 18 S̃éia má mà, tó a á g̃áli k̃āaa, i ɓ k̃ k̃ɛ g̃ā ní g̃āɔɛ. Ma yápi si yɔɔ.
 19 Sema k̃k̃paalɛa àò kú á guu, ké s̃iandɛɔ e ɓ gupuaú.
 20 Tó a k̃āaa, i kɛ Dii blɛ ũ ili bleo,
 21 asa á baade ì w̃ā àò a p̀obleɛ. Nɔa ì gb̃ɛɔ dɛ, w̃ɛ ì gb̃ɛɔ dɛ.
 22 A be ṽí à p̀obleu à imiuo lé? Ge i saka Lua g̃álideɔgu à wida p̀ɔesaideɔwa yà? Má oé kpelewa ni? Má á sáaukpa yà? Má á sáaukpa yá bee musuo.
 23 Yá p̀ɔ má mà Diiwa má dàén kɛ: Zí p̀ɔ wa Dii Yesu kpámá, a gwāas̃ina ũ à k̃āa s̃ɛ
 24 à Lua sáaukpà a è'ɛ, ũ à mè bee dɛ a mɛ p̀ɔ á kpá wá yáí ũɛ, w̃áliɔ bee kɛ a yá d̃ɔawágu yáí.
 25 Màa ɓ ké aa p̀oblɛ aa làa, à imib̃ɔ s̃ɛ à mè, Luabaakuar̃iñɔ tia a au sabai ũn ípi ũ. S̃ Tó w̃alɛ mi, w̃áliɔ mi a yá d̃ɔawágu yáí.
 26 Asa tó a k̃āapi sò, mé a ípi m̃í, áɛ Dii ga baokpa e àò gé m̃óíɛ.
 27 Ayāmeto tó gb̃é k̃āapi sò mé à Dii ípi m̃í k̃āa ní ípio yādasai, à tàaekè Diiɛ aà mɛ ní aà auo yá musu.
 28 Baade azia yá gwagwa, i gbasa k̃āapi só, i ípi mi,
 29 asa tó gb̃é sò mé a m̃í m̃ɛpi gbad̃ɔsai, à yādā azialaɛ.
 30 Bee yáí gyāɛ ní ỹɛɛsaideɔ dasi á guu, mé gb̃é p̀ɔ gè g̃ék̃iɔ f̃āao.
 31 Tó wa w̃ázia yá gwagwa, Dii a wá tàae eo.
 32 I wá tàae e, ì wá toto, ké yá su z̃ɛwá ní d̃úniaoo yáíɛ.
 33 Ayāmeto ma gb̃éɔ, tó a k̃āaa áɛ Dii blɛ ble, àli k̃ó dá.
 34 Tó nɔa lé gb̃ɛdɛ, aà p̀oble be, ké á k̃k̃āaa su yá'íéoo yáí. Má yá p̀ɔ g̃òɔ ɓòlɛkɛé, tó ma m̃ɔ.

12

Lua Nis̃ina gbaɔ

- 1 Gb̃éɔ, Lua Nis̃ina gbaɔ yá musu, má ye àò s̃iana d̃ɔ.
 2 A d̃ɔ ké g̃ɔɔ p̀ɔ á Lua d̃ɔo, t̃āa p̀ɔ aali yá'ooɔ mé ɓ á g̃álɛ, aaiɔ d̃ɔāaaé.
 3 Ayāmeto má óé, Lua Nis̃ina lí dɛdɛ gb̃éwa à láai z̃l̃ Yesuwao, mé gb̃ɛ e f̃o o Yesu mé Dii ũo, mé i kɛ Lua Nis̃ina d̃ɔāaaè bàasio.
 4 Gba ku kpaalɛa, āma Lua Nis̃ina m̃ɛndɔɛ.*
 5 Zi ku kpaalɛa, āma Dii m̃ɛndɔɛ.
 6 Gb̃āa ku kpaalɛa, āma Lua m̃ɛndɔɛ, ũmɛ ì apii kɛ baadeɛ.
 7 Lua Nis̃ina ì dɛdɛ baadewa gb̃épii k̃áfla yáíɛ.

8 Lua Nisina ì gbéé bee gba zé aà ònyā'ò, mé Nisina doupi ì gbé kee gba zé aà dšayā'ò.

9 Nisina doupi ì gbépāle gba luanaaikéa zé, ì gbé gba gbégbāgbāa zé.

10 I gbé gba dabudabukéa zé, ì gbé gba ānabikékéa zé, ì gbé gba zé aà nisinaɔ dškšé, ì gbé gba zé aà yāebui'o, ì gbé gba yāe buipi bɔɔlékékéa zé.

11 Nisina mēndona doupi mé ì apii ké, ì gbapi da baadee lá a yeiwaé.

Mé ní a guɔ

12 Mē mēndo guɔ dasi. Baa ní a dasikéɔ, mē doe pii. Maa wá naa Kilisiwa de sš.†

13 Wápio pii, Yudaɔ ge buipāleɔ, zɔɔ ge wééɔ, Lua wá ké mē dou ní a Nisina mēndonapi gbāaoe, à wá gbá a Nisina mēndonapi, š wá mí wápii.

14 Mēguɔ dasi, ì ké mēndo no.

15 Tó gbá mē lá ɔn a ũo, á de mē pó ũo, bee yáí àɔ de mē pó ũoa?

16 Tó swá mē lá wén a ũo, á de mē pó ũo, bee yáí àɔ de mē pó ũoa?

17 Tó mē búu de wé ũ, wa yāmae? Tó mē búu de swá ũ, wa pó gīmae?

18 Lá a dewa, Lua guɔ pèpèkōwa me guu, ampíi, lá a yeiwa.

19 Tó ampíi de mēgu dou ũ, mēn we má ní?

20 Lá a dewa mēguɔ dasi, mé me mēndoe.

21 Wé a fš o ɔe a bàa kuaànɔoo. Maa lɔ mi a fš o gbáe a bàa kuaànɔoo.

22 Aawo, mēgu pó wí e kēsāarízi, me a fš àɔ a saio.

23 Mēgu pó wí e gawisai, wí a kpela deŋla. A gu pó wí a ea dile wíyā ũ, wí pó nai deŋla,

24 āma a pó pó maa bàa kú ní beeo. Ké Lua me kàaa, à gawi kàfi pó pó gawi lé kēsámáɔne deŋla.

25 Beewa me kpaaleao, a guɔ kš yá dš.

26 Tó mēgu do lé taasike, a guɔ pii ì keaànɔe. Tó wà mēgu do kpelà, a guɔ pii ì pɔnakéaànɔe.

27 Ame á Kilisi me ũ, mé á baade de mēpi guɔ ũ.

28 Gia séia, Lua zinaɔ dile a gálideɔ guu, a plaade ānabiɔ, a aašde yādanedeɔ, bee gbéa dabudabukénaɔ, bee gbéa gbé pó à ní gbá gbégbāgbāa zéɔ ní dɔnledeɔ ní dšaanaɔ ní gbé pó ì yāebui'o.‡

29 Zinaɔn ní ũ piie? Anabiɔn ní ũ piie? Yādanedeɔn ní ũ piie? Dabudabukénaɔn ní ũ piie?

30 Lua gbégbāgbāa gbadàné mípiie? Aaí yāebui'o mípiie? Aaí yāe bui bɔɔléké mípiie?

31 A webii gba pó deŋlaɔwa.

Tiasa má a pó pó deŋla zé ɔbó.

13

Yeakši

1 Tó ma yāebui'ò, gbēnazina ge malaika pó, tó miliɔ ye gbééɔ, ma kšfikè lán mɔleɔ ge sēsēnapaawaé.

2 Tó ma ānabikékégba è, tó ma yápii asii mà mé má dša pii ví, tó ma luanaaikéa kà mà gbēsísí sš,* tó miliɔ ye gbééɔ, pɔen ma ũo.

3 Tó ma pó pó má víɔ kpaalèné pii, tó má tò wà ma kpsa, tó miliɔ ye gbééɔ, a ài vímēeɔ.

† 12:12 Lom 12.4-5 ‡ 12:28 Efe 4.11 * 13:2 Mat 17.20

4 Gbé pò ɔ yeŋzi ɔ mena vī, a gbēke vī. Ili wɛdɔnɛo, ili káadao, ili ỳòkɛo.

5 Ili widamáo, ili azía maa wɛɛɛo, ili fɛrízio, ilio yákuarínɔ.

6 Ili yāvái yáabo, i pɔnake ní síanao.

7 Gbé pò ɔ yeŋzi i yápii f̄s̄, i yápii náaike, i wɛdɔ yápii bɔa maai, i menake ní yápiio.

8 Yeak̄si láaa vío. Anabikekea a mide, yāebui'oa lé a ká, d̄sa a gēzea.

9 Asa wá d̄sa ní wá ānabikekeao i pao.

10 Tó pò léso m̀, pò pò i pao a gēzea.

11 Ké má de neɔɔna ũ, mi né yā'o lan neɔɔnawa, mi láasooke lán neɔɔnawa, mi yá gwa lán neɔɔnawa. Ké ma ka gbēnazina ũ, ma ɔkpà neɔɔn yái.

12 Tia kéwa wáɛ gu'e díi guu dùudu, z̄í bee wá wesi Luale. Tia kéwa ma d̄sa i pao, z̄í bee má yá d̄s wásawasa lá Lua ma d̄swa.

13 Tiasa yá m̀n̄ àaɛ bee m̀é ḡs̄: Luanaaika ní wɛdɔaaázio ní yeak̄sio, āma yeak̄si mé deŋla.

14

Yāebui'oa ní ānabikekeao

1 A to yeak̄si yá d̄baaé, i wɛbii Lua Nisina gbaɔwa, at̄esa ānabikekea.

2 Gbé pò lé yāebui'o lé yā'o gb̄ɛɔnɛo, sema Lua, asa gb̄ɛ lé mao, àɛ asiiyā'ò ní Lua Nisina gb̄aaɛ.

3 Gbé pò lé ānabikeke lé yā'o gb̄ɛɔnɛɛ, àɛ ní zedɔɛ, àɛ ledamáɛ, àɛ ní n̄sɛ nininɛɛ.

4 Gbé pò lé yāebui'o lé azia káfie, gb̄ɛ pò lé ānabikeke lé Lua gálideɔ káfie.

5 Má ye à yāebui'o ápii, āma má ye à ānabikeke de beea. Gbé pò lé ānabikeke de yāebui'onala, sema wáɛ a b̄ɔɔleke ké gálidepiɔ e káfie a musu b̄asio.

6 Gb̄ɛ, tó ma m̀ á k̄ii mé ma yāebui'òé, b̄s̄ ài a víéi? Sema ma yā'oa àɔ de yáwɛw̄ɛa ũ ge d̄sa ge ānabikekea ge yādaané.

7 M̄aa a de ní p̄s̄'ɔbɔnao ɔ. Kule ge m̄ɔnan n̄ò, tó àɛ ɔbɔ s̄usuo, kpelewa wa f̄s̄ d̄s̄ lá àɛ oi?

8 Tó m̀ ɔb̄ò yayaa, sosao z̄i s̄ukeo.

9 M̄aa ápiɔ s̄s̄, tó àɛ yāebui'o, wáɛ mao, kpelewa wa yá pò àɛ o gbad̄si? A yá a ḡɛ ní íanaoɛ.

10 Yáɔ bui dasi d̄únia guu, an kee b̄ɔɔlesai s̄o.

11 Tó wáɛ bui pò mili a yāmao o, má de a ònae nibo ũɛ, mé aɔ demɛɛ nibo ũɛ.

12 M̄aa ápiɔ s̄s̄, lá á āiaví ní Lua Nisina gbaɔ, à āiake àɔ geò aɛ, ké Yesudeɔ e zedɔ.

13 Ayāmeto yāebui'ona wabike aà e a b̄ɔɔleke.

14 Tó ma wabikè ní yāebui'oaɔ, ma nisina mé kè, ma láasoo d̄baaamɛo.

15 Too, yápi deai? Má wabike ní nisinao, mí ke ní laaio ɔ. Má lesi ní nisinao, mí sí ní laaio ɔ.

16 Tó n Lua t̄nasi ní nisinao, kpelewa gb̄ɛ dafu pò kú we a o, āmi, sáau pò ní kpà yá musui? Asa i yá pò ní ò d̄s̄o.

17 Baa tó n sáaukpà a zéwa, i to n gb̄ɛdo zèdɔo.

18 Ma Lua sáaukè, ké mi yāebui'o deála pii,

19 āma gāli guu tó ma yá mèn sɔo ò ní laaio ma yádaoné, a maameɛ de má yá mèn ũma'ũma o ní yāebui'oaola.

20 Gbḗɔ, á láasoo su àò de lán néɔwao. Aò de neɔɔɔnaɔwa vāi yá musu, āma á láasoo àò de gbḗzɔ pɔ ũ.

21 Mɔizi ikoyá láu Dii mè:

Má yāebui'o gbḗpiɔne nibɔ léu,
ní beeo aa swáse ma yáio.*

22 Ayāmeto yāebui'oa de seela ũ Yesudeɔneɔ, sema Yesusaideɔ. Māa lɔ ānabikekeɛ de seela ũ Yesusaideɔneɔ, sema Yesudeɔ.

23 Tó gálideɔ káaa píi, mé aale yāebui'o nípii, tó gbḗ dafuɔ ge Yesusaideɔ m̀ò we, aa me íana kāmáeo lé?

24 Tó gbḗpii lé ānabikekeɛ sɔ, mé Yesusaide ge gbḗ dafu m̀ò we, ampíi yá a aà da láasoo a aà wé ké,

25 asiyyá pɔ kú aà ǹɔseu i bɔ gupuaú, i wúle a gbɛu à misiile Luaɛ, i gbasá me Lua kú á guu síanaɛ.

Galideɔ lousisia zé

26 A deai gbḗɔ? Tó a káaa, á baade lío le ge yádaané ge yáwewēa ge yāebui'oa ge yāe buipi bɔlekeɛa ví. A apíi ke ké gbḗɔ e zedɔ.

27 Tó wále yāebui'o, gbḗɔn pla ge áaɔ, asuli de beeaɔ. Aa kɔ gba zé, gbḗ m̀endo i a bɔlekeɛ.

28 Tó a bɔlekeɛna kuo, aà kāmabo gāli guu, i a pɔ o ado ní Luao.

29 Anabio gbḗɔn pla ge áaɔ yá'o, gbḗ kíniɔ i láasooke an yáwa.

30 Tó Lua yá'ò gbḗpálee, gbḗ pɔ lé yá'o níle.

31 Apíi á fɔ ānabikekeɛ dodo, í yádadakɔe ápii, í kɔ se lesí.

32 Anabio fɔ ní ānabikekeɛa zùuke,

33 asa Lua ye yāyaaaiɔ, sema a zede.

Lá Lua gbḗɔ í ke wéle ní wéleɔ píiwa,

34 ǹɔeɔ lé lío kpaaua gāli guu, asa aa yá'oa zé vío. Aa misiile lá wa ò Mɔizi ikoyá guuwa.

35 Tó aa ye yāe dɔ, aa ní zá gbɛai be, asa ǹɔe yá'oa gāli guuá wíe.

36 A kíi Lua yá dàaleua? Ge á m̀endo yáí à m̀ia?

37 Tó gbḗ lé e á de ānabi ge gbḗ pɔ Lua Nisína dɔaaè ũ, aà dɔ ké yá pɔ má kḗépiá Dii yādileɛ.

38 Tó gbḗ pákpai, à pákpaaàzie.

39 Ayāmeto ma gbḗɔ, à wɛbii ānabikekeɛawa, āma ásu gi yāebui'oaio.

40 A yápii ke a zéwa súsu.

15

Kilisi bɔa gau

1 Gbḗɔ, baona pɔ má kpáé á sí a zedɔ ɔ má ye mà ea dɔágu.

2 Baonapi mé a á suaba, tó á waaso pɔ má kpáépi kŭa. Tó màa no, á Yesu náaikeɛa kè pāe.

3 Yá gbia pɔ má mà má dàén ke: Kilisi gà wá duuna yáí lá a kḗa Luayátaalauwa.*

4 Wà aà ví, ɔ à vù a gɔɔ áaɔde zí lá a kḗa Luayátaalauwa.†

* 14:21 Isa 28.11-12 * 15:3 Isa 53.5-12 † 15:4 Sou 16.8-10, Zin 2.24-32

5 A azia òᵛ Piεεε, ᵛ à azia òᵛ a iwa gbēᵛn kuεplαᵛne ɓ.‡

6 Bee gbea à azia òᵛ wá gbēᵛne ké aa káaaa gudoᵛ, aa de gbēᵛn òaa pla rí basᵛoola (500). An daside ku e tia, āma an gbēᵛo ánuatò.

7 Bee gbea à azia òᵛ Zaakiε, ᵛ à azia òᵛ zínaᵛne pii.

8 Ampii gbea à b̀ò m̀da, ma gᵛ kōnse ũ. §

9 Asa zínaᵛ guu máme má kpee, mi ka wà omεε zínaᵛ, asa ma iadà Lua gálideᵛwa.*

10 Gbēke p̀ó Lua k̀emεε yá mé tò má de kéwa gbā, mé gbēke p̀ó a k̀emεεpi i ke p̀ao, asa ma dēεkà deńla pii. Máme má k̀eo, gba p̀ó Lua dāmeε mé tò má k̀e.

11 Ayámεto à b̀ò ma kíi ge an kíin ǹò, yá p̀ó wáε a waasoke á sin we.

Wa b̀oa gau

12 Lá wáε Kilisi b̀oa gau waasoke, àkea á gbēᵛo lé o geᵛ vuo ni?

13 Tó geᵛ vuo, dᵛ Kilisi i vuo.

14 Tó Kilisi i vuoe, dᵛ wá waasokea gia, mé á Kilisi náaikεa gia,

15 wí gᵛ Lua seelade εgenaᵛ ũ, ké wá ò à Kilisi v̀u yáí. Asa tó geᵛ vuo, dᵛ i aà vuo.

16 Tó Lua lí ge vuo, Kilisi i vuo.

17 Tó Kilisi i vuo, á Kilisi náaikεaá p̀ae, á kú á duuna guue e tia,

18 mé gbé p̀ó ánuatò naa Kilisiwaᵛ k̀aaleε.

19 Tó wá kuaε bee yáí ᵛ wá wé doi Kilisizi ado, wēnadeᵛn wá ũ de gbépiiα.

20 Siana guu Kilisi b̀ò gau, ᵛme d̀òaa v̀u séia gbé p̀ó g̀aᵛne.

21 Lá gbēε mé tò ga m̀ò, màa ɓ gbēε tò geᵛ vua m̀ò.

22 Kua Adamu bui ũ tò ga lí gbépiiα. Màa ɓ gbé p̀ó naa Kilisiwaᵛ wēni e m̀pii.

23 Baade rí a d̀ᵛᵛoe. Kilisi mé d̀òaa v̀u séia, a gbea aà gbéᵛ vū aà mᵛgᵛᵛ.

24 Ǿ d̀unia a láa, Kilisi i kíake mide pii rí ikoᵛ rí gbāᵛ, i a kpala kpa Mae Luawa.

25 Asa à k̀ù Kilisi àᵛ kibleε e Lua g̀e aà ibεεᵛ keè aà gbadibᵛ ũ. †

26 Ibεε p̀ó a a mide gbεzā mé ga ũ,

27 asa Lua p̀ópii ná Kilisiε a ɔziε.‡ Ké à mè p̀ópii kú aà ɔzi, wá dᵛ ké Lua p̀ó p̀ópii nàε a ɔziᵛi bàasi.

28 Tó à p̀ópii nàε a ɔzi, aàpi ᵛ à Né p̀ó à p̀ópii nàε a ɔziᵛi a misiileè, Luapi iᵛ de apii ũ p̀ópiiε.

29 Gbé p̀ó aà da'ileke geᵛ g̀εε ũ sᵛ be? Tó geᵛ vū sianaᵛ, b̀óyáí wí da'ileke an g̀εε ũi?

30 Wápiᵛ sᵛ, b̀óyáí wᵛᵛ ku kai guu gᵛᵛpiiᵛᵛ

31 N íana p̀ó mi dá á yá musu naa Kilisi Yesu wá Diiwao, miᵛ ku ga lézi lá gu lé dᵛε.

32 Tó mazia yáí ma dēεkài rí wàᵛᵛ Efεε, b̀ó ài a v̀imeεi? Tó geᵛ vuo, wà p̀oble, wà imi,

asa wá ga ziaε. §

33 Asu to à sásāo, gbēna vāi i dàa maa ᵛᵛkpaε.

34 A su á laaiwa súsu, ásu duunake ɓo, asa á gbēᵛo Lua dᵛo. Ma bee ò ké à á wípi dᵛ yáíε.

‡ 15:5 Luk 24.34, 36 § 15:8 Zln 9.3-6 * 15:9 Zln 8.3 † 15:25 Sou 110.1 ‡ 15:27 Sou 8.7

§ 15:32 Isa 22.13

Gàbɔɔ me

35 Gbêe a me kpelewa geɔ vui? Me kpele aɔɔ vɛi?

36 Sɔ̀ù yáe! Wili pótɔ̀ à b̀̀le f̀̀mbasikesaio.

37 Tó wà wà pótɔ̀, mase ge pɔ̀pàlen nò, ìli b̀̀le p̀̀ wétɛ̀ ùo.

38 Lua ì to à b̀̀le lá a ò̀lewaɛ, ampìi ní a buio.

39 P̀̀ wɛ̀nideɔ p̀̀i m̀̀e doũo. Gb̀̀enazinaɔ p̀̀o r̀̀do, ǹ̀b̀̀o p̀̀o r̀̀do, b̀̀aɔ p̀̀o r̀̀do, kp̀̀o p̀̀o r̀̀do.

40 Luabe p̀̀o ku, dúnia p̀̀o ku. Luabe p̀̀o gawi r̀̀do, dúnia p̀̀o gawi r̀̀do.

41 Iatɛ̀ gawi ado, m̀̀ovua p̀̀o ado, saanaɔ p̀̀o r̀̀do. Baa saanapiɔ gawi dodo k̀̀sɛɛ.

42 M̀̀aà àò de geɔ vugɔ̀ɔzì. Wì ge v̀̀i à yaikɛ, a vu yaikesai.

43 Wì ge v̀̀i beɛɛsai, a vu ní gawio. Wì ge v̀̀i gb̀̀aasai, a vu gb̀̀aũgb̀̀au.

44 Wì ge v̀̀i ní dúnia meo, a vu ní àizana meo. Lá dúnia me ku, àizana me ku b̀̀e.

45 A k̀̀ea Lua taalau wà m̀̀e, gb̀̀é s̀̀eia Adamu g̀̀ò gb̀̀é b̀̀éé ù,* àma Adamu gb̀̀ezã g̀̀ò Nisìn ẁ̀enikpamade ù.

46 I ke àizana me mé lí ò̀aao, dúnia me mé ì ò̀aa, a gb̀̀ea sa àizana me.

47 Gb̀̀enazìn s̀̀eia b̀̀ò b̀̀usutiue, a plaade b̀̀ò luabeɛ.

48 Gb̀̀é p̀̀o de t̀̀ole gb̀̀é ùò b̀̀ò gb̀̀é p̀̀o b̀̀ò t̀̀oleuwa. Gb̀̀é p̀̀o de luabe gb̀̀é ùò b̀̀ò gb̀̀é p̀̀o b̀̀ò luabewa.

49 Lá wá de gb̀̀é p̀̀o b̀̀ò t̀̀oleu taa ù, màa l̀̀o wáò de gb̀̀é p̀̀o b̀̀ò luabe taa ù.

50 Yá p̀̀o má ò̀n ke gb̀̀é. Tó kpala p̀̀o b̀̀ò Lua k̀̀i b̀̀ò gupuaui, wá e ble ní wá meo. Wá e wáò ku guyaikesai guu ní wá me p̀̀o ì yaikɛoo.

51 A ma, má asiiyá'òé. Wá ga piio, àma wá li piì

52 kándo lán wedeawa k̀̀aae gb̀̀ezã pézì. Asa k̀̀aae a ɔ̀b̀̀o, geɔ i vu yaikesai, wápiɔ s̀̀o wí li.†

53 Sema wá me p̀̀o ì yaikɛɛ bee g̀̀e a yaikesai guu. Sema wá m̀̀e geɛ bee g̀̀e a gasai guu.

54 Tó wá me p̀̀o ì yaikɛ g̀̀e a yaikesai guu, mé wá m̀̀e ge g̀̀e a gasai guu, ò yá p̀̀o k̀̀ea láue bee a pa wá m̀̀e:

Wà zìblè gawa, à m̀̀ide.‡

55 Ga, n zìblea t̀̀on láí?

Ga, n sɛwe kú máe?§

56 Duuna mé ga sɛwe ù, mé duuna gb̀̀aa ì b̀̀o ikoyã guue.

57 Wà Lua sáaukpa, ké ì to wá zìble ní wá Dii Yesu Kilisi gb̀̀aa.

58 Ayámeto ma gb̀̀é yenzideɔ, à ze gb̀̀aa g̀̀úgiũ b̀̀o z̄asai, ì wetã Dii z̄iwa g̀̀o piì, asa á d̄s ké zì p̀̀o ále ke Diiɛ p̄ao.

16

Pɔlu wélege sɔukɛa

1 Lua gb̀̀é kámasakaa yá musu, lá má ò Galati b̀̀usu Yesudeɔne, à ke màa s̀̀o.*

2 Às̀̀anena ní às̀̀anenaò á baade lí òa p̀̀o a è a gb̀̀aa léu b̀̀o adoa, iò k̀̀aa, ké ásu kámasapi wele g̀̀o p̀̀o ma m̀̀o.

3 Tó ma m̀̀o, má gb̀̀é p̀̀o a ní òle aa géo zì Yelusaleũ ní taalao ní kámasa p̀̀o á kàpio.

* 15:45 Daa 2.7 † 15:52 1Tes 4.15-17 ‡ 15:54 Isa 25.8 § 15:55 Oze 13.14 * 16:1 Lom 15.25-26

4 Tó à kù mà gee sō, aai gé ma kpáí.

5 Tó ma bọle ní Masedonio, má mós á kǐi, asa má bọle ní Masedonioe.†

6 Mále e má gɔɔplakeáño, baa buzie se máo ye bleáño, í gé zeimeε gu pó má géu.

7 Tia kéwa má ye mà gēála bálalao, mále e má gɔɔplakeáño, tó Dii wèi.

8 Má gō Efese e Páteko‡ dikpe zǐe,

9 asa Lua zepdomεε maamaa mà zǐ maa ke, mé ibεεo dasi.§

10 Tó Timotee sù mò,* ásu keè bùubuu aà viakeéo, asa àle zǐke Diiε lamawae.

11 A gbēε su sakaaáguo. A kùsüakèè aà e ka ma kǐi aafia, asa mapi ní ma gbéε wá wé dbaàzi.

12 Wá gbēdo Apoloo sō, mió naewà mòomoo aà mɔ á gwai ní wá gbé kǐnió. A ye mɔai gǐao. Tó a zekè, a mós.

Ledaama gbεzǎ

13 A itēke, ío zεa Yesu náaikεa guu. A gbēzō yá ke, ío gbāa.

14 A yápii ke ní yekōio.

15 A Sefana† bεdeε dō, ké aa de Yesude séíao ũ Gelesi bùsuu mé aa díle wá de Lua gbéε donledeε ũ. Gbéε, ma wabikèwáε,

16 à misiile gbé bee taaεε ní gbé pó aale kɔaike kua zǐ doupi guu pǐi.

17 Ma pɔ kèna Sefana ní Fɔɔtunatuo ní Akaikuo mɔawa, asa aa gǔmεε á gēε ũε.

18 Aa tò ma nòse dàdoū ní á pó. A gbé bee taaε kpela.

19 Azi bùsu Yesudeε fɔkpàwá. Akilasi ní Pisiió‡ ní gǎlide pó aai kǎaa ní beε fɔkpàwá maamaa naa Diiwa guu.

20 Wá gbé pó wá sǎnuε fɔkpàwá ápii. A fɔkpakōwa ní Lua gbéε lépeakōwao.

21 Ma Pɔlu, fεε beeá ma ɔgbεε.

22 Tó gbēε ye Diizio, Lua láaikεwà. Wá Dii lé mós.

23 Dii Yesu gbēkekeé.

24 Má yeázi pǐi naa Kilisi Yesuwa.

† 16:5 Zln 19.21 ‡ 16:8 Iko 16.9-11 § 16:9 Zln 19.8-10 * 16:10 1Kln 4.17 † 16:15 1Kln 1.16 ‡ 16:19 Zln 18.2

KOLĒNIDEɔ LA PLAADĒ Yá pɔ́ kú láe bee guu

Kolēnideɔ lá plaadee bee lé Kolēni Yesudeɔ ɔkaakɔ́'bu ní Pɔluo yá'owēe. An gbēeɔ taaekèè yāa, aa seakè aà gɔ́a Lua zína ũwa. Pɔlu ye wàò na ní kɔ́o, ɔ́ à azía yá bɔ́lekèné ní yearzìo. A òné lá a pɔ́ kè na gɔ́o pɔ́ a ní baona mà (7.5-15).

A kai pɔ́ à a le Efese bùsuu bɔ́lekèné (1.1-11), ɔ́ à taasi pɔ́ á kè Kolēni yá d̀nngu. Yápiɔ́ píiá aà Kilisi zínakeyāone. A yá pɔ́ tò a yá'òné pásípási a lá séia guu bɔ́lekèné ní lá a pɔ́nakè gbēzā, ké a yápi oa gbēsù (1.12-7.16).

Yude Yesudeɔ kámasakaa yá musu (8-9), à wabikè Kolēnideɔwa aa gbada ní ǹsemendoo, asa à mè: A wa Dii Yesu Kilisi gbēke d̄s. Aà pɔ́de'ia à g̀ò pɔ́saide ũ á yáí, ɔ́ aà pɔ́saideke guu à á kè pɔ́deɔ ũ. (8.9)

Lápi láakii (10-13) Pɔlu a yá'oa líle. A èa sù gbé pɔ́ aale a dile zína ũoɔ yáwa. ɔ́ lápi yá mìde ní gbēkekeak̄eo (13.11-13).

Wásu to Pɔlu azía yá'oa ní ǹsepuaò wá sásāo. I ke aázia bɔ́a maa ge aázia yáze'ea àle yáó, àle a zínake'iko ɔ́bnéé, ké wà e Yesu Kilisi baona sí, wí aà d̄s Dii ũ.

Ǹseninia

¹ Mámēmaa Kilisi Yesu zína Pɔlu lá Lua yeiwa ní wá gbēdo Timoteo, wámē wa láe bee kè Lua gálide pɔ́ kú Kolēniɔne ní Lua gbé pɔ́ kú Gelesi bùsuu píi.

² Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbēkekeé, i á gba aafia.

³ Wà Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa, Mae Lua sósobide gbēǹsenininapi.

⁴ I wá ǹse níniwēe wá íadama píi guu, ké wà e gbé pɔ́ kú baa íadama kpeletaa guu ǹse níniné s̄s ní ǹse níniɔ pɔ́ Lua wá ǹse níniowēe.

⁵ Lá taasi pɔ́ Kilisi kè i liwázi, màa lɔ́ wá ǹse i níni maamaa Kilisi yáí.

⁶ Tó wà wá wetà, á ǹseninia ní á b̀ao yáíe. Tó Lua wá ǹse níni, á ǹseninia yáíe, ké à e taasi doŭ pɔ́ wále ke f̄s.

⁷ Wá á náai v̄i seasai, asa wá d̄s lá á bàa kú ní taasi pɔ́ Kilisi kèò, á bàa kú ní ǹseniniapio lɔ́.

⁸ Gbéɔ, wá ye àò d̄s lá wá wétà Azi bùsuu. A tòwá maamaa, a de wá gbāa léa, baa wá wēni wá wé doɔ lɔ́ seo.

⁹ Yá daawála, wále e wa gae. Bee wá lé ké wásu ze ní wázia gbāaoo, sema Lua pɔ́ i geɔ vu gbāa.

¹⁰ A wá bó kai z̄sɔ guu, mé a wá bɔ́u. Aàpi wá wé doɔ aà wá bɔ́u lɔ́

¹¹ wabi pɔ́ ále kewēe sabai. Beewa gbéɔ Lua sáaukpa dasi wá yá musu gbēke pɔ́ a k̀wēe gbé dasi wabikewēe yáí.

Pɔlu wélege gbooa

¹² Yá pɔ́ wi a íanadán ke: Wá láasoo daa doŭ, asa ní Lua gbāao wá kú ní ǹsepuaò m̀afilisai d̄n̄ia guu, at̄esa á kíi. D̄n̄ia ɔ́nɔ́ wá kuòo, sema Lua gbēke.

¹³ Wili láe kééoo, sema pɔ́ i a kyoke á d̄s bàasio.

14 Lá á wá dō glá yoo, má ye à wá dō sáasá, ké à íanadā wá yá musu Dii Yesu mōzī, lá wá dā á yá musuwa.

15-16 Kō náaikēapi guu má dīle yāa ma Masedoni gea guu mà bōle á gwai káau, mí ea su ní á kíio, í báaa e gēn pla, í dōnlekemee ma Yude gea guu.*

17 Ké ma gea bee dīle, ma leplayá'ò yà? Tó má dīle mà yāke, dúnia yá í dōaamee, ò í kemee kándo ao ao ge aawo aawo ūa?

18 Lá Lua náai ví, yá pō wá òé de ao aawo ūo.

19 Lua Né Yesu Kilisi pō mapi ní Silivēeo ní Timōteeo† wa aà yá waasokéé á gbé pō í me ao aawo no, Lua pō í me aon aà ū.

20 Asa lé pō Lua gbé pii síana í ke aà guue. Ayāmeto ní Yesu Kilisipi tóo ò wí me āmi, Lua tōba yáí.

21 Lua mé wá zínapēle naa Kilisiwa ní ápiio, à wá dīle adoa,

22 à a seela kèwá, à a Nisina dà wá sōu gba pō Lua dōaa dāwēe ū.

23 Lua mé ma seelade ū, a ma nòse dō. Ké má ye íadawáo yáí mi gé Kōleni bo.

24 Í ke wále gbāamóé á luanaaikēa guu no, asa a zèdōu kò, wále zíkēáno á pōna yáíe.

2

1 Ō má è mazlawa a maa mà mós á kíí ní poyao bo.

2 Tó má á pō yàé, déme a ma pō ke nai, mé í ke á gbé pō ma á pō yàéò bàasio?

3 Ma lakèé màa, ké tó ma mō á gwai, á gbé pō á de à ma pō ke nao su ma pō yaoe. Má á náai ví ápii, ké ma pōna de á pōna ū.

4 Ma lápi kèé ní pōsiao ní nòsepusuo ní wé'ioe, í ke ké mà á pō ya yáí no, ké à dō lá ma yeaázi kà yáíe.

5 Lá gbēe poyayá kè, í ke ma pō a yào, ápiiē, ge á gbēeò, ké ma yá'oa su gēagēo.

6 Ía pō á daside dà gbépiwa mōwà.

7 Ayāmeto à sūuukēaāno sa, à aà nòse níniè, ké aà pōsia zōo su aà mō íio yáí.

8 Bee yáí ma awakpáé, à òlè wásawasa ké á yeaázi.

9 A yáí ma lápi kèé, ma likpàlewá mà e dō tó á yá pō má òé kūa pii.

10 Tó a sūuukè ní gbéó, mi keaāno sōe. Sūuu pō má kè, tó yāe su ku, má kè á yáí Kilisi gēe ūe,

11 ké Setāu su ònokewēeo yáí, asa wá gí aà kōni dōio.

Luabaakuartno yá dafu

12 Ké ma ge Kilisi baokpai Toloasi, Dii zepòomee,

13 āma ma nisina zēao, ké mi a gbēdo Titu eo yáí. Ō ma lezámá we, ma da Masedoni zéu.*

14 Ma sáaukè ní Luao, asa bo dōaawēe gōoppiie, wio zìblenao ū naa Kilisiwa, wí aà dōa gí fáe gupiiu.

15 Asa wá de tulaleti gí na pō Kilisi kpàsa Luae ū gbé pō àle ní suabao ní gbé vūaaaò guue.

* 1:15-16 Zln 19.21 † 1:19 Zln 18.5 * 2:13 Zln 20.1

16 Wá gè gí ũ gbēeᵛne, ̄ ̄ i ga iné. Wá wēni gí ũ gbé k̄inᵛne, ̄ ̄ i wēni iné. Wá déme k̄a bee k̄eai?

17 Wá de lán gbé p̄o aaiᵛ Lua yá laataᵛwao. Naa Kilisiwa wi yá'o ní n̄sepuao ní Lua d̄ᵛao a zinaᵛ ũ.

3

1 Wa ea su wázia sáaukpaawa yá? Wá bàa kú ní seela lá p̄o wa k̄é ge p̄o á k̄enéo lán gbēeᵛwa yá?

2 Ame á wá taalapi ũ, a k̄ea wá s̄wa. Gb̄epii a f̄ᵛ d̄ᵛ, i a kyoke.

3 A yá b̄ᵛ gupuaᵛ, á de lá p̄o Kilisi k̄e a n̄a wá ɔzi ũ. I lápi k̄é ní ḡaalula ío no, a k̄é ní Lua b̄eé Nis̄inaoᵛ. I k̄e gb̄e p̄eᵛewa no,* a k̄é á s̄wae.†

4 Wá a náai v̄i màa Lua ae ní Kilisi gb̄āo.

5 I ke ní wáziao wi ka wá me z̄ipi b̄ᵛ wá ḡaueᵛ, Lua mé wá káwà.

6 ɔme wá káwà, ̄ ̄ wá de aà bàa kua ní gb̄éᵛ yá dafu z̄ikenaᵛ ũ.‡ I ke ikoyā no, Lua Nis̄ina yáe. Asa ikoyā i ga inée, Nis̄inapi s̄ᵛ i wēni iné.

7 Ké Lua ikoyā k̄e gb̄e p̄eᵛewa, a gawi b̄ᵛ M̄oizi oawa.§ N a tekea ḡeazeakeᵛ Isailiᵛ i f̄ᵛ gw̄ao. Tó zé p̄ᵛ i ga inépi b̄ᵛ ní gawi bee taao,

8 Nis̄inapi zé gawi deai?

9 Lá zé p̄ᵛ i yadañla gawi v̄i, zé p̄ᵛ i to yá b̄oñᵛ na gawi dea z̄ᵛ.

10 P̄ᵛ p̄ᵛ gawi v̄i yāa gawi v̄i loᵛ, gawi p̄ᵛ deāalapi yái.

11 Tó p̄ᵛ ḡᵛsoplana b̄ᵛ ní gawio, p̄ᵛ p̄ᵛ lo ku gawi dea z̄ᵛ.

12 Weᵛᵛba beei guu wi yá'o seasai.

13 Wá de lán M̄oiziwao. A sálana kù a oaa, ké Isailiᵛ su a oa tekea p̄ᵛ lé ḡeᵛzea láaa eo.*

14 An n̄se tàta, asa e gb̄a tó aale Luabaakuar̄no lá kyoke, sálana doupi lo kua ní làasooae. Ili goo, sema tó gb̄e naa Kilisiwa bàasio.

15 E tia tó w̄ale M̄oizi yá kyoke, sálanapi lo kua ní làasooae.

16 Ama tó aa z̄e ní Diio, sálanapi a go ní làasooa.

17 Diipi mé Lua Nis̄inapi ũ, mé gu p̄ᵛ Dii Nis̄inapi kuu, we w̄i ḡᵛ w̄eᵛeo ũ.

18 Wá gb̄e p̄ᵛ p̄ᵛ gò wá oawaᵛ, w̄ale Dii gawi ɔlné lán d̄iwa, w̄iᵛ li laaàwa, wá gawi lo k̄áfi. Dii p̄ᵛ de Lua Nis̄ina ũpi z̄in we.

4

Zinaᵛ kua ga lézi

1 Ayāmeᵛto lá Lua z̄i bee d̄awēe a s̄uu guu, wá kúsu lí kwéᵛ.

2 Wa ɔkpa asii wisaiyāozi, wili yāke ní wez̄eᵛo, mé wili Lua yá koleo. Wi s̄iana'oné wásawasa wá wázia keke gb̄epiie Lua d̄ᵛa guue.

3 Tó baona p̄ᵛ w̄ale kpá uleae, gb̄e v̄uaaaᵛ ̄ ̄ a uleané.

4 Asa d̄úniae bee dii Yesusaideᵛ wé v̄lakù, ké aasu baona sí, Kilisi p̄ᵛ de Lua taa ũ gawi gupunéo yáie.

5 Wá z̄ia kp̄awa w̄ale keᵛ, Yesu Kilisi diike kp̄awa w̄ale ke, mé w̄ale ɔbleé aà yái.

6 Lá Lua ò yāa, gu pu gusiaᵛ,* à gupù wá s̄ᵛu màa lo. Gupuapi de aà gawi p̄ᵛ lé teke Kilisi oawa d̄ᵛa ũ.

* 3:3 B̄ᵛa 24.12 † 3:3 Zel 31.33, Eze 11.19 ‡ 3:6 Zel 31.31 § 3:7 B̄ᵛa 34.29 * 3:13 B̄ᵛa 34.33 * 4:6 Daa 1.3

7 N beeo wá gbé pọ wá àizee bee kūa, wá de lán gí oowa, ké wà e dọ gbāa zọ ị bọ Lua kíie, wá kíi no.

8 Wíọ ịadawá gupiiue, ní beeo wili fuo. Wi bílike, ama wá wé dọa Luazi lí busao.

9 Wí wá wetā, ama Lua lí wá tọ weo. Wí wá pále, ama wili gao.

10 Gọọpii wá kú Yesu ga suawá guu, ké aà wēni e bọ gupuu wá mewa yáí.

11 Wá gbé bēe wíọ ku ga lézi Yesu yáí, ké aà wēni e bọ gupuu wá me pọ a ga guu yáí.

12 Maa gapi lé zike wá guu, mé wēnipi lé zike á guu.

13 A kēa Lua taalau wá mē: Ma Lua náaikè ọ ma yá'ò.† Wápiọ sọ wa Lua náai doupi kè, ọ wále yá'o a yáí.

14 Asa wá dọ lá Lua Dii Yesu bọ gau, a wá bọaàno gau sọ, i wá kpá a kùe sānu ní ápiọ.

15 Beeo lé wá le pii á yáí, Lua gbēke i li gbé dasidea, aà sáaukpaa i káfi aà tọba yáí.

Weda mē dafui

16 Ayámeto wá kúsu lí kwéọ. Baa tọ wá mēkaa lé yaiké, wá guu ịọ dafukú lá gu lé dọe.

17 Wá ịadama gọọ do leenaee bee lé gawi zọ láasai iwēe, a de beeo.

18 Wá wé kú pọ pọ wí wesie kíio, sema pọ pọ wíli wesieo. Asa pọ pọ wí wesieá gọọpla pọe. Pọ pọ wíli wesieo sọ ịọ ku gọọpii.

5

1 Wá dọ tọ wá sọ pọ wá kúu kpé ũ dúnia guue bee yáa, Lua a kpé pọ wi dọ ní ọọ kpáwá a be e gọọpii.

2 Wi we sọpi guu fēee, wá ye luabe pọpi dae,

3 asa tọ wa bọ sọu, wáọ ku mesaio.

4 Gọọ pọ wá kú sọe bee guu, wi we fēee lá wá asoseawa. I ke wá ye bọ a guu no, wá ye luabe pọ dae, ké wēni wá sọ pọ ị gapi mọ.

5 Bee yáí ọ Lua wá kái, ọ á a Nisina kpáwá gba pọ à dọaa dāwēe ũ.

6 A yáí tọ wá sọ ịọ dilea. Wá dọ gọọ pọ wá mēe bee ku, wá kú Dii kíio.

7 Asa Dii náai wá kuò, i ke wesia pọe yá no.

8 Wá sọ ịọ dilea. Bọa sọu gea Dii kíi mé maawēe.

9 Kua me guun nọ, bọa a guun nọ, wíọ wele wá yá kaaàgu.

10 Asa Kilisi aọ zọlea a gínaa, wápii wí bọ ze aà ae, i fiabo wá baadee aà kua me guu yákeawa, a maa ge a yáí.*

Gbēnazina kea na ní Luao zí

11 Lá wále viake Dii maa, wi wele gbéọ yápi zé e. Lua wá sáasá dọ, mé wá ye à wá dọ á sọu maa.

12 Wále wázla sáaukpáe ịọ no, wále á gba zé à ịanadā wá yá musue, í e yázasi gbé pọ ị ịanadā pọ pọ àle e ní wéọ, i ke sọ yá nowa.

13 Tọ ále e wá liaaae, Lua yáie. Tọ wa su wá dọwa, á yáie.

14 Asa Kilisi yeawázi yá mé wá kú gbāa. Wá è tọ gbé mēndo gá gbépii gēe ũ, aa gá mípiin we.

15 A gá gbépii g̃ēē ũ, ké gbé pó g̃ò su wàò kú n̄z̄ia pó ũ ɓo, sema gbé pó gá n̄ g̃ēē ũ à vù pó.

16 Bee yáí wili gbēe gwa lá dún̄ia í aà gwawa tia ɓo. Baa ké wá Kilisi d̄s lá dún̄ia aà d̄s̄wa yāa, wá aà d̄s̄ màa tia ɓo.

17 Tó gbé naa Kilisiwa, gbé dafue. Aà kua zi gè, a dafu mé m̄.

18 Bee b̄ Lua kíi píie. A wá keano na n̄ Kilisi gbāao, ̄ à gbé̄o kea naano z̄í d̄aw̄ēē.

19 Kilisi sabai Lua dún̄ia k̄eano na gbé̄o tàaeo yādasai. A gbé̄o keaano napi yādaw̄ēē.

20 Beewa Kilisi g̃ēēon wá ũ. Lua lé gbé̄o sisi wá musu. Wa wabikèwá Kilisi gb̄eu, à ke na n̄ Luo.

21 Lua tò duunsaide g̃ò duuna awakpab̄o ũ wá yáí, ké naawà guu Lua í to yá ɓowan̄o na.

6

1 Lá wále z̄ike Luae, wa awakpáé, ásu to gbēke pó Lua k̄èè ke páo.

2 Asa Lua m̄:

Ma n̄ yām̄a a ḡowa,
ma d̄onle suabaḡo.*

Ḡo k̄a sa, gbā mé suabaḡopi ũ.

3 Wili yá pó a to gbé fu keo, ké wasu wá z̄í s̄aa eo yáí.

4 Wí wá luaz̄ikenke ɓo gbé̄one yápii guu. Wí menaf̄o maamaa n̄ íadaawáo n̄ taasio n̄ w̄et̄ēao.

5 Wá wá gbé, wá wá ká kp̄eu, wá f̄el̄ewano. Wa z̄í gbāa k̄è, wí e i'òo, n̄ana wá d̄é.

6 Wá ò̄n̄é n̄ n̄sem̄endoo n̄ d̄s̄ao n̄ s̄uūuo n̄ maakeao n̄ n̄sep̄uao n̄ yenzi m̄afilisaio

7 n̄ s̄iana'oao n̄ Lua gbāao. Wá maakeb̄o k̄ua wá ɔplaa n̄ z̄eeo.

8 Wí wá kp̄ela, wí wá kp̄eb̄o. Wí wá t̄ó v̄ai sí, wí wá t̄onasi. S̄iand̄eon wá ũ, ̄ wí wá dile m̄afilideo ũ.

9 T̄odeon wá ũ, ̄ wí wá dile gb̄eandoo ũ. Wá b̄ēē fá, ̄ wí wá dile geo ũ. Wí wá dile p̄gb̄eao ũ, āma wili wá deo.

10 Wá p̄o Ìo nae, ̄ wí wá dile p̄osiadeo ũ. Wí gb̄é̄o ke ɔdeo ũ dasi, ̄ wí wá dile taasideo ũ. Wá p̄opii v̄í, ̄ wí wá dile p̄oesaideo ũ.

11 Kolenideo, wa yā'òé wásawasa, wa wá n̄se w̄éé.

12 Wí wá n̄se k̄úkp̄aé, áme a á pó k̄úkp̄aw̄ēē.

13 Ma yā'òé lán ma néowae. Lá wa wá n̄se w̄éé, à á n̄se w̄ēw̄ēē s̄s.

K̄ea Yesusaideo wa

14 Ásu nak̄ōwa n̄ Yesusaideo. Kpelewa maa n̄ v̄aio aa gb̄ékpa n̄ k̄oi? Baa kpele gupua n̄ gusiao v̄í n̄ k̄oi?

15 Kilisi yá a k̄s̄e n̄ Set̄au p̄o kpelewa ni? B̄s̄ Yesude n̄ Yesusaideo v̄í n̄ k̄oi?

16 Kpelewa Lua kp̄é lé a ke doū n̄ t̄aaoi? Lua b̄ēē kp̄én wá ũ, lá a òwa à m̄:

Má̄o k̄úrn̄o, má̄o bebe n̄ guu,†

m̄o de n̄ Lua ũ,

aaio de ma gb̄é̄o ũ.‡

17 Ayām̄eto Dii m̄:

* 6:2 Isa 49.8 † 6:16 1Kln 3.16, 6.19 ‡ 6:16 Eze 37.27

A kɛ́má, àliɔ kú ádoa,
 ásu ɔká pɔ gbáɛawao, §
 mí á sí,
¹⁸ míɔ de á Mae ũ,
 íɔ de ma neɔɛɔ ní ma nenɔɔ ũ.*
 Dii Gbãapiide mé ò.

7

¹ Ma gbé yenzideɔ, lá Lua ɛgbèwɛɛ maa, wà kɛ́ yá pɔ í me ní nisinao gbáɛewa míɔmíɔ, wí wɛɛɛ wà wá kua adoa ɛpapa víakɛa Luaɛ guu.

Pɔlu pɔ kea Kolenideɔwa na

² A wá kú ɔplapla. Wi tàaekɛ gbɛɛɛɔ, wi gbɛɛ òɔkpao, wi gbɛɛ taiinkɛɔ.

³ Mi bee o mà yádaála no. Má ò kò, wa gan nò, wá kún nò, á yá dɔ wá sɔwɛɛ.

⁴ Má á náai ví zɔɔ, mi íanadã á yá musu maamaa. Wétɛa mɔawɛɛ guu pii ma nɛɛninia kpɛ ɔɔ, ma pɔ kɛna yáiyái.

⁵ Baa ké wa ka Masedoni bùsuu,* wá me i e dɔ. Wétɛa pii wá lé, wá fɛɛwá ní sòleo, ɔ́ wá kú sɔdeedeɛ guu.

⁶ ɔ́ Lua pɔ í yɛɛsaideɔ nɛɛ níni wá nɛɛ níniwɛɛ Titu mɔa guu.

⁷ I ke aà mɔa ado no, ké a aà nɛɛ níniè yáie ɔ. A òwɛɛ ále ma beɛke, á kú dɛndɔmɛɛ guu, a zɛmanɔ sa, ɔ́ ma pɔna kãfi.

⁸ Baa ké lá pɔ má kɛ́é á pɔ yá, má láasoo pále dao. Ma láasoo pále dà yãa, ké má è lápi á pɔ yá gɔɔpla,

⁹ ãma ma pɔ kɛna sa. I ke ké ma á pɔ yáé yáí no, ké á pɔsia tò a nɛɛlile yáie. A pɔyaapi bɔ́ Lua kúie. Bee yáí ásoo wá kɛ́éɔ.

¹⁰ Pɔsia pɔ bɔ́ Lua kúí í to gbé nɛɛlile Luapi i aà suaba líɔ dɛndɔmɛɛ vío. Dúnia pɔsia mé í ga iné.

¹¹ A gwa lá pɔsia pɔ bɔ́ Lua kúipi ziké á guu. A me wá sa, a gi ní áziao, á pɔ fɛɛ, vía á kú, a ma beɛkè, a wetã, a váikena swãgãga. Apíi guu a ázia òɔnɛ ké á tàaé ví yápi guuo.

¹² Baa ké ma lápi kɛ́é, i ke gbé pɔ tàaekè ge gbé pɔ à tàaekèè yáí no, má kè Lua dɔa guu, ké á yeawázi e bɔ gupuaɛ.

¹³ Wá nɛɛninia bee bàasi, wá pɔna kãfi maamaa Titu pɔna yá musu, ké ápii á tò aà nisina sù yáí.

¹⁴ Ma íanadãè yãa á yá musu, i to wí ma kúo. Lá wa síana'òé yápii guu, màa wá íandãa Tituɛ kè síana ũ.

¹⁵ Lá a aà díle gbia a aà kpɛlá, mé a aà yãmà ápii, tó à láasookè yápiwa, aà nɛɛ í ea yáalɔwáɛ.

¹⁶ Ma pɔ kɛna, ké má á náai ví yápii guu yáí.

8

Kɔ́ kãmasakaa

¹ Gbɛ́ɔ, wá ye àɔ gbɛ́ke pɔ Lua kè Yesude pɔ aa ku Masedoni bùsuu wéle ní wéleɔɔnɛ dɔ.

² An yãa ní íadaama pásio guu, an pɔ kɛna maamaa, ɔ́ baa ní ní taaside búubuukɛɔ aa gbada sɔúsɔú.

3 Má òé aa gbadà ní gbāa léu, a de ní gbāa léa se.

4 Aa gbèawá n̄zia awa ní awao, wà ní gba zé ní ɔ e àò ku Lua gbéɔ kámasa guu.*

5 Aa kè de lá wá wé dɔia, aa n̄zia kpà Diiwa ḡia ní wápio ɔ lá Lua yeiwa.

6 ɔ wa wabiké Tituwa aà gé kámasa yá pò a dàale á guu lekpaafi.

7 Lá á gbāa yápii guu, luanaaikɛa ní yá'oao ní d̄sao ní yápii áiao ní á yeawázio, àò gbāa kámasapi kaa guu ɔ.

8 I ke ma yād̄l̄l̄éé no, k̄oi pò gbēpāleɔ kè ɔ má òé, ké mà e mà á yea gbéɔzi síana d̄s.

9 A wá Dii Yesu Kilisi gbēke d̄s. Aà p̄de'ia à ḡò p̄saide ũ á yái, ɔ aà p̄saideke guu à á ké p̄deɔ ũ.

10 Lá má è yápi musun we. Bee k̄s̄i ní á gbé pò a ze ní yápio za muyāa, mé á k̄eɔ.

11 A yápi lekpaafi sa. Lá á s̄ou mà ní a keao, à ke á gbāa léu.

12 Tó gbé gbadà ní n̄semendoo a p̄via léu, bee í ká, i ke pò pò a v̄io no.

13 I ke áò taasike gbé k̄iniɔ aao namable no. Aò kpaafi.

14 Tia kéwa pò pò diázi à yooné an p̄k̄s̄āama guu. Ḡoewa s̄s, pò pò diñzi aai ea yooé á p̄k̄s̄āawá guu. Beewa áò kpaafi.

15 Lá a k̄ēa láuwa wà m̄e:

S̄lenz̄ɔde pò i f̄eɔ,

ȳɔnde pò i k̄ésāo.†

P̄lu Titu s̄aukpaá K̄olenideɔne

16 Ma s̄aukè ní Luao, ké a tò á yá d̄o Titu s̄wa lamawa.

17 A wá yāmà, aà me wà à m̄o á gwai, àle m̄o teasi no.

18 Wá gbēdo pò aà t̄o ligua Yesudeɔ guu pii baonakpaá musu ɔ wá dàè.

19 Bee gb̄ea ɔ Yesudeɔ aà s̄è aà géwanɔ kámasa z̄i pò wále ke kei. Wále z̄ipi ke Dii t̄ɔɔa yáie ní n̄semaa pò wá dào.

20 Wále gbéɔ wá tàae'ea gba z̄ɔɔ pò na wá ɔz̄i yá musu abaa ɔ.

21 I ke yá pò maa Diie ɔ wále w̄eɛɛ adoo, ní pò pò maa gbēnaz̄inaɔneɔ ɔɛ.‡

22 Wa wá gbēpāle d̄ané ɔ. Wa aà laai gwà a ḡena lé v̄io, wá è a áia v̄i yápii guu, mé aà áia èa k̄afi tia, ké a á náai v̄i yái.

23 Titu gbé bee s̄s, ma z̄ik̄endee pò wi á maa w̄eɛɛ s̄anun aà ũ. Wá gbé k̄iniɔ s̄s, Yesudeɔ z̄inaɔne, aai Kilisi t̄ɔɔ.

24 Ayám̄eto à ɔbné ké á yeñzi, Yesudeɔ i d̄s ké wá íandāa á yá musu síana v̄i.

9

1 Má lák̄éé Lua gbéɔ k̄o kámasa pò wále kápi yá musuo,

2 asa má d̄s a n̄semaa dà, ɔ ma íanadà Masedoniɔne ma m̄e Gelekio s̄ou mà za muyāa. A áia pi ní gbé daside me f̄le.

3 ɔ ma wá gbépio z̄iwá àò ku s̄ou guu lá má òwa, ké íana pò wá dà yápi musu su ke p̄āo.

4 Tó Masedoniɔ m̄òmanɔ, tó aa è á s̄ou i mao, wí a wá k̄ūe, ké wa á náaik̄é yái. A è, má á pò o ɔɛ?

5 Ayám̄eto má è a maa mà o gbépioɔne aa d̄oamee, aa gba pò a d̄oaa a a legbè yá keke káau, a s̄ou i ma, iɔ de n̄semendo gba ũ, i ke gba teaside no.

* 8:4 Lom 15.26 † 8:15 B̄oá 16.18 ‡ 8:21 Yaa 3.4

Gbadaa ní ǹ̀semendoo

⁶ A làasooke yáe beewa.

Tó ní t̀̀ ỳ̀, ni keke ỳ̀, ni keke ỳ̀,

tó ní t̀̀ z̀̀, ni keke z̀̀.

⁷ Baade kpá lá à zè̀ a s̀̀ guuwa oosisisai teasisai. Lua ye gbé p̀̀ ì gbada ní p̀̀naozi.

⁸ Lua a f̀̀ to ef̀̀ai píi líála, g̀̀píi p̀̀píi i m̀̀wá yápii guu e à líála maakea píi guu.

⁹ A k̀̀a Lua taalau wà m̀̀:

I p̀̀ fáe taasidè, ni,

aà maakea ì ku g̀̀píi.*

¹⁰ Lá Lua ì p̀̀bui kpa p̀̀t̀nawa mé ì p̀̀blea kpa gbépiwa,† a p̀̀bui kpáwá, i k̀̀é, á maakea gbe i yàasa kú.

¹¹ A á ke p̀̀dè ù yápii guu, ì gbada s̀̀s̀s̀ g̀̀píi, gbé i Lua sáaukpa gba p̀̀ á d̀̀né wá sabai yáí.

¹² Asa Lua gbé p̀̀k̀sáma b̀̀le ò kámasa z̀̀pí lé ke adoo, a to Lua sáaukpa ligua maamaa ìe.

¹³ Gbé Lua t̀̀b̀, asa kámasa p̀̀ á k̀̀pí lé ò̀né a misiile Kilisi bao p̀̀ a zè̀de, mé a gbékekèné ní gbépiio ní ǹ̀semendoo,

¹⁴ aai wabikéé, aai á nide Lua gbéke p̀̀ t̀̀wá yáí.

¹⁵ A Lua sáaukpa aà gba p̀̀ gè oaa yáí.

10*Polu gia ní aztáo*

¹ Ma Polu, ma awakpáe ní Kilisi ǹ̀senie s̀̀uuu, ma gbé p̀̀ i me má buse á guu mé má pásí á kpe.

² Ma wabikèwá, tó ma m̀̀, ásu to mà̀ pásíáǹ, asa má f̀̀ mà a pásí ò̀ á gbé p̀̀ aai me d̀̀nia yá mé lé d̀̀awé̀.

³ Wá kú d̀̀nia guue, áma wili z̀̀ka lán d̀̀nia gbéwao.

⁴ Wá g̀̀keb̀ d̀̀nia p̀̀ no, Lua g̀̀keb̀ gbáa p̀̀ wi zegikí gbood̀. Wi ò̀ búinao suumpaò

⁵ ní wala p̀̀ ì gíné wà Lua d̀̀o píi. Wi làasoo píi kú z̀̀z̀ ù aa misiile Kilisie.

⁶ Tó a misiilewéé wásawasa, wá s̀̀u mà wá swágbáade swágaga.

⁷ I gbé gwa a beawae. Tó gbé dile Kilisi p̀̀n a ù, aà ea làasooke yáe beewa. Kilisi p̀̀n wá ù laaàwa s̀̀.

⁸ Baa tó ma íanadã z̀̀o iko p̀̀ Dii kpàwá yá musu, wí a ma k̀̀o, asa á zedba yáie, i ke á gbooa yáí no.

⁹ Má ye ma lákèaé à deé viadadanzi ùo.

¹⁰ Wí me ma lác gbia, ì ní gba gbáa, áma tó wá kú k̀̀ wéu, ma lé ì buse, ma yá lí t̀̀máo.

¹¹ Gbé p̀̀ lé o mà̀ d̀̀ ké lá wá de lác guu, mà wá de kua k̀̀ wéu.

¹² Wá ke muaa ge wá wá læù ní gbé p̀̀ aale nízia sáaukpaò. Aa nízia kpaala ní k̀̀o ní nízia læùá ní k̀̀o ò̀n v́o.

¹³ Wá gbé bee, wá íanadã de a léao. Wá dã k̀̀o p̀̀ Lua dàwé léue. Baa ápi, k̀̀opi á ká.

* 9:9 Sou 112.9 † 9:10 Isa 55.10

- 14 Lá wa ka á k̄i, wále ví wá pó léao, asa wa mo ní Kilisi baoo e á k̄i.
 15 Wili íanadā de a léa wa gbēpāleᵛ zíkāuo. Lá á luanaaik̄ea lé káfi, wá ye z̄i pó wále ke á guu ᵛta maamaa e koᵛ pó Lua dāwēe léue,
 16 wí gé baopi kpái b̄usu pó kú á aeᵛ guu, gbēpāleᵛ t̄aaabaa íandāsai.
 17 Tó gbé ye íanadā, aà dā Dii yá musu.*
 18 I ke gbé pó í azia s̄aukpa mé maaᵛ, sema gbé pó Dii í aà s̄aukpa.

11

Zina egenaᵛ

- 1 A ma f̄o yᵛᵛ ní ma soúkeyāo, āma ále ke kò.
 2 Lá Lua lí sí s̄ao, màa ᵛ má k̄ua á yá musu. A ḡo m̄endoe, ᵛn Kilisi ū. Ma á kpásāwà wéndia léso ūe.
 3 Lá ml̄e k̄onik̄e Evae à aà s̄asā,* vía lé ma kú ké a su á s̄asā s̄o, í á naa Kilisiwa gbās̄isai ní n̄semendoo tó.
 4 Tó gbé m̄o Yesu yá pó dodo ní wá p̄oo waasok̄éé, ge nis̄ina pó dodo ní pó pó á èo ge baona pó dodo ní pó pó á s̄io, i aà gba zé maamaae.
 5 Má è má k̄ésāa zina pó a ní díle deŋlaᵛzi yāe guuo.
 6 Baa tó ma léna nao, má d̄sa ví. Wá òl̄e ápii wásawasa yápii musu.
 7 Ké ma baona pó b̄o Lua k̄i waasok̄éé p̄osiwásai, mé ma azia b̄usa á káfla yáí, t̄aae má k̄ea?
 8 Ma Yesude p̄aleᵛ taiink̄e, ma a asea èmá, ké mà e mào z̄ike á guu yáí.
 9 Gᵛᵛ pó má kúánᵛ, tó pó lé k̄ésāa, mili íada gbēewao. Wá gbéᵛ b̄o Masedoni b̄usu, aa m̄omee ní pó pó lé k̄ésāa.† Má azia k̄ua, mi ke gbēe aso ūo, mé máo mazia k̄ua màae.
 10 N Kilisi síana pó kú ma guuo, gbēe a kpa ma íandāyāpie Gelesi b̄usuoo.
 11 B̄oyáí má ò màai? Má yeázi noa? Lua d̄o.
 12 Yá pó mále ke máo kee, ké mà e zeᵛᵛ gbé pó aale ma léweᵛne aa íanadā l̄awáwa yáí.
 13 Gbēp̄iᵛá zina egenaᵛne! Ziken moafilideᵛne! Aaí li Kilisi zinaᵛ ū.
 14 Yāb̄onsae no. Baa Setāupi í li gupua malaika ūe.
 15 Lá màae, tó aà z̄ikenaᵛ lí maa z̄ikenaᵛ ū, yāb̄onsae no. An zia ao de ní yákeawae.

P̄lu taasik̄ea a z̄inake guu

- 16 Ma ea lé o lb, gbēe su ma gwa soᵛ ūo. Tó màan s̄so, ào ma k̄ua màa, ké mà e íanadā yᵛᵛ.
 17 Yá pó mále o, Dii mé ma dauo. Iana pó mále dā mazia náaik̄ea guue bee, mále dā m̄isaike guue.
 18 Lá gbéᵛ lé íanadā dasi d̄unia yá musu, mapi s̄o má d̄ae.
 19 Asa á ᵛnoᵛnoᵛ i menaf̄o ní m̄saideᵛ ní p̄noᵛ.
 20 Tó wále á ke zᵛᵛ ū, tó wále á só, tó wále á taiinke, tó wále gbāablewá, tó wále á s̄anke, i menaf̄o.
 21 Síanae, wá buse! A k̄eme wí ū! Ama pó pó gbé k̄ua ále a w̄oo ke, má k̄ua s̄oe. Mále o m̄isaike guue.
 22 Ebeluo no lò? Má a ū s̄oe. Isailiᵛ no lò? Má a ū s̄oe. Ablahaŋ buiᵛ no lò? Má a ū s̄oe.

* 10:17 Zel 9.23 * 11:3 Daa 3.1-5 † 11:9 Flp 4.15-16

23 Kilisi zíkēnao no lò? Má a ũ deńla. Mále yá'o lán íandewae. Ma zíkè deńla, ma daakpeu deńla, ‡ má a gbēa lé d̄so, ma kua ga lézi gēna lé v̄io.

24 Yudaο ma gbē flàala le bla mēndosai § gēn soo.

25 Wà ma gbē ní goo * gēn àaō. Wà ma papa ní gbēo gēn do. † Gó kpàlemanō gēn àaō, ma ke ísi guu goo do fāane ní gwāasinao.

26 Ma wēle dasi gea guu miō ku kai guu: Swa kai, kpáiweliwēo kai, Yudaο kai, buipáleo kai, benanguo kai, sēa kai, ísia kai, Yesude egenao kai.

27 Ma zí gbāa kè ní wāwāo, ma itēkè a gēna lé v̄io, nōana ní imio ma dede, ma leyè a gēna lé v̄io, má kú búu íandea guu.

28 A kīniō bàasi Yesudeο píi kàakēa Ìb tōaa lá gu lé do.

29 Gbēe bùsa ̄ mi busaoa? Gbēe fù ̄ i ̄soa?

30 Tó a maa mà íanadāe, má dā ma yēesaike musue.

31 Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae d̄so ké mále etoo. Wāo aà sáaukpa goopi!

32 Goo p̄o má kú Damasi, kí Aleta zīia ò wà wēlepi bíb̄leo dā wà ma kú,

33 ̄ wà ma b̄o fēnentiu, wà ma pila ní bao gbí guu bíi kpe, ̄ ma pilimá. ‡

12

Polu wépfungu'ea

1 A kù mà íanadāe. Baa tó a ài v̄io, má ea su wépfungu'eaο ní yá p̄o Dii òlomēo wa.

2 Má gbēe d̄so naa Kilisiwa, wà aà sè gèò e luabe síanau, a wè gēo mēndosain la. A gè ní mēon nò, mesain nò, má d̄so, Lua mé d̄so.

3 Má d̄so ké wà gbēpi sè gèò e àizānablekīi. A gè ní mēon nò, mesain nò, Lua mé d̄so.

4 A yá p̄o a oa keo mà, gbēnazina a zé ví à sēle siuo.

5 Má íanadā gbēpi yá musue, āma má íanadā mazia yá musuo, sema ma yēesaike yá bàasio.

6 Tó má ye íanadā, má íanadā m̄saide ũo, asa síana má o. Ama má dāo, ké gbēe su ma dile de lá á è má de ge lá á mà ma léulao.

7 Ké másu mà wala ke yāz̄so p̄o Lua òlomēo musuo yáí, à le sòlo ma meu Setāu íwa ũ, ào ma gbē.

8 Ma wabikè Diiwa gēn àaō yápi musu, aà p̄opi gomala,

9 ̄ a òmēe gbēke p̄o i kemēe m̄da, yēesaike guu ̄ a gbāa síana i b̄o. Ayāmeto má íanadā ní p̄nao ma yēesaike musu, ké Kilisi gbāa ào kumala.

10 Beewa mi p̄nake ní ma yēesaikeo ní widāao ní taasikeao ní íadaao ní wētēao Kilisi yáí, asa goo p̄o ma busa ̄ miō gbāa.

Polu kàakēa Kolenideone

11 Ma m̄saike kè, āme a ma dau. Ame a maa yāa à ma sáaukpa. Baa tó má p̄e ũo, má kēsāa zina p̄o a ní dile deńlapiozi yāe guuo.

12 Ma a zinake seela òlè ní menao maamaa yāb̄onsaēo ní dabudabukeao guu.

13 Bó ma á kēsāò Yesude kīniōzii, ké mi ḡo á gbēe aso ũo bàasio? A s̄uukemanō ní t̄aae beeo!

14 Tia kéwa ma m̄oa á k̄i gēn àaōde soo mà, mé má ḡo á gbēe aso ũo. Ame mále á wēle, i ke a p̄o no. Asa maēo mé aal àizēe dile ní n̄ōne, i ke n̄o mé aali dilenéo.

15 Má a pɔɔ ble pii, mí azia kpáwá ní pɔnao á wēni yáí. Tó ma yeaázi zɔɔkù, á yeamazi a lao yà?

16 Ehē, mi gɔ́é aso ũo, āma wà mè wɛzēnan ma ũ, má sɪwá ní kɔ̄nioe.

17 Ma á blé gbé pɔ ma ní zɪwáɔ kee sabaia?

18 Ma wabikè Tituwa aà gé á kɪi, ɔ ma wá gbēdopi dàè. Titu á blé yà? Wá ká doũo lé? Wá tufa doũo lé?

19 Alɛ e yāa wáɛ bɔkɪi wɛɛɛ yà? Aawo! Wáɛ yá'o ní Lua dɔao naa Kilisiwa guue. Ma gbé yenzideɔ, ma bee òé pii á zɛɔa yáíe.

20 Vía lé ma kú, tó ma ka á kɪi, ké másu á le lá má yeiowao, mé ásu ma e lá á yeiowao. Máɛ víake sòɛɛ ní zaakɔuo ní pɔkũmao ní denlawɛɛɛɛɛo ní kɔyaaao ní kɔpeo ní yɔɔo ní zɔao.

21 Vía lé ma kú ké tó ma ea mɔ, ma Lua a to wí ma kú á yá musu. Gbé pɔ aa duunakè yāa aa gbāsikè, aa wùɛ ní gbēpāle nɔo aa wisaiyā kè, tó aai mikē ní yápiɔ keawao, má ɔɔɔnɛɛ.

13

Lɛdama gbɛzā

1 Ma mɔa á gwai gēn āaɔden ke. Wí yási seelade gbēɔn pla ge gbēɔn āaɔ musu.*

2 Má òé yāa ma kuaáno gēn plaade guu, mé máɛ oé ɔ á kpe, tó ma ea mɔ, má gbé pɔ aa duunakè yāa ní gbé kɪniɔ kee tēboo.

3 Alɛ seela wɛɛɛ ké Kilisi mé lé yá'o ma guu nolo? Too! I ke Kilisi gbāasai no, ɔ gbāa á guu.

4 Sianaɛ, aà paa líwaá gbāasaikɛyāɛ, āma a kú ní Lua gbāaoɛ. Māa naawà guu wá buse sɔ, āma wáɔ kuaáno á guu ní Lua gbāaoɛ.

5 A ázia táasika à gwa, tó á kú Yesu Kilisi náaikea guu. A láasooke áziawa. I dɔ ké a kú á guuo lé? Tó māa no, a fuaɛ.

6 Má ye àɔ dɔ ké wápiɔ wi fuao.

7 Wáɛ wabike Luawa ásu vāie keo. I ke ké gbéɔ wá maabo yáí no, ké à maake yáíe, baa tó wáɛ wá gwa gbé fuaɔ ũ.

8 Wá fɔ zɛzɔ sianaɛo, sema wá zɛpooè.

9 Tó wá buse mé á gbāa, wá pɔ ɔ naɛ. Yá pɔ wi a wabike mé de ké á yá e àɔ bɔleia wásawasa.

10 Ma yá beeɔ kèé, ké tó ma mɔ, másu wɛbiiwá mà iko pɔ Dii kpàa mɔéo. A kpàa á zɛɔa yáíe, i ke á gbooa yáí no.

11 Tòo gbéɔ, à gò zia bàasi. A dēka á yá e àɔ bɔleia wásawasa. A ma lɛdama ma. A lɛdoutkɛ à na ní kɔo, Lua yenzide aafiade ɔ kúáno.

12 A fɔkpakɔwa ní Lua gbéɔ lépeakɔwao. Lua gbéɔ fɔkpàwá nípii.

13 Dii Yesu Kilisi gbēkɛkɛé, Lua ɔ yeázi, aà Nisina ɔ gbékpaaáno ápii.

* 13:1 Iko 19.15

GALATI Yá pò kú lée bee guu

Galati búsú gbēo Yesu baona mà wa sí Pòlu wélegēa gēn plaade ní a àaḡdeo guue (Zln 16.6, 18.23). Ama waasoken páleo gè we lo, 5 aa dàda gbéone aa mè, sema Yesude pò aa de Yudaò ùo misiile Mòzi ikoyāe, aai t5z5. Pòlu kíi yadanē bee bò Yesu Kilisi yá kpee, àle Galati búsú Yesudeò da zòbleu. Ké a mà gbépio lé swáse yápizi, 5 à lée bee kènέ.

Ké Pòlu ye a gbéò ea laaidò baona zé mēndonawa, 5 à yādadané à mè:

A azia yá bòlekèné, aà nòselilea ní ledou pò wa kè ní k5o ní Yelusaleū dōaanaò ikoyāpi musu ní a k5yāmasai ní Piεεo yāpi musuo. Pòlu a zinakeyā bòlekèné, à kpàle à siwà ké a zinakepi bò Dii kíie (1-2).

A gbāa'è Luabaakuarínò káau yáòwa, 5 à mè gbēe a e bò maa Mòzi ikoyā maà sabaio, sema Yesu Kilisi náaikea (3-4).

A tekparígu aa wetā wàò nízia ví ní Lua Nisína dōaaanéò, asa Nisínapi í yāmaaò iné dasi, a séia mé yeakōzi ù (5-6).

A kù Yesu gāli pii ní Yesudeò pii swáse Pòlu yápizi, aai sí ní nòsemendoo ké aa e bò zòblea bui píiu.

Baona pále kuo

1-2 Ma Lua zina Pòlu ní ma Yesude dee pò wá sānuò pii wámē wa lée bee kè Yesude pò aa ku Galati búsuuone.* Ma zinake i bò gbēnazina kíio, gbēnazina mé i a ledòekεo, Yesu Kilisi ní Mae Lua pò aà bò gauo mé ma zí.

3 Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbēkεkεé, aai á gba aafia.

4 Kilisipi gí a wēnii Lua wá Mae pōeāwa, à wá duuna kēwá, ké à e wá bò dúnia tia vāie beeu.

5 Lua mé gawi ví gōpii! Ami.

6 Ké ále bò Lua pò á sisi a gbēke guu kpe màa gōò, ále ze ní bao koleao, yápi dīa maamaae.

7 Baona pále kuo. Gbé pò ye Kilisi baopi lileò lé á liaae.

8 Baa tó wápio ge malaikae bò luabe à baona pò i kpaai ní pò pò wá óéoo waasokpáé, Lua láaikewà.

9 Wá óé yāa mé mále oé lo, tó gbēe baona pò i kpaai ní pò pò á màoo waasokpáé, Lua láaikewà.

10 Mále sáau wεεle gbēnazinawa yà, ge Luae? Mále wεεle ma yá ká gbēnazinagu yà? Tó gbēnazina má ye à kángu e tia, d5 Kilisi zòblenan ma ùo.

Yesu Pòlu sea a zina ù

11 Ma gbéò, má ye à d5 ké baona pò mi kpáé i bò gbēnazina kíio.

12 Mi ma gbēnazina kíio, gbēe mé i dameεo, Yesu Kilisi mé bò mōoa.

13 A mà lá má kú yāa Yudaò zéu. Ma Yesudeò wetā wéle ní wéleo pásipási, mà wéle mà ní mide.†

14 Ma Yudaò zépi yá kù òplapla de ma sáaola dasi, ma áia deńla wá dezio felekaayāpi guu.

* 1:1-2 Zln 16.6 † 1:13 Zln 8.3

15 Ama Lua ma dile a pɔ ũ za ma da nɔ̄seu.‡ Ké aà ma sísia a gbêke guu gɔɔ kàè,

16 ɔ̄ a a Né gbàea,§ ké mà aà baona kpá buipáleɔne. Mi gé kpálei gbêe gēzío,

17 mi gé Yelusaleũ gbé pɔ aa de zinaɔ ũ ma áaɔ kíio, ma ge Laalubuɔ búsuu gɔ̄ɔe, ɔ̄ ma ea ta Damasi.

18 Wè àaɔ gbèa ɔ̄ ma ge Yelusaleũ, ké wà kɔ̄ dɔ̄ ní Piεεo, ɔ̄ ma keaàno gɔɔ gēo.*

19 Mi zina pále eo, sema Dii dāuna Zaaki bàasio.

20 Yá pɔ má kèépi, má sí ní Luao, εε mále too.

21 Bee gbèa ma ge Sili búsuu ní Silisi búsuo.

22 Gɔɔ bee Yesude pɔ kú Yudeɔ i wεsimaleo,

23 áma aa su mà wà mè, gbé pɔ lé ní wεtā yāa mé lé zé pɔ á wèele kaalepi waasokpa tiasa,

24 ɔ̄ aa Lua tobò ma yá musu.

2

Pɔlu kɔ̄ yāmaa ní zína páleɔ

1 Wè gēo mēndosai gbèa ma ea ge Yelusaleũ ní Baanabao.* Ma Titu sè, à gèwano lo.

2 Ma ge we, ké Lua mé bò m̀òea à kũ mà gεε. ɔ̄ ma baona pɔ mi kpa buipáleɔne bɔ̀lekè d̀aanaɔne níṭēε, ké zĩ pɔ má kè ní pɔ pɔ mále keo su ke pāo.

3 Titu pɔ wá sānu ní a Gelekikeo, aai gānawà aà tɔzɔo.

4 Yesude egena pɔ gè wá guu kpáio mé aa yápi dà. Aa gè wá naa Kilisi Yesuwa wékeea táasikaie. Aa ye wá da zobleue,

5 ɔ̄ wi we wa misilénéo baa yɔɔ, ké à e àò baona síana kũa yáí.

6 Gbé pɔ wàle ní gwa d̀aana ũɔ, aai yāe káflmεεo. Lá aa de, i kemεε yāe ũo, asa Lua lí gbèe zāboo.

7 Aa è Lua a baonakpaa buipáleɔne nàmeε ma ɔzi, lá à a kpaa Yudaɔne nà Piεεε a ɔziwa.

8 Asa lá Lua zikè Piεε guu a zínake yá musu Yudaɔ kíi, màa à zikè ma guu buipáleɔ kíi.

9 Zaaki ní Piεεo ní Zāa pɔ wàle ní gwa Lua kpé gbapele ũɔ gbêke pɔ Lua kèmeε d̀ɔ̄, ɔ̄ aa ɔkpàwá, wá ní Baanabao gbêke vía ní k̄o seela ũ. Aa sí wápio wá gé buipáleɔ kíi, m̀pio s̄o Yudaɔ kíi.

10 Yá pɔ aa yei lé, ní taasideo yá àò d̀wágu. Gɔɔ bee s̄o wá me wà ní a keao kò.

Yesu ndaika mé i wá suaba

11 Ké Piεε m̀ò Antiɔsi, ma giè weliwe ké à zà yáwa yáí.

12 Asa e Zaaki zinaɔ aao gé kái, i p̀oble ní buipáleɔe. Ké aa kà, ɔ̄ à b̀zā à kè má, ké àle víake Yuda pɔ aa zè ní t̄z̄yāoɔne yáí.

13 Yuda kíniɔ nàwà m̀ɔafilipi guu. Baa se aa Baanaba gà nàmá.

14 Ké má è aa baona síana kũa a zéwao, má ò Piεεε amp̄ii wáa: N Yuda ia ní kú lán buipálewa, i ke lán Yudawa no. Kpelewa níȳò f̄s̄ gāna buipáleɔwa aao Yudaɔ yá kũai?

‡ 1:15 Isa 49.1 § 1:16 Zln 9.3-6 * 1:18 Zln 9.26-30 * 2:1 Zln 15.2-4

15 Yudaon wá ũ, buipále pɔ aa Lua dɔon wá ũo.

16 Ama wá dɔ ké gbɛe lí bɔ maa zíkɛa ikoyāpiwa yáio, sema Yesu Kilisi náaikɛa ado báasio.† Baa wápiɔ, wa Kilisi Yesu náaikè, ké wá e bɔ maa wá Kilisi náaikɛapi yáie, i ké zíkɛa ikoyāpiwa yáí no, asa gbɛe lí bɔ maa zíkɛa ikoyāwa yáio.‡

17 Goo pɔ wále wɛɛɛ wá bɔ maa naa Kilisiwa, tó wá è duunkenaon wá ũ sɔ, bee mè Kilisi lé duuna wɛzígba yà? Aawo!

18 Tó ma ɛa lé ikoyā pɔ má gbòo kɛkɛ, a tàaeden ma ũ we.

19 Asa má de ge ũ ikoyāpi musue, ɔ ma bɔ a yáu ké mào ku Lua pɔ ũ yáí. Ma ga líwa n̄ Kilisio.

20 Mapi má kú loo, Kilisi mé kú ma guu. Tiasa ma gbɛnazínke guu má kú Lua Né pɔ yemazi à gí a wɛnii ma yáí náaikɛa guue.

21 Málɛ Lua gbɛkɛ bádɛo. Tó wí bɔ maa ikoyāpi yáie, Kilisi gà pãɛ.

3

Mɔzi ikoyā n̄ luanaaikɛao

1 Galati m̄saideo! Wa Yesu Kilisi gaa líwa sáasā òé wásawasa. Wà pɔdàwá yà?

2 Má ye mà yá mendo gbɛawá. A Lua Nisína è zíkɛa ikoyāwa yáí yà, ge yá pɔ á màpi náaikɛa yáie?

3 Akea a gɔ m̄sai kéwai? A dàalɛ n̄ Lua Nisína gbáaoɛ, ɔ ále a midɛ n̄ ázia gbáao saa?

4 A taasi sae kè pã yà? Aɔ pão.

5 Lua a Nisína kpàwá à dabudabuɔ kè á guu á zíkɛa ikoyāwa yáí yà, ge yá pɔ á màpi náaikɛa yáie?

6 A gwa Ablahaūwa. A Lua náaikè, ɔ Lua tò yá b̀aànɔ na.*

7 Aɔ dɔ ké gbɛ pɔ aa Lua náai v̄ɔ mé Ablahaū buio ũ.†

8 Lua baonakpà Ablahaūɛ à mè á báaada bui piigu aà sabai,‡ asa wá d̀aa wa kè Luayātaalau wà mè Lua a to yá bɔ n̄ buipáleɔ na a náai pɔ aa kɛ yáí.

9 Beewa Lua i báaada gbɛ pɔ aa a náaikèɔgu, lá a kè a náaikena Ablahaūɛwa.

10 Gbɛ pɔ zè n̄ zíkɛa ikoyāwao g̀ láaiɔ ũɛ, asa a kɛa láu wà mè, gbɛ pɔ lío yá pɔ kú ikoyā lá guu k̄ua pii a zéwaoá láaiɔɛ.‡

11 Wá dɔ sáasá ké Lua lí tó yá b̀n̄n̄ na zíkɛa ikoyāwa guuo, asa wá mè gbɛ pɔ Lua tò yá b̀aànɔ na a náai pɔ àle kɛ yáí mé aɔ ku.*

12 Ikoyā i k̄'e n̄ luanaaikɛaoo, asa wá mè gbɛ pɔ ikoyāpi k̄ua mé a wɛnii e a guu.†

13 Kilisi g̀ láaiɔ ũ wá gbɛu, à wá bɔ ikoyā láai guu, asa a kɛa láu wà mè, gbɛ pɔ wa lòo líwaá láaiɔɛ.‡

14 Bee kè màa ké báaa pɔ Lua dà Ablahaūgu e gɔ buipáleɔne Kilisi Yesu sabaie, wí Nisína pɔ Lua a legbè e aà náaikɛa yáí.

Mɔzi ikoyā n̄ Lua legbɛao

† 2:16 Lom 3.20, 22 ‡ 2:16 Sou 143.2 * 3:6 Daa 15.6, Lom 4.3 † 3:7 Lom 4.16 ‡ 3:8 Daa 12.3 § 3:10 Iko 27.26 * 3:11 Abk 2.4 † 3:12 Lev 18.5 ‡ 3:13 Iko 21.23

15 Ma gbéó, gbēnazin yákea taa mále owàé. Tó gbé legbe díle mé a seeladeo ví, wa f̄ wà a bādeo, wa f̄ yāe káfuo.

16 Beewa Lua legbè Ablahaūe ní aà buio. A kēa Luayātaalau, wi me ní aà buio lán dasi wàle owao, § wà mè ní aà buioe, gbé mēdoe, 5n Kilisi ū.

17 Yá pó má ye on ke: Lua d̄aa legbèè yāa, à mè a bàa ào kuaano. A wè òaa pla ní baakwio (430) gbea 5 ikoyā m̄.* Ikoyāpi a f̄ legbēapi gbooo, a f̄ à a bādeo.

18 Tó wī Lua báaa e zíkēa ikoyāwa guue, báaapi a b̄o aà legbēa guu loo. Lua gbēkēkē Ablahaūe ké à a legbèè yáie.†

19 Bóyāi à ikoyā díle bi? A k̄afi e Ablahaū bui pó Lua legbèè aà yá musu ào m̄e, ké gbéó e d̄ wa de Luae taaedeo ū yáí. Lua a ikoyāpi kpà malaikaowa, aa ná kóoe a ɔzi, 5 a díle gbéone.

20 Lua legbēa s̄, Luapi yáe ado, aà bàa kú ní kóoeoo.

21 Tòò! Ikoyāpi b̄o Lua legbēa kpe yà? Maa no! Tó ikoyā pó ì wēni kpámá kú yāa, d̄ wa b̄o maa ikoyāpi sabai.

22 A kēa Luayātaalau wà mè, duuna gbépii kákpeukè, ké báaa pó Lua a legbèpi e ḡo Yesu Kilisi náaikēnao pó ū aà náai pó aale kēpi yáí.

23 Za d̄o Yesu náaikēa i m̄oo, ikoyā wá kákpeu kè, a wá k̄ua dakpeunao ū e Yesu náaikēa pó lé m̄o gè b̄ò.

24 Beewa ikoyāpi de wá gwana ū yāa e Kilisi ào m̄o, ké wà b̄o maa aà náaikēa yáí.

25 Lá Yesu náaikēa kà sa, wa b̄o wá gwana yáu.

26 A naa Kilisi Yesuwa guu á de Lua néo ū ápii aà náai pó ále ke yáí,

27 asa á gbé pó a da'ilekè Kilisi pó ū, a Kilisi dàe.

28 Yudao ní buipáleo, z̄oo ní w̄éeo, ḡeo ní noeo dodoa k̄deo, asa ápiiá doūe naa Kilisi Yesuwa.

29 Tó á de Kilisi pó ū, á de Ablahaū buio ūe, mé á de àizee pó Lua a legbèè blēnao ū.‡

4

1 Mále oé, ḡoo pó túbiblena de né ū, baa tó aà mae p̄oo de aà pó ū píi, a zo k̄ēao.

2 I misiile a gwanaone ní ziiāo e ḡoo pó aà mae dílewa.

3 Maa s̄o wápi, ḡoo pó wi k̄asaakūo, wi z̄oble felekaa pó pó wī misiilenéone.*

4 Ké ḡoo pó Lua díle kà, à a Né z̄i, wà aà ì gbēnazina iawa M̄oizi ikoyā guu,

5 ké aà wá gbé pó M̄oizi yá iko víwá bo, wí ḡo a néo ū.

6 Lua a Né Nisina dà wá s̄o guu, ké wá de a néo ū yáí. Nis̄inapi ì wiile ì me: Baa, ma Mae!

7 Ayám̄eto z̄on n ū loo, n̄én n ū. Lá Lua N̄én n ū, à n ke a àizeeblēna ūe.†

P̄olu bilikēa Galatiowa

8 Ḡoo pó á Lua d̄oo, ì z̄oble pó pó aa de Lua ūoone.‡

9 Lá a Lua d̄o tiasa, atēsa ké Lua á d̄o, bóyāi a ea lé ze ní pó gia yáfūna gbāasaipi bo bi? Bóyāi a ea á ye z̄oblené dafu bi?

10 I ḡooe ní m̄oe ní dikpeeo ní w̄eo t̄ēbo. §

§ 3:16 Daa 12.7 * 3:17 B̄oa 12.40 † 3:18 Lom 4.14 ‡ 3:29 Lom 4.13 * 4:3 Gal 4.9, Kls 2.8, 20 † 4:7 Lom 8.15-17 ‡ 4:8 1Kln 8.4-6 § 4:10 Lom 14.5, Kls 2.16

11 Via ma kū á yá musu. Asi taasi pã má kè á guua?

12 Ma gbé, ma wabikèwá, à gōmawa, asa ma gōáwae. Yã i tàaekemeeo.

13 A dō ké gyãeke guu ò ma baonakpaué sía.

14 Baa ké ma gyãkea kèé yōa ũ, i sakamaguo, i gyaũkeao, a ma si lán Lua malaika ge Kilisi Yesupiwa.

15 Báaa pó àle kemee yãa kèa ni? Má fō o á yá musu, tó à zekè yãa, á á wé bōbō kpa.

16 Ké ma siana'òé yáí ò ma gō á zangude ũ saa?

17 Gbèpi keaé kèke, i ke á maa yáí no. Aa ye à kéwáe, í namá.

18 Wãa ní yãmaao gōpii mé na, i ke gō pó má kúán do no.

19 Ma né yenzide, mále á ia wãwãke lo e Kilisi à sadaágu.

20 Má ye màò kúán tia, mí a yá'oa lile, asa ma bílikè á yáwae.

Hagaa ní Salao

21 A omee, á gbé pó á ye misiile ikoyãeo, i ma lá a ku Moizi ikoyã guuo lé?

22 Wà mè Ablahaũ negōeo í gbēon pla. A ado í ní zoe, * mé à ado í ní wéeo.†

23 Zopi ne'í gbēnazinke guue, ò wéé a pó í Lua legbēa yáí.‡

24 Nōepio yá dewēe yātaa ũ, Luabaakuarín yá lee pla ũ. Ado bō Sinai gbē kíie, í zoke iné. Bee mé Hagaa ũ.

25 A de Sinai gbē pó kú Laalubuò bùsuu yātaa ũ. Yelusaleũ tia de a ũ lo, asa àle zoble ní a gbé píie.

26 Yelusaleũ pó kú musu mé wéé ũ. Ōme wá da ũ.

27 Asa a kēa láu wà mè:

Pōnake, fii pó ni ne'io!

Gulake, n gbé pó ni nōwãwãkeo!

Asa n gbé pó n gō pākpanzi,

n né dasi aò de nōe pó a gō aedòwà póa.§

28 Apio sō ma gbé, Lua legbēa néon á ũ lán Izaakiwa.

29 Né pó wa í gbēnazinke guu íadà né pó wa í ní Lua Nisína gbāaowa. Màa a de ní a tiao.

30 A kēa Luayātaalau kpelewa ni? Wà mè: Zo yá ní a néo, asa zo né a e túbible ní wéé néoo.*

31 Ayāmeto ma gbé, zo néon wá ũo, wéé néon wá ũ.

5

Gōa wéeo ũ

1 Gōa wéeo ũ yáí Kilisi wá bóí, wa gō wéeo ũ. A zēò giũgiũ, ásu to wà ea bakaé á níu zōo ũ lo.

2 Mámema Pōlu mále oé, tó á tò wà tōzòé, Kilisi a káfliakéeo.

3 Ma ea má ò ma idàwáé, gbé pó tò wà tōzòé, sema aà misiile Moizi ikoyãe pii.

4 A gbé pó àle wēle à bō maa ikoyã guuo, a ázia kè Kilisiwa, a kē Lua gbēkewae.

5 Yesu náaikea guu wá dō ké wá bō maa, wá wé doí ní aà Nisína gbāao.

6 Naa Kilisi Yesuwa tōzōa ge tōzōsai yāe vío, sema Yesu náaikea pó í to wàò yekóí.

* 4:22 Daa 16.15 † 4:22 Daa 21.1-2 ‡ 4:23 Lom 9.7-8 § 4:27 Isa 54.1 * 4:30 Daa 21.9-10

- 7 Alé gé ae yāa maamaae. Déme tea sīanai zezōéi?
 8 Yá pó ale e a zevīpi i bɔ Lua pó á sisi à á sé kíio.
 9 Pēese'ese yɔɔna ì pēeti sé pii.*
 10 Má á náai ví naa Diiwa guu ké á láasoo pále keo. Gbé pó lé á liaa sɔ, Lua a aà vāipi fiaboè, baa dén nò.
 11 Mapi sɔ ma gbéɔ, tó tɔzɔyā waaso mále ke e gbā, bóyāi wále ma wetāi bi? Tó maae, dɔ Kilisi gaa líwa yá a ɔ gbēewao.
 12 Gbé pó aale á liaa ní tɔzɔyāo, aa ge nízia le wi se.
 13 Apio sɔ gbéɔ, Lua á sisi à gɔ wéeo ũe, āma ásu tó á gɔa wéeo ũpi gɔé pɔeakea zé ũo. Aɔ misiilekɔe àò yekɔi,
 14 asa yá mēndoe bee mé de Mɔizi ikoyā pii mi ũ: Nyɔ ye n gbédeezi lá nzia wēniwa.
 15 Tó ale kɔ soso kɔ níwa, à laaika kɔ kaaleai.
Lua Nisina dɔaaané
 16 Mále oé à to Lua Nisina dɔaaé, ázia pɔeā i midé.
 17 Ázia pɔeā lí kɔ'e ní Lua Nisina pɔoo, mé Lua Nisina pɔeā lí kɔ'e ní á pɔoo. Aa gikɔie, ɔ ili fɔ yá pó á yei kèo.†
 18 Tó Lua Nisina dɔaaaé, Mɔizi yá iko víwáo.
 19 Wá wá dàa dɔ wásawasa: Káaluakaa, gbāsíkɛa, wisaiyá,
 20 táagbagbaa, gbékɔlekeá, íisea ní kɔo, sóle, zangu, pɔkúma, denlaweela, lekpaa, kɔkpaalea,
 21 wedɔakɔe, wédekeá, lalasi kɔo ní yá bee taaɔ. Mále a ledawá lá má dàwá yāawa, yābeetaakenaɔ kpala pó bò Lua kí bleo.
 22 Lua Nisina sɔ ì yáe beeo iné: Yeakɔi ní pɔnao ní aafiao ní menao ní gbékeo ní maaó ní náaió
 23 ní zlabusaaó ní zlakúadɔo. Ikoyāe lí gí yá beeo tàaeio.
 24 Gbé pó de Kilisi Yesu pó ũo ní dàa páliwa ní a pɔnidɛao ní a pɔeāo sānu.
 25 Lá wá kú Lua Nisina sabai, wá aà dɔo sé.
 26 Wásu wàò yɔɔ vío, wásuli kɔ pɛāao, wásuli wedɔkɔe.

6

Ɔdaakɔwa

- 1 Gbéɔ, tó wasu gbēe kù ní zāa yáwao, á gbé pó Lua Nisina dɔaaaéɔ, à gɔgɔaàno busebuse, í laaika ké wasu á yɔ sɔo.
 2 A kɔ aso sé. Alé Kilisi ikoyā papan we.
 3 Tó gbēe lé azia gwa pó ũ mé a pɔe ũo, àle azia sāsāe.
 4 Baade a yákeá táasika, i gbasa íanadā. Asu a yáleeũ ní gbēpáleo,
 5 asa baade a azia aso see.
 6 Gbé pó wále Lua yādaè, aà a àizee lí a yādanedee.
 7 Asu ázia sásāo, wili kɔnikɛ Luaco. Pó pó gbé tɔ ɔ ì ké.
 8 Tó gbé tɔ a dàa dɔaaaé guu, a kaalea iè. Tó gbé tɔ Lua Nisina dɔaaaé guu sɔ, a wēni láasai iè.
 9 Wásu kpasa ní maakɛaoo, asa tó wi kámabodo, wá ài'e a gɔɔwa.
 10 Ayāmeto tó wa ze'è, wáli maakɛ gbépiie, atɛsa wá Yesu náaikɛn deeo.

Lezaamad

- 11 A wēsá gbènegbène pó má kè ní mazia ɔo gwa sa.

* 5:9 1Kln 5.6 † 5:17 Lom 7.15-23

¹² Gbḗ pᵔ aale yāke wḗ yáíᵔ mé lé gānawá ní tᵔzᵔyāᵔ, ké wasu íadamá zea ní Kilisi gaa líwao yá musuo yáíḗ.

¹³ Baa tᵔzᵔnapíᵔ se, aa ikoyā kūao. Aa ye à tᵔzᵔ ké wà e íanadā á seelapi musu yáíḗ.

¹⁴ Má íanadā pᵔe yá musuo, sema wá Dii Yesu Kilisi gaa líwa yá bàasio, asa a yáí dúnia gᵔmḗḗ ge ũ mé ma gᵔ ge ũ dúniaḗ.

¹⁵ Tᵔzᵔa ge tᵔzᵔsai yáe víᵔ, sema gᵔa gbḗ dafu ũ.

¹⁶ Lua gbḗkeke gbḗ pᵔ yápi kūaᵔḗ, i ní gba aafia. Aame aa Isaili síanaᵔ ũ.

¹⁷ Za gbā gbḗe su ma wetā bo. Ia pᵔ wa dàa Yesu yáí gbḗ ku ma mḗwa.

¹⁸ Gbḗᵔ, wá Dii Yesu Kilisi gbḗkeke á nisínaḗ! Ami.

ΕΦΕΣΕΔΕΟ

Yá pò kú lée bee guu

Lua zína Pòlu wélegéa gèn áaōde guu à kè Efese wè áaōe (Zin 19.1-20.1). Pòlu dea dakpeuna ũ guu ō à lée bee kèu Efesedeone (3.1, 4.1) Yá pò àle dané de yá pò Lua a zekaléné ké aao tei gōōpii ũe, ké a pōpii kāaa an mide Kilisie, pò pò kú musu ní tōleo pii (1.10).

Lée bee daalekii (1.3-3.21) yá pò Lua kèwēe Yesu Kilisi sabai bōlekè, ō à ledou pò wá ví naa Kilisiwa yá bōlekè, à mè Lua Yuda Yesudeo ní buipāle Yesudeo kè a gbéō ũ medoudeō ũ. Bee gbéa (4.1-6.20) Pòlu òné aa áiake wào ku mēndoudeō ũ naa Yesu Kilisiwa Yesu gāli guu, uao guu, zikēkio ní Yesusaideō guuo.

Pòlu Yesudeo gōa medou lēu ní yá mēn áaōo: Yesudeo de lán mēwa mé Kilisi de mēpi mi ũ, Yesudeo de lán Lua kpéwa mé Kilisi de a ēdaalegbe ũ. Yesudeo de no pò Yesu sè ũ. Beewa wá è Yesudeo ledoukēa bō Dii kīie, tó wá àa náai ví mé wá naawá.

Gbēke pò Lua kèwēe naa Kilisiwa guu

¹ Mámēmaa Pòlu, Kilisi Yesu zína lá Lua yeiwa, ma lée bee kè Lua gbé pò aale Kilisi Yesu náaike Efesēone.*

² Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbēkekéé, aai á gba aafia.

³ Wá Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa! Wá naa Kilisiwa musu Lua báaa pii dāwāgu wá nisīnau.

⁴ Wá naawá guu à wá sé dúniakalēa āa, ké wá kua ào adoae sāasai. Aà yeawázi guu

⁵ à dāaa wá díle a néō ũ ní Yesu Kilisi gbāao, lá àle yá a pōeā guuwa,

⁶ ké à tōbo a gbēke gawide pò a kèwēe a Yenzidepi guu yái.

⁷ Wá naawá guu wa bō aà au sabai. A wá taaeo kēwá† a gbēke zōo

⁸ pò a kèwēe à kè zài guu. Ōno pii ní wezē píio guu

⁹ a tò wá a pōeā asii dō, lá à zèò à ke Kilisi sabaiwa.

¹⁰ Tó aà pōeāpi kegōō kà, a pōpii kāaa an mide Kilisie, pò pò kú musu ní tōleo pii.

¹¹ Lua pò í yápii ke lá à zèò a pōeā guuwa dāaa wá díle lá ále yáwa, à wá sé a pò ũ wá naa Kilisiwa guu,

¹² ké wá gbé pò wá wé dō Kilisizi káauo, wào de aà tōbonao ũ.

¹³ Apio sō a síana yāmà, a bao pò a á suabapi sí. A naawá guu Lua a seela kēwá a Nisīna pò à a legbè ũ.

¹⁴ A de gba pò Lua dāaa dāwēe e ào gé a gbéō boi ũ, ké aa aà tōbo yái.

Pòlu wabikea Efesedeone

¹⁵ Ayāmeto za gōō pò ma á Dii Yesu náaikea mà ní á yea Lua gbéō píizio,

¹⁶ mili kámabo ní Lua sáaukpaá á yá musuoo. A yá ò dōmagu wabi pò mi ke Luawa guu.

¹⁷ Mi wabike Mae Gawide, wá Dii Yesu Kilisi Luawa, aà á gba ōno, i á wé kēé ní a Nisīna gbāao, ké à e à a dō wásawasa.

* 1:1 Zin 18.19-21, 19.1 † 1:7 Kls 1.14

18 Mi wabikewà aà á nòse wěé, ké à e zia'ea yá pò à á káwà dṣ. A gba zṣṣ gwawidepi díle a gbéṣne

19 ní a gbāa zṣṣ bṣnsae pò lé zíkè wá gbé pò wále a náaikewo guuo. Iko gbāapi zíkè Kilisi guu

20 gṣṣ pò Lua aà bò gau à aà zṣṣle musu a ɔplaai.‡

21 We Kilisi deṣu kpalablenawo ní ikodeṣo ní gbāadeṣo ní diiṣla pii ní tṣ pò wí misiilenéṣo pii.‡ I ké dúnia tiae bee ado no, ní a pò pò a mṣṣde lo.

22 Lua tò pṣpii mikpàwà,* ɔ à aà díle yápii mide ũ Yesudeṣne.†

23 Aame Kilisi me ũ, aa de Kilisi pò i gupii pa pṣṣa ũ.

2

Bṣa gau gēa wēniṣ

1 A de yāa gṣṣ ũ Luae á tàaeṣo ní á duunao yái.

2 A té dúniae bee tufai, a misíile ían gbāadeṣo kíae, nisína pò dṣaaa luayāmansaiṣne ní a tiaopi.

3 Wápii wá deńwa yāae sṣ. Wi pò pò wá me yei ní yá pò wá pṣ gbàṣo ké. Wá ia guu wá de gbé pò Lua a pṣkūmabṣṣṣmáṣo ũ lán dāṣwa,

4 āma Lua sṣuu zṣṣ, a yewázi maamaa.

5 Gṣṣ pò wá deṣe gṣṣ ũ wá tàaeṣo yái, à wá wú ní Kilisio sānu. A á suabà a gbēke guue.*

6 Wá naa Kilisi Yesuwa guu à wá sé à wá zṣṣleaṣṣo musu,

7 ké à e a gbēke zṣṣ bṣnsae ɔṣṣné dúnia pò a mṣ guu yāmaa pò a kèwēe naa Kilisi Yesu guuwa.

8 Lua á suabà a gbēke guu Yesu náai pò á kè yáie. Bee i bṣ á kíi no, Lua mé á gbá.

9 I bṣ á yākea kíi no, ké gbēe su íanadāṣo yái.

10 Lua ɔgben wá ũ. Wá naa Kilisi Yesuwa guu à wá ké, ké wàṣo kú ní yāmaa pò à dṣaa dílewēe keao.

Gṣa medou naa Kilisiwa guu

11 A gbé pò á de buipāle ũ ia guuo, tṣzṣṣnaṣo í meé gyafṣṣdeṣo, āma an tṣzṣṣa de gbēnazína ɔgbe ũe, à làasooke á kua ziwa.

12 Gṣṣ bee á kú Kilisi kpṣṣo, á de zṣṣlo ũ Isailiṣne. A baa ku Luabaakuaríno ní aà legbēanṣeṣo guuo. A kú dúnia guu wedṣa zia'eai sai luadṣsai.

13 A naa Kilisi Yesuwa guu tia, á gbé pò á zà ní Luao yāaṣo a sṣaazi kái ní Kilisipi au gbāao.

14 Aàpi mé wá kua ní kṣo na ũ, a tò Yudaṣo ní buipāleṣo gṣṣ medou. Aà me guu à íbele pò da ní zānguo bíi ũ gbòṣo,

15 à Mṣizi ikoyā kpāgui ní a yādileṣo, ké à to an pla nípii gṣṣṣṣ medou gbé dafu ũ. Maa à ní ké ní kṣo na.

16 A íbele míde, à nípla nípii kèna ní Luao medoupi guu a gaa líwa musu.

17 A mṣ kea na ní Luao baokpà á gbé pò á zà ní Luaoṣne ní gbé pò káiaṣṣṣo lo.†

18 Aà yái wápii wá sṣa Mae Luazi zé ví ní aà Nisína dou gbāao.

19 Ayámeto á de nibṣṣo ge bṣṣṣṣo ũ lo, a gṣṣ beleṣo ũ ní Lua gbéṣo, aà uadeṣo ũ.

‡ 1:20 Sou 110.1 § 1:21 Kls 1.16 * 1:22 Sou 8.7 † 1:22 Kls 1.18 * 2:5 Kls 2.13 † 2:17 Isa 57.19

20 A gɔ kpé pɔ Lua lé bo ũ. Zinaɔ ní ānabiɔ mé a ēdaalea ũ, mé Kilisi Yesu mé ēpi daalegbɛ ũ.

21 Naawà guu kpé pɔpii í kɔ'eu, Ì gbā Lua kpé ũ naa Diiwa guu.

22 Apì sɔ á naawà guu á de kpépi dɔbɔɔ ũ, ké àɔ de Lua Nisina kúki ũ.

3

Pɔlu baonakpan ziia

1 Bee yá mé tò ma Pɔlu, má de dakpeuna ũ Kilisi Yesu yá musu á buipáleo yái.

2 I ma lá Lua a gbēkekeané zì dàmɛɛ má kè á guuo lé?

3 Lua a asiiyā òlɔmɛɛ, má kèé yɔɔ kò.

4 Tó a a kyokè, á fɔ dɔ lá ma wé kè Kilisi asiiyā musu.

5 Lua i yápi o gbēɛɛ yāao, ɔ tiasa a òlɔ a zinaɔ ní a ānabiɔne ní a Nisina gbāao.

6 Yá pɔ ulea yāapin ke: Naa Kilisi Yesuwa guu baona maa yái buipáleo gò Lua àizɛɛblenaɔ ũ ní Yudaɔ, aa gòrínɔ mɛdoũdeɔ ũ. An baa ku lé pɔ Lua gbè guu.*

7 Ma gɔ baonapi kpana ũ gba pɔ Lua dàmɛɛ aà gbāa lé zìke ma guu yái.

8 Ma gbé pɔ má kpɛɛ Lua gbéɔ guu, Lua gbapi dàmɛɛ, ɔ mále Kilisi ēfāai pɔ lé vɔ baonakpa buipáleoɔne,

9 mále asiiyā pɔ Lua lé yá ní gbépiio bɔné gupuaɔ. Asiiyāpi ulea Lua pɔ pɔpii kè kú za asínizì,

10 ké tiasa a to kpalablenaɔ ní ikode pɔ kú musuɔ a ɔnɔ bui dasi e a gálideɔwa.

11 Kilisi Yesu wá Dii sabai ɔ Lua pɔeā pɔ kú gɔɔpiipi b̀̀lei.

12 Wá naawà guu wá sɔa Luazi zé vɔ ní sɔo dilea aà náaikea yái.

13 Ayāmeto ma wabikèwá, ásu tó á pɔ ya taasi pɔ mále ke á yá musu yáio. A kpelaa yáɛ.

Kilisi yeawázi

14 Ayāmeto mi kúle Mae Luaɛ.

15 Maepi ɔ maekɛ pɔ kú musu ní ź́leɔ pii í a ɔlesɛ.

16 Mi wabikèwá aà á gba gbāa á ǹ̀se guu ní a Nisina gbāao a gawi zɔ̀̀ léu,

17 Kilisi e sadaáguu a náai pɔ ále ke yái, á ź́napelɛa Ì zedɔa aà yeawázi guu,

18 ké à e Kilisi yeawázi yàasa ní a gbāao ní a lesɔo ní a zāo wàaiɔpa ní Lua gbéɔ pii,

19 í aà yeawázi pɔ wa fɔ wá a lé dɔ pii dɔ, Lua kekeá pii i pɛɛwá.

20 Lua gbāa lé vɔ, a fɔ kɛwɛɛ de lá wi a wabike ge wi a làasookela maamaa ní gbāa pɔ lé zìke wá guuo.

21 Aà tɔbɔ Yesudeɔ ní Kilisi Yesupio musu wɛ́ ní wɛ̀o e gɔɔpii! Ami.

4

Mɛdoũkɛa

1 Ma gbé pɔ má de dakpeuna ũ Dii yái, ma wabikèwá, á kua ká lá Lua á sisi àɔ dɛwa.

* 3:6 Kls 1.26-27

2 A kō fō àò yekōi zīabusaa ní nòseniɛo guu ní menao.*

3 A wetā àò ledoū pò bò Lua Nisina kíí vī ba pò wá dɔkɔwa ũ.

4 Mɛ m̀ndoe, mé Nisinapi m̀ndoe. Maa zia'ea yá pò Lua á káwà m̀ndo lo.

5 Dii m̀ndoe, mé Lua zé m̀ndoe ní da'ilɛ m̀ndoo.

6 Lua m̀ndoe wápii Mae ũ, ɔme iko vī wá baadewa, ɔ zike wá baade pii guu, a kú ní wá baade piio.

7 Kilisi gbēkekè wá baadee lá à gbadàwɛɛ léu.

8 A yáí a kēa láu wà mè:

Ké à d̀deɛ musu ní a z̀zɔɔ,

à gbadà gbéɔne.†

9 Aà d̀deɛa bee mè kpelewa ni? Bee mè à pila e tɔɔle nɔnau gīae.

10 Gbé pò pílapí mé gbé pò f̀le mà luabea ũ, ké aà gupii pa.

11 Aapi mé gbēɔ gbà zé aàɔ de zinaɔ ũ, gbēɔ anabio, gbēɔ baonakpanaɔ, gbēɔ pásitɛɔ ge yádanɛdeɔ,‡

12 ké Lua gbéɔ e wàɔ ku a z̀i sɔu guu, Kilisi mɛ i zedɔ,

13 e wápii wàɔ ka Lua Né náai doū keawa aà d̀sa doū guu, wí gō gbé kàsaɔ ũ Kilisi pò pò p̀ewà z̀ɔɔ léu.

14 Maa wáɔ de néfɛnena pò wí ɔno ní k̀nio kené wà ní sásáɔ ũ lo. Yá dafu daané í ní sé lán íana ge ísɔwa.

15 Wá siana'oné ní yearizio, wí gbá yápii musu naa Kilisi pò de mi ũwa.

16 Naawà guu megu píí í k̀'eu aa nakɔwa kíɔ z̀i sabai, ɔ meguɔ í z̀ike a zéwa, mɛ ɔ gbá, ɔ zedɔ ní yeakio.§

Kua zi ní kua dafuo

17 Ayámɛto mále yá'oe ní Dii t́o, mále á gbaò laai. Asu àò ku lán luadɔnsai pò an nòse yáfuna d̀aaanɛɔwao.

18 An láasoo sɔ̀kù, aa kēa wēni pò Lua í kpámáwa, ké an wé sia mé an swá gbáa yáí.

19 Aa nòse v̄io, aa nízia kpà wisaiyáwa, aa d̀ɛ'íi bui pii kea bíi v̄í.

20 Apiɔ s̄i í Kilisi yádada màao.

21 A aà yá mà, a siana pò a v̄í dàda á Yesudeke guu.

22 Wa oé à ɔkpa á dàa zi* pò d̀aaaéi, asa a ɔ̀kpa á p̀onideɛa v̄aiɔ yáí.

23 A tó á ǹselile, á láasoo í gō dafu,

24 í dàa dafu pò Lua k̀ewɛɛ ké wà e wàɔ de láawa† sé, á kua ɔ adoa kua slande ũ yázedekɛa guu.

25 Bee yáí à ɔkpa m̀afiliyáí, á baade lí siana'o a gbédeɛɛ,‡ asa mè doū guon wá ũ.

26 Tó á pò pà, ásu duunakeo. Asu to íatē gē kpéu á á p̀opaa leo,

27 ké ásu Ibiisi gba gēkio yáí.

28 Gbé pò í kpái'o yāa kpái tó. Aà wetā z̀i maa ke ní a ɔo, i pò e à d̀ò taasidele.

29 Asu to yáväie bɔ á léuo, sema a zede pò a gbé káfi à àike gbé pò lé maɔne.

30 Asu Lua Nisina pò yao, asa aà kua adoae. A de seela pò Lua k̀wá e wá bogɔz̀í ũ.

* 4:2 Kls 3.12-13 † 4:8 Soū 68.18 ‡ 4:11 1Kln 12.28 § 4:16 Kls 2.19 * 4:22 Kls 3.9-10
† 4:24 Daa 1.26 ‡ 4:25 Zkl 8.16

³¹ Asuli ñise ní gbēeoo. A ɔ̀kũma ní ɔ̀kpēneo ní palaa gbāao ní gbēsōsōao ní pāsí bui píio tó.

³² Aɔ̀ gbēke vī ní kōo. Aɔ̀ kō wēna vī. A sùuuke ní kōo lá Lua sùuukéánowa naa Kilisiwa guu.Š

5

Kua gupuu

¹ Lá á de Lua né yenzideo ũ, à aà ɔ̀lesé.

² Lá Kilisi yewázi à gí a wēnii wá yáí sa'obo ɔ̀ pɔ̀ a gí í ke Luae na ũ, à to yeakōi ɔ̀baaé màa sō.*

³ Lá á de Lua gbéu ũ, i kũ wá káaluakaa ní dɔ̀e'ñi bui píio ní bñikeao ma ɔ̀ á léu bauo.

⁴ Wisaiyá'oa ní yádɔ̀sai oao ní faai bèe boao maaánɔ̀o lɔ̀, sema sáau yá.

⁵ Aɔ̀ dō sásá ké káaluae ge dɔ̀e'ñidee ge bñidee a kpala ɔ̀ bɔ̀ Lua kíi ble ní Kilisioo. ɔ̀ ɔ̀ gbé lé a bñike gò aà dii ũ.

⁶ Asu to gbēe á sásá ní yāpā giioo. Yá bee taaɔ̀ mé a to Lua ɔ̀kũmabɔ̀o a yádansaiowa.

⁷ A baa su à ɔ̀ kúrɔ̀noo.

⁸ A kú yāa gusiau, tiasa naa Diiwa guu á kú gupuu. Aɔ̀ ku gupua gbéu ũ,

⁹ asa gupua í maa bui píi iné ní yázedeo ní sñanao.

¹⁰ A yá ɔ̀ í ka Diigu dada.

¹¹ A baa su à ɔ̀ kú ní gusia yákea ɔ̀ lí káñakenéoo. A bɔ̀ yá beeɔ̀ kpe weliwe.

¹² Baa yá ɔ̀ gbépiɔ̀ í ke asii guu oaa wiyāe.

¹³ Tó wá bɔ̀ yá kpe gupuu, wí a sásá dō,

¹⁴ asa ɔ̀ ɔ̀ bɔ̀ gupuu gò gupua ɔ̀ ũe. A yáí tò wí me:

I'ona vu fēle bɔ̀ geɔ̀ guu,

Kilisi i gupune.

¹⁵ Aɔ̀ á táa'oze dō maamaa. Asu à ɔ̀ de sōuɔ̀ ũo, sema ònɔ̀nao.

¹⁶ Ali yá ɔ̀ Lua a zebòé ke,† asa gɔ̀e beeɔ̀ maao.

¹⁷ Ayāmeto ásu à ɔ̀ sōuɔ̀, à ɔ̀ dō lá Dii ɔ̀eá de.

¹⁸ Asu à ɔ̀ kú ní wēdekeao, í lalasizímáe. A to Lua Nisína paewá,

¹⁹ í faaibo ní kōo ní sōuɔ̀ ní Lua táasileao ní le ɔ̀ ɔ̀ Lua Nisínapi í daéo. A lesi, í Dii táasile á sō guu,

²⁰ í ɔ̀ Mae Lua sáaukpa gɔ̀ɔ̀pii yápii guu ní wá Dii Yesu Kilisi tóo.‡

²¹ A misiilekōe Kilisi vīa ɔ̀ vī yáí.

Gōe kua ní a nao

²² Nɔ̀eɔ̀, á baade lí misiile a zāe lá i ke Diiēwa.Š

²³ Asa gōe mé nɔ̀e mi ũ, lá Kilisi de a gālide ɔ̀ de a me ũo mi ũ an Suabana ũwa.

²⁴ Lá gālidepiɔ̀ í misiile Kilisiē, màa sō nɔ̀eɔ̀ baade lí misiile a zāe yápii guu.

²⁵ Gōe sō, á baade lío ye a nazi, lá Kilisi ye a gālideɔ̀zi à gí a wēnii ní yáíwa.*

²⁶ A ní gbāsí wòlo da'ilekea guu ní yá ɔ̀ aa òo, ɔ̀ aa gò aà ɔ̀ ũ,

Š 4:32 Kls 3.13 * 5:2 Bɔ̀a 29.18 † 5:16 Kls 4.5 ‡ 5:20 Kls 3.16-17 Š 5:22 Kls 3.18, 1Píe 3.1

* 5:25 Kls 3.19, 1Píe 3.7

27 ké à ní kpán'aεke ní gawio tèbatebasai, yuunkasai, sãasai, gbã́sísai, tàaesai.

28 Maa à kù gɔ̃ɛɔ baade àò ye a nazi lá azía mewa. Gbé́ pò ye a nazi ye azíai.

29 Gbēe líɔ za azía meuo. I ble kpawà, í laaidɔwà, lá Kilisi í ke a gálideɔnɛwa,

30 ké wá de aà meguo ũ yáí.

31 Ayámeto gɔ̃ɛ í go a de ní a daowa, í na a nawa, aai gɔ̃ lán sàwakula ní gbalaowa.†

32 Yá gbía ulea yápi guu, mé má è a de Kilisi ní a gálideɔ yá ũ.

33 N beeo a de á yá ũ sɔ̃. A baade líɔ ye a nazi lá azíawa. Nɔ̃ɛ sɔ̃ aali a zá yáda.

6

Néɔ ní zɔɔ

1 Néɔ, naa Diiwa guu àli á de ní á dao yáma, asa bee mé maa.*

2-3 Ali á de ní á dao kpela, ké àò aafia, í gēgē dúníau. Yá pò Lua díle ní legbēao séian we.†

4 Maeo sɔ̃ ásuli á néɔ pò fēo.‡ Ali ní toto, íli lɛdamá Dii gbéɔ̃ nɛgwaa ũ.

5 Zɔɔ, àli á dúníia la diiɔ yáma ní nòsemendoo ní vɛáo ní lualuao, lá Kilisi ále kéèwa.

6 Ásuli zì òkunweiana kenéó. Ali Lua pɔ̃eá ke ní nòsepuaò Kilisi zɔɔ ũ.

7 Ali zìke ní áiao, lá Dii ále kéèwa, í ke gbēnazína no.

8 Aɔ dɔ̃ ké Dii a baade maakea fiaboè, zɔ ge wéé.§

9 Diiɔ sɔ̃ àli kené màa lo.* A yápási'oané tó. Aɔ dɔ̃ ké ampio ní ápiɔ pii, á Dii ku musu, íli gbēe záboo.

Gɔ̃kebo pò Lua kpàwáɔ

10 Yá pò gɔ̃n ke: Aɔ gbāa naa Diiwa guu ní aà iko gbāa zɔɔo.

11 A gɔ̃kebo pò Lua kpàwáɔ da pii, ké à e ze giúgiú, í Ibiisi dɔ̃fɔ̃.

12 Asa í ke gbēnazínaɔ wále dēekaínɔɔ, sema nisín vāi pò kú musuɔ. Aa de dúníiae bee gusia kiblenao ũ ní ní mideɔ ní ní ikodeɔ.

13 Ayámeto àò gɔ̃keboɔpii kúa pii, ké à fɔ̃ ze gi gɔɔ vāi zì, í gɔ̃ zea giúgiú apii ke láaa gbēa.

14 Aɔ zea gbāa, í slana dɔ̃ ápi asana ũ, í yázede da mò ula ũ.†

15 A kea na ní Luao baokpaa áia kpa kyale ũ,‡

16 í luanaaíkea kúa sèngbao ũ gɔɔpii, ké à fɔ̃ zezɔ̃ Setāu kagbaɔne pii.

17 A suabaa si kpa mò fùá ũ,§ íb Lua yá pò de aà Nisína fēnda ũ kúa.

18 Aliɔ wabike gɔɔpii, íb Lua dɔ̃nle gbēa yápii guu ní aà Nisína dɔ̃aaáo. Ali a itēke ní mena zɔɔo, íb wabike Lua gbéɔ̃ne pii.

19 A wabikemεε sɔ̃, ké tó mále yá'o, Lua ma gba lé mà a bao asii oné s̃̀deedeesai.

20 Baonapi yáí má de kóɔ pò wa dàkpɛu ũ. Aɔ wabikemεε mà kpa s̃̀deedeesai, lá à kù mà owa.

Lɛzaamá

† 5:31 Daa 2.24 * 6:1 Kls 3.20 † 6:2-3 Bɔa 20.12 ‡ 6:4 Kls 3.21 § 6:8 Kls 3.22-25 * 6:9 Kls 4.1 † 6:14 Isa 11.5, 59.17 ‡ 6:15 Isa 52.7 § 6:17 Isa 59.17

21 Wá gbēdo yenzide Tisiki, Dii zikennáaide, a ma yáɔ píi baokpaé, ké à e àɔ ma kua dɔ.

22 Ma aà zìwá, ké aà wá kua oéε, á nòse i níni.*

23 Mae Lua ní Dii Yesu Kilisio wá gbéɔ gba aafia, aa ní yeakɔi káfiné ní ní Lua náai pɔ aale keo.

24 Lua gbēkεke gbé pɔ ye wá Dii Yesu Kilisizi láasaione nípii.

---

* 6:22 Kls 4.7-8

FILIPIDEᵋ

Yá pᵋ kú láe bee guuᵋ

Báapua bùsu wéle sḗia pᵋ Pᵋlu baonakpau ᵋ wí me Filipi, Lomadeᵋ bùsu zi pᵋ wí me Masedoni guu. Bùsupi ku Gelesi bùsu gugbántoo oie. Pᵋlu wélegea gēn plaade guu ᵋ à Yesu gālipi dàaleu (Zin 16.12-40). Wè dasiᵋ gbea, gᵋᵋ pᵋ a de dakpeuna ũ, ᵋ à lápi kè Filipideᵋne ní nᵋsemendoo. Ale ní sáaukpa an gba pᵋ aa kpàsāe gᵋᵋ pᵋ Epafᵋdi lé mó a gwai. A mᵋ lè gᵋᵋ bee sᵋ a ku yā'la guue. Ale oné lá aa de náaideᵋ ũ Kilisiḗ, aasu to ānabi egeᵋna pᵋ aa kú ní guuᵋ yáᵋ ní sásāo.

Pᵋlu yá dàale à mè (1.1-11) tó a làasookè Filipi Yesudeᵋ yáwa, a pᵋ ì ke nae, i Lua sáaukpa ní yá musu. Bee gbea à yá pᵋ a leᵋ bᵋᵋlekèné. A yá pᵋ a su a le dᵋᵋ, āma àle Lua náaike naa Yesu Kilisiwa (1.12-26). A leᵋdà Yesudeᵋwa aa ze gbāa, aaiᵋ Lua náaike, an lé iᵋ doᵋ, aa nízi busakᵋe, aai zᵋble Luaḗ lá Yesu Kilisi a zé ðᵋnéwa (1.27-2.18). Wā Yesu Kilisi kua ní aà zío yā'ò le pᵋ Yesudeᵋ ì si guu (2.6-11). Epafᵋdi pᵋ Filipideᵋ aà zì ní gbaᵋ Pᵋluḗ ní Timᵋteeo tò leᵋdoᵋ pᵋ Pᵋlu vī ní Filipideᵋ lé deᵋdeḗ (2.19-30).

Bee gbea Pᵋlu òné aa laaika gbé pᵋ aale baonakpa a zéwaoᵋzi. A òné aali a kea ke, aali deḗka aa yá pᵋ aale yá le. Aa gᵋ lán Yesu Kilisiwa (leḗ 3). Lápi mīde ní leᵋdaamáo ní sáaukpaao ní fᵋkpaamáᵋe.

Wí me lápie pᵋna lá, asa wā pᵋna yā'ò lápiu sea a daalekīi e a láakīiwaḗ. Pᵋna ì bᵋ Kilisi náaikea kīiḗ. N ye ñyᵋ pᵋnapi vī sᵋa?

Pᵋlu wabikea Filipideᵋne

¹ Ma Pᵋlu ní Timᵋteeo, wá Kilisi Yesu zᵋᵋblenaᵋ wámḗ wa láe bee kè Lua gbé pᵋ kú Filipi* naa Kilisi Yesuwaᵋne ní ní gbēzᵋᵋᵋ ní ní ðᵋnledeᵋ.

² Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbēkekeḗ, aai á gba aafia.

³ Gᵋᵋ pᵋ á yá ðᵋmagu píi, miᵋ ma Lua sáaukpaḗ.

⁴ Ma wabikea guu píi miᵋ wabikeḗ ápii ní pᵋnao,

⁵ ké á ᵋ kumaᵋ baonakpaa guu za gᵋᵋ pᵋ á mà e ní a gbāo yái.

⁶ Má dᵋ sásā, lá Lua zī maa dàale á guu, aᵋ ke, i a midḗ Kilisi Yesu mózī.

⁷ A maa ké máᵋ á yá kūa ápii màa, asa á yá ᵋ ma sᵋwa. Ma daakpeun nò, ma zea ní baonapio a síana bᵋa yáin nò, ápii á ᵋ ku zī pᵋ Lua dàmeḗ a gbēkeu guu.

⁸ Mále á bekeḗ ápii, lá má kú Kilisi Yesu sᵋ guuwa. Lua mé ma seelade ũ.

⁹ Mi wabikeḗ á yeakᵋi àᵋ káfi àᵋ gé dᵋa ní wékeḗa wásawasao guu,

¹⁰ ké à e yá pᵋ maa àᵋ ke dᵋ, ìᵋ ku nᵋsedoᵋdeᵋ ũ táaesai Kilisi mózī.†

¹¹ Beewa maakea pᵋ Yesu Kilisi ì mᵋᵋné a líála, wí Lua tᵋᵋ, wí aà sáaukpa.

Kilisi mé Pᵋlu wēni ũ

¹² Gbḗᵋ, má ye àᵋ dᵋ ké yá pᵋ ma le tekpa baona gea aeue,

¹³ ᵋ sosa kibedᵋanaᵋ píi ní gbé kīniᵋ dᵋ ké Kilisi yái wā ma dai kpéu.‡

¹⁴ Ma daakpeu yái wá gbé dasideᵋ Dii náaikeḗ de yāala, ᵋ an sᵋdilea káfi, aale Lua yā'ò gbéᵋne vīasai.

* 1:1 Zin 16.12 † 1:10 1Kln 1.8 ‡ 1:13 Zin 28.30

15 Sɪanae, an gb̃eɔ ɪ Kilisi yá waasoke denla ní wɛɔbak̃ɛo yáie, gb̃eɔ s̃ó ní ñɔsem̃aao.

16 Gb̃é beeɔ ɪ ke ní yeamazioe, asa aa d̃ó ké zea ní Yesu baokpaaɔ yáí ma yeɔ kpéu la.

17 Wɛɔɔndepio s̃ó aal Kilisi yá waasoke denlaweela yáie, i ke ní ñɔsepuaɔ no. Aale e wàle ma kua kpéu taasi káfim̃eɛe.

18 Yáe yá? M̃ɔafili guun nó, s̃ana guun nó, apii lé, wàle Kilisi yá waasokee. Ma p̃ɔ na ní beeo, mé ma p̃ɔ a ea ke na lo,

19 asa má d̃ó ké wabi p̃ó ále kem̃eɛ ní Yesu Kilisi Nis̃ina d̃onleɔ a to mà b̃o.

20 Ma wé d̃oi mé má a náai ví maamaa, ké wí a ma k̃u yáe guuo. Asa máɔ Kilisi t̃ɔb̃o ma kuau ní s̃óo dil̃ea g̃ɔɔpiĩe, at̃esa tia, má kún nó, ma gan nó.

21 Asa Kilisi yáí má k̃uí, mé ga dem̃eɛ ài ũ.

22 Ama tó má k̃ú w̃eni guu, bee dem̃eɛ z̃í àide ũ. Má d̃ó lá má seɔ,

23 má k̃ú plaplae. Má ye ta mà k̃ú ní Kilisio, we maam̃eɛ de lak̃ia z̃àz̃a.

24 Ama à k̃ù mà k̃u w̃eni guu á yáie.

25 Bee f̃ea vío. Má d̃ó ké má g̃ó mà k̃uáño ápii, ké à e gé ae ní p̃ɔnao luanaaika guu.

26 Beewa g̃ɔɔ p̃ó má ea m̃ɔ á gwai, á á naa Kilisi Yesuwa íand̃aa zé e maamaa ma yáí.

27 Apii lé, tó ma m̃ɔ á gwai ge mi m̃ɔon nó, à tó á kua kpaaí ní Kilisi baona yáó, ké tó mále á bao ma, mà ma á zea gíũgíũ ní leɔoũ, ále d̃eeka ní ñɔsem̃endoo baonapi zé yáí.

28 Asu tó á ib̃eɔ yáe iw̃aa ká á p̃ɔao. Bee aɔ dené seela ũ ké aa mip̃è kaalewa, ápio s̃ó b̃oa maa. Bee b̃ò Lua kíie.

29 Asa Lua á gbá zé à taasike Kilisie, i ke aà náaika ado no.

30 D̃eɛ p̃ó á è mále ká ỹaa^S mé á mà mále ká e tia, á k̃ú d̃eɛ doupi guu.

2

Ziabusaa

1 Lá á naa Kilisiwa káfia víe, lá aà yeaázi lé tékpaágu, lá á lé doũ ní aà Nis̃inao, lá á k̃ó w̃ena ví ní s̃osobio,

2 à làasoo doũ ke, á yeak̃oi lo doũ leɔoũdeɔ ũ, p̃ɔeãdoũdeɔ ũ. Bee a ma p̃ɔ ke na à ke zài.

3 Asu yáe ke denla ge ỹòk̃ea yáio. Ziabusaa guu àli k̃ó da gb̃ia de áz̃iala.

4 Gb̃e su làasooke az̃ia m̃endo yáwao, aà gb̃ep̃aleɔ p̃ó ke lo.

5 Aɔ ñɔse p̃ó Kilisi Yesu ví ví s̃ó.

6 Aà lua'ia, i gb̃aa'e a s̃aaa ní Luaokewao,

7 ɔ à az̃ia gwea t̃ò à z̃òke s̃è,

à g̃ò gb̃enaz̃ina ũ à gb̃enaz̃inke s̃è.

8 A az̃ia bùsa à mis̃iile e à g̃è g̃àò,

e gaa lip̃aak̃ɔawa se.

9 Ayám̃eto Lua aà s̃è les̃í,

à tó p̃ó de tó píila kp̃àè,

10 ké tó wà Yesu tó s̃í,

gb̃épii a k̃ulé* luabe ní t̃oɔleɔ ní t̃oɔle z̃ieɔ,

11 gb̃épii i o Yesu Kilisi mé Dii ũ

Mae Lua tɔbɔa yáí.

¹² Bee yáí ma gbé yenzideɔ, lá i ma yāma gɔɔ pɔ má kúanɔ, atēsa lá má kúanɔ tiao, à á bɔa maa lɛpapa ní viakɛa Luaɛo ní lualuao.

¹³ Asa Lua mé lé zíkɛ á guu, àlɛ á gba a pɔɛákeɛa ní á kɛa zéo.

¹⁴ A yápii kɛ yákütē ní zɔao sai,

¹⁵ ké à gɔ̄ taaesai yāesaideɔ ũ, Lua né sāasaiɔ ũ gbāgbē sāsāa dɔɔsaiɔ guu.† A gupuné dúniau lán saanaɔwa,

¹⁶ Ío wēni yá kūa, ké mà e íanadā á yá musu Kilisi mózì. Tó álɛ kɛ màa, mi bà pā lɛo, mi zíkɛ pāo.

¹⁷ Baa tó ma au a tólɛ á luanaaikɛa sa'o'i ũ, ma pɔ na, mé mále pɔnakɛáno ápii.

¹⁸ Apiɔ sɔ̄ à pɔnakɛ màa, wí kɛ sānu.

Timɔtee ní Epafɔdio

¹⁹ N Dii Yesu báaaɔ má ye mà Timɔtee zíwá tia, ké mà e á bao ma, ma sɔ̄ i níni.

²⁰ Gbé pɔ wá làasoo doŭ á yáɔ dɔ aà sɔ̄wa síana kuo, aà bàasio.

²¹ Gbépii zía yá mé ì dɔaaè, i kɛ Yesu Kilisi yá no.

²² A dɔ̄ lá Timɔtee náai ví, à zíkèmanɔ baona yá musu lá né ì zíkɛ ní a maeowa.

²³ Tó má a zɛa dɔ̄ súsú, má ye mà aà zíwá gɔ̄ɔ.

²⁴ N Dii báaaɔ mále e má mɔ̄ á gwai tia mazía.

²⁵ Wá gbēdo Epafɔdi, ma zíkɛndeeɛ, mé ma zígɔ̄ dee pɔ a aà zì dɔimale ní pɔ pɔ mále a nidɛɔ, má è a maa mà aà gbaewáɛ.

²⁶ Alɛ á bɛɛke ápii mé aà pɔ yá, ké a aà gyákeɛa bao mà yáí.

²⁷ A gyákè síana e à ká gaa, ō Lua aà wēnagwà. I kɛ aàpi ado no, ní mapioɛ b, ké ma pɔsia su zɔɔkūo yáí.

²⁸ Ayāmeto mále kɛ kpakpa mà aà gbaewá, ké à wesikòlɛ, á pɔ i kɛ na, ma nòsɛ i níni.

²⁹ A gbāakpaaàzi ní pɔna zɔɔo naa Diiwa guu. A gbé bee taa kpɛla.

³⁰ A gò lɛɛ aà ga Kilisi zì yáíɛ. A gí a wēnii, ké à e dɔnɛ pɔ á fɔ̄ kɛmɛɛo kɛmɛɛ yáí.

3

Kilisi dɔ̄a

¹ Ma gbéɔ, yá pɔ gòn kɛ: A tó á pɔ à na Diiwa. Yā doŭ ɛa oaé zì'ũmanɔɔ, mé a de á aafia ũ.

² A laaika gbēnazin àwalewanaɔzi. A laaika vāikena pɔ aal ní taitaipiozi!*

³ Wá gbé pɔ wi Lua sísi ní aà Nisína gbāao, wí íanadā Kilisi Yesu guu, mé wiliɔ wázía yá náai víoɔ, wámɛ wá tɔ̄zɔn síandɛɔ ũ.

⁴ Mapi, má zɛví màɔ mazía náaikɛ. Tó gbé lé e á azía náai ví, má ví dɛaála.

⁵ Ma tɔ̄zò ma gɔɔ swaaɔde zíɛ. Isailin ma ũ ia guu, Bēyāmɛɛ bui, Ebelu bui zálala.† Mɔ̄izi ikoyā musu má kú Falisiɔ gāli guu.‡

⁶ Má áiavi, ma íadà Yesudeɔwa.§ Yākɛa a zéwa Mɔ̄izi ikoyā guu gbēɛ i fɔ̄ ma tàae èo.

† 2:15 Iko 32.5 * 3:2 Gal 6.12-13 † 3:5 Lom 11.1 ‡ 3:5 Zln 23.6 § 3:6 Zln 8.3

7 Ama yá pò má kúà ài ù yāa beeᵒ gᵒmεε yá àisai ù tia Kilisi yáí.

8 Azaiasa ma yápii dīle àisai ma Dii Kilisi Yesu dōa pò de a píia yáí. Kilisipi yáí ma kpà yápiiizi bīsa ù, ké màᵒ aà vī,

9 míᵒ naawà, mà e màᵒ na ní Luao Kilisipi náaikea yáí. Asa Lua lí tó yá bᵒrᵒnᵒ na ikoyādaa yáí no, í to yá bᵒrᵒnᵒ na Kilisi náaikea yáíe.

10 Yá pò má yei mé de mà Kilisi dō ní gbāa pò à bᵒᵒᵒ gauo, mí taasikeaàᵒ, mí gᵒ laaàwa aà ga guu

11 mí gbasa gᵒ gàᵒ ù.

Pò pò níle yá lea

12 I ké má lè má kù à pèea no, mále yáe ké mà yá pò Kilisi Yesu ma si a pò ù yáí sí ma pò ù.

13 Gbᵒᵒ, mi e má sī gīao. Yá mēndo mále ké, mi nᵒnᵒ pò pò kú ma aεᵒi, pò pò kú ma kpeᵒ láasookesai.

14 Mále pò pò ma wé dᵒi ya mà ài pò Lua wá sisiwà musu e naa Kilisi Yesuwa guu.

15 Wá gbᵒ kàsaàᵒ wàᵒ láasoo bee vī. Tó á láasoo pāle vī, Lua a á wé kéé yá bee musu.

16 Apii lé, lá wá kua kà a léu, wá gé ae zé doupi guu.

17 Gbᵒᵒ, à ma kea ke* lá wa a taa kèé, í wéte gbᵒ pò an kua kpàaíᵒzi.

18 Míᵒ oé yāa mᵒmᵒᵒ, mé ma εa mále oé tia lᵒ ní wé'io, gbᵒᵒ ku dasi, an yákea tò aa de Kilisi gaa líwa ibεεᵒ ù.

19 Aa mipè kaalewa, an gbεε mé ní dii ù, wíyā mé ní íandāᵒ ù, dúnia yá an láasoo íᵒ kuwà.

20 Wápiᵒ sᵒ, luabe gbᵒᵒn wá ù, wá wé dᵒ Suabana pò a bᵒ wezi, ᵒn Dii Yesu Kilisi ù.

21 A wá mè gbāasaiᵒ li lá a mè gawidewa ní a gbāa pò a fᵒ to pᵒpii misiileεᵒ.

4

Lēdaama

1 Ayāmeto ma gbᵒ yenzideᵒ, á gbᵒ pò mále á beεke á de ma íandāᵒ pò mi pᵒnakeᵒ ùᵒ, àᵒ zea gíūgiū naa Diiwa guu màa.

2 Ma awakpà εvᵒdie ní Sentisio aàᵒ ledou vī naa Diiwa guu.

3 Mpi sᵒ ma zikēndee náaide, ma wabikēma, dᵒ nᵒεpiε, asa aa taasikēmanᵒ baonakpaa guu ní Kelemao ní ma zikēndeeᵒ. An tó kú àizāna taalau.*

4 A tó á pᵒ àᵒ na Diiwa gᵒᵒpii. Má òé lᵒ, à tó á pᵒ àᵒ nawà.

5 A ázia busa gbᵒpiie. Dii kái.

6 Asuli yāe kākεᵒ.† Yápii guu à wabike Luawa, í yāgbewà, í aà sáaukpa, í á yá'ᵒmaᵒ oè,

7 Lua í á nᵒse ní á láasooᵒ daé dou naa Kilisi Yesuwa guu. Nᵒsedaadoupi kè zài, a de gbᵒnazina dōaa.

8 Gbᵒᵒ, yá pò gᵒᵒn ke: Yá pò síana vī mé a gbia, yá pò zεvī mé a gbāsi vīᵒ, yá pò na mé a báaa vī, yá pò maa mé wí a sáaukpa, áli láasooke yá beeᵒwa.

9 Yá pò má dàdaé á sí, yá pò á màa mé á èa, à yá beeᵒ ke, Lua Aafiade íᵒ kúánᵒ.

* 3:17 1Kln 4.16, 11.1   * 4:3 Bᵒa 32.32-33, Sou 69.28, Dan 12.1, Zia 3.5   † 4:6 Mat 6.25

Pɔlu Filipide sɔaukpaa

¹⁰ Ma pɔ na Diiwa à kè zài, asa á làasoo èa sùà sa. A ma yádaa yāa fá, zé i eo.

¹¹ Mi o màa ké málε taasike yáí no, asa má dàda baa lá a de píi, ma kua kamague.

¹² Má taasi dɔ mé má nama dɔ. Gɔɔpii gupiiu kãa ge nɔana, pɔdinzi ge pókēsãma, a yãe vīmεε bo.

¹³ Má yápii fɔ naa Kilisi pɔ í ma gba gbãawa.

¹⁴ N beeo ké á bàa kú ní ma taasikεao, a yãmaakè.

¹⁵ Filipide, á dɔ áziawa, ma baonakpaaé káau guu ma bɔa á Masedoni búsuu, Yesu gálie ɔ kú ní dɔamaleoo, á bàasio.

¹⁶ Baa gɔɔ pɔ má kú Tesaloni,‡ a pɔ pɔ málε a nideɔ kpàsãmεε de gën doa. §

¹⁷ I ke gba málε wεεleɔ, á ài káfia Lua kíi málε wεεle.

¹⁸ Ma pɔ pɔ á kpàsãmεε è, à pà e à dĩa. Epafɔdi á gbaɔ kpàa, pɔ m̀a sa. A de sa'obɔ pɔ a gí na Luaε* í kaaàgu à si ũ.

¹⁹ Ma Lua a pɔ pɔ á a ni vī kpáwá píi naa Kilisi Yesuwa guu a àizeε gawide léu.

²⁰ Wàɔ wá Lua wá Mae tɔbɔ gɔɔpii! Ami.

²¹ A fɔkpa Lua gbéɔwa píi naa Kilisi Yesuwa. Ma Yesude dee pɔ wá sãnuɔ fɔkpàwá.

²² Lua gbéɔ fɔkpàwá nípii, atēsa an gbé pɔ kú Sezaa beɔ.

²³ Dii Yesu Kilisi gbēkekeé á nisīnau.

Kɔɓsideɔ

Yá pɔ́ kú láε bee guu

Kɔɓsi de Tuukii b̄usu w̄éle m̄endo ũε. A ku Efese gukpe oi kiloo òaa do taawa. Pɔlu iwa Kɔɓsi gb̄ε Epafa mé ḡè ní baona yáó we séia (1.7, 4.12).

Pɔlu de dakpeuna ũ (4.3, 10, 18) Loma, ɔ Epafa mò a òè Kɔɓsideɔ lé swādo yá d̄òsaizi. Waasokenaε lé e tó gb̄é ye Lua d̄ɔ, i a suaba, sema wá kúle p̄ɔne, wi t̄ɔz̄ɔ, wi bleε t̄é. Bao íi bee maà gb̄ea ḡɔɔ Pɔlu lak̄ε Kɔɓsi Yesudeɔne à mè Yesu Kilisi náaikea mé í gb̄é suaba ado. A lápi d̄i Tisiki ní Onεziũε.

Fɔkpaamá ní Lua sáaukpaao gb̄ea (1.1-14) Pɔlu Kilisi kíake òɔw̄ε. A de p̄ɔpiia, baa nis̄n gb̄aaɔ, ɔme a ḡáli mi ũ (1.15-2.3). Bee gb̄ea Pɔlu ní gbá laai εyā pɔ́ aa k̄ũa yá musu (2.4-25). A yādáné w̄eni dafu pɔ́ wá v̄i naa Yesu Kilisiwa musu, Yesudeɔ kua ní k̄ɔo yá, uadeɔ kua ní k̄ɔo yá ní wá kua Yesudesaideɔ guu yáó (3.1-4.6).

Lá midεkii Pɔlu fɔkpa gb̄éɔwa (4.7-18).

Anabi εgenaɔ í mó ní yáó dasi. Ampii aai to Yesudeɔ p̄aale zé maεε, aali Yesu náaike a zéwao. Bee yá mé tó Kɔɓsideɔ lá gb̄aakpa Kilisi dea p̄ɔpiila yáwa. ɔme í Ibiisi ba polo gb̄éwa à aà bɔ zɔbleu ado.

Sáaukpaá ní wabikeao

¹ Mámema Kilisi Yesu zina Pɔlu lá Lua yeiwa ní wá gb̄é Timoteo, wa láε bee k̄é

² wá gb̄é náaide pɔ́ an kua adoa naa Kilisiwa Kɔɓsiɔne. Lua wá Mae gb̄εkekeé, i á gba aafia.

³ Gɔɔpii wá wabikea guu wiɔ Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa,

⁴ asa wa á Kilisi Yesu náaikea bao mà ní á yea wá gb̄éɔzio pii,

⁵ ké á wé dɔ pɔ́ pɔ́ dilεá luabei yái. A yá stande mà yāa baona pɔ́ wa kp̄áε guu.

⁶ Baonapi lé ne'í, àle ɔta d̄únia guu pii, lá a k̄é á guu za gɔɔ pɔ́ á mà mé á Lua gb̄εke sáasā d̄ɔwa.

⁷ Epafa wá zikendeε yenzide mé yápi dàé wá ḡεε ũ. Kilisi zikennáaideε,

⁸ ɔme yeak̄i pɔ́ Lua Nis̄na á káwā òw̄εε.

⁹ A yái tò za gɔɔ pɔ́ wa á bao mà, wiɔ wabikeé Luawa láasai, aà to à a p̄εá d̄ɔ wásawasa, aà Nis̄na i á gba ɔno ní wez̄εo pii,

¹⁰ ké à ku lá Dii yeiwa, á yá pii i kaaagu. Beewa á yāmaa pii kea àɔ ɔta, á Lua d̄ɔa ió káfí,

¹¹ í gb̄aa yápii guu aà gb̄aa gawide léu, ké à yápii f̄ɔ ní menao ní p̄ɔnao,

¹² í Mae Lua sáaukpa, asa à wá ká baa pɔ́ a dilε a gb̄éɔne a gupuauiwa.

¹³ A wá bó gusia ikou, à wá kpá a Né m̄endona yenzide kpalau.

¹⁴ Aà sabai wa ḡɔ w̄éε ũ, wá duuna k̄éwá.*

Kilisi dea p̄ɔpiia

¹⁵ Kilisiá Lua pɔ́ w̄ili e ní wéoo taεε, ɔme yoa ũ Lua p̄ɔkeao guu pii.

* 1:14 Efe 1.7

16 A pópíi kè musu ní tɔɔleo,
póp wí eó ní póp wíli eoo,
kpalablenao ge diio
ge gbāadeo ge ikodeon nò.

Pópíi bò aà kíe,
mé aa ku aà póp úe.†

17 A ku pópíi áa,
pópíi kú aà sabaie.

18 Ǿme a gálide póp de aà me ũo mi ũ.

Ǿme dàalena ũ, gábo s'íia ũ,
ké aà gō pópíi d̄oana ũ.‡

19 Asa à kà Luagu,
Ǿ a tò a kea píi pèewà.

20 A tò pópíi keano na aà sabai,
póp kú tɔɔleo ge musuon nò.

Aà au póp b̀le lipāakōawa
mé mò ní aafiapio.

21 Apio s̄ó á kēa Luawa yāa. Aà ibeeton á ũ á lāasoo ní á vāikeao yái,

22 Ǿ Lua tò a keano na Kilisi gaa a gbēnazinke me guu yái sa, ké à á
kpán'aekē gbāsisai, sāasai, tàaesai,

23 tó á zea gbāa á luanaaika guu deesai giūgiū, mé i kē zia'ea yá póp á
kūa baona póp á mà guuwao. Wà baonapi kpà gbé póp Lua kè z̄íle laone píie,
mé mapi ma Pòlu ma gō a kpna ũ.

Pòlu z̄íke Yesudeone

24 Tiasa mále pónake ní taasi póp mále ke á yáio. Ia póp wa dà Kilisiwa, mále
a póp póp gō ma ma mewa mà b̀lei aà gálide póp de aà me ũo yái.

25 Lua z̄idámee, Ǿ ma gō gálidepio d̄onlede ũ. Ma aà yá'òé, à pèewà.

26 Asiiyā póp ulea gbéone za as̄nizi zadō Lua i d̄unia káleo Ǿme b̀ Lua
gbéone gupuaui sa.

27 Lua ye aa dō lá asiiyāpi gbia z̄ō á buipāleone. Asiiyin ke: Kilisi kú á
guu, Ǿ á wé d̄o gawii.

28 Aà yá waaso wi ke gbépiie, wi lēdaomá, wi yādaò gbépiie ní Ǿno píio,
ké wà gbépii kpán'aekē naa Kilisiwa wásawasa.

29 A yái tò mi z̄íke, mi dēeka ní aà gbāa póp lé z̄íke ma guu maamao.

2

1 Má ye àò dēe z̄ō póp mále káé d̄o, apio ní Laodisideo ní gbé póp wi wesikōleo
pii,

2 ké aa e ní s̄odile, aa nakōwa aa yekōi, mé wezē guu aaiio Lua asiiyā póp de
Kilisi ũ d̄o wásawasa, aai a ài z̄ō e.

3 Aà guu Ǿno ní d̄ōao àizee píi uleau.

4 Mále bee oé, ké gbēe su á s̄ásá ní lēnaoo.

5 Baa tó má kúán̄o, ma lāasoo ku, má è ále yāke a zéwa, mé á Kilisi
náaike gbāa, Ǿ ma pò kēna.

Pópíi pèeamá naa Kilisiwa guu

6 Lá a Kilisi Yesu s̄í á Dii ũ, àò naawà màa,

7 á zína ìo pélea àà guu, í zedou, ìo gbāa àà náaikea guu lá wa dàéwa, ìo Lua sáaukpa maamaa.

8 A laaika ké gbēe su dōa gbāa kásaé à á sásá ní gbēnazína felekaa òno pā giioo. Yá beeo ì bō felekaa pō pō wī misiilenéó kíi, Kilisi kíi no.*

9 Asa luakea píi pèewá àà gbēnazínke guu.

10 Naa gbé pō de gbāa píi ní iko píio mide ūpiwa, apii pèewá.

11 Naawá a t̄z̄ò bōa á dàau ū. I ke t̄z̄ pō wī z̄ó ní òo no, pō Kilisi ì z̄óné.

12 Asa da'ilekea guu wà á víàànó† mé a vuaànó, ké a gbāa pō Lua àà fēle b̄òò gau náaikè yái.

13 A de gēo ū yāa Luae á tàaeo ní á luanaaikesaio yái,‡ ō Lua á gbá wēni dafu ní Kilisio s̄anu, à s̄uuukèwanó ní wá tàaeo píi.

14 Lua wá tàae taala pō wá dá yáu bādè, a se pà lipākōawa.

15 Kilisi gaa líwa báa b̄ò diiò ní gbāadeola, à b̄òrínó gupuaú à ní kpán'aeke z̄ìz̄ò ū.

16 Ayāmeto ásu to gbēe yādilé poblea ge imia ge dikpe ge m̄ob̄oa dafu ge ḡob̄oa yá musuo.§

17 Yá beeo píiá yá pō wá mè a m̄o taae, Kilisi mé a s̄lana ū sa.

18 Asu to gbé pō ì giye gbéowa aa nízi busa, aa wabike ní malaikao kèse kūao á b̄ob̄'osio. Wépungu'ea yá mé ìo gbāa gbé bee taee, ō ì fan gii dá a dúnia láasoo yá musu.

19 A p̄ea Kilisi pō de mi ūwao. Naawá guu m̄egu píi ì k̄'eu, aa nakōwa kí z̄í sabai, ìo gbā lá Lua ye à gbāwa.*

20 Lá a ga ní Kilisio felekaa pō pō wī misiilenéó yá musu, b̄óyái ì yādilene ma lán dúnia gbéowai?

21 Wī me n̄su ké na n̄ z̄íó, n̄su ké ieo, n̄su okā kéwao.

22 Pō beeo píi ì láa an m̄oakea guue. Gbēnazína yādane ō wa tei we.

23 Ōno t̄ó mé d̄o yá beewa. Wale lousisiyá kakané ní z̄iabusao ní ìadaanz̄iawao. N beeo aali kpá wá dàaeo.

3

Kua wēni dafu guu

1 Lá a vu ní Kilisio, à to luabe yá d̄oaaé, asa we Kilisi z̄óleau Lua oplaai.*

2 A tó á láasoo àò ku luabe yápiowa, asu àò ku dúnia pówao.

3 Asa a ga, á wēni ulea ní Kilisio Lua guu.

4 Lá Kilisi de á wēni ū, tó à b̄ò gupuaú, ápió s̄ó á b̄oànó ní gawio sa.

5 A yái tò à dúnia yá pō kú á n̄se guu de: Káaluakaa, d̄ó'e'i, m̄efelea, vāi n̄idea ní biikeao. Pō pō gbé lé a biike ḡò àà dii ūe.

6 Yá beeo yái Lua a p̄okūmab̄ob̄o a yāmansaiowa.

7 Ápió s̄ó á kú a guu yāa, à d̄oaaé.

8 A okpa yáe beeo ì sa: P̄okūma, kp̄ēne, n̄sepās̄i, gb̄és̄s̄oá ní wisaiyá'oaó.

9 Asu etok̄ōeo, asa a á dàa zi ní a yákeao b̄òála,

10 a a dafu pō ì á lile gbé dafu ū dà, ké à ḡó lán Lua pō á ké dafuwaé,† ì á à d̄ó.

11 Kua màa Yudaó ní buipaleo dodo k̄ōeo, ge t̄z̄ōnao ní gyaf̄odeo, ge gus̄odeo, ge lad̄onsaió, ge z̄oo ní w̄éeo. Kilisi mé ní ū nípii, a kú ní guu nípii.

* 2:8 Gal 4.3, 9 † 2:12 Lom 6.4 ‡ 2:13 Efe 2.1-5 § 2:16 Lom 14.1-6 * 2:19 Efe 4.16 * 3:1 Sou 110.1 † 3:10 Daa 1.26, Efe 4.22-24

¹² Ayámeto, lá Lua á sé a gbé yenzideo ũ, yá pò de à dan ke: Wēnadōane, gbēke, zīabusaa, nòsenie ní mēnao.‡

¹³ A kō fō. Tó yáe sù gē á zānguo, à sùuuke ní kōo. Lá Dii sùuukéáno, à ke ní kōo màa sō. §

¹⁴ Azaiaa ào yekōi, asa bee í mó ní ledou yakelesao.

¹⁵ A to aafia pò Kilisi í ní gba yá dōaaé á sō guu, asa kua ní kōo aafia Lua á sisiwà mēdoũdeō ũ. Aō Lua sáaukpa.

¹⁶ A to Kilisi yá zōlekli e á nòseu maamaa, í yādakōe, í ledakōwa ní ōno pīio. Lua sáaukpa guu à lesiè á sō guu ní soto ní táasileao ní le pò aà Nisina í daéo.

¹⁷ Yá pò ále ke ge ále o pii, à ke ní Dii Yesu tóo, í Mae Lua sáaukpa ní aà gbāao.*

Lua gbé kua

¹⁸ Nōeō, á baade lí misiile á zāe.† Māa à kù àli ke naa Diiwa guu.

¹⁹ Gōeō, á baade lío ye a nazi.‡ Asu ào pāsínnoo.

²⁰ Néō, à á de ní á dao yāma yápii guu, asa bee mé í ka Diigu. §

²¹ Maeō, ásuli á néo pò fēle à ní kúsu kwéo.*

²² Zōō, à á dúnia dii yāma yápii guu. Asu zī ōkunweiana kenéo. A zikēné ní nòsemendoo Dii víakenao ũ.

²³ Yá pò ále ke pii, àli ke ní nòsemendoo, lá Dii ále keèwa, i ke gbēnazina no.

²⁴ Aō dō ké Dii a fiaboé àizāna ũ. Dii Kilisi ále zōbleè.

²⁵ Vāikena a a vāi gbē'e. Lua lí gbēe zāboo.†

4

¹ Diiō, à á zōō gwa a dōwa sūsu. Aō dō ké ápio sō á Dii ví musu.*

² A ázia kpa wabikea Luawawa, í itēkēò ní aà sáaukpaao.

³ A wabikewāwēe lo, aà zewēwēe wà a yá waasoke, wí Kilisi asiiyā'òné. A yáí wà ma dai kpéu.

⁴ A wabikemēe mà yápi o wásawasa lá à kù mà owa.

⁵ Aō ázia kūa dō Yesusaideō guu ní ōnoo. Ali yá pò Lua a zebòe ke.†

⁶ A tó á legbē'i ào na, lo káfia ví, lo yāwea baadewa dō.

Lēzaama

⁷ Wá gbé yenzide Tisiki, ma dōnlēde zikēndee náaide Dii zī guu, a ma baokpaé pii.

⁸ Bee yáí mále aà ziwá, aà wá kua oé, á nòse i níni.‡

⁹ A gbēdo Ōnezii, § wá gbé náaide yenzide lé mōaàno. Aa lakii yáō oé pii.

¹⁰ Alisaka pò wá sānu kpéu fōkpawá ní Baanaba dāuna Maakuo. Wá Maaku yā'òé kò. Tó à kà á kíi, à gbāakpaaazi.

¹¹ Yesu pò wí mē Yusitu fōkpawá lo. Yuda pò wále kpala pò bō Lua kíi zī ke sānuo lén we. Aa ma nòse níni.

¹² A gbēdo Epafa,* Kilisi Yesu zōblena fōkpawá. lo dēeka ní wabikeaéo gōōpii, ké á e ze gbāa, í kásaakū, Lua pōeá i pēewá wásawasa.

¹³ Má ò ále zikēé maamaa á ní Laodisideō ní Ielapōlideō.

¹⁴ Wá lòotoo yenzide Luku ní Demasio fōkpawá.

‡ 3:12 Efe 4.2 § 3:13 Efe 4.32 * 3:17 Efe 5.19-20 † 3:18 Efe 5.22, 1Pie 3.1 ‡ 3:19 Efe 5.25, 1Pie 3.7 § 3:20 Efe 6.1 * 3:21 Efe 6.4 † 3:25 Efe 6.5-8 * 4:1 Efe 6.9 † 4:5 Efe 5.16 ‡ 4:8 Efe 6.21-22 § 4:9 Flm 10 * 4:12 Kls 1.7, Flm 23

¹⁵ A fɔkpa wá gbé pɔ kú Laodisiɔwa ní Nimfao ní gbé pɔ aai kɔ kãaa àà bεɔ.

¹⁶ Tó a láe bee kyokè, à kpa Laodisi gálideɔwa aa a kyoke, í ní pɔ kyoke sɔ.

¹⁷ A o Aasipue, àa laaidɔ Dii zɔ pɔ wa dàewa, i a mide.

¹⁸ Ma Pɔlu máme ma fɔkpaawáe bee kè ní mazɔa ɔo: Ma fɔkpáwá. A to ma kua kpéu yá àɔ dɔágu. Lua gbèkεkεé.

TESALONIDEɔ LA SEIA

Yá pɔ́ kú láε bee guuɔ

Tesalonía Masedoni bɔ́su wéleɗaε. A ku Gelesi bɔ́su saε, Lomadeɔ mé iko víwà. Pɔ́lu wélegea plaade guu à gè Filipi glaε, a gbèa Tesaloni. We à gáli dàaleu, āma i gɔɔplake weo, asa Yudaɔ bɔ́ aà kpe. Wà nàεwà aà bɔ́ Tesaloni. Ké à bɔ́ we à tà Belee (Zin 17.1-10). Gbezā gɔɔ pɔ́ a ku Kɔ́leni, ɔ́ aà íwa Timɔtee mɔ́ aà lè we, à Tesalonideɔ yá sèle síuε. ɔ́ Pɔ́lu a lá séíεe bee kè Tesalonideɔne.

Bao pɔ́ Pɔ́lu mà Tesaloni Yesudeɔ yá musu aà pɔ́ kè na. A Lua sáaukpà Tesaloni Yesudeɔ yákea pɔ́ lé gbéɔ da zéwa yá musu. Aà zíkεa we yá'oané gbεa à mè á εa mɔ́ wékpaleńzi (1.1-3.13). A leɗámá aa ze gbāa Dii guu, aa wεtā wàɔ gé aε ní Yesu yáo (4.13-5.11). A midεkíi à leɗàumá à fɔ́kpámá bɔ́. (5.12-28).

Pɔ́lu gɔɔgbεzāzī yáɔ bɔ́ɔlekè bɔ́. A òwēε wà gupu gbéɔne, wàɔ dɔ́ ké zíewa wáɔ kú ní Diio gɔɔpii (4.17).

Tesalonideɔ ze'ɔ́lané

1 Má Pɔ́lu ní Silivéεo ní Timɔteeo wámε wa láε bee kè Tesaloni* Yesude pɔ́ aa na Mae Lua ní Dii Yesu Kilisiowaɔne. Lua gbékekeé, i á gba aafia.

2 Wá wabíkεa guu á yá ɔ́ ðwágu gɔɔpii, wíɔ Lua sáaukpa á baade pii yá musu.

3 Ké i zíkε á luanaaíkεawa, mé á yea gbéíá yá'oa ní léo yá no, mé á wεɔ wá Dii Yesu Kilisizi seasai yáí, a yá ɔ́ ðwágu Lua wá Mae kùε.

4 Wá gbé Lua yenzideɔ, wá dɔ́ ké Lua á sé,

5 asa ké wa baonakpáé, wi mɔ́ ní yá'oaɔ adoo, wa mɔ́ ní Lua Nisína gbāaoε, yápi wá kú gbāa maamaε. A dɔ́ lá wá kuò á guu á aafia yáí,

6 ɔ́ a gɔ́ wápiɔ́ ní Diio dàɗanaɔ ũ. Taasi zɔ́ɔ guu a yápi sí ní pɔ́na pɔ́ Lua Nisína dàáguo,†

7 ɔ́ a ze'ɔ́ɔ Yesude pɔ́ kú Masedoni bɔ́suuɔne ní Gelesio bɔ́suo pii.

8 Dii yá bɔ́ á kíi, i ze Masedoni ní Gelesio adoo, á Yesu náaíkεa yá lígua pii, a baokpaa ví ɔ́.

9 Wále o lá wa ze'è á kíi, lá a bɔ́ dii εgenaa yáú a zè ní Luao, ɔ́ ále zɔ́ble Lua béε síandepie,

10 ále aà Né Yesu pɔ́ à aà bɔ́ gau dā e aà bɔ́ luabe, i mɔ́ wá sí pɔ́kúma pɔ́ Lua a bɔ́ɔmáwa.

2

Pɔ́lu zíkεa Tesaloni

1 Ma gbéɔ, á dɔ́ ázɔ́lawa ké wá ze'ea á kíi i ke pāo.

2 A dɔ́ lá wá íadawá, wa taasikè Filipi káau,* ɔ́ wá Lua tò wa sɔ́dile, wa baona pɔ́ bɔ́ aà kíi kpáé dēε ní dēεo.†

3 Wá naεawá de εε zé yá ũo. Wi ke láasoo vái ge á blea yáí no.

4 Lá Lua wá ká a baokpaa, màa wi kpáné, i ke gbénazína pɔ́εā wále wεleεo, sé Lua wá láasoo tàasikana pɔ́.

* 1:1 Zin 17.1 † 1:6 Zin 17.5-9 * 2:2 Zin 16.19-24 † 2:2 Zin 17.1-9

5 A dɔ́ ké wi yá nana o gbēeɔ, mé wi yāe ke ní mɔafilio b̄iikea yáio. Lua mé wá seelade ũ.

6 Wí sáau wēle gbēnazina kíio, ápiɔ ge gbēpáleɔ.

7 Baa ké wá a zé ví wà to à wá iko dɔ́ wá Kilisi zinake yáí, wá kēáno busēbusē, lá nɔe neade ì laaidɔ a nēwawae.

8 Ké wá yeázi maamaa yáí, wi zèdò wá baona pó b̀ò Lua kíi kpáé adoo, ní wázila kpaawáɔe ɔ, asa a gɔ́ wá gbé yenzideɔ ũe.

9 Ma gbéɔ, à tó wá zíkɛa ní taasio yá dɔ́águ. Gɔɔ pó wále bao pó b̀ò Lua kíipi kpáé, wíɔ zíkɛ fāane ní gwāasinao, ké wásu gɔ́ á gbēe aso ũo yáí.‡

10 Wá seeladeɔn á ũ, ní Luo ɔ, ké wá kú á Yesudeɔ guu a zéwa luayāmanaɔ ũ taaesai.

11 A dɔ́ wa yākè á baadee lá mae ì ke a néɔnɛwa.

12 Wa ledàwá, wa á ǹɔse ninié, wa naewá á kua ka gbé pó Lua ní kpá kpala gawide pó b̀ò a kíiuɔ kuawa.

13 Ké a Lua yá pó wá óepi mà, i dile gbēnazina pó ũo, á s̄í lá a dɛwa Lua yá s̄iande ũ. Ɔme lé zíkɛ á gbé pó ále aà náaikeɔ guu. Bee yá mé tò ɔ wíɔ Lua sáaukpa láasai.

14 Ma gbéɔ, á yá kè dou ní Lua gbé pó naa Kilisi Yesuwa Yudeɔ, asa ía dou pó Yudaɔ dāmá ɔ á b̀usudeɔ dàwá s̄s̄. §

15 Yudaɔ Dii Yesu dè ní ānabiɔ ɔ, mé aa wá yá.* An yá lí ká Luaguɔ, aa íbelesè ní gbépiio.

16 Aaí kpáwēe wá yá pó Lua ì gbé suabao o buipáleɔne. Maa duuna pó aaiɔ ke gɔɔpii ɔ diadi. Lua pókúma wí ní musu sa.

Pɔlu Timɔtee zia Tesaloni

17 Wápiɔ s̄s̄ ma gbéɔ, ké wa kēkɔwa gɔɔpla, wé mé gègè ní k̄ɔo, i ke s̄s̄ no. Wa á nidè maamaa, wa wā wá wesik̄ɔle.

18 Wá ye m̄ɔ á gwai ɔ. Mapi ma Pɔlu, ma mɔa zewēle de gēn do ge gēn plaa, ɔ Setāu zez̄wēe.

19 Tó wá Dii Yesu m̀, déme àɔ de gbé pó wá wé d̄ɔiɔ ũ ní wá pɔnakeɔɔo ní wá íandáɔɔo aà aci? Apiɔ bàasio,

20 asa áme á wá íandáɔo ní wá pɔnakeɔɔo ũ.

3

1 Ké wá f̄s̄ menake ɔo, wa zèdò wá gɔ́ Atení wátēe,*

2 wa wá gbé Timɔtee, wá Lua zikendee Kilisi baokpaa guu z̄íwá, ké aà á gba gbāa, í á ǹɔse ninié á luanaaika guu,

3 ké gili su gē á gbēegu íadamae bee musuo. A dɔ́ áziawa, ké Lua bee taa dilɛwēe.

4 Gɔɔ pó wá kú á kíi, wa d̄ɔaa wá óe wa m̀e wa gi íadaiwáɔ, ɔ à kè lá á d̄ɔwa m̀aa.

5 Ayāmeto lá má f̄s̄ menake ɔo, ma aà z̄í á luanaaika gwai. Gbēyɔna á ȳs̄, wá zíkè pā yà, wá d̄ɔo.

6 Ɔ Timɔtee s̀wá sa,† á luanaaika ní á yeawázio baokpawēe. A m̀e wá yá í ɔ d̄ɔágu ní láasoo maaɔ, mé ále wá b̄eke lá wále á b̄eekewa.

7 Ma gbéɔ, á luanaaika Ayāmeto wá ǹɔse ninié á yá musu wá íadama ní wá taasio píi guu.

8 Asa lá á zea giúgiũ naa Diiwa guu, wá me sù sa.

9 Wá f̄ Lua sáaukpa á yá musu. Wa wá Lua sáaukpa maamaa ní p̄ona z̄o p̄o wí ke aà ae á yáio.

10 Gwāasina ní fāaneo wio wabike Luawa maamaa, ké wá e wesikōle, wí p̄o p̄o kēsā á luanaikewa b̄oekéé.

11 Lua wá Mae ní wá Dii Yesuo zepoowēe wá e m̄o á gwai.

12 Dii á yeakōi ní á yea gbēpiizio káfíé, i liála lá wá yeáziwa,

13 á s̄o daa doũ gbāsísai, ío ku taaesaide ũ Lua wá Mae ae wá Dii Yesu moa ní a gbé p̄i goz̄i.

4

Kua lá Lua yeiwa

1 Yá p̄o ḡo ma gbé, á mà wá léu lá a maa á kua ka Luagu. A kú màa, ama wále wabikewá, wále awakpaé wá Dii Yesu guu, ào ku màa ào gé.

2 A yá p̄o wá diléé ní Dii Yesu t̄o d̄o.

3 A t̄o á kua ào adoa, í mikē gbāsíkewa, asa bee mé Lua p̄oē ũ.

4 A baade azia me kp̄ela, ào azia k̄ua d̄o gbāsísai,

5 i ke ní d̄e'ni nideao lán luayādōnsai p̄o aa aà d̄oowa no.

6 Yápi guu gbēe su a gbé taiinke ge à t̄aekēo, asa Dii mé a moaka gbé bee t̄aowa, lá wa doaa wá òé wa a lezawáwa.

7 Lua i wá sísi w̄o ku gbāsi guuo, sema wá kua ào adoa.

8 Ayāmeto gbé p̄o ḡi yá beei i ke gbēnazina à ḡio, Lua p̄o í a Nisina p̄o a kua adoa dawágu ō à ḡi.

9 Wá e yeakōi yā'oo, asa áziawa Lua yeakōi dàé.

10 A kú màa k̄o ní wá gbé p̄o kú Masedoni b̄usuo p̄i. Gbé, wa ledawá ào ku màa ào gé,

11 í zeweele ào ku yakelesai, í ma áziawa, í ázia z̄i ke lá wá dilééwa,

12 ké á yakea e ka Yesusaidegu, mé ásu ào s̄kpalēa gbēezio.

Dii moa

13 Gbé, wá ye ào síana d̄o gbé p̄o i'òo yá musu, ké á p̄o su ào sia lán gbé k̄ini p̄o aa zia'eowao yáí.

14 Lá wá sí Yesu ḡa à v̄u, màa lo Lua a t̄o gbé p̄o i'òo Yesu guuo ea moaàno s̄anu.

15 Yá p̄o wále oéé beea Dii yādanee. Wá gbé k̄ona p̄o w̄o ku e Dii m̄oz̄i, wá doaa i'onap̄iono.

16 Dii mé a b̄o luabe, i pila ní yādilenēo ní malaika gbēz̄o b̄o ní Lua k̄aae so, gbé p̄o ḡa naa Kilisiwao i vu séia,

17 a gbēa wá gbé k̄ona p̄o wá k̄u, wa wá séler̄ino s̄anu e luabepuanau dai Diile íana guu, w̄o kuaàno goz̄pii.*

18 Ayāmeto à k̄o n̄de níni ní yápio.

5

1 Gbé, a goo ge a zaa oaé zev̄io,

2 asa á d̄o s̄asā lá kp̄ái í mo gwá, màa aò de Dii moz̄o.*

3 T̄o gbé lé o wa aafia, wa ku doo, kaale a m̄omá k̄ando lá ne'iwāwā í mo nosindeewawae, aa b̄o.

* 4:17 1Kln 15.51-52 * 5:2 Mat 24.43-44, 2Pie 3.10

4 Apio sɔ gbɛ́ɔ, á kú gusiau ké gɔɔpi á le lán kpáiwao,
 5 asa gupua gbɛ́ɔn á ũ, fáane gbɛ́ɔn á ũ ápii. Gwãasina ge gusia gbɛ́ɔn wá ũo.

6 Ayãmeto wásuli i'o lán dãowao. Wà itêke, wíw kú ní laaio.

7 T'onaɔ ì i'o gwá, mé wēdenaɔ ì wēde ke gwá,

8 wápio sɔ, lá fáane gbɛ́ɔn wá ũ, wàw kú ní laaio, wí luanaaika ní yeakɔio da mò ula ũ, wí wedɔa zia'ea yáí kpá mò fùla ũ.†

9 Asa Lua i wá dile à pɔkũmabɔɔwáo. A wá dile à wá suaba ní wá Dii Yesu Kilisi gbãaoe.

10 Ɔme gà wá yáí ké wàw kuanɔ, wá bɛ́e ge wa i'òn nò.

11 Ayãmeto à ìedakɔwa, í kɔ gba gbãa, lá ále kewa.

Pɔlu yadilea Tesalonide ɔne

12 Gbɛ́ɔ, wa wabikewá, à bɛɛe dɔ gbɛ́e pɔ aai zíkɛ á guu, aa iko vɔwá an zíkɛa Dii guu, aale á dazewaɔne.

13 A ní kpɛla maamaa, íw yeñzi zɔ pɔ aale ke yáí. Aɔ na ní kɔo.

14 Gbɛ́ɔ, wa ìedawá à faasaideɔ dazewa, à gbɛ́e pɔ an kúsu kwéɔ gba sɔ, à laaidɔ gbãasaideɔwa, í menake ní gbɛ́pio.

15 A laaika á gbɛ́e suli vâi fiabo ní vâioo. A zeweele àw maakekɔe ní gbɛ́pio gɔɔpii.

16 Aɔ ku pɔna guu gɔɔpii.

17 Aɔ wabike Luawa láasai.

18 Aɔ Lua sáaukpa yá píi musu. Bee mé deé aà pɔeã ũ naa Kilisi Yesuwa.

19 Asuli kpá Lua Nisinaeɔ,

20 ásuli saka ãnabikeguo.

21 A yápii tàasika, íw a maa kũa,

22 í mikɛ vâi bui píiwa.

23 Lua aafiade to à ázɔa kpawa míwmiɔ, í á nisina ní á wɛnio ní á meo dɔáé aafia tàaesai e wá Dii Yesu Kilisi mɔzɔ.

24 Lua pɔ á sisi à á sé náai vɔ, a yápi keé.

25 Gbɛ́ɔ, à wabikewɛe.

26 A fɔkpa wá gbɛ́ɔwa píi ní Lua gbɛ́ɔ lépeakɔwao.

27 Ma naé Diizi à láe bee kyokené nípii.

28 Wá Dii Yesu Kilisi gbɛ́kekeé.

† 5:8 Isa 59.17, Efe 6.14-17

TESALONIDEɔ LA PLAADE

Yá pɔ́ kú láε bee guuɔ

Pɔlu yá pɔ́ á ò Tesalonideɔ lá sɛ́ia guu ò la ɔ, à Kilisi mɔa ní gawi zɔɔo òné. Yápi lé ɛ́ada Tesalonideɔwa. An gbɛ́eɔ lé e gɔɔpi kà k̀e (2.2), ɔ an gbɛ́eɔ lé gí zíkɛi, ɔ aa g̀ò ní gbɛ́one aso ũ, asa aale e gɔɔ gbɛzāpi kà káikái (3.6-12). Láε bee lé ní da zéwa an láasoo kpaanla keapi yá musu.

Pɔlu ná Lua sáaukpaawa Tesaloni Yesudeɔ yeakɔi yá musu, ɔ à wabikè Diiwa aà ní gba gbāa zí pɔ́ a nàné ní ɔzì yá musu (1.1-12). ɔ à Kilisi mɔa yá'òné. Bee a keo e gbé pɔ́ wí mɛé luayádansai à ge m̀ò. Tó aà gbāa dède, a to dúnia gbépii bɔ Lua yá kpe, aai íbelese ní Yesudeɔ (2.1-12). Vāi ɔdaa zāa yá musu, sema Yesudeɔ ze gbāa luanaaikɛa guu (2.13-3.5). A gbɛa Pɔlu ɛkà gbɛpāɔ yáwa, ké aasu wàò de gbɛ́e aso ũo (3.6-15). Lápi midɛkii à báaadāngu, à f̀kpámá (3.16-18).

Yādilaε bee lé wá gba laai: Gbé pɔ́ ye pɔe woaiio a pɔbleo (3.10). Wá Yesudeke guu wásuli pākpa yá pɔ́ kú wá kezio.

Yákpalekɛa Kilisi mɔgɔzì

¹ Ma Pɔlu ní Silivɛeɔ ní Timoteeɔ, wáme wa láε bee kè Tesaloni* Yesude pɔ́ aa ku Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio guuɔne.

² Mae Lua ní Dii Yesu Kilisio gbɛkekeé, aai á gba aafia.

³ Wá gbéɔ, a maa wàò Lua sáaukpa á yá musu gɔɔpiiε, lá a maawa, asa á luanaaikɛa lé zɔɔkú maamaa, mé á yeakɔi lé káfi.

⁴ A yáí tò wí íanadā á yá musu Lua gbéɔ k̀k̀k̀aaɔ guu, lá i ɛ́adama ní taasi píio f̀ ní menao ní luanaaikɛao.

⁵ Lua í yágɔgɔ ní gbéɔ a zéwae. Taasi pɔ́ ále ke kpala pɔ́ b̀ Lua k̀i yáí lé ɔbné ké a ka à gɛu.

⁶ Lua í yáke a zéwae. A gbé pɔ́ aale á wetāo wetā,

⁷ í á gbé pɔ́ wàle á wetāo gba íampakii ní wápiɔ. Tó Dii Yesu b̀ luabe, a m̀ó ní a malaika gbāo

⁸ ní tévuao, a m̀akaò luadōnsai pɔ́ aai wá Dii Yesupi bao sioɔwa.†

⁹ Kaale láasai ɔ Lua à flaboone. Aaɔ ku zà ní Diio ní aà gbāa gawideo.

¹⁰ Tó à m̀ gɔɔpi zí, a tɔbɔ a gbéɔ yá musu, aà náaikenapiɔ i aà maabo nípii. Aɔ kú ní guu, asa a yá pɔ́ wá óé síε.

¹¹ Ayámɛto wíɔ wabikéé wá Luawa gɔɔpii, aà tó á kua ka gbé pɔ́ à ní sisi à ní séɔ kuawa, i yāmaa pɔ́ a ze ní a keaɔ ní zí pɔ́ ále ke aà náaikeɛa guuɔ píi papaé ní a gbāo,

¹² Dii Yesu tó i bɔ á musu, á tó i bɔ aà musu wá Lua ní Dii Yesu Kilisipio gbɛkekeé yáí.

2

Luayádansai

¹ Wá gbéɔ, Yesu Kilisi mɔa ní wá káaaaaázio yá musu,* wa wabikèwá,

* 1:1 Zln 17.1 † 1:8 Isa 66.15-16 * 2:1 1Tes 4.15-17

2 ásu tó á pɔ ya àannɔ. Tó ànabi yãe ge waasoe ge taalae pɔ wà mè à b̀ wá k̀i mè Dii mɔgɔ kà k̀, ásu bílikɛ.

3 Ásu to gb̄e á sásá n̄ bee taao, asa gɔ bee a mɔ, sema bɔa Lua kpɛ ka gia, luayãdansaí pɔ mipè kaalewa b̀ gupuaú bàasio.

4 A íbelese n̄ pɔ pɔ w̄ n̄ dilɛ dii ũ n̄ pɔ pɔ w̄ k̀lɛnɛ p̄i, i azia se lesí deŋla, i ge z̄le Lua kp̄eu à azia dilɛ Lua ũ se.†

5 Gɔ pɔ má k̀ánɔ ma yápi òé. A dɔáguo lé?

6 A d̄s pɔ pɔ lé kpaè tia, ké asu b̀ kp̄oo,

7 asa luayãdasai lé ɔta asii guu k̀. A b̀o, sema gb̄é pɔ lé kpaè tia ḡzeza bàasio,

8 luayãdansaipi i b̀ sa. Dii Yesu a aà de n̄ a lé'anao,‡ a aà míonz̄ n̄ a mɔa gawio.

9 Luayãdansaipi a m̀ n̄ Setãu gb̄aoe, i dabudabuɔ n̄ yãb̄nsaɛ n̄ seela egeɔa ke p̄i.§

10 A k̀ni bui p̄i ke gb̄é pɔ aa mipè kaalewaɔne, ké aa ḡi síana pɔ a n̄ suabai yáí.

11 Bee yáí Lua lé sásāyā zímá à ɔta n̄ guu, aai e náaike.

12 Beewa yá a z̄le gb̄é pɔ aai síana sio aai p̄nake n̄ v̄ioɔwa m̄pii.

13 Wá gb̄é Dii yenzide, a maa wàɔ Lua sáaukpa gɔpii á yá musue, asa Lua á sé za káau à b̀ n̄ a Nisina pɔ tò wa ḡs a pɔ ũ gb̄ao á síanasia yáíe.

14 Lua á sisi à á sé màa baona pɔ wá kp̄ae guu, ké à á baa e wá Dii Yesu Kilisi gawi guue.

15 Ayãmeto wá gb̄é, à ze giũgiũ, ío yá pɔ wá dàé n̄ léo ge lá guu k̀a.

16 Lua wá Mae yewázi, aà gb̄eke guu a tò wá ǹse à daa dou e gɔpii, à wá ká zia maawa. Aapi n̄ wá Dii Yesu Kilisio

17 á ǹse nínié, aai á zedɔ maakɛa n̄ yãmaa oao guu p̄i.

3

Wásu wàɔ màa v̄io

1 Yá pɔ g̀ wá gb̄é, à wabikew̄e Luawa ké Dii yá e ligua kpakpa, ío gawi v̄iné lá a v̄i á k̀iwa.

2 A wabikew̄e aà wá b̀ gb̄v̄ai m̄saiɔ ɔz̄i, asa i ke gb̄épii mé Lua náai v̄io.

3 Dii náai v̄i, a á gba gb̄a, i á sí Setãuwa.

4 Wá naa Diiwa guu wá a náai v̄i ké ále yá pɔ wá òé ke, mé áo kee.

5 Dii tó á laai à ku Lua yeaáziwa n̄ mena pɔ Kilisi í inéo.

6 Gb̄é, wa naé Dii Yesu Kilisizi, à ké wá gb̄é pɔ màa v̄i aali z̄ke yá pɔ wá dànéwaoɔwa.

7 Á d̄s áziawa, a maa à wá kea kee, asa màadeɔn wá ũ á guuo.

8 Wí gb̄e ble si wá bl̄e p̄ao, wa z̄kè gw̄asina n̄ fãanɛo, wa taasikè e wa kpasa, ké wásu ḡs á gb̄ee aso ũo yáí.*

9 Wá a zé v̄i à d̄wále, áma wa a taa k̄é, ké à wá ɔlese.

10 Gɔ pɔ wá k̀ánɔ, wá dilɛ gb̄é pɔ ye z̄kɛaio a p̄bleo.

11 Wá mà á gb̄eɔ màa v̄i, aali p̄e woo, sema gudɛ.

12 Wá dilɛ gb̄é bee taane, wa nané Dii Yesu Kilisizi, aali z̄ke k̄ilikili aa n̄zia gwa.

† 2:4 Dan 11.36 ‡ 2:8 Isa 11.4 § 2:9 Mat 24.24 * 3:8 1Tes 2.9

¹³ Apɔ sɔ wá gbɛ́ɔ, ásu kpasa ní maakeaoo.

¹⁴ Tó gbɛ́e i yá pɔ wá òé lápi guu dao, à aà yá bɔ dile. Asu gbɛ́ kpaaàno, ké wí e aà kú.

¹⁵ Ama ásu íbelescaàno, à ledawà á gbɛ́do ũ.

¹⁶ Dii Aafiade á gba aafia gɔɔpii yápii guu. Dii ào kúánɔ ápii.

¹⁷ Ma Pɔlu máme ma fɔe bee kɛ̀ ní mazía ɔo. Bee mé ma lá píi seela ũ, màa mi kɛ́.

¹⁸ Wá Dii Yesu Kilisi gbɛ́kekeé ápii.

TIMOTEE LA SƐIA

Yá pɔ́ kú láe bee guu

Timotee daá Yudaε, aà maeá Gεlekiε. Aa kɔ'è ní Pɔluo Lisita pɔ́ kú bùsu pɔ́ wí me tia Tuukii guu, Pɔlupi wélegea plaade guu (Zin 16.1-3). Timotee gɔ́ Pɔlu iwa pɔ́ Ìb káiaànɔ ùε. A teaàzi aà wéle dasiɔ gea guu, ɔ́ Pɔlu Ì aà zɪ gáli pɔ́ an yáɔ lé gé súsuɔɔ guu. Ayámεto aà tɔ́ kú zínaɔ lá guu (17.14-15, 18.5, 19.22) ní lá pɔ́ Pɔlu kèɔ guu (1Kln 4.17, 16.10-11, Flp 2.19-24, 1Tes 3.2-6) ní lá páleɔ. Lá mèn pla pɔ́ a kè Timotee ní pɔ́ a kè Titueo wí me pásitεε láɔ, yáze pɔ́ a kàlekale dɔaanaɔ ní pásitεεɔneɔ yáí.

Timotee lá sɛia lé yá dɔɔ àaɔ ɔɔwɛε:

Sɛia gia à lezà Yesudeɔwa zé kaaliɔ yáí ní làasoo kpaanlaɔ ní Yudaɔ yá pɔ́ yáalea ní luadɔsai yá pɔ́ gbɛεɔ lé dadanéɔ. Zé kaalipiɔ mè dúniaε bee pɔ́ɔ maaɔ, wíli fɔ́ Lua lèɔ, sema wa asiiyá dɔ́ bàasio. Aa gbãakpá blεε tɛboao ní gia nɔsei yáɔ.

Bee gbεa lápi lousisiyá bɔɔlekèwɛε, kɔ́kãaa yáɔ ní yá pɔ́ a maa Yesude dɔaanaɔ aao kúaaɔ.

A láakíi lápi leɔà Timoteewa lá à kú aà a zɪ pɔ́ Lua dàε ke, lá à kú à laaidɔ luanaaikenaɔwa, Ìb de Lua ziken maa ù (4.6).

Wa fɔ́ lápi kpaale leε pla: Yádanε pɔ́ de Yesudeɔ ní ní dɔaanaɔ pɔ́ ù (1-3) ní Timotee zɪa yáɔ (4-6).

Yádanεdeɔ gbaa laai

¹ Mámεmaa Pɔlu, Kilisi Yesu zína, lá Lua wá Suabana ní Kilisi Yesu pɔ́ wá wé dɔaázipio dílemεewa,

² ma láe bee kène Timotee,* ma ne'ia Yesu zé guu. Mae Lua ní wá Dii Kilisi Yesuo gbɛkεkεne ní sùuuo, aai n gba aafia.

³ Lá ma naεma gɔɔ pɔ́ mále gé Masedoni bùsuu, gɔ́ Efese, ní oné aasu yá pɔ́ i kpaai ní Lua yáoo dané ɔɔ.

⁴ Aasu laaidɔ fɪ ní deziɔ tɔ́ kɔnwεa pɔ́ lé víoowa ɔɔ, bee Ì mó ní lekpaaoε. Ili mó ní yá pɔ́ Lua lé yáwanɔoo, aà náaikεa mé Ì mɔɔ.

⁵ Ma yápi díle ké aao yekɔi yáíε, yeakɔi pɔ́ Ì bɔ nòsepua ní làasoodaadoũ ní luanaaikεa mɔafilisaio guu.

⁶ Gbɛεɔ páale yápiɔne aa pèle yá àisai bɔleau.

⁷ Aa ye wàɔ de Mɔizi ikoyádanεdeɔ ù, àma aa yá pɔ́ wàle o dɔo ge yá pɔ́ wá zèwàɔ.

⁸ Wá dɔ́ ikoyápi maa, tɔ́ gbé lé zíkεwá a zéu,

⁹ asa wá dɔ́ ké Lua Ì ikoyá dile gbɛmaa yáio, sema yádanɔsaiɔ ní swágbãadeɔ ní lousisinsaiɔ ní duunkenaɔ ní luayádanɔsaiɔ ní dúnia gbéɔ ní de ní dao denaɔ ní gbédεnaɔ

¹⁰ ní gbásikεnaɔ ní gɔε pɔ́ aai gbásike ní ní gɔε deeoɔ ní gbɛnazinyianaɔ ní εεdeɔ ní yáɔmadeɔ ní gbé pɔ́ aai bɔ yázeɔde kpeɔ píi.

¹¹ Yázeɔdepi mé baona gawide pɔ́ Lua Báaade gòmmε zɪ ù.

Lá Lua gbɛkεkè Pɔluε

* 1:2 Zln 16.1

12 Ma Kilisi Yesu wá Dii pọ ma gba gbāa sáaukè, asa à ma náaikè à zidámee.

13 Ma aà tóbēesí yāa, ma íadà aà gbéowa,† ma gbāablémá. N beeo à wēnadòmee, asa má kè wésiake ní aà náaikesaio guue.

14 O wá Dii Kilisi Yesu gbēkekèmmee zōo, a tò ma a náaikè, mío ye gbéí naawa guu.

15 Yáe bee síana ví wà sí. Kilisi Yesu mò dúnia guu duunkenaò suabaa yáie. Mapi, ma pọ mé de dāola,

16 O Lua ma wēnagwà, ké mena zōo pọ Kilisi Yesu kè ní ma gbé pọ ma duuna derlao bọ gupuu seela ũ gbé pọ aa aà náaike aa wēni láasai eone.

17 Lua mēndona, gōōpii Kía pọ lí gao mé wili e ní wéoo mé aò beee ví ní gawio gōōpii, ámi.

18 Ma né Timotee, lá wà dāaa ānabikekè n yá musu, mále yápi danε ké nyō kúa, ní zì maa kaò

19 luanaaika guu ní láasoodaadoūo. Láasoodaadoū lí ke gbēeone yāe ũo, o an luanaaika í òkpa.

20 Imene ní Alésāndao kú ní guu. Ma ní kpá Setáuwa‡ ké aao dō wili dōe ní Luaoo.

2

Lousisia

1 Too, gía sēia mále ledama à wabike gbépiiε, à zé gbeané, à kulekené Luaε ní sáaukpaaò.

2 A wabike kíaone ní gbāadeo píi, ké wà e wàò ku aafia yákelesai luayámanaò ũ, wá kua ío gbía.

3 Bee mé maa, í ka Lua wá Suabanagu.

4 A ye gbépii suaba, aai síana dō.

5 Asa Lua mēndoe, mé kóo kú mēndo Lua ní gbēnazínaò zānguo, òn gbēnazína Kilisi Yesu ũ.*

6 A azía kpá gbépii fiabobo ũ a gōowa, Lua pōeápi seela ũ.

7 Ayámeto Lua ma dile a kpáwakena ũ, a zína ũ, mà a zé síande da buipáeone.† Síana mále o, í ke ee no.

8 Má ye gōe lousisi gu ní guo píi, aa ose musu‡ gbásísai, pokūma ní lekpaao sai.

9 Má ye b nōe nízia keke a zéwa yōosai zlamone sai. I ke ní mì yōode tāao ge vua ní oso nōamblebōo ge zwàa odoe no.§

10 Aa nízia keke ní maakeao, lá a maa nōe lousisinaò kewa.

11 Nōe yādada kílíkíli, aa misiile yápii musu.

12 Mili we nōe yādada gōeone ge aao íko vímáo, sema aao ku kílíkíli.

13 Asa Adamu o Lua kè sēia, a gbea Eva.*

14 I ke Adamu wa sāsāo, nōe wa sāsá, à sí duunau.†

15 Tó nōe wetà ní luanaaikaò ní yea gbéozio ní kuaadoakεo zlamone sai, ali ne'i aafia.

3

Gbēzōo ní dnlēdeò

† 1:13 Zln 8.3, 9.4-5 ‡ 1:20 1Kln 5.5 * 2:5 Zln 4.12 † 2:7 2Tim 1.11 ‡ 2:8 Bōa 9.29 § 2:9 1Pie 3.3 * 2:13 Daa 2.7, 21-22 † 2:14 Daa 3.1-6

- 1 Yáe bee síana ví: Tó gbé ye ke gbēzō ũ, àle zí maa nide.
 2 Gbēzō lío ku tàaesai nómendode ũ, laaide ũ, Ìo azía kúa dō gbé dōde ũ, nibōfina ũ, gbé pò a fī yādané ũ.
 3 Asu àò de igbēna ge gbé pāsī ũo. Aào de nòsedoúde yákelesaide ũ. Ja su dōaaèò.
 4 Aào a ua kúa dō, aà néo lí misiilèè aaliò aà otondōkii gwa.*
 5 Asa tó gbé a ua kúa dōo, kpelewa a fī òlia Lua gálidezìi?
 6 Asu àò de gbé dafuna ũo, ké asu íanadā, i azía dayāu lán Ibiisiwao yái.
 7 Aà tó àò na Yesusaideò kii Ìo, ké wasu aà tó'íisi, i zu Ibiisi bauo yái.
 8 Maa Ìo dónlèdeò aao de gbé gbiao ũ. Aasu wàò de leplaadeò ũo. Wē yá su dōaanéò. Aasu wàò de òwεεlembēèò ũo.
 9 Aao Yesu yá kúa rí làasoodaadoũo.
 10 Wà rí yá gwa gía, tó wi yāe emáo, wi gbasa rí dile dónlèdeò ũ.
 11 Maae rí nòcò. Aao de nòcε gbiao ũ, laaideò ũ, aao náai ví yápii guu. Aasu wàò de gudenaò ũo.
 12 Dónlède àò de nómendode ũe, aao a ua rí a néo kúa dō.
 13 Gbé pò zíkè a zéwa, Ì zekii maa e, aà sō Ìo dilea a Kilisi Yesu náaikεa guu maamaa.
 14 Baa ké mále yápio onε, má dile má mó n gwai tia.
 15 Tó ma mōa su lé gēgēε, má ye ñyō dō lá a maa wàò ku Lua uadeò ũe. Wámε wá Lua bēε gálideò ũ, síana zímpele rí a gbāa'ekio ũ.
 16 Lua asiiyā pò bò gupuau zō síanaε:
 A mò gbēnazína ũ,
 Lua Nisína aà síandekε òlóné,
 malaikaò aà è.
 Wà aà yá waasokè buio guu,
 wà aà náaikè dúnia guu,
 Lua aà sè tàò a kii gawi guu.

4

Tēyá

- 1 Lua Nisína ò wásawasa, gōōgbēzāzì gbēcò pākpa Yesu zéi, aai te sásāyā pò taa Ì εedeò da a ouzi.
 2 Eede mōafilide pò vāi lí kàadarílaò mé aa rí sāsā.
 3 Aaí gí gbéone aa nōcε aa zāke, mé aaí ble téné, ble pò Lua kè a náaikena pò aa síana dōone aa ble rí a sáaukpaaò.
 4 Pò pò Lua kè pii maaε.* Wásu a kee tēboo,† wà ble rí aà sáaukpaaò,
 5 asa Lua yá rí wá wabikeao gbābòè.

Kilisi Yesu ziken maa

- 6 Tó n yápio dà n gbéone, ríyō de Kilisi Yesu ziken maa ũ, asa ríle nzia gwa rí Yesu yáo, rí té yāmaa pò wa dànei.
 7 Miké felekεa fī pò lí kpaai rí Lua yáoowa. N nzia toto, ké ñyō de luayāmana ũ.
 8 Metotoa ài ví yōò, āma dea luayāmana ũ ài ví yápii guue, asa bee Ì mó rí wēnio gbā rí ziao.
 9 Yápi síana ví, à kà wà si òplapla,

* 3:4 Tit 1.6-8

* 4:4 Daa 1.31

† 4:4 Maa 7.19

¹⁰ Wí zíkè wà dēeka a musu. Wá wé dɔ Lua bēezi. Ɔme gbépii Suabana ũ, azaiasa aà náaikenaɔ.

¹¹ Yápiɔ dilené, ní dadané.

¹² Nsu to wà saka n èwaasokeguo. To n kua ze'ɔɔ Yesudeɔne yá'oa ní yákeao ní yeakɔio ní luanaaikéao ní kua gbāsisaio guu.

¹³ E màɔ mɔ, wetá ní Lua yá kyokeao, ní dané, ní ledaomá.

¹⁴ Gba pɔ Lua dànɛ ɔɔ pɔ wà anabikekè n yá musu, mé gbēzɔɔ ɔnàma, n̄su niazíkpaio.

¹⁵ Laaidɔ yápiɔwa, ní mekpawà, gbépii i n gea'ae e.

¹⁶ N nzia yá ní n yādanɛo tāsika. Ze sūsu ní yápiɔ. Tó ní kè màa, n̄yɔ nzia suaba ní gbé pɔ aale swáɛ n yáio.

5

Gyaaɔ ní dɔaanaɔ

¹ Nsu maezɔɔ leleo.* Ledawà n mae ũ, ní da èwaasɔɔwa n v̄i ní n dāunaɔ ũ.

² Leda nɔezɔɔwa n da ũ, ní da nɔgbāa ge wéndiawa n dāe ũ làasoolasai.

³ Gyaa gbēandoɔ kpela.

⁴ Tó gyaa néɔ ge tɔūnaɔ v̄i, aa ní daɔ gwaa dada ḡia, aai fiabo ní maeɔ ní ní daɔne, asa bee ì ka Luagu.

⁵ Gyaa gbēando wé Ì dɔ Luazi, ì wetá lousisia ní wabikéaowa gwāasina ní fāanɛo.

⁶ Gyaa pāpākenaá gee, baa tó a bēɛ.

⁷ Yápiɔ dané, ké wasu ní taae eo.

⁸ Tó gbé lé a daɔ gwao, atēsa aà uadeɔ, à b̀ò Lua yá kpɛɛ, Yesusaide deaála.

⁹ Nɔe pɔ de wà da gyaaɔ guun ke: Nɔe pɔ kà wè baaɔ mé à zākè ḡen do,

¹⁰ w̄ɔ aà d̄ɔ maakena ũ, nɛgwan maa ũ, nibɔf̄na pɔ Lua gbéɔ gbá pipi ũ, taasideɔ d̄n̄lede ũ, nɔe pɔ mekpà maakea píwa ũ.

¹¹ Nsu gyaa nɔgbāaɔ dauo, asa tó an ɔ̄ n̄id̄ea f̄le, an naa Kilisiwa a busae, aaiɔ ye zāke,

¹² aai n̄zia dayāu, ké aa lé pɔ aa gbèè yāa gbòo yái.

¹³ Bee gb̄ea aai pāke dada, aaiɔ bebe wàɔ ualeke. I ke màaden ní ũ adoo, aai ɔ̄ gb̄epen gudenaɔ ũɛ, aai yá pɔ de wà oo o.

¹⁴ Ayām̄eto má ye gyaa nɔgbāaɔ zāke, aai ne'i, aai laaido bewa, ké aasu wá ibeɔ gba zé aa wá t̄b̄ɛsio yái.

¹⁵ An gb̄eɔ b̀ò t̄e Setāuzi kò.

¹⁶ Tó Yesudee gyaaɔ v̄i a b̄e, aali d̄n̄le. Asu to aa ɔ̄ ḡalideɔne aso ũo, ké aa e dɔ gyaa gbēandoɔle yái.

¹⁷ Gbēzɔɔ pɔ ì d̄baa a zéwa kà wà fiaboè l̄ɛ pla, atēsa gbé pɔ waasokea ní yādaanéɔ aia v̄i.

¹⁸ Wà yáɛ bee kè láu wà m̄e: Asuli lesɔkpa zu pɔ lé pɔgb̄eɔ.† Wà m̄e lɔ: Zík̄ena kà à a asea e.‡

¹⁹ Nsu gbé pɔ m̀ò ní gbēzɔɔ káalao yá sio, sema seeladeɔ kà gb̄eɔn pla ge aaɔ bàasio.§

²⁰ Gb̄é pɔ duunakèɔ gba laai gbépii wáa, ké v̄ia e gbé k̄iniɔ kú.

* 5:1 Lev 19.32 † 5:18 Iko 25.4, 1Kln 9.9 ‡ 5:18 Luk 10.7 § 5:19 Iko 19.15

21 Ma nanε Lua ní Kilisi Yesuozi ní malaika p3 à ní sé3, ny3 yápi3 k3a gbēε tēbosai. Nsu yāe ke gbēεε ublembekεa yáio.

22 Nsu wā 3na gbēwa n àa daziuo. Nsu to n lé à3 ku gbēε duunauo. Ny3 nzia k3a gbāsisai.

23 Nsu í pā mi ado lo3. Nili vēε ga y33 n n3sε ní n gyākeε m33m3333 yáí.

24 Gbēε3 duuna í b3 gupuaú e wà3 gē a yākekei3n3, gbēε3 p3 s3, ili b3 kpaao.

25 Maa lo maakεa í b3 gupuaú, baa a p3 wi eo a e g3 uleao.

6

1 Gbē p3 de z3 33 ní dii3 dile gbía, aai misiilené yápii guu, ké wasu Lua t3 ní yá p3 wi dané3 bēεboo yáí.

2 Gbē p3 an dii3 de Yesude 33 su dóεmá ké aa de k3gbē3 3 yáio. Aa z3bленé maamaa, asa gbē p3 aale ní zí baa ble3 de Yesude3 3ε, an gbē yenzide3 3. Yápi3 dané, ní ledaomá.

Yea 3ai

3 T3 gbēε lé yāpāle dané mé i ze ní wá Dii Yesu Kilisi yá síandeo ní wá zé yādanε33,

4 y33deε, a yāe d33, lekpaá gii ní yāgwaa láasaio aà kù gyā 3. Yá beε3 í to gbē3 wεd3k3ε, aai s3lekeε, aai k3 s3s3, aai láasoo vāi sé ní k33,

5 aai3 k3iwāi vī. Gbēpi3 láasoo kolea, síana pílimá, aai3 e lousisiaá 3wελεzεε.

6 Lousisia ài z33 síana, t3 gbē zè ní p3 p3 á ví3.

7 Wi m3 ní p3εo d3nia guu lao, mé wá e tá ní p3εoo.

8 T3 wá p3blea ní p3kas33 vī, bee m3.

9 Gbē p3 ye g3 3de 33 í nízia da y3a bau. P3 nideε misai kaide í gēngu, i ní kpále músi ní kaale guu.

10 Yea 3ai mé yāvāi pii zína 3. Gbēε3 lé a k3de e aa gè zà33 Yesu zéwa, aa wāwā z33 kpà níziai.

Dēε maa ká

11 Lá Lua gbén n 3, bàale yápi3nε, ní t3 yāmaa lí3 d3aane ní yá p3 zεvī Luaε3 ní àa náaikeao ní yea gbē3zio ní menao ní n3seniε3.

12 Dēε maa ká n Yesu náaikeε guu, ní wēni láasai e, asa 3 Lua n sisiwá g33 p3 n lé maa gbēε bíla wáa.

13 Ma nanε Lua p3 í wēni kpa p3piiwazi ní Kilisi Yesu p3 yāmaa 3 P3nsi Pilatiε3,*

14 ny3 yá p3 wa dílenε k3a sāasai tàaesai e wá Dii Yesu Kilisi m3zí.

15 Gbāade mēndona Báaade, kía3 kía, dii3 Dii mé a Kilisipi b3 a g33wa.†

16 3me lí gao ado, í3 ku gupua p3 wīli f3 s33io guu.‡ Gbēε i wesiaále3, wa f3 seo.§ 3me gawi ní gbāao vī g33pii, āmi.

17 O d3nia tiaε bee 3de3nε aasu íanadā3. Aasu gbāa'e 3da náaisaiwao, aa gbāa'e Lua p3 í p3pii kpáwá z33 wá p3nakε3dwa.

18 Oné aa maakε, maakεa i t3má. Aa3 de gbadana3 3, aai3 gbēkeε vī.

19 Bewa aa kūsūa maa di níziaε àizána p3 3,* aai wēni p3 de wēni 3 síana e.

* 6:13 Zaa 18.36-37 † 6:15 Zia 19.16 ‡ 6:16 Sou 104.2 § 6:16 B3a 33.20 * 6:19 Mat 6.20

²⁰ Timotee, kàeda yá pɔ Lua nàne n ɔzi. E dúnia yá giione ní yāwaaipaa pɔ wí me dɔaεo.

²¹ Gbɛε ɔ zèò, ɔ aa pàale Yesu zéε.
Lua gbɛkεkεé.

TIMOTEE LA PLAADE

Yá pò kú láe bee guu

Pòlu lá plaadepi kè Timotee za Lomae (1.17). Wà wetëamò Pòluε we pàspàsì (2.9), a ku yooyea (4.10, 16). A kà a zì láaa (4.6), ò àlε leda a ìwa yenzidewa (1.2).

A nà Lua sáaukpaawa Timotee yeanzi ní aà luanaaikεao yá musu. Wetëa ní taasio ní ìbelε pò wí sé ní baonakpanaò yáí à ledà Timoteewa aà ze gbāa, aà taasikεano Kilisi zīgō maa ũ (1.3-2.13). A òè aà mikē gbé pò aaiò gbéò lεwεo yáwa, asa aaiò yákpaanlaò lekpaakeke ní gbéòε, ò aai n luanaaikεa òkpa. A òè aà a òlεε, aà ze ní Lua yá pò a dàda za a èwaasogoo (2.14-4.5). Lápi láakii Pòlu azía yáò bòlekèè, lá a ku ga lézì Loma, āma a dō ké Lua a a suaba e a ge kaò aà kpalau musu.

Pòlu dēε maa nè à baonakpà e a léwa (4.7), ò à tekpà lápi kyokenaògu aa dēε dòupi ká ní luanaaikεao ní menaò ní yeanzio víakεa ìbεεone sai.

Pòlu tékpa Timteegu

¹ Mámεmaa Kilisi Yesu zína Pòlu lá Lua yeiwa wēni pò à a legbè Kilisi Yesupi guu yáí,

² ma láε bee kènε, ma né yenzide Timotee.* Mae Lua ní wá Dii Kilisi Yesuo gbēkekεne ní sùuuo, aai n gba aafia.

³ Ma sáaukè ní ma deziò Lua pò mi kúléè ní nòsepuaoo, asa n yá ìò òmagu láasai ma wabikεa gwāasína ní fāaneo guu.

⁴ Tó wé'i pò bòma yá òmagu, mi n bεεkεε, míò ye wà wesikōle, ké ma pona e ke zài.

⁵ N luanaaikεa ní nòsemendoo ìò òmaguε. N dazi Loisi ní n da Enisio Lua náaikè màa, mé má dō sáasā níle Lua náaike màa sō.

⁶ Ayámεto mále òngu, fele ze ní gba pò Lua òane gò pò ma ònàmao,

⁷ asa Nisína pò ì wá gba gbāa, ì to wàò yekòì, ì to wàò laai ví ò Lua kpáwá, ì ke nisín fooo no.

⁸ A yáí òsu wide ní wá Dii yá'òanéoo, mé òsu wide ma gbé pò wà ma dakpεu aà yáí yá musuo. Taasi pò wí ke aà baokpaa yáí kemaò ní Lua gbāao.

⁹ Òmε wá suabà, à wá sisi, wa gō aà pò ũ. I ke yá pò wá kè yáí no, aàzía pōeā yáie, ní gbēke pò a kèwēε naa Kilisi Yesuwa zadō gò i daaleoo.

¹⁰ Gbēkēpi bò gupuau wá Suabana Kilisi Yesupi mōa guu sa. A ga iko bādè, à wēni ní kua gòopiio bòwēε gupuau a bao pò wí kpa guu.

¹¹ Lua ma dile a zína ũ mà baopi kpáwakε, mí dané.†

¹² A yáí mále taasie bee kei, āma wí lí ma kūo, asa má gbé pò ma aà náaikè dō, mé má dō sáasā ké a fō kàeda yá pò à nàmεε ma òzìi e a mōgòzì.

¹³ Nyō yá síande pò ní mà ma kíipi kua yá zìnda ũ ní luanaaikεao ní yeakìo naa Kilisi Yesuwa guu.

¹⁴ Kàeda yāmaa pò Lua nàne n òzìi ní aà Nisína pò kú wá guu gbāao.

¹⁵ N dō ké Azi bùsudeò píi ma vūaaε. Fizele ní εεmòzenio kú ní guu.

* 1:2 Zln 16.1 † 1:11 1Tim 2.7

¹⁶ Dii wēnadō Ɔnesifō bēdeōne! Asa à ma nòse n̄nimēe, a gēna lé v̄io, i wide ma daakpeu yá musuo.

¹⁷ Ké à kà Loma gōō, à ma weele e à gè b̄òà.

¹⁸ Dii to Lua wēnadōē yákpalekegōōz̄i. N d̄onle z̄ōō p̄o a kēmēe Efese d̄ō s̄áas̄a.

2

Kilisi Yesu z̄igō maa

¹ Mpi s̄ō ma né, ñyō gb̄aa n̄ gb̄ēke p̄o Lua v̄iwanō naa Kilisi Yesuwao.

² Yá p̄o n̄ mà má ò dasi wáa na gb̄é náaide p̄o aa f̄ō da gb̄ēp̄aleōneō z̄ōi.

³ Taasikemanō Kilisi Yesu z̄igō maa ū.

⁴ D̄únia yá lí d̄oaa z̄igō p̄o kú z̄ilauēo, ké aà yá e ka a diigu yáí.

⁵ Bakpaaf̄ina s̄ō, tó i bàale a z̄éwao, a f̄ua eo.*

⁶ Z̄ōe p̄o z̄i gb̄aa kè mé ì a baa sé s̄éia.

⁷ Làasooke yá p̄o má òp̄iōwa, asa Dii a n̄ gba ònō apii guu.

⁸ To Davidi bui Yesu Kilisi p̄o b̄ò gau yá àò d̄ongu. Baona p̄o mi kpan we.

⁹ A yáí mále taasikēi. Wà mòkàa lán dàakenawa, āma wa f̄ō mòka Lua yáwao.

¹⁰ Ayámeto mi yápii f̄ō gb̄é p̄o Lua n̄ séō yáí, ké amp̄iō s̄ō, Lua n̄ suaba, aai gawi p̄o lí láao e naa Kilisi Yesuwa.

¹¹ Yáē bee s̄iana v̄i:

Tó wa gaaànō, wáō kuaànō.†

¹² Tó wa mēnaf̄ō, wáō kibleaànō.

Tó wa lelekp̄aaàzi,

aàpi a kp̄awázi s̄ōe.‡

¹³ Tó wá náai v̄io, ìb̄ náai v̄ie,

asa a we lelekpa az̄iaio.

Dii z̄ikena maa n̄ lekpaao

¹⁴ Yápiō d̄o n̄ gb̄éōgu, ní nané Luazi aasu lekpa p̄a ke Lua yá musuo. A ài v̄io, ì gb̄é p̄o aale maō òòkpaē.

¹⁵ Aiakē, ké Lua e n̄ s̄aukpa, z̄ikena p̄o ì yá s̄iande poloné wásawasa, wí lí aà k̄ū aà z̄i yá musuo ū.

¹⁶ E yāb̄olea p̄a p̄o lí kpaaf̄ n̄ Lua yáooē. I gb̄éō luayādasai káfinéē,

¹⁷ ō yá p̄o aaf̄ dané ì òtamá lán s̄ánēwa. Imēne n̄ Filetio kú n̄ guu.

¹⁸ Aa kè s̄ianawa, aaf̄ mē wà b̄ò gau kò, aaf̄ gb̄ēō luanaaikēa òòkpaonē.

¹⁹ Gia n̄ beeo ē p̄o Lua dàale z̄ea gb̄aa, wà yáē bee k̄èwà: Dii gb̄é p̄o de a p̄o ūō d̄ō.§ Gb̄é p̄o ì Dii s̄isi ké yāv̄aiwa.

²⁰ Uada ìb̄ p̄o v̄i dasi. Wà a keeō kè n̄ vuao n̄ ánusuo yágb̄iakēb̄o ū, mé wà a keeō kè n̄ lío n̄ ḡio yāyōōnakēb̄o ū.

²¹ Tó gb̄é òb̄òle yá beēsai guu, a ḡō yágb̄iakēb̄o ū, Dii z̄ikēb̄o maa ū, ìb̄ ku maakea píi sou guu.

²² Bàale èwaaso p̄onideāōne, ní tó maakea n̄ luanaaikēao n̄ yea gb̄éōzio n̄ kua n̄ k̄ōo na d̄oanē s̄ānu n̄ gb̄é p̄o aaf̄ Dii s̄isi n̄ n̄sēpuaoō.

²³ Ɔb̄òle yá m̄isai gwaa n̄ k̄ōo guu. A d̄ōa v̄io, mé n̄ d̄ō ké ì lekpaaf̄ iné.

* 2:5 1Kln 9.24-27 † 2:11 Lom 6.8 ‡ 2:12 Mat 10.33 § 2:19 Nao 16.5

24 A maa Dii zòblena aàò lekpaà vío. Aàò busaa gbépiie, yādanede maa pò ì gbé fí ù,

25 ì gbé pò lé a yá síoò gba laai busebuse. Wíliò dṣò Lua a rí gba nḡselilèa zé, aai síana dṣ,

26 aai pili Ibiisi pò rí kú rí a bao à rí dá a pòeā guuwa, aai su rí laaiwa.

3

Gbēnazinao yakea gwo gbēzāzi

1 Nyṣ dṣ ké gwo gbēzāe beeo aao zí'ù.

2 Gbḡ zia yá a dṣaané, ṣa a rí sṣ ble. Aao de waladeo ù, íandānao, gbḡsṣṣnao, de rí dao yāmansaiò, guluo, luayādansaiò,

3 nḡsesaideo, awamansaiò, gbḡ tḡḡesinao, faasaideo, āiapāsideo, maa ibeoo,

4 bḡnkpedeo, láasooaideo rí yḡḡde. Aao ye pḡnakeai de Lua yála.

5 Aai lousisi, āma an yá lí kṣe rí Lua gbāaoo. Ké gbḡpiowa.

6 Gbḡ bee taao ì gḡ nṣe pò lí mi gbāeozi, aai ikokemá. Duuna sadà nḡepiogu, dṣe'ii mé gḡné,

7 aai yādada gwo pii, āma aai síana dṣo.

8 Lá Zanesi rí Zāblesio bḡ Mṣizi kpe,* màa gbḡpiò ì bḡ síana kpe. An láasoo kolea, mé luanaaikēn gianaone.

9 Aa gea'ae ví bo, asa gbḡpii rí mṣaiké dṣ, lá wà Zanesi rí Zāblesio pò dṣwa.

Lua yá ài

10 Mpi sṣ rí temazi, rí ma kua dṣ rí ma yādaneeo rí yá pò mále yáo rí ma luanaaikēao rí ma menakeao rí ma yea gbḡzio rí ma zea gbāao

11 rí ía pò wa dàao rí taasi pò má kèo. N yá pò ma le Antṣi rí Ikḡniuo rí Lisitao dṣ† rí ía zṣo daaa pò má fṣo. Dii ma bḡ apii guu.‡

12 Gbḡ pò aa ye wàò ku luayāmanaò ù naa Kilisi Yesuwaò gí wḡtēa eio.

13 Gbḡvāio rí kḡnideo, an vāi ao gbābḡbḡe, aai gbḡ sāsā, ampio sṣ aao sāsāe.

14 Mpi sṣ, ze rí yá pò rí dàda rí sí síana ùo. N gbḡ pò dàdané dṣ,

15 asa rí Luayātaala dṣ za n nézi. A fṣ n gba ṣḡ, ì n ka Kilisi Yesu náaikēa pò ì rí suabawa.

16 Yá pò kú lápio guu bḡ Lua kḡi pii. A ài ví, asa ì síana dané, ì rí eekané rí zṣ, ì rí gba laai, ì ledamá yakea a zéwa musu,

17 ké Lua gbḡ e àò wásawasa kua maakēa pii sou guu.

4

1 Ma nanē Lua rí Kilisi Yesuozì aà ēa mḡa kpalablei rí aà yákpaleka rí gbḡ bḡeo rí gyaadeo yáì,

2 Lua yá waasoke, à zekè ì zekēo, wḡtā. N rí lele, nḡ rí gba laai, naemá, ní yādané rí mena zṣo.

3 Asa gwoe a mḡ ké gbḡ we swáse yá síandeio. Aa yādanedeo kāaañzi rízi pòeāwae, aa yá pò káñgu dané.

4 Aa gí síanai, aai ze rí fi.

* 3:8 Bṣa 7.11-12 † 3:11 Zln 13.50, 14.5, 19 ‡ 3:11 Sou 34.19

⁵ Mpi sɔ̄, ñyɔ̄ laai ví yápii musu. Taasi f̄s̄, ní baonakpanakea ke, ní n z̄í lɛpapa.

Pɔlu kua ga léz̄i Loma

⁶ Ma gɔɔ pà kò, wa ma au t̄s̄le sa'o'i ũ tia.

⁷ Ma d̄ɛɛ maa nè, ma bakpaafi p̄o Lua d̄ile kè ma b̄lei. Ma Yesu yá kù a z̄éwa.

⁸ Kua maa f̄ua dilea, àle ma d̄ã sa. Dii Yákpaleken maa mé a kpameɛ yákpalekegɔɔz̄i. I ke máme má adoo, ní gbé p̄o ye aà m̄oaiɔ piie.

⁹ Z̄eweele m̄o ma k̄ii kpakpa.

¹⁰ Demasi ma to we à tà Tesaloni, ké a ye dúniai yáí. Kelesã tà Galati b̄usu, mé Titu tà Dalamati b̄usu.

¹¹ Luku mé ḡòmanɔ ado. Maaku se à m̄o s̄anu, asa ì d̄omale maamaae.

¹² Ma Tisiki gbàe Efese.

¹³ Tó ñle m̄o, ma ulatao p̄o má tò Kaapu be Toloasi* sé, ní m̄omɛɛ ní ma láɔ, at̄esa a p̄o p̄o wa kè ní báaoɔ.

¹⁴ Alesãnda sia yãvãikèmeɛ maamaae. Dii a yá p̄o a kèpi fiaboè.†

¹⁵ Laaikaaazi, asa à b̄ò wá yá kpe p̄as̄ip̄as̄ie.

¹⁶ Yákpalekemanɔ s̄éia guu gb̄e i zemanɔ. Wà ma to we piie. Lua su ní yápi dao.

¹⁷ Dii z̄èmanɔ à ma gba gbãa, ñ ma ze'è ma baonakpà wásawasa, buip̄aleɔ mà pii. A ma b̄o n̄òmusu léz̄i.

¹⁸ Dii a ma b̄o yãvãí guu pii, a ma suaba e ma ge kaò aà kpalau musu. Ōme gawi ví gɔɔpii, ãmi.

¹⁹ F̄okpa Pisii ní Akilasiowa ní Ōnesifɔɔ b̄edeɔ.‡

²⁰ Elasa ḡò Koleni. Ma Tɔfiũ tò ní gyão Mileti.

²¹ Z̄eweele m̄o e buzie àɔ ká. Ebulu ní Pud̄eɔ ní Linuo ní Kolodiao ní wá gb̄éɔ pii f̄okpàma.

²² Dii àɔ kunnɔ, i gb̄ek̄ek̄é ápii.

* 4:13 Zin 20.6 † 4:14 Sou 62.13 ‡ 4:19 2Tim 1.16-17

TITU

Yá pɔ́ kú lée bee guu

Tituá Yesudee, ama Yuda no (Gal 2.1-3). A gɔ́ Pɔlu İwa ũe mé à zı zɔɔ kè Kɔlenideɔ ní Pɔluo maakɔe yá musu (2Kln 7.6-16). Pɔlu lée bee kèè gɔɔ pɔ Titupi ku Keleti, à Yesude pɔ aa kú İsia gūgūnapiwao yágea'aezi nàè àà ɔzi.

Lápi daaleaá waaso pɔ Pɔlu İb kené yáe (1.1-4). Bee gbea yá pɔ a dile gáli dɔaanaɔne (1.5-16). Lée pla guu à ledà Tituwa gbé pɔ àle zíkèrɔɔ yá musu: Maeziɔ, nɔezio (à kù aa yádada wéndiaɔne), èwaasoɔ ní zɔɔ (2.1-15). Lée àaɔ guu à Yesude yákeao bɔɔlekè, ké an kua aao na, aasuli kɔkpaaleo (3.1-11). Bee gbea à ledà Tituwa, à fɔkpámá (3.12-15).

Lápi kyokena a e ké lápi waaso de Titu yá ũ adoo. Yá'ia pɔ Pɔlu òá yá'ia pɔ İb Yesudeo le m̀ɔm̀ɔɔe: Yesudeo yá zékalea ní dɔaanao yákeao ní Yesudepio yákeao.

Titu zíkèa Keleti b̀usu

¹ Ma Pɔlu, Lua z̀b̀lena, Yesu Kilisi zina, à ma zı mà gbé pɔ Lua ní séɔ da a zéu, mí tó aa lousisia siana dɔ,

² an wé İb ò àizána pɔ Lua a legbè zadɔ gɔɔ i daaleozi, Luapi lí eto sɔo.

³ Yápi b̀ gupuwau a gɔɔwa waaso pɔ Lua wá Suabana námee ma ɔzi guu, lá a díewa.

⁴ Mámee ma lée bee kène Titu,* ma ne'ia Yesu zé pɔ wá kúu sãnu guu. Mae Lua ní Kilisi Yesu wá Suabanapio gbèkèkène, aai n gba aafia.

⁵ Ma n to Keleti ké n yá pɔ gɔ weɔ ǵgɔ, ní gbèzɔɔ dile wéle ní wéleo lá má ònewa.

⁶ A maa gbèzɔɔ líb ku tãaesai nɔm̀endode ũe. Aà néɔ İb luayãmanaɔ ũ, i ke aao de né zazaalalasideɔ ũ no.

⁷ Lá dɔaanaá ziiãe Lua zı guu, a maa aao de tãaede ge swágbãade ge pɔkũmade ge igbèna ge aiapãside ge ɔweelembèe ũo,

⁸ sema nibɔfna ũ, laaide pɔ zè ní maakèao ũ, gbẽmaa pɔ a kua adoa mé a azia kua dɔ ũ,†

⁹ gbé pɔ zè sũsu ní Lua yá náaideo lá wı danéwa ũ, ké à e ledã gbèpãleɔwa ní yá sãndepio, i gbé pɔ b̀ a yá kpeɔ ekané ní ɔzi.

¹⁰ Asa swáyãmansaide pɔ aai gbé liaa ní ní yá'oaɔ dasi, atësa Yudaɔ guu.

¹¹ Aai ua búu gbéɔ ɔkpa. A maa wà lesɔkpané. Aai yá pɔ de wà dané dané ɔbè'ea yáí.

¹² Keleti b̀usu añabie mè Keletiɔá eedeɔne, wai pãsiɔne, ye'uiade pɔewonsaioɔne.

¹³ Yápiá siana. Ayãmeto ledamá pãsipãsi, ké aa zése sũsu.

¹⁴ Aasu laaidɔ Yudaɔ fiwao ge gbé pɔ kè sãnawao yádileao.

¹⁵ Pɔe líb gbãsi gbãsiasideɔne, mé pɔe líb gbãsi sai luayãdansai gbãsideɔne, ké an láasoo ní ní ǹseɔ vãí yáí.

¹⁶ Aai me wa Lua dɔ, ɔ an yáke a ní ebo. Lua ginzideɔne, aali àa yãmao, aali fɔ yãmaae kèo.

* 1:4 2Kln 8.23 † 1:8 1Tim 3.2-5

2

Lɛdaa Lua gbɛ́ɔwa

¹ Mpi sɔ́, yá pɔ́ ì kpaafí n̄ yá s̄tande daanéó oné.

² O maezɔ́ɔne aao n̄z̄ia k̄ua d̄s̄ gbé gbiao ũ, laaideo ũ. Aa zése súsu n̄ yea gbéɔzio n̄ menao.

³ O n̄ezɔ́ɔne lo aao ku Lua gbéɔ kuawa. Aasu wàò de gudena ge v̄ɛe zò ũo. Aali yámaa da n̄ogbāaone,

⁴ aali lɛdamá an baade àò ye a zázi n̄ a néo,

⁵ aao de laaideo ũ gbā́s̄isai, aa laaido n̄ n̄z̄aek̄ez̄iwa, an baade misiile a z̄áe, ké wasu Lua yá b̄èeboo yáí.

⁶ Leda èwaasoo wa lo aao laai v̄i yápii guu,

⁷ ní maak̄ea zé òb̄oné. N̄ yádaané àò gbia kolesai.

⁸ Yáze de pɔ́ wa f̄s̄ a ēeboo dané, wí ì gbé pɔ́ b̄ò n̄ kp̄e kú, ké ì e v̄ai ò n̄ yá musuo yáí.

⁹ Leda zɔ́ɔwa aali misiile n̄ diione yápii guu, aali yá pɔ́ a kár̄ngu ke. Aasuli b̄o n̄ yá kp̄eo.

¹⁰ Aasu n̄ kp̄áí'oo. Aa to aao n̄ d̄s̄ gbé náaideo ũ maamaa, ké Lua wá Suabana yá pɔ́ wi dané e teke yápii guu.

¹¹ Asa Lua gb̄eke pɔ́ m̄ò n̄ gbépii suabao b̄ò gupuau.

¹² Gb̄ek̄epi lé daw̄e wà mik̄é yá pɔ́ ì kpaafí n̄ Lua yáooe n̄ d̄únia p̄onid̄eao, wíò wáz̄ia k̄ua d̄s̄ gb̄e m̄aao ũ, luayámanaò ũ d̄únia tiae bee guu,

¹³ wíò w̄ed̄o p̄onakeḡo pɔ́ wále dáí. Òme wá Lua z̄o wá Suabana Yesu Kilisi m̄oḡo gawide ũ.

¹⁴ A az̄ia kp̄a wá ḡe ũ, ké à wá b̄o v̄ai pii guu, ì wá gb̄as̄í wolo a gbé yenzideo ũ, gbé pɔ́ maak̄ea áia v̄io ũ.

¹⁵ Yápio oné, ní l̄edaomá, ní n̄ gba laai n̄ n̄ ikoo pii. Nsu to gb̄e sakanguo.

3

Wà laaido maak̄eawa

¹ D̄o n̄ gbéɔgu aali misiile gb̄adeone n̄ ikodeo,* aa n̄ yáma, aao kú n̄ maak̄ea pii s̄uo.

² Aasu gb̄e t̄ob̄esio. Aao de n̄s̄edoũde yákelesaide pɔ́ busaa gbépii eo ũ.

³ Asa wápio s̄o wá faa v̄i yáao, luayádansai on wá ũ. Wá sás̄aa, wá de p̄onakea n̄ d̄óe'ii pii o z̄o ũ. Wíò ku n̄s̄ev̄ai n̄ w̄ed̄ak̄eo guu. Wá de gbé ḡiao ũ, wá zak̄o.

⁴ Ké Lua wá Suabana gb̄eke n̄ aà yea gbéɔzio b̄ò gupuau,

⁵ ò wá suabà. Ì ke wá maak̄ea yáí no, ké à w̄enad̄òw̄e yáie.† A wá zu'ò, à wá í dafu, a tò wa ḡo gbé dafu ũ n̄ a Nisina

⁶ pɔ́ a p̄isiwá gb̄aao Yesu Kilisi wá Suabana sabai,

⁷ ò yá b̄òwan̄ na aà gb̄eke yáí, wa ḡo aà gb̄ablenao ũ, ò wá wé d̄o àiz̄anai.

⁸ Yápiá s̄ian̄e.

Má ye ò k̄ás̄ike yápio wa maamaa, ké luayámanaò e wá mekpa maak̄eawa. Bee maa, a káfla v̄i gbéone.

* 3:1 Lom 13.1-2, 1Pie 2.13 † 3:5 Efe 2.8

⁹ Pāale yá m̄sai gwaae ní deziò tó k̄ñwεao ní sòleo ní lekpaakea M̄oizi ikoyã musuo, asa yãpãñε, aa káfla vío.

¹⁰ Gb̄é p̄ó í to wà k̄εaa gba laai baa ḡen pla, ní gbasa ñ àà yá.‡

¹¹ Nȳ ð̄ k̄é gb̄é bee taa ò̀̀kpà. Duunkenaε, à azia dàyãu.

¹² Tó ma Aatema ge Tisiki z̄ima, zεwεεε m̄o ñ ma le Nik̄op̄li, asa ma zεð mà buziεble weε.

¹³ K̄ai kε ñ zé k̄ũs̄ua kε bùsu ikoyãð̄na Zenasiε ní Apoloo, k̄é p̄ε su k̄ésãmáo.

¹⁴ A maa wá gb̄é̄ maakea dada, aaiò kε, aai b̄ōle zεazeaò kε, k̄é aasu wàò ku p̄ao.

¹⁵ Gb̄é p̄ó wá s̄anuò f̄okp̄ama píi. F̄okpa gb̄é p̄ó aa yewázi Yesu zé guuòwa. Lua gb̄ékekeé ápii.

FILEMᵛᵛ

Yá pᵛ kú láe bee guuᵛ

Filemᵛᵛá Kᵛᵛsi Yesude tᵛdeε mé Pᵛlu gbēnaε (dᵛᵛ 1). A zᵛε vī, àà tᵛn Oneziū, à bàalèè. Oneziū Pᵛlu dᵛᵛ gᵛᵛ pᵛ wà Pᵛlupi dàkpeue. A gᵛᵛ Yesude ũ sᵛ, ᵛ Pᵛlu zèᵛᵛ à àà kpásā a diiε, ᵛ à láe bee kèè, à wabikèwà asu àà si zᵛ ũ ɓᵛ, sema àà gbēdo ũ naa Kilisiwa guu, asa wī zᵛ pᵛ bàalè swágaga pásipásīe.

Fᵛkpaa Filemᵛᵛwa rí gbé pᵛ aa kuaânᵛᵛ gbεa (1-3), Pᵛlu Dii sáaukpa Filemᵛᵛ luanaaikaε rí àà áiao yá musu (4-7). Bee gbεa à Oneziū pᵛ lé tá a diiwa yā'ò (8-22). Lápi làa rí fᵛkpaamáᵛ, wà gbé pᵛ an tᵛ kú Kᵛᵛsideᵛ lá guuᵛ è we (Kls 4.10, 12, 14). Aasipu (dᵛᵛ 2) tᵛ kú Kls 4.17 guu ɓᵛ.

Wá è lápi guu lá Pᵛlu yā'ò a gbé Filemᵛᵛε busebuse. I yāε dilèè, i giè rí Oneziū zᵛbleaεᵛ. Ama à yá dᵛaàgu rí gbé pᵛ lé láe bee kyokeᵛ pīi, Kilisi yεawázi i tᵛ wá kua dafukū, i tᵛ wá ke na rí kᵛᵛ ɓᵛ.

Pᵛlu Filemᵛᵛ sáaukpa

¹ Ma Pᵛlu, ma gbé pᵛ wà ma dakpeu Kilisi Yesu yái rí ma gbēdo Timᵛteeᵛ, wámε wa láe bee kèεε, wá zíkεndee yenzide Filemᵛᵛ,

² rí Yesude pᵛ aai kᵛ káaa n beᵛ rí wá nᵛε yenzide Afiao rí wá zíkandee Aasipuo.

³ Lua wá Mae rí Dii Yesu Kilisio gbēkεkεεε, aai n gba aafia.

⁴ N yá ɓᵛ dᵛmagu gᵛᵛpii ma wabikεa Luawa guue, ᵛ mi àà sáaukpa,

⁵ asa ma Dii Yesu náai pᵛ ríε ke bao mà rí n yea Lua gbéᵛzio pīi.

⁶ Mi wabikεwà, ké n kuawanᵛᵛ Yesu zéu a to n wé ké báaa pᵛ wá vī pii naa Kilisiwa guu.

⁷ Ma gbé, n yearzi ma pᵛ kèna maamaa, à ma nᵛε nᵛnimεε, asa n Lua gbéᵛ sᵛ dànέ doū.

Pᵛlu awakpaa Filemᵛᵛε Oneziū yá musu

⁸ Ayámεto, baa ké ma zé kà naa Kilisiwa mà yá pᵛ maa n ke dilεε,

⁹ rí beeo ma awakpāεε ké má yenzi yái. Mapi ma Pᵛlu, ma maezᵛᵛ ia rí ma daakpeu tia Kilisi Yesu yáio,

¹⁰ ma awakpāεε Oneziū* pᵛ gᵛᵛ ma né ũ kpéu la yá musu.

¹¹ A pāεε yāa, āma tia a ài vīwēε, mpi rí mapio.

¹² Ma àà gbàεma, a dε ma sᵛ ũε.

¹³ Ma kua kpéu Yesu baokpaa yái guu, má ye aàᵛ ku ma saε, ké aàᵛ dᵛmale n gbεu,

¹⁴ āma ma zεᵛᵛ má yāε ke n lé saio, ké rīsu yāmaakεmεε teasio, sema rí pᵛεāᵛ.

¹⁵ Aᵛ Oneziū kēama yāa gᵛᵛpla dε ké àà εa suma àᵛ kunnoᵛᵛ pii yáie.

¹⁶ A εa àᵛ dεnε zᵛ ũ ɓᵛ, asa a dε zᵛa, a dε n gbé yenzide ũ naa Kilisiwa guue. Ma gbé yenzideε. Wa n gbé pᵛ a dε n zᵛ ũ mé à gᵛᵛ Dii pᵛ ũ pᵛ o ɓa?

¹⁷ A yái tᵛ, tᵛ n ma dile n gbé ũε, gbāakpaaāzi, lá rīyᵛᵛ kpamaziwa.

¹⁸ Tᵛ à zānε yāewa ge tᵛ a n fia kūaε, bee gᵛᵛ ma yá ũε.

* 1:10 Kls 4.9

19 Ma Pɔlu máme ma yáé bee kè ní mazía ᵛᵛ, má n fiabone. Ké ní ma fla kŭa n misia ũ, má a yá'o lo.

20 Too, ma gbé, maakemeε Dii yáí, ní ma sᵛ dameε doŭ wá naa Kilisiwa guu yáí.

21 Ma lakène ké má dᵛ níyᵛ ma yāma, mé níyᵛ ke de lá má ònea yáíε.

22 Bee gbea pilakŭi kekemeε lo, asa má a náai vŭ Lua a ma boé wabi pᵛ ále kewà yáí.

23 Epafa pᵛ wá sānu kpéu Kilisi Yesu yáí fɔkpàma

24 ní ma zikendeeᵛ Maaku ní Alisakao ní Demasio ní Lukuo.

25 Dii Yesu Kilisi gbèkekeé.

EBELUO

Yá p3 kú láe bee guu

Ké wà íbelesè ní Yesudeo, bee mé tò an gbèe yé fu, 5 lápi kēna lé tékpaŋgu aa zé gbāa Dii náaika guu. A mē Kilisi zōo de malaika ní ānabiola pii, mé zí p3 a kē gbēpii yá musu de an p3la pii. Za lápi daaleawa à mē Lua azia òbōwēe a né Yesu Kilisi ũ (1.1-3). Lápi kpaalea lee pla:

A séia (1.4-10.18) lé Kilisi dea p3pia yá b3oleke. Anabio 5 a deŋla adoo (1.1), a de malaikaola loe (1.4-2.18), a de Moizi ní Yozueeola (3.1-4.13). A de luabaakuarín3 káau sa'onkiaola (4.14-7.28). A azia kpà sa'ob3 ũ à gā lipāak3awa gbēpii, 5 bee de sa dasi p3 Isailio ò yāala pii (8.1-10.18). A zewēwēe wà s3 Luazi, zé p3 sa'oa pále i e wē yāao.

A plaade (10.19-13.17) lé tékpwágu wà zé gbāa Yesu náaika guu (10.19-39). Wekii luabaakuarín3 káau luanaaikena3 yá kúu (lee 11). Ale ledawá wà wépe Yesu Kilisiwa, ké wà e íbelesewan3 f3 laaàwa (12.1-11). Ledama gbézā3 ní gbé3 gbaa laaio gb3a (12.12-13.19), lápi kēna f3kpámá à báaadán3gu (13.20-25).

Lua Né de malaikaola

- 1 Lua d3aa ānabi3ne yāa dodo dasi, 5 aa yáze ò wá dezi3ne dasi,
- 2 āma aà Né mé yá'òwēe g33 gb3zāe bee3 zí sa. Népi sabai 5 Lua dúnia kē,
- a díle 5me a g3 p3pii ví.
- 3 3me Lua gawi tekea ũ, aà kua ũ zálala. 3me p3pii kúa ní a yá'oa gbāao.
- Gb33 duunawoloa gb3a à gē z3le musu Z33de 3plaii.
- 4 Lá t3 p3 a blē gbia de malaika3 p3a, màa aà z33 deŋla lo.
- 5 Lua yáze bee ò malaikaee yāae?

Ma Nén n ũ, n Maen ma ũ gbā,*
ge máme má3 de aà Mae ũ,
aàpi lo de ma Né ũ.†

6 Ké Lua tò a yoa mò dúnia guu, à mē a malaika3 kúleè pii.

7 Malaika3 yá musu à mē,
i a íwa3 li íana ũ,
i a zík3napi3 li tévua ũ.‡

8 Aà Né yá musu s3, à mē:
Lua, níy33 z3lea báawa g33pii,
ni3 n kíake lípana kúa yáze de ũ.

9 N ye maak3ai, ní za vāik3au.
A yáí tò Lua, n Lua, n kpa kpalau,
à p3na p3sima de n gb33la.§

10 Wa ò lo:
Dii, n t3ole kàle asínizí,
musuá n 3zík3ae.

11 Ampii aa gē, kási níy33 kue.
Aa zikū lán p3kasawa,

12 ní ní koo lán p3wa,
ní ní lile lán p3kasawa.

* 1:5 Sou 2.7 † 1:5 2Sam 7.14 ‡ 1:7 Sou 104.4 § 1:9 Sou 45.7-8

Mpi sɔ́ n̄yɔ́ doú gɔ́p̄piie,
n gɔ́ láaa vío.*
13 A yáe bee ò malaikaεε yáae?

Z̄s̄le ma ɔ́plaaí
e màò n íbεεo kεne n gbadibɔ́ ù.†

14 Malaikaɔ́á zikenaɔ́ne mp̄ii, nis̄ina pɔ́ Lua ì n̄ z̄i d̄oi gbé pɔ́ aa bɔ́ ziaɔ́leε.

2

Yesu ḡsa gbēnaz̄ina ù l̄awáwa

1 Ayāmeto wà yá pɔ́ wá mà k̄u ɔ́plapla, ké wásu z̄á zéwao yáí.

2 Asa lá ikoyá pɔ́ malaikaɔ́ òá síanaε,* mé wà fiabò gbé pɔ́ ḡí mai aa p̄aaɔ́ne a zéwa,

3 tó wi suabaa z̄ɔ́pi yáda sao, wá bɔe? Suabayāpi b̀ò Dii kíie, ɔ́ gbé pɔ́ màò a síanap̄iliwáwēε.

4 Lua suabayāpi seela òl̄oné yābɔ́nsaεo n̄ dabudabu dasi keaɔ́ guu n̄ a Nis̄ina gba pɔ́ a b̄iilew̄ēε a p̄eāwao.

5 I ke malaikaɔ́ ɔ́ Lua d̄únia zia pɔ́ wále a yá'o n̄ané n̄ ɔ́z̄io.

6 A ku guei wà m̀è:

Bón gbēnaz̄ina ù ké aà yá l̄o d̄ongui?

Bón aà ù ké ni laaid̄owáí?

7 N aà k̄esá malaikaɔ́zi gɔ́pla,
n aà kpà kpalau n̄ gawio n̄ bεεεo.

8 N tò p̄ópii mis̄iileε.†

Ké Lua tò p̄ópii mis̄iileε, i a kee to mis̄iileε saio. Tia kéwa, wi e p̄ópii mis̄iileε ḡiao,

9 wá è Yesu yáε. Lua aà k̄esá malaikaɔ́zi gɔ́pla, ké Lua gb̄εke guu aà ga gbépii ḡēε ù, ɔ́ a aà kpà kpalau n̄ gawio n̄ bεεεo ga taasi pɔ́ a kè yáí.

10 Lá p̄ópii b̀ò Lua kíí mé p̄ópii de aà pɔ́ ù, ké a ye ḡē n̄ gb̄éɔ́ a gawi guu dasi a néɔ́ ù, à k̄ù aà to an Suabanki ḡɔ́ wásawasa taasikea guue.

11 Gbé pɔ́ lé ḡɔ́ Lua pɔ́ ùo n̄ gb̄é pɔ́ lé n̄ ke Luapi pɔ́ ùo an de doúε. A yáí tò aà n̄ sísia a d̄aunaɔ́ ù lí aà wí k̄ūo.

12 A m̀è:

Má n̄ yá'o ma d̄aunaɔ́ne,
má n̄ táasile k̄ók̄áa guu.‡

13 A m̀è l̄o:

Má aà náai vl.§

A m̀è l̄o:

Má ké, n̄ né pɔ́ Lua kp̄aaɔ́.*

14 Lá nép̄iá gbēnaz̄inaɔ́ne, màa aàpi s̄ɔ́ à ḡɔ́ gbēnaz̄ina ù l̄ar̄íwa, ké à ga, i Ibiisi pɔ́ í ga gba zé kaale,

15 i gbé pɔ́ aale vl̄ake gaε aa ḡɔ́ a z̄ɔ́ ù e n̄ w̄eni léuo bo.

16 Síana guu malaikaɔ́ ɔ́ àle ɔ́damáo, Ablahaú buiɔ́ne.

17 A k̄ù aà ḡɔ́ lá a d̄aunaɔ́wa yápii guue, ké à ḡɔ́ Sa'onkia s̄uuude náaide ù Lua z̄i guu, i gb̄éɔ́ duuna k̄émá.

18 Lá à taasikè à ȳsa f̄ɔ́, a f̄ɔ́ d̄o gbé pɔ́ wále n̄ ȳɔ́le.

* 1:12 Sou 102.25-27 † 1:13 Sou 110.1 * 2:2 Gal 3.19 † 2:8 Sou 8.4-6 ‡ 2:12 Sou 22.23

§ 2:13 Isa 8.17 * 2:13 Isa 8.18

3

Yesu de Mɔizila

¹ Bee yáí ma gbéɔ, á gbé pɔ Lua á sisi a mɔ aà kíio, à láasooke Yesu pɔ Lua aà zì wá lousisize Sa'onkia ũwa.

² A náai ví Lua a ðilenaε, lá Mɔizi kuð Lua uawa.*

³ Lá uakpana beεε ɔ de uaa, màa Yesu gawi zɔɔ de Mɔizi pɔa.

⁴ Ua píi a kpana víε, mé pɔpii Kalenan Lua ũ.

⁵ Mɔizi náai ví Lua ua zíkεna ũ yá pɔ a mɔ seela ũ.

⁶ Kilisi sɔ, uabelepi néε. Luapi a ua nàè aà ɔzɛ. Wáme wá uapi ũ, tó wá pɔ pɔ wá wé ɔi yá kúa ní sɔo ðilea ní pɔnao.

Lua gbéɔ kámabokti

⁷ A yáí lá Lua Nisina òwa, tó a Lua ɔɔ mà gbã,

⁸ ásu swágbãake lá á deziɔ kè aa ma yɔ gɔɔ pɔ aa bɔ ma kpε guwaiwauwao.

⁹ Baa ké aa ma yákeao è wè bla, aa ma yɔ we, aa ma gbãa ɛgwà.

¹⁰ ɔ ma pɔ pà gbépiɔzi, ma mè aalɔ pãalemeε gɔɔpiie, aa ma yá kúao.

¹¹ ɔ má ò ní maziao ní pɔfɔo ma mè, aa gē ma kámabokiiuo fá.†

¹² Ma gbéɔ, à laaika á gbēε su àɔ sò vãi luanaaikesai ví e aà gε kèð Lua béεwao.

¹³ Gu pɔ í ɔɔ, i me gbã píi, àɔ ɛɔdakɔwa, ké duuna su á gbēε sásá aà swá gbãakúo yáí.

¹⁴ Asa Kilisi gbéɔn wá ũ, tó wá zεa gbãa mé wá aà náai ví lá wá ví káauwa e a léwa.

¹⁵ Lá wa òwa, tó a Lua ɔɔ mà gbã, ásu swágbãake lá á deziɔ kè gɔɔ pɔ aa bɔ ma kpεwao.

¹⁶ Deɔ mé gbé pɔ aa Lua ɔɔ mà aa bɔ aà kpεɔ uii, mé i ke gbé pɔ Mɔizi ní bóɛ Egipiɔ bàasio?

¹⁷ Deɔ Lua pɔ pãrízi e wè blai, mé i ke gbé pɔ aa duunakè, an gε gò kálε guwaiwauɔ bàasio?

¹⁸ Deɔ a òné ní aziao aa gē a kámabokiiuo ni, mé i ke gbé pɔ gí aà yãmaiɔ bàasio?‡

¹⁹ Wá è aai e gèuo an luanaaikesai yáí.

4

¹ Lá gēa kámabokiiu lé pɔ Lua gbè gí ku, wá laaika ké wá gbēε su kuawào.

² Asa wa baona mà lánwae. Yá pɔ aa màpi i àikenéo, ké aai ma ní luanaaikεaoo yáí.

³ Wá gbé pɔ wa yápi síɔ, wi gē kámabokii pɔ Lua a yá'ò guu à mè:

* 3:2 Nao 12.7 † 3:11 Sou 95.7-11 ‡ 3:18 Nao 14.26-35

Má ò ní mazíao ní pɔfēo ma mē,
aa gē ma kámabokíiuo.*

A yá bee ò, baa ké à a zí mīde za dúniakalegɔɔ,

⁴ asa wà gɔɔ soplade yá'ò guei wà mē, gɔɔ soplade zí Lua kámabò ní zí pɔ á kèò píi.†

⁵ Wá mà tia à mē, aa gē a kámabokíiuo.

⁶ Lá gbé pɔ aa baonapi mà káauo i gēuo ké aai sio yáí, ɔ a gēa gò gbēpáleɔne.

⁷ ɔ Lua èa gɔɔdīle lɔ wí me gbā, asa à gègē a gbēa ɔ à Davidi gbà lé a ò lá wa ò tiawa,

tó a Lua lɔ mà gbā,

ásu swágbáakεo.

⁸ Tó Yozuee gèrínɔ kámabokípiu yáa,‡ dɔ Lua i gɔɔ pále yá'o gbēzāo.

⁹ A yáí tò kámabokíi gò Lua gbéɔne.

¹⁰ Asa gbé pɔ gè Lua kámabokíiu kámabò ní a zíoε, lá Lua kámabò ní a zíowa.

¹¹ Lá màaε, wà wεtā wà gē kámabokípiu, ké wá gbēε su gí Lua yāmai àà fu lánwao yáí.

¹² Lua yá bēε mé a gbāa, a lé na de fēnda lekpeplaa. I ní zɔ à gē nòsekpeau e nisínau, i gē gupεekíiu e bóɔu, i láasoo ní nòse yáo gwa.

¹³ Lua pòkεae ulεaεo, a kee kpaaε guo. Lua pɔ wá wá yáo séle siuε, i pópíi e e a biwà.

Yesu de sa'onkiaɔla

¹⁴ Lá wá Sa'onkia zɔɔ pɔ luabe kēaa e Lua kíiu ví Lua Né Yesu ũ, wàò zé pɔ wá sè yá kúa giūgiū.

¹⁵ Asa wá Sa'onkia pɔ a fɔ wēnadɔwēε wá gbāasaikε guu ví. Wà àà yò lánwáwa yápii guu, i duunakεo.

¹⁶ Ayāmeto wá sɔ Lua gbēkεkenεde kpalabaai ní sɔo dilεa, ké àà wá wεgwa, i gbēkεkεwēε a gɔɔwa.

5

¹ Wí Lua ua sa'onkia píi sé gbéɔ guuε, wí àà dilε ní yákekεna ũ Lua kíi, iɔ mɔè ní gbaɔ, iɔ àà gbagbané ní duuna yáí.

² A fɔ dɔ ní gbé pɔ aa sàsá an dɔsaikε guuɔ, asa aàpi kú ní gbāasaikεo sɔε.

³ A yáí sema àà sa'o azía duuna yá musu, lá i o gbé kíniɔ pɔ yá musuwa lɔ.*

⁴ Gbēε lí azía kpa kpalapiuo. Lua mé i àà kpá lá à Aalona kpàwa.†

⁵ Maa sɔ Kilisi i azía kpa sa'onkia kpalauo, Lua mé àà kpàu à mē:
Ma Nén n ũ, n Maen ma ũ gbā.‡

⁶ A ò guei lɔ:

Nyɔɔ de sa'ona ũ gɔɔpii

lán Mεkizεdεwae.§

⁷ Gɔɔ pɔ Yesu kú dúnia guu, à wabikè ní wii gbāao ní wé'io,* à kulekè Lua pɔ a fɔ à a si gawae, ɔ Luapi àà yāmà, ké i a yá da yáí.

⁸ Baa ní àà luanεkεo, à misiileε Luaε dàda a taasikεa guu.

* 4:3 Sou 95.11 † 4:4 Daa 2.2 ‡ 4:8 Iko 31.7, Yoz 22.4 * 5:3 Lev 9.7 † 5:4 Baa 28.1 ‡ 5:5 Sou 2.7 § 5:6 Sou 110.4 * 5:7 Mat 26.36-46

9-10 Ké maa pèewà à làa, Lua aà kpà Sa'onkia ũ lán Mekizedeewa, ɔ à gò suabaa láasai mi ũ gbé pò aale a yāmaone pii.

Laaikaa fuai

11 Yá bee musu wá yāví dasi wà oé, āma a bɔɔlekɛa zí'ũe, asa ili yázedɔ kpaa bo.

12 A gbé pò a gēgēu kéwa, a maa àɔ de yādanedeo ũe, āma e tia á de wà ea Lua yá pò wí dada gbé dafuone daé boe. Yó mé kòsíanɔ, i ka yōunableo.†

13 Asa yōmina píiá née, i ka guei yázede guuo.

14 Yōuna sɔ, gbé kāsaa pò aa dɔékèdò pòe. Aa maa dšakɔe ní vāio dāda.

6

1 Ayāmeto wà Kilisi yá séiaɔ kpa saalo, wí gé ae e wà gɔ gbé kāsaa ũ. I ke wá ea mikēa yá gianowa ge luanaaikɛa daale bo no

2 ge da'ile yādadaa ge onama ge geɔ vua ge zia yákpalekɛa.

3 Wá yá beeo kpa saalo, wí gé ae, tó Lua wèi.

4 Asa tó gbé wé kè à Lua gba è, mé à baa è Lua Nisina guu,

5 tó à Lua yá ní dúnia pò lé mɔ gbāao ìe à a na dɔ,

6 tó à gbāsa fù, a zé kú à ea ǹselile bo, asa àle Lua Né páliwa azia boe, àle widawà gupuaue.

7 Tó lou lé ma tɔlewa m̀ɔm̀ɔ, àle m̀ɔse e, mé à pò pò àikè s̀ewanaone b̀le, Lua ì báaadau.

8 Tó le ní laao ì b̀le sɔ, a giae, a zà ní lekɛaeoo.* A mide ní téoe.

9 Apio sɔ ma gbé yenzideɔ, baa ké wá ò maa, wá dɔ ké á kua de beea, á kú suabaze guu.

10 Lua ì yáke a zéwa, á yákeo ní á yeaazio a sāaagu, asa a donlekè aà gbéone, mé àle ke e tia.

11 Wá ye á baade àɔ āiaví maa e a léwa, ké ásu seake pò pò á wé dɔi yá musuo.

12 Asu tó á me ke kpèleo. A gbé pò aale Lua náaike ní menao aale pò pò Lua a legbè eɔ ɔlesé.

Lé pò Lua gbè sea vío

13 Gɔɔ pò Lua lé legbè Ablahaũe, lá gbèe ku deaala aà legbè ní aà tɔoo, a yáí a gbè ní azia tóo,

14 a òè faaisai à mè á báadaaaagu, í to aà bui kó.†

15 Ablahaũ menakè, ɔ à pò pò Lua a legbè è.

16 Wí legbè ní gbé pò deńla tóoe. Legbèa mé ì to wá yá síana dɔ, mé ì lekpaané.

17 Ké Lua ye ɔbo gbé pò a legbèa a gɔ ní pò ũone wásawasa a lé lileá vío, ɔ a ò ní aziao.

18 Beewa yá m̀en pla ku a lileá vío, Lua a fɔ ɛeto a musuo. Yápio lé wá gbé pò wa naazio gba sɔ maamaae wà yá pò wá wé dɔi kũa seasai.

19 Bee ɔ wá wé dɔi wá ẁenidɔbo ũ. A náai ví mé a gbāa, ì zwāa pò daa Lua kpéu‡ baavíwanɔ,

20 gu pò Yesu d̀aa gēuwēe à gò Sa'onkia ũ e gɔɔpii lán Mekizedeewa.

7

Sa'onkia Mēkizede

¹ Mēkizede pi de yāa Salēma kía, Lua Musude sa'ona ũe. Goo pɔ Ablahaũ ziblè kíaowa, àle su, ɔ Mēkizede gè dāaale, à bāaadāaagu.*

² Ablahaũ àizee pɔ àle suò pii kwide kpàwà. Mēkizede tó bee mè yāmaa kía. Bee gbēa Salēma kía bee mè, aafia kía.

³ A de ní dao ní deziò vío, aà wēni daalea ge midēa vío. A bò lán Lua Nēwae, sa'onan aà ũ gɔɔpii.

⁴ A gwa lá a zɔɔ. Wá dezi káau Ablahaũ àizee pɔ a sèle zɪ guu kwide kpàwà.

⁵ Mɔizi ikoyā díle Levii bui pɔ de sa'ona ũone aa pɔ kwide sí ní Isaili deewā,† baa ní Ablahaũ buikēo.

⁶ Mēkizedeá Levii bui no. N beeo à Ablahaũ pɔo kwide sí à samaa'ò Ablahaũ pɔ Lua legbèe.

⁷ Seasai gbé pɔ samaa'ò gbé zɔɔ de gbé pɔ à samaa'òelaē.

⁸ Sa'ona pɔ aai pɔ kwide sipiá gbé pɔ í gaone. Mēkizede sɔ, gbé pɔ wà mè Ìo ku gɔɔpiin aà ũ.

⁹⁻¹⁰ Goo pɔ Mēkizede gè dà Ablahaũle, wi Levii i yāao, a ku a dezi mae Ablahaũ plēue. Ayāmeto wa fɔ o se, gɔɔ pɔ Ablahaũ pɔ kwidepi kpà, Levii bui pɔ wɪ pɔ kwide kpámáó mé kpà.

¹¹ Levii bui sa'onapiò mé Mɔizi ikoyā zína ũ. Tó aa fɔ to gbéó gɔ wásawasa, an bàa àò kú ní sa'on páleo lán Mēkizede wa be? Mé i ke Aalona bui bāsio.

¹² Tó sa'onao líle, sema ikoyā líle.

¹³ Gbé pɔ wà yá beeo ò aà yá musuá Isaili bui pɔ a gbēe i sa'ozí ke yāaoe.

¹⁴ Asa wá dɔ sāsá ké wá Dii bò Yuda bui guue. Wi ma Mɔizi sa'oyá'ò buipi musuo.

¹⁵ Yá pɔ yápi zu'on ke: Sa'on pále bò lán Mēkizede waē.

¹⁶ Aà díleaá ikoyā ge buikēyā no. Aà wēni láasai gbāa yáie.

¹⁷ Asa wà mè:

Nyɔɔ de sa'ona ũ gɔɔpii

lán Mēkizede waē.‡

¹⁸ Maa wà yá káau bādè, ké a gbāao mé a ku a kee léio.

¹⁹ Asa Mɔizi ikoyā i to gbēe gɔ wásawasao. ɔ wà suabayā pɔ de a káaula zebòwēe wà sɔò Luazi.

²⁰ Bee gbēa Lua i bee ke legbēsaio. Gbé kiniò gɔ sa'onao ũ legbēsaie,

²¹ āma Yesu gɔ sa'ona ũ ní legbēaoe, asa wà mè:

Dii legbè, a lelileo,

à mè nyɔɔ de sa'ona ũ gɔɔpiiē.§

²² Beewa Yesu kpégaausiwēe ké Lua bàa kua ní gbéó tia maa de a káaua.

²³ Bee gbēa sa'onao dasi yāa, ké ga lí to aao kú ní zɪ guu gɔɔpiiio yáí.

²⁴ Ama lá Yesu Ìo ku gɔɔpii, aà sa'onke gēblea vío.

²⁵ A yáí tò a fɔ gbé pɔ aai sɔ Luazi ní a gbāao suaba wásawasa, asa Ìo ku gɔɔpiiē, Ìo kulekené Luaē.

²⁶ Sa'onkia bee taa mé kōsiwanɔ. Aà kua adoae. A yāvái ge gbási vío. Lua aà kè duunkēnaowa, à aà sè musumusu e a kíí.

* 7:1 Daa 14.17-20 † 7:5 Nao 18.21 ‡ 7:17 Sou 110.4 § 7:21 Sou 110.4

27 Aà bàa kú ní sa'oa lá gu lé dɔo lán sa'onkia kɪniɔwao. Gbépio ì sa'o nɪzɪa duuna yáí ní n' gbéɔ pɔɔ.* Aàpi sɔ a kè gēn doe, ké à azɪa kpà.

28 Moizi ikoyā ì gbéɔ kpa sa'onkiaɔ ũ an gbāasaikē guue, āma ké Lua legbè ikoyāpi dilea gbea, ɔ à a Né pɔ gɔ wásawasa e gɔɔpii kpà.

8

Yesu mé wá Sa'onkia ũ

1 Yá pɔ wáɛ o min ke: Wá sa'onkia bee taa ví zɔɛa báawa musu Lua Zɔɔde ɔplaai.*

2 I zikē luakukɪi zwàakpe síana pɔ Dii dɔu, i ke pɔ pɔ gbēnazinaɔ dɔ no.

3 Lá moa ní gbaɔ ní sa'oao yáí wí sa'onkia píi kpáí, a maa aàpi aàɔ pɔ ví à kpa sɔe.

4 Tó a ku dúniau, àɔ de sa'ona ũo, asa sa'ona pɔ aai mó ní gbaɔ lá ikoyā dilewao ku kò.

5 Zí pɔ aale kéá pɔ pɔ kú musu taae, a zɔzɔnae. A yáí tò, ké Moizi ye zwàakpe dɔ, Lua òè aà pɔ pɔ a a taa kèè gbe musu ke màa píi.†

6 Yesuá Lua bàakuawanɔ kɔɔe. Lá Lua bàakuawanɔpi gbia de aà bàa kua ní gbéɔ káaua, zɪ pɔ wa dàè gbia de sa'onkiapiɔ pɔa. Lua bàakuawanɔpi legbēa de a zia lo.

7 Tó Luabaakuarɪnɔ káaupi papaa yāae, a plaade a zekεo.

8 Ké Dii Isailio tàae è, à mè:

A gɔɔ lé mó ké má yá dafu dile
ma bàa kua ní Isailio ní Yudaɔ musu.

9 Aɔ de lán yá pɔ má ðile an dezɔnε
gɔɔ pɔ ma ní kú ní ɔwa ma ní bóɛ Egipiawao.

Asa aai ze ní yá pɔ má ðilenéoo,
ɔ ma ní tó we.

10 Ma bàa kua ní Isailio gɔɔ beɔ gbea yán ke:

Má a ikoyāɔ dané ní nòse guu,
má ké ní sɔwa.

Má de ní Lua ũ,
aaiɔ de ma gbéɔ ũ.

11 An gbēe a yádada a deeo,

an gbēe a ma dɔa da a gbéɔe,
asa ampii aao ma dɔe,

néfénen gbēzɔɔ píi.

12 Má sùuukerɪnɔ ní ní tàaeɔ,

má ní duuna yáda lo.‡

13 Ké Lua yá dafupi ò, à a káau zibòe. Pɔ pɔ zikù a í kòɛ, a kpaa gui zàò.

9

Luabaakuarɪnɔ káau sa'oa

1 Luabaakuarɪnɔ káau yádileao ví aà sisia ní aà sisikɪi pɔ kú tɔɔleo yá musu.

2 Filia ní táabūnu pɔ wí kàa kálewà Luaεo* ku kpeele pɔ wí me gu pɔ a kua adoau.

3 Kpea pɔ wí me luakukɪipi ku zwàa plaade kpe.†

* 7:27 Lev 9.7   * 8:1 Zln 2.32-33   † 8:5 Bɔa 25.40   ‡ 8:12 Zel 31.31-34   * 9:2 Bɔa 25.33-40

† 9:3 Bɔa 26.33

4 A guu tulaletikateaki‡ pò wa pí ní vuao kuu ní Luabaakuarínò kpagolo pò vua kúlèwà búlubuluo. § Vua lo pò mana ku a guu ku kpagolopi guu* ní Aalona go pò labò† ní Lua yádilea gbè pèpèe. ‡

5 Kpagolopi musu malaika gàsidae gawideò kua duunkēmakia. § Pópìo bòolekea dodo gòon lao.

6 An kálea màa guu, sa'onao Ìò gē a kpèele m̀òòm̀ò ní sa'ozì kei.*

7 Sa'onkia mé Ì gē a kpèa wè do gēn do, mé Ìli gē ausaio. † I aupi fáfá azia duuna yáì ní a gbéò pò pò aa kè d̀saisae guuo.

8 Lua Nisina lé òwèe gòò pò kpépi kpèele yá kú, luakukii zé wëao.

9 Bee lé yáleeüwëe ní tia yáò à mè, pò pò wí Lua gbao ní sa'obo pò wí kpaò lí fò ní ǹsè dané dou wásawasao.

10 Yá beeá mekaa yáe. Pòblea ní imiao ní gbāò a bui dasio yáe. Wa dile e zé dafu gòò àò kaε.

11 ☽ Kilisi m̀ò yāmaa pò kà tia sa'onkia ü. A vè zwàakpe pò zòò mé a wásawasa de a káaua kpèlea. Gbēnazina mé i doo, dúniaε bee pò no.

12 I gē luakukii ní ble ge zu auoo, à gè ní azia auo gēn doe, à gbéò b̀òd e gòòpii.

13 Lá wí ble ní zuswanao au‡ ní zununu túfuo§ fá gbé pò gbālèòwa wà gbāb̀né,

14 wa Kilisi pò o be? A azia kpà Luawa sāsai ní Nisina pò Ìò ku gòòpii gbāao. Aà au Ì wá s̀ pípiwëe yá gianaò láasoo musu, ké wá zìke Lua b́éεε.

Luabaakuarínò gbezā sa'oa

15 Ayāmeto Kilisiá Lua bàa kua ní gbéò gbezā kóòε, ké gbé pò Lua ní sisio àizana pò à a legbè e yáì. A gà ké à ní bo, i tàae pò aa kè Luabaakuarínò káau yá musuò kémá.

16 Tó wa ye zìke legbe pò gbé dilewa, sema wà d̀s ké ade ku loo,

17 asa ga gbea ò legbe Ìò gbāa vī. Tó legbedilena b́éε, legbe líò gbāao.

18 Ayāmeto wà yá pò Lua dilené káaupi sakè ní auo.

19 Ké M̀oizi ikoyā pò Lua dileò ò gbépii wáa, à sākā tēa ní ése úao se zò gáaena ní blesanao au yáalea ní íowa, a fá M̀oizi ikoyāwa ní gbēnazinaò pii

20 à mè bee mé Luabaakuarínò yá sa'o'au ü.*

21 Màa M̀oizi au fá zwàakpewa ní sa'o zìkeb̀òò pii. †

22 Ikoyā guu au mé Ì gbāò pò daside píie. Aub̀lesai duunakēamá kuo. ‡

Kilisi duuna midεa azia kpa a sa'obo ü guu

23 Lá à kù wà gbāò pò pò kú luabe taapiòne beewa, sa'obo pò a maa de beea k̀sì ní luabe p̀pìoε.

24 Asa Kilisi i gē luakukii taa pò gbēnazina d̀òuo, à gè a sianau luabeε, ké àò ku tia wá Zennode ü Lua k̀iie.

25 Sa'onkia Ì gē luakukii ní p̀otuo auo wè ní wëoε, āma Kilisi i gē azia kpa m̀òòm̀ò yáìo.

26 Tó beewae, d̀s àle taasike m̀òòm̀ò za dúniakalegòò. Siana guu à m̀ò gēn doe gòò pò dúnia kà a kákii, à azia kpà sa'obo ü à duuna m̀ideò.

‡ 9:4 B̄oa 30.1-6 § 9:4 B̄oa 25.10-16 * 9:4 B̄oa 16.33 † 9:4 Nao 17.18-20 ‡ 9:4 Iko 10.3-5

§ 9:5 B̄oa 25.18-22 * 9:6 Nao 18.2-6 † 9:7 Lev 16.2-34 ‡ 9:13 Lev 16.15-16 § 9:13 Nao

19.9, 17-19 * 9:20 B̄oa 24.6-8 † 9:21 Lev 8.15 ‡ 9:22 Lev 17.11

27 Lá Lua díle gbēnazina lí ga gēn do, i gbasa yákpalekaàno,

28 màa Kilisi azia kpà gēn do, à dasi duuna dĩ a miwa. § A ea mo a gēn plaadei, i ke duuna yán bo, ké à gbé pò an wé dazio suaba yáie.

10

1 Mɔzi ikoyáa yámaa pò lé mó nisinae, i ke yápie súsuu. A yáí tò sa doupi oa mòmoo wē ní wēo lí fɔ gbé pò lé sɔ Luazio gò wásawasa bauo.

2 Tò sa bee oa gbábò lousisinaone gēn do e gɔɔpii, dɔ an nòse dàdoũ, aa a oa tò.

3 Siana guu sa'opai mé ɔ gbéɔ duuna yá dɔngu wē ní wēo.

4 Asa zuswana ní blesanao au lí fɔ duunakè má bauo.

5 A yáí tò, ké Kilisi lé mó dúnia guu, a ò Luae:

N ye sa'oa ge gbaio,

ɔ n me dɔmɛɛ.

6 Sa pò wí a pò káteu à tékũ

ní sa pò wí o duuna yá musuo lí kánguo.

7 ɔ ma mē, má ké!

Lua, ma mo n pɔeá keie,

lá wa kè Mɔzi ikoyáu ma yá musuwa.*

8 A ò gla, sa'oa ní gbao ní sa pò wí a pò káteu à tékũo ní sa pò wí o duuna yá musuo lí ká Luaguo, a yeio, baa ké ikoyá mé díle.

9 ɔ à gbása mē, á ké, a mo aà pɔeá keie. Màa à a káau bādè a plaade dílea yáí.

10 Lua pɔeápi kea guu Yesu Kilisi azia kpà sa'obo ũ gēn do, a tò wá kua adoa Lua gbéɔ ũ.

11 Gɔɔpii sa'onao ɔ kú ní zí guue, aao sa dou pò lí fɔ duunakè má bauo o mòmoo.†

12 Kilisi sɔ à sa'ò duuna yá musu gēn doe e gɔɔpii, ɔ à gè zòle Lua ɔplaaí.

13 Za gɔɔ bee àle dá we e Lua ào a íbeo kee aà gbadibo ũ.‡

14 Asa sa gēn do opai guu, a tò gbé pò a gbábònéo gò wásawasa e gɔɔpii.

15 Lua Nisina lé yápi owēe ɔ à mē:

16 Ma bàakuarínɔ gɔɔ bee gbɛa yán ke:

Má a ikoyá dané ní nòse guu,

má ké ní sɔwa.§

17 ɔ à gbása mē:

Má ní duuna ní ní tàaeo yáda bo.*

18 Lá à ní duuna kè má, sa'oa ní yáí zeví bo.

Sɔa Luazi

19 A yáí tò ma gbéɔ, ní Yesu au gbāao wá gēa luakukii zé ví ní sɔo dílea.

20 A wēni zé dafu pò Lua kpé zwāa baa ví bɔwēe a me guu.

21 Lá wá sa'on zɔo ví Lua uakũna ũ,

22 wá sɔ Luazi ní nòsemendoo ní aà náaikea seasiao ní sɔ pò wa pípi wá laasoo vāi bɔuo ní me pò wá a zu'ò ní í wásawasao.†

23 Wáò zia'ea yá pò wa zèò kúa sòdeedesai, asa Lua a legbè, mé náaidee.

24 Wá laaidɔkɔwa, wí tékpakɔu yeakɔi ní maakeao yá musu.

§ 9:28 Isa 53.12 * 10:7 Sou 40.7-9 † 10:11 Bɔa 29.38 ‡ 10:13 Sou 110.1 § 10:16 Zel 31.33

* 10:17 Zel 31.34 † 10:22 Lev 8.30, Eze 36.25

25 Wásu pākpa wá kōkāakeai lá gbēe ì kewao. Wà ledakōwa, atēsa lá á è Dii mōgō lé kākū.

26 Tó wa síana mà mé wá d̀, tó wa gi lé duunake, sa'oe ku à duunakēwá bo.

27 Pó pó g̀wēe mé de yákpale ní s̀kēnguo ní té gbāa pó a Lua ibeēo kaaleo daa ũ.‡

28 Wī gbé pó gī Mōizi ikoyā dai de aà wegwasai gbēon pla ge àaō seeladeke musu.§

29 Tó gbé ̀z̀ Lua Néwa mé à Luabaakuańno au* pó gbāb̀e gwá foooũ, mé à Nisín gbēkekenede s̀s̀, à d̀ ké wa ̀adawá z̀o de beea maamaa.

30 Asa wá yábee'ona d̀ à mè, áme á tosimá, áme á flaboné. Wa ò lo, Dii a yákpaleke ní a gbé.†

31 Lélé daa Lua b́e ouá yápásie.

32 A làasooke á kua yāawa. A wékēa gbēa a taasi f̀ á d̀e z̀o kaa guu.

33 Zieo wī á s̀s̀, wī á wetā dasi guu. Zieo i ze ní gbé pó wàle ní wetā maa.

34 A wēnad̀ dakpeunaone. Ké wá á póo síwá, a z̀o ní p̀nao, asa á d̀ ké á àizee maa pó lo ku g̀pii ví.

35 A yái tò ásu to sea gē wóo pó ài vlé z̀o guuo.

36 Sema ào mena ví, í pó pó Lua a legbè e aà p̄eā kea gbēa.

37 Asa à g̀o ỳe, a gēgēo,

ké gbé pó lé mó pila.

38 Gbé pó má tò yá b̀aano na

ma náai pó àle ke yái ao ku,

āma tó à p̀b̀z̀kè,

a kamaguo.‡

39 Gbé pó aai p̀b̀z̀kè aa nízia kaaleon wá ũo. Gbé pó aale Lua náaike aa àizāna eon wá ũ.

11

Gbé káau luanaaikēa

1 Luanaaikēa mé wēd̄aaazi seasai ũ. A de yá pó wili wesieo sia síana ũ ũe.

2 Gbé káau luanaaikēa mé tò Lua ní sáaukpà.

3 Wá luanaaikēa mé tò wá d̀ ké aà yá'oa mé d̀unia kàle. Pó pó wili wesieo ̀ à pó pó wī wesie kèd̀.*

4 Abeli luanaaikēa mé tò aà sa'oa Luawa maa d̀ Kainu p̄a.† Aà luanaaikēa yái Lua aà sáaukpà, à aà d̄ile gbēmaa ũ, ̀ à aà gba sí. Baa ní aà gaao, àle yá'owēe e tia Lua náai pó a k̀pi yái.

5 Enoki luanaaikēa mé tò Lua aà s̀, ké asu gao yái.‡ Wī aà e bo, ké Lua aà s̀ yái. E Lua ào aà sé, à aà sáaukpà à mè aà yá kàagu.

6 Gbēe yá lí ká Luagu aà náaike saio. Sema gbé pó lé s̄aazi si ké a ku, mé í fiabo a k̄i wēelenaone.

‡ 10:27 Isa 26.11 § 10:28 Iko 19.15 * 10:29 B̄a 24.8 † 10:30 Iko 32.35-36 ‡ 10:38 Abk 2.3-4 * 11:3 Daa 1.1, Sou 33.6, 9, Zāa 1.3 † 11:4 Daa 4.3-10 ‡ 11:5 Daa 5.21-24

7 Ké Lua ledà N̄oewwa yá pò wí e yáao musu, ò à Lua náaikè à aà yāmà, à gó'ílèna kè à a uadeo m̄siò. § Aà luanaaika mé tò yá z̄lè dúniawa, mé Lua tò yá b̄aàno na a náai pò a kèpi yái.

8 Ké Lua Ablahaū sisi aà gé b̄usu pò á kpawà aà v̄i guu,* ò Ablahaū Lua náaikè à Lua yápi si. Ké à b̄ò be, a gu pò àlè géupi d̄o zio.

9 A Lua náaikè, ò à bekpà b̄usu pò Lua a legb̄ēpiu nibo ū† zwàakpede ū. Maa Izaaki ní Yak̄obuo lo, asa Lua legb̄ēapi ḡò ní pò ūe.

10 Asa w̄lè pò Lua de a k̄una ū a kalena ū lo zed̄oa ò Ablahaū wé d̄oi.

11 Sala luanaaika mé tò a è n̄osi,‡ baa ké fiie mé à zikù, asa a d̄ò Lua pò legb̄ēpi náai v̄i.

12 Baa ké à zikù, ḡōe m̄endopi buikè dasi lán saanao ge ísiale ūfāawa, wa f̄o d̄o d̄o. §

13 Gb̄ēpi ḡaga pii ní luanaaika guu pò pò à a legb̄ēno esai. Aa è k̄aaa aa gb̄āakp̄ai. Aa m̄è nibo b̄òm̄on ní ū t̄o l̄e la.*

14 Gb̄é pò lé o m̄aao lé o b̄w̄e w̄ale ní de be nid̄e.

15 Tó b̄usu pò aa b̄ou bee aale ke, d̄o aa ze'è aa èa tà we.

16 Siana guu aale b̄usu pò a maa de beea ya luabe. A yái tò, tó wà m̄è Lua de ní Lua ū, ìli ke Luapie wí ūo, asa à w̄lè k̄ekené.

17-18 Ké Lua Ablahaū lè a gwà, ò Ablahaū Lua náaikè à Izaaki kp̄a sa'obo ū.† Lua legb̄ē yáa à m̄è Izaaki k̄í aà bui a b̄ou.‡ N beeo à zè ní a né m̄endonapi kp̄aao.

19 A è Lua gb̄aa a f̄o geo vu, ò à èa Izaaki è a yási ū.

20 Izaaki Lua náaikè, ò à Yak̄obu ní Esauo gb̄a sa'ole. §

21 Yak̄obu Lua náaikè. Ké à k̄a gaa, ò à gb̄aa'è a gopanawa, à k̄ule Yosefu néo gb̄a sa'ole.*

22 Yosefu Lua náaikè. Ké a ye gai, ò à Isailio b̄oa Egipi yá'ò ní lá aa ke ní a geoo.†

23 Moizi de ní aà dao Lua náaikè, ò aa aà ùle e m̄o aà aà ia gbea, ké aa è a kefeū yái.‡ Aai v̄iake iko pò k̄ia d̄ileeo.

24 Moizi Lua náaikè. Ké à z̄okù, ò à ḡí wà a dile Falaō nen̄e né ū. §

25 A sí wà a wet̄a ní Lua gb̄é de kua ní p̄ona duuna guu gooplala.

26 A d̄ile ké wí pò wí damá Kilisi yái de Egipi àizeea, asa zia asea aà wé péwà.

27 Aà luanaaika mé tò à b̄ò Egipi,* i v̄iake k̄ia p̄ok̄umaeo, à zè ḡiuḡiū lá à Lua pò w̄ili e ní w̄éoo èwa.

28 Aà luanaaika mé tò à Ḡeamusu dikpe d̄ile ní aumamaa kpeele gb̄owao, ké gb̄ēdena su ok̄a ní neḡōe séiaowao yái.†

29 Isailio Lua náaikè aa bùa Isia T̄ēawa lán t̄o l̄e ḡiwa. Ké Egipi ȳòwà m̄aa, ò í k̄uam̄a.‡

30 Isailio Lua náaikè aa lía Yelikoi e goo sopl̄a, ò a b̄í kwè. §

§ 11:7 Daa 6.13-22 * 11:8 Daa 12.1-5 † 11:9 Daa 13.18 ‡ 11:11 Daa 18.11-14, 21.2 § 11:12 Daa 15.5, 22.17, 32.13 * 11:13 Daa 23.4, Sou 39.13 † 11:17-18 Daa 22.1-14 ‡ 11:17-18 Daa 21.12 § 11:20 Daa 27.27-29, 39-40 * 11:21 Daa 47.31, 48.1-20 † 11:22 Daa 50.24-25, B̄oa 13.19 ‡ 11:23 B̄oa 1.22, 2.2 § 11:24 B̄oa 2.10-12 * 11:27 B̄oa 2.15 † 11:28 B̄oa 12.21-30 ‡ 11:29 B̄oa 14.21-31 § 11:30 Yoz 6.12-21

31 Káalua Lahabu Lua náaikè à zámadeo ðile nienie, ð i kaale ní lua-naaikensaiɔ.*

32 Má o kpelewa b ni? Má ze'e mà Gedeɔ† yá'oo ge Balaku‡ ge Sausɔ§ ge Zefete* ge Davidi† ge Samueli‡ ge ānabiɔ.

33 Aa Lua náaikè, ð aa ziblè kíawá, aa yāgògò gbéɔne a zéwa, aa lé pɔ Lua gbènè gbè'e, aa nòɔmusuɔ lé náaa,§

34 aa té pásí dè,* aa bò fēnda lézi, aa gbā'a'è ní yèeɛsaikè guu, aa pásíkù zí guu, aa buipále zīgɔ yà,

35 aa nɔɔ né geɔ vù aa kpámá.† Wà ìakpà ní gbèeɔzi, ð aa gí bokíi wēlei, ké aa vu, aai bɔ maa yáí.

36 Wà ní gbèeɔ kè pɔpɔ wà ní gbé ní flaalao. Wà məkà ní gbèeɔwa wà ní ká kpéu.‡

37 Wà ní papa ní gbèeɔ wà ní dede, wà ní zɔe pla ní siio, wà ní dede ní fēndao. Aa bèbè sá báa ní blè báao daa. Aa gò gii, wà ní wetà wà ìadámá.

38 Dúnya i ká ní ũo. Aa líaalíaa sēu ní gbèsísiɔ musuo, aa ku gbè'eo ní tɔɔ guu.

39 Baa ké Lua gbépiɔ sáaukpà mípii a náai pɔ aa kè yáí, aai pɔ pɔ à a legbènè eo,

40 ké aasu gɔ wásawasa wá saio yáí. Lua ðaa ðile wà yá pɔ a maa de ní pɔa eɛ.

12

Lua a gbéɔ totoa

1 Ayámɛto wápiɔ sɔ, lá seeladeɔ gupawázi dasi màa, wà ɔkpa pɔ pɔ í kpáwēzi ní duuna pɔ í kpálikpawēe àannɔ pú, wí bakpaai pɔ Lua ðilewēe ké ní menao.

2 Wà wépe Yesuwa. Ɔme bò ní wá luanaaikéa zéo mé à bòlei. A gaa líwa fò, i a wíyá dao pɔna pɔ ðileae ea yáí, ð à gè zòle báawa Lua ɔplaaí.

3 A láasooke aà yáwa, lá à menakè ní duunkena pɔ íbele bee taa sèanɔ, ké ásu kpasa á kúsu kwéo yáí.

4 Asa á dēkaa ní duunao guu, i ze gi e a ge gað yāao.

5 Nòse níniyá pɔ wa ðé lá á de néo ũwae bee sáágu yá? Wà mè: Ma né, tó Dii lé n toto,

ńsu ðile páo.

Tó àle n gba laai,

ńsu to n ká gao.

6 Asa gbé pɔ Dii yei ð i toto,

í gbé pɔ a sí a né ũ swágaga.*

7 A ìadama ðile totoa ũ. Lua mé lé bee kéé, ké á de aà néo ũ yáí. Néé ku aà mae gí aà totoia?

8 Tó i á toto lá a né kíniɔwao, á de aà néo ũo, gínasɔɔneɔn á ũ.

9 Wá dúnya la maeɔ vɔ aa wá toto, ð wa ní yámà. Lá màae, wà misiile wá Mae pɔ kú musue de beea, wíɔ ku.

* 11:31 Yoz 2.1-21, 6.22-25 † 11:32 Dɔa 6.11 ‡ 11:32 Dɔa 4.6 § 11:32 Dɔa 14.1 * 11:32 Dɔa 11.1 † 11:32 1Sam 17.12 ‡ 11:32 1Sam 3.1 § 11:33 Dan 6.1-27 * 11:34 Dan 3.1-30 † 11:35 1Kia 17.17-24, 2Kia 4.25-37 ‡ 11:36 1Kia 22.26-27, Zel 20.2, 37.15-16, 38.6 * 12:6 Yaa 3.11-12

10 Wá maeo wá toto gɔɔpla pɔ ũ an ðno léu. Lua i wá toto wá káfia yáie, ké wá kua e ào adoa láawa.

11 Totoae lío pɔna ví a gɔɔo, pɔsia bàasio, ama gbé pɔ totoapi ní kɛkɛo i a gbe'e zá boa maa ní nòsɛdaadoũ ũ.

12 Ayámeto à á o pɔ gò dɔázio ní á gbá pɔ gò tèeeo gba gbāa,†

13 í zése súsu,‡ ké á gbé pɔ lé tɔleo su pāaleo, aai e gɔ ní aafiao.

14 A wɛɛɛ ào na ní gbépiio, á kua io adoa, asa tó gbé kua adoa, a Dii eo.

15 A laaika á gbēe su kua Lua gbēkɛkɛanéwa aà gɔ á guu kona ũ,§ i ñada gbé dasio wa à ní ðokpao.

16 A gbēe su ào de gbāsikena ũ ge luayādansai ũ lán Esauwao. A a yoakɛze yia ble gɛn do blea yái.*

17 A dɔ́ ké à sa'ole wɛɛɛ a maewa gbɛzā, ð Lua giè. Baa ké a wɛɛɛ ní wé'io, i ze'e à yá pɔ á kè líleo.†

Luabaakuarínɔ káau ní a gbɛzao

18 I sɔ́ Sinai gbèsisi pɔ wa fɔ ɔkāwázio. Ale tékū, a gusia ví ní guduuduuo ní zàao‡

19 ní kàae'bo ní Lua bo gbāao. Ké Isailio boopi mà, aa awakpàè aa mè, asu yāe oné bo,

20 asa aa yá pɔ a dilené bee fɔo à mè: Baa potuo kà gbèsisi piwa, wà pápa ní gbɛo wà de.§

21 Lua pilaapiá vía yáe maamaa e Moizi mè vía a kū, ále lualua.*

22 A sɔ́ Sibna gbèsisii ní Lua bée wéle Yelusaleũ pɔ kú musuo ní a malaika dasidasi pɔ káaaa weo

23 ní Lua negɔe séia pɔ an tó kēa weo ní Lua pɔ de gbépii yákpalekɛna ũo ní gbēmaa pɔ aa gɔ wásawasa gyaadeo

24 ní Yesu pɔ de Luabaakuarínɔ gbɛzā kóo ũo ní aà au fáfāa† pɔ lé yá gbia o de Abeli‡ pɔao.

25 A laaika, ásu gí yápi maio. Lá gbé pɔ aa gi Lua ledama mai tɔɔle lapio i boo, wápio sɔ́, lá Lua lé ledawá kua za musu,§ tó wa bo aà kpe, wa wá pɔ o boe?

26 Aà bo tɔɔle lualua yāa, ð à legbè à mè á gu lualua gɛn do bo, i ke tɔɔle ado no, ní musuo e sa.*

27 Ké à mè gɛn do bo, bee lé owɛɛ Lua pɔkea pɔ a lualupio gɛzeae, ké pɔ pɔ lí luao e gɔ.

28 A yái tò, lá wále kpala pɔ lí deeo ble, wà Lua sáaukpa, wío kúléè lá a yeiwa, wío misiiléè víakɛaè guu.

29 Asa wá Luaá té pɔ í kúmáe.†

13

Lɛdaama

1 A wɛtā ào gbēke ví ní kɔo.

2 A laaido nibɔyaaekɛawa, asa beewa gbēeo malaikaɔ díle dɔsai.*

† 12:12 Isa 35.3 ‡ 12:13 Yaa 4.26 § 12:15 Iko 29.18 * 12:16 Daa 25.29-34 † 12:17 Daa 27.30-40 ‡ 12:18 Bɔa 19.16-19, 20.18-19 § 12:20 Bɔa 19.12-13 * 12:21 Iko 9.19 † 12:24 Mat 26.28 ‡ 12:24 Daa 4.10 § 12:25 Bɔa 20.22 * 12:26 Age 2.6 † 12:29 Iko 4.24 * 13:2 Daa 18.1-8, 19.1-3

³ A to gbé pọ wà ní ká kpéu yá dọágu lá á kúrínọ kpéuwa, ní gbé pọ wàlẹ ìadamáọ lá ámẹ wàlẹ ìadawáwa.

⁴ Baade lí gṣe ní a nọo kua ní kṣo yáda gbia. Gṣe ní a nao su ní wúlekíi gbáleo, asa Lua a yákpaleke ní káaluao ní gbásikenaṣe.

⁵ Yea ṣai su dṣaaé. A ze ní pọ pọ á vío, asa Lua mè:

Má n tó weo,
má pākpanzi bauo.†

⁶ A yáí tò, wi sṑdile wà mε:

Dii mé ma Mísina ũ,
vía a ma kũo.
Bó gbēnazina a fṣ kemεei?‡

Sastana'oa

⁷ A tó á dṣaana pọ aa Lua yá'òéọ yá dọágu. A ní kua tàasika e a léwa, í Lua náaike lánwa.

⁸ Yesu Kilisi douṣi gía ní gbāo e gṑṑpii.

⁹ Asu to wà á sásá ní yákanla dasi daanéṑo. A maa wá sṑ gbāa'e Lua gbēke guue, i ke sa'oble pọ lí áie ke gbé pọ zèṑṑneṑo no.

¹⁰ Zwáakpe sa'onao zεvī aa sa'okii pọ wá vī ble bleo.

¹¹ Sa'onkia í gē luakukii ní pṑtuo auo duunakēama yáí, ṑ wī a ge tékū bṑo kpε. §

¹² Ayāmeto Yesu gá wénkpε sṑ, à gbābṑ gbéṑne ní azia auo.

¹³ Wà bṑ wá gé aà kii bṑo kpε, wí i wá kũaānṑ sṑ.

¹⁴ Asa wá wéle pọ íṑ ku vī lao, wéle pọ lé mṑ ṑ wá wé dṑi.

¹⁵ Ayāmeto wàṑ Lua sáaukpa láasai ní Yesu gbāao wá sa'oa ũ. Gba pọ aà sísinaṑ í mṑṑn we.

¹⁶ A laaidṑ maakεa ní gbēkekeakṑeowa. Sa bee taa oa mé í ka Luagu.

¹⁷ A á dṣaanaṑ yāma, í misiléné, ké aa e zike ní pṑnao, asa aa de gbé pọ aa ní zī yá séle siu Luaṑ ũe. Tó aale zike ní lésuuo, a àikeé.ṑ.

Lezaama

¹⁸ A wabikewēe. Yāe lé wá sṑ vío, wi wεele wàṑ kú wá dṑṑwa yápii guue.

¹⁹ Má gbèawá, à wabikemεε, atēsa mà e suwá kpakpa.

²⁰ Lua aafiade pọ wá Dii Yesu bṑ gau Sadánki ũ a bàakuawanoṑ gṑṑpii au sabai,

²¹ aà á kεke ní maa píio, ké à a pṑeā ke, i yá pọ kàagu ke wá guu ní Yesu Kilisi gbāao. ṑmε gawi vī gṑṑpii, āmi.

²² Ma gbéṑ, ma wabikèwá, àṑ lédama yápi kũa ní menao, asa lá pọ má kèé bílao.

²³ Aṑ dṑ ké wá wá gbēdo Timṑtee gbāe. Tó à kà la tia, wá mṑ á gwai sānu.

²⁴ A fṑkpa á dṣaanaṑwa pii ní Lua gbéṑ pii. Itali bùsudeṑ fṑkpàwá.

²⁵ Lua gbēkekeé ápii.

ZAAKI

Yá pɔ́ kú lée bee guu

Yesu dáuna Zaaki mé lápi kè. Yesu bò mòwà a bɔa gau gbɛa (1Kln 15.7), ɔ à gɔ́ Yelusaleũ Yesudeɔ dɔaana ũ (Gal 2.9). Zaaki lé zɛ'ɔb Isaili bui kuɛpla pɔ́ fāaaaɔne (1.1), Yuda Yesude pɔ́ bɔ̀le Yelusaleũ aa tà buipáleɔ bɔ̀suɔ guu. A lée bee kènɛ́, ké aɔ laai ví kɔ̀tɛ́e yákeɔ guu ní ní kua Yesusaideɔ guuo.

Yáɔ tɛ́tɛakɔ́ie, a dàale ɔ̀nɔyáwa à mè ì bɔ Lua kíie, wí gbɛawà ní à náaikeɔe (1.2-8). Bee gbɛa à yádàdané ɔ̀deke ní taasidekeɔ yá musu, yɔ́aɔ ní gbāalegwaɔ, ní lousisia síana pɔ́ wí ɔ̀bné yákeɔ guuo (1.9-27). A lekà kɔ̀bɔbɔa'ɔsi yáwa (2.1-13), bee gbɛa luanaaika ní yāmaakeɔ (2.14-26). A tɛ́ pɔ́ léna ì kpa me yá'ò (3.1-12). A èa sù ɔ̀nɔ síandewa (3.13-18). A gbé pɔ́ aai sòledaɔ lèle pásipási ní gbé pɔ́ aai gbékpa ní dúniaɔ ní gbé pɔ́ aai gbé bɛ̀eɔ. A zɔadɔ ɔ̀de pɔ́ aai kible ní zikenawawá (4.1-5.6). A láakii à ledámá aa mena fɔ́, aɔ wabike láasai, aa dɔkɔ́le (5.7-20).

Yá pɔ́ a díle Yesudeɔne ku wásawasae: Yesu baona síana sia i mówáɔ, sema wá luanaaika mó ní yāmaakeɔ, asa luanaaika yāekesaiá gɛɛ (2.26).

Yɔ́a

1 Mámɛmaa Zaaki,* Lua ní Dii Yesu Kilisio zɔ̀blena ma fɔkpà Isaili bui kuɛpla pɔ́ fāaaaɔwa.

2 Ma gbéɔ, taasi bui dasi. A pɔ́ pɔ́ sù á lé, à díle pɔ́na yá ũ,

3 asa á dɔ́ lá wàle á lé wàle gwa á luanaaika musu a mena ié.

4 Asuli fu menawao, íɔ de gbé kàsaɔ ũ wásawasa yāe késāawá sai.

5 Tó ɔ̀nɔ lé késā á gbɛ́ewa, aà wabike Luawa,† a aà gba, asa ì gbépii gba pɔ́ bɔ́isai yágagasi.

6 Tó à wabikèwà sɔ́, aà aà náaike seasai, asa seade de lán ko vláwae. Gu pɔ́ íana yè̀leu, we ì géu.

7 Gbé bee taa su àɔ e á pɔ́ e Diiwao,

8 asa aà nɔ̀se ku plaplae, ɔ́ Ìɔ ku seasea yá pɔ́ àle ke pii guu.

9 Wá gbé taaside pɔ́nake, ké Lua aà kàfi yáí.

10 Wá gbé ɔ̀de sɔ́ aà pɔ́nake, ké Lua aà bɔ̀sa yáí, asa ɔ̀deɔ gɛ́zeɔ lán lávu kwɛawaɛ.

11 Iatɛ́ ì fele ní a pusu gbāao, lá i giigaga, a vú i kwé, a maa i lāa.‡ Beewa ɔ̀de a kpagui a bɔ̀leɔ guu.

12 Báaade gbé pɔ́ ì yɔ́a fɔ́, asa aà bɔa maa gbɛa Lua a aizāna pɔ́ à a legbè gbé pɔ́ yeazɔ̀ne kèè yāae ũ.

13 Tó yɔ́a gbé lè, asu me Luaeɔ, asa wa fɔ́ Lua yɔ́ ní vāioo, mé aapi lí gbɛe yɔ́ ní vāio sɔ́.

14 Baade yɔ́a ì bɔ aà pɔ́nideɔ kíie, ɔ́ ì aà wé ble, ì aà gále.

15 ɔ́ pɔ́nideapi ì nosi à ne'i duuna ũ. Tó duuna zɔ̀kú sɔ́, ì ga ié.

16 Ma gbé yenzideɔ, ásu ázla sásāo.

* 1:1 Mat 13.55, Gal 1.19 † 1:5 Yaa 2.3-6 ‡ 1:11 Isa 40.6-7

17 Gba maa s̄asai pii í bɔ musu Mae Lua gupuakūnaɔ Kena kíe. Ili lileo, aà gupua iwesa vío.

18 A wá í n̄ a yá síandeo a pɔēawa, ké wàɔ de gbé séiaɔ ũ pɔ pɔ àle ke dafuɔne.

Yāmaa n̄ a keao

19 Ma gbé yenzideɔ, à yáe bee ma. Ali yāma kpaá ápii, āma ásu yá'o kpaao, á pɔ su pa kpaao.

20 Asa gbēnazina pɔkūma lí mɔ n̄ yāmaa pɔ Lua yeioo.

21 A yáí tò à ɔkpa d̄se'íi n̄ yāvái pɔ liguaɔzi pii, í yá pɔ wa t̄s̄ á s̄ou a f̄s̄ á suaba sí n̄ z̄iabusaa.

22 Asu áz̄ia s̄ás̄ao, ásu yápi ma n̄ swáoo adoo, à z̄ikewà.

23 Asa gbé pɔ í yāma mé ili keo de lán gbé pɔ lé a oa pɔ Lua d̄de gwa dii guuwae.

24 Asa aáz̄ia gwaa gbea, tó à ḡz̄ea, s̄ lá a de í s̄aaagu ḡɔɔ.

25 Gbé pɔ í wéte Lua ikoyā wásawasa pɔ í to wà ḡs̄ wéɔ ũi, mé lɔ geɔ ae s̄s̄, ili ma à s̄aaagu, í z̄ikewàe, Lua a báaada adegu aà yākea guue.

26 Tó gbé d̄s̄ lousisinin a ũ, mé ili a lé f̄s̄o, àle az̄ia s̄ás̄ae, àle lousisi p̄ae.

27 Lousisia síana pɔ s̄aa ví Mae Luaeon ke: Wà laaidɔ tone pɔ gwana víoɔwa n̄ gyaa gbēandoɔ an wēnakea guu, § w̄ɔ wáz̄ia k̄ua d̄s̄ s̄asai dúnia yá musu.

2

Kɔbɔbɔ'osi

1 Ma gbéɔ, á gbé pɔ àle wá Dii gawide Yesu Kilisi náaikɔ, ásuli kɔ bɔbɔ'osio.

2 Tó gbé ḡe á k̄k̄āaa guu vua tāana n̄ pɔkasa tekeao daa, mé taaside pɔ ulakasa gbās̄i daa ḡe s̄s̄,

3 tó a wetè gbé pɔ pɔkasa tekea daazi, mé á òè aà mɔ z̄s̄le gumaau, mé á ò taasidee aà ge ze le, ge aà mɔ z̄s̄le á gbáz̄i,

4 ále kɔ bɔbɔ'osie, ále yá gwa kolean weo lé?

5 A ma ma gbé yenzideɔ. Lua gbé pɔ de gbāasaideɔ ũ dúnia gbéɔne s̄è aao gbāa a náik̄ea guue, aai kpala pɔ à a legbè gbé pɔ yeaziɔne ble.

6 Apio s̄s̄ ále gbāasaidepio kpebɔ. Odeɔ mé í gbāablewáoo lò? Aame aai á gále géánɔ yákpaleuo lò?

7 Aame aai gyaalagē tó na pɔ kpáwáoo lò?

8 Lua ikoyā mide mè àɔ ye á gbédeezi lá áz̄ia wēniwa.* Tó á yápi k̄ua síana, ále yáke a z̄éwae.

9 Tó ále kɔ bɔbɔ'osi s̄s̄, ále duunak̄ee. Ikoyāpi á wé, a ḡs̄ t̄aaedeɔ ũn we.

10 Asa tó gbé ikoyā k̄ua pii, mé a m̄endo aà f̄u, à ḡs̄ t̄aaede ũ apii musue.

11 Lua mè ásu wúle n̄ gbēp̄ale n̄oo. A mè lɔ ásu gbēdeɔ.† Baa tó ni wúle n̄ gbēp̄ale n̄oo, tó n gbēd̄e, n ḡs̄ ikoyādansai ũe.

12 A gbé pɔ Lua a yáḡḡs̄ánɔ ikoyā pɔ í to wà ḡs̄ wéɔ ũ musu, ali yá'o, ili yáke lá à k̄s̄iánɔwa.

13 Lua a yákpaleke n̄ s̄uusaideɔ s̄uusaie, āma yá a bɔ n̄ s̄uudeo na.

Luanaaik̄ea n̄ maakeao

§ 1:27 Isa 1.17 * 2:8 Lev 19.18 † 2:11 B̄oa 20.13-14

14 Ma gbé, tó gbé m̀ è àlè Lua náaike, mé ìlì yáe keo, bó yán wei? Luanaaika bee taa a f̄s à suabae?

15 Tó á gbèdo, ḡs̄e ge n̄e, lé p̄kasa n̄ bleo w̄nake,

16 Tó á gbè è: Lua n gba aafia! Nsu to íana n deo, ní poble n̄ ká, mé i w̄nido b̄o kpawào, b̄ón bee ùi?

17 M̀a s̄ luanaaika ado yáekesaiá yáge.

18 Tó gbé n m̀ è n̄lè Lua náaike, mé mapi mále yáke, má one n̄ n luanaaika yáekesai o b̄m̄e, mí a luanaaika o b̄n̄e ma yáke guu.

19 N s̄i Lua m̀endo nolo? A maae. Baa táa d̄s̄ màa, mé aai b̄o lualua.‡

20 Misaide, ké luanaaika yáekesai p̄a, n̄ ye mà kan̄e n̄ o z̄i yà?

21 Ké wá dezi séia Ablahaũ a né Izaaki kp̄a sa'ob̄o ũ, yá i b̄oàn̄o na à yákepi yáio lé?§

22 N èa? Aà luanaaika n̄ à yákeao tek̄s̄ie. Aà yáke mé aà luanaaika b̄òl̄ei.

23 Beewa Lua yáe bee p̄a à m̀è, Ablahaũ Lua náaikè, s̄ Lua tò yá b̄oàn̄o na a náai p̄o a kèpi yáí. * Ō w̄i oè Lua gbèna.†

24 A èa? Yáke mé tò yá b̄oàn̄o na, i ke Lua náai p̄o a kè ado yáí no.

25 M̀a l̄o káalua Lahabu kèna n̄ Luao a yáke yáí, ké à z̄inao ð̄l̄e à n̄ gbáe zé kp̄ainau.‡

26 Lá m̀è nis̄insaiá gèe, màa luanaaika yáekesaiá gèe l̄o.

3

Léfa

1 Ma gbé, ásu ke yádanedeo ũ dasio, asa á d̄s̄ ké Lua a webii wá yádanedeowa yákpale guu de gbé k̄iniola.

2 Wápii wiw̄ z̄á yáwa m̀o m̄o e. Tó gbé lé lí aà kalik̄e, táaesaidee, a f̄s̄ à a m̀è búu fu.

3 W̄i àasina ká s̄s̄e ké à wá yáma yáie, s̄ wi aà m̀è búu taiinke.

4 A gwa gó'ilenawa ís̄iaa l̄o. N a z̄o keo, baa n̄ z̄a'ian gbáa p̄o i o p̄ewào, a f̄l̄o de n̄nann̄e. Ōme í a taiinke, s̄ a f̄ina i a p̄o e daé.

5 Beewa s̄, lénaá megu n̄nae, s̄ í íanad̄a n̄ yāz̄o.

A gwa lá té n̄na í k̄ú s̄è z̄o wa.

6 Léna de lán téwae, a de dúnia vai ũ wá me guu. I gb̄asi ḡs̄kpa wá m̄ewa pii. Bèda té mé í nae l̄enawa, s̄ léna í tékpa wá dúnia kuau.

7 Gb̄enaz̄ina s̄èan̄o b̄o tòto pii n̄ b̄a n̄ p̄ótaa'onkuawao n̄ kp̄o, mé àlè ke e tia,

8 àma gbèe lí f̄s̄ a léna tòtoo. A de p̄ov̄ai p̄o lí ze teeo ũe. A p̄a n̄ sewet̄e,

9 s̄ wi Dii wá Mae s̄aukpaò, s̄ wi ea wá gb̄enaz̄ina p̄o a kè láawa* kaò l̄o.

10 Lé doupi s̄ s̄aukpa a n̄ gbékaao í b̄o. Ma gbé, asu à deé màao.

11 Nib̄ona í í na n̄ í k̄is̄ao b̄o íze dou guua?

12 Ma gbé, kaad̄ena a ne'i ku ũa? V̄èli a ne'i kaad̄ena ũa? Beewa l̄o í f̄ii a nak̄o.

Ōn̄o p̄o í b̄o musu

13 A guu, déme yáðñ òn̄ona ùi? Aà o b̄né a kua maa n̄ a yákeo guu n̄ z̄l̄abusaa p̄o í b̄o òn̄o guuo.

‡ 2:19 Maa 5.7 § 2:21 Daa 22.9-12 * 2:23 Daa 15.6 † 2:23 Isa 41.8 ‡ 2:25 Yoz 2.1-16
* 3:9 Daa 1.26-27

14 Tó á wɛɔɔakɔ̃u ní p̃asíio ní denlawɛɛleao ví á s̃s̃ guu s̃s̃, ásu íanadāo, ásu ɛɛɔ̃ s̃íanawao.

15 Ɔno bee taa lí bɔ musuo, dúnia p̃ɔɛ, á dàa p̃ɔɛ, táa p̃ɔɛ.

16 Asa gu p̃ɔ wɛɔɔakɔ̃u ní denlawɛɛleao kuu, wekii k̃ỹamasai ní ṽai píio Ìb̃ kuu.

17 Tó gbé ɔno p̃ɔ í bɔ musu ví, s̃éia Ìlìo gb̃así ṽio, a gb̃ea Ìlìo ỹakele ṽio, í busané, í gbé ỹama, s̃uuu p̃èwà ní maak̃eao. Ili gbé b̃ɔb̃ɔ'osio, mé Ìlìo m̃ɔafili ṽio.

18 Ib̃elemidena í k̃ea ní k̃ɔo na t̃s̃, ɔ í b̃ɔlèè b̃ɔa maa ù.

4

Gbékpaá ní dúniao

1 A s̃òle ní á lekpaao í bɔ má ni? I bɔ á p̃ɔeá p̃ɔ lé k̃ɔde á meuo k̃íi nolo?

2 I p̃ɔ niaka, Ìlìo eo, ɔ í gb̃ɛde. A p̃ɔ b̃ti ví, ɔ Ìlìo p̃ɔ p̃ɔ ále yá leo. Ɔ í lekpaake, í s̃òleke. A ṽio, ké Ìlìo wabike Luawao yáí.

3 Tó a wabikè, Ìlìo eo, ké Ìlìo wabike a z̃éwao yáí, asa Ìb̃ ye à a m̃ɔaok̃e lá a á p̃ɔ gb̃awae.

4 Náaisaideo, á d̃s̃ ké gbékpaá ní dúniao de íbeles̃ea ní Luao ùo lé? Gbé p̃ɔ ye ke dúnia gbé ù g̃ò Lua íb̃eɛ ùe.

5 Ké a k̃éa Luaỹataalau wà mè aà Nis̃ina p̃ɔ kú wá guu lí sí s̃aao,* ále e ỹap̃a yà?

6 Ama gb̃èke p̃ɔ Lua ṽíwanɔ de beea, asa a k̃éa Luaỹataalau wà mè: Lua í íbeles̃e ní gbé p̃ɔ í az̃ia se les̃io,

mé Ìb̃ gb̃èke ví ní gbé p̃ɔ í az̃ia busao.†

7 A yáí tò à misiile Luae. A gi Ibiis̃ie, í bàasié.

8 A s̃s̃ Luazi, í s̃s̃ázi.‡ Duunkenao, à ɔb̃ɔle duunau. Ñɔsemempladeo, à á s̃s̃ pípi.

9 A ɔ̃ɔb̃ ní p̃ɔs̃iao ní w̃énao. A á yaalɔ lile ɔ̃ɔb̃ ù, í á p̃ɔna lile p̃ɔ'íi ù.

10 A az̃ia busa Diié, í á k̃áfi.

11 Ma gb̃éɔ, ásulì k̃ɔ t̃ɔb̃ɛs̃io. Gbé p̃ɔ a Yesude dee t̃ɔb̃ɛs̃í ge à aà b̃èèb̃ò, à Lua ikoyā seela b̃èè k̃è à a b̃èèb̃ò. Tó n Lua ikoyā b̃èèb̃ò s̃s̃, a manan n ùo, a b̃èèbonan n ù.

12 Lua mé ikoyādilena ní yákpalekenao ù. Ɔme gbé suabaa ní aà t̃l̃ɔz̃s̃ao gb̃aa ví. Mpi s̃s̃, dén n ù, ké ni n gbédee b̃èèboi?

Lua baa b̃ɔ dil̃e

13 A yāma sa, á gbé p̃ɔ í me gb̃a ge zia á gé w̃éleu, í z̃òle we w̃é do, í laata à ài'e.

14 A yá p̃ɔ a á le zia d̃s̃e?§ A d̃s̃ lá á w̃éni dea? A de lán suawae. Tó à kp̃a ỹɔɔ, ɔ í g̃ɛz̃ea g̃òɔ.

15 Tó yá a z̃éwae, áli o à me: Tó Dii w̃éi, wáɔ aafia, wí ke kéwa ge kéwa.

16 Tia s̃s̃ ále íanadā, a Lua baa b̃ɔ á dil̃e. Iandāa bee taa maa.

17 Gbé p̃ɔ maak̃ea d̃s̃ mé í keo, í ke adeɛ duuna ùe.

5

Ɔdeɔ

1 A ɔdeɔ, à yāma sa. A ɔ̃ɔb̃ à wiile w̃éna p̃ɔ a á le yáí.

* 4:5 Iko 6.15 † 4:6 Yaa 3.34 ‡ 4:8 Mal 3.7 § 4:14 Yaa 27.1

2 A àizεεο ὄκπα, κῶο á pokasao soso.

3 A ὡa tánkpakè,* mé tánkpapi a á dayāu, i kú á mewa lán téwa. A àizεε kàaaázi gῶgbεzāzī.

4 A ma! A gbèwina pó aa á buapóο kèkéo blè, mé ὡapi yá Lua lè. Pòkεkenapio wiilea gè Dii Zīgōde swáú.†

5 A namamà tῶle la á pῶeakea guu. A mèkpa kaalegῶο pó ũ.

6 A yādà gbēmaaῶla a ní dεε, aai dēekao.

Mena

7 Ayāmeto ma gbéο, àο mena vī e Dii mῶgῶο. A gwa lá zōε ĩ a buapó bεεede kεkεa dá. I menafῶ za káabuana e sae.

8 Apio sῶ à menafῶ, í á sōdile, asa Dii mῶgῶο kākìkù.

9 Ma gbéο, ásu yákūtεkakōio, ké Lua su yákpalekεánῶο yái. Yákpalekenapi zεa kpeεle fá!‡

10 Ma gbéο, ānabi pó aa ya'ò yāa ní Dii tῶο, à mena pó aa kè taasikεa guu ὀεsé.

11 Wi oné pῶnadeο, ké aa menafῶ yái. A Yobu menakεa bao mà, mé á mà lá Dii kèè gbεzā,§ asa gbé sósobi ní sùuuo pèε Diiwa.*

12 Atēsa ma gbéο, ásu me á sī ní Luaoo. Ásu me á sī ní luabeo ge tῶle ge pῶpāleo. Tó aοε, āli o ao. Tó aawoε, āli o aawo, ké yá su daálo yái.†

Wabikεa

13 A gbēε lé taasikε yà? Aà wabikε. A gbēε pῶ kēna yà? Aà Lua táasile.

14 A gbēε lé gyāke yà? Aà á gāli gbēzῶο sisi, aai wabikεè, aai nísimawà ní Dii tῶο.‡

15 Wabi pó wa kè luanaaikεa guu bee a gyāepi gbágbā. Dii a aà gba aafia. Tó à duunakè yāae sῶ, a kēwà.

16 A yái tò, à á duunaο okῶε, í wabikεkῶε ké à e gbágbā. Gbēmaa wabikεa gbāa, ĩ zīke maamaae.

17 Eliaá gbēnazīnaε lāwáwa. A wabikè maamaa lou su mao, ὡ lou i tῶle tῶlewao e wè āaῶ ní mῶ sooloo.§

18 A èa wabikè b, ὡ lou'í bῶ maamaa,* tῶle blékè.

19 Ma gbéο, tó á gbēdo pāale sīana zéε, mé á gbēε èa aà dāwà,

20 àο dῶ ké gbé pó tò duunkenapi bῶ sásāzεu à èa sù, à ade sī gawae, mé à lakà tāaeῶla dasi.†

* 5:3 Mat 6.19 † 5:4 Iko 24.14-15 ‡ 5:9 Mat 24.33 § 5:11 Yob 2.10, 42.10 * 5:11 Sou 103.8
 † 5:12 Mat 5.34-37 ‡ 5:14 Maa 6.13 § 5:17 1Kia 17.1 * 5:18 1Kia 18.42-45 † 5:20 Yaa 10.12, 1Pie 4.8

PIEE LA SEIA Yá pò kú láe bee guu

PİEE láe bee kè za Loma Yesude pò aa fáaaa wà tà bùsu pò wí me tia Tuukii bùsuuone. Gàli pò aa ku a guu de gàli pò Pòlu ní aa İwao dàaledaale u. Yša pási ní lé an Yesudeke yáí, 5 wàle İadamá. PİEE tò an laai tà Yesu Kilisiwa, à mè an baa ku Kilisi taasikea guu.

Fokpaama ní Lua sáaukpaao gbæa, PİEE lá Lua ní suabà dõngu, 5 aa támaa pò lí ní neo ví Yesu Kilisi gaa ní aa vuao sabai (1.3-12). A ní gbá laai aao itêke, aa tó ní kua a adoa naa Yesu Kilisiwa (1.13-2.10). A Yesu ðesè à yàdaoné à mè à kù aao náai ví ní yákeao guu, atësa kua yša guu. A ledámá an kua dúnia guu, à mè aa misiile gbãadeone, zikena misiile ní diione, noe misiile ní zãone, Yesudeo pii io yekõzi (2.11-4.19). Lee 5 guu à ledà Yesude gbẽzõowa ní ewaaso ní luanaaikenaõ pii, à mè aa ze gbãa kua yá'ia guu, aa Lua legbëané papaa dá. Lápi làa ní fokpaamáo.

A kù láe bee kyokenao wetã luanaaikæa guu, baa tó aale taasi kpeletaa bui ke, ké an kua e Lua tãbo, i ze'bo Yesusaideone yáí. Tó luanaaikensaio yámaa pò aale keo è, aa Lua sáaukpa yákpalekegozi (2.12).

Támaa pò lí ní néo

¹ Mámëmaa Yesu Kilisi zina PİEE, máme ma láe bee kè Lua gbé pò aa de nibõõ ù dúniaæ bee guu aa fáaaa bùsue beeuone: Põntu, Galati, Kapadosi, Azi ní Bitinio.

² Mae Lua dõaa á dõ, 5 à á sé, a gõ aà pò ú ní aà Nisina gbãao, ké à misiile Yesu Kilisie, aà au i á gbãsi wolo.* Lua gbêke ní aafiao káflé.

³ Wà Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa! Aà suuu zõõ guu à wá í dafu ní Yesu Kilisi fele boa gau gbãao, 5 wá támaa pò lí ní néo ví,

⁴ asa gba pò dileaé luabepi lí ðõkpao, İli gbãsíkpao, a maa lí láao.

⁵ Lua sou mà à á suaba a náai pò ále ke yáí, 5 ále á dõa ní a gbãao e à ge boõ gõõgbẽzãzi.

⁶ Ale põnake ní yápio, baa ké ále taasike gĩa yõõ yá'ia bui dasi yáí.

⁷ Lá wí vua maa dõ té guu, màa yá'lapio lé á luanaaikæa yõ, asa á luanaaikæapi beee ví de vua pò a gawi i láaa maamaae. Tó a bo maa, Lua a á sáaukpa Yesu Kilisi moõgozi, a á kpela ní gawio.

⁸ Baa ké i aà eo, á yeaazi. Baa ké i wësiaále gĩaõ,† ále aà náaike, 5 ále pona zõõ pò gè oaa ke,

⁹ ké ále á luanaaikæa gb'e á suabaa ù yáí.

¹⁰ Anabio dõaa gbêke pò Lua a keé yá'ò, aa suabaapi yá gwá aa a taasikà.

¹¹ Kilisi Nisina kú ní guu, à dõaa taasi pò Kilisipi a ke oné ní gawi pò a e a gbæao, 5 aa wèele wà yápi zé dõ ní a keõõõ.‡

¹² Õ Lua tò aa dõ ké yá pò aale opi de ní gõõ pò ùo, á pòe. Tiasa baonakpanao yápi óé ní Lua Nisina pò Luapi aà zì à bõ luabæ gbãao. Baa malaikao İ dëeka yápi dõai.

Wá kua àõ adoa

* 1:2 Lev 17.11, Ebe 9.22 † 1:8 Zaa 20.29 ‡ 1:11 Luk 24.25-26

¹³ Ayāmeto à à láasoo vu iu, íb ázla kūa dō, á wé íb dō gbēke pō Lua a kéé Yesu Kilisi mōgōzizi seasai.

¹⁴ Lá á de Lua Né pō lé à yāmao ũ, ásu to dōē'íi pō á vī yāa á wésiagōo dōaaéó.

¹⁵ Lua kua adoaé. Lá à á sisi à á sé, á kua líb adoa á yākea píi guu màa sō.

¹⁶ Asa a kēa láu wà mè:
A kua líb adoa,

asa ma kua adoaé. §

¹⁷ Lá Lua í yákpaleke ní baadeo a yākeawa ní wegwasai, tó ále aà sisi Mae, à víakeè á nibōke guu la.

¹⁸ A dō lá Lua á bó kua gii pō de á felekaa ũ guu. Lua í á bo ní pō pō a gawi í láao no, vua ge ánusú,

¹⁹ à á bó ní Kilisi pō de sā sāasai gbāsísai ũ au gawideoe.*

²⁰ Lua dōaa aà díle zadō í dúnia káleo, ō à bōéaàno gupuaú gōo gbézāe beeozi.

²¹ Aà yá musu ō ále Lua náaike. Lua aà bō gau à gawi kpàwà, ké á e a náaike, á wé íb dōazi.

²² Lá misillea síanaé á gbāsi wōlo, ō á gbēke ví ní kōo mōafilisai, ào yekōi ní nōsemendoo.

²³ Lua á í dafu ní a yá wēnide pō íb ku gbāaoé. Yápi de pōbui pō í ga ũo, pōbui pō lí gaóe.

²⁴ Gbépii de lán sēwae,
an gawi píi de lán sēvuwaé.

Sē í gaga, a vú í kwé,

²⁵ āma Dii yá íb ku gōopiie. †

Yápi mé de baona pō wa kpàé ũ.

2

Gbè wēnide

¹ Ayāmeto à yāvāi píi tó ní ée píio ní mōafilio ní wedōakōeó ní kōyaaao.

² Lá nétēnao íb yó'í nide, ào Lua yá pō de lán ví'ipu wásawasawa nide màa sō, ké á e gbā á suabaa guu,

³ asa á dō sa ké Dii maa.*

⁴ A sōaazi, Gbè wēnide pō wà pákpài, Lua aà sè beede ũ.

⁵ Apio sō áme á gbè wēnide pō Lua lé a kpé ēbooo ũ. Ame á aà gbàgbanao ũ, í sa pō í kaaàgu o ní aà Nisína gbāao Yesu Kilisi sabai.

⁶ Asa a kēa Luayātaalau wà mè:

Gwa, mále gbé díle Síona,

ēdaalegbé beede pō má sè ũ.

Wí a gbé pō lé aà náaike kūo. †

⁷ A de gbè beede ũ á gbé pō ále aà náaikeone, āma a de gbé pō lé aà náaikeone màao.

Gbé pō ēbonao pákpài

mé gō gbéo mide ũ. ‡

⁸ Màa íb a de:

Gbé pō wí gēmbōlewà ũ,

gbesi pō aai kpaa aa fu ũ. §

§ 1:16 Lev 19.2 * 1:19 Zaa 1.29, Ebe 9.14 † 1:25 Isa 40.6-8 * 2:3 Sou 34.9 † 2:6 Isa 28.16

‡ 2:7 Sou 118.22 § 2:8 Isa 8.14-15

Aa gëmbolëwà ké aai Lua yādao yái. Beewa Lua dilënë.

⁹ Amë á bui pó Lua ní séo ũ, kíao ũ, àà gbàgbanao ũ,* gbéé pó an kua adoao ũ, àà gbéé yenzideo ũ, ké à Lua pó á sisi a bo gusiau, à gèáno a gupua bõnsaede guu táasile.†

¹⁰ A de Lua gbéé ũ yāao,

tiasa ñ a gõ a ũ.‡

Lua i sùuukeáno yāao,

tiasa ñ a kèáno.§

Kua luanaaikensaiõ guu

¹¹ Ma gbéé yenzideo, lá á de nibo bõmoo ũ la, mále ledawáe, à miké á dõé'ii pó aai zíkáanoowa.

¹² Ao ku gbéé beeedeo ũ luanaaikensaiõ guu. Beewa baa tó aale á dile väikenaõ ũ, tó aa yāmaa pó ále keo è, aa Lua sáaukpa yákpalekegõzì.

¹³ A misiile iko pó gbēnazina dilēe pii Dii yái, kía pó iko ví dērlan nò,

¹⁴ gbāade pó a dilēe àà väikenaõ wetā àà maakenaõ sáaukpan nò.*

¹⁵ Lua pōeán ke: A yāmaake à lesokpa soũ wésiadeone.

¹⁶ A gõ wéeo ũe, āma ásu tó á gõa wéeo ũ gõé väikea zé ũo. Ao ku Lua zõblenaõ ũ.

¹⁷ A gbépii kpela. Ao ye á Yesude deeozi. A víake Luae. A kía kpela.

¹⁸ Zíkenaõ, à misiile á diione, í zõoke dõné yápii guu. I ke dii maa nõsedoudeõ rítēe no, ní a pāsioe lo.

¹⁹ Tó wà íadawá pā, tó a menakèò Lua yái, bee ài víé.

²⁰ Tó wà á gbéé á tàae yái, tó a menakèò, bee tó ví má ni? Ama tó a taasikè yāmaa pó á ke yái, tó a menakèò, Lua a á sáaukpa.

²¹ Bee yái Lua á sisii á á sé. Kilisi taasikèé à ze'òlòé, ké àò te a iai yáie.

²² I duunakéo,

wi ma à eetòo.†

²³ Ké wà àà sòsò, i a zásimáo. Ké à taasikè, i yāpāsi onéo, à zè ní Lua yákpaleken maae.

²⁴ Omë wá duuna ñi a miwa‡ à gào líwa, ké wá bàa su àò kú ní duunao lo, wíõ ku maakea guu. Aà flàala iao mé wá gbāgbā.§

²⁵ Asa a sāsá lán sāowa yāae,* ñ a ea su á Dána ní á Dõanaowa tiasa.

3

Kua ní kōo

¹ Nõeo sō, à misiile á záone.* Tó an gbēeo lé Lua yādao, á kua a ní lilē. Baa tó i yāe onéo,

² aa e á kú gbāsísai mé ále misiilené.

³ A kefenke weelea su àò de mekaa yá ũo, mitāa ge nõambleboõ ge pokasadaan nò.†

⁴ Aào de á nõse guu yá pó lí láao ũ, nõsenie ní zlabusaaõ. Bee mé gbía Luae.

⁵ Asa beewa nõe lousisina pó an wé do Luazi yāao rízia kèke, aa misiile ní záone.

⁶ Maa Sala de, í Ablahaũ yāma í oè Baa.‡ Tó ále yāmaake, mé ále pó pó wí

* 2:9 Bõa 19.5-6 † 2:9 Isa 9.1-2 ‡ 2:10 Lom 9.25-26 § 2:10 Oze 2.25 * 2:14 Lom 13.1-5

† 2:22 Isa 53.9 ‡ 2:24 Isa 53.11-12 § 2:24 Isa 53.5 * 2:25 Isa 53.6 * 3:1 Efe 5.22, Kls 3.18

† 3:3 1Tim 2.9 ‡ 3:6 Daa 18.12

víake è yādao, a Sala ɔlesèn we.

⁷ Maa g̃ɛɔ s̃ à kúrino nɔked̃ané guu, § ili yāmamá, ké pɔe su kpáé á wabikea guuo, asa á de wēni gbablená ù s̃anuɛ.

⁸ Bee gb̃ea à ledou ṽí ñ k̃o ápii. Aɔ wēnad̃k̃ɔɛ, à yek̃si, à gb̃eke ṽí ñ k̃o, í busak̃ɛ.

⁹ Asuli ṽai flabo ñ ṽaiou. Asuli gb̃é p̃ó á s̃s̃s̃ s̃s̃s̃o. A samaa'òè, asa Lua á sisi à báadaágu yáí.*

¹⁰ Gb̃é p̃ó ye a wēni à maa, mé a ye a kua à na, aà a lé f̃ó ñ yāṽai oao, asuli to ɛɛ b̃o a léuo.

¹¹ Aà mik̃é ṽaiwa, i maake, aà aafia zé weɛɛ, iɔ tei.

¹² Asa Dii í wéte gb̃émaaɔzi, í swákpa an wabikeaɔzi. Dii í mikped̃o ṽaikenaɔne.†

Taasikea maakea yáí

¹³ Tó á āiaṽí ñ maakeao, déme a á wet̃ai?

¹⁴ Baa tó a su taasikè maakea yáí, báaaadeɔn á ù.‡ Asuli víake an wét̃eɛɔ, ásu s̃òdeedeek̃eɔ.

¹⁵ A Kilisi d̃s̃ Dii ù á s̃s̃ guu. § Aɔ ku s̃ou guu g̃ɔɔpii, ké à e yāwe gb̃é p̃ó lé á la yá p̃ó á wé doi miiwa.

¹⁶ Ali oné busebuse ñ beɛɛ d̃sané. A oné ñ ñsepuaɔ l̃o, ké wí e gb̃é p̃ó aale á s̃s̃s̃ maa p̃ó ále ke á Yesudeke yáí k̃ú.

¹⁷ Taasikea lá Lua yeiwa maakea yáí maa de taasikea yāṽaikea yáíla.

¹⁸ Kilisi gà g̃ɛn do duunawoloa yáíe. Taaesaide gà wá taaedeɔ yáí, ké à e géwanɔ Lua k̃íi. Wà aà dè aà gb̃ēnaz̃inke guu, § Lua aà ṽu aà nis̃inke guu.

¹⁹ Aà nis̃inkepi guu à gè waasokè nis̃ina p̃ó wà ñ ká kp̃eɔne.*

²⁰ Aa b̃ò Lua yá kpe yāe, g̃ɔɔ p̃ó ále menake e Nɔee gè a gó'ilena ke làaò. Gb̃é p̃ó b̃ò íu aafia g̃ópi sabaio dasio, gb̃eɔn swaaɔɛ.†

²¹ Ipi mé de á da'ilekea p̃ó í á suaba taa ù tia. Da'ilekeapiá m̃e gb̃āsiwoloa yá no. L̃egb̃ea Luae ñ ñsepuaɔe. I á suaba ké Yesu Kilisi b̃ò gau yáí.

²² A ikokè malaikaɔ ñ táaɔ ñ ñ gb̃aaedeɔ ñ ñ ikodeɔwa, § à tà luabe, a ku aà ɔplaii.

4

Kua Lua p̃ó ù

¹ Lá Kilisi gà a gb̃ēnaz̃inke guu, ápio à bee ñde da s̃s̃, asa gb̃é p̃ó gà a gb̃ēnaz̃inke yá musu k̃è duunawae.

² G̃ɔɔ p̃ó g̃òé á kua guu, á d̃ɛ'ii suli d̃aaé l̃o, sema Lua p̃eá.

³ A kua luayādansaio yákea guu yāa m̃ò le. A kú yāa wisaiyákea guu ñ d̃ɛ'ii ñ w̃edekeao ñ lalasi k̃òɔ ñ w̃emi w̃ēz̃igbaao ñ táagbagbaao, p̃ó Lua ye a g̃iyáio.

⁴ Lá ili siñño an lalasi z̃ɔɔpi kea guu l̃o, í kené yāb̃onsae ù, aai á t̃b̃ɛesi.

⁵ Aa ñ yákeao dau siu Luae. Aa yákpalekea ñ gb̃é b̃éɛɔ ñ gyaadeɔ s̃ou m̃a.

§ 3:7 Efe 5.25, Kls 3.19 * 3:9 Lom 12.14, 17 † 3:12 Sou 34.13-17 ‡ 3:14 Mat 5.10 § 3:15 Isa 8.12-13 * 3:19 1Pie 4.6 † 3:20 Daa 7.7

6 Wà baonakpà gyaadeponε ɓ, ké an gbé pò yá zòlemá an gbēnazinke guu lán gbépiiwaɔ e aao ku nisinke guu lán Luawa.*

7 Pópíi láaa kà kái. Ayāmeto àò de laaideɔ ũ, íò ázia kúa dō, ké àò wabike Luawa yái.

8 Yá pò de a píia, àò yekōi ní nòsemendoo, asa yea gbéi í láka tàaea dasi.†

9 A kō yaaekε yákütēkasai.

10 Lá Lua gbadà á baadeε, à òkōle ní gbapio Lua báaa bui dodo ziaa maao ũ.

11 Gbé pò de waasokena ũ, àà Lua yā'oné. Gbé pò de donlede ũ, àà donle ní gbāa pò Lua a gbao,‡ ké à Lua tɔbɔ yápii guu ní Yesu Kilisi gbāao. Ōme gawi vī ní gbāao gɔɔpii! Ami.

Taasikea Yesudeke yái

12 Ma gbé yenzideɔ, ásu to yōa pásí pò lé á le ɓ á sae lándō yákanla mé á léwao.

13 Lá á baa ku Kilisi taasikea guu, à pɔnakeò, ké á e àò pɔna zōɔ vī gɔɔ pò Kilisipi a ɓɔ gupuaui ní gawio.

14 Tó wà á sōsō Kilisi tó pò kúwá yái, báaaadeɔn á ũ, asa Lua Nisina gawide diaéε.

15 A gbēε su taasike gbēdeε ge kpáí'oa ge vāikea ge gude yáio.

16 Tó a taasiké à Kilisideke yái, asu keé wíyā ũo. A Lua sáaukpa ké Yesu tó kúwá yái.

17 Asa ladaama píla, Lua gbéɔ ō à dàalemá. Lá wáme à dàalewá séia, a mide ní gbé pò gí baona pò ɓò Lua kíi siio kpelewa ní?

18 Tó gbēmaao suabaa zí'ũ,

a ɓò ní duunde luayādansaiɔ kpelewa ní?§

19 Ayāmeto gbé pò aale taasike Lua pɔeākeε yáio aa nízia na ní Kena náaideε a ɔzì, aai wetā wàò maake.

5

Lua sã kpása gwaa

1 Mále leda á gbēzōɔɔwa sa. Gbēzōɔɔn ma ũ sō. Má de taasi pò Kilisi kè seelade ũ, mé ma bàa kú ní gawi pò a ɓɔ gupuaui sō.

2 Aò de kpása pò Lua kàléé dānao ũ.* A ɔliai ní pɔeāo teasisai lá Lua yeiwa. I ke ōawεεlea yái no. A ke ní nòsemendoo.

3 Asuli gbāable gbé pò wa nàé á ɔzìpiɔwao. A tó á kua á sãɔ dazewa,

4 í kíafula pò a gawi lí láao e gɔɔ pò Sādānki mò.

5 A èwaasoo sō, à misiile gbēzōɔɔne. Apíi à ázia busakōε, í òkōle, asa:

Lua í íbeleεe ní gbé pò í ázia se lesio,

mé a gbēke vī ní gbé pò í ázia busao.†

6 Ayāmeto à ázia busa Lua gbāadeε, í á káfi gɔɔ pò a dílewa.‡

7 A ɔzōè á yá'ōmai pii, asa í laaidɔwá.§

8 A itēke àò kú ní laaio. A íbeε Ibiisi de lán nòomusu pò lé ɔɔɔwae. Ale kpálekeázi, àle gbé weεle kú.

9 A giè, í zε gbāa luanaaika guu, asa á dō ké á Yesude dee pò kú dúnia guu píi lé taasi doupi keε.

* 4:6 1Pie 3.18 † 4:8 Yaa 10.12 ‡ 4:11 Lom 12.6-7 § 4:18 Yaa 11.31 * 5:2 Zaa 21.15-17

† 5:5 Yaa 3.34 ‡ 5:6 Mat 23.12 § 5:7 Sou 55.23

¹⁰ Lua Báaapiide á sisi a gawi pò lí láaowa naa Kilisiwae. Tó a taasikè yɔɔ, a á bɔ maa, i á ze gíúgiú, i á gba gbãa, i á zedɔ.

¹¹ Ɔme gbãa ví gɔɔpii! Ami.

¹² Wá gbēdo Silivēε* pò má aà dɔ gbé náaide ũ mé lá yɔɔnaε bee kēémεε. Ma ledàowá, mé má de a seelade ũ ké yá pò má ò de Lua gbēkεkεané síana ũε. A zedò gíúgiú.

¹³ Babeli† gbé pò Lua ní sé lááwao fɔkpàwá. Ma né Maaku fɔkpàwá ɔ.

¹⁴ A fɔkpakɔwa ní lépeakɔwao yeakɔi guu.‡ Lua á gbé pò á naa Kilisiwao gba aafia ápii.

---

* 5:12 Zln 15.22 † 5:13 Zia 17.5, 18 ‡ 5:14 Lom 16.16

PIEE LA PLAADE Yá p3 kú láe bee guu3

Pιεε láe bee kè Yesu náaikena3ne mp̄ii (1.1). Aà yázinda mé gbé p3 an yá lí k3se ní Yesu baonaoo εεboa ũ. An yādanε ĩ m3 ní yáyaaaοε. Tó gbé ye kémá, sema aà azía kpa Lua d3a standewa ní Yesu Kilisi yáo lá gbé p3 wes̄iaáλεο òwa.

F3kpaamá gbεa (1.1-2) a ðiði Yesudekεyā3wa ní dea náaide3 ũ Luaε lá gbé p3 aa wes̄i Diileο òwa (1.3-21). Bee gbεa à waasoken εγεναο yākeαο ní ní kuaο b̄εεbò maamaa (2.1-22). A ní yādanε taa ò lee àa3 guu, à mè aai3 gbé p3 aale Kilisi m3a ðā3 laanikεε, aai me Kilisi a εa m3 3o. Pιεε mè tó Kilisi m3a lé gēgē, Lua menakea yáie, asa a ye dasi ze'e aa Yesu náaike.

Waasonken εγεναο lí késā dúniau gueio. Pιεε lá plaade yādanεá tia yáε 3, àle tékpa luanaaikena3gu aa gé aε Dii d3a guu, ké aasu zā zéwao yái.

Stanakpaa sisia p3 Lua wá sisiwa

1 Mámεmaa Lua zina Sim3 Pιεε, Yesu Kilisi z3blena, máme ma láe bee kè gbé p3 wá Lua wá Suabana Yesu Kilisi ní gbá zé aa a náaikè lówáwa a maake yáionε.

2 Gbēke ní aafiao pεεwá Lua ní wá Dii Yesuo d3a guu.

3 Lua wá sé wà3 ku a gawí ní a maakeo guue, a tò wà a ð3, 3 aà luakegbāa wá gbá p3 p3 de wà3 ví, wá kua i kpaai ní aá yáo.

4 Beewa à yāz33 beεede p3 à a legbè kèwēε, ké a yái wà b3 dúnia ðé'ni p3 ĩ ní 33kpa guu, wí3 Lua ðàa ví.

5 Yá bee yái à aiake maamaa, à Lua náaike maakea guu, í yāmaake Lua yāð3a guu,

6 33 Lua yá ð3 ázía kūa ð3 guu, 33 ázía kūa ð3 mena guu, 33 mena ví naa Luawa guu,

7 33 naa Luawa k3gbēke guu, 33 gbēke ví ní k3o ní yeak3io.

8 Asa tó á yá beeo kūa mé aale káfíé, á3 ku pā wá Dii Yesu Kilisi d3a káfiaé saio.

9 Gbé p3 yá beeo kūa s3o, à a wé kúaa à gò vía ũε. Ké Lua duuna p3 a kè yā3 kèwà, à sàaàgue.

10 Ayāmeto ma gbé3, à aiake à gbāakpa sisia p3 Lua á sisi à á séwa. Tó ále yá beeo ke, á fu bauo.

11 Beewa wa gbāakpaázi maamaa, 33 kú ní wá Dii wá Suabana Yesu Kilisio aà kpala p3 lí láao guu.

12 Ayāmeto baa ké á yá beeo ð3, mé á zεð3a síana p3 á kūa guu, má3 yápio ð3águε.

13 G33 p3 má kú ma s3 guu, mále e a maa mà3 tékpaágu yápio ð3águ guue.

14 Má ð3 ké ma b3a ma s3u g33 a ka tia, lá wá Dii Yesu Kilisi ð3aa òmεεwa.

15 Má aiake, ké yápio e à3 ð3águ g33pii ma gaa gbεaε.

Stanakpaa anabi3 yáwa

16 Ké wa wá Dii Yesu Kilisi m3a ní gbāao ðé, i ke wá té fi p3 wa ðà ní k3niozi no. Wa wes̄i aà z33kελεε,

¹⁷ gɔɔ pɔ Mae Lua aà kpelà à aà tɔbò. A Zòode Gawide loɔ mà à mè a Né m̀ndona yenziden aà ù, aà yá i kaagu.

¹⁸ Wa loɔ pɔ b̀ luabɛpi mà gɔɔ pɔ wá kuaàno gb̀s̀s̀i pɔ a kua adoa musu.*

¹⁹ Bee yá pɔ ànabiò ò sianapiliwàné. A maa à laaidɔ yápiwa filia pɔ lé guduuduu pu ùe e gudɔleia saana àò gé bilei á s̄ou, gu i dɔé.

²⁰ Aɔ d̄s̄ ḡia ké gb̄e lí f̄s̄ yá pɔ ànabi k̀e láu b̀òl̀k̀e ní aziaoo.

²¹ Anabiò yáe lí b̀ gb̄enazina p̄eã guuo, aa Lua yá'ò lá aà Nisina d̀aanéwae.

2

Waasoken egenao

¹ Anabi egenao b̀ yáa Isailio guu. Beewa waasoken egenao b̀ á guu lo, aai eε pɔ i to wà kaale ká Lua yádanɛu, aai lelekpa Dii pɔ ní bózi, aai r̄zia kaale kándo.

² Wa t̄enzi dasi an wisaiyákea guu, wi síana zé b̀ebo an yáí.

³ An blikea guu aa á ble ní eε pɔ aai blewàò. Yákpale z̀l̀emá à g̀g̀g̀, i lí na ní Kàalena w̄euo.

⁴ Asa Lua i malaika pɔ duunakèò too, à ní ká gbáò sia pɔ kú z̄ilez̄ile guu, àò ní k̄ua e yákpalekegɔɔz̄ile.

⁵ I dúnia zi ní a yádansai pɔ kú a guuo too, a tò í dàrila. Ama à N̄oe pɔ i maakéa waasoké b̀ ní a gb̄é gb̄eɔn soplao.*

⁶ A yáda Sɔdɔũ ní Ḡom̄oola,† à ní kaale aa g̀ t̄ufu ù yá pɔ a luayádansais le seela ù.

⁷ Ama à Lotu b̀. A de gb̄eɔma ù, aà n̄se òkpà ikoyádansai p̄io wisaiyákea yáí.‡

⁸ Gb̄eɔmaapi kú ní guue, yáwái pɔ àle e àle ma lá gu lé d̄o aà w̄aw̄a aà n̄seɔma yáí.

⁹ Maa Dii gb̄é pɔ naawa b̄oa ȳsa guu d̄s̄, mé a gb̄eɔwái k̄ua d̄s̄ e àò gé ìadaiwá yákpalekegɔɔz̄í.

¹⁰ At̄esa gb̄é pɔ aai saka ikoyáu, an mè d̄e'lio i d̄oan̄é gb̄ásikéa guuo.

Waasoken egenapiòá s̄gb̄aade k̄amaideɔne. D̄eɔa ní malaika gawideò lí ní v̄lak̄uo.

¹¹ Malaika pɔ an gb̄aa ní ní ikoo de waasokenapiolao aali we ní t̄ob̄esi aa g̀e ní ní k̄aalao Dii aeo.

¹² Gb̄épiò i yá pɔ wa a gbad̄o b̀eboe. Gb̄enazín báa mé darila, aa láasoo v̄io. Wà ní í ké wà ní kú wà ní de yáie. Aa kaale lán n̄b̄oowae,

¹³ wi v̄ai pɔ aa k̀e fiaboné. D̄e'likea f̄aane i kené yána ùe. Gɔɔ pɔ aale blebleán̄o, aai p̄onake ní ní k̄onikéan̄eoe. An kua á guuá s̄aae mé gb̄ásie.

¹⁴ An wé ò p̄ea n̄e d̄e'lideɔwa, duuna lí m̄ómáoo. Aaí k̄oniké gb̄é pɔ Lua yá i zed̄o ní guuoɔne. Bli ní s̄p̄à. Lua lek̄en̄ée.

¹⁵ Aa s̄àsá, aa k̀e zé súsuwa, aa zé dou sè ní Beo né Balaat̄u p̄o ye ɔb̄eio.

¹⁶ Zaa'ina a p̄oleb̄u'ia à yá'òè lán gb̄enazínawa, à aà gbà laai aà v̄aikea musu, à g̀e ní aà m̄saiyákeao.§

¹⁷ Gb̄é beeo de lán nib̄ona pɔ a í bàwae, lán lousisia pɔ g̀eɔa ní ìanaowa. Gusia níinii ò Lua dilen̄é yáae ù.

* 1:18 Mat 17.1-5   * 2:5 Daa 6.1-7.24   † 2:6 Daa 19.24   ‡ 2:7 Daa 19.12-17   § 2:16 Nao 22.4-35

18 Aaí ñan gii zõõ dā, aaí kōnikē gbéé pó aa bõ sāsāzeu dafuone ní dósé'lio ní wisaiyāo.

19 Yá pó í ní òkpa zõõn ní ũ, ò aai gōa wééõ ũ legbēné. Asa gbépii de yá pó a sō blè zõ ũe.

20 Tó aa bõ dúnia gbāsíkēau wá Dii wá Suabana Yesu Kilisi dōa sabai, mé aa tò yápi èa yèelémá à ní sō blè, an kua gbēzā vāi ìõ de a káaua.

21 Tó aai zé sūsu dō yāao, bee maarínõ de ké aa dō aa gbāsa bõ Lua yá pó wa dàné kpela.

22 Yáasi pó wa kèe beeo síana sù má: Gbē í ea pó pó a pīsi ble.* Beewa lo: Sāwakusana pó wá a zu'ò í ea mále pèleau.

3

Dii mōzī

1 Ma gbé yenzideõ, lá plaade pó má kēén ke. Ampii guu ma yá dōágu, ké à vu iu ní làasoõ maaoe.

2 Má ye yá pó Lua ānabio ò yāao dōágu ní yá pó Dii wá Suabana díle a zinaone aa òeõ.

3 Aõ dō za káau ké gōõgbēzāzī zīapōēākēnaõ mō á ke pōõpōõ*

4 aa me: I a mōa legbēõ lé? A ku má ni? Wá maeõ gāga, kási pōpii kú a gbēu lá Lua dúnia kálēwae.

5 Ké Lua yá'ò yāa, à musu ní dúniao kè, aa yápi kpá swáae. A tōle bõ íu, a ku ípi sabai,†

6 ípi mé dà dúnia káaua à kàale.‡

7 Lua yá'oa dōupi mé tò musu ní dúnia tiae beeo dílea té pó ũ e gōõ pó a yákpaleke ní a yādansaiõ, i ní kaale.§

8 Ma gbé yenzideõ, ásu to yáe bee sááguo: Gōõ do de Diie lán wè òaa sōowae, mé wè òaa sōõ deè lán gōõ dowa.*

9 Dii zígbia ní yá pó à a legbè kéao lá gbēõ lé ewao, àle menakeáño. A ye gbēe kaaleõ, a ye gbépii nòselilēe.

10 Dii mōzī aõ de lán kpái mōawae.† Zibeezī musu a gēzea bíõõ, a pōõ tékū aa pia, tōle ní pó pó kuwàõ aõ ku lo.

11 Lá pōpii a kaale màa, à tó á kua àõ ku kua ũ. A tó á kua àõ adoa luayāmanaõ ũ

12 wedõa aà mōgõõ, í wetā gōõpi ka kpakpa. Gōõpi zī musu a kaale ní téo, a pusu i a pōõ yó.

13 Ama Lua tōle dafu ní luabe dafuo‡ legbè, ò wá wé dõi. We maakea aõ kuu.

14 Ayāmeto ma gbé yenzideõ, wedõa gōõpizi guu à áiake àõ ku sāsai gbāsísai, íõ na ní Luao.

15 A wá Dii menakea díle suabaa ũ, lá wá gbé yenzide Põlu lakèé ní ònõ pó Lua aà gbàowa.

16 Yápio ò Põlu í o lá pó a kèõ guu pii. Aà lápi gueõ maa zí'ũ. Wésiadeõ ní gbéé pó an zea gbāaõõ aai yápio kole, lá aai ke ní Luayātaala kíniõwae lo. Màa aai nízia da kaaleu.

* 2:22 Yaa 26.11   † 3:3 Yud 18   ‡ 3:5 Daa 1.6-9   § 3:6 Daa 7.11   § 3:7 Isa 66.15-16   * 3:8 Sou 90.4   † 3:10 Mat 24.43, 1Tes 5.2, Zia 16.15   ‡ 3:13 Isa 65.17, 66.22, Zia 21.1

¹⁷ Aπiς sō ma gbέ yenzideϷ, lá á yáπi dš kò, à laaika ké ikoyádansaiϷ su á sásã ní ní εεοο. Asu bϷ á zεα gbãau à léλεο.

¹⁸ AϷ gbã wá Dii wá Suabana Yesu Kilisi gbêke ní aà dšao guu. Ωμε gawi ví tia e gϷπii! Ami.

ZAA LA SEIA

Yá pò kú láe bee guu

Láe bee guu Zaa lé tékpa Yesudeoᵑgu aao naa Yesu Kilisiwa síana, aai yáke a zéwa wàò yekōzi ní Lua gbāao. A òné lɔ aa gi yādanε b̄εε pò ì kpáné wà Lua yá kūa sú sui.

Lápi daalekii (1.1-4) Zaa ná yá pò ále yáwae: Sema Yesudeoᵑgu aao kōgbēo ù ní Mae Luao ní aà Né Yesu Kilisio. A gbèamá aa zε ní Lua zina pò aa wεsí Yesu Kilisile mé aa swādò aà yādanεiɔ seeladekeo, aaiɔ ku gupua guu, asa Luaá gupuae. Bee yáí, sema aao yekōzi (1.5-2.17). Bee gbεa à lekà Kilisi ibεεo mɔa yáwa, εede pò aai me Yesuá Kilisi no (2.18-29). Bee gbεa à yá pò ì to wà Lua né síandεo d̄s ò: Yáεdekεa, yeakōi, Yesu Kilisi náaikεa (3.1-24). A yá pò ì to wà síana d̄skōε ní εεo ò (4.1-6), ̄s à εa sù yeakōzi yáwa. Dea Lua gb̄é úa yeakōi yáε, asa Lua lɔ yeñziε (4.1-21). Lápi láakii à luanaaikεa pò ì ní ká zibleawa yá'ò (5.1-21).

Lápi ì dea Yesude síandε ù yá b̄oɔlekew̄ε. I Yesudeoᵑgu gba làasoo maa ké aa e b̄o yādanε εede pò ì ní s̄o bleo guu, aai Yesu Kilisi náaike ní yeakōzio.

Yá wēnide

¹ Gb̄é pò kú za asinizi* wa aà yāmà, wa aà è ní wéo, wa aà gwà, wa ɔkàwà, Yá wēnidepi bao wále kpáé.

² Wēnidepi b̄ò gupua, wa aà è, aà seeladeoᵑn wá ù. Wēnidepi ku yāa Mae Lua k̄iε, ̄s à b̄òwá.† Aà bao wále kpáé.

³ Yá pò wá mà wá è ̄s wále oé, ké ápiɔ á lé e àò douwanɔ, asa wá lé dou ní Mae Luaoε ní aà Né Yesu Kilisipio.‡

⁴ Wále yáε beeo oé ké wá p̄na e p̄εwáε.

Luaá gupuae

⁵ Bao pò wá màwà wále kpáén ke: Luaá gupuae, gusia ku aà k̄iio, baa yoo.

⁶ Tó wa mà wá lé douaànɔε mé wá kú gusia, εε wále tó, wále zike síanawao.

⁷ Tó wá kú gupua lá Lua ku gupua wá s̄o, ̄s wá lé aò dou, aà Né Yesu au ì wá duuna pii wolowá.

⁸ Tó wa mà wá duuna vío, wále wázia sāsáε, wá síana vío.

⁹ Tó wa wá duunao ò Luaε, Lua dee náai ví, ì yáke a zéwa, a wá duunapio kéwá, a yāvái wolowá pii.§

¹⁰ Tó wa mà wi duunakeo, wa Lua díle εede úε, wá aà yá kūao.

2

¹ Ma néo, mále yá bee oé, ké ásu duunakeo yáíε. Ama tó á gb̄ε duunaké, wá Zennode ví Mae Lua k̄ií táaεaide Yesu Kilisi ù.

² ̄Mε wá duuna awakpab̄o ù.* I ke wá duuna ado no, dúnia búu gb̄éo p̄ε.

³ Tó wá yá pò a díleo kūa, beewa wá d̄s síana ké wá aà d̄s.

⁴ Tó gb̄é mà á aà d̄s, mé a yá pò a díleo kūao, εedeε, ade síana vío.

* 1:1 Zaa 1.1 † 1:2 Zaa 1.14 ‡ 1:3 Zaa 17.3 § 1:9 Sou 32.5 * 2:2 Lom 3.25

⁵ Gbé pò àà yá kúa sɔ, àà yea Luazi papaa sianaε. Pó pò a to wà dɔ ké wá naawàn ke:

⁶ Gbé pò mè á naawà, sema ade kua àò de lá Kilisi ku yāawa.

Yá dafu dilea

⁷ Ma gbé yenzideɔ, i ke yá dafu ma a lakèéɔ, yāzi pò wa dīléé za káauε.†
Yāzipi mé Lua yá pò á mà ũ.

⁸ N beeo yá pò mále a lákèé dafu lɔε, wí a siana e aapi ní ápiɔwa, asa gusia lé gē, ɔ gupua sīande‡ lé bii sa.

⁹ Gbé pò mè á kú gupua, mé a za a gbédeegu, ade ku gusiaue e tia.

¹⁰ Gbé pò ye a gbédeezi ku gupua, àà yāe lí tó gbēe fuo.

¹¹ Gbé pò za a gbédeegu ku gusiaue, a be gusiau, a dɔ gu pò ále géuo, ké gusiapi àà vīakù yái.

¹² Ma néɔ, má lāe bee kèé
ké á duuna kèwá àà tó yá musu yái.

¹³ Maeɔ, ma lāe bee kèé
ké á gbé pò kú za asinīzipi§ dɔ.

Ɔwaasoɔ, ma lāe bee kèé
ké a zīblè Setāuwa.

¹⁴ Ma néɔ, ma lāe bee kèé
ké á Mae Lua dɔ.

Maeɔ, ma lāe bee kèé
ké á gbé pò kú za asinīzi dɔ.

Ɔwaasoɔ, ma lāe bee kèé
ké á gbāa mé á Lua yá kúa,
ɔ a zīblè Setāuwa.

¹⁵ Asu àò ye dúniazio, ge pò pò kú a guuɔ. Tó gbé ye dúniazi, a ye Mae Luazio.

¹⁶ Asa yá pò kú dúnia guu píi, dɔε¶i ní wetonlao ní àizeε íandāao, i bɔ Mae Lua kíio, à bɔ dúnia kíie.

¹⁷ Dúnia lé gē ní a pò pò wí a nideɔ, āma luapɔeākena aɔ ku gɔɔpiie.

Kilisi ibeε

¹⁸ Ma néɔ, gɔɔ gbɛzā wá kuwà. Lá á mà Kilisi ibeε lé mó, àà ibeεɔ dasikù sa. Beewa wá dɔ ké wá kú gɔɔ gbɛzāwa.

¹⁹ Gbépiɔá wá gbéɔ no, a yái aa bɔle wá guu. Tó wá gbéɔne yāa dɔ aa kúwanɔ. Aa kèwá ké wà e dɔ an gbēe de wá gbé ũo yáie.

²⁰ Ápiɔ sɔ, Lua Nisina díε, ɔ a siana dɔ ápii.

²¹ Ma lāe bee kèé, ké a siana dɔ yáie, i ke á dɔo no. A dɔ ké eεe lí bɔ siana guuo.

²² Déme de eεde ũi? Gbé pò gí Yesu Mesiikeie. Gbé beeá Kilisi ibeεε, à gí Mae Luazi ní àà Néoe.

²³ Gbé pò gí Lua Nézi gí Mae Luazi b. Gbé pò zè ní Lua Néoe zè ní Mae Luao b.*

²⁴ Aɔ yá pò á mà za káau kúa. Tó á yá pò á mà za káaupi kúa, aɔ naa Lua Néwa ní àà Maeo.

²⁵ Pó pò Kilisi a legbèwèε mé wēni láasai ũ.

26 Ma láe bee kèé gbé pò aale á sàsáò yá musue.

27 Apio sò, Nisina pò á è Kilisiwa kú á guu. A bàa kú ní gbèe yádadaaéoo, asa aà Nisina lé yápii dadaé, mé a síana ví, ee ku aà guuo. Lá àle dadaé, àò naa Kilisiwa màa.

28 Tiasa ma néò, àò naawà àò gé, ké gòò pò à mò, wá sò io dilea. Wá gee a gò kpá wá wéi aà mógòò.

29 Lá á dō a maa, àò dō ké yāmaakena píiá aà néé.

3

Lua néò

1 A gwa lá Mae Lua yewázi zòò, ké ì wá sísi a néò,* mé wá a ù sò! Dúnia wá dōò, ké i aà dōò yáí.

2 Ma gbé yenzideò, Lua néòn wá ù tia, mé lá wáò de i bò gupuuau yāao. Wá dō ké gòò pò à mò, wáò de laaàwa, asa wá wesiaàle, wí aà e lá a de.

3 Gbé pò a wé dōaàzi màa, aàò ku gbāsísai lá Kilisi ku gbāsísaiwa.

4 Gbé pò duunakè bò Lua yá kpee, asa duunaá bōa Lua ikoyā kpee.

5 A dō ké Kilisi mò duunawoloa yáíe, mé a duuna vío.†

6 Gbé pò naawà líò te duunawao. Duunkenae i aà eo, a aà dōò.

7 Ma néò, ásu to gbèe á sàsáò, yāmaakena mé maa lá Kilisi maawa.

8 Gbé pò ì duunakéá Ibiisi gbé, asa Ibiisi duunakè za asínizíe. Ibiisi yáò midea yáí Lua Né mòì.

9 Gbé pò Lua aà ì líò te duunawao, asa Lua kekeá kú aà guue. A fò líò te duunawao, ké Lua aà ì yáí.

10 Lá wá Lua néò dōkōe ñ Ibiisi néòn ke: Gbé pò lí yāmaakeo ge gbé pò ye a gbédeezio, adeá Lua né no.

Yeakōi

11 Yá pò á mà za káaun ke: Wàò yekōi.‡

12 Ásu àò de lán Kainuwao. A de Setāu pò ūe, ò à a dāuna dè. § Bóyāi à aà dèii? Ké aà yākea vāi mé aà dāuna pò maa yáíe.

13 Ma gbéò, tó dúnia zaágu,* ásu to à bò á saeo.

14 Wá dō wa bò gau wa gē wēni guu,† ké wá ye wá Yesude deeozi yáí. Gbé pò ye gbéio, adeá gee e tia.

15 Gbé pò za a gbédeeguá gbēdenae. A dō ké gbēdenae líò wēni láasai vío.

16 Yáe bee mé a to wá dō lá yeakōi de. Kilisi azía kpá wá yáí. Wápio sò, sema wá wázía kpá wá Yesude deeo yáí màa.

17 Tó gbé de pòde ū, mé a è a gbédee lé wēnake, tó i wēnadòò, a ye gbéi lá Lua yeiwae?

18 Ma néò, wásu wàò yekōi ñ léò. Wàò yekōi síana ñ yākeao.

19 Beewa wá dō ké síana gbéòn wá ū, màa wá sò aò daa dou Lua ae.

20 Tó yāe sù lé wá sò ví sò, wá dō ké Lua zòò de wá láasooa, a yápii dō.

21 Ma gbé yenzideò, tó wá láasoo lé wá dayāuo, wá sò aò dilea Lua aee,

22 wí pò pò wá gbèawà e, ké wá yá pò a díleo kūa mé wi yá pò ì kaaàgu ke yáí.

* 3:1 Zaa 1.12 † 3:5 2Kln 5.21 ‡ 3:11 Zaa 13.34 § 3:12 Daa 4.8 * 3:13 Zaa 15.18 † 3:14 Zaa 5.24

23 Yá pò a ðilɛwɛɛn ke: Wà aà Né Yesu Kilisi náaike,‡ wíò yekòì lá a ðilɛwɛɛwa. §

24 Gbɛ́ pò yá pò a ðilɛò kùá naawà, mé Luapi ku ade guu. Wá dɔ́ ké a kú wá guu aà Nisína pò a kpàwá yáí.

4

Nisínaɔ dɔ́akɔɛ

1 Ma gbɛ́ yenzideɔ, ásu gbɛ́ pò aa mè wa Lua Nisína vɔ́ yá sí mípiio. A ní tàasika à gwa tó nisína pò aa ví bò Lua kííe, asa ànabi egenao dasikù dúníau.

2 Yá pò a to à fɔ́ dɔ́ tó Lua Nisína aa vɔ́n ke: Gbɛ́ pò mè Yesu Kilisi mè gbɛ́nazína ù, nisína pò a ví bò Lua kííe.

3 Gbɛ́ pò Yesu dɔ́ màao, nisína pò a ví i bɔ́ Lua kíio. Kilisi ibeɛ pò á mà àlɛ mɔ́n we. A ku dúníau guu kò.

4 Ma néò, Lua gbɛ́ɔn á ù, a zìblè ànabi egenapiɔ́wa, asa Lua Nisína pò kú á guu zɔ́ de nisína pò kú dúníau guula.

5 Dúníau gbɛ́ɔn ní ù. Bee yáí aai dúníau yá'o, ɔ́ dúníau gbɛ́ò ì ní yāma.

6 Lua gbɛ́ɔn wá ù. Gbɛ́ pò Lua dɔ́ ì wá yāma, gbɛ́ pò de Lua pò ùo lí wá yāmao. Beewa ɔ́ wá Nisín slande dɔ́kɔɛ ní nisín egenao.

Lua ì yenzí

7 Ma gbɛ́ yenzideɔ, wàò yekòì, asa yeakòì ì bɔ́ Lua kííe. Gbɛ́ pò ì ye gbɛ́í mé Lua né ù, a Lua dɔ́.

8 Gbɛ́ pò líò ye gbɛ́io Lua dɔ́o, asa Lua ì yenzíe.

9 Lá Lua yeawázi bò gupuaun ke: A a Né mɛ̀ndona zì dúníau guu,* ké wá wɛ̀ni e ní aà gbāaoɛ.

10 Aà yeawázipin ke: I ke wáme wá ye Luazio, Lua mé yewázi, ɔ́ à a Né zì wá duuna awakpabò ù.

11 Ma gbɛ́ yenzideɔ, lá Lua yewázi màa, sema wàò yekòì sɔ́.

12 Gbɛ́e i wɛ̀si Luale yāao,† àma tó wá yekòì, Lua kú wá guu, mé aà yeawázipi papaa wá guu.

13 Wá dɔ́ ké wá naawà mé a kú wá guu, ké à a Nisína kpàwá yáí.

14 Wá è, a seeladeɔn wá ù, Mae Lua a Né zì dúníau Suabana ùe.‡

15 Gbɛ́ pò ò Yesuá Lua Néɛ, Lua ku aà guu, mé ade ku Lua guu.

16 Wá dɔ́ ké Lua yewázi mé wá a náai ví.

Lua ì yewázi. Gbɛ́ pò ì ye gbɛ́í naa Luawa, mé Lua naawà.

17 Lá Lua yeawázi pɛɛwán ke: Wá sɔ́ ao ðilɛa yákpalekegɔ́ɔziɛ. Asa lá Kilisi de, wápiò sɔ́, màa wá de dúníae bee guu.

18 Gbɛ́e lí vɔ́ake gbɛ́ pò yeaziɛo. Tó Lua yewázi wásawasa, wáò vɔ́ake aà yá musuo, asa wí vɔ́ake gbɛ́ pò wàlɛ e a ìadamáɛ. Vɔ́ade líò dɔ́ Lua yewázi wásawasao.

19 Wápiò, wíò ye gbɛ́í, ké Lua dɔ́aa yewázi yáí. §

20 Tó gbɛ́ mè á ye Luazi, mé a za a gbɛ́deegu, eɛdeɛ. Asa gbɛ́ pò ye a gbɛ́dee pò ì ezio, a fɔ́ àò ye Lua pò ì eozio.

21 Yá pò a ðilɛwɛɛn ke: Gbɛ́ pò ye Luazi, sema aàò ye a gbɛ́deezi sɔ́.*

‡ 3:23 Zaa 6.29 § 3:23 Zaa 13.34 * 4:9 Zaa 3.16 † 4:12 Zaa 1.18 ‡ 4:14 Zaa 3.17 § 4:19
Lom 5.8 * 4:21 Mat 22.37-39

5

Lua Né ndaikεa

- ¹ Gbé pɔ́ Yesu náai ví Mesií ù, Lua mé ade ì. Gbé pɔ́ ye dei ye néie ɓ.
- ² Tó wá ye Luazi mé wá yá pɔ́ a ðileɔ kŭa, beewa wá dɔ́ ké wá ye Lua néɔzi.
- ³ Asa yea Luazi mé yá pɔ́ a ðileɔ kŭa ù.* Yá pɔ́ a ðilepiɔ zí'ù sɔo,†
- ⁴ asa gbé pɔ́ Lua aà ì ì zible dúniawae. Wá luanaaikεa mé ì to wá zible dúniawa.
- ⁵ Déme ì zible dúniawai? Gbé pɔ́ sí Yesuá Lua Néε bàasio.
- ⁶ Yesu Kilisipi mé gbé pɔ́ m̀ à da'ilekè, aà au b̀le ù. I ke da'ilεε adoo, à da'ilekè, aà au b̀le ɓ. Lua Nisína mé aà seelade ù, asa ɔme síande ù.
- ⁷ Seelaɔ ku àaɔε:
- ⁸ Lua Nisína ní ípio ní aupio, mé an àaɔ píi an yá douε.
- ⁹ Lá wi gbēnazína seeladeke sí, Lua seeladeke de beea, asa Lua yápi ò a Né yá musuε.
- ¹⁰ Gbé pɔ́ Lua Né náai ví seelapi ví a sɔ guu. Gbé pɔ́ i Lua yá sio, ade Luapi ðile εede ùε, asa i yá pɔ́ Lua ò a Né musu sio.
- ¹¹ Yá pɔ́ a òn ke: Lua wá gbá wēni láasai, mé wēnipi ku aà Né kíie.
- ¹² Gbé pɔ́ Lua Né ví wēni láasai ví. Gbé pɔ́ Népi vío wēnipi vío.‡
- ¹³ Ma yá beeo òé, á gbé pɔ́ ále Lua Né náaikεo, ké àò dɔ́ á wēni láasai ví.
- ¹⁴ Lá wá sɔ́ ɓ ðilea Lua aen ke: Tó wa pɔ́ wabikèwà lá a yeiwa, ì wá yāmaε.
- ¹⁵ Lá wá dɔ́ ì wá wabikea ma, wá dɔ́ ké wa pɔ́ pɔ́ wa a wabikèwà è kò.
- ¹⁶ Tó gbé a gbédee è, àle duuna pɔ́ lí ní kaaleo ke, aà wabikeè, Lua i aà gba wēni. Duuna pɔ́ lí ní kaaleo má ò. Duuna pɔ́ ì ní kaale kú, i ke bee má ò aà a wabikeo.
- ¹⁷ Yāvaikea píiá duunaε, āma duuna pɔ́ lí ní kaaleo ku.
- ¹⁸ Wá dɔ́ ké gbé pɔ́ Lua aà ì lío te duunawao, asa Lua Né ì aà dɔ́a, Setāu lí fɔ́ ɔkàwào.
- ¹⁹ Wá dɔ́ Lua gbéɔn wá ù, mé dúnia búu kú Setāu ɔziε.
- ²⁰ Wá dɔ́ ké Lua Né m̀, ɔ́ à wá wé kè, ké wá e Síande dɔ́. Wá kú Síandepi guu ní aà Né Yesu Kilisio. ɔme Lua síandepi ù. ɔme wēni láasai ù.
- ²¹ Ma néɔ, à laaika dii εenaɔzi.

* 5:3 Zaa 14.15 † 5:3 Mat 11.30 ‡ 5:12 Zaa 3.36

ZAA LA PLAIDE

Yá pò kú láe bee guu

Lápi kēnaá gbēzōe, ōme Lua zina Zaa ũ. A ò Yesudeone aao ku siana guu ní yeakōzio (1-6). A lezámá gbēsāsānao yá musu, ō à a moa ní gwai baokpáné à fòkpámá (12-13). Apíi guu a gbèamá aa laaika aa ze gbāa ní Lua zé síande guu.

Siana ní yeakōzio

¹⁻² Ma gbēzōe, máme ma láe bee kè gáli pò Lua díle gbēone. Má yeázi síana guu, síana pò kú wá ví mé wáo kuò gōōpii yáí. Máme má adoo, ní gbé pò aa síanapi dōo píie.

³ Mae Lua ní a Né Yesu Kilisio gbēkekeé ní sùuuo ní aafiao síana ní yeakōzio guu.

⁴ Ké má è á gbēo ku síana guu lá Mae Lua dílewēewa, ma pò kèna maamaa.

⁵ Tiasa ma gbé, mále wabikewáe. I ke yá dafu mále oéo, yá pò wá ví za káau. Wào yekōi.*

⁶ Yeakōin ke: Wào yá pò Lua díleo kúa. Yá pò Lua dílepi mé de wào yekōi lá á mà za káauwa.

⁷ Gbēsāsāna dasi lígua dúnia guu, aai me Yesu Kilisi i mo gbēnazina ũo. Gbé bee taaá gbēsāsānae, Kilisi ibeēe.

⁸ A laaika, ásu to zí pò wá kè ke páo. A to à ài'e a lé gbēu.

⁹ Gbé pò ví Kilisi yādané léa Lua dōo. Gbé pò zè ní yápio Mae Lua ví ní à Néo an píi.

¹⁰ Tó gbé mò yādadaié mé a yá bee kūao, ásu à àà díleo. Asu gbāakpaaàzi seo.

¹¹ Asa gbé pò gbāakpaaàzi lé kú àà vāikeao guue.

¹² Má yāví dasi mà oé, āma má ye mà kēé láuo. Ma wé doi mà mo á gwaie, wí bō kō léu,† ké wá pona e ke zài.

¹³ Gáli pò Lua díle la gbé fòkpàwá.

* 1:5 Zaa 13.34 † 1:12 3Zaa 13-14

ZAA LA AAᵛDE Yá pɔ́ kú láε bee guu

Gbēzᵛᵛ pɔ́ Zaa lá plaade kè mé láε bee kè Gaiuεε. Gaiu i zíkε Luaε, i nibᵛᵛ yàaεε, asa à zè ní sīanao. Dioteᵛfi sᵛ denlawεεlena pɔ́ gí sīanaie. A bᵛ Zaa kpε, i aà gbéᵛ dilεo. A Yesude pàle pɔ́ wí mε Demetiu maabò (12), ᵛ à a mᵛa wékpaleínzi yá'ò à fɔkpámá (13-15). Wá è lápi guu gbáakpaa Yesudeᵛziá yeakᵛzi yáε, mé zεa ní sīanao yáε.

Lua zíkεnaᵛ dilεa

¹ Ma gbēzᵛᵛ, máme ma láε bee kè ma gbé yenzide Gaiusie.* Má yenzi ní sīanao.

² Ma gbé yenzide, miᵛ wabikεε ké nyᵛ aafia, yápii i bᵛne maa, lá n bᵛ maawa.

³ Ké wá gbéᵛ mᵛ, aa òmεε lá ní sīana kúa mé ní kú a guu, ᵛ ma pᵛ kèna maamaa.

⁴ Tó má mà ma néᵛ kú ní sīanao, pᵛnae demεε beelao.

⁵ Ma gbé yenzide, ní náai ví zí pɔ́ ni kε wá gbéᵛne guu, atēsa nibᵛᵛ.

⁶ Aa n yeawázi yá'ò wá gálideᵛne. Kùsua kené, lá a maa wà kε Lua zí guuwa.

⁷ Asa aa dàzεu ní Kilisi tᵛo, mé aa daa luayādansaiᵛ gāuo.

⁸ Sema wá gbé bee taᵛ yàaεε, wíᵛ de an zíkεndeeᵛ ũ sīana baokpaa guu.

⁹ Ma taalanae kè n gálideᵛne, āma Dioteᵛfi denlawεεlena ye wá yáio.

¹⁰ Bee yáí tó ma mᵛ, má bᵛaàᵛ ní yá pɔ́ i kεᵛ ní yāvāi pɔ́ i dᵛwáᵛ. Bee lí ká aà bakanswāua ũo, ìli wá gbéᵛ dilεo, baa se ì gí gbé pɔ́ ye ní dilεᵛne, ì káaakekíi zᵛné.

¹¹ Ma gbé yenzide, n̄su yāvāi dadao, sema yāmaa. Gbé pɔ́ ì yāmaake mé Lua pɔ́ ũ, gbé pɔ́ ì yāvāike Lua dᵛo.

¹² Gbépii ì Demetiu tᵛnasi. Baa sīana ì aà sáaukpa. Wápiᵛ wi aà sáaukpa sᵛ, mé ní dᵛ ké wá seeladeke náai ví.

¹³ Má yāví dasi mà one, āma má ye mà kēne láuo.

¹⁴ Ma wé doi wá wesikᵛle tia, wí yābᵛ kᵛ léu.†

¹⁵ Lua n to aafia. N gbēnaᵛ fɔkpāma. Fɔkpa wá gbēnaᵛwa dodo.

* 1:1 Lom 16.23 † 1:14 2Zaa 12

YUDA

Yá pò kú láe bee guu

Yuda lá ní Piεε lá plaadeo (lee 2) aa waasoken εγεναο yá'ò ní yāvái pò aaĩ kúαε. Lán Zaakiwa Yudaá Yesu dáunaε lɔ.

Yuda zɔadɔ waasoken εγεναο pò an yá gè Yesudeo guuowa pásipási, à go pò a ní gbé yá'ò (3-16). A ò Yesudeone aa ze gbāa Yesu náaikea guu (17-23). A lápi míde ní Lua tɔɔao.

Lápi yá pò εε y'iné yá bɔɔlekè, mé à àizāna pò wá wé dɔi naa Lua ní Yesu Kilisiowa guu yá'ò lɔ (20-21).

Waasoken εγεναο

¹ Mámεmaa Yuda, Yesu Kilisi zòblena, Zaaki dáuna. * Mámε ma láe bee kè Mae Lua yenzide pò à ní sisi a ní kúα naa Yesu Kilisiwa guuone.

² Lua sùuu ní aafiao ní a yeaázio nɔnɔaaé.

³ Ma gbé yenzide, má ye mà lákéé yāa wápii suabaa yá musu, ɔ má è à kù teasiε mà kéé mà ledaowá à gí ní áziao Yesu yá pò Lua nàé á ɔzi gēn do e gɔɔpii musu.

⁴ Asa luayādansaiο gè wá guu kpái, † aai wá Lua gbēke e ní wisaiyákea zé ũe, aai lelekpa wá Dii mēndona Yesu Kilisizi. Ia pò Lua a damá kú aà yá taala guu à gègē.

⁵ Ké Dii Isailio bòle Egipi, ‡ a gbεa à gbé pò aai a náaikeoɔ dēde. § Má ye mà yápi dɔágu, baa ké á dɔ kò.

⁶ Malaika pò aai ze ní ní luakpamao aa pākpa ní kúkizio sɔ, Lua ní ká gusiau yeyea ní mɔdaonao àɔ dɔmá gɔɔpiiε e yákpalekegɔɔ zɔɔ zí.

⁷ Sɔdɔū ní Gɔmɔo ní wéle pò liaánzio gbéɔ yá bee taa kè sɔ, aa nízia kpa gbási dɔɔsai keawa. * An kaalea de íadama ní té gasaio seela ũe.

⁸ Luayādansai nana'onapio lé ke màa sɔε. Aai nízia da gbásikeau, aai gi ikoyái, aai malaika gawideɔ sósɔ.

⁹ Baa malaika kía Miseli, gɔɔ pò àle lekpaake ní Ibiisio Mɔizi ge yá musu, i we à aà sósɔ à yádaaalao, āma a òè a kɔ le ní Diio. †

¹⁰ Gbépio sɔ aai yá pò wa a gbadɔo bēεboε. ɔno pò wà ní íò ɔ aa ví lán nòbɔɔwa láasoosai, ɔ í gērnɔ kaaleu.

¹¹ Waiyoo ampio, aa Kainu ‡ zé sè. Aa sí Balaaú § sásāau ɔa yái. Aa bò Lua kpe lán Kolewa, * aa òɔkpà laaáwa.

¹² Aa de sāa ũ á gbēke vía ní kɔo blebleaɔ guu. Aai pɔbleánɔ, wí lí ní kúo. An nòεe yá aai gógɔ. Aa de lán lousisia pò í gē ní íanao masaiwaε. Aa gà gēn pla lán lí ne'isai pò bileawaε.

¹³ Aa de lán isukaa pásiwa, aai fùla vái bɔ an wisaiyákeao ũ. Aa de lán saambεbenaowa, gusia níinii ɔ Lua dílené à ní yáaekεð gɔɔpii.

¹⁴ Za Adamu léu e à gè pè Enokiwa mae ní néo ku lee soplae, ɔ Enokipi † dɔaa ní yá'ò à mè, á è Dii lé mɔ ní a gbéɔ, an dasi lé vío,

* 1:1 Mat 13.55 † 1:4 Gal 2.4 ‡ 1:5 Bɔa 12.51 § 1:5 Nao 14.29-30 * 1:7 Daa 19.1-25
† 1:9 Zkl 3.2 ‡ 1:11 Daa 4.3-8 § 1:11 Nao 22.1-35 * 1:11 Nao 16.1-35 † 1:14 Daa 5.21-24

15 ké aà yákpaleke ní gbépiio, i yāda a yādansai duunkenaola pii, yá pò aa kè a yādasaike guu yáí ní a tó bèè pò aa sío pii.

16 Gbépióá yákeledeone, yāe lí káíguo. An pò niakaa mé ì dōaané, aai íanadā ní yázōo, aai lenakasa gbéone ài'ea yáí.

Kō zedā

17 Apio sō ma gbé yenzideo, à to yá pò wá Dii Yesu Kilisi zinao dōaa òé dōágu.

18 Aa òé gōgbēzāzī gbé pò an luayādasai pò niakaa lé dōaanéoo aa á ke pōpōoo.‡

19 Gbépió ì to gbéoo kéaae, anzia pōeā mé ì dōaané, aa Lua Nisina vío.

20 Apio ma gbé yenzideo, à kō zedō á lousisize guu, ío wabike ní aà Nisina gbāao.

21 Aō zea Lua yeawāzi guu, ío wedo wá Dii Yesu Kilisizi e aà ge wá ká àizānawa a gbēke guu.

22 A wēnadō gbé pò kú seaseaone.

23 A gbēoo sí téwa à ní suaba. A wēnadō gbēpāleone ní laaio, í za baa an pōkasa pò gbāsīkpà an dāakea guuoo.

24-25 Lua mēndona wá Suabana a fō à á dōa ké ásu fuo, i á kpán'aēke a gawi guu sāsai ní pōnao ní wá Dii Yesu Kilisi gbāao. Ōme gawi ní zōokeo ní gbāao ní ikoo ví zadō gōo i daaleo ní a tiao e gōopii. Ami.

ZIA YA Yá pò kú láε bee guu

Zāa mé Bibeli lá gbezā kè. A yá dasi pò Yesu Kilisi biiwāε bɔ̀̀lekèwēε (1.1), yá pò a è gɔ̀̀ pò Lua Nisina dèdewà (1.10). Gɔ̀̀ pò à lápi kè, a ku Patemɔ̀ gūgūnaae. Wàε aà wetā ké àε Yesu baona kpá yáí (1.9), asa gɔ̀̀ bee Lomadeɔ̀ kía lé íada Yesudeɔ̀wa. A lápi kè Yesu gáli mèn sopla pò aa ku Azii būsuuɔ̀neε, gu pò wí me tia Tuukii.

Tó Yesudeɔ̀ ku wetēa guu, ké Dii m̀ndona Yesu Kilisi aa zèdò yáíε. Kua yá'ia guu Zāa láε bee kènέ ké wà ze gbāa luanaaikεa guu ní zia yá pò an wé dɔ̀io. Lápi guu Zāa wépungu pò a èò yá'ò ní a lεεūaɔ̀ dasi. Gbé pò aa luabaakuarínɔ̀ káau taala dɔ̀ fɔ̀ yáεεūapiɔ̀ gbadɔ̀, āma dāo ní asii dɔ̀o. Wépungu pò Zāa èò yáɔ̀ dodoa, āma an yāmi douε. Gbēεɔ̀ í asiiyāpiɔ̀ bɔ̀̀lekεε dodoa, āma yázinda pò lápi lé o ku wásawasae: Vái a kigɔ̀̀soplanable, āma Lua ní a gbέɔ̀ zì gbezā ble Yesu Kilisi sabai, asa ɔ̀me Dii ũ ado.

A daalekii Zāa azia yá'ò Yesu Kilisi pò bò gau zina ũ (1.1-8).

Aà waaso séia guu, à yá pò à wesīε a wépungu séia ea guuɔ̀ sèε siu. A guu Yesu òè aà lákε Yesude gáli mèn sopla pò ku Azii būsuuɔ̀neε (1.9-3.22).

Bee gbεa Zāa sù è á kú musu, we a wépunguɔ̀ è dasi: Luabedeɔ̀ kúlea Luaε ní Yesu Kilisio (lεε 4-5), lá kooa ní a kán'ɔ̀ mèn soplaɔ̀ (6.1-8.1), kāae mèn soplaɔ̀ pεa (8.2-11.19), dalagɔ̀̀ ní wai mèn plaɔ̀ (12.1-13.18), sá ní gbέ pò à ní bóɔ̀, yákpalekεgɔ̀̀ pò malaikaɔ̀ a baokpà (14.1-20), kisia gbezā mèn sopla pò de Lua pokūma ũɔ̀ (15.1-16.21), Babeli léléa, ziblea waiwa ní anabi egeɔ̀nao ní Ibiisio (17.1-20.10), luabe dafu ní tɔ̀ε dafuo ní Yelusaleū dafuo (21.1-22.5). Lápi láakii Yesu lεgbè à mè: Má mós tia (22.6-21).

Gbé pò aale lápi kyokeɔ̀ fɔ̀ yáɔ̀ gbadɔ̀, tó aa wēεε yápi wásawasa dɔ̀ yá'ia pò a su ní le zia yá musu. Zāa lé víadada Lua gbέɔ̀zi no, àε ní gba sɔ̀ íadamagɔ̀̀. Wépungu pò Zāa è lé ɔ̀bné yá pò a yáí Yesu Kilisi gá a vùí, àizāna yá pò aao kuò e gɔ̀̀pii.

Láε bee bɔ̀kii

¹ Lua yá pò lé mós kei dà Yesu Kilisie aà biiwà a zòblenaɔ̀ne, ɔ̀ à a malaika zì ma Zāa a zòblenawa, a tò ma yápi dè.

² Lua yá pò Yesu Kilisi de a seelade ũ ɔ̀ má è, ɔ̀ máε o.

³ Gbé pò zia yáε bee kyokè ní gbέ pò aa a yāmà aa kūaɔ̀á báaadeɔ̀ne, asa a gɔ̀̀ káikù.

⁴ Ma Zāa máme ma láε bee kè gáli sopla pò kú Azi būsuuɔ̀ne. Lua pò kú za yāa mé a ku tia mé àε mós ní a Nisina mèn sopla pò kú a kpalabaa aεɔ̀*

⁵ ní Yesu Kilisi pò de seelade náaide ũo aa gbέkεkεé, aai á tó aafia. Yesupi mé gábo séia ũ, ɔ̀me dúnia kíaɔ̀ gbāade ũ.† A yewázi à wá bó wá duunau ní a au gbāao,

⁶ à wá kpá kpalau Lua a Mae gbàgbanaɔ̀ ũ.‡ ɔ̀me gawi ní gbāao ví gɔ̀̀pii! Ami.

* 1:4 Zia 4.5 † 1:5 Isa 55.4, Sou 89.28 ‡ 1:6 Bɔ̀a 19.6, 1Píε 2.5

7 Ma, àle mó luabepuanau. § Gbépii a wesiaàle, baa gbé pò aa àà zòò,*
dúnya bui pii í nízia gbēgbē àà yá musu. Aà ke màa! Ami.

8 Dii Lua mè: Mámé má Alafa ní Omegao ù.† Ma Gbáapiide má kú yāa
mé má kú tia mé mále mó.

Yesu Kilisi bɔ mɔa Zāawa

9 Mámémaa Zāa á gbēdo, naa Yesuwa guu kōgbēon wá ù wétēa guu,
kpalablea guu, menakea guu. Má kú ísia gūgūna pò wí me Patemɔ guu
luayá'oa ní Yesu seeladekeo yáí.

10 Dii gɔɔzɪ Lua Nisina dèdèa, ɔ ma ɔ gbāa mà ma kpɛ lán kàae'owa

11 à mè: Yá pò ní è kē lá guu, ní kpásá gáli sopla pò kú wéle beeune:
Efese, Simiina, Pɛegaũ, Tiatii, Saadi, Filadelifi ní Laodisio.

12 Ma lili mà gbé pò lé yá'omepi e. Ké ma lili màa, ma vua dau è mèn
sopla.

13 Ma gbēe è daupio zānguo lán gbēnazin néwa. A ulatao daa, àle gále
aà gbázi, mé vua asana dɔa àà kùawa.

14 Aà mikā de púntaitai lán sākā ge buawa, mé aà wé de lán tévuawa.

15 Aà gbá lé teke lán mɔgotē pò wàle baasa mua té guuwa. Aà ɔ de lán
izɔsuka kɔfiwa.‡

16 A saana kúa a ɔplaa mèn sopla, mé fēnda lena kpepla§ lé ɔ aà léu.
Aà oa lé teke lán íatē gbāawa.

17 Ké ma aà è, ma lele aà gbázi, ma gɔ sáii. ɔ à ɔplaa nàa à mè: Nsu to vía
n kũo. Mámé má Dɔaana ní Gɔzānao ù,*

18 gbé pò ɔ ku ù. Ma ga, ɔ má kú ké, mé máo ku e gɔpiie. Má ga ní bedao
kilineɔ kúa.

19 Yá pò ní è ké, yá pò kúo ní yá pò a mɔ a kpɛo pii.

20 Saana mèn sopla pò ní è ma ɔplaaupio ní vua dau mèn soplapio asiin ke:
Saana mèn soplapio á gáli mèn soplapio dɔaanaone, mé dau mèn soplapio á
gáli mèn soplapione.

2

Efese

1 Kē Efese Yesudeɔ dɔaanae: Ma gbé pò má saana mèn soplaɔ kúa ma
ɔplaa, má be vua dau mèn soplaɔ zānguo, mámé ma yáe bee ò.

2 Má n yákeao dɔ ní zɪ pò níle keo ní n menakeao. Nili we gbēvāio dīleo. Gbé
pò aal nízia dile Lua zinao ù mé aa de a ũo, n ní yó ní è eedeon ní ù.

3 N menafɔ, n taasikè ma yáí, ni kpasao.

4 Kási má yāvinnɔ. Dafudafukelege ní kèmmɛ.

5 To n kua zi zadɔ ni busao yá dnggu. Nòselile, níɔ yá pò ni ke yāa ke. Tó
ni ke màao, má mɔma, mí n dau se sɔò.

6 N beeo ní yáe bee ví, ní za Nikolaiɔ yákeau lá má zauwa.

7 Gbé pò nòse ví, aà yá pò Lua Nisina lé o Yesudeone ma: Má gbé pò zìblè
gba zé aà lí wēnide pò kú Lua lu guu be ble.*

Simiina

8 Kē Simiina Yesudeɔ dɔaanae: Ma gbé pò má de Dɔaana ní Gɔzānao† ù,
ma ga ma ea vu, mámé ma yáe bee ò.

§ 1:7 Dan 7.13, Mat 24.30, 1Tes 4.17 * 1:7 Zkl 12.10, Zāa 19.34 † 1:8 Zia 22.13 ‡ 1:15 Dan
7.9, 13, 10.5-6 § 1:16 Ebe 4.12 * 1:17 Isa 44.6, 48.12 * 2:7 Daa 2.8-9, Zia 22.2 † 2:8 Zia
1.17

⁹ Má wétēa pò wàle mone dō ní n taasidekeo. N beeo òden n ũ. Gbé pò aai me Yudaon ní ũ mé aa de a ũo, an lousisikpe de Setāu pò ũo, má dō lá aai yādōma.

¹⁰ Nsu viake taasi pò nýō keeo. Ma, Ibiisi a á gbēo ká kpéu à á yō, i wētēamóe goō kwi. Nyō náai ví e n ge n gaò, mí àizāna kene yāae ũ.

¹¹ Gbé pò nòse ví, aà yá pò Lua Nisina lé o Yesudeone ma: Ga plaade‡ a ìakpa gbé pò zìblèzio.

Pεεgau

¹² Kε Pεεgau Yesudeo dōaanae: Ma gbé pò má fēnda lena kpepla ví, máme ma yáe bee ò.

¹³ Má n kúkii dō, gu pò Setāu kpalabaa kuue. N ma yá kūa, ni lelekpamazio, baa goō pò wà ma seelade náaide Antipa dè n wéleu, gu pò Setāu kuupi.

¹⁴ Kási má yá yōona vinnō. N gbéō ví we, aa Balaaū yá kūa. Balaaūpi mé dà Balakie, à kōnikè Isailione aa sa'onōō sò aa gbāsikè. §

¹⁵ Beewa lo ní gbéō ví we, aa Nikolaiō yá kūa.

¹⁶ A yáí tò, nòselile. Tó ni ke màao, má mōma tia, mí zìkannō ní fēnda pò kú ma léuo.

¹⁷ Gbé pò nòse ví, aà yá pò Lua Nisina lé o Yesudeone ma. Má gbé pò zìblè gba mana pò ulea,* mí aà gba gbepua boolona pò wà tó dafu kèwà.† Gbēe aó tópi dōo, sema gbé pò má kpàwàpi.

Tiatii

¹⁸ Kε Tiatii Yesudeo dōaanae: Ma Lua Né pò ma wé de lán tévuawa, ma gbá de lán mōgotēwa, máme ma yáe bee ò.

¹⁹ Má n yákeao dō, n yea gbéōzi, n luanaaikēa, n zìkēa ní n menakeao, mé yá pò ríle ke gbezā de a káaua.

²⁰ Kási má yāvinnō. N nōe Zezabeli‡ pò azia òile ānabi ũ gbà zé. Ale ma zòblenaō sāsā, àle dané aa gbāsikē aa sa'onōō só.

²¹ Ma aà gbà zé aà nòselile, āma a ye à nòselile à a káaluakaa too.

²² Ma, má kpaaži pewa, mí tó gbé pò gbāsikēaànōō wétēa zōo e, tó aai nòselile aa aà yá tòo.

²³ Má aà ìwaō dede ní gagyāo, Yesudeo pii i dō ké máme mi gbéō làasoo ní ní sōo yōe, mé má fiabo á baadee a yákeawa. §

²⁴ A Tiatii gbé kīni pò á yápi kúao mé á yá pò wí me Setāu asii zōo dōo, má aso pàle díéo.

²⁵ A òdidi yá pò á kūawa e màò mó.

²⁶ Gbé pò zìblè mé a yá pò má yeiō kūa e a léwa, má aà gba zé aà gbāable buiōwa.

²⁷ A kiblemá ní mō gopanao, a ní wíwi lá wí g̀ì oo wiwa,* lá ma Mae ma gba zéwa.

²⁸ Má aà gba gudoleia saana lo.†

²⁹ Gbé pò nòse ví, aà yá pò Lua Nisina lé o Yesudeone ma.

‡ 2:11 Zia 20.14, 21.8 § 2:14 Nao 22.5-7, 25.1-3 * 2:17 Bōa 16.14-15, 33-34, Zāa 6.48-50 † 2:17 Isa 62.2 ‡ 2:20 1Kia 16.31, 2Kia 9.22 § 2:23 Sou 7.9, Zel 17.10 * 2:27 Sou 2.8-9 † 2:28 Nao 24.17, Zia 22.16

3

Saadi

¹ Kē Saadi Yesudeo dɔaanae: Ma gbé pó má Lua Nisína mèn soplaɔ ní saana mèn soplaɔ kúa, máme ma yáe bee ò. Má n yákeao dō. Kua bée tó mé dɔma, áma gen n ũ.

² Vu, gbé pó gōneɔ lé ní láo e aao gé gai, asa má è n yáe bɔleia ma Luaeɔ.

³ A yáí tò yá pó ní mà mé ní sí, to ào dɔngu, níɔ kúa, ní nòselile. Tó ni vuo, má mɔma lán kpáíwa, mé nýyɔ zaa pó má mówà dō.*

⁴ Kási ní gbéɔ vī Saadi we yoo aai ní pɔkasa gbāsikpao. Wá bebe sánu ní pó puao, asa aa kà a léi.

⁵ Maa gbé pó ziblə aɔ pɔkasa pua daa. Má aà tó de àizána taalau bauo.† Má zeaànɔ ma Mae ní a malaikaɔ ae.‡

⁶ Gbé pó nòse vī, aà yá pó Lua Nisína lé o Yesudeone ma.

Filadelifi

⁷ Kē Filadelifi Yesudeo dɔaanae: Ma kuaadoade siande, má Davidi kiline kúa, mi zewē gbēe lí fɔ tao, mi zeta gbēe lí fɔ wēo,§ máme ma yáe bee ò.

⁸ Má n yákeao dō. Ma, ma zewēne n ae, gbēe a fɔ tao. Baa tó n gbāa bílao, ní ma yá kúa, ni lelekpamazio.

⁹ Setau lousisikpe gbé pó aai nízia dile Yudaɔ ũ mé aa de a ũo, má tó edepio mɔ kúlene, aai dō ké má yenzi.*

¹⁰ Lá ní mena yá pó má dilene kúa, má n si taasi pó lé mó dúnia búuwa à gbé pó aa ku tɔleɔ yōwa.

¹¹ Má mó tia. ɔdidi yá pó ní kúawa, ké gbēe su n ài simao yáí.

¹² Má gbé pó ziblə ke ma Lua kpé gbapele ũ. A bɔu bauo. Má a Lua tó kéwà ní ma Lua wéle Yelusaleŭ dafu pó a bɔ aà kíi musu tóo† ní ma tó dafuo.

¹³ Gbé pó nòse vī, aà yá pó Lua Nisína lé o Yesudeone ma.

Laodisi

¹⁴ Kē Laodisi Yesudeo dɔaanae: Ma gbé pó wī omee Ami, ma seelade náaide‡ siande, ma gbé pó má de pó pó Lua kèò zína ũ, máme ma yáe bee ò.

¹⁵ Má n yákeao dō. N nieo mé ní wāao. Má ye nýyɔ nie ge wāa.

¹⁶ Lá ní lòlɔɔe, ní wāao mé ní nieo, má n pisie.

¹⁷ Ni me ɔde àizeede pó pɔe wēna vion n ũ. N dō ké gbēpā pua baakena wēnade taaside vian n ũo.

¹⁸ Mále ledama, vua baasaa lu ma kíi, ní ke ɔde ũ. Pɔkasa pua lu n da, ní n puizi ule n bɔ wíu. Wé ese lu n ka n wéu, ní gu'e.

¹⁹ Mi gbé pó má yeziɔ swágaga, mi ní toto.§ A yáí tò, áiake, ní nòselile.

²⁰ Gwa, má zea kpele, mále ɔtaale. Tó gbé ma bɔ mà mé à zewēme, má gē pɔbleaànɔ, i blemanɔ.

²¹ Má gbé pó ziblə gba zé aà zōlemanɔ báawa, lá mapi ma ziblə ma zōle ní ma Maeo báawawa.

²² Gbé pó nòse vī, aà yá pó Lua Nisína lé o Yesudeone ma.

* **3:3** Luk 12.39-40, 1Tes 5.2, 2Pie 3.10, Zia 16.15 † **3:5** Bɔa 32.32-33, Sou 69.28, Zia 20.15 ‡ **3:5** Mat 10.32 § **3:7** Isa 22.22 * **3:9** Isa 49.23, 60.14 † **3:12** Isa 62.2, Zia 21.2 ‡ **3:14** Zia 1.5 § **3:19** Yaa 3.12, Ebe 12.6

4

Kùlea Luaε musu

¹ A gbεa ma ze è wεa luabe. Ɔ ma lɔɔ pɔ má mà káau lán káae'ɔwa mà lɔ à mè: Mɔ la, mí yá pɔ a mɔ bee gbεa ɔlɔne.

² Wegɔɔ Lua Nisína dèdεa, ɔ ma kpalabaa è luabe we, gbεe zɔlεwa.

³ Gbé pɔ zɔlεwapi lé teke lán gbè bεεede pɔ wí mε diamaa ní saadɔaniowa. Nàali liaa kpalabaapizi, a í de búunnɔ lán emelodiwa.*

⁴ Kpalabaa mèn baasɔɔ mëndosaiɔ liaai, gbεzɔɔ gbεɔn baasɔɔ mëndosaiɔ zɔlεzɔlεwà. Aa pɔ pua dadaa, aa vua fùà kpákpa.

⁵ Lou lé píle, àle bɔ kpalabaapi kúí, àle pūna, àle ví.† Filia naa kpalabaapi ae mèn sopla‡ Lua Nisína mèn soplapɔ ũ.

⁶ Dii da kpalabaapi ae lán ísiwa, a da wásawasa e a guu.§

Kpalabaaɔ zānguo pɔ bée mèn síiɔɔ liaa kpalabaapizi. Wé fifimá kpe ní aeɔ.

⁷ Pɔ béeɔpɔ séia bɔ nɔɔmusuwa, a plaade bɔ gáaewa, a áaɔde oa bɔ gbɛnazina oawa, a síiɔde bɔ kúu pɔ lé vuawa.*

⁸ Pɔ bée mèn síiɔpɔ baade gása ví mèn sooloso. Wé fifi an gásiapɔwa a guu ní a kpeo.† Fáane ní gwáasinao aaɔ o láasai:

Kuaadoade, kuaadoade, kuaadoade,
Dii Lua Gbāapiide.‡

A ku yāa, a ku tia, mé àle mɔ.

⁹ Tó pɔ bée mèn síiɔpɔ gbé pɔ zɔlea báawa lɔ ku gɔɔpiipi tɔbɔ aa bεεe dɔè aa aà sáaukpá,

¹⁰ gbεzɔɔ gbεɔn baasɔɔ mëndosaipɔ í wúlewule aà ae aa misiileè, aaí ní fùà gogo kále kpalabaapi ae, aaí mε:

¹¹ Dii wá Lua, n ka wà n tɔbɔ,

wí bεεe ní gbāao dɔne,

asa n pɔpii kè,

an kea ní ní kuaɔ de n pɔeā ũe.

5

Sa ní taala kooaɔ

¹ Ɔ ma taala kooa è na gbé pɔ zɔlea báawapi ɔplaa, wà yákèwà kpe pla pii, wà a lé kùkù ní kán'ɔ lεe sopla.*

² Ɔ ma malaika gbāade è, àle kpáwake ní lɔ gbāao à mè: Démε kà kán'ɔpɔ gogo à lápi pooi?

³ Asa gbée ku luabe ge tɔle ge tɔle zíe a fɔ lápi poo à gwao.

⁴ Ma ɔɔlɔ maamaae, ké wí gbée e à kà lápi poo gwaaɔ.

⁵ Ɔ gbεzɔpɔ do òmεε: Nsu ɔɔlɔ. Gwa, Yuda bui Nɔɔmusu† pɔ de Davidi kpala pɔ vlápà Kía ũ‡ zɔlɔ. A fɔ kán'ɔ mèn soplapɔ gogo, i lápi poo.

⁶ Ɔ ma Sa§ è zεa báapi guo, pɔ bée mèn síiɔpɔ ní gbεzɔpɔ zānguo. A de lá wà aà kòlokpawa. A kɔba sopla ní wéɔ sopla,* Lua Nisína mèn sopla pɔ à ní zí dúnia gupiiu ũ.

⁷ A gè lápi sí gbé pɔ zɔlea báawapi ɔzɔ.

* 4:3 Eze 1.26-28 † 4:5 Bɔa 19.16 ‡ 4:5 Eze 1.13, Zkl 4.2 § 4:6 Eze 1.22 * 4:7 Eze 1.5-10

† 4:8 Eze 1.18, 10.12 ‡ 4:8 Isa 6.2-3 * 5:1 Isa 29.11, Eze 2.9-10 † 5:5 Daa 49.9 ‡ 5:5 Isa

11.1, 10 § 5:6 Isa 53.7 * 5:6 Zkl 4.10

⁸ Ké à lápi sí, pò b́́e mèn síiṣpíó ní gbězṣṣo gběṣn baasṣo m̀ndosaipíó kùlekule Śpi ae. An baade m̀ona k̀a ní vua t̀u pò tulaletika a paio. Tulaleti piá Lua gbéṣ wabikεaṣε.†

⁹ Aale lè dafu‡ sí aa m̀: N ka lápi sia ǹ kán'ṣpíó gogo, asa wà n de, n gbéṣò b̀ Luaε ní n auo bui píi guu, buiyá píi guu, gbépii guu, búsu píi guu.

¹⁰ N ní kpá kpalau wá Lua gbágbanaṣ ũ,§ aai kible tṣṣε.

¹¹ Ǿ ma malaikaṣ è liaa báapizi ní pò b́́epíó ní gbězṣṣopíó dasidasi, an dasi kà àasṣṣo leε ũma'ũma, * wa fṣ ní lé dṣo. Ma ní kṣfi mà,

¹² aale o ní lṣ gbāao:

Sá pò wa dè kà wà iko dṣè ní àizeεo ní ṣnṣo ní gbāao ní beεεo wí aà táasile wà aà tṣṣo.

¹³ Ǿ pò pò Lua kè musu ní tṣṣεo ní tṣṣε zíεo ní ísia guuo píi, pò pò kú baama píi, má mà aa m̀:

Wàṣ beεε ní gbāao dṣ gbé pò zṣlea báawae ní São, wí ní táasile wà ní tṣṣo gṣṣpii.

¹⁴ Pò b́́e mèn síiṣpíó m̀, ámi. Ǿ gbězṣṣopíó wùlewule aa misíileè.

6

Kán'ṣgogoa

¹ Má è Sá kán'ṣ mèn soplapiṣ séia gò. Ǿ má mà pò b́́e mèn síiṣpíó do ya'ò lán louvíawa à m̀: Ḿ!

² Ǿ ma sṣkaapua è, gbé pò di a kpe sá k̀a. Wà kíafua kpàè, ṣ à b̀ zìblena ũ, à gè ziblei.

³ Ké à kán'ṣ plaade gò, má mà pò b́́e plaade m̀: Ḿ!

⁴ Sṣ pále b̀ lṣ, a de ténzoizoi. Wà gbé pò di a kpe gbà zé aà aafia sí dúniawa, ké gbéṣ kṣ dedε. Wà fṣnda zṣṣ kpàwà.

⁵ Ké à kán'ṣ àaṣde gò, má mà pò b́́e àaṣde m̀: Ḿ! Ǿ ma sṣ sia è, gbé pò di a kpe zaa k̀a.*

⁶ Má mà lán lṣṣwa, à b̀ pò b́́e mèn síiṣpíó guu à m̀: Ese zaa le do mé gṣṣ do zí ṣa ũ. Mase zaa le àaṣ mé gṣṣ do zí ṣa ũ. Nsu to nísi ní vṣεεo sàsakũo.

⁷ Ké à kán'ṣ síiṣde gò, ma pò b́́e síiṣde lṣṣ mà à m̀: Ḿ!

⁸ Ǿ ma sṣkaasina è, gbé pò di a kpe tón Ga, mé Bεda teaàzi. Wà ní gbá zé aṣ iko ví dúnia gbéṣ leε síiṣdewa, aa ní dedε ní zio ní iminao ní gagyāo ní wàib.†

⁹ Ké à kán'ṣ sṣode gò, ma gbé pò wà ní dedε luayá'oa ní Yesu seeladekeo yáio gyaadeṣ è tulaletikateakii zíε.

¹⁰ Aa wii gbāa lè aa m̀: Dii Kuaadoade Siande, e bṣε níyṣ yákpaleke ní gbé pò aa ku tṣṣεṣ, ní wá dea tṣsimái?

† 5:8 Sou 141.2 ‡ 5:9 Sou 33.3, 98.1, Isa 42.10 § 5:10 Bṣa 19.6, 1Píε 2.5, Zia 1.6 * 5:11 Dan 7.10 * 6:5 Zkl 1.8-11, 6.1-8 † 6:8 Eze 14.21

11 Ǿ wà ulatao pua dàda ní baadeε, wa òné aa menake yoo e an Yesude zòblen dee pò wa ní dede láníwao lé ká.

12 Ké à kán'ò soolode gò, má è tòle lùalua pásípási, íatē siakù níinii lán zwáa daa úsiuwa, mɔvua tēakù lán auwa míomíó.‡

13 Saanao wòlo luabe aa kwè tòle lán zàa'iana libe ísi woloawa.

14 Luabe kèaa à kòokoo lán pewa. § Gbèsíṣò ní ísia gūgūnao sò píi.*

15 Dúnia kíao ní kpalablenao ní sosa gbēzòo ní odoo ní gbāadeo ní gbépiio zoo ge wéε ùle gbè'εo ní gbèsòo nao guu. †

16 An lé do:

Sísiò ní gbésio à dawála

à wá ulε‡ gbé pò zòlea báawaε,

à wá sí Sà pòkūmawa.

17 Asa an pòkūmabòbòmagoo zòo kà. Déme a fò bɔui?§

7

Seelakea Isailiowa

1 Bee gbea ma malaika gbēon síiò è zεze dúnia gola síiòwa, an baade a gola íana kúa, ké íana su pe tòle ge ísia ge líewao yái.*

2 Ǿ ma malaika pále è, à bò gukpε oi, a Lua bée seelakebo kúa. A lé gbāa zù malaika gbēon síiò pò wà ní gbá zé aa tòle ní ísiao òòkpapiòzi

3 à mè: Asu tòle ge ísia ge lío òòkpao e wà seelake wá Lua zòblenao mi'aewa. †

4 Ǿ wà gbé pò wà seelapi kè máo lé òmεε, aa gbēon òaasòo leε basopla ní síiòε (144.000). Aa bò Isaili bui píi guu.

5 Wà seelakè Yuda buiowa gbēon òaasòo leε kuepla (12.000)

ní Lubeni buiò gbēon òaasòo leε kuepla

ní Gada buiò gbēon òaasòo leε kuepla

6 ní Aseε buiò gbēon òaasòo leε kuepla

ní Nefatali buiò gbēon òaasòo leε kuepla

ní Manase buiò gbēon òaasòo leε kuepla

7 ní Simεo buiò gbēon òaasòo leε kuepla

ní Levii buiò gbēon òaasòo leε kuepla

ní Isakaa buiò gbēon òaasòo leε kuepla

8 ní Zabuloni buiò gbēon òaasòo leε kuepla

ní Yosefu buiò gbēon òaasòo leε kuepla

ní Bēyāmεε buiò gbēon òaasòo leε kuepla.

Bui pti kaaaa luabe

9 Bee gbea ma gbéò è dasidasi, wa fò ní naoo. Aa bò bùsu píi guu, bui píi guu, gbépii guu, buiyá píi guu. Aa zεzea kpalabaa ní São ae. Aa ulatao pua dadaa, kpakpa lá nanaa ní ozi.

10 Aale wii gbāa lé, aale me: Wá Lua pò zòlea báawa ní São mé ì ní suaba.

11 Malaikao zεze aa lía kpalabaazi ní gbēzòo ní pò bée mèn síiò nípii, 5 aa ní mi pèlepεle báapi ae, aa kùle Luae

12 aa mè:

Ami! Wá Lua mé tó ví ní gawio

ní ònoo ní sáabuo ní bεεεo

‡ 6:12 Isa 13.10, Mat 24.29, Yoε 2.10, 3.4, 4.15 § 6:14 Isa 34.4 * 6:14 Zia 16.20 † 6:15 Isa 2.19 ‡ 6:16 Oze 10.8, Luk 23.30 § 6:17 Yoε 2.11, Mal 3.2 * 7:1 Dan 7.2, Zkl 6.5 † 7:3 Eze 9.4-6

ní ikoo ní gbāao gɔɔpii. Ami!

¹³ ɔ gbɛzɔɔpio do ma la à mè: Deɔn ulataopuadanapio ũi? Aa bò má ni?

¹⁴ Má òè: Baa, míme ní dō. ɔ a òmɛɛ: Gbé pò aa bò wétèa zɔɔ‡ guuɔne. Aa ní ulataopio pì Sā au guu à puakù.

¹⁵ Bee yáí aa ku Lua kpalabaa aɛ, aaɔ zɔbleè aà kpéu fāane ní gwāasinao, mé gbé pò zɔlɛa báawapi ì ɔkuŋla.

¹⁶ Nɔana ge imi a ní de bo, íatē a ní léo, mé gu a wāmáo,

¹⁷ asa Sā pò zɛa báapiwa guoguo a ní dá, § i dɔaané e nibɔna í wēnidei,* mé Lua a ní wé'í gogoné pii.†

8

Kán'ò soplade goa

¹ Ké Sā kán'ò soplade gò, luabe kè kílíkíli lán mɔwɛn baakwi taawa.

² ɔ ma malaika gbɛɔn soplá pò aaɔ zɛa Lua aɛɔ è, wà kàae kpámá mèn soplá.

³ ɔ malaika pále mò zè tulaletikateakíi pò wa pí ní vuao saɛ, a tésibo pò wa pí ní vuao kŋa. Wà tulaleti kpàwà zɔɔzɔɔ ní Lua gbéɔ pii wabikeaɔ aà kàtea, § a kàtea kpalabaa aɛ tulaletikateakíipiwa.

⁴ ɔ tulaleti súle ní Lua gbéɔ wabikeaɔ fèlɛ malaikapi ɔzì Lua aɛ.

⁵ ɔ malaikapi tésibo sè à tulaletikateakíi té sí a pai, a zù tɔɔlɛ. Lou lé ví, àlɛ pŋna, àlɛ píle, tɔɔlɛ lùalua.*

Kàae mèn soplá pɛa

⁶ Malaika gbɛɔn soplá pò aa kàae mèn soplá kŋapio a pɛa sɔukè.†

⁷ A séia a pò pè, § loughɛ ní téo yáalea ní auo kwè tɔɔlɛ.‡ Tɔɔlɛ lɛɛ àaɔde tekù, líb lɛɛ àaɔde tekù, sè ísi tekù míɔ.

⁸ Malaika plaade a pò pè, § pò tede bò à sí ísiau lán gbèsí sí zɔɔwa. Isia lɛɛ àaɔde lí au ũ,

⁹ § ísia pò bɛéɔ lɛɛ àaɔde gàga, mé gó'ilenao lɛɛ àaɔde òɔkpà.

¹⁰ Malaika àaɔde a pò pè, § saan zɔɔ pò lé tékŋ lán sètewa bò luabe, à lèlɛ dà swaɔ ní nibɔnaɔ lɛɛ àaɔdela.

¹¹ Saanapi tón Gōi. I lɛɛ àaɔde lí gōi ũ, § gbé pò ípi m̀b gàga dasi a k̀sā yáí.

¹² Malaika síiɔde a pò pè, § wà íatē lɛɛ àaɔde lè ní mɔvua lɛɛ àaɔdeo ní saanaɔ lɛɛ àaɔdeo, ké an lɛɛ àaɔde siakŋ yáí. § ɔ fāane lɛɛ àaɔde gò gupuasai, máaɛ gwāasína b.

¹³ ɔ ma kúu è, àlɛ vua musumusu. Má mà à wii gbāa lè à mè: Waiyoo, waiyoo, waiyoo gbé pò kú tɔɔlɛɔ malaika gbɛɔn àaɔ pò gòpio kàae'ɔ pò a bò yáí.

9

¹ Malaika sɔode a pò pè, § ma saana è, à bò luabe à lèlɛ tɔɔlɛ.* ɔ wà gbáo zòlo kilinɛ kpàwà,

² § saanapi gbáo zòlopi zé wè. Súle b̀u lán mua zɔɔ súlelɛwa,† § gbáopi súle íatē siakù, gu kè síii.

‡ 7:14 Dan 12.1, Mat 24.21 § 7:17 Sou 23.1-2 * 7:17 Isa 49.10 † 7:17 Isa 25.8 * 8:5 Bɔa 19.16, Zia 4.5, 11.19, 16.18 † 8:6 1Tes 4.16 ‡ 8:7 Bɔa 9.23-24 § 8:12 Bɔa 10.22, Isa 13.10, Yoc 2.10 * 9:1 Isa 14.12 † 9:2 Daa 19.28

³ Kwaaɔ b̀̀le s̀̀eɛɛpi guu aa l̀̀i t̀̀ɔɔɛa.‡ Wà ní gbá iko lán dúnia sóiɔ p̀̀wa.

⁴ Wa ònè aasu ìada s̀̀e ge l̀̀ae ge líewao, sema gbé p̀̀o aa Lua seela v̀̀i ní mi'aeɛwaaɔ.‡

⁵ Wí ní gba zé aa gbéɔ dedeo. Aa wāwā kpáñzi e m̀̀o s̀̀oɛ. An wāwā de lán sói gbépaawāwāwae.

⁶ Goo beeo z̀̀i gbéɔ weeɛ ga m̀̀o ní sé, a m̀̀o.* Ga ni a ní de, kási ga a bàalenéɛ.

⁷ Kwapiɔ de lán s̀̀s p̀̀o an zikasou màowa. Aa p̀̀e kpákpaa lán vua f̀̀uawa, an oa b̀̀o lán gbēnazina p̀̀wa.

⁸ An miká de gbāagbāa lán ǹ̀e p̀̀wa, an swaaɔ de lán ǹ̀omusu p̀̀wa.

⁹ An kua de lá aa m̀̀o ula dadaawa, an g̀̀asi k̀̀i do lán g̀̀o dasi p̀̀o s̀̀s lé gáɛ z̀̀i guuɔ k̀̀fiwa.†

¹⁰ Aa vlá v̀̀i ní kao lán sóiwa. An iko kú ní vlápiowa aa ìadaò gbéowa e m̀̀o s̀̀o.

¹¹ Gbáo z̀̀olo malaikapi mé ní kía ũ. N Ebelu yáo aà t̀̀n Abadõ. N Geleki yáo s̀̀o Apoliõ.‡

¹² Wēna séia g̀̀e, wēna m̀̀en plao lé m̀̀o a kpe b̀̀o.

¹³ Malaika soolode a k̀̀ae p̀̀e. Ma loo mà à b̀̀o Lua ae tulaletikateaki p̀̀o wa pi ní vuao a k̀̀ba síiõ k̀̀i.

¹⁴ A ò malaika soolode p̀̀o k̀̀ae k̀̀uɛ à m̀̀e: Malaika gbēon síiõ p̀̀o yeyea swa z̀̀o Uflata saeo polo.

¹⁵ Ő wà malaika gbēon síiõ p̀̀o wà ní soukè wē bee, m̀̀o bee, goo bee, zaa bee yáio p̀̀o, ké aa gbēnazina l̀̀e aaõde dede yáí.

¹⁶ Ma sosa s̀̀deɔ dasile mà, aa miliõ òaa doe.

¹⁷ Wépingu'eapi guu lá ma s̀̀piɔ ní ní dikpenaɔ èn ke: Aa m̀̀o ula dadaa t̀̀eɛ lán téwa, búunnɔ lán bulawa, t̀̀eɛ lán kpá'iwa. S̀̀piɔ mi de lán ǹ̀omusu miwa. Té ní s̀̀eɛɛo ní ìatēgbõ lé b̀̀o ní léu.‡

¹⁸ Ia m̀̀en aaɛ bee, té ní s̀̀eɛɛo ní ìatēgbõ p̀̀o lé b̀̀o ní léuo mé gbēnazina l̀̀e aaõde dede.

¹⁹ Asa s̀̀piɔ iko kú ní lé guue ní ní vláo b̀̀o. An vlá de lán mléwa, aa mi v̀̀i aai ìadaò gbéowa.

²⁰ Gbé k̀̀ini p̀̀o aai gaga ìa bee musuɔ, aai ǹ̀selile aa p̀̀o p̀̀o aa k̀̀e yá t̀̀o. Aa g̀̀i lé k̀̀ule táaɔne ní p̀̀o p̀̀o aa k̀̀e ní vuao ní ánusuo ní m̀̀ogotēo ní gbēo ní líoɔne. P̀̀piɔ lí gu'eo, aali yámao, aali táa'o s̀̀o.*

²¹ Aai ǹ̀selile aa ní gbēdea ge an gbēk̀̀olekea ge an gbāsíkēa ge an kpáí'oa t̀̀o.

10

Malaika ní taala nénao

¹ Ő ma malaika gbāade pále è à b̀̀o luabe, àle pila. A luabepuana daa, ǹ̀ali liaa aà mii. Aà oa de lán ìatēwa, aà gbá de lán zámikulu téwa.

² A taala néna k̀̀uɛ pooa. A oplaagbá p̀̀e ìsiaa, à ozeɛ gbá p̀̀e t̀̀ɔɔɛ.

³ A wii gbāa l̀̀e lán ǹ̀omusu p̀̀naawa. Ké à wiilè, louvía m̀̀en soplao yá'ò.

⁴ Ké louvía m̀̀en soplapiɔ yá'ò, má ye mà k̀̀e lá guu, ō ma loo mà à b̀̀o luabe à m̀̀e: Nyõ yá p̀̀o louvía m̀̀en soplapiɔ ò k̀̀uɛ asii guu, nísu k̀̀e.

⁵ Malaika p̀̀o má è zea ìsia ní t̀̀ɔɔeowapi a oplaase d̀̀o musu,*

‡ 9:3 Bɔa 10.13 § 9:4 Zia 7.3 * 9:6 Yob 3.21 † 9:9 Yoɛ 1.6, 2.4-5 ‡ 9:11 Apii b̀̀oɔɛ m̀̀e gbēkaalena. § 9:17 Luk 17.29 * 9:20 Sou 115.4-7, 135.15-17, Dan 5.23 * 10:5 Dan 12.7

6 ̄ a ò ní Lua pò kú gɔɔpii à musu ní tɔɔleo ní ísiao kè ní pò pò kú ní guuɔ pii tó† à mè: A gēgē lo.

7 Malaika soplade kàaepɛzi tó àlɛ mós péi, Lua pɔɛā pò ulɛa a kɛ sa, lá à a baokpà a zɔ̀blɛna ānabikɛwa.‡

8 ɔ ma lo pò má mà à b̀ luabɛpi mà lo à mè: Gɛ n̄ lá n̄ɛna pɔɔa pò na malaika pò zɛa ísiao ní tɔɔleowa ɔ̀zi pi sí.

9 ɔ ma gɛ malaikapi kíi, má òè aà lá n̄ɛnapi kpaá, ̄ a òmɛɛ: Si n̄ só. Aɔ na n̄ léu lán zówa, iò íi n̄ n̄ɛɛu.

10 ɔ ma lá n̄ɛnapi sí malaikapi ɔ̀zi, má sò. A na ma léu lán zówa. Ké má m̀, à íkù ma n̄ɛɛu.§

11 ɔ wa òmɛɛ: Dɔaa n̄ ānabikɛkɛ lo maamaa buio ní bùsu gbé̄o ní buiyāo ní kíao yá musu.

11

Seelade gb̄ɛɔn plaɔ

1 ɔ wà fee kpàa pɔyɔ̀bo ũ, wa òmɛɛ: Fɛlɛ Lua kpé yò ní aà gbagbakio,* ní lousisina pò kú weo nao.

2 N a ua tó, n̄su yòo, asa wa kpà luayādansaiɔwaɛ. Aa ̄zɔ́ Lua w̄lɛwa e mo bla ní plaɔ.†

3 Má a seelade gb̄ɛɔn plaɔ gba zé aa ānabikɛkɛ gɔɔ àaa soolo ní bàaɔopi (1.260) guu zwānkasaɔ dadaa.

4 Gb̄épiò mé kuli m̄n plaɔ ní dau m̄n pla pò zɛa dúnia Dii aɔo ũ.‡

5 Tó gb̄é lé w̄ɛɛɛ íadamá, té a bo ní léu à kú ní ibɛɛpiɔwa. Tó gb̄é su lé w̄ɛɛɛ íadamá, màa ade a ga.

6 Aa luabɛ zɛtaa iko v̄i,§ ké lou su ma gɔɔ pò aale ānabikɛkɛo yái. Aa í lileá au ũ iko v̄i lo.* Aa kísia bui pii kpá dúniazi gɔɔ pò aa yeiwa.

7 Tó aa ní seeladekɛ kè aa làa, wàì pò a bo gb̄áo zòolo guu† a z̄ikaínɔ, i ziblemá à ní dɛdɛ.‡

8 An gɛ aɔ káɛa mɛɛwia z̄ɔɔ pò wà ní Dii pàuliwa zɛa guu. Yáasi guu w̄i mɛ mɛɛwiapiɛ Sɔdɔũ§ gɛ Egipi.

9 Gb̄é̄o ní buio ní buiyá'onaɔ ní bùsu gb̄é̄o aa ní gɛɔ gwagwa e gɔɔ àās ní kíniɔ, aa we wà ní v̄io.

10 Gb̄é pò aa ku tɔɔleo pɔnakɛ, aai dikpɛkɛ, aai gbadakɔɛ, ké ānabi gb̄ɛɔn pla pò wāwā kpānzipiɔ gāga yái.

11 Gɔɔ àās ní kíniopi gbɛa Lua tò ían w̄ɛnide ḡɛ́ngu, ̄ aa f̄ɛlɛ zè.* Vía z̄ɔɔ gb̄é pò ní éo kù.

12 ɔ ānabipiɔ lo gb̄āa mà à b̀ luabɛ, a ònɛ: A f̄ɛlɛ mós la. ɔ aa f̄ɛlɛ tà musu luabɛpuana guu gɔɔ pò an ibɛɛo wé f̄imá.†

13 Zibeezi tɔɔlɛ lualua pās̄ipās̄i, mɛɛwiapi lɛɛ kwidɛ kwè, ̄ gb̄ɛɔn àaasɔɔo lɛɛ soplá (7.000) gāga tɔɔlɛlualuaapi guu. Vía gb̄é kíniɔ kù, ̄ aa Lua Musude tɔ̀b̀.

14 W̄ɛna plaade ḡɛ̄, a àāsde lé ká sa.

Kàae soplade pɛa

† 10:6 Bɔa 20.11 ‡ 10:7 Amɔ 3.7 § 10:10 Eze 2.8-3.3 * 11:1 Eze 40.5, Zkl 2.5-6 † 11:2 Luk 21.24 ‡ 11:4 Zkl 4.3, 11-14 § 11:6 1Kia 17.1 * 11:6 Bɔa 7.17-19 † 11:7 Zia 17.8 ‡ 11:7 Dan 7.7, 21, Zia 13.7 § 11:8 Isa 1.9-10 * 11:11 Eze 37.10 † 11:12 2Kia 2.11

15 Malaika soplade a kàae pè. Lɔɔ gbãaɔ bɔ luabe wà mè: Dúnia kpala gò wà Dii ní kía pɔ a kpào pɔ ù, aɔ kible gɔɔpii.‡

16 Gbẽzɔɔ gbẽɔn baasɔo m̀endosai pɔ zɔlezɔlea ní báawa Lua aepiɔ ní mi p̀elepɛle tɔle aa kùlèè

17 aa mè:
Dii Lua Gbãapiide,
ní kú yãa mé ní kú tia,
wa n sáaukè,
asa n bɔ ní n gbãa zɔɔoɛ,
ɔ n gbasá n na kibleawa.

18 Bùsu pii gbéɔ za fè,
ɔ n pɔkùmab̀bɔmá.‡
N yákpalekea ní gyaadeɔ gɔɔ kà.
Nyɔ fiabo n z̀blena ànabiɔne
ní n gbé pɔ aale viakeneɔ,*
néfɛnen gbẽzɔɔ,
ní dúniadenaɔ dɛdɛ.

19 ɔ wà Lua kpé pɔ kú musu wè, ɔ ma Luabaakuarínɔ kpagolo è. Lou lé píle,
àle ví, àle pùna. Tɔle lùalua, loughɛ pãsi kwè.

12

Nɔɛ ní kwasao

1 ɔ ma seela zɔɔ è luabe. Nɔɛe íatè yea zwãa ù, m̀ovua ku aà gbá zíe, a saana m̀en kueplao kpaá kía fala ù.*

2 A nɔsia, ɔ nɔwãwã m̀d̀wà, àle ne'iwãwã wii lé.

3 ɔ ma seela pãle è luabe. Kwãsa tɛa zóizoi kú we, a mi soplá, a kóba kwi.† A kía fua m̀en soplá kpákpaá.

4 A saana lee àaɔde wòlo luabe ní a vláo a kwè tɔle,‡ ɔ à m̀ò zè nɔɛ pɔ ye ne'ipi aɛ, ké à e né pɔ a ipi so yáí.

5 ɔ nɔɛpi neɔɔɛ pɔ a kible bui píiwa ní m̀ò gopanao í.‡ ɔ wà népi sè tàò Lua ní a kpalabaa kíí.

6 Nɔɛpi bàalè tà sɛu, gu pɔ Lua kèkèè wà aà gwau gɔɔ òaa soolo ní bàaɔopi (1.260) guu.

7 ɔ zì fɛle luabe, Miseli* ní a malaikaɔ zíkà ní kwápíio, mé kwá ní a malaikaɔ zíkárínɔ.

8 ɔ an gbãa kèsa, aai zòlekíi e luabe bo.

9 Wà kwásapi ya b̀ò. ɔme mlè zì† pɔ wí me Ibiisi ge Setáu, dúnia búu sàsána ù. Wà aà bɔ zù tɔle‡ ní a íwaɔ sãnu.

10 ɔ ma bɔ gbãa mà luabe à mè: Wà Lua zìblè sa, aà gbãa ní aà kpalao b̀ò gupuau, à iko kpà kía pɔ á kpàwa. Asa wà gbèyaana pɔ íb wá gbéɔ yaa wá Luae fáane ní gwãasinao ya b̀ò.‡

11 Wá gbéɔ zìblèwà ní Sã au gbãao ní ní seeladekeyáo. Aa gí ní wɛnii e aa gè gào.

12 A yáí tò á gbé pɔ á kú luabeɔ, à pɔnakɛ. Waiyoo tɔle ní ísiao, asa Ibiisi pílawá ní pɔkúma zɔɔoɛ, ké a dɔ gɔɔ pɔ g̀èe bílao yáí.

‡ 11:15 Bɔa 15.18, Dan 2.44, 7.14, 27 § 11:18 Sou 2.1, 5 * 11:18 Sou 115.13 * 12:1 Daa 37.9

† 12:3 Dan 7.7 ‡ 12:4 Dan 8.10 § 12:5 Isa 66.7, Sou 2.9 * 12:7 Dan 10.13, 21, 12.1, Yud 9

† 12:9 Daa 3.1 ‡ 12:9 Luk 10.18 § 12:10 Yob 1.9-11, Zkl 3.1

13 Ké kwá è wà a zu tɔɔɛ, ɔ à pèlè nɔɛ pɔ nɛgɔɛ Ìpizi.

14 Ǿ wà kúu zɔɔ gàsía kpà nɔɛpiwa mèn pla, àa vuad, i zākū n mlēpio, à ta gu pɔ wa kèkɛɛu sɛu, ké wà àa gwau wè àaɔ n kñiopi guu.*

15 Mlēpi í pisi nɔɛpi kpe lán swawa, ké ísɛ e àa sé,

16 ɔ tɔɔɛ nɔɛpi m̀si, à a lé wè à í pɔ b̀ kwá léupi m̀.

17 Ǿ kwápi pɔ pà nɔɛpizi, à gè zíkai n àa bui pɔ g̀ɔ, gbé pɔ aa Lua yá kúa mé aaɔ Yesu seeladeke keɔ.

18 A zea ísiale.

13

Wàì mèn pla

1 Ǿ ma wàì è, àlɛ bɔ ísiapi guu, àa kóba kwi, àa mi soplá. Kóba mèn kwipiɔ kíafuaɔ kpákpaá. Dóɛa n Luao tɔ kɛa àa mipiɔwa.*

2 Wàì pɔ má èpi b̀ lán gbɛaanawa. Àa ɔ pàsí maamaae, mé àa lé de ǹɔmusu léwa. Kwá a gbãa kpàwà n a kpalao n a iko zɔɔ.†

3 Àa mipiɔ do de lá wà a kaikè deadea a bɔ làawa. Àa yá b̀ dúnia gbépii sae, ɔ aa t̀aazi.

4 Ǿ aa kùlɛ kwápie, ké à a iko kpà wàipiwa yáí. Aa kùlɛ wàipie bɔ aa mè: Déme kà wàipiwai? Déme a f̀ zíkaaanɔi?

5 Wà walayá'ole d̀ wàipie àa Lua tɔb̀ɛsið, mé wà àa gbà zé aàò iko ví e m̀ bla n plao.

6 Ǿ à nà dóɛa n Luaowa, à aà tɔb̀ɛsí n aà kúkio n gbé pɔ kú weɔ.

7 Wà àa gbà zé aà zika n Lua gbéɔ, i ziblemá. Wà àa gbà zé bɔ aàò iko ví bui píiwa n gbépii n buiyáɔ píi n búsu píi gbéɔ.‡

8 Gbé pɔ aa ku tɔɔɛɔ kùlɛ wàipie m̀pii, mé i ke gbé pɔ an tɔ kú àizāna taalauš e Lua àò gé dúnia kálɛi bàasio. Taala piá Sã pɔ wa dè pɔɛ.

9 Gbé pɔ ǹsɛ ví, àa yáɛ bee ma.

10 Gbé pɔ Lua díle wà kú zìzɔ ù,

wa kú zìzɔ ùɛ.

Gbé pɔ Lua díle wà de n f̀ndao,

f̀nda wa deð.*

Bee lé lɛda Lua gbéɔwa aàò m̀na ví, aàò àa náai ví.

11 Ǿ ma wàì pàlɛ è, àlɛ bɔ tɔɔɛu. Àa kóba ví mèn pla lán sãwa, āma à yá'ò lán kwásawaɛ.†

12 A wàì sɛ́ia iko píi kè aà wáa. A t̀ tɔɔɛ n gbé pɔ aa kuwàɔ kùlɛ wàì sɛ́ia pɔ wà aà kaikè deadea a bɔ làaɛ.

13 A dabudabu zɔɔɔ kè, baa se a t̀ té b̀ luabe à lèlɛ tɔɔɛ gbɛnazinaɔ wáa.

14 A gbé pɔ aa ku tɔɔɛɔ sàsá n dabudabu pɔ wà aà gbà zé a kè wàì sɛ́ia wáaɔ. A òné aa wàì pɔ wà aà kaikè n f̀ndao à gi ku taa ke.

15 Ǿ wà wàì plaadepi gbà zé à wɛni kpa wàì taapiwa, ɔ wàì taapi f̀ yá'ò a t̀ wà gbé pɔ g̀ kùlɛɛɔ d̀dɛ.

16 A t̀ wà seelakè gbépii ɔplaawa ge an mi'ae, néfɛnɛn gbɛzɔɔ, ɔdeɔ n taasideɔ, zɔɔ n wéɛɔ,

17 ké gbɛe su pɔ yíao ge à pɔ lúo, mé i ke a seela pɔ de wàipi t̀ ù ge aà t̀ nimeloo ví bàasio.

* 12:14 Dan 7.25, 12.7 * 13:1 Zia 17.3, 7-13 † 13:2 Dan 7.3-6 ‡ 13:7 Dan 7.8, 25, 11.36

§ 13:8 Sou 69.28 * 13:10 Zel 15.2 † 13:11 Mat 7.15

18 Ɔnyān ke. Gbé pɔ wɛzɛ vɪ, aà wàipi nimeloo polo, asa gbɛnazina tɔ nimelooɛ. Aà nimelooá ðaa àaɔ ní bàaɔ ní soolooɛ (666).

14

Sa ní gbé pɔ à n bɔɔ

1 Ɔ ma Sā è zɛa Siɔna gbɛsisɪwa. Gbɛɔn ðaasɔɔɔ lɛɛ basopla ní sɪiɔɔ (144.000) kuaànɔ. Aà tɔ ní aà Mae tɔo kɛa ní mi'aɛwa.*

2 Ma kɔfi mà à bɔ luabɛ. A kɪi ðɔ lán izɔsukaawa, lán louvia gbáawa. Kɔfi pɔ má màpi de lán mɔɔnlenɔ mɔɔna ówa.

3 Gbɛɔn ðaasɔɔɔ lɛɛ basopla ní sɪiɔpiɔ (144.000) lé lè dafu sí kpalabaa ní pɔ bɛɛ mèn sɪiɔɔ ní gbɛzɔɔ aɛ. Gbɛɛ i fɔ lɛpi dàdao, sema gbé pɔ wà ní bó dúniá guupio bàasio.

4 Aame aa gbé pɔ aai gbáɪke ní nɔoɔɔ ũ, aa lésoɛ. Aaɪɔ tɛ Sazi gu pɔ àlɛ géu pii. Gbɛɔ guu ampio ɔ wà ní bó Luaɛ ní São pɔ káau pɔ wa kpàwàɔ ũ.

5 Wi ma zii aa ɛɛtò, aa tàae vío.†

Yákpalekɛgɔɔ baokpaa

6 Ɔ ma malaika pàle è, àlɛ vua musumusú. A baona pɔ kú gɔɔpii kúa à kpa gbé pɔ aa ku tɔɔlɛnɛ, bùsu gbépii, bui pii, buiyá'ona pii ní gbépiio.

7 A ò gbáugbáu: A víake Luaɛ à aà tɔɔɔ, asa aà yákpalekɛa ní gbɛɔ gɔɔ kàɛ. A kúle Lua pɔ musu ní tɔɔlɛo ní ísiao ní nibɔnaɔ kèpie.

8 Malaika plaade tɛ aà kpe à mè: Babeli gà! Mɛɛwía zɔɔpi gà!‡ A tò bui pii a vɛɛ gbáa pɔ de a káaluakaa ũ mí.

9 Malaika àaɔde tɛ ní kpe, a ò gbáugbáu à mè: Tó gbé kúle wàie ní aà taao, mé à aà seela kè a mi'aɛ ge a ɔwa,

10 ɔme a Lua pɔkúma vɛɛ pɔ wa kà a pɔfɛ imibɔu atɛɛ mi, i wāwāke tɛ ní íatɛgbɔɔS guu Lua malaikaɔ ní São aɛ.

11 An íadama súle aɔ bɔ gɔɔpiiɛ.* Gbé pɔ kúle wàipie ní aà taao aa aà tɔ seela kèò íampaa vío fáane ní gwāasinao.

12 Bee lé lɛda Lua gbé pɔ aa yá pɔ a ðileɔ kúa mé aa Yesu náai víɔwa aao mɛna ví.

13 Ɔ ma bɔ mà à bɔ luabɛ à mè: Ké bee ké. Báaadeɔ gbé pɔ aa ga naa Diiwa guu za tiaɔ. Lua Nisina mè: Ao! Aa kámabo ní ní zío, asa an maakea gbɛ tɛnízi.

Tɔɔlɛ pɔɔ kekeɛa

14 Ɔ ma luabɛpuana è, pɔɛ zɔlɛwà à bɔ lán gbɛnazínawa.† A vua fùà kpaɛ, a kɔma lena kúa.

15 Ɔ malaika pàle bɔ Lua kpéu à lé gbáa zù gbé pɔ zɔlɛa luabɛpuanawazi à mè: Kɔma ká pɔi n kɛ, asa tɔɔlɛ pɔɔ mà à kà kekeɛɛ.‡

16 Ɔ gbé pɔ zɔlɛa luabɛpuanawa a kɔma màlɛ tɔɔlɛ, à tɔɔlɛ pɔɔ kèkɛ.

17 Malaika pàle bɔ musu Lua kpéu, a kɔma lena kúa bɔ.

18 Ɔ malaika pàle pɔ tɛ iko ví bɔ sa'okii. A lé gbáa zù gbé pɔ kɔma lena kúapizi à mè: N n kɔma lena ka tɔɔlɛ vɛɛ kóɔi n zɔ, asa a bɛ màɛ.

19 Ɔ malaikapi a kɔma màlɛ tɔɔlɛ, à tɔɔlɛ vɛɛ kó zɔzɔ à kà vɛɛfɛkii zɔɔ pɔ de Lua pɔkúmabɔɔbɔɔ ũ guu.

* 14:1 Eze 9.4, Zia 7.3-4 † 14:5 Sof 3.13 ‡ 14:8 Isa 21.9, Zel 51.7-8, Zia 18.2 § 14:10 Daa 19.24, Eze 38.22 * 14:11 Isa 34.10 † 14:14 Dan 7.13 ‡ 14:15 Yoɛ 4.13

20 Wá ʒzò v̄ēē kópiowa § w̄énkp̄e, ʒ au b̀òl̄e v̄ēēf̄ēki guu à dàgua e kiloo òaa do ní basoo, a lesí kà s̄́ àasína léu.

15

Kisia gbezà mèn soplaɔ kpaarizi

1 ʒ ma seela pále è luabe, a z̄ɔ, à b̀ò ma sae. Malaika gb̄ēɔn soplaɔ kisia gbezà mèn soplaɔ k̄ua. Bee Lua a a p̄ok̄umab̄ɔɔama mid̄eɔ.

2 ʒ ma p̄ɔe è lán isywa, a da lán díiwa ȳaalea ní téo. Ma gb̄é p̄ó aa z̄ibl̄e w̄aiwa ní aà taao ní aà t̄́ nim̄eloos̄ɔ è z̄ea díi p̄ó da lán isiwapi sae, aa m̄ɔɔna p̄ó Lua kp̄am̄áɔ k̄ua.

3 Aale Lua z̄òbl̄ena M̄oizi le* sí ní S̄á p̄óo aa m̄è:

Dii Lua Gb̄āapiide,
n ȳákeɔ z̄ɔ, aa b̀ò w̄á sae.

Bui píi K̄ia,
ní ȳáke a z̄éwa ní s̄l̄anao.

4 Dii, déme n v̄ia v̄l̄o ni?

Déme a ḡí n t̄ɔb̄oii?

Asa ndo n kua mé adoa.

Bui píi a m̄o k̄úl̄ene,†
asa n maak̄eɔ b̀ò gupuau.

5 Bee gbea ma Lua kp̄é è w̄ēa musu, zw̄àak̄p̄e p̄ó aà ikoyá kúu ũ.‡

6 ʒ malaika gb̄ēɔn sopla p̄ó kisia mèn sopla k̄uaɔ b̀òl̄e kp̄épiu. Aa bàabaa pua táitai tekea dadaa, vua asana d̄ɔd̄ɔa ní k̄uawa.

7 ʒ p̄ó b̄éē mèn siiɔ do vua t̄uú kp̄à malaika gb̄ēɔn soplap̄iowa ní miwa. Lua p̄ó ɔ b̄éē ḡɔɔpii p̄ok̄uma ká ní pai.

8 Lua gawi ní a gb̄āo s̄úle kp̄épi p̄à. § Gb̄ē a f̄̄ ḡēuo e malaika gb̄ēɔn soplaɔ kisia mèn soplap̄iɔ ḡe mid̄eɔ.

16

Lua p̄ok̄umab̄ɔɔa dúniawa.

1 ʒ ma ɔɔ gb̄āa mà à b̀ò Lua kp̄éu, a ò malaika gb̄ēɔn soplap̄iɔne: A gé Lua p̄ok̄uma p̄ó kú t̄uú mèn soplaɔ guu élei dúniawa.

2 A séia ḡè a p̄ó èle dúniawa. ʒ s̄áne v̄ai p̄ás̄iɔ* gb̄é p̄ó w̄ai seela v̄i aai k̄ulé aà taəɔ l̄è.

3 A plaade a p̄ó èle ísiawa. ʒ ísia í ḡò lán ḡè auwa, p̄ó b̄éē p̄ó kú a guuo ḡaga píi.

4 A àaɔde a p̄ó èle swaɔ ní nib̄ɔnaowa, ʒ an í lí au ũ.†

5 ʒ má mà malaika p̄ó í iko v̄i m̄è:

Kuaadoade, n gb̄é p̄ó ní kú ȳāa,

mé ní kú tia,
n ȳákp̄alek̄èr̄n̄ɔ a z̄éwaɔ.

6 Aa n gb̄éɔ ní n ānab̄iɔ au b̀òl̄e,

ʒ n aupi kp̄am̄á aa m̄í.

A k̄òs̄ír̄n̄ɔ màaɔ.

7 ʒ ma ɔɔ mà sa'ok̄i à m̄è:

Ao, Dii Lua Gb̄āapiide,

n ȳákp̄alek̄èr̄n̄ɔ a z̄éwaɔ,

§ 14:20 Isa 63.1-6, Zia 19.15 * 15:3 B̄ɔa 15.1 † 15:4 Soū 86.9 ‡ 15:5 B̄ɔa 40.34 § 15:8

1K̄ia 8.10-11, Isa 6.4 * 16:2 B̄ɔa 9.10 † 16:4 B̄ɔa 7.17-21

mé a síana ví.

⁸ A síiòde a pò èlè ìatēwa, a tò à gbēnazinao tekù.

⁹ A pusu gbāa ní lé, ò aa Lua pò kisia beeo iko ví tóbēesí. Aai nòselile aa aà tóbò.

¹⁰ A soode a pò èlè wài kpalabaawa, ò gusia‡ dà aà kpalaa. Gbēo lé ní lé fí wāwā guu,

¹¹ ò aa Lua Musude tóbēesí an wāwā ní ní sánεo yáí. Aai nòselile aa mikè ní yáεaowao.

¹² A soolode a pò èlè swa zòo Uflatawa, § ò swapi í bà à zebò gukpe kíaone.

¹³ O ma táaò è mèn àaò lán blòowwa, aale bò kwá ní wàio ní ānabi εgenao léu.

¹⁴ Táa dabudabukenaone. Aale gé dúnia búu kía kíi, ké aa ní káaa zíkkaa Lua Gbāapiide gòo zòo zí yáí.

¹⁵ Ma! Má mós lán kpáíwae.* Báaaden gbé pò lé itēke mé a a pòkasaò daa, ké asu bò búu wà aà puizi eo yáí ũ.†

¹⁶ O táapiò kíapiò kàaa gu pò wí me ní Ebelu yáa Aamagedò.

¹⁷ A soplade a pò èlè íanawa. O bò gbāa bò kpalabaa kíi Lua kpéu à mè: A lé kà.

¹⁸ Lou lé píle, àle ví, àle pūna. Tòole lùalua pásípási. Zaa wà gbēnazina kàle dúnia guu, a taa i keo, a pásí kè zài.

¹⁹ Meevia zòo kēaa lee àaò, mé bui píi meeviaò kwè. Meevia zòo Babeli yá dò Luagu, ò à a pòkūma vēε gbāa imibò kpàwà a mí.‡

²⁰ Isia gūgūnao gēzεa píi, wí wesi gbèsísíle bò.

²¹ Lougbe zòo bò luabe, aa kà kiloo bla. Aa kwè gbēnazinaola, § ò aa Lua tóbēesí lougbe kisia yáí, asa kisiapi pásí maamaae.

17

Káalua pò di wài kpe

¹ Malaika gbēon soplá pò tūu mèn soplá kūapiò do òmεε: Mò mà yá pò a wí káalua zòo pò zòleá swa zòowwa òbne.

² Dúnia kíaò gbásíkèaàno, mé dúnia gbéò vēε pò de aà káaluakaa ũ mí aa kà.*

³ Lua Nisína dedeaaapi guu malaikapi gèmanò sēu. O ma nōεe è di wài tēa kpe. Dóεa ní Luao tóo fífiwà, a mí soplá, a kóba kwí.†

⁴ Nōεpi zwàa tēa ní a gáaluladeo yea, a vua nōamblebòò daa ní gbè beεedeò ní òsoo. A vua imibò kúa, bòbò ní a káaluakaa gbásíò ka a pai.

⁵ Wà tó pò wa a asii dōo kè aà mí'aeewa wà mè: Meevia zòo Babeli, káaluao ní dúnia bòbò da.

⁶ Má è nōεpi Lua gbé pò wà ní dede Yesu seeladeke yáíò au mí à kà, àle aà de lán wēwa.

Ké ma aà è, yápi día.

⁷ O malaikapi ma la à mè: Bóyái yápi dímai? Má nōεpi asii onε ní wài pò aà sea, a mí soplá, a kóba kwipi asiio.

‡ 16:10 Bòo 10.22 § 16:12 Isa 11.15 * 16:15 Zia 3.3 † 16:15 Zia 3.18 ‡ 16:19 Isa 51.17

§ 16:21 Bòo 9.23, Zia 11.19 * 17:2 Zel 51.6-7, Zia 14.8 † 17:3 Zia 13.1

8 Wàì pò ní èpì ku yāa mé a ku ɔo. A bɔ gbáó zòlo guu‡ i mipe kaalewa. Gbé pò aa ku tɔɔle an tó kú àizāna taalau za dúnia daalegɔɔɔ, tó aa wàì pò kú yāa mé a ku ɔo mé a ea mɔpi è, a yá a dimá.

9 Lāasoode pò ñno ví yán ke. Mí mèn soplapiá sísí mèn soplá pò nɔe z̄lémáɔe. Kía gb̄ɔn sopláɔne ɔ.

10 An gb̄ɔn sɔo lèle, gb̄edo ku, gb̄edo kpé. Tó à m̀, a gēgēo.

11 Wàì pò kú yāa mé a ku ɔo piá kía swaaɔde. Gb̄ɔn soplapiɔ doe ɔ. Ale mipe kaalewa.

12 Kóba mèn kwi pò ní èpiá kía gb̄ɔn kwi§ pò aai kpalable yāaɔne. Aa kigɔsoplana ble ní wàio sānu.

13 An gb̄ɔn kwipio píi lé doue. Aa ní gbāa ní ní ikoo kpa wàipiwa.

14 Aa z̄ika ní São, Sā i z̄iblemá, asa dii Diie mé kía Kíae. Aà gbé náaide pò à ní sisi à ní s̄é kuaànɔ.

15 ɔ malaikapi òmɛɛ: Swa pò ní è káalua z̄lémápiá buiɔ ní bílaɔ ní bùsu gb̄éɔ ní buiyá'onaɔne.

16 Wàì ní kóba mèn kwi pò ní èpiɔ za káalua pigu. Aa aà ke yáiyai, aai aà to puizi. Aa aà so aai tes̄wà.

17 Asa Lua a p̄eã dànɛ ní s̄su aa ledoūkeɛ, aai ní kpala kpa wàipiwa e Lua yá ge pad̄.

18 Nɔe pò ní è piá m̄ɛɛwia z̄ɔ pò iko ví dúnia kíaɔwae.

18

Babeli gaa

1 Bee gb̄ea ma malaika p̄ale è à b̀ luabe. A iko z̄ɔ ví mé aà gawi dúnia p̀.

2 A wii gbāa lè à m̀: Babeli ḡa, m̄ɛɛwia z̄ɔpi ḡa. * A ḡò zee kúk̄i ũ, t̄aa bui píi tòò ũ, b̄a pò wí ní t̄bo wa ye ní ḡiyāio b̄e ũ.†

3 Asa bui píi aà v̄ɛe gbāa pò de aà káaluakaa ũ m̄iɛ.‡ Dúnia kíaɔ gb̄asik̄eàànɔ, mé dúnia laatanaɔ kè ɔdeɔ ũ aà lalasik̄ea z̄ɔ guu.

4 ɔ ma ɔo p̄ale mà à b̀ luabe à m̀:

A b̄ole a guu ma gb̄éɔ,
ké á ɔ su à ku aà duuna guu,
yá pò wa yíawàɔ á leo yáí.§

5 Asa aà duuna gb̄à z̄è luawae,
mé aà v̄aík̄eàɔ d̀ Luagu.

6 A flaboè yá pò a k̄éwa,
à k̄eè aà yákeawa lee pla.
A p̄k̄uma í k̄áuè a imib̄u
de pò pò a k̄aunéla lee pla.

7 A w̄aw̄a ní w̄ēnao kpaaàzi,
lá à t̄òb̀ kua lalasik̄ea guu léu.

Asa ï o a s̄ guu,
nɔe k̄ian a ũ z̄l̄ea a báawae,
gyaa gb̄eandon a ũo,
a w̄ēnake bauo.*

8 A yáí tò k̄isiae beɔ aà le ḡɔ do,

‡ 17:8 Dan 7.7, Zia 11.7 § 17:12 Dan 7.24 * 18:2 Isa 21.9 † 18:2 Zia 14.8, Zel 50.39 ‡ 18:3 Zel 51.7, Zia 17.2 § 18:4 Zel 51.6 * 18:7 Isa 47.7-9

gagyã ní wēnao ní nɔanao.

Té mé a kŭwà,

asa Dii Lua aà yákpalekɛna gbāa.

⁹ Dúnia kía pɔ aa gbāsikèaàno aa lalasikèaàno, tó aa a tékŭa lu è, aa ɔɔɔ aa nízia gbēgbē.

¹⁰ Aa ze káaa vía guu wāwā pɔ wa kpai yái aa me:

Waiyoo, waiyoo, mɛɛwia zɔɔ!

Mɛɛwia ikode Babeli!

Yá m̀ z̀lema gɔɔ do g̀ɔɔ!

¹¹ Dúnia laatanao ɔɔɔ sɔ,† aa wēnake, ké gbēe a ní laae beeo lúmá bo yái:

¹² Vua, ánuu, gbè beedeo, ɔsoo, zwàa ɔdeo, zwàa tɛa ní a gaaluladeo, siliki, lí maa bui píi, pɔ pɔ wí ke ní wesa swaao ní lí beedeo ní mɔgotɛo ní mɔsio ní gbepuaoo píi,

¹³ dopoo, nísi gínanao, tulaletio, zɔgo lí'oo, vɛe, nísi, pɛeti, pówena, zuo, são, sɔɔ ní a góo, zoo ní gbēnazina wēnio.

¹⁴ Wa oè: Pɔ maa pɔ ní a nideo làama píi. N nama ní n gawio pilima píi, wa e bau bo.

¹⁵ Laatana pɔ aa kè ɔdeo ũ mɛɛwiapi sabaiɔ ze káaa vía guu wāwā pɔ wa kpai yái. Aa ɔɔɔ aa wēnake

¹⁶ aa me:

Waiyoo, waiyoo mɛɛwia zɔɔ!

A bàabaa yè yāa

ní zwàa gaaluladeo ní a tɛao.

A vua nɔambleboɔ dà yāa

ní gbè beedeo ní ɔsoo.

¹⁷ Aa àizee píi músikè gɔɔ do g̀ɔɔ.

Gó'ílɛna diio ní tagɛnao ní ígbēo ní gbé pɔ aai zíkɛ ísiaao ze káaa mípii.

¹⁸ Tó aa mɛɛwiapi tékŭa lu è, aa wiile aa me: Mɛɛwiae ku yāa, a zɔɔ kà mɛɛwiae beewao.

¹⁹ Aa ɔɔɔ aa nízia gbēgbē, aa wēnake aa wiile aa me:

Waiyoo, waiyoo mɛɛwia zɔɔ!

Gbé pɔ aa gó'ílɛna ví ísiaao píi

kè ɔdeo ũ ní àizee pɔ pàlawào,‡

ɔ à g̀ bezia ũ gɔɔ do g̀ɔɔ.

²⁰ A pɔnake a yá musu luabedeo ní Lua gbéoo ní aà zinao ní aà ānabio, asa Lua mé tsiwáé.

²¹ Ǿ malaika gbāade gbe pɔ kà wísilɔgbe gbènewa se zù ísia guu à mè: Maa wa mɛɛwia zɔɔ Babeli zu ní gbāao, wa mɛɛwiapi e bau bo. §

²² Wa mɔɔna ge g̀a'oo ge kule

ge k̀ae'oo ma n guu bau bo.

Wa ɔzíkɛnae e n guu bau bo.

Wa wísilɔgbe k̀fi ma n guu bau bo.

²³ Wa filia gupua e n guu bau bo.

Wa nɔsek̀fi ma n guu bau bo.

N laatanaoá dúnia gbé gbiaone yāa, n pɔdà bui píiwa, n ní mi líaa.

²⁴ Wà ānabio ní Lua gbéoo au è a guu

ń gbé pọ wà ń dede dúnia guuọ pii.*

19

Ponakea luabe

¹ Bee gbea ma ọọ gbāa ma luabe lán dasi yá'owa à m̀: Aleluya! Wá Lua mé zìblè!

Ọme gawi ń gbāao v̄i,

² asa ì yákpalekeńno a zéwa ń síanao.

A yákpalekè ń káaluwa zọọ pọ dúnia ọkpà ń a káaluakaaopio.

A a zòblenaọ dedea tosíwà.

³ Aa ọ ọ:

Aleluya!

A sùle aọ dọ gọọpii.

⁴ Gbēzọọ gbēon baasọọ m̀ndosaiọ ń pọ b́e m̀n síiọ wùlewule aa misiile Luae z̄le a báawa aa m̀: Ami! Aleluya!

⁵ Ọ ma ọọ mà báapi kíi à m̀: A wá Lua táasile aà zòblenaọ pii,

á gbé pọ á aà v̄ia v̄i, néfēnen gbēzọọ.†

⁶ Ọ ma ọọ mà lán dasi yá'owa, lán izọsukaawa, lán louv̄ia gbāawa à m̀: Aleluya!

Dii wá Lua Gbāapiide nà kibleawa.

⁷ Wà pónake wà yáalo wà aà tọọ, asa S̄a nọsegoọ kà, aà nọ sọu mà.

⁸ Wà bàabaa pua táitai tekea kpàwà aà ye.

Bàabaa piá Lua gbéọ maakea.

⁹ Malaika òm̄e: Ké. Báaadeon gbé pọ wà ń sisi S̄a nọsebleble guuọ ũ.‡ A òm̄e ọ: Lua yá síanan we.

¹⁰ Ma wule aà gbázi mà misiile, ọ a òm̄e: Bee tó. Kúle Luae. N zòblen deen ma ũ ń n gbé pọ aai Yesu seeladeke keo.§ Yesu seeladekekea mé anabikemi ũ.

Kilisi ma dia s̄kaapua kpe

¹¹ Ọ ma luabe è a w̄e, ọ s̄kaapua b̀, gbé pọ di a kpe tón Náaide Síande. I yákpalekeńno, ì z̄kańno a zéwa.*

¹² Aà wé de lán tévuawa, kíafua pọ a kpaas̄ dasi. Tóe k̄e aà mi'aewa, gbēe t̄pi yáasi d̄o, aà bàasio.

¹³ A ula pọ tà ń auo daa.† Aà tón Lua Yá.‡

¹⁴ Luabe z̄iḡo teaazi, aa di s̄kaapuaọ kpe, aa bàabaa pua táitai dadaa.

¹⁵ F̄nda lena lé b̀ aà léu à buiọ leọ, ì kiblemá ń m̀ gopanao,§ ì ọz̄ v̄eḗeowa v̄eḗf̄k̄li guu Lua Gbāapiide p̄k̄uma pás̄i ũ.*

¹⁶ Wà tóe bee k̄e aà ulawa ń aà gbalao:

Kíaa Kíaa, diiọ Dii.

¹⁷ Ọ ma malaikae è zea kpaas̄ íat̄i. A lé gbāa zù b̄a pọ aale vua musumusuzi pii à m̀: A m̀ k̄aa a ble z̄ọ pọ Lua k̄é ble,

* 18:24 Zel 51.49   * 19:3 Isa 34.10, Zia 14.11   † 19:5 Sou 115.13   ‡ 19:9 Mat 22.2   § 19:10 Zia 22.8-9   * 19:11 Sou 96.13   † 19:13 Isa 63.3   ‡ 19:13 Zaa 1.1   § 19:15 Sou 2.9   * 19:15 Zia 14.19-20

18 Í kíaᵛ ge só n̄ sosa gbēzᵛᵛ n̄ gbāadeᵛ n̄ sᵛᵛ n̄ n̄ dikpenaᵛ n̄ gbépiio, wéᵛᵛ n̄ zᵛᵛ, néfēnen gbēzᵛᵛ.†

19 Ǿ ma wài è n̄ dúnia kíaᵛ n̄ n̄ zigᵛᵛ, aa kᵛ kàaa aa zika n̄ gbé pᵛ di sᵛ kpēpio n̄ aà zigᵛᵛ.

20 Wà wàipi kù s̄anu n̄ ānabi egena pᵛ dabudabuᵛ kè aà aeᵛ. Dabud-abupio ᵛ à gbé pᵛ aa wài seela v̄i aa kùle a taaᵛ s̄as̄aᵛ.‡ Wà n̄ zú té ísida pᵛ lé kù n̄ íatēgbᵛᵛ guu b̄éᵛ an pla m̄pii.

21 Gb̄é pᵛ di sᵛ kpē gb̄é k̄niᵛ d̄ede n̄ f̄enda pᵛ b̄ò a léuo, § ᵛ b̄āᵛ pii n̄ ge s̄oso aa kà.

20

Kilisi kiblea tᵛᵛle w̄é àaa sᵛᵛ

1 Ǿ ma malaikae è à b̄ò luabe, a gbáo zᵛᵛlo kiline kua* n̄ m̄daona ḡeleo.

2 A kwá pᵛ de ml̄è zi† ū, w̄i me Ibiisi ge Setāu kù, ᵛ à m̄kàwà e w̄é àaa sᵛᵛ.

3 Malaikapi aà zù gbáo zᵛᵛlopi guu, à zetāaale à kilidau, ké asu buio s̄as̄ao e w̄é àaa sᵛᵛopi pa. Bee gbea wa aà gbae yᵛᵛ.

4 Ǿ ma kpalabaa è n̄ gb̄é pᵛ zᵛle zᵛlewaᵛ.‡ Wà n̄ gbá zé aa yákpaleke n̄ gb̄éᵛ. Ma gb̄é pᵛ wà n̄ mi z̄ò luayá'oa n̄ Yesu seeladekeo yáio è. Aai kùle wài ge aà taaᵛ. Aai aà seela ke n̄ mi'ae ge n̄ ᵛwao. Aa vù wà kpalablè n̄ Kilisio w̄é àaa sᵛᵛ. §

5 Geᵛ vua s̄éian we. Gè k̄niᵛ i vuo e w̄é àaa sᵛᵛopi ḡè p̄àᵛ.

6 Báaadeᵛn gb̄é pᵛ an baa ku geᵛ vua s̄éia guuᵛ ū, an kua adoa. Ga plaade iko v̄imáo. Aaᵛ de Lua n̄ Kilisio gb̄agbanaᵛ ūe, mé aaᵛ kibleaanᵛ e w̄é àaa sᵛᵛ.

Setāu zua téu

7 Tó w̄é àaa sᵛᵛopi pà, wa Setāu bᵛ gbae,

8 i gé bui pᵛ kù dúnia gola síiᵛwao s̄as̄ai, Gᵛgu n̄ Magᵛguo, i n̄ k̄aaa z̄i musu. Aaᵛ dasi lán ísiale ūf̄aawa.*

9 Aa lí dúniaa, aa koez̄ò Lua gb̄éᵛ b̄oioi n̄ w̄éle pᵛ Lua yeio, ᵛ té b̄ò luabe à k̄umá.

10 Wa Ibiisi pᵛ n̄ s̄as̄a se zù té ísida pᵛ lé kù n̄ íatēgbᵛᵛ guu, gu pᵛ wài n̄ ānabi egenaᵛ kuu. Aaᵛ w̄aw̄ake f̄aane n̄ gw̄as̄inaᵛ gᵛᵛpiiᵛ.

Yákpale gb̄ezā

11 Ǿ ma kpalabaa pua zᵛᵛ è n̄ gb̄é pᵛ zᵛleuo. Tᵛᵛle n̄ musuo gusikè aà ae, w̄i n̄ gbe e lo.

12 Ǿ ma gb̄ezᵛᵛ n̄ néfēnenᵛ gyaadeᵛ è zea báapi ae. Wà taalaᵛ w̄éw̄é, ᵛ wà lá pále w̄é b̄ àizāna taala ū. Wà yákpalekè n̄ gyaadeᵛ an yákeawa, lá a ku lapiᵛ guuwa.†

13 Ísia gyaade pᵛ kù a guuᵛ kpà. Ga n̄ b̄edao gyaade pᵛ kù a guuᵛ kpà b̄. Ǿ wà yákpalekè n̄ baadeo a yákeawa.‡

14 Wà ga n̄ b̄edao zù té ísida guu. Té ísida piá ga plaadeᵛ.

15 Gb̄é pᵛ w̄i n̄ tᵛ è àizāna taalauᵛᵛ ᵛ wà n̄ zú té ísidapiu.

† 19:18 Eze 39.17-20 ‡ 19:20 Zia 13.1, 11-16 § 19:21 2Tes 2.8 * 20:1 Zia 9.1 † 20:2 Daa 3.1, Zia 12.9 ‡ 20:4 Dan 7.9, 22 § 20:4 Dan 7.22 * 20:8 Eze 38.16 † 20:12 Dan 7.9-10 ‡ 20:13 Mat 16.27

21

Yelusaleū dafu

1 Ǿ ma tɔle dafu ní musu dafuo è,* asa tɔle séia ní musu séiao gè, mé ísia ku bo.

2 Ǿ ma Lua wéle Yelusaleū dafu è à bò musu Lua kíi, àle pila. Wa kèke lán nɔe pò a zàkesou màwa.†

3 Ǿ ma bo gbāa mà kpalabaa kíi à mèn: Lua zòle ní gbēnazinao sa, aò kúrino, aao de aà gbéó ũ. Lua dee aò kúrino ní Lua ũ.‡

4 A ní wé'i gogoné pii.§ Ga aò ku bo ge wēna ge ɔbo ge wāwā, asa yāzio gè.

5 Gbé pò zòlea báapiwa mèn: Ma! Mále pópíi ke dafu. Ǿ a òmɛɛ: Ké, asa yá beo náai ví mé síanaɛ.

6 Ǿ a òmɛɛ: Yá làa. Máme má Alafa ní Omegao ũ, Dàalena ní Mídenao ũ. Gbé pò imi lé de, má aà gba nibona í wēnide.*

7 Gbé pò zìblè gban we. Máo de aà Lua ũ, io de ma né ũ.†

8 Ama víakenaò ní náaisaideò ní yābēekenaò ní gbēdenaò ní gbāsikenaò ní esedeò ní táagbagbanaò ní mɔafilideò pii, an baa aò de té ísida pò lé kú ní íatēgbōo ũe. Ga plaaden we.

9 Malaika gbēon sopla pò tùu mèn sopla kūa, kisia gbezā mèn sopla ká ní paipio gbēdo mɔ òmɛɛ: Mò mà Sā nɔ dafu ɔboe.

10 Lua Nisina dēdaapi guu malaikapi ma se gèmanɔ gbēsísí zò lesí musu. A Lua wéle Yelusaleū òmɛɛ, à bò musu Lua kíi, àle pila.‡

11 A Lua gawí ví, a pípia lán gbè beedewa, àle teke lán diamaawa.

12 A bíi zò lesí ví. A bole kuepla, malaika gbēon kueplaò zezeu. Isaili bui kueplaò tó kēa bolepíwa.

13 Bole mèn aas ku gukpe oi, aas gubāntoo oi, aas geomidokli oi, aas be'ae oi.§

14 Wà bíipi dàale gbè mèn kueplaowa. Sā zina gbēon kueplaò tó kēa gbepíwa.

15 Malaika pò lé yā'omɛɛ poyōbo pò wa pí ní vuaò kūa, ké à wélepi yòò ní a boleo ní a bíio.*

16 Wélepi gola síiše, a gbàa ní a yāasao sáae. Ǿ à wélepi yòò ní poyōbopio. A gbàa kiloo àaa kueplae (2.400). A gbàa ní a yāasao ní a lesio pii sáae.

17 A a bíi yòò bo, a lesí gāsísuu basoplaso mēndosaie. Malaikapi yòò gbēnazina gāsísuu gbàa léue.

18 Wà bíipi kè ní diamaao, mé wéle píá vua tēetēe íkea lán díiwa.

19 Wà gbepó wà wélepi bíi dàaleò kèke ní gbè beede bui píio.† Wà gbè séia kèke ní diamaao, a plaade ní safio, a aasde ní agatao, a síiòde ní emelodio,

20 a soode ní onisio, a soolode ní saadbanio, a soplade ní kisolitio, a swaasde ní belilio, a kēokwide ní topazao, a kwide ní kisopazao, a kuadode ní tiikazao, a kueplade ní ametisio.

21 Bole mèn kueplapíá òso mèn kueplaoe. Wà nípii kè ní òsoo mēndodoe. Wélepi zeaá vua tēetēe, wí gu'eu lán díiwa.

22 Mi Lua kpé e wélepi guuo, asa Dii Lua Gbāapiide ní São mé a kpépi ũ.

* 21:1 Isa 65.17, 66.22, 2Píe 3.13 † 21:2 Isa 52.1, 61.10 ‡ 21:3 Lev 26.12, Eze 37.27 § 21:4 Isa 25.8, 35.10, 65.19 * 21:6 Isa 55.1 † 21:7 2Sam 7.14, Sou 89.27-28 ‡ 21:10 Eze 40.2 § 21:13 Eze 48.30-35 * 21:15 Eze 40.3 † 21:19 Isa 54.11-12

23 Wélepi bàa kú ní íatē ní mɔvuaɔ gupuaəɔo. Lua gawi mé lé wélepi pu, mé Sã de a filia ũ.‡

24 Buiɔ táa'o a gupuai, mé dúnia kíaɔ gēu ní ní àizεεɔ.§

25 A bɔleɔ aaɔ taa fáane bauo, mé gwáasína aɔ ku we sɔo.

26 Wa gēu ní buiɔ àizεεɔ ní ní pɔɔdeɔ.*

27 Ama pɔ gbáɛae a gēuo† ge yābēekena ge mɔafilide, sema gbé pɔ Sã ní tɔ kē àizāna taalauɔ bàasio.

22

1 ɔ malaikapi swa'i wēnide pɔ lé bɔ Lua ní São kpalabaa kíi ðɔmεε, * àle teke lán díiwa.

2 Àle bàale wélepi zea guo. Lí wēnide† ku a baale ní a baalao, í ne'i wè do gēn kuεplae, mɔ ní mɔo gēn dodo. Lípi láɔá buiɔ gbágbābɔε.‡

3 Pɔ pɔ Lua lekèèe aɔ ku bo.§ Lua ní São kpalabaa aɔ ku wélepi guu, mé aà zòblenaɔ zɔbleè.

4 Aa wεsiaàε, mé aà tɔ aɔ kú ní mi'ae wa.

5 Gwáasína aɔ ku bo, gbēe baa aɔ kú ní filia ge íatē gupuaoo, ké Dii Lua a gupuné yáí.* Aaɔ kible e gɔɔpiie.†

6 ɔ a òmεε: Yá beeɔ náai ví mé síanaε. Dii Lua pɔ í dɔaa ānabioɔne mé a malaika zì, ké a zòblenaɔ yá pɔ a mɔ tia dɔ.

Yesu a mɔ tia

7 Gwa, má mɔ tia. Báaaden gbé pɔ zia yá taalae bee yá kúa ũ.

8 Ma Zāa máme ma yá beeɔ mà mé má è. Ké má mà mé má è, ma wule malaika pɔ yápio ðɔmεε gbázì mà kúleè.

9 ɔ a òmεε: Bee tó. Kúle Luaε. N zòblen deen ma ũ ní n gbē ānabioɔ ní gbé pɔ aa lác bee yá kúaɔ.

10 ɔ a òmεε: Nsu pɔ kúle zia yá pɔ kú lápiuwao, asa a gɔɔ káikù.

11 Gbēvái wetā àɔ yāváike. Gbāsíde wetā àɔ gbāsl. Gbēmaa wetā àɔ yāmaake. Kuaadoade wetā a kua àɔ adoa.‡

12 Gwa, má mɔ tia, máo ase a kúa, mí flabo baadeε a yákeawa.§

13 Alafa ní Omεgaon ma ũ, Dɔaana ní Gɔzānao, Dàalena ní Mídenao.*

14 Báaadeɔn gbé pɔ aa ní ulataopio ũ. Aaɔ zεví wà gē wélepi bɔleɔu, aai lí wēnide† be ble.

15 Ama gɔε blesanaɔ ní εsedeɔ ní gbāsikenao ní gbēdenao ní táagbagbanao ní gbé pɔ ye mɔafiliyákeaiɔ aɔ ku bàasie.

16 Ma Yesu ma a malaika zì aà de yápio seelade ũ ma gálideɔne. Máme má Davidi Bui, aà kpala pɔ vlápà Kía ũ,‡ Gudɔleia saan'ina ũ.§

17 Lua Nisína ní Sã nɔ dafuo í mε, mɔ. Gbé pɔ bee mà sɔ, aà o, mɔ. Gbé pɔ imi lé de, aà mɔ. Gbé pɔ ye í wēnidei, aà si gba ũ.*

18 Málε o gbé pɔ ānabikelae bee yāmàɔne píi, tó gbé yāe káfi a guu, Lua a kisia pɔ a yá kú lác bee guuɔ káfi adeεε.

19 Tó gbé yāe bò taalae bee guu, Lua a ade baa bɔ a wéle ní lí wēnide pɔ a yá kú lác bee guuo guue.†

‡ 21:23 Isa 60.19-20 § 21:24 Isa 60.3 * 21:26 Isa 60.11 † 21:27 Isa 52.1 * 22:1 Zkl 14.8 † 22:2 Daa 2.9 ‡ 22:2 Eze 47.12 § 22:3 Zkl 14.11, Daa 3.17 * 22:5 Isa 60.19 † 22:5 Dan 7.18 ‡ 22:11 Dan 12.10 § 22:12 Isa 40.10, 62.11 * 22:13 Isa 44.6, 48.12, Zia 1.8, 17 † 22:14 Daa 2.9, 3.22 ‡ 22:16 Isa 11.1, 10, Zia 5.5 § 22:16 Zia 2.28 * 22:17 Isa 55.1 † 22:19 lko 4.2

²⁰ Gbḗ pọ de yápiḗ seelade ũ m̀è: Sīanaε, má mó tia.

Ami! Dii Yesu mó!

²¹ Dii Yesu aàḗ gbḗke ví ní a gbḗḗ píi.

SOUʼO

Yá pɔ́ kú láε bee guuɔ

Souʼoá wabi mèn basoplakwi pɔ́ Isailio kè Luawaɔne, mé aal si le ũ ní pɔ́ɔbɔna, mé Yesudeɔ lé zíkèð e ní a gbão.

Sou lá kpaalea leε sɔɔε. Le pɔ́ Davidi dàɔ ku we dasi (51-65, 67-71) bee gbea Kole buio leɔ (42-49, 84-88), Asafa leɔ (73-83), kiablea leɔ (93-99), gea Yelusaleũ leɔ (120-134).

Souʼo buio dasi maamaae:

Le pɔ́ aal Dii tɔbo aà zɔɔke ní aà maakεo yá musuɔ: 8, 19, 33, 100, 103-105, 111, 113-114, 117, 135-136, 145-149

Dii kiblea leɔ: Dii mé kía ũ: 47, 93, 96-99

Kiablea Souʼo, wabikea kíaε ge kía wabikea: 2, 18, 20-21, 45, 72, 89, 101, 110, 144

Gëa Dii kpéu leɔ: 15, 24

Gëa Yelusaleũ le pɔ́ Isailio ï si gɔɔ pɔ́ aale gé dikpekεi we: 84, 91, 121, 122

Sibna leɔ, aale gu pɔ́ Dii sè wà a kpé dɔu Yelusaleũ tɔbo: 46, 48, 76, 87, 132

Waaso Souʼo: 14, 50, 53, 75, 81, 95

Sou pɔ́ ï yádada luanaaikεnaɔne: 1, 37, 49, 73, 78, 112, 119, 127, 133

Gbé pɔ́ aale pɔsia ke aale Lua sisi ní yá'ɔma guuɔ Souʼo: 12, 44, 58, 60, 74, 79, 80, 83, 85, 90, 94, 106, 108, 123, 126, 137

Lua gbéɔ wiileawa yá'ia ge ïadama ge gude ge gyã ge zizɔke yá musu leɔ: 5-7, 13, 17, 22, 25-26, 28, 31, 35, 38-39, 41-43, 51, 54, 57, 59, 61, 63-64, 69-71, 86, 88, 102, 109, 120, 130, 140-143

Lua sáaukpaa ké ï ní suaba ge ï duunakεmá yái: 9-10, 30, 32, 34, 40.1-12, 92, 107, 116, 118

Pɔna ní aafia pɔ́ luanaaikεnaɔ vï leɔ: 3, 4, 11, 16, 23, 62, 131, 139

Yesu Sou lesi Maaku 14.26 guu, mé à Sou yá'ò a yádanεɔ guu (Maa 12.10, 36) ní aà wabikeaɔ guuo (Maa 15.34, Luku 23.46).

Souʼo guu wà dɔaa wà Kilisi yá'ò ní taasi pɔ́ a keɔ (22, 69). Wà aà bɔa gau yá'ò ɔ ní aà taa luabe yáo (16, 110, 118). Wà Sou lá yáɔ ò Lua bàakuarino gbezã láɔ guu de gën basɔla.

Isailio wabikea, Yesu wabikea, Yesude káauɔ wabikea (Zin 4.24-26), Souʼo de lá pɔ́ Yesudeɔ ï lousisid ũ e ní a gbão.

LA SEIA

1

Souʼo 1-41

Báaade

¹ Báaaden gbé pɔ́ lí gbɛvãio ledama mao ũ.

Ŭi duunkεnaɔ zé seɔ,

Ŭi zɔle ní gbé ãlafikεnaɔɔ.

² Dii ikoyã mé ï kaaàgu,

Ŭo láasookewà fãane ní gwãasinão.

³ A de lán lí pɔ́ wa bà swa saewa,*

a lá lí giigagao, Ŭo ne'i a gɔɔwa,

yá pɔ́ ï ke píi káfia ví.

⁴ A de màa ní gbɛvãioɔ.

---

* 1:3 Zel 17.8

Aa de lán ése úa pò íana í séléwae.

⁵ Beewa gbēvāiṽ bṽ maa yákpalekegṽṽzío,
duunkenaṽ ze gbēmaaṽ saeO.

⁶ Dii í zemikū gbēmaaṽne,
gbēvāiṽ sṽ, an zé mipè kaalewa.

2

Kia pò Lua kpà

¹ Bóyāi bui ní buio lé zṽakai?

Akea wàle lé pā kpaai?

² Dúnia kíaṽ lé zì sṽuke,
kpalablenaṽ lé káaa Dii
ní Kía pò a kpàozí.*

³ Aale me: Wà ní mṽdaonaṽ kéké,
wà ní ba polowá.

⁴ Dii lé ní àlafike,
zṽlea musu àle ní yáalṽ.

⁵ A palamá ní pṽfēo,
aà kpēne ì to vía ní kú.

⁶ A mē a a Kía kpà
a gbēsisi Siona musu.

⁷ Má yá pò Dii dilemee o à mē:
Ma nén n ũ, n Maen ma ũ gbā.†

⁸ Wabikea, mí n gba bui píi,
mí dúnia gola síiṽ kpama n pò ũ.

⁹ Nyṽ kiblemá ní mṽ gopanao,
nyṽ ní wíwi lá wí gí oo wiwa.‡

¹⁰ Kíaa, à ledamae bee ma,
dúnia kpalablenaṽ, à ònokū sa.

¹¹ A zṽble Diié ní víakeaèò,
à kúle búsu seè ní lualuaò,

¹² ké aà pṽ su fēázi à gaga zéuo,
asa aà pṽ ì pa kándoe.

Báaaden gbé pò nàaazi ũ.

3

Lezua Luazi íbeṽ yá musu (2Sam 15.13-17)

¹ Le pò Davidi dà gṽṽ pò à bàalè a né Abisaloŭe.

² Dii, ma wèleo die fá,
gbé pò íbelesèmanṽṽ dasi.

³ Wàle ma yá'o dasi,
wàle me Lua a ma suabao.

⁴ Mpi sṽ Dii,

* 2:2 Zln 4.25-26 † 2:7 2Sam 7.14, Mat 3.17, Zln 13.33, Ebe 1.5, 5.5 ‡ 2:9 Zia 2.26-27, 12.5, 19.15

ńle ɔliamazi sɛngbao ũ,
ma gawin n ũ,
ni to ma mi ɔ daa ía.

⁵ Mi lezu Diizi,
í wea za a kpéu gbèsísi musu.

⁶ Mi wúle i'o ní a nao,
mi vu aafia, asa Dii mé ma ũ.

⁷ Gbɛɔn ɔaasɔsɔo leɛ kwi lé ma wɛ,
kási mili víakɛno.

⁸ Fɛle Dii,
ní ma ibɛɔ legbeomble,
ma suaba ma Lua,
ní gbɛvãipiɔ swaa é'ɛ.

⁹ Dii mé í gbé suaba.
Báaada n gbéɔgu.

4

Wabi oosi kea

¹ Davidi le. Wí sí ní mɔɔnleaoɛ.

² Tó ma n sisi, wea Lua ma Zennode.
Tó má yeelɛa, ni ma gba dèepookii.
Wɛnadɔmɛɛ, ní ma wabikea ma.

³ Gbéɔ, á ze widaa ma Lua gawidewɛ bɔɛ ní?

Iɔ ye pɔpãzi, iɔ te táaɔzi.

⁴ Aɔ dɔ ké Dii a gbéɔ díle adoa,
tó ma aà sisi, a ma yáma.

⁵ A kpakpanaga, ásu duunakɛo,
à láasookɛ á wúlekii, í níle.

⁶ A sa pɔ de à o o,
í Dii náaike.

⁷ Dasi í mɛ: Déme a ɛfãaikewěei?
Wá wegwa Dii, báaadawágu.

⁸ Baa tó pɔwɛna ní vɛɛo dirízi,
pɔna pɔ ní dãmɛɛ ma sɔu de ní pɔa.

⁹ Mi wúle i'o ní a nao kau,
asa Dii, nímɛ ni to màɔ ku dɔdɔa.

5

Wabi kɔ kea

¹ Davidi le. Wí sí ní kulɛpɛaoɛ.

² Swákpa ma yái Dii,
laaidɔ ma yãwaaipaawa.

³ Ma Kía, mále wiilema,
ma Lua, mále wabikema.

⁴ Dii, ni ma yáma gufɛne,
mi a yáɔ dɔdɔne kɔɔ,
ma wé iɔ dɔnzi.

⁵ Luan n ũ, ní ye vāizio,
nili gbēvāi dilēo.

⁶ Ziakāfina lí e zè n aeo,
ní za vāikenaogugu piie.

⁷ Dii, ni eedeo mide,
ní ye gbēdenaogugu ní gbēblenaogugu glyáio.

⁸ Mapi má gē n ua n gbēke zōo yái,
má kúle n kpēle ma misiilene.

⁹ Dii, dōaamee n náai yái,
zēpoomēe ma dādānaogugu yái.

¹⁰ Asa an yāe náai vīo,
aaí lenakasa gbéone.
An nòse de lán kaadōembewae,
gbé òkpaa yá kò ní sōu.*

¹¹ To yá zōlemá Lua,
to aa ozo rízia wēu.
N ní yá n ae an taae dasio yái,
asa aa gī n yāmaie.

¹² To gbé pò ná n kpēo yáalo,
aaio wiile ní pōnaogugu gōpōpii.

Oku gbé pò yenziola,
aai ví aao kēaa n yá musu.

¹³ Dii, ni báaada gbēmaogugu,
n yearízi í kàedañzi.

6

Wiile Luawa

¹ Davidi lé. Wí sí ní kúuleaose.

² Dii, nsu ma lele ní kpēneoo,
nsu ma toto ní pōkūmaoo.

³ Wēnadōmēe Dii,
ma gō déedeennōe,
ma gbágbā Dii, asa ma wá lé wíe.

⁴ Ma pō yá dúuduue, Dii,
níyō dōmale bōe ni?

⁵ Ea ñ ma misi, Dii,
ma suaba n gbēke yái.

⁶ Asa ge lí e lemama loo,
wíli n táasile miauo.

⁷ Ma wēnakè ma kpasa,
ma mībōo í gá ní wé'io,
ma wúlekli loo niie e gu ge dōo.

⁸ Ma wé loo bōbo ní pōsiao,
lo wo, ké ma ibeoo dasi yái.

⁹ A go ma kíi vāikenaogugu,*

* 5:10 Lom 3.13   * 6:9 Mat 7.23, Luk 13.27

asa Dii ma ɔɔɔlò mà.
 10 Dii ma wiilèa mà,
 Dii ma wabikèa sɪ.
 11 Wí a ma ibeɛɔ kũ píi,
 aa gɔ́ bíli guu,
 aa fua kándo, aai kpekpa.

7

Yanakpaa, Dii!

1 Lɛ pɔ́ Davidi sɪ Diiɛ Bɛ́yãmɛɛ bui Kusi yá musu.

2 Dii ma Lua, ma nanziɛ,
 ma suaba ñ ma bɔ́ gbé́ pɔ́ pèlemaziɔ ɔzi.

3 Tó màa no,
 aa ma taitai lán nɔ́musuwaɛ,
 aa ma kékékɔ́ɛɛ,
 gbèe a ma misio.

4 Dii ma Lua, tó ma tàaekèɛ sɔ́,
 tó ma ɔ́ ku yáwáiu,

5 tó ma vāikè ma gbédeɛɛ,
 ge tó ma gbāamò ma wèlɛɛ pā,
 6 ma ibeɛpi pèlemazi aà ma kú,
 i ɔ́zɔ́a tɔ́lɛ,
 i ma tó vīlɛ bùsu'úfāau.

7 Fele ze ní pɔ́fɛɔ Dii,
 fɛle kpèneɔbɔ́ɔ ma ibeɛɔwa.
 N n mɛ sé, ma Lua,
 ní yágɔ́gɔ́ a zéwa.

8 To gbéɔ kāanzi,
 ní kiblemá kua za musu.

9 Dii, ni yákpaleke ní gbéɔ.
 Dii, to yá bɔ́manɔ́ na ma yázede léu,
 Musude, kemɛɛ ma nòsepua léu.

10 Lua, nímɛ ní maa,
 ni nòsɛ ní làasooo yɔɛ.*
 Gbèvāiɔ pásikɛa midɛ,
 ní gbèmaaɔ gba zekii.

11 Lua Musude mé ma sèngbao ũ,
 ì nòsɛmaadeɔ suaba.

12 Lua ì yákpaleke a zéwa,
 ì to yá àɔ zɔ́lemá gɔ́ɔpii.

13 Tó gbé i nòselileo,
 Lua ì a fɛnda leke, ì a sá ká.

14 I a ka gbaè,
 ì a gɔ́keɔ pɔ́ ì ga inéɔ keke.

15 Gwa, vāi ì nɔ́ɔ gbépiu,

* 7:10 Zia 2.23

ĩ yāḁḁnwēia nḁsi à nē'ìè ege ũ.

¹⁶ I eyō gbéḁne zāzā bai ũ,

ō ĩ zu ε pó a yòpi guu.

¹⁷ Aà yāḁḁnwēia a wi aà musu,
aà gbéḁ wetāa a sḁaa aà miwa.

¹⁸ Má Dii sáaukpa aà maake yái,
má Dii Musude tḁḁ ní lesiao.

8

Lua zḁḁke oa

¹ Davidi lē.

² Dii wá Dii, n tḁḁò dúnia guu,
n gawi bḁ gupuau musu.

³ N dà néfēnenāḁne ní né yōmināḁ
aa n táasile,*

ké n ibeḁ ní n wèlḁ níle yái,
n mḁakanaḁ lé i gō kpaaŭa.

⁴ Ké ma n zĩ gwà musu,
mḁvua ní saana pó ní pèpe weḁ,

⁵ ma mè bón gbēnazĩna ũ an yá ĩḁ dḁngui?
Bón ní ũ ni laaidḁmái?†

⁶ N aà kè kēsāa malaikaḁzi gḁḁpla,
n aà kpà kpalau ní gawio ní beḁḁḁ.

⁷ N tò à iko vī pó pó ní kèḁwa,
ní tò póp̄ii mis̄ilē,‡

⁸ s̄āḁ ní zuḁ ní s̄ēanḁḁḁ p̄ii,

⁹ b̄āḁ ní kpḁḁ ní pó pó kú ĩsia guuḁ.

¹⁰ Dii wá Dii, n tḁḁò dúnia guu.

9

Lua sáaukpa kē ĩ yākeke gbéḁne yái

¹ Davidi lē.

² Dii, má n táasile ní nḁsemendoo,
má n yāḁḁnsaēkeḁḁ kpāwakené.

³ Má pḁnake, má yáalḁ n yá musu,
Musude, má n tḁḁḁ ní lesiao.

⁴ Ma ibeḁ ĩ kpekpa,

aaĩ gēmbḁle aa gaga n aē.

⁵ Asa n zemanḁ, n yānakpāa,
zḁlēa n ḡĩnaa n yāgḁḁḁ a zéwa.

⁶ N buipāleḁ lēle,
n gbēvāip̄iḁ m̄ionzḁ,

n ní tó dē m̄im̄iḁ.

⁷ N m̄úsi láasai kpà ma wèlḁzi,

* **8:3** Mat 21.16 † **8:5** Soṽ 144.3, Ebe 2.6-8 ‡ **8:7** 1Kln 15.27, Efe 1.22, Ebe 2.8

n ní wéleṣo kwè,
an yá dṣ gbēegu lo.

⁸ Dii ì kible gṣṣpii,
à a kpala dīle yákpalekea yái.

⁹ A yákpaleke ní dúnia gbéṣo súsú,
a kible buiṣwa a zéwa.

¹⁰ Dii mé ulékii ũ
gbé pṣ wàle gbāamṣnéṣne,
a dené aafia'ekii ũ taasikegṣṣ.

¹¹ Dii, gbé pṣ n tṣ dṣo n náai vī,
nili n aeyanaṣ vūaaṣ.

¹² A lesi Diiε, àle kible Siṣna,
à aà yákeṣṣo kpàwake bui píie.

¹³ Asa yá lí sáaaguṣ,
ì tṣi gbēdenawa,
ì taasideṣ wiileṣ yāda.

¹⁴ Gwa lá ma ibeṣo lé ṣadaa, Dii,
wēnadṣmεε, ní ma bṣ ga lézī,

¹⁵ mí lé mama Siṣna bíibṣleu,
mí pṣnake ké n ma suabà yái.

¹⁶ Buiṣ sí ε pṣ aa yṣu,
an gbá zù ba pṣ aa kpàu.

¹⁷ Wa Dii dṣ ní yákpalekea a zéwaoε,
ì to gbēvái yákeṣ labadaaála.

¹⁸ Gbēváiṣ ì ta bedau,
bui pṣ aali Lua yādaopiṣ.

¹⁹ Wēnadeṣ yá a sáaagu bauo,
taaside wēṣaaàzi láaa vīo.

²⁰ Fele Dii,
ńsu to gbēnazína n gā flo,
bui pii kaaa, ní yákpalekeńno.

²¹ Dii, to vīa buiṣ kú,
ké aa e dṣ wa de gbēnazínaṣ ũ.

10

Lua yáḡḡḡṣa ní gbéṣo wabikeṣa

¹ Dii, bóyái ní zεa zāzái?

Akeṣ ní ulené taasikegṣṣzīi?

² Gbēvái ì gbāasaide wε wala guu,
ì kṣnikεε, ì aà kú.

³ Gbēvái ì a pṣnidεṣo ṣanadā,
ì bíide sáaukpa, ì Dii tṣbēesi.

⁴ Gbēvái wala mé tò ìli Dii aeyao,

a Lua làasoo v̄io.

⁵ Yá p̄ó ì ke p̄íi ì b̄òè maaε,
ì azia káfi, ìli n ikoyá dao,
ì lesuikε a ìβεεṓwa.

⁶ I me á kpaguo,
áṓ ku p̄nau taasikesai ḡṓṓpiiε.

⁷ Eε ìṓ d̄o àà léu
ní gbékaao ní yāpāsio,
yāḍṓnwεia ní yāvāio mé àà lé p̄a.*

⁸ I naale yāesaideε wénkpe,
ké à e àà de asii guu,
ì mi'ñide kpákpa gusaena.

⁹ I naale gbéṓne asii guu lán n̄ṓmusuwa,
ì naale lákpεu à e yēεsaide kú.

Tó à àà kù, ì àà gáλε ní a bao.

¹⁰ Gbé p̄ó a le a kù ḡò wúlea yèmeε,
gbāa mé àà nè.

¹¹ Gbēvāipi ì me Lua a yá fān v̄io,
ì ṓku a wéwae, ìli gu'eo.

¹² Dii, fele m̄ó ní n gbāao,
Lua, ñȳṓ yēεsaideṓ fānkε.

¹³ Lua, b̄óyāi gbēvāi ì d̄óenn̄oi?
I o a s̄ṓ guu ñȳṓ ìadawao.

¹⁴ N beeo ni e sáasā,
ni gbéṓ yā'ōma ní ní p̄osiao yāda,
ké ñ e ṓdaumá.
Yēεsaide ì azia kpama,
tone p̄ó gwana v̄io ḍn̄leden n ū.

¹⁵ Gbēvāi ní gbé pāsio gāsí éné,
an vāi p̄ó aale e wa d̄ṓo wí ní musu.

¹⁶ Dii ìṓ kible ḡṓṓpii,
àà yādansaiṓ midε àà b̄usuu.

¹⁷ Dii ì yēεsaideṓ wabikea ma,
ì ní gba s̄ṓ, ì swāḍṓ ní yái.

¹⁸ I ze ní tone p̄ó gwana v̄ioṓ
ní gbé p̄ó wáλε ìadamáṓ,
ké gbēnazina p̄ó de b̄usuti ū su to s̄ṓ kéngu l̄o yái.

11

S̄ḍileα

Davidi le.

¹ Ma na Diizi.

B̄óyāi áλε omεε mà vua
mà ta gbε musu lán b̄awai?

² A vāikεnaṓ gwa, aa kakpà sáa,

* 10:7 Lom 3.14

aa gusae yemá aa sá gà,
 aa kakpále nòsemaadeɔwa.
 3 Tó felekaa yámikpale gbòò,
 gbēmaaɔ kea ni?

4 Dii ku a kpéu,
 a zōlea báawa musu we.
 I wepá gbēnazínaɔla,
 ì wékpaleńzi.

5 Dii ì gbēmaaɔ táasika,
 āma a za vāikenaɔgu
 ní gbé pó yāpási ì kené naɔ.

6 A teyɔ ní ìatēgbōo kwe vāikenaɔwa,
 ìan wāa mé aɔ de ní baa ũ.
 7 Asa Dii ì yáke a zéwa,
 yákea a zéwa ì keè na,
 gbēmaaɔ wesiaále.

12

Gbēnazína bēbo

1 Davidi le. Wí sí ní kúuleaɔe.

2 Ma suaba Dii!

Asa gbēmaa ku lɔo,
 náaide làa gbēnazínaɔ guu.

3 Baade ì eto a gbédeee,
 ì lena keè ní nòsememplao.

4 Dii, lenade gyawi
 ní gbé pó ì azía se lesio.

5 Aaí me ní lé mé a tidɔ gbéa,
 wa mé wa ní lé ví,
 déme a kiblemái?

6 Gbé buseɔ wetāa
 ní wēnadeɔ aaukeao yái,
 Dii mè á fele sa,
 á ní gba bókíi pó aale a nide.

7 Dii yá sāa vīo,
 a de lán ánuɔ pó wa yò mua téu
 wa báasa gēn soplawa.

8 Mpi Dii, níyɔ wá dōa gɔɔpii,
 níyɔ wá sí gbé bee taaɔwa.

9 Tó gbéɔ yābēe kù ɔplapla,
 gbēvāio ìo be ní yòo gupiiue.

13

Lezua Luazi

1 Davidi le.

2 E bɔe, Dii?

Ma yá aɔ sāngu gɔɔpii yà?

N mikpe aɔ dɔamee e bɔe ni?
 3 Máó d̄ēka ní ma láasoɔ e bɔe ni?
 Ma pɔ ɔ sia lá gu lé dɔ,
 ma ibee aɔ gbáablea e bɔe ni?

4 Dii ma Lua, ma gwa ní ma yāma.
 Ma oa weeme,
 ké másu ga i oo yái,
 5 ké ma ibee su me a tidòmalao,
 ké ma w̄leɔ su pɔnake ma fua yá musuo.

6 Mále n gbēke náaike,
 ma pɔ na ké n̄yɔ ma suaba.
 Má lesi Diie,
 asa à yāmaak̄eme.

14

Misaide yá'oa

(Sou 53)

Davidi le.

1 Misaideɔ ɔ o ní s̄o guu Lua kuo.

Aa òkpà, an yákea v̄ai,
 yāmaak̄ena kú ní guuo.

2 Za musu Dii ɔ w̄ete gb̄enazinaɔzi,
 ɔ gwa tó gb̄e ɔno kà a k̄i w̄eela.

3 Aa s̄as̄a píi, aa gò d̄ɔsai míɔmiɔ,
 yāmaak̄ena kuo, baa do.*

4 V̄aikena w̄é lí gu'eo lé?
 Aaɔ ma gb̄éɔ m̄óm̄o lán úwa,
 aali lezu Diizio.

5 Gwa, v̄ia a ní kú we maamaa,
 asa Lua a ze ní gb̄emaɔ.

6 V̄aikena ɔ kpa taasidee a p̄eáu,
 kási s̄o Dii mé taaside ulek̄i ũ.

7 Lua, bɔ Siona mɔ n̄ Isailio bɔ!
 Tó Dii sù ní a gb̄éɔ ní pá ziu,
 Yakɔbu buio pɔnake,
 Isailio yáab.

15

Luayamana yá'oa

Davidi le.

1 Dii, déme zev̄i à ḡe n uai?

Déme a f̄ɔ àɔ ku n gb̄es̄is̄i musui?

2 Gb̄é p̄ɔ ɔ ku táaesai,
 mé ɔ yáke a zéwa,

mé ɔ síana'o ní n̄sem̄endoo.

* 14:3 Lom 3.10-12

³ Ili yādo gbēewao,
 ili taaekε a gbēdeeo,
 ili a gbēdo sōsō.
⁴ I saka luayādansaioguo,
 i luayāmanao kpela.
 Ili a legbēa lilεo,
 baa tó à kèè zí'ũ.
⁵ Ili ōa sēané à a igbào,
 ili bo gbé pó a yá kú kpe osāsāa yáio.

Gbé pó i ke màa a kpagua bauro.

16

Naa Luazi

Davidi le.

¹ Ma d'á Lua,
 níme ma nanzi.
² Má ò Diiε ma diin n ũ,
 níme ní ma aafia ũ.
³ N gbé pó kú ma bùsuuo
 mé de gawide pó i kamaguo ũ.
⁴ Gbé pó aai wā gé taa kíio
 aai yá'ōma kpá níziε.
 Má sa'o'i tóleńnoo,
 wa ní taaó tó ma ma léuo.
⁵ Dii, n ma ka ma baawa,
 ma wēni ku n oziε.
⁶ N koo dāmeε gumaau,
 gba pó ní dāmeε kāmāgu.
⁷ Má Dii táasile ké i ledāa,
 baa gwá i to ma sō ma gba laai.
⁸ Mío Dii e ma wéu goopii,
 lá a kumano, má kpaguao.
⁹ Bee yái ma po lo na,
 ma nõse lo yáalo,
 ma wé doi lo ma me ao ku aafia.
¹⁰ Asa nýō ma to miauo,
 nýō we n yāmana yaikεo.*
¹¹ N ma ka wēni zéwa,
 n kíi pona lo pεεau,
 pomaao ku n ozi goopii.†

17

Wabikεa

Davidi wabikεa.

¹ Dii, ma yāma,
 asa ma yá naε,
 swādo ma wiileai,
 ma wabikεa ma,

* 16:10 Zln 13.35 † 16:11 Zln 2.25-31

asa mále ke ní mɔafilioo.
 2 N kíi má yāna eu,
 n wé lé yá pɔ zéví e sáasā.
 3 N ma sɔ gwá, n wétemazi gwá,
 n ma táasiká, ni yāe eao,
 asa ma zéò ma lé a ma kalikéò.
 4 Mili té gbēnazina yákeɔzio,
 mili gbé pásiɔ ɔlesɔ.
 5 Ma be n zéu súsu,
 mi pāale n yáeɔ.

6 Mále lezunzi, asa nýɔ wea.
 Lua, swáse ma wabikeai.
 7 N n gbēke bɔnsae kemee,
 gbé pɔ nanzio bɔ ní ibeɔ ɔzi.
 8 Laaidɔ lá ní wébesianawa,
 ní ma sɔbɔ n kúlukulunau.
 9 Ma si gbēvái pɔ aai ľadaaɔwa,
 ma ibeɔ pɔ liaamazipio.
 10 Aali gbēe wegwao,
 an lé í yɔɔ yá'o.
 11 Aa pèlemazi aa ľiamazi,
 aa wɛbliá ké aa e ma pále zíle.
 12 Aa ye ma taitai
 lán nɔɔmusu nɔandɛnawa,
 lán nòkusi pɔ naalea gusaɛnawa.

13 Dii, fɛle dańle, ní ní kwé,
 ma si gbēvái pɔwa ní n fɛndao,
 14 ma bɔ gbé pɔ ɔzi ní n gbāao.
 An baa ku dúniae bee guu,
 an aizee ɔ dińzi, an néɔ í ká,
 aai pɔ pɔ fèɔ kále ní né pɔne.
 15 Má wɛsinle ma nɔsemāa yái,
 tó ma n e ma vugɔɔ, bee a mɔa.

18

Ziblea sáaukpaa (2Sam 22.1-51)

1 Le pɔ Dii zòblena Davidi siè gɔɔ pɔ à aà bɔ Saulu ní aà ibeɔ kíniɔ ɔzi.
 2 Má yenzi Dii,
 níme ní ma gbāa ũ.
 3 Lua mé ma gbesi ũ,
 mi naaàzi,
 ma Lua mé ma zegiki ũ,
 í ma misi.
 A de ma sèngbao ũ,
 má aà náai ví,
 a de ma suaban gbāa ũ,

ì ma d'á.

⁴ Dii kà wà àà sáaukpa.

Mi lezuaàzi,

ì ma bɔ ma ibeεɔ ɔzi.

⁵ Gó kpálemano,

kaale swa lé ma ble.

⁶ Mia baɔ galakpámεε,

ga baikpámεε ma aε.

⁷ Ma yeelεa guu màa ma Dii sisi,

ma lezù ma Luazi,

ɔ à ma lɔɔ mà za a bε,

ma wii kàwà, à gè àà swáú.

⁸ Tɔɔle lùalua à z'az'ia,

gbèsis'is'ɔ dèedee ní z'inau,

aa lùalua ké àà pɔ pà yáí.

⁹ Súleε bò àà níu,

té p'ó i kú'má bò àà léu,

a y'ɔɔ lé pipi àà aε.

¹⁰ A gu k'èaa musu à p'ila,

lou sisi àà gbá z'íε.

¹¹ Ale vua dia malaika g'ástade kpe,

àle y'áakpa ní íanao.

¹² A gusia kù az'lala,

à luabesiana kè a kú'kii ũ.

¹³ Lousisia d'baa àà gawi p'ileae,

lougbe kwè, lou p'ilepile p'ásip'ási.

¹⁴ Dii Musude p'ala za musu,

àà lɔɔ d'ɔ louv'ia ũ.

¹⁵ A ka f'á ma ibeεɔgu à ní f'áaa,

Lua sù'má à ní yá.

¹⁶ Ké n palamá Dii,

isia t'ɔɔle bò gupuau,

ké n p'ɔb'ò n níu,

dú'nia z'ina bò puizi.

¹⁷ A ɔb'ò za musu à ma k'ũ,

à ma b'ɔ ísiu.

¹⁸ A ma si ma ibeε gb'áawa

ní ma w'èle p'ó an gb'áa demalao.

¹⁹ Aa à'naa ma w'ènakεg'ɔɔ,

ɔ Dii z'èmano.

²⁰ A ma b'ɔ à ma gba d'èepookli,

à ma mísi ké a yemazi yáí.

²¹ Dii y'ák'èmεε ma n'òsemaa léu,

à flab'òmεε ma gb'ásisai léu.

²² Asa má Dii y'ádileao k'ũa,

mi v'áike ma a Lua tò weo.

²³ Aà ikoy'áɔ ɔ d'baaamεε,

mi b'ɔ y'á p'ó a d'ileo kpeo.

24 Ma kua tàae vī Diiεo,
 má azia kūa duunasai.
 25 Dii fiabòmεε ma nṽsemaa léu,
 asa a è má kú gbāsisaie.

26 N náai vī náaideṽne,
 tàaesaiden n ũ tàaesaideṽne.
 27 N wásawasa gbé wásawasaṽne,
 āma ni kṽnikε gbé dṽṽsaiṽne.
 28 Ni zibusanaṽ suaba,
 ni gbé pṽ aai rízia se lesiṽ busa.
 29 Dii, ni ma filia tefele,
 ma Lua, ni ma gusia lile gupua ũ.
 30 N n gbāao má fṽ kuadi kaawa,
 rí ma Lua dṽnleo má fṽ vī gīa.

31 Luapi sṽ, aà yákea bṽlei.
 Dii yá sāa vīo.
 A de sèngbao ũ gbé pṽ nàaziṽne.
 32 Dii bàasio, déme Lua ũi?
 Wá Lua bàasio, déme gbesi ũi?
 33 Lua mé i ma gba gbāa,
 ṽme i zepoomεε súsu.
 34 I to ma wá nakū lán tuewa,
 i to màṽ be bṽsu gulesṽ musu.
 35 I zíkāa dadamεε
 e ma gāsí fṽ mṽgotē sá gá.

36 Ni n ziblesèngbao kpaa,
 rí ma kūa rí n ṽplaa,
 ni naale n ma tṽṽ.
 37 Ni ma zé yāasa kṽmεε,
 ṽ ma gbá lí gbāleo.
 38 Ma pele ma wèleozi ma rí kṽkū,
 mi kpekpaṽ e ma ge rí dedeṽ.
 39 Ma rí wiwi, aai e fṽleo,
 aa kwè gṽ kálea ma gbá zīe.
 40 N ma gba gbāa, ma zíkàṽ,
 rí tò ma ibeṽ mikpāa.
 41 N tò ma wèleo kpekpa,
 ṽ ma a zangudepiṽ mīde.
 42 Aa wiilè, gbēe i rí suabao,
 aa lezù Diizi, i yāmamá.
 43 Ma rí ké búebuε
 lán luutē pṽ íana sèwa,
 ma táa'òmá lán zé guu pèleawa.

44 N ma bṽ gbé pṽ fṽlemanṽ zī,
 n ma ke buiṽ mide ũ.
 Gbé pṽ má rí dṽṽ lé zṽblemεε.
 45 Bui zīloṽ i vlānaumεε,

tó aa ma yāma, aai misiilemee.

⁴⁶ Buipāleo kúsu í kwé,
aai bo ní zegikiibu ní lualuao.

⁴⁷ Dii ku! Báaaden ma gbesi ũ!

Wà Lua ma Suabana tɔbo.

⁴⁸ Lua mé í tɔsimεε,

í buio totomεε.

⁴⁹ N tò ma pili ma ibεεwa,
n ma gba gbāa de ma wèleola,
n ma bo gbé pásio ɔzi.

⁵⁰ A yáí má n sáaukpa buione,
má n táasile, Dii.*

⁵¹ Dii í zì zɔo ble kía pɔ á sèε,
í gbèkεkε kía pɔ á kpápie,
ma Davidi ní ma buio e gɔɔpii.

19

Luabe gawi ní Lua yā gawio

¹ Davidi le.

² Musu í Lua gawi bo gupuuu,
báluma pɔo í aà zì ɔloné.

³ Io yādané lá gu lé do,

í dɔa kpámá gwá ní gwáo.

⁴ Ili yā'oo, aà yā'oa bui kuo,
wili a kía mao.

⁵ Aà bo í gé dúnia guu pii,
aà yā'oa í gé e tɔle léwa.*

Lua kpedò íatēε we,

⁶ í bo kpéu à bile lán nɔsenawa,
í fele ní táo ní pɔnao lán nεgɔnawa.

⁷ I fele luabe léla,

í pāa gé e a léle,
pɔe lío ulea a pusuo.

⁸ Dii ikoyā paεa,

í ní nòse níniné.

Dii yá náai ví,

í leda ɔnɔsaideɔwa.

⁹ Dii í ɔtona doné súsu,

í ní pɔ ke na.

Dii yādileɔ gbási vlo,

í ní oa weené.

¹⁰ Misiilea Diiε zépi wεboɔ,

wao tei gɔɔpii,

Dii yákpalekea síana ví,

yápi bo maa wásawasa.

¹¹ Aà yāmaa de vuua, baa vua maa,

* 18:50 Lom 15.9 * 19:5 Lom 10.18

a na de zó'ia, baa zó b̀su.
 12 Ni leda mapi n z̀b́lenawa,
 gbé́ ṕ n ý k̀a ài iṓ z̀ṓ.

13 Déme a f̀ ý ṕ ále z̀awàṓ d̀i?
 S̀uukemanṓ n ma tàae ṕ uleao.
 14 Nsu to mapi n z̀b́lena d̀́ennṓ,
 duuna su gbãableao,
 m̀ kú wásawasa tàae z̀ṓ sai.

15 To ý ṕ lé bṓ ma léu
 n láasoo ṕ kú ma s̀uo kangu
 Dii, ma gbesi, ma Suabana.

20

Ziblea wabikea

1 Davidi le.
 2 Dii sinnṓ n yeelaa guu,
 Yakṓbu buiṓ Lua n se lesi.
 3 Kua za aà k̀k̀i a n suaba,
 kua za Siṓna a d̀nle.
 4 Aà n sa'oa píi sí,
 n sa'obṓ i d̀aagu.
 5 Aà ṕ ṕ n pṓ gbà kpama,
 aà to n ý ṕ nle ý le,
 6 wí gulake ź ṕ n blè ý musu,
 wí d̀alapoo da n wá Lua t́o.
 Dii wabi ṕ n kè sinnṓ píi.

7 Má d̀ sa Dii i k̀a ṕ a kpà suaba,
 i siaànṓ za a be ṕ a kua adoau,
 i to aà zible n a g̀sa gbāao.
 8 Gbēṓ i zikasṓgoṓ náaike,
 gbēṓ i s̀ṓ náaike,
 wápiṓ sṓ, Dii wá Lua náai wi ke.
 9 Ampṓ, aa k̀le aa léle,
 wápiṓ sṓ wáṓ zea gíũgiũ.

10 Dii, to k̀ zible,
 tó wa lez̀nzi, síwanṓ.

21

Ziblea s̀aukpa

1 Davidi le.
 2 Dii, k̀ lé p̀nakε n n gbāao,
 aà pṓ na maamaa k̀ n t̀ à zible.
 3 N ṕ ṕ aà pṓ gbà kpàwà,
 ni ǵ aà wabikea síiaànṓ.
 4 N danle k̀è n éfai z̀ṓ,
 n vua f̀a kpàè.
 5 A wēni gbèama, ṓ n kpàwà,

ń tò a ku e gɔɔpii.

⁶ Aà gawi zɔɔ ké ń tò à ziblè,
n gawi ń zɔɔkeo kpàwà.

⁷ Nio báaadaaàgu gɔɔpii,
n kuaaàno tò aà pɔ kèna.

⁸ Asa kí Dii náai ví,
kua Musude gbèkeu a kpaguao.

⁹ Nyɔ ɔdie n ibeɔwa,
ńyɔ n wèleɔ kú ń n ɔplaaɔ.

¹⁰ Nyɔ ń ke mua yàa ũ n mɔgɔɔ,
Dii a ń míonzɔ a pɔfègɔɔ,
i to tékūmá.

¹¹ Nyɔ ń néɔ mide dúnia guu,
ńí ń buib ké gbènazínaɔwa.

¹² Baa tó aa lekpaainzi,
an pɔeá a fɔ zíkɔo.

¹³ Nyɔ ka dɔdɔ ń wéwa,
ńyɔ to aa kpekpa.

¹⁴ N gbáa guu, Dii, n nzla káfi,
wí lesi wà n gɔsake táasile.

22

Wiileá Luawa

¹ Davidi le.

² Ma Lua, ma Lua,
bóyái n ma to wei?*

Ma wiilè,
àkea ńle mɔ ma suabaiɔ ni?

³ Ma Lua, ma lezùnzi fáane,
ni weao,
ma wiilèma gwāasína,
ɔ ń níle.

⁴ N kua adoa, ń zɔleá báawa,
ɔ Isailio i ń táasile.

⁵ Mmɛ wá deziɔ n náaikè,
aa n náaikè ɔ n ń m̄si.

⁶ Aa lezùnzi ɔ aa bɔk̄li è,
aa n náaikè ɔ wí i ń k̄uo.

⁷ Kɔɔt̄en ma ũ, gbènazinan ma ũo,
wàle ma s̄s̄s̄, wàle sakamagu.

⁸ Gb̄é pɔ lé ma gwao lé ma yáalo,
aale lesuikɛa,

aale mike déũdeũ aale me:†

⁹ Lá àle Dii náaikɛ, aà aà bɔ,
tó aà yá kaaàgue, aà aà misi.‡

¹⁰ Mmɛ n ma bɔ ma da n̄sɛu,
n ma dɔ aà yówa.

* 22:2 Mat 27.46, Maa 15.34 † 22:8 Mat 27.39, Maa 15.29, Luk 23.35 ‡ 22:9 Mat 27.43

11 Má na n ɔ́í za neasakpue,
ní de ma Lua ũ za ma da nòseu.

12 Nsu ñyõ kumanɔ zão,
asa taasi lé mekpa,
mé gběe ku à dɔmaleo.

13 Wa liaamazi dasidasi lán zugaaɔwa,
wa pooamazi lán Basana zuswanaɔwa.

14 Wàle ledɔɔba lán nòomusu ɔɔbna pó aale pó taitaiɔwa.

15 Ma gbãa gèzeá lán í kóléawa,
ma guɔ bòò píi,
ma me yò lán zɔsawa.

16 Ma kòlo giigàga lán pēnkasowa,
ma léna nàale ma lé musu. §
Wà ma wule lán gēwa būsutiu.

17 Gbéɔ liaamazi dasidasi lán gběɔwa,
gbēvāipiɔ nònɔamazi,

aa ma ɔɔ ní ma gbáɔ fòfò.*

18 Má fò mà a wáɔ nao píi.

Wà wēbīibii, wàle ma gwa,

19 wàle ma pòkasá kpaale,

wàle tēlepa ma ulatao yá musu. †

20 Dii, n̄su ñyõ kumanɔ zão,

n̄me ní ma gbãa ũ,

mɔ dɔmale kpakpa,

21 ma bɔ an fēnda lézì,

ma wēni si gbēpiɔ swaawa,

22 ma bɔ nòomusupiɔ lézì,

ma si zùsēlepiɔ kóbawa,

23 mí n tɔbɔ ma gbéɔne,

mí n táasile kòkàaa guu. ‡

24 A Dii viakenaɔ, à aà táasile,

á Yakɔbu buiɔ, à aà tɔbɔ,

á Isailiɔ, à misiileè.

25 Asa i saka taasideguo,

i aà wēnadeke yaboo,

i mikpedòò,

à swàkpà aà wiileai.

26 Má n táasile balu guu,

má lé pó má kēma flabo n viakenaɔ wáa.

27 Taasideɔ pòble aa ká,

Dii kí wēelenaɔ aa aà táasile,

aaio ku gɔpíi.

28 Dúnia búu gbéɔ Dii dõ, aai zeaànɔ,

§ 22:16 Zaa 19.28 * 22:17 Zaa 20.27 † 22:19 Mat 27.35, Maa 15.24, Luk 23.34, Zaa 19.24

‡ 22:23 Ebe 2.12

bui pɔ́ kúuɔ́ kúlèè píi,
 29 asa kpalableaá Dii yáá,
 ì kible bui píiwa.
 30 Dúnya gbāadeɔ́ kúlèè píi,
 gbé pɔ́ gè gékíio misiièè píi.
 31 An buiɔ́ zɔ́bleè,
 aa Dii yá dau siu ziadeɔ́ne,
 32 aai o gbé pɔ́ wi ní i yāaɔ́ne
 lá à yānakpámá,
 asa a kè.

23

Dii mé ma dāna ũ
 Davidi le.
 1 Dii mé ma dāna ũ,*
 pɔe a késāao.
 2 I ma wúle sēbɔ́lɔ́kíi,
 ì gemanɔ́ í kílíkíli sae.†
 3 I ma nòse nínimēe,
 ì dɔ́amēe zé maaɔ́ guu a tó yáí.
 4 Baa tó má be gusisi pāsɩu,
 má vāi vīakεo, asa ní kumanɔ́,
 n sōna ní n goo ì ma gba sō.

5 Ni blekale ma ae ma ibeεɔ́ wáa,
 ní nísidɔ́ ma miwa,
 ní íka ma toona pai yelee.
 6 Nama ní gbēkεo aɔ́ kumanɔ́ gɔ́ɔ́piie,
 míɔ́ ku Dii ua e ma wēni léu.

24

Dii gēa a kpéu
 Davidi le.
 1 Tɔ́le ní pɔ́ pɔ́ kuwàɔ́á Dii pɔ́e,*
 dúnya ní gbé pɔ́ kú a guuɔ́ píi.
 2 A tɔ́le zínapèle ísiau,
 a kàle ní swaɔ́.
 3 Déme zεví à dεde Dii sísɩwai?
 Déme a fɔ́ gē aà uai?
 4 Gbé pɔ́ tàae vío mé aà nòse pua,†
 mé ìli ze ní táaɔ́,
 mé ìli legbē ní mɔ́afilioo.
 5 Dii a báaada adegú,
 Lua aà Suabana a to yá bɔ́aàno na.
 6 Maa a de ní aà kíi wèelenaɔ́,
 Yakɔ́bu buiɔ́ Lua aeyanapio.

* 23:1 Zaa 10.11, 1Pie 2.25 † 23:2 Zia 7.17 * 24:1 1Kln 10.26 † 24:4 Mat 5.8

7 A bíbọ̀lẹ̀ wēwē,
 à gbà zì wēwē,
 í tó Kía gawide‡ gē.
 8 Déme Kía gawidepi ùi?
 Dii neg̃n gbāae,
 Dii z̃lkan gbāae.
 9 A bíbọ̀lẹ̀ wēwē,
 à gbà zì wēwē,
 í tó Kía gawide gē.
 10 Déme Kía gawidepi ùi?
 Dii Z̃g̃de mé Kía gawidepi ù.

25

Lua wá d̃ana

Davidi l̃e.
 1 Dii, ma az̃la kp̃amae,
 2 ma Lua, máe n náaìke.
 Nsu to wí ma k̃ũo,
 ñsu to ma ibẽo tid̃malao.
 3 Wí a gb̃é p̃o an wé d̃nzìo k̃ũo,
 sema gb̃é p̃o b̃o n kp̃e p̃ão.
 4 Dii, ñ n zé õb̃mee,
 ní n yá dadamee.
 5 Gemaño n síanau, ní dadamee,
 asa Lua ma Suabanan n ù,
 ma wé ì d̃nzìe g̃õpii.
 6 N s̃uu ní n gb̃ekeo ão d̃ngu,
 asa ní ṽi za káaue, Dii.
 7 Nsu tàae p̃o má k̃ẽo yádao
 ge duuna p̃o má k̃e ma èwaasog̃õ.
 Ma yá à̃o d̃ngu gb̃eke guu,
 ké ní maa yáí, Dii.
 8 Dii maa, ì yáke a zéwa,
 bee yáí ì a yádada duunkenãne.
 9 I z̃iabusanão da a zéwa,
 ì yámaa dadané.
 10 Dii ì gb̃eke ní náaio ṽi
 ní gb̃é p̃o z̃e ní a bàakuar̃ño yá̃o.
 11 Baa ké ma duuna z̃õo Dii,
 s̃uukemaño n t̃o yáí.
 12 Déme Dii ṽia ṽi?
 Dii ì ade da zé p̃o de aà sewa.
 13 Ade ão ku nama guu,
 aà buĩo mé aa g̃o ní bùsu ṽi.
 14 Dii gb̃eke ṽi ní a ṽiakenão,
 ì to ão a bàakuar̃ño yá d̃s̃.
 15 Ma wé ì p̃e Diiwa g̃õpii,

‡ 24:7 1Kln 2.8

asa òme ì ma gbá bɔ bau.

¹⁶ Ma wegwa, wēnadōmēē,
asa má kú mado ní taasio.

¹⁷ Ma yá'ōmaɔ kò ma nòse guu,
ma bɔ ma wétēapi guu.

¹⁸ Ma taasi ní ma pɔsiao gwa,
ní ma duuna woloa píi.

¹⁹ Gwa lá ma ibēēɔ ligua,
aa zamaɔ pāsīpāsī.

²⁰ Ma wēni dōa, ní ma misi,
ńsu to wí ma kūo, asa ma nanziē.

²¹ To síana ní kua maao àɔ ma dōa,
asa ma wé ìɔ dɔnzíē.

²² Lua, Isailiɔ bɔ ní taasikeaɔɔ píi.

26

Gbēmaa wabikea Diiwa

Davidi lē.

¹ Yānakpaa Dii,

asa ma yāké a zéwa,
ma n náaikè seasai.

² Ma lē ñ ma gwa Dii,
ní ma nòse ní ma láasooɔ gwa.

³ N gbēke ìɔ dɔaamēē,
mi zīke n síanawa.

⁴ Mili zōlē ní ēdeɔɔ,
mili bebē ní mɔafilideɔɔ.

⁵ Má za duunkenaɔ kāaaau,
mili zōlē ní gbēvāiɔɔ.

⁶ Ma a ɔ pīpi táaesai seela ũ,*
mále lia n gbagbaktizi, Dii,

⁷ ké mà e n sáaukpa lesia guu,
mí n yābɔnsaɔɔ kpàwake.

⁸ Dii, má ye n kpé pɔ níɔ kuuzi,
gu pɔ n gawi ì pilau.

⁹ Nsu ñ ma naaa ní duunkenaɔɔ,
ńsu ñ ma baa daaa ní gbēdenaɔɔ.

¹⁰ Vāi láasoo mé ìɔ dɔaané,
an ɔ ìɔ pai ní gbagusaɔɔ.

¹¹ Mapi sō mi yāké a zéwa,
wēnadōmēē ní ma suaba.

¹² Ma zekii è gumaau,
má Dii sáaukpa balu guu.

* 26:6 Iko 21.6-7, Mat 27.24

27

Dii mé ma gupua ũ

Davidi lé.

¹ Dii mé ma gupua ũ, ma Suabana ũ,

dé má viakeɛi?

Dii mé ma ulékí ũ,

dé vía mé a ma kúí?

² Tó gběvāiṽ sīmazi ma taitaia yáí,

ge tó ma ibeεó ní ma wèleṽ ànaa,

aa gēmbṽle aa léle.

³ Baa tó zīgṽṽ koezṽmazi,

ma sṽ a vío.

Baa tó gbéṽ fèlea ní zío,

ma sṽ aṽ dilεae.

⁴ Yá mēndo mále a wabike Diiwa,

yápi mále weεle maamaa.

Má ye màṽ ku Dii ua e ma gṽṽ léwae,

ké màṽ aà aeya aà kpéu we,

mí wépe aà kefenkewa.

⁵ A ma ule a kpéu taasikegṽṽ,

a ma gwa a zwàakpeu,

i ma ze gbε musu aafia.

⁶ Ma mi a fu ma ibεε pṽ liaamaziola,

mí sa'o Dii ua ní gulakeao,

mí lesi mà aà táasile.

⁷ Tó ma lezùnzi Dii, wea.

Ma wēnagwa ní ma yāma.

⁸ Ma nṽse lé ledaa mà n aeya,

Dii, mále n aeya.

⁹ Nsu mikpedṽ mapi n zṽblenaεo,

ńsu bṽ ma kpe ní pṽfṽoo.

Ma Dṽnleden n ũ, ńsu ma vūaa,

Lua ma Suabana, ńsu ma to weo.

¹⁰ Tó ma de ní ma dao pākṽmazi,

Dii a ṽliamazi.

¹¹ Dii, ma da n zéwa,

dṽaamεε zé sṽsu guu ma kpākpanaṽ yáí.

¹² Nsu to ma ibeεó ní pṽeā keao,

asa seelade εgenaṽ lé yāṽṽa,

mé gbé pāsṽṽ lé pṽṽṽ ní níu.

¹³ Má yáε bee náai vī ké má e:

Dii a maakεmεε dṽniaε bee guu.

¹⁴ Wεṽṽ Diizi.

Ze gbāa, ní sṽdile.

Wεṽṽ Diizi.

28

Wabikea ní sáukpaao

Davidi lé.

¹ Dii ma gbesi, mále lezunzi,

ńsu ñ ñ swá kákameεo.
Tó ń nile,

má gō lán gbé pó aa si bedauowae.

² Mále wēna wii lεma, swásεmazi,
mále ma ɔ se n kúkii oi.

³ Nsu ma gále ń gbé bēεo ge vāikεnao sānuo.

Aaĩ yāna o ń gbédeεe,
āma an zaa gbéεu kè zài.

⁴ Kεné ń yākea ń ń vāikεaowa,
fiaboné ń dàawa,

a gbε i wí ń musu.*

⁵ Aali Dii yākea ń à zíkεao yādao,
a ń fuangba, a ń zεɔo.

⁶ Ma Dii sáaukpà,

asa à swāsè ma wēna wiileai.

⁷ Dii mé ma gbāa ń ma sεngbaoo ũ,

má àà náai ví ma sōu.
I dɔmale, ma nòse ì yáalo,
mi àà sáaukpa ń lesiao.

⁸ Dii mé a gbéε gbāa ũ,
a de ulekii ũ kía pó a kpāe,
ì àà suaba.

⁹ N n gbéε suaba, ní báaadańgu.
N ń dādā, nio ń kūa gɔɔpii.

29

Dii yā'oa zaa'tana guu

Davidi lε.

¹ Malaikaɔ, à Dii tɔbɔ,
à gawi ń gbāao dō Diiε.

² A Dii tɔbɔ,
à kúle Diiε ń lousisi'ulaɔ daa.

³ Dii ɔɔ kú lousisia kpe,
Dii gawide ì to lou pūna,
Dii ku lousisia musu.

⁴ Dii ɔɔ gbāa dɔ,
Dii ɔɔ gawi ví.

⁵ Dii ɔɔ ì seɛe lío paa,
Dii ì Libā búsu seɛe lío paa.

⁶ I to Libā gbèsisiɔ víví lán zunεwa,
ì to εεmɔ gbε víví lán gáaenawa.

⁷ Dii ɔɔ ì ɔɔ ń loupileao.

⁸ Dii ɔɔ ì gbāa dee,
Dii ì Kadesi guwaiwai dee.

⁹ Dii ɔɔ ì lío zía,
ì líkpe puakū,

* 28:4 2Tim 4.14

gbé p'ó kú aà uaṓ i oè, Gawidee.

¹⁰ Dii ku í p'ó daa dúniaa musu,
Dii Ì zṓlea Kíá ũ g'ṓpii.

¹¹ Dii Ì a gbéṓ gba gbāa,
Dii Ì báaadaŋgu aaṓ aafia.

30

Dii sáaukpaa

¹ Le p'ó Davidi dà Lua kpé sakēṓ ũ.

² Má n káfi Dii, asa n ma se lesí,
ni to ma ibeṓ tidòmalao.

³ Dii ma Lua, ma wiilēma,
ṓ n ma gbágbá.

⁴ Dii, n ma si miawa,
ni to ma si bedauo.

⁵ Dii náaikenaṓ, à aà táasile,
à aà t'ṓṓ, asa a kua adoa.

⁶ Asa aa p'ofea lí la ní lao leo,
aà èfāai mé Ìṓ ku e gbé wēni léu.

ṓṓba Ìṓ ku gwá,
ṓ gu Ìṓ ní p'ṓnao.

⁷ Ké má kú nama guu, ma mē:
Má k'pagua bauo.

⁸ Dii, ké n èfāaikēme,
n ma ze giūgiū lán gbesiwa.
Ké n mikpedōme,
ma g'ṓ bíli guu.

⁹ Mmē ma lez'undi Dii,
ma kulekè ma diie ma mē:

¹⁰ B'ó ài ma gaa ge ma sia bedau v'ii?
Ma papa a n t'ṓṓe?

A n náai kpàwakēe?

¹¹ Ma yāma Dii, wēnadōme.
Dii, ny'ṓ de ma D'ṓnlede ũ.

¹² N ma ṓṓba lile ṓwāa ũ,
n ma zwānkasaṓ w'ṓloa,
n p'ṓna dāme p'okasa ũ.

¹³ M'áó níleo, m'áó n táasile,
Dii ma Lua, m'áó n sáaukpa láasaie.

31

Ziakpaa Diiwa

¹ Davidi le.

² Dii, níme ma nanzi,
nísulí t'ó wí ma k'ūo.

Lá ni yáke a zéwa, ma misi.

³ Swádōmazi, ní ma ṓṓ kpakpa.
Gōme ma misigbe ũ,

zegikii p3 a ma suaba ũ.

⁴ Ma gbesi ní ma ulekliion n ũ,

d3aameε, ní geman3 n t3 yáí.

⁵ Nsu to mà zu ba p3 wa kpàmeεuo,

asa ma Misinan n ũ.

⁶ Ma a wēni nàne n 3ZÍ,*

ma b3, Dii Lua Siande.

⁷ Má za t3a gbàgbana3gu,

Dii má aà náai ví.

⁸ Má yáal3 má p3nake ní n gbēkeo,

asa n ma gwa ma taasikea guu,

ní d3man3 ma yooyea guu.

⁹ Ni ma na ma ibeε3ne ní 3ZÍo,

n ma gba dεepookii.

¹⁰ Ma wēnagwa Dii, asa má yooyeaε,

p3sia t3 ma wé g3 sùii,

ma p3 yà, ma n3se 33kpà.

¹¹ P3sia lé ma wēni m333,

aaukea lé ma wē lao,

làasoo t3 má yēεε ví bo,

ma wá3 kè múumuunno.

¹² Ma gbédee3 i sakamagu ma ibeε3 yáí,

ma yá i ma gbé3 víakū maamaae,

gbé p3 lé kpaaũman3 gāae3 i pāalemeε.

¹³ Ma yá i d3 gbēegu bo

ma g3 lán gεwa,

ma g3né lán oogboowa.

¹⁴ Mi3 ma gbé dasi3 lé ma pe,

via p33 liaamazi.

Aaí k3aa aa lekpaai3mazi,

aaí ledouke ma wēnib3a yáí.

¹⁵ Mapi s3, níme má n náai ví, Dii,

mi me ma Luan n ũ.

¹⁶ Ma wēni l3 ku n 3ZÍ g33piie,

ma si ma ibeε p3 lé ma wε3wa.

¹⁷ Mapi n z3blenawa wegwa,

ma suaba n gbēke yáí.

¹⁸ Dii, nísu to wí ma kūo,

asa ma lez3nzi.

To wí v3ikena3 kú,

to an lé à3 kpaaũa tēenau,

¹⁹ to an léna εeton3 naale.

Aaí d3ε ní gbēmaa3,

aaí sakaígu ní íandāao.

²⁰ Aizeε p3 ní k3aa n víakena3ne z33,

ni εf3aike gbé p3 nanzi3ne gbépii wáa.

* 31:6 Luk 23.46

21 Tó gbéṓ lekpaáńzi,
ni ɔkuńla,
tó wàle lekpaakeńno,
ni ní ule n guu.

22 Ma Dii sáaukpà,
asa a yemazi zṓ
wéle pó wà koezṓi guu.

23 Gili gèmagu we,
ṓ ma mē: N ma vūaae.
Ké ma suabale zṓnzi,
n ma wēna wiilea mà.

24 Dii yāmanaɔ, àɔ yeaàzi.
Dii ì a náaikenaɔ dṓa,
ì flabo zlakāfinaɔne a lé gbɛu.
25 A gbé pó á wé dɔ Diiziɔ,
àɔ gbāa à á sṓdile.

32

Duuna'oa Luae

Davidi le.

1 Báaaden gbé pó Dii aà tàae wòlowà
à aà duuna kèwà ũ.

2 Báaaden gbé pó Dii lí aà tàae yāda bo
mé mɔafili kú aà nṓse guuo ũ.*

3 Ké má níle ní ma duunao, ma ibàba,
ma wii bo dɔ za kɔɔ e oosi.

4 N ɔṓṓleaa fāane ní gwāasinao,
ma yèe làa lá guantēna íatē ma gbēwa.

5 ɔ ma wene ma duunai,
mí a yāvái ulene bo.

Ma mē má a tàaeɔ one Dii,
ṓ n ma duuna kēa.

6 N náaikena wabikema a gɔɔwa,
tó yā'ia lé mós, a aà le bo.

7 Ma ulekiin n ũ,
ni ma bo wétēa guu,
ni liamazi ñ ma suaba.

8 Dii òmɛɛ à mē: Má yādanɛ,
mí n da zé pó de ñ sewa,
má ledama, míw wétenzi.

9 Nsu ñyṓ ku láasosai
lán sṓ ge sṓbaonawao.
Tó ni àasina káné ge kpío,
aali n dṓɔ seɔ.

10 Yā'ṓma ì li gbēvāiɔla,

* 32:2 Lom 4.7-8

Dii gbêke ì li aà náaikenaola.

¹¹ Gbēmaaɔ, à pɔnakε ní Diio,
nòsepuadeɔ, à gulakε, í yáalo.

33

Lua táasiléa

¹ A gulakε Diie gbēmaaɔ,
à kù nòsepuadeɔ aà táasiléε.

² A Dii tɔbɔ ní domao,
à lesiè ní mɔɔnao.

³ A lè dafu siè,
à pó lé ní d̄sao ní pɔna wiio.

⁴ Asa yá pó Dii ò síana ví,
a náai ví a yákea píi guu.

⁵ A ye yāmaai ní yázedeo,
Dii gbêke dúnia pà.

⁶ Dii yá'oa mé musu kè,
aà lé'ana mé musupɔɔ pèpè.

⁷ A ikàle gudou, à ḡs̄ isia ũ,
à ío kàaa, à ḡs̄ isi ũ.

⁸ Dúnia gbépii, à víakε Diie,
gbé b̄éεɔ píi, à misiiléε.

⁹ Asa à yá'ò ò dúnia kè,
à yád̄ile ò à ḡs̄ kálea.

¹⁰ Dii ì lé pó buio kpàaí gboo,
ì kpa bùsudeɔne ní yá pó aale yáo.

¹¹ Yá pó Dii zèò ío zea giúgiú,
yá pó aà pɔ gbà ío ku gɔɔpii.

¹² Báaaden bui pó Dii de ní Lua ũ
à ní sé a pó ũo ũ.

¹³ Za musu Dii ì gugwa z̄íle,
ì gbēnazinao e píi.

¹⁴ Za aà kúki ì wɛpā
gbé pó kú dúnia guuola píi.

¹⁵ Aàpi mé s̄s̄ d̄ò baadeε,
ì wesi ní yákeaole píi.

¹⁶ Kía lí z̄ible a z̄iḡs̄ dasikε yáio,
z̄ìkanae lí bɔ a ḡs̄sake yáio.

¹⁷ S̄s̄ náaikεa à ní bɔ εε ví,
baa ní a gbāakeo a f̄s̄ gbé suabao.

¹⁸ Dii wé p̄ea a víakenaowa,
gbé pó an wé d̄o aà gbēkeziɔ.

¹⁹ A ní bɔ ga léz̄i,
a ní gwa aafia nɔana gɔɔ.

²⁰ Wá wé ío d̄o Diizi,

õme wá Dɔnlɛde ũ, wá sɛngbao ũ.

²¹ Asa Dii ò wá pɔ ì kɛwà na,
wá àà tó pó a kua adoa náai ví.

²² Dii, n gbɛkɛ àò kúwanɔ
lá wá wé dɔnziwa.

34

Dii maakɛa

¹ Lɛ pɔ Davidi dà gɔɔ pɔ à azia díle íande ũ Abimɛlɛki aɛ, ò Abimɛlɛki àà yà,
à tà.*

² Máo Dii sáaukpa gɔɔpiie,
míò àà táasile lá gu lé dɔ.

³ Máo íanadã Dii yá musu,
taasideɔ i ma, aai pɔnakɛ.

⁴ A zɔɔkɛ dɔ Diiemanɔ,
wí àà tɔbɔ sãnu.

⁵ Ma Dii kíi wɛɛle ò a wèa,
à ma bɔ ma sɔdeedee guu.

⁶ Gbɛ́ pɔ àà wé dɔaàzi a yáab,
àà gɛɛ a gɔ kpa àà wéi bauo.

⁷ Ma taasideke guu ma lɛzù Diizi,
ò à ma yãmà à ma bɔ ma yooyea píi guu.

⁸ Dii Malaika ìò ku a víakɛnaɔ saɛ,
ì ní bɔ.

⁹ A iɛ àò dɔ lá Dii maa,†
báaadɛn gbɛ́ pɔ nàaàzi ũ.

¹⁰ Dii gbɛ́, à víakɛɛ,
pɔɛ lí kɛsã àà víakɛnaɔwao.

¹¹ Nɔana ì nòɔmusu dɛ, pɔblea ì kɛsãwà,
ãma pɔmaae lí kɛsã Dii kíi wɛɛlɛnaɔwao.

¹² Gbɛ́, à mɔ ma yãma,
mí víakɛa Diiɛ dadaé.

¹³ Gbɛ́ pɔ ye a wɛni àò maa,
mɛ a ye a kua àò na,

¹⁴ àà a lé fɔ́ ní yãvãi oao,
asu to ɛɛ bɔ a léuo.

¹⁵ Àà mikɛ vãíwa, i maake,
àà aafia zé wɛɛle, ìò tei.

¹⁶ Dii ìò wéte gbɛ́maazí,
ì swákpa ní wiileai.

¹⁷ Dii ì mikpɛdɔ vãikɛnaɔɛ,‡
ké an yá su dɔ gbɛ́egu lɔo yáí.

¹⁸ Tó wà lɛzù Diizi, ì ma,
ì ní bɔ ní yooyea píi guu.

¹⁹ Dii kái ní gbɛ́ pɔ an pɔ yàò,

* 34:1 1Sam 21.13-15 † 34:9 1Pie 2.3 ‡ 34:17 1Pie 3.10-12

mi azia kēsā ní lɛyeao,
 mi wabikené láasai,
 14 lá aa de ma gbēna ge ma gbé ũwa.
 Mio be mipelea ní oosisio,
 lá ma da mále wēnakeèwa.

15 Ama ké ma gēmbole,
 aa kàamazi ní pɔnao,
 aa ma zāmakè aa ànaa,
 aa íadàa láasai.
 16 Aa ma àlafikè pásípási,
 aa lésakàmazi.

17 Dii, ñyō ma gwa màa e boe ni?
 Nōmusupio lé ma taitai,
 ma símá mào ku.
 18 Má n tōbo balu guu,
 má n táasile dasi guu.

19 Nsu to ma ibeεo tidomalao,
 řsu to gbé pō zamagu pāo* ma gwa ní wēdooo.
 20 Yāna lí bo ní léuo,
 aaí yādo yākelesaideowa.
 21 Aaí lé elea aa me:
 Èhē, èhē, wá wé mé è.

22 Dii, n wesle, řsu ñyō níleao,
 ma Dii, řsu ñyō zāmanōo.
 23 Ma Lua, fele zemanō,
 ma Dii, tó yá bōmanō na.
 24 Ni yāke a zéwa Dii, yānakpaa,
 ma Lua, řsu to aa tidomalao.
 25 Nsu to aa o ní sōu wa ma neo,
 řsu to aa o wa ma mo bēεo.
 26 Lá aale pōnake ma yá'ea musu,
 to wí ní kú, mí ní kpe e.
 Lá aale zōke blea,
 widamá, ní ní kpebo.

27 To gbé pō ma bōa maa í kené nao pōnake, aai wiidōi.
 To gbé pō ma bōa aafia í káñguo o gōōpii, Dii mé zōo.
 28 Mapi sō má n náaiyā'ò,
 mio n táasile gōōpii.

36

Gbēnazina vāi, Lua maa

1 Dii zōblena Davidi le.
 2 Gbēvāi duuna yá do ma sōwa,
 aà wé lío Lua wí vīo,*
 3 asa ï e gbēmaan a ũ,

* 35:19 Zaa 15.25 * 36:2 Lom 3.18

ili a duuna dō à gbasa zauo.

⁴ Eε ní mɔafilio ku aà léu,
à ɔnɔ ní maakεao tò.

⁵ I yāvāi wàaiipa a wúlekíi,
ili gí yāpāsio,
ì azia péle zé faasai guu.

⁶ Dii, n gbēke zōò kà saanaɔwa,
ní náai ví maamaa à zò Luawa.

⁷ N maakεa zōò lán gbèsisíɔwa,
n yágɔgɔa lé vío lán ísia εwa.
Dii, ni gbēnazinaɔ ní nòbɔɔ bɔ píi.

⁸ Lua, n gbēke beεε ví fá,
gbēnazinaɔ ì solɔ ní kúlukulunau.

⁹ Aaí n ua ble níside ble aa ká,
ni n swa'i pɔnade kpámá aa mi.

¹⁰ Asa níme ní wēni mi ũ,
kua ní gupuau mé wá wé kè.

¹¹ Nyō gbēkeke gbé pó aa n dōone nyō gé,
gi nyō nòsepuadeɔ suaba.

¹² Nsu to zlakáfinɔ ɔzɔɔ,
ńsu to vāikenaɔ ɔkemεε yàayaaɔ.

¹³ Gwa, mɔafilidepiɔ lèle,
aa gò káleɔ solɔɔ, aa fɔ feleo.

37

Gbēmaaɔ ní gbēvāiɔ zia

Davidi le.

¹ Nsu to gbēvāiɔ yá n kú gbāao,
ńsu vāikenaɔ gwea nidεo,

² asa aa giigaga gòò lán sēwae,
an maa a láa lán sēla ísiwa.

³ Dii náaike, níɔ yāmaake.

Zε n būsuu, níɔ inamiu.

⁴ To n pɔ ke Diiwa na,
i n gba pó pó n nòse yei.

⁵ Zε ní Diio,

ń aà náaike, i yáε beε kεε:

⁶ A tó yá bɔnnɔ na lán gudɔawa,
a to ń bɔ maa lán fāanεwa.

⁷ Lekpaaū Dii aε, ní sáaaàzi,
ńsu to saasena yá n kú gbāa
gɔɔ pó aà yá lé boleieo.

⁸ Pɔkūma tó, mikē pɔpaawa.

Nsu to yá lí n kú gbāao,
ì mɔ ní vāikεaoε.

9 Asa gbēvāib midε,
gbé pó an wé dɔ Diizio mé aa gɔ̀ b̀usu vɪ.

10 A gɔ̀ ɔɔ́ ké gbēvāib aao ku lo,
baa tó n ní wεεε, níyɔ́ ní eo.

11 Ziabusanao mé aao b̀usu vɪ,*
aaiɔ pɔ́nakὲò ní aafia zɔ́o.

12 Gbēvāi ì vāikpaai ní gbēmaao,
ì lésakāaazi.

13 Ama Dii ìb̀ aà yáalo,
asa a dɔ́ aà ɔɔ́ a pa.

14 Gbēvāib ì fēnda wo,
aai ní kakpa sáa,
ké aa e taasideo ní wēnadeo kwὲò,
aai gbé pó an yákea maa dedε.

15 An zia fēnda a ní zɔ́ ní sɔ́u,
wa ní sáɔ́ é'εné.

16 ɔɔ́na pó gbēmaa vɪ
de gbēvāi dasiɔ̀ àizeεa.

17 Asa gbēvāib gbāa a midε,
āma Dii ìb̀ gbēmaao kūa.

18 Dii táesaideo yá dɔ́,
an kpaale ìb̀ de ní pó ù ɔɔ́piiε.

19 Wí a ní kú yápasíɔɔ́o,
baa tó nɔ́ana kà, aao káaε.

20 Ama gaga a gē gbēvāibɔgu,
Dii ibεεo láa lá s̀ὲbɔbɔ ì láawa,
aa gēle lán s̀úlewa.

21 Gbēvāi ì pó sēamá,
ìli a fiaboo,
gbēmaa sɔ́ ì gbada sɔ́usɔ́.

22 Gbé pó Dii báaadànguɔ́ mé aa gɔ́ b̀usu vɪ,
gbé pó à lek̀ὲnὲo sɔ́ aa midε.

23 Dii mé ì zemikū gbéε,
aà pɔ́ ìb̀ na aà kuawa.

24 Baa tó àle lele, a léle sɔ́bɔbɔ,
ké Dii aà kūa yái.

25 Ewaason ma ù yāa, ɔ́ ma zikù,
mi e Lua gbēmaa v̀uaa bauo,
mi e aà néo lé baakeo.

26 Ìb̀ gbada ɔɔ́pii ìb̀ pó sēané,
aà néo aao de báadeo ũε.

* 37:11 Mat 5.5

27 Mikē yāvāiwa, ní yāmaake,
ní e ñyō ku gōpii.

28 Asa Dii ye maakeai,
a a náaikenaō vūaao.

Aa ku aafiae gōpii,
gbēvāio sō aa midē.

29 Gbēmaao mé aa gō būsū vī,
aaiō ku we gōpii.

30 Ōnyā ì bō gbēmaa léu,
aà lé ì yázede o.

31 Aà Lua ikoyā dō aà sōwa,
aà gbá lí tii pōewao.

32 Gbēvāi ì gbēmaa kpákpa
ké à e aà dē.

33 Dii a gbēmaapi to aà ɔziō,
a we yákpale aà bleo.

34 Sōa Diizi, ní aà yá kūa,
i n káfī, ní gō būsū vī,
ní gbēvāio midēa e.

35 Ma gbēvāi gbāadee è yāa,
àlē ɔta lán lí pō gu kèè nawa.

36 Ké tá ma kpa we, a ku we bo,
ma aà wèlē, mi aà eo.

37 Tāesaide yá gwa,
wéte gbēmaa yái,
asa nòseniēde buio gō bui ū.

38 Ama duunkenaō bāde sānusānu,
gbēvāio bui a midē.

39 Dii mé a gbēmaao suaba,
aō dēné ulékli ū taasikēgō.

40 Dii a dōrīlē, i ní bō,
a ní sí gbēvāiōwa, i ní suaba
ké aa náaazi yái.

38

Taaside wabikēa

1 Davidi lē.

2 Dii, nīsu ma toto ní pōfēoo,
nīsu ma lele ní pōkūmaoo.

3 N ka ma kū maa,
n ɔtōlēa.

4 Ma mē dáamavio n kpēne yái,
ma wá aafiao ma duuna yái.

5 Ma tàaeṓ dāmala,
aa t̄ṓa lán aso gbiawa.

6 Ma b̄ṓṓ l̄i f̄ṓna ū,
aa yaikè ma s̄ṓṓk̄e yáí.

7 Má kooa ma ḡṓ d̄ṓṓṓṓ,
miṓ b̄e oosisiāe ḡṓṓpii.

8 Ma wó lé wí s̄iana,
ma m̄e dáamav̄io.

9 Má ȳ̄̄̄e v̄io, ma m̄e k̄è mú̄emue,
má̄le wiile ma s̄ṓ pusub̄ṓa yáí.

10 Dii, ní p̄ṓ p̄ṓ má yei d̄ṓ p̄íi,
ni ma wea f̄̄̄̄e ma s̄áas̄á.

11 Ma s̄ṓ lé v̄í gb̄ò gb̄ò, ma gb̄āa ȳāa,
ma w̄é lé teke bo.

12 Ma gb̄ēnaṓ ní ma gb̄ēṓ ṓ̄ ē̄m̄̄̄̄e,
ma daeṓ ṓ̄ z̄em̄̄̄̄e z̄àz̄á ma b̄ṓ yáí.

13 Gb̄é p̄ṓ ye ma kaik̄eṓ ṓ̄ ma pá,
ma w̄enaṓ ṓ̄ v̄aik̄paaímanṓ,
aaṓṓ m̄ṓafiliȳā gwa ní k̄ṓṓ ḡṓṓpii.

14 Ma ḡṓ lán swādowa,
mili ȳāmao,
ma ḡṓ lán l̄énanaaleadewa,
mili l̄ew̄ē̄aao.

15 Má de lán gb̄é p̄ṓ lí ȳāmaowa,
mili ȳáz̄āsímáṓ.

16 Dii, ní̄m̄e ma w̄é d̄onzi,
níȳṓ ma ȳāma, Dii ma Lua.

17 Ma m̄è ní̄su to aa tid̄ṓmalao,
ní̄su to aa í̄anad̄á ma tiia guwa yáíṓ.

18 Ma ka l̄é̄lea,
miṓ ku ȳá'ṓmaue ḡṓṓpii.

19 Má a ȳāv̄āṓ siune sa,
asa ma duuna yáí ma p̄ṓ yaa.

20 Ma ib̄̄̄̄eṓ gb̄āa m̄é aa aafia,
gb̄é p̄ṓ zamagu p̄āṓ dasi.

21 Aaí maa fiabom̄̄̄̄e ní v̄āio,
maa má t̄éí, ṓ̄ aa í̄beles̄ē̄manṓ.

22 Dii, ní̄su ma v̄ūaao,
ma Lua, ní̄su níȳṓ kumanṓ z̄āṓ.

23 M̄ṓ d̄ṓmal̄e kpakpa,
ma Dii, ma Suabana.

39

Taaside willea Luawa

¹ Davidi le.

² Ma mè máo azia kūa dōe,
má tó ma lé ma da duunauo.
Tó gbēvāio kumanɔ, má a lé fí.

³ Ma lé kpaaua, má kú kílíkili,
mi yāe oo, baa yāmaa,
ō ma yā'ōma èa kǎfi.

⁴ Ma sō pusu bō ma guu,
ké ma láasookè, ma nòse té bō,
ō ma yā'ò ma mè:

⁵ Dii, to mà a kua lé dō,
ní ma gɔɔ dasileo.
To mà dō lá ma wēni ì gēzεa àa.

⁶ N ma wēni lé yò n ɔtāo,
ma kua de wé ní níola n kíio.
Gbépii ì gēzεa lán íanawae,
⁷ gbēnazina bea ìo de lán uenawae.
I ke bàabāa ì àizεε kāaa,
āma a dō dé a gōèo.

⁸ Lá màae, bó má wé aɔ dɔi loi?
Mme ma wé dɔnzi, Dii.

⁹ Ma tàaeɔ kēa,
ńsu to m̄saideɔ ma àlafikεo.
¹⁰ Ma lé kpaaua, mi a lé wēaao,
asa n̄me n yápi kè.

¹¹ Nsu ma gbē bo,
n ɔgbala lé ma kāsánke.

¹² Ni gbé toto,
ni aà wetā aà duuna yái,
ni aà àizεε sóso lán bléwa.
Gbépii ì gēzεa lán íanawae.

¹³ Ma wabikεa si Dii,
swákpa ma willeai.
Nsu swákaka ma ɔɔbaeo,
asa n nibɔn ma ū,
má de b̄mɔ ū lán ma deziɔwae.

¹⁴ Wεwoa ké mà e mào weea,
e mào kesai.

40

Dii sáaukpa

¹ Davidi le.

² Ma wεdò Diizi maamaa,
ō à ma wegwà à ma willea mà.

³ A ma bɔ gbáo kǔfide guu,
à ma si deewa.

A ma gbá pèlè gbesi musu,
à ma zε we gíũgiũ.

⁴ A lè dafu dà ma léu,
wá Lua táasilea pó ũ.

Gbḗ e dasi, vía i ní kú,
aai Dii náaike,

⁵ Báaaden gbḗ pó Dii náai ví
mé lli zε ní waladeo ní táagbagbanao ũ.

⁶ Dii ma Lua, n yábonsaεkeao dasi,
wa fṣ yá pó níε yáwanoo dɔdɔo.
Tó má dàu lé siuné,
a lé vío, má fṣ o píio.

⁷ N ye sa'obo ge gbaio,
ṣ ní tò ma swá mà.
Ní sa pó wí a pó káεu à tékū
ge duun awakpabo gbεao.

⁸ O ma mè: Má ké!
Lá a ku lá guu ma yá musuwa.
⁹ Má ye n pɔεá keaiε, ma Lua,
n ikoyá ku ma sṣ guu.*

¹⁰ Má yáεde baokpa balu guu,
má a lé kpaao lá ní dṣwà Dii.
¹¹ Lá ni yānakpámá, má níleo,
má n náai ní n gbḗsuabao yá'o.
Má gí n gbḗke ní n síandekεo oi balu guuo.
¹² Dii, nísu gí ma wḗnagwaio,
to n gbḗke ní n síandekεo ma dṣa.

¹³ Asa vāi pó liaamazi lé vío,
ma tàaeo dāmala, má fṣ gu'eo,
a dasi de ma mikāa, sṣ kḗmagu.

¹⁴ Dii, sue, ma misi,
Dii, ke kpakpa, mo dɔmale.

¹⁵ To wí ma wεnao kú,
aa ní mi pelε.
To gbḗ pó ye mà yá'eo kpekpa,
an gεε gṣ kpá ní wéi.

¹⁶ Gbḗ pó aai omεε, tàale, tàaleo,
to wí gṣ ní ú ũ.

¹⁷ Gbḗ pó aale n kíi wεεleo,
to an pɔ kema na aa yáabo.
Gbḗ pó an wé dɔi n ní suabao,
aao o láasai Dii zṣo.

¹⁸ Taaside wḗnaden ma ũ,

---

* 40:9 Ebe 10.5-7

lãasooke ma yáwa, Dii.
Mme ní ma Dɔnlɛde ũ,
ma Mísina ũ.
Ma Lua, nsu gēgēo.

41

Gyae wabikɛa

- ¹ Davidi ɛ.
² Báaaden gbé pɔ́ ì yèɛsaide yáda ũ,
 Dii ì aà bɔ taasikɛgɔɔ.
³ Dii a aà dɔ́a, a aà gba wēni,
 a báaadaaágu aà bùsuu,
 a aà kpa aà ibeɛwa aa ní pɔeá daèo.
⁴ Dii a zeaànɔ aà gyákea guu,
 a to aà gyápi ble.
⁵ Ma mè: Dii, ma duunakène,
 ma wēnagwa, ní ma gbágbā.
⁶ Ma ibeɛɔ lé ga kpaáɩmanɔ aa mè:
 A ga bɔɛ ní? Bɔɛ aà tó a midɛi?
⁷ Tó aa mò ma gwai,
 yáyaaa aai bɔɛmɛɛ,
 aai bao vāi wɛɛɛ ma yá musu,
 ɔ aai feɛ ɛɛ fáaa bàasi.
⁸ Ma zangudeɔ ì vāikpaáɩmanɔ,
 aai àsi bēɛ dɔa aai mɛ:
⁹ Gagyā mé aà lè,
 a feɛ a wúɛkɛi beeu bo.
¹⁰ Baa ma kpáasia pɔ́ má aà náai ví
 wi pɔble sánu bò ma kpɛ.*
¹¹ Mpi sɔ́ Dii, ma wēnagwa,
 ma gbágbā, mí fiaboné.
¹² Tó ma ibeɛɔ i kúkua dɔao,
 máɔ dɔ́ sa ké ma yá kàngu.
¹³ N ma kŭa ma nòsemáa yáí,
 n aɛ ì dɔa gɔɔpii.
¹⁴ Báaade Dii, Isailio Lua
 za asɩnizí e gɔɔpii!
 Ami! Ami!

LA PLAADÉ

Sou 42-72

42

Zìzɔ ɔɔba

- ¹ Kole buio ɛ.
² Lá tue ì swa saɛ nide,
 màa n ni ku ma sɔu, Lua.
³ Lua ni lé ma de, Lua béɛpi.

* 41:10 Mat 26.23, Maa 14.18, Luk 22.21, Zaa 13.18

Bɔe má e ge wesiaàlei?

⁴ Wé'i mé gò ma pɔblea ũ fãane ní gwãasinao.

Wib omee gɔɔpii:

N Lua ku máe la?

⁵ Yáe beo dɔmagu,

ɔ mále ma nɔse yáɔ bɔle.

Mib gé yáa bíla guu e Lua ua,

gbéɔ í dɔdɔkɔwa ma kpe ní gulao,

dikpekenao í nɔnɔaa ní táasileao.

⁶ Bóyái ma sɔ òɔkpài?

Bóyái ma nɔse yái?

Sema màɔ wɛdɔ Luazi,

asa má ea màɔ aà táasile,

ma Suabana, ma Lua.

⁷ Ma sɔ òɔkpà ɔ n yá dɔmagu

za Mizaa gbepɔleu Yuudɛ mii,

za Eemɔ gbèsísíɔ sòɔu.

⁸ Ni to isukaa kɔfi àɔ dɔ,

ísíɔ lé lezukɔi,

ní tò í lé damala,

a sɔ lé tamanɔ.

⁹ Dii í gbèkɛkɛmɛe fãane,

aà le ɔ dɔ ma léu gwãasina

wabikɛa Lua pɔ ma wɛni ũwa.

¹⁰ Mi o Lua ma gbesie:

Bóyái ma yá sàngui?

Bóyái ní tò mib be oosisia

wétɛa pɔ ma ibɛɛ lé mɔmɛe yáii?

¹¹ Ma íadamadeɔ í ma sɔsɔ,

ma wá ɔ wí,

aaib omee gɔɔpii:

N Lua ku máe la?

¹² Bóyái ma sɔ òɔkpài?

Bóyái ma nɔse yái?

Sema màɔ wɛdɔ Luazi,

asa má ea màɔ aà táasile,

ma Suabana, ma Lua.

43

¹ Ma yánakpaa Lua,

zemanɔ bui gbèkesaide yá musu,

ma ɔ gbɛvái koleapiɔ ɔzɪ.

² Lua, míme ní ma ulɛkɪ ũ,

bóyái n gimazii?

Bóyái ní tò mib be oosisia

wétɛa pɔ ma ibɛɛ lé mɔmɛe yáii?

³ N n gupua ní n síanao zla,

i dɔaamεε e n gbèsísí musu,
i ɣemanɔ e n kúkíi we.

⁴ Mí ɣé n gbagbakíi Lua,
ma pɔ i kema na, Lua ma pɔna,
mí n tɔbɔ ní mɔɔnao, Lua ma Lua.

⁵ Bóyáí ma s̄ òkpàí?
Bóyáí ma n̄sε yàí?
Máɔ wεdɔ Luazi,
asa má εa màɔ àà táasile,
ma Suabana, ma Lua.

44

Isailiɔ wɛnakεa

¹ Kole buiɔ le.

² Lua, yá pɔ ní kè wá deziɔ ɣɔɔ,
aa òwɛε wá swá mà.

³ N ɔpè buipáleɔwa n íadámá,
n wá deziɔ kàlε ní gbεu aa ɔ̀tau.

⁴ An fɛnda mé ní ká bùsupiwao,
an ɣàsa gbãa ɔ̀ aa zìblè̀do.

N zía ɣàsa gbãa mé kè,
n kuarínɔ gupùnέ, ké ní yerzi yáí.

⁵ Mmε ní ma kía ũ ma Lua,
ni to Yakɔbu buiɔ zible.

⁶ N n báaaɔ wi ɔ̀pε wá ibεεɔwa,
ní n t̄o wi ɔ̀z̄ɔ wá w̄lεp̄iɔwa.

⁷ I ke ma sá málε a náaikεo,
i ke ma fɛnda mé í ma b̄o.

⁸ Asa níme ni wá sí wá ibεεɔwa,
ni wida wá zangudeɔwa.

⁹ Lua, wiɔ n táasile ɣɔɔpii,
wiɔ n tɔbɔ láasai.

¹⁰ N beeo n ɔ̀pèwá ní tò wí wá kú,
nili b̄o ní wá z̄íɣ̄ɔ b̄o.

¹¹ N tò wa p̄òɔb̄ozákè wá ibεεɔne,
ní tò wá zangudep̄iɔ wá p̄ɔɔ náaa.

¹² N ní gbá zé aa wá dede lán s̄ãɔwa,
n wá f̄ãaa buipáleɔ guu.

¹³ N n gb̄éɔ ȳia àa'aa,
ni ài'e ní ȳiaa yá musuo.

¹⁴ N tò wá saedeɔ wá s̄s̄s̄,
gb̄é p̄ɔ liaawáz̄iɔ wá láanikè.

¹⁵ N tò wa ɣ̄ɔ ȳia ũ buipáleɔne,
gb̄éɔ Ìb̄ midεw̄εε.

¹⁶ Miɔ kú ní wíɔ ɣɔɔpiiε,
ma ɣεε ɣ̄ɔ kpa ma wéi,

¹⁷ ma láanikenɔ ní ma s̄s̄s̄naɔ yáí

ń ma ibeε pó aa ye tɔsiaṓ yáṓ.

¹⁸ Bee wá lé píi,
baa ké n yá i sáwáguo,
mé wi ní bàakuawanṓ yá gbooo.

¹⁹ Wá nḡse i liaamao,
wi ké n zéwao.
²⁰ N wá wiwi n wá ká gu gbēgbondeu,
n gusia zṓṓ kùaawá.

²¹ Tó wá Lua tó sàwágu,
ge tó wa wεdò dii z̄llozi yāae,

²² Lua a gí eie?
Asa ̄me wá nḡse yá dṓ píi.
²³ N yáí wá kú ga léz̄l gṓṓpii,
wí wá dile lán sá pó wa ní kòlokpaṓwa.*

²⁴ Vu, Dii! Akea níe i'oi?
Fele! Nsu wá vūaa gṓṓpiio.

²⁵ Akea n mikpeliwēei?
Wá wēnakea ní wá wetāao s̄angu yá?

²⁶ Wa gṓ ye bùsutiu,
wa gṓ wúlea tṓle.

²⁷ Fele dṓwále!
Mṓ ñ wá misi n gbēke yáí.

45

Kla nṓsele

¹ Gb́e yenzide le pó Kole buio dà.
² Yana lé pipi ma sṓ guu,
̄mále leε bee da ní kíó.
Ma lé na lán lad̄n maa lákēbṓwa.

³ N kefenke de gbépiia,
n legbe'i lo na,
báaa pó Lua d̄angu láaa v̄io.

⁴ Z̄igṓ p̄así, ñ ní f̄enda se ñ loo
n kíakegawi seela ū.

⁵ Di s̄ó kpe ge z̄ible n gawi guu
s̄ana ní yázeḡo yáí.
Yá pó ñ dimá ke ní n ṓplaa gbāao.

⁶ Kí, n kaṓ lé s̄ónε,
a gē n ibeεṓ sṓ kú,
buiṓ kwε n gbázi.

⁷ Lua, n̄yṓṓ z̄ṓlea báawa gṓṓpiiε,
niṓ n kíake lípana k̄ua yázeḡo ū.

⁸ N ye yázeḡo, ní za v̄aigu.
A yáí tò Lua, n Lua, n kpa kpalau,

* 44:23 Lom 8.36

à pɔna p̄sima de n gb̄ɛɔla.*

⁹ Lí'ɔ ḡinana p̄isi ní p̄okasaɔwa,
mɔɔna'ɔ a n p̄ɔ ke na
n kp̄é p̄ɔ wa k̄ɛk̄ɛ ní wesa swaao guu.

¹⁰ Kí nenɔɔ ku n nɔ yenzideɔ guu,
n nɔ dafu kú n ɔplaai,
a Ofi bùsu vua z̄ableɔɔ daa.

¹¹ Nenɔena, swákpa ò ma!
N mae be ní n gb̄ɛɔ yá su dɔaanɔ.

¹² N k̄efenk̄ɛ lé kí me lua,
misiilè, asa n diin aà ũ.

¹³ Tiideɔ mɔ gbadanɛ,
ɔdeɔ n aɛ wɛɛɛ.

¹⁴ Kí nenɔepi z̄ɔlɛ kp̄ea ní gawio,
wà vua ba k̄ɛ aà p̄okasaɔwa.

¹⁵ Wàlɛ mɔaànɔ k̄ip̄ie
ní aà p̄okasa w̄ɛsadeɔ daa.

Né w̄ɛndiapi mɔtenziɔ teaàzi,
aale mɔaànɔ aà k̄íi.

¹⁶ Wàlɛ ḡérinɔ kibe,
wàlɛ p̄onake ní gulakɛao.

¹⁷ N negɔɔ gɔ n maeɔ ḡɛɛ ũ,
nýɔ ní diledile k̄iaɔ ũ dúnia guu pii.

¹⁸ Má tó n tó aɔ dɔ gb̄ɛɔgu láasai,
bui pii ɔ n sáaukpa gɔpii.

46

Lua kúwanɔ

¹ Kole buiɔ lɛ.

² Lua mé wá ulɛk̄ii ní wá gb̄āao ũ,
ɔ dɔwáɛ gɔpii wá yooyeau.

³ A yáí tò s̄ɔ lí k̄éwáguo,
baa tó dúnia yà,

mé gb̄ɛ̀s̄is̄iɔ kwè ís̄iaɔ,

⁴ baa tó ípi s̄uka a f̄ulabò,
mé gb̄ɛ̀s̄is̄iɔ dèe ní k̄ɔf̄io.

⁵ Swa ku a í ì m̄ó ní p̄ɔnao Lua w̄ɛ́lɛu,
Musude kúk̄ii p̄ɔ a kua adoapi.

⁶ Lua ku w̄ɛ́lɛpiu, a ḡɔ bezia ũo,
Lua a dɔaàlɛ gudɔlɛia.

⁷ Bui pii lé wiile,
kpalaɔ lé b̄āɛ.

Lua p̄una ɔ dúnia yò.

⁸ Dii Z̄iḡɔde kúwanɔ,
Yakɔbu buiɔ Lua mé wá ulɛk̄ii ũ.

* 45:8 Ebe 1.8-9

9 A mo Dii yākeao gwa,
lá à yāyia dúniawa.
10 Ōme ì zì midε e dúnia léu,
ì sáo é'ε ì sōnao suumpa,
ì tesō sēngbaoo wa.
11 A ze teεε, ìo dō māmema Lua.
Bui píi a ma káfi,
wa ma tobo dúnia guu píi.
12 Dii Zigōde kúwanō,
Yakōbu buio Lua mé wá ulékii ũ.

47

Lua mé dúnia gbépii kía ũ

1 Kole buio ε.
2 Bui píi, à otaale,
à kúkuake Luaε ní gulao.
3 Asa Dii Musude ká wào àà vía ví,
dúnia gbépii Kía zōon àà ũ.
4 A tò wa zìblè buio wa,
a tò wa zōzō gbépio wa.
5 A kpaaleséwεε,
wápio àà yenzide Yakōbu buio íandābo ũ.

6 Lua fεε, wàε gulake,
Dii zεa, wàε kàaepe.
7 A lesi Luaε, à lesiè,
à lesi wá Kíae, à lesiè.
8 Asa dúnia píi Kían àà ũ.
A lesiè ní dōao.

9 Lua lé kible bui píiwa,
a zōlea a báa pó a kua adoawa.
10 Bui píi kpalablenao lé kāaa
ní gbé pó de Ablahaŭ Lua gbéō ũo,
asa dúnia kíaoá Lua póε.
A deŕila píi.

48

Sionaá Lua wéleε

1 Kole buio ε.
2 Dii zōo,
à ká wá àà táasile maamaa
wá Lua wéle guu,
àà gbèsisi pó a kua adoa musu.
3 Siona gbe kálea maa,
a de dúnia gbépiiε pona ũ.
Kía zōo wélepi* ku Siona gugbāntoo oi.
4 Lua ku a gudōakio guu,
a tò wa a dō aafia'ekii ũ.

* 48:3 Mat 5.35

5 Ké kíaᵛ lɛdoũkè,
 ké aa mò léleiwà sánu,
 6 ké aa è màa, ɔ à ðimá,
 iwāa kà ní pɔa ɔ aa tilè.
 7 Aa gò ní lualuao
 lán nɔɛ nɔwāwākenawa.
 8 N ní wiwi
 lá gukpe íana í laatanao gó'ilenao wíwiwa.

9 Yá pɔ wá mà ɔ wa wɛsɛ
 Dii Zígɔde wá Lua wéle guu.
 Lua wélepi kàle à ku gɔɔpii.

10 Lua, wá kú n kpéu,
 wále làasooke n gbékewa.
 11 Lua, lá n tó fàaa e dúnia léu,
 màa n táasilea fàaa lɔ.
 Ni yágɔgɔ n gbéɔne a zéwa.
 12 Siɔna gbèsisideɔ lé pɔnake,
 Yuda bùsu wéledeɔ pɔ kèna
 yákpale pɔ ní kèɔ yáí.

13 A dɔdɔkɔwa à lia Siɔnai,
 í a bíi musu gudɔakii dasiɔ nao.
 14 A a bíiɔ táasika ní a zegikiiɔ,
 ké à e dau à siu ziadɔne.
 15 Asa Lua dee de wá Lua ũ gɔɔpii,
 í dɔaawɛe e wà ge geò gékiiɛ.

49

Aizɛɛ náikeaá mɛsaiyáɛ

1 Kole buiɔ le,
 2 Bui píi, à yáɛ bee ma,
 dúnia gbépii, à swákpa,
 3 kíaᵛ ní táaaɔ,
 ɔdeɔ ní taasideɔ píi.
 4 ɔnɔyá kú ma léu,
 dɔa ku ma sɔu.
 5 Má swáɔ yáasi yáí,
 mí polo mɔɔnlea guu.
 6 Má víake yápásiɔɔɔ,
 baa tó ma wéleɔ liaamazi.
 7 Aa ní àizɛɛ náai ví,
 aai ní ɔda íanadā.
 8 Gbɛe a fɔ gí ní a dee wɛniiɔ,
 a e pɔe kpa Luawa à aà wɛni boɔo.
 9 Asa gbé wɛni boa zí'ũ,
 àizɛɛ a fɔ bo bauo.
 10 A fɔ to aàɔ ku gɔɔpiio,
 a fɔ giè aà wesi bedaleo.

11 Asa wa dõ baa ñnõnao i ga,
misaideõ ní sũõ ì midε màa píi,
aai ní àizeε tó gbēpāleõne.

12 Baa ké wà n̄zia tó kpà bùsuõne yāa,
an mia aõ de ní be ùe gõõpii,
an kúki ù e ní buiwa.

13 Gbēnazina ní a beεkeo
iliõ ku gõõpiio,
a ta lán n̄õbõõwae.

14 Misaideõ láaan we,
māae lo ní gbé pó té ní iaio.

15 Aa si bedau lán sãõwa,
ga mé aõ de ní dàdāna ù,
mé gbēmaaõ kiblemá zia.
An meõ yaikε miau,
aõ kpé ví lo.

16 Ama Lua a ma wēni si bedawa,
i gbāakpamazi.

17 Tó gbé lé gõ õde ù,
mé aà be tó lé nakú,
nísu to à kenε yāe ùo,

18 asa a a kee e se taõ a gagõõ,
aà àizeε e péleaazio.

19 Baa tó à azia dõ èfāaide ù a wēnigõõ,
mé wà aà sáaukpà aà namablea yáí,

20 a ta a deziõ kíi,
a wesi gupuale bau lo.

21 Gbēnazina ní a beεkeo,
tó aà wé i kēo,
a ta lán n̄õbõõwae.

50

Lousisia stana

Asafa ε.

1 Dii Lua Gbāapiide lé yā'o,
àle lezu dúnia gbéõzi
za ìatēbilekii e a gēkpεukii.

2 Lua gawi bile Sibna,
wéle pó a kefenke bõlei.

3 Wá Luapi lé mós, aõ ku kílilikilio.
Té pó ì kúamá kú aà ae,
zàa pásì liaaaàzi.

4 Ale lezu musudeõ ní zíledeõzi,
ké à e yákpaleke ní a gbéõ.

5 A mè: A ma yāmanaõ kãaameε,
gbé pó ma bàa kúrino sa'oa yáio.

6 Lua mé yákpalekena ù,
musudeõ ì aà yākea a zéwa kpàwake.

7 A ma ma gbé, má yáví mà oé,
Isaili, má bóbóán,
mámémaa Lua á Lua.

8 Mále zoadowá á sa'oa yáio,
asa i sa pó wí a pó kátèu à tékū oa kōsōkōsō.

9 Má zuswana pó kú á kpásau ni vío,
ge ble pó kú á kaau,

10 asa sēanobwá ma pónè
ní pōtuo wai pó kú sísí píi musu.

11 Má gbè musu bāo dō píi,
mé sēsao pōkelena ku ma pó ũe.

12 Tó nōa lé ma de, má oé,
asa mámè má dúnia ví ní a pō píi.

13 Mi zuswana nò so yà?

Mi blesana au mi yà?

14 A sa'oa ma sáaukpaá ũ,
à lé pó á kè ma Musudewa fiabo.

15 A lezumazi taasikewo,
mí á bōu, í ma kpela.

16 O Lua ò väikenaone:
Akea ále ma yādileao dōdōi,
mé ma bāakuarín yá dō á léui?

17 A ye ma yādaneio,
a ma yá kpà kpe.

18 Tó a kpái è, i aà ke á gbé ũe,
mé á bàa lō kú ní gbāsikena.

19 A legbe'i väi,
mé i lenakasané.

20 I zōle ní á gbēdo tō,
mé i á da né bēbo.

21 A yá beeo kè ō má níle.

Ále e má deáwae,
āma má zoadowá, mí bóbóán.

22 A gbé pó ma yá sááguo
à yápi ma.

Tó mään sōo, má á taitai,
gbēe a e á siao.

23 Gbé pó sa'òà ma sáaukpaá ũ

ade ma kpelàe,
àle ma gba zé mà olōe

lá mi gbé suaba.

51

Sùuugbeaa Luawa

1-2 Le pó Davidi dà goo pó ānabi Natā gè aà kīi aà gbāsīkea ní Basebao gbea.*

3 Lua, wēnadōmēe n gbēke guu,

* 51:1-2 2Sam 12.1-15

ma tàaeṓ midε n maa zṓṓ yáí.

⁴Ma gbāsí woloa mà gṓ wásawasa,
ma duuna kēa míṓmíṓ.

⁵Má a tàaeṓ dṓ sa,
ma duuna lí sāmago.

⁶Mmε ma duunakène,
ma yá pṓ ní yeio kè.

Tó n fεlea ní yáo, n yá aṓ naε,
tó n yádámala, n yá aṓ zεví.†

⁷Za ma da nṓseu má vái,
má duuna ví za ma igṓṓε.

⁸Nṓsemaa mé í kangu,
ṓnṓ dameε ma sṓ guu.

⁹Ma zu'o ní saoo mà zε wásawasa,
ma nṓse pípi mà gṓ púnvlávlá.

¹⁰To mà pṓnake ní yaabo,
to ma wá pṓ ní bùsa wee.

¹¹Nsu ma duuna yádao,
ma yāváiṓ bṓ dile pii.

¹²Lua, nṓsepua dameε,
εa to ma sṓ àṓ dilea.

¹³Nsu ma vúaaṓ,
nísu ñ n Nísína siao.

¹⁴εa to ma pṓ ke na
ké n ma suabá yáí.

To pṓεā maa dṓaameε,

¹⁵mí n yá dada váikenaṓne,
duunkenapiṓ i εa zennṓ.

¹⁶Lua, ma bṓ gbēdeεa yáu,
mí lesi n yákeεa a zéwa musu,
Lua ma Suabana.

¹⁷Dii, ma gba lé,
mí n táasile.

¹⁸Sa'oa lí kenε nao,
tó bee no, dṓ má ò.
Sa pṓ wí a pṓ kátεu à tékū lí kánguo.

¹⁹Sa pṓ mále oma mé nṓsenie ũ,
nili saka nṓsenie sùuudeguo.

²⁰Lua, εfáaike Sionε n pṓεā maa guu.
Yelusaleũ bíi gba gbáa.

²¹A gbεa sa'oa a zéwa a kangu
ní sa pṓ wí a pṓ kátεu à tékūṓ,
wi sa'o ní swanaṓ n gbagbakíwa.

† 51:6 Lom 3.4

52

Ode Íandaa

1-2 Le pò Davidi dà gòò pò à gè Aimεleki bε, ò Eδòũ gbέ Doegu γε ò Sauluε.*

3 Nεgòna, Lua gbέke ku gòòpiie,
àkea níle Íanadā ní yāvaioi?

4 Nio lekòleka gbέzi gòòpii,
n lé na lán gẽ mibobòwa,
ni gbέò gbázina zòò.

5 N ye vāii de maala,
εεtoa í keε na de síanaa.

6 N ye gbékaalea yái,
mòafili mé dò n léu.

7 Lua a n kò'ε e gòòpiie,
a n kũ bònno n kpéu,
a n wo, i n kē gbέ bέεowa.

8 Tó gbεmaaò è, vía a ní kú,
aai n láanike aa me:

9 Gbé pò í Lua si a m̄sina ũo gwa!
A a àizeε zòò náaikè,
à gò gbāade ũ gbékaalea yá musu.

10 Mapi sò má de lán kù lásiade pò kú Lua uawa,
má ze ní Lua gbέkeo gòòpiie.

11 Máo n sáaukpa gòòpii yá pò ní kè yái,
má n tòbò n yāmanaò wáa ké ní maa yái.

53

Misaide yá'oa

(Soũ 14)

1 Davidi le.

2 Misaideò í o ní sò guu Lua kuo,
aa òòkpà, an yákea vāi,
yāmaakεna kú ní guuo.

3 Za musu Lua í wéte gbēnazinaòzi,
í gwa tó gbēε òno kà a k̄í wεεlea.

4 Aa sàsā píi aa gò dòòsai m̄óm̄iò,
yāmaakεna kú ní guuo, baa do.*

5 Vāikεnaò wé lí gu'eo lé?

Aaí ma gbέò móm̄o lán úwa,
aali lezu Luazio.

6 Vía ní kú maamaa,
vía pòò ku we sòo.

Lua tò gbέ pò lèlεwáò gò kálea γεò ũ,
a widámá ké Lua ḡínzi yái.

7 Lua, bò Siòna mò ñ Isailio suaba!

* 52:1-2 1Sam 22.9-10 * 53:4 Lom 3.10-12

Tó Lua sù ní a gbéṓ ní pá ziu,
Yakṓbu buiṓ pṓnake,
Isailiṓ yáalṓ.

54

Gbé pṓ wàlè ìdawà wabikèa

1-2 Lè pṓ Davidi dà gṓṓ pṓ Zifideṓ ge ò Saulue aa mè Davidi ulèa ní bùsuu.*

3 Lua, ma suaba n tó yáí,
yásimanṓ ní n gbāao.

4 Lua, ma wabikèama ma,
swákpa ma yá'oi.

5 Asa buipáleṓ fèlèmanṓe,
gbé pásípíṓ lé ma wè,
aali Lua yádao.

6 Lua mé ma dṓnlède ũ,
Dii mḗ ma wḗnikūna ũ.

7 Gbé pṓ lé ma wḗṓ vāi sṓaamá,
nì ní bāde n náai yáí.

8 Má sa'oma ní ma pṓeāṓe,
má n tṓṓ Dii, asa ní maa.

9 A ma bṓ ma yooyea píi guu,
a tò ma tidṓ ma ibeṓṓla.

55

Wabikèa Luawa kua ìdama guu

1 Davidi lè. Wí sí ní kúuṓe.

2 Lua, ma wabikèama ma,
nísu láka ma yáao.

3 Swáse ma yáí, ní wea,
ma làasoo líaa ma gṓ bíli guu,

4 ma ibeṓṓ yá'oa ní gbḗvāiṓ wḗbiiaao yáí.

Asa aalè taasi daae,
aa ma kúa ní kpḗṓeṓ.

5 Sṓ kḗmagu,
ga tòlobi zùmagu.

6 Vía ma kū ní lualuaao,
iwāa pásí kà ma pṓa.

7 Tó má gḗsía ví lán felenawa,
má vua gé kámaboie.

8 Má bàale gé zàzāe,
mí ge zṓlè guwaiwau.

9 Má wā ge ulékíi wḗeṓe,
ké zàa'ian gbāa su ma leo yáí.

10 N ní fu Dii, nì ní yá yāaléné,
asa má è zṓa ní sṓleo kú wá wḗlèue.

11 Aaí kpálekèe bíi musu fāane ní gwāasinao,

* 54:1-2 1Sam 23.19, 26.1

yāvāi ní yá gbāao di wélepiue.

¹² Gbēdedea yá mé wélepi pá,
gbāamāné ní mōafilio lí kēle a gāaεo.

¹³ Tó ibεε mé lé ma we yāa, a sàò,
tó ma wèle mé fèlemanò, má ulèèε.

¹⁴ E'e mpi! N gbé pò wá sáa,
ma gbēdo pò de ma gbēna ũea?

¹⁵ Wi faaibo ní kōo yāa nana,
wiò tekōi dasi guu Lua uaa?

¹⁶ Ga a zāmake ma ibεεone,
aai si bēdau ní gbāagòò,
asa vāi zōlekīi è ní guue.

¹⁷ Mapi sō mi lezu Luazi,

ō Dii í ma suaba.

¹⁸ Kòò, fāane ní oosio
mìò a yá'ōmāò bōlèè ní aauro,
ō í ma yāma.

¹⁹ Baa ké ma ibεεo dasi, aali ma leo,
Lua í ma bò sòleu aafia.

²⁰ Luapi Ìò zōlèa báawa gòòpiie,
a ma yāma, i widamá.
Aali nòselileo, aaliò aà vía vío.

²¹ Gbépi ò wāa ní a gbéò,
à bò ledou pò aa kè ní kōo kpe.

²² I na o ní wáa lán zówa,
āma sòle láasoo mé kú aà sōu.
I lenakasané páipai,
āma yaalòma ba da bòòue.

²³ Ɔzō Diiε n yá'ōmāoi, ìò n kūa,*
ìli tó gbēmaa fù bauo.

²⁴ Gbēdena náaisaidepiò ní gòò guo leo.
Lua, níyō to aa si beda gbáou.

Mapi sō máò n náai ví.

56

Ziakpaa Luawa

¹ Le pò Davidi dà gòò pò Filitēò aà kù Gata.*

² Ma wēnagwa Lua, wàle pεa,
wìò zíkamanò wàò ìadaa gòòpiie.

³ Ma kpàkpanapìò Ìò pεa gòòpiie,
an wala yáí aale zíkaimanò.

⁴ Tó vía lé ma kú, má n náai ví.

⁵ Má Lua táasile yá pò a ò yáí,

* 55:23 1Pie 5.7 * 56:1 1Sam 21.13-15

má Lua náai vī, má vīakεo.
Bó gbēnazína a fō kemεei?

⁶ Aaṓ ma yá kpaanlabo gṓpiie,
aaí vāi lekpaaiṃazi.

⁷ Aaí sòle da, aaí ulεμεε,
aaí ma kpákpa, aaṓ ye ma de.

⁸ Lua, rísu to an gbēε bṓo,
gbépio ne ní pṓkūmao.

⁹ Ma bàalè liaaliaaaṓ yāda,
ma wé'ika n tūuna guu.
A ku n taala guuo lé?

¹⁰ Tó ma lezù Luazi,
ma ibεεṓ kpekpa,
míṓ dō ké à yāsīmanṓ.

¹¹ Má Lua táasile yá pṓ a ò yái,
ao, má Dii táasile yápi oa yái.

¹² Má Lua náai vī, má vīakεo.
Bó gbēnazína a fō kemεei?

¹³ Lua, má lé pṓ má kεmaṓ fiabo,
má sáaukpa sa'oma.

¹⁴ Asa n ma si gawa,
n ma gbá vī lí mīṓn pāsía,
ké mào bεnnṓ gupua pṓ í wēni kpámáu.

57

Wiile Lua Musudewa

¹ Le pṓ Davidi dà gṓṓ pṓ à bàalè Saulue à ùle gbè'eu. *

² Wēnadōμεε, Lua, wēnadōμεε,
asa níμε mi nanzi.
Ma sṓṓ n kúlukulunau
mi bṓ ga lézi.

³ Mále wiile Lua Musudewa,
Lua í ma yá píi bṓṓlekεμεε.

⁴ A to dṓnle bṓ za musu à ma suaba,
a zṓadṓ gbé pṓ aale pεaṓwa.
A a gbēke ní a náaiyāo kemεε.

⁵ Má kú nṓṓmusuṓ sṓṓu,
ma gṓ wúlea wāiṓ guu.
Gbépio léna na lán fēndawa,
an swaa de lán sṓnaṓ ge kaṓwa.

⁶ Lua, n ríziṓ tṓṓ e a zṓma,
to n gawi li dúniaa píi.

⁷ Aa baikpāmεε ma taa'ozeu
ṓ ma gṓ yeelεa,

* 57:1 1Sam 22.1, 24.3

aa eyò ma ae ò aa zù epiu.

⁸ Ma sò dilea Lua, ma sò dilea,
má lesi mà n táasile.

⁹ Ma nisina, su!

Ma mɔɔna ní ma domao, vu!
Mí gbāakpa gudɔazi.

¹⁰ Dii, má n sáaukpa buiɔ guu,
má n táasile gbéɔne.

¹¹ Asa n gbēke zɔɔ zɔma,
mé n náai zò luabepuanawa.

¹² Lua, n nzia tɔbɔ e a zɔma,
to n gawi li dúniaa pii.†

58

Gbēvāiɔ kaa Luawa

¹ Davidi le.

² Gbāadeɔ, i yā'o a zéwaa?

I yákpaleke ní gbéɔ a zéwaa?

³ I yá kolea wáaipa á sò guu,
i gbāamɔ gbéɔne á bùsuu.

⁴ Gbēvāiɔ sásāa za ní igɔɔe,
eɛdeɔ òɔkpaa za ní da nòseue.

⁵ An legbe'i de lán mlè sewewa,
aa de lán kyá pɔ a swá kákawa,

⁶ asa ili a kòò'ona kule'ɔ mao,
ili a weliaanede gɔi eo.

⁷ Lua, n ní swaa é'ené ní léu,
Dii, nòɔmusupio kánkānaɔ wolo,

⁸ aai gēzea lán í bàaleawa.

Tó aa sagòle, n ní kao é'e.

⁹ Aa giigaga zéu lán kòlo lé'iwa,
aaɔ de lán né pɔ wa i gè, i íatē eowa.

¹⁰ E lè yàa miɔn té àò gé oo wái,
gbēvāiɔ gēzea ní íanaoe.

¹¹ Tó gbēmaao è Lua tɔsiné gbēvāipiɔwa,
mé aa ní gbá p̄ipi ní ní auo,
an pɔ a ke na.

¹² Gbéɔ i mɛ: Gbēmaao ài ví fá!
Lua ku, i yákpaleke dúniau.

59

Ma si ma ibeɛɔwa

¹ Le pɔ Davidi dà gɔɔ pɔ Saulu gbéɔ zì aa aà dádā aà be aa aà de.*

² Ma Lua, ma si ma ibeɛɔwa,
ma bɔ gbé pɔ fèlemanɔɔ guu.

† 57:12 Sou 108.2-6 * 59:1 1Sam 19.11

³ Ma si vāikenaṵwa,
 ma bṵ gbēdenaṵ zī.
⁴ Gwa, aale ma kpakpae,
 gbé pāsṵ lé sòlekemanṵ.
 Dii, mi taae ge duunakenéó,
⁵ mi zāné yāewao,
 ǝ aa kú ní naaamanṵ sṵuo.
 Ma wegwa! Fēle mṵ dṵmale!
⁶ Mpi Dii Lua Zigṵde, Isailiṵ Lua,
 fēle ṵada bui piiwa.
 Nsu bṵnkpede vāipiṵ wēnagwao.

⁷ Aaī ea su oosi bṵ, aaī wéle keele,
 aaī hēkeea lán gbēṵwa.

⁸ Gwa, an lé'i lé tṵ,
 fēna kpá ní léu.
 Aaī me níle ní yāmao.

⁹ Mpi sṵ Dii, ni ní yáabṵ,
 ni bui pii láanike.
¹⁰ Lua ma gbāa, ma wé dṵnzi,
 níme ní ma aafia'ekīi ũ.

¹¹ Lua a dṵaamee a gbēke guu,
 a to mà tidṵ ma wēlepila.

¹² Dii wá sēngbao, nísu nṵ ní dedeo,
 ké an yá su sā ma gbéṵguo yáí.
 To aa olo'olobo,
 ní ní kwé ní n gbāao.

¹³ Yá pṵ i bṵ ní léuá duunae.
 To an tṵe ní pui,
 asa aaī legbē pāe aaī gbé ká.

¹⁴ N ní midē ní pṵkūmao,
 nṵ ní bāde, aasu wàṵ ku bṵo.
 Gbé pṵ kú e tṵole léwao i dṵ
 Lua mé lé kible Yakṵbu buiṵwa.

¹⁵ Aaī ea su oosi, aaī wéle keele,
 aaī hēkeea lán gbēṵwa.

¹⁶ Aaī liaaliaa wàṵ pṵblea weele,
 tṵ aaī kāo, aaī gbokēe.

¹⁷ Mapi sṵ má lesi n gbāa yá musu,
 má gulake kṵṵ n gbēke yá musu,
 asa níme ní ma aafia'ekīi ũ,
 níme ní ma ulekīi ũ taasikeṵṵzī.

¹⁸ Lua ma gbāa, má n táasile,
 asa níme ní ma aafia'ekīi ũ,
 ni gbēkekemeē.

60

Wá zible ní Lua gbāao

1-2 Le pò Davidi dà gòò pò à zìkà ní Sili pò kú Mesopotami bùsuu ní Zoba bùsuu, ò Yoabu sù à Èdòùò dèdè Guzule Wisideu gbècòn òaasòsòo leé kuepla (12.000).*

3 Lua, n pò pàwázi,
n ɔpèwá n wá vūaa,
εα ɔkawázi sa.

4 N tò wá bùsu lùà e à pàa,
εα n a gbε tata, asa à gò looaε.

5 N tò n gbέcò yá zì'ù è,
n í gbāa kákawέε ò wa pāpāzεa.

6 N dàlapoo dà n vīakεnaɔne
ké aa e bò gbέcò ka lézi.

7 Wewá, wá suaba ní n gāsa gbāao,
ké wápiɔ n gbέ yenzideɔ wá e bò.

8 Lua yā'ò za a kúkii à mè:
Má Sikεū kpaale ní tidòanlao,
mí Suko guzule kpámá.

9 Galada bùsuá ma póε,
Manase buiɔ bùsuá ma póε,
Eflaiū buiɔ bùsuá ma mò fūaε,
Yuda bùsuá ma lípanaε.

10 Mòabuɔ bùsuá ma zion zu'obɔε,
mí a kyale káε Èdòùò bùsuwa,
mí kúkua dò Filitéɔ bùsuwa.

11 Déme a gēmanɔ wéle bíideui?
Déme a dɔaamεε e Èdòùò bùsuui?

12 Lua, mé i ke n gbέ pò n wá vūaa
nili bò ní wá zìgòò lɔo bàasio.

13 ɔdawá wá ibεεɔ yá musu,
asa gbēnazina gbēsuaabaa páε.

14 Wá zible ní Lua gbāao,
òme a òzò wá ibεεɔwa.†

61

Kia wabikea Luawa

1 Davidi le.

2 Lua, swáεε ma wiileai,
lāaidɔ ma wabikeawa.

3 Kua za tɔɔle léwa ma lezúnzi.
Ma sò lé wo ò ma n sisi.

Gemanɔ gbεsi pò a lesí demala kíi.

4 Asa níme ní ma aafia'ekii ū,
ma kalanga gbāa ū ma ibεεɔ aε.

5 Má ye màò ku n ua gòopiie,
míò sɔba n kúlukulunau.

* 60:1-2 2Sam 8.13 † 60:14 Souto 108.7-14

⁶ Lua, asa n ma legbēane mà,
 ̄ n gba p3 ni da n vīakena3ne dāmeε.

⁷ Kīa wēni d3è ní m3galao,
 to aà ka a g33wa.

⁸ Aà3 kpalable n d3a guu g33pii,
 n̄ aà d3a n gbēke ní n náai3 yáí,

⁹ mío n táasile lá gu lé d3,
 mío lé p3 má kēma fiabo g33pii.

62

Lua mé ulektí ũ

¹ Davidi lé.

² Lua ado mé tò ma s3 dilea,
 ̄me í ma suaba.

³ ̄me ma gbesi ũ, ma Suabana ũ.
 Mi gbāa'ewà, má fu bauo.

⁴ Gēn ũma á3 āna'āna gbēwai?
 A aà nε lán gī yeεlea ge kaa ziwa yā?

⁵ Aà goa a tíá lé ̄ ále kpaáí,
 εεtoa mé í keé na.

I samaa'o gbēε ní léoe,
 ̄ i ní ká á s3 guu.

⁶ Lua ado mé tò ma s3 dilea,
 asa aàpi ma wé d3i.

⁷ ̄me ma gbesi ũ, ma Suabana ũ.
 Mi gbāa'ewà, má fu bauo,

⁸ Ma aafia ní ma beεeo í b3 aà kíie,
 ̄me ma gbesi gbāa ũ,
 ̄me ma ulektí ũ.

⁹ Gbē3, à3 aà náai vī g33pii,
 à á s3 wēè, ̄me wá ulektí ũ.

¹⁰ Gbēnazína3 de lán lé'ianawae,
 an kee náai vío.

Tó wà ní y3 kiloowa,
 ampíi aa3 de fauunn3ε.

¹¹ Asu gbēble'3a náaikεo,
 ásu íanadā ní kpáí p3oo.

Tó á àizeε lé k3,
 ásu to à á s3 bleo.

¹² Yá mēndo Lua ò,
 yá mēn plaε bee3 má mà:
 Lua mé gbāa vī,

¹³ mé mpi Dii, níme ní gbēke vī,
 ̄ ni fiaboð baadeε a yākeawa.*

* **62:13** Mat 16.27, Lom 2.6, Zia 2.23

63

Lua nide

1 Le pɔ Davidi dà gɔɔ pɔ a ku Yuda gbáau.*

2 Lua, ma Luan n ũ,

mále n aeya,

ma nisina yenzi,

mále n nide

lán guwaiwai pɔ lé í nidewa.

3 Ma n e n kúki,

ma n gbáa n n gawio gwa.

4 N gbêke maamee de wēnia,

a yá n táasilea aɔ dɔ ma léu.

5 Máɔ n sáaukpa e ma wēni léu,

má ɔse musu mà n sísi.

6 Má ká lá wí nɔɔ bɔɔ gbē wà káwa,

n táasilea aɔ dɔ ma léu n gulakeao.

7 N yá i dɔmagu ma wúleki,

mi láasookema gwáasina.

8 Mále lesi sɔɔa n kúlukulunau,

asa nime n ma dɔnlede ũ.

9 Ma nisina yenzi,

n ma kúa n ɔplau.

10 Gbé pɔ aale ma weɔ mide,

aa si tɔle nɔnau.

11 Lua a to wà n dede n fēndaoe,

aaí gɔ gbēgbonaɔ ble ũ.

12 Kí sɔ a pɔ a ke n Luawa nao.

Gbé pɔ mè amɔɔma Lua á síð

aɔ víví n pɔnaoe,

eɛdeɔ sɔ an lé a gɔ kpaaúae.

64

Ma si gbēváiɔwa

1 Davidi le.

2 Lua, ma aaukea wii ma,

ma bɔ ma ibee pɔ má n vía víɔ ɔzi.

3 Ma si gbēváiɔ lekpaafamaziwa,

ma bɔ vāikenaɔ zɔau.

4 Aaí n lé keke lán fēndawa,

aaí yāpásiɔ o lán kazuawa.

5 Aaí ye láu aa táesaide gbá,

aaí aá pá kándo, vía lí n kúo.

6 Aaí tékpakɔu n vāikēa guu,

aaí bai pɔ aale kpánéɔ yá'o.

Aaí me: Gbēe a wá eo.

7 An vāi lekpaafá kɔsè aa mè,

lé pɔ wá kpaaí b̀̀lei.

Gbēnazina ǹ̀se guu yáɔ asii zɔɔ.

* 63:1 1Sam 23.14

8 Ama Lua a ní gbá ní kao,
 a ní kẹ̀'ia kándo.
 9 A tó yá pọ́ aa ò wí ní musu,
 gbé pọ́ ní é ppii iọ mikẹ déúdeú.
 10 Via a gbépii kú,
 aai Lua yákeáo galikẹ,
 aaiọ zí pọ́ a kẹ̀o táasi kú.
 11 Gbēmaáo pọ́ a kẹ Diiwa na,
 aa naaázi,
 ǹsẹpuadeo aà táasile nípii.

65

Bui pii wé dọ Luazi

1 Davidi ẹ.
 2 Lua, à kù wà n táasile Siọnae,
 wi lé pọ́ wa kẹ̀mao fiabo.
 3 Lá ni gbé wabikẹa ma,
 bui pii a wi danlae.
 4 Wá yāvaiọ láasoo wá kú gbāa,
 5 n wá tàaeo kẹ̀wá.
 5 Báaaden gbé pọ́ ní sè
 n gěaànọ n ua ũ.
 N kpé pọ́maáo wá ká,
 n kpé pọ́ a kua adoapi.
 6 Ní wewá a zéwa ní yábọnsaekẹao,
 Lua wá Suabana.
 Za dúniá léwa ní isia baaleo
 gbéọ wé dọnzi.
 7 N gbāa daa ula ũ,
 n gbẹ̀sísíọ kẹ̀ ní n ikoo.
 8 Ní isia ní a ísọ kǫfio kpále,
 ni buipáleo zọa midẹ.
 9 N dabudabukẹa di gbé pọ́ kú tọle léowa,
 wí guladọma za íatẹ̀bilẹkii ní a gẹ̀kpẹukiiio.
 10 Ni laaidọ dúniawa,
 ni táaekẹ tọlẹ.
 Ní aà gba í, n swaọ pai ní ío,
 ni to blẹwena kẹ, asa màa n zẹ̀o.
 11 Ní idagua e bugbaanao pa,
 ni guo foofọ ní louo,
 ni báaada pọ́ pọ́ bọ̀lẹu.
 12 Ní ẹfáaida buazíu wẹ ní wẹo,
 blẹ nísíde í kwẹ n iau.
 13 Sẹsao dáádákekiiọ sẹ̀bọbọ kẹ,
 sísíọ pọna ula dà.
 14 Pọtuoọ lí dáádákekiiọla,
 blẹwena daa gua sísípọlẹu.
 Wàlẹ wiilẹ ní pọnao, wàlẹ lesi.

66

Lua sáaukpa

¹ Dúnia gbépii, à guladɔ Diiwa,

² à lesi aà tó gawi yá musu,

à aà táasile à aà tɔbɔ.

³ A o Luae: N yákeaɔ ì dimá,

n gbāa zɔɔ ì to n ibeɛɔ vlānau.

⁴ Dúnia gbépii ì kúlene,

aaì n táasile aa n tɔbɔ.

⁵ A mɔ Lua yákeaɔ gwa,

yá pɔ a kè gbɛnazinaɔne i diwá.

⁶ A ísia lí gugii ú*

aa bùa swawa kèɛɛ.†

Wà pɔnake aà yá musu.

⁷ Iɔ kible ní a gbāao gɔɔpii,

aà wé ìɔ ku bui piiwa.

Swágbāadeɔ su dɔɛaàno.

⁸ Buipáleɔ, à wá Lua sáaukpa,

aà táasile aɔ dɔ á léu.

⁹ Iɔ wá wēni dɔ́awēɛ,

ìli tó wa kpaguao.

¹⁰ Lua, asa n wá yó,

n wá baasa lán ánuwuwa.

¹¹ N gɛwanɔ gukpaolonau,

n wá wó wí ní aso gbiao.

¹² N tò wà ɔzòzò wá mikpei,

wà té dīwēɛ, í wá kú wá nɔɛ,

ɔ n mɔwanɔ gu namadeɛ beeu.

¹³ Má mɔ n ua ní sa pɔ wí a pɔ káteu à tékū obɔɔ,

má lé pɔ má kèmaɔ fiabo,

¹⁴ yá pɔ bò ma léu ma taasikegɔɔ.

¹⁵ Má sa'oma ní pɔ mekpaɔɔ,

má sāsakaɔɔ kpasane,

mí n gbagba ní zuswanaɔ ní blesanaɔ.

¹⁶ A gbé pɔ á Lua vía víɔ, à mɔ ma,

mí yá pɔ a kèmeɛ oé.

¹⁷ Ma wiilèwà,

aà táasile aɔ ma léu.

¹⁸ Tó má yāvái kúa ma sɔu,

dɔ Dii gí ma yāmai.

¹⁹ Ama à ma yāmà,

ɔ à ma wabikea sí.

²⁰ Má Lua sáaukpa,

ì gí ma wabikea maio,

ì gí gbèkèkèimeɛo.

* 66:6 Bɔa 14.21 † 66:6 Yoz 3.14-17

67

B́aa gb́aa Luawa

- ¹ Lε ṕ wí sí ń kúuε.
² Lua, wá wēnagwa,
 wá wegwa, ní báaadawágu,
³ ké dúnia gb́pii n zé d́,
 bui pii i d́ lá ni gb́ suaba.
⁴ Wa n táasile Lua,
 gb́pii a n táasile.
⁵ Bui pii a pónake, i gulake,
 asa ni yákpaleke ní gb́ a zéwa,
 ni d́aa buione pii.
⁶ Wa n táasile Lua,
 gb́pii a n táasile.
⁷ T́ole a bleke,
 Lua wá Lua a báaadawágu.
⁸ Lua a báaadawágu,
 gb́pii i v́akeè e dúnia léwa.

68

Lua źoke

- ¹ Davidi ε.
² Lua lé fele, aà ibεε lé fáaa,
 aà zangudeε lé bàalè.
³ Lá súεε ì gē ní íanao,
 kené màa, Lua,
 lá ź nísi ì ý té sae,
 v́ikenaε midε n ae màa.
⁴ Gb́maao ś aa pónake,
 aa yáalo Lua ae,
 aa v́í ní póna źo.
⁵ A lesi Luaε à lémwà.
 A di luabεpuana kpe, à aà t́o.
 Aà t́n Dii, à kúkuake aà ae.
⁶ Kua aà gu ṕ a kua adoa guu,
 Luaá toneε maεε,
 gyaao zεnnodeε.
⁷ Lua ì bekpa źlone,
 ì źoε b́le à ní da namau.
 Swágbáadeε ś aao ku gugiuε.
⁸ Lua, ké n d́aa n gb́one,
 ké n beelerínε guwaiwaiu,
⁹ t́le lùalua, lou kwè n ae,
 n Lua ṕ n yá'ò Sinai gbε musu,*
 Lua, Isailiε Lua.
¹⁰ Lua, n èfáai ṕsiné ḱśḱś,

* 68:9 B́a 19.18

5 n ní b̀usu kpεεna gbà gbāa.

11 N gbé̄o z̄̀le a guu Lua,
n wēnadeo gbà p̀o n maakea yáí.

12 Dii yá'ò,

5 bíla ḡ̀o aà baokpanao ũ.

13 Kíao ní ní z̄̀ḡ̀o lé tíle kpakpa,
ḡ̀o p̀o ḡ̀o b̀ouo lé ní p̀o kpaale.

14 Baa ké a i s̄́a kaa s̄̀o,
ánusu kú ma felena ḡ̀s̄́iaa,
a k̄́o lé t̄́e lán vuawa.

15 Ké Gbāapiide kíao f̄́aa,
aa lí t̄̀o lán Zalamo gbè neeziwa.

16 Basana gb̄̀s̄́s̄́ de a kíniola,
Basana gb̄̀s̄́s̄́ misonao dasi.

17 A gbè misonao, b̄́yáí ále webii
gb̄̀e p̀o Lua s̄̀e a kiblek̄́i ũwai?
Dii mé ao ku we ḡ̀o pii.

18 Dii s̄́go lé v̄́o, à kà miliõ do.
Dii b̀ò za Sinai,
à mò p̄́la a gu p̀o a kua adoau.

19 N d̄̀e musu ní z̄̀zo,†
n gba s̄́ gb̄̀o wa falu ũ,
baa swágb̄́adeo,
5 n z̄̀le we, Dii Lua.

20 Wà Dii s̄́aukpa, Lua wá Suabana,
b̄́o wá aso k̄́aw̄́e lá gu lé d̄̀e.

21 Wá Luaá Lua p̀o í gb̄̀e suabae,
Dii Lua mé í wá b̄́o ga léz̄́.

22 Lua a a ib̄̀e mi wíwiné,
gb̄̀naz̄́n mik̄́a d̄̀e p̀o aa té ní duunawao.

23 Dii m̄̀e: Má á b̄́o Basana b̀usu,
má á b̄́o ísia títiu,

24 ké à á gb̄́o pípi ní á ib̄̀e auo,
á gb̄̀o l̄́nao i ní baa ewà.

25 Lua, wa n gb̄̀o è aa d̀d̀ok̄́wa,
ma Lua ma Kía, aale mó n kúk̄́i.

26 L̄̀s̄́nao d̄́aaa, p̄́l̄́nao te z̄́,
w̄́ndia s̄́s̄́mp̄́nao ku guo.

27 A Lua t̄̀o balu guu,
à Dii kp̄́la Isailio k̄́k̄́aaau.

28 Né ḡ̀z̄́ana B̄́ȳ́m̄́e bui mé d̄́aaa,
bee gb̄́a Yuda kíao ní ní gb̄̀o
ní Zabulon̄i bui kíao ní Nefatali bui kíao.

29 A Lua d̄́l̄́e ào gb̄́a.

† 68:19 Éfe 4.8

Lua, bɔ́ ní n gbãa pɔ́ ní òlɔwɛɛo.

³⁰ Kíaa mɔne ní n gbaɔ

n kpé pɔ́ kú Yelusaleũ yáí.

³¹ Zɔa dɔ́ ílenɔbɔ́ Egipiwa,
zɔadɔ́ buib swanaɔ́ ní n gbéɔ́wa.

Anusu gopana tóma,

gbé pɔ́ zíkaa í kené naɔ́ fáaa.

³² Egipiɔ́ gbéɔ́ zíma,

Etiopiɔ́ wá aa ɔ́donzi, Lua.

³³ Dúnia kpalablenɔ́, à lesi Luaɛ,

à Dii táasilɛ.

³⁴ A di lounaa kpɛ musumusu za zizi,

à ma, àɛ púna gbáugbãu.

³⁵ A Lua gbãa galikɛ,

wa aà zɔ́kɛ dɔ́ Isailiɔ́wa,

aà gbãa ku luabɛpuanau.

³⁶ Lua, kua n kúkíí ní zɔ́,

Isailiɔ́ Lua í gbãa ní ikoo kpa a gbéɔ́wa.

Wà Lua sáaukpa!

69

Wabikɛa Luawa kua íadama guu

¹ Davidi ɛ.

² Lua, ma suaba,
asa í ma kú ma nɔɛɛ.

³ Dɛɛ lé ma mɔ́, ma ka zã,
tepekíi kuo.

Ma kpale ísiu,

ísɔ́ lé damala.

⁴ Ma wiilè ma kpasa,
ma kòlo nàaa,
ma wɛdò ma Luazi
e ma wé gè lé wo.

⁵ Gbé pɔ́ aa zamagu pãɔ́* dasi de ma mikãa,
ma íbɛɛ pɔ́ aa ye ma de pɔ́ewiwinésaiɔ́ lé vío.
Pɔ́ pɔ́ mi a kpáí'oo ɔ́ aa mè mà a nɛ'í mà kpá.

⁶ Lua, ní ma mísaiyãɔ́ dɔ́,
ma tàaeɔ́ ulɛanɛo.

⁷ Dii Lua Zígɔ́de, gbé pɔ́ an wé donziɔ́
nísu to wí ní kú ma yáio.

Isailiɔ́ Lua, gbé pɔ́ aai n kíi wɛɛɛɔ́
nísu to an tɔ́ òkpa ma yáio.

⁸ Asa n yáí mi súsɔ́a fíi,
ɔ́ ma gɛɛ gò kpa ma wéi.

⁹ Ma gɔ́ zìlo ù ma gbéɔ́ guu,
ma gɔ́ gbɛando ù ma da bɛdeɔ́ guu.

* 69:5 Zaa 15.25

10 N kpé yá ma kũ gbāa,
àle ma ibaba,[†]
n sòsònao n sòsòa gòmee.[‡]

11 Mi leye posia guu,
õ wíw ma sòsò.

12 Mi zwànkasao fifia,
õ wíw ma ke pópoo.

13 Gbé pó zòle gāaeo ì ma pe,
ìgbāaminao ì ledamano.

14 Dii, mále wabikema,
ńsu to à bo n po kpeo,
wea Lua, n gbēke zòo yáí,
ní ma suaba síana.

15 Ma bo bēleu,
ńsu to mà kpáleuo.

Ma bo ísiu,
ma si ma zangudeowa.

16 Nsu to ísò damalao,
ńsu to mà kpále ísiuo,
ńsu to wà tēena kamalao.

17 Wea Dii, asa n gbēke maa,
ma wegwa n sùuu zòo guu.

18 Nsu mikpeli n zòblenaeo,
wea kpakpa, asa ma gõ yeelae.

19 Sòmazi, ma misi,
ma suaba ma ibeoo yáí.

20 N ma sòsòa ní widaaao ní ma kpeboao dõ,
ńle gbé pó aa yákũamanoo e.

21 Sòsòa ma sò zò, ma gõ yēeesai,
gbé pó a ma wegwa õ má wēele, mi eo,
gbé pó a ma nòse nínimee õ ma wedò, a kuo.

22 Aa ese vāi kāmee bleu,
ké imi ma kũ gbāa, aa vēe kũma kpāa. §

23 To an dikpekea gõné bai ũ, wà ní kú,
to an kua aafia yá'íné.

24 To an wé siakũ, ké aasu gu'eo,
to an wó gõ koolonno gõpii.*

25 N n kpēnemuu bobómá,
n n pokũma pásí pisimá.

26 An bòo gõ bòo zia ũ,
an gbēe su ào ku ké à zòle ní kpéu bo,[†]

27 asa aai ìada gbé pó ní gbēwae,
aai gbé pó ní zò wāwā galike.

28 N ní yá pii tàaeo dańla,

† 69:10 Zaa 2.17   ‡ 69:10 Lom 15.3   § 69:22 Mat 27.48, Maa 15.36, Luk 23.36, Zaa 19.28-29

* 69:24 Lom 11.9-10   † 69:26 Zin 1.20

an baa su ào ku n gbēsuabaa guuo.
 29 N ní tó waa wēni taala guu,‡
 an tó su ào ku lá doū guu ní gbēmaaó tóoo.

30 Lua, má kú taasi ní yá'ōmao guu,
 ma se lesí mà bōu aafia.
 31 Má Lua tōbō lesia guu,
 má àà sáaukpa mà àà káfi.
 32 Bee a ka Diigu de sa'oa ní zuoa,
 a keè na de zugaena kóbadea.
 33 Taasideo e, aai pōnake,
 á luakliwēelenaó á sō i níni.
 34 Asa Dii ì wēnadeo yāma,
 ìli saka a gbé pó de zìzō ūōguo.
 35 A àà táasile musu ní tōōleo,
 ísia ní pó pó kú a guuo pii.
 36 Asa Lua a Siōna suaba,
 a ea Yuda wéleo kále,
 àà gbéó i zōleu ní pó ũ.
 37 Àà zòblenaó néó mé aa gō ví,
 gbé pó ye àà tó naipio ìo ku a guu.

70

Wíleá Suabanai (Souto 40.14-18)

1 Davidi le.
 2 Lua, ma misi,
 Dii, ke kpakpa mō dōmale.
 3 To wí gbé pó lé ma wēo kú,
 aa ní mi pelé.
 To gbé pó ye mà taasikeo kpekpa,
 an gee gō kpá ní wéi.
 4 Gbé pó aaí omee, tàale tàaleo,
 to aa ea ní wíó.
 5 Gbé pó aale n kfi wēleleo,
 to an pō kema na aa yáalo.
 Gbé pó an wé dōi ñ ní suabaó,
 aa o láasai Lua zōo.
 6 Taaside wēnaden ma ũ,
 Lua, ke kpakpa.
 Mme ní ma Dōnlēde ũ,
 níme ní ma Mísina ũ,
 Dii, nsu gēgēo.

71

Mae zōo wabikea Luawa

1 Dii, ma nanzie,
 nsu to wí ma kú bauo.
 2 Ma misi, ma bō n maakēa yái,
 swákpamazi, ma suaba.

‡ 69:29 Bōa 32.32, Zia 3.5, 13.8, 17.8

3 Ma gbesi pọ́ máli gé uléi a guun n ũ.

N ðile ñ ma suaba,

asa ma gbesi ní ma zegiklion n ũ.

4 Ma Lua, ma bọ váikenaọ ọ́zì,

ma si gbé bèè pásíwa.

5 Mmè ma wé ðonzi, Dii Lua,

níme má n náai ví za ma èwaasogọ́.

6 Ma sọ kpáleanzi za neasakpue,

níme n ma bọ ma da nọseu.

N táasi miọ le gọ́pii.

7 Ma kua de yābọnsae ũ gbé dasidee,

asa níme ní ma ulékli gbāa ũ.

8 N táasilea ọ́ ðọ ma léu,

miọ n maabo kọ́ ní oosio.

9 Nsu pákpamazi ma zikūa yáio,

ńsu ma vūaa ma gbāa láaa yáio.

10 Asa ma ibeọ lé ma yā'o,

ma wèleọ lé lekpaai ma wēnibọai.

11 Aa mè: Lua gĩaàzie,

wà aà ya kú,

gbēe ku à aà suabao.

12 Lua, ńsu ñyọ kumanọ zào,

ma Lua, ke kpakpa mọ ðmale.

13 To wí gbé pọ́ lé yāðọọ kú,

aa mide,

to sósọ da gbé pọ́ lé íadaaọla,

an tó ọ́kpa.

14 Mapi sọ, ma wé ọ́ ðonzi láasai,

miọ n táasile màọ gé.

15 N maakea aọ ðọ ma léu gọ́pii

ń n gbēsuabaa pọ́ má a lé ðsoo.

16 Má mọ mà Dii Lua gọ́sakeyāọ galike,

n mēndo maakea má ðọ gbéọgu.

17 N yādàdamèe za ma èwaasogọ́,

Lua, e tia mále n yābọnsaeọ o'o.

18 Baa ké ma zikù, ma mikā pua,

ńsu ma to weo, Lua,

ké mà e n gbāa galike tiadeọne,

mí n gọ́sakeyā dau siu gbé pọ́ aale feleọne.

19 Lua, n maakea zọma,

n yāzọkè, déme muaannọ?

20 N tò taasi pásí ma le dasidasi,

āma ńyọ ea ñ ma gba wēni,

ńyọ ea ñ ma bọ tọle nọnau.

21 Nyọ ma beee káfimee,

ńyọ ea ma nọse nínimee ọ́.

22 Ma Lua, má n sáaukpa ní mọọnao n náai yái.

Isailiũ Lua pŃ n kua adoa, má n táasile ní kúuo.

²³ Gula aũ dũ ma léu.

Ma gbé pŃ n ma mĩsi,
má n táasile.

²⁴ Má n maakεa o gũpiiε,
asa wí gbé pŃ lé ma vāi wεεεo kũ,
an gεε gũ kpa ní wéi.

72

Wabikεa Luawa

Salomũũ lé.

¹ Lua, ñ n iko kpa kíawa,

ñ n maakε kpa kíabuiwiwa,

² ké aà dũaa n gbéũne a zéwa,

i yágũgũ táaaũne a zéwa,

³ gbèsiĩsũ i mũ gbéũne ní aafiao,

siĩsũnao i to aao ku nama guu.

⁴ Kía a to yá bũ ní táaaũ na,

a taaside néo suaba,

i gbāamũnedeo wíwi.

⁵ Aũ ku lá íatē i bũ ku gũpiiwa,

lán mũvua kua wē ní wēowa.

⁶ Aũ dε lán zuo louwa,

lán mũse pŃ í pisi tũlewawa.

⁷ Gbēmaaũ ota aà gũ,

nama a kε zài e mũ gε midεo.

⁸ A kible za ísiale la ní a léleo,

za Uflata e dũnia léwa.*

⁹ Bui pŃ kú guwawaiuũ mũ kúléè,

aà ibεeo wúle ní gbεeu aà aε.

¹⁰ Taasisi ní ísia baa kíao falubũè,

Seba ní Saba kíao mũ gbadaè.

¹¹ Kíao mũ kúléè nípii,

bui píi a misiiléè.

¹² Asa a wēnade pŃ an wii dũ bũε,

a taaside pŃ dũnlede víoũ misi.

¹³ A yēεsaideo wēnagwa,

a taasideo bũ ga lézi.

¹⁴ A ní bũ gbāamũnedeo ní gbé pāsũ ozi,

asa an kua bεεε víè.

¹⁵ Lua kía dũ ní aafiao!

Wíũ aà gba Seba búsu vua,

wíũ wabikεè Luawa gũpii,

wíũ samaa'oè láasai.

¹⁶ Bua pŃ kε aà búsuu maamaa,

a láo aũ da siĩsũ musu síii,

* 72:8 Zkl 9.10

aa ne'i aa pia lán Libā lákpewa,
 aa gbā lán kásapuwa sésaou.
 17 Aà tó aó ku góopii lán íatēwae,
 bui píi a báaa e aà sabai, aai aà tónasi.
 18 Wà Dii Lua, Isailio Lua sáaukpa!
 Ōme ì yābónsaεó ke ado.
 19 Wàó Lua gawidepi tóbo góopii,
 aà gawi i li dúniaa píi.
 Ami! Ami!

20 Yese né Davidi wabikea lén we.

LA AAŌDE

Souto 73-89

73

Vaikenaó káfla'ea yá

Asafa le.

1 Lua ì èfāaike Isailione síanaε,
 ì maake nòεpuadeone.

2 Mapi sō ma káikū ní léleao,
 ma gbá ye zái guwa yāae.

3 Ké ma vaikenaó kua maa è,
 ma íandānapio gwea nidè.

4 Yāe lí kpálikpanéo,
 aa aafia mé aa mekpaa.

5 An wá lí wá lán dāowao,
 aali gyāke lán deowao.

6 Aai íandāa da ní nōe yābaa ū,
 aai pásí narízi pókasa ū.

7 An oa lo nísi bo,
 an kàamai de ní pia.

8 Aa gbélaani ví,
 aai boo gbène oné,
 aai naenaemá ní zōoke yái.

9 Aai me: Lua pila wà dēeka,
 mé an yá ì li dúniaa.

10 Ayāmeto wí kené kèke,
 wí yá pó aa ò píi sí síana ū.

11 Aai me: Lua a dō má ní?
 Musude dōa kà màae?

12 Vaikenapio gwa, aa yāe kaa vío,
 an gwea lo káfi góopiiε.

13 Asi ma nòε pua pā yà?
 Ma a óbòle tàaeu wásawasa pāea?

14 Nió ma gbē góopiiε,
 nió ma swágaga lá gu lé do.

15 Tó ma ze ní yá bee taa oaε,
 bee aó de boa n gbéó kpe ūε.

16 Ké ma láasookè yápiwa mà dō,

à kèmεε zí'ùε,
 17 e ma γε γε̄ò Lua kúkíi,
 ̄ ma wé gbàsa kè an láaa yá musu.

18 Ni ní da gu zāandeu,
 ni ɔz̄órízi aa ḡó ní liaao.
 19 Aaí ḡó kaalepo ũ kándo,
 vía p̄óó ì ní le, aa midε.
 20 Lá nana ì ḡεzeε, tó gbé vù,
 tó n fele Dii, r̄ȳó to aa ḡε ní íanao màaε.

21 Ké ma nòse ̄òkpà,
 mé ma p̄o yà,
 22 ma s̄óukù, má yāe d̄so,
 ma ḡó n k̄íi lán n̄òb̄owa.
 23 N beeo má kunn̄o ḡōp̄iiε,
 n ma k̄ū ma ɔplaawa.
 24 Ni d̄oamεε ní n l̄edaaao,
 bee gbεa r̄ȳó ma ka àizānawa.
 25 Ma wé d̄o gbēzi musuo, n bàasio,
 kuann̄o guu p̄oε ni lé ma de t̄ōlēo.
 26 Baa tó ma mε ní ma s̄o ȳēε lé láa,
 Lua mé ì to ma s̄o gbāakū,
 ̄mε ma baa ũ ḡōp̄ii.
 27 Asa gbé p̄ó k̄emāo midεε,
 r̄ȳó n gbé p̄ó b̄ò n kp̄εo bāde.
 28 Lua, s̄óanzi mé kèmεε na,
 Dii Lua, ma n ke ma ulek̄íi ũε.
 Má n yākēāo dau mà siuné.

74

Wiilēa Luai aà kpé wia yá musu

Asafa le.
 1 Lua, b̄óyāi n giwázi e ḡōp̄iii?
 Akeεa níle p̄ōb̄o n níu n kp̄asa s̄āo yá musui?
 2 Gbé p̄ó n ní sí za zīo yá d̄ongu,
 bui p̄ó ní b̄ò aa ḡò ní p̄ó ũ̄o
 ní S̄īna gb̄es̄is̄i p̄ó ní kè n kúkíi ũo.
 3 N ibεε̄o n kúkíi dàaí m̄íom̄io.
 Dede ní laaio, à ̄òkpà píi.
 4 N w̄lēε̄o k̄āaa gu p̄ó ni dauwále,
 aa r̄ízīa seelāo p̄èle we.
 5 Wá è, an m̄oona d̄o musu,
 aale ke lá w̄io dào gbēwa.
 6 Lí ȳōa kefena p̄ó wa kp̄a a ḡíwa,
 aa gbè wa gb̄òo ní m̄ōo ní f̄enk̄inio.
 7 Aa tes̄ò n kúkíiwa, à kwè,
 aa tò kpé p̄ó n t̄ó kuw̄api gbālè.

8 Aa ò ní nòseu: Wá otómá míómíó.
Aa tèsò wá bùsu lousisikpewa.

9 N kpé lousisibòò gèzèa,
ānābie ku ló.

Wá ku maa e bōen yà?

Wá gbēe dō.

10 Lua, ríyò to n ibeēo aao n yáalo e bōe ni?

N wèlèo aao sakangu láasai yà?

11 Bóyái n ò kpaaūai?

Ōgo n kùe, ní ní dèdè.

12 Lua mé ma kía ũ za asínizí,
ōme ì gbé suaba dúniau.

13 Mmē n ísia zòe ní n gbāao,*
n kwāsa mi wí í guu.

14 N Egipio mīde we,
n ní gēo kpà wàiowa pōblea ũ.

15 N swaò bò, n zewè nibōnaōne,
n swa pò a í baa vío zòe.

16 Fāane ní gwāasīnao de n pò ũe,
n mōvua ní íatēo kúklí dīléné.

17 Mmē n kōò dàda bùsu píiu,
n sae ní buzio gōò dīle.

18 Yá pò n ibeēo dò yá dōngu Dii,
mīsaidepio sakà n tóu.

19 Nsu ñ n felena kpá wàiowao,
n wēnadeo yá su sāngu.

20 Laaido n bàakuawanōwa,
asa wá bùsu gbè'eo pāsíkù píie.

21 Wá gbé pò wàle gbāamōwēo,
ńsu to wá kpekpa ní wíoo.

To wēnadeo ní taasideo n táasile.

22 Lua, fele gí ní nziāo.

N yá pò mīsaideo lé dō zesai mǎé!

23 Nsu zōa pò n ibeēo lé kánzi kpa swáao,
n wèlepíò kōfi dō gōopiie.

75

Lua mé yákpalekena ũ

1 Asafa le.

2 Wa n sáaukè Lua,
wa n sáaukè.

Tó wà n yābōnsaēo galikè,
ní kú kái.

3 Lua mē: Ma gōodīle,

má yákpaleke a zéwa.

4 Tó dúnia dèe, a gbéó lé ke sèee,

* 74:13 Bōa 14.21

máme mi a gbapele kú gíúgiú.
⁵ Mí o yòdeṽne aasu ní gasa feleo,
 mí o vāikenaṽne aasu káakuo.
⁶ Asu à á gasa feleo,
 ásu kàamai kemanṽ.
⁷ Asa gbāa lí bṽ gukpe ge be'aeo,
 ìli bṽ guwawai guu no,
⁸ Lua mé yákpalekena ũ,
 ṽme ì gbēdo sṽle, ì gbēdo fele.
⁹ Imibṽ ku Dii ṽzì, í gbāa ka a pai,
 àle pí aà pòkūma ũ.
 I kóle dúnia vāikenaṽwa píi,
 ṽ aai mi wesai ní a gbṽṽ.

¹⁰ Mapi sṽ máo yápi o gṽṽpiié,
 mí Yakṽbu Lua táasile.
¹¹ Má vāikenaṽ gasa kwé,
 gbēmaaṽ gasa iṽ ku musu.

76

Lua mé ziblea gbāa ũ

¹ Asafa le. Wí sí ní kúuṽ.
² Wa Lua dṽ Yuda bùsuue,
 aà tṽ gbāa Isailiṽne.
³ Aà zwàakpe kú Salema,
 aà kúki kú Siṽna.
⁴ Kua we à kà wāaṽ è'è
 ní sèngbaṽ ní fēndaṽ ní zikabṽṽ.
⁵ Ni gupu, niṽ teke,
 n zṽ de gbèsiṽí pṽ kú gṽṽpiia.
⁶ N gbāa denla kè gṽsa gbāaṽne,
 aa wúlea ní ní i gbēzāo,
 gṽ gbēepiṽ gbēe i fṽ ṽsèo.
⁷ Yakṽbu Lua, n ní lele,
 ṽ sṽdeṽ ní ní sṽṽ gṽ kálea ní izṽṽo.
⁸ Mme ní gbé pṽ de wà vīakeè ũ,
 tó n pṽbṽ n níu,
 déme a fṽ ze n aeí?
⁹ Kua musu n yákpalekè,
 ṽ vīa dúnia kù, à gṽ kílíkili.
¹⁰ Lua, n fele n yāgṽṽ dúniaé,
 n yēésaideṽ suabà.
¹¹ Gbēnazína pòkūma ì n tṽṽ,
 n pòkūma kīni iṽ dṽa n pié.
¹² A leke Dii á Luawa, í a fiabo.
 A gbé pṽ á liaawáziṽ,
 à mṽ Lua pṽ de wàṽ aà vīa vī gba pṽ.
¹³ I kpalablenṽ kāde,

ĩ to vĩa dúnia kíà kú.

77

Lua d̄nle bēkēa taasi guu

¹ Asafa le.

² Ma lezù Luazi,

ma wiilèwà,

ma lezù Luazi aà ma yāma.

³ Kua taasi guu ma Dii k̄i wèele,

ma ɔ̄ d̄a Luazi gwá kpasasai,

ma n̄se i n̄nio.

⁴ Ké ma láasoo tà Lua k̄i,

̄ mále kāsánke,

ké ma aà wàaipà,

ma nis̄ina v̄a.

⁵ N ma wé k̄ua, mi e i'òo,

ma ḡ b̄ili guu, mi d̄ lá má oo.

⁶ Ma láasookè yāawa

ń wè zizi p̄ ḡè yáo.

⁷ Le p̄ má dà yāa d̄magu gwá,

ma láasookèwà mà wēele d̄.

⁸ Ma m̄: Dii wá v̄uaa ḡɔ̄pii yà?

Wá yá a kaaàgu ɔ̄oa?

⁹ Aà gb̄ke m̄de m̄iɔ̄m̄iɔ̄ yà?

Aà yá a ḡbooa ḡɔ̄pii yà?

¹⁰ Wá w̄enagwaa yá s̄ Luagu yà?

Aà p̄ p̄awázi, a wá w̄egwa ɔ̄oa?

¹¹ ̄ ma m̄: Yá p̄ má k̄uan ke:

Musude ɔ̄z̄ed̄w̄ēēē.

¹² Má láasook̄e Dii yāb̄ns̄āɔ̄wa,

m̄i aà yá p̄ a k̄è yāa d̄ gb̄é̄gu.

¹³ Má n dabudabuk̄e a w̄aipa pii,

m̄i n yāz̄ɔ̄k̄e a oné.

¹⁴ Lua, n zé gb̄āsi v̄io.

Dii kpele mé z̄ɔ̄ lán Luawai?

¹⁵ M̄m̄e ń Lua dabudabuk̄ena ũ,

n n gb̄ā ò̄ buīne.

¹⁶ N n gb̄é̄ m̄isi ń n ḡasa gb̄āo,

wá Yak̄bu ń Yosefūo buīo.

¹⁷ Isia w̄es̄inle Lua,

isia w̄es̄inle ̄ à k̄òd̄è,

à l̄ualua za a eu.

¹⁸ Lou kw̄è, a p̄naa k̄ɔ̄fi d̄ luabe,

n k̄a t̄edē k̄pa loupil̄e a ũ.

¹⁹ N p̄naa k̄ɔ̄fi d̄ z̄a'iana guu,

loupil̄e dúnia p̄ pii.

T̄ɔ̄le gb̄āle à l̄ualua.

²⁰ N zé dà ísiau,

n ḡēk̄i b̄ò í z̄ɔ̄ guu,

wi n kèsegbe eo.

²¹ N dṽaa n gbéṽne lán sã waiwa
Mṽizi n̄ Aalonao sabai.

78

Ledaawá Isailiṽ yá musu

Asafa le.

¹ Ma gbéṽ, à ma ledama ma,
à swákpa ma yáí.

² Má yā'oe n̄ yáasio,
má yá pṽ ulṽa za zi bṽolekéé,*

³ yá pṽ wá mà mé wá dṽ,
yá pṽ wá maeṽ a galikèwē.

⁴ Wá yápi ulṽ wá néṽneṽ,
wá Dii táasilea da wá tṽṽnaṽne
n̄ aà gbāao n̄ yābṽnsae pṽ a kṽ.

⁵ A yādile Yakṽbu buiṽne,
à a ikoyā dà Isailiṽne.

A ò wá deziṽne aa tó n̄ néṽ dṽ,
⁶ i gṽ n̄ bui pṽ kpéṽne felekaa ũ,
aai fele dada n̄ néṽne sṽ,

⁷ ké aa e Lua náaike,
ké Lua yákeṽ su sãngu,
aaiṽ aà yādileṽ kṽa,

⁸ ké aasu wàṽ de lán n̄ deziṽwao,
asa aa swágbāakè aa gṽ Lua yáí,
an sṽ ku Luawao, aa náai vṽṽo.

⁹ Eflaiṽ buiṽá kázunaṽne,
ṽ aa kpekpà zṽ guu.

¹⁰ Aai ze n̄ Luabaakuarṽnṽoo,
aa gṽ téi aà ikoyái.

¹¹ Aà yákeṽ sãngu
n̄ aà yābṽnsae pṽ a òbṽṽo.

¹² A dabudabuṽ kṽ an deziṽ wáa
Zoã wṽleu, Egipi bṽsuu.†

¹³ A ísia zṽṽ à bùarṽṽ,
à í bíibò.‡

¹⁴ A dṽaané telu guu fāane,
gwāasina sṽ n̄ té gupuaṽ.§

¹⁵ A gbesi pàa guwaiwaiu,
à í kpámá zṽṽ lán ísia íwa.

¹⁶ A tò í bṽné gbṽu,
ípi bàalè lán swadawa.*

¹⁷ ṽ aa gṽ te duunawa,
aa gṽ Musude yāmai guwaiwaiu.

¹⁸ Aa gṽ kṽ aa Lua lewṽ,

* 78:2 Mat 13.35 † 78:12 Bṽa 7.8-12.32 ‡ 78:13 Bṽa 14.21-22 § 78:14 Bṽa 13.21-22 * 78:16
Bṽa 17.1-7, Nao 20.2-13

aa ní pɔeã ble gbèawà.†

19 Aa Lua bèèbò aa mè:
A f̄ɔ pi'i dilewée s̄eu lae?

20 Gwa, à gbɛ lè, í b̀ò dàgua mè!
A f̄ɔ ble ge ǹò kpáwá s̄oa?

21 Ké Dii yápi mà, aà pɔ pà,
ɔ té kù Yakɔbu buiɔwa,
à pɔkūmab̀b̀b̀ Isailiɔwa.

22 Asa aai Lua yá sio,
aa aà gbé suabaa gbāa náai vío.

23 A yádà bálumaɛ,

à zɛwè musu,

24 ɔ mana kwèné ble ũ,‡
à musu pówena gb̄ɔ yóné.

25 Aa malaikaɔ ble blè,
à kūsūkèné, à d̄írla.

26 A tò ían gbāa b̀ò gukpe,
ní aà gbāao à b̀ò geɔmid̄k̄i oi lo,

27 ɔ à ǹò kwèné lán luutēwa,
b̄ao lírla lán ísiale ũfāawa.§

28 A tò aa kwè ní b̀òou,
aa g̀ò kále liaa ní kpéɔi.

29 Lua pó pó aa a ni ví kpámá,
ɔ aa s̀ò aa kà páupāu.

30 E a ni àò gé b̄órla,
ḡɔ pó blepi da ní léu,

31 Lua f̄èlè f̄èrínɔ,
à Isaili ḡɔgbāao dèdɛ,
à ní èwaaso kwè.*

32 Gia ní beeo aa ḡi te duunawaɛ,
ní aà yāb̄onsaek̄eao aai aà náaikeo.

33 ɔ à ní wēni kèné lán lé íanawa,
a tò ɔ̀nek̄eaa ní m̄ide.

34 Tó à ní pisabò, aai aà aeya,
aai ea wà aà k̄i wɛɛɛ ní wāao.

35 Aa d̄ò sa Lua mé ní gbesi ũ,
Lua Musude mé ní Misina ũ.

36 Ama aai lé mawà,
aai ɛetoè,

37 an s̄o kuwào,
aa aà b̄aakuarínɔ yá gb̀ò.

38 Aapi s̄o à ní wēnagwà,
à ní duuna k̄émá, i ní mid̄eo.

Io azia z̄uke m̀òɔm̄ɔɛ,
i a pɔkūmab̀b̀b̀má piio.

39 A ní gbēnazinke d̄ómá,
asa aai ḡz̄eaa susai lán íanawaɛ.

† 78:18 B̄oa 16.3, Nao 11.4-5 ‡ 78:24 B̄oa 16.14-15, Nao 11.7-9, Zaa 6.31

§ 78:27 B̄oa 16.13,

Nao 11.31-32 * 78:31 Nao 11.33

40 Aa swágbāakè guwaiwaiu gēn ūma'ūma!

Aa aà pɔ yàè sēu we à kè zài.

41 Aa Lua lɛwɛ,

aa Lua lɛwɛ,

aa Isailiɔ Lua pɔ a kua adoa fɛ̃.

42 Aà iko gbāa sàngu,

lá à ní sí ní ibeɛɔwa,

43 lá à dabudabuɔ kè Egipi,

mé à yābɔnsaɛɔ kè Zoā būsuu.

44 A ní swa'ibɔ lile au ũ,†

̃ aai f̃̃ aa a imi lɔ.

45 A ũsinaɔ kàngu, aa ní soso,‡

ní blɔɔ lɔ, aa yāyiamá. §

46 A tò kwaɔ ní pɔwɛnaɔ blè,

à kwasutɛ̃ kà ní buapɔɔu.*

47 A tò loughɛ ní vɛɛbuɔ kè kélekele,

a zàa'iana ní kaa líɔ è'ɛ.

48 A ní pɔtuɔɔ músikè ní loughɛpio,

lua sù ní kpàsaɔwa.†

49 A a pɔkūma zɔɔ bɔbɔmá,

à íisèrínɔ ní pɔfɛ̃o ní kpɛ̃nɛo,

à músi malaikaɔ gbàemá.

50 A a pɔkūma gbà zé,

i zezɔ gae lɔ, à gagyākàngu.

51 A Egipi negɔ̃ɛ sɛ́iaɔ dèdɛ pii,‡

Haú bui gɔsakɛ népio gága.

52 A bò ní a gbéɔ lán sáɔwa,

à d̃aané guwaiwaiu lán sã waiɔwa. §

53 A bérínɔ, aa ku dɔdɔa vfasai,

an ibeɛɔ sɔ, isia kùamá.*

54 A kàrínɔ a bùsu zɔ̃lɛu,†

gusísíde pɔ a sí ní a gbāaopiu.

55 A buipáleɔ yáné,

̃ à ní bùsu kpaalèné ní pɔ ũ,

à uakpákpa Isaili buipioɛ.‡

56 ɔ aa Lua lɛwɛ aa gi aà yāmai,

aa Musude yādileɔ kūao. §

57 Aa kpekpa aa bò aà kpe lán ní maeɔwa,

aa náai vío lán sá gia baiwa.

58 Aa aà pɔ fɛ̃lèè ní ní sa'okdio,

aa aà zafèè ní ní táaɔ.

59 Ké Lua è màa, ̃ aà pɔ pà,

à zɔ̃ Isailiɔzi pásipási.

60 A a zwàakpe tò Silo* we,

aà be pɔ a kpà gbēnazínaɔ guupi.

† 78:44 Bɔa 7.17-21 ‡ 78:45 Bɔa 8.20-24 § 78:45 Bɔa 8.1-6 * 78:46 Bɔa 10.12-15 † 78:48

Bɔa 9.22-25 ‡ 78:51 Bɔa 12.29 § 78:52 Bɔa 13.17-22 * 78:53 Bɔa 14.26-28 † 78:54 Yoz

3.14 ‡ 78:55 Yoz 11.16-23 § 78:56 Dɔa 2.11-15 * 78:60 Yoz 18.1, Zel 7.12

61 A tò an wèlɛɔ mò a kpagolo sɛ, †
 ɔmɛ aà gbāa ní aà gawio kúkíi ũ.

62 A tò wà a gbéɛ dèdɛ ní fɛndao,
 aà pɔ pà bui pɔ a sèpizi.

63 An èwaasoɔ tekù zì guu,
 an wéndiaɔ i zàkɛlɛ dɔ ɔ.

64 Wà ní sa'onaɔ dèdɛ ní fɛndao,
 an gyaao i fɔ ɔɔlɔ.

65 ɔ Dii vù ní io sa,
 lán gɔsa pɔ vù ní wɛ'iowa.

66 A ní wèlɛɔ gbè, aa kpekpa,
 a tò aa gò ní wío gɔɔpii.

67 ɔ à gí Eflaiū buiɔzi,
 i Yosefu buipi sɛ ɔ.

68 Yuda bui ɔ a sè sa
 ní Siɔna gbèsísi pɔ á yeio.

69 A a kúkíi dɔ musumusu we,
 aɔ ku gɔɔpii lán dúnia kálɛawa.

70 ɔ à a zɔblena Davidi sɛ, ‡
 à aà bɔ sá kaau.

71 A aà bɔ sàdāu, à dāaa Isailiɔne, §
 Lua gbé Yakɔbu buipiɔ kíaɛ.

72 Davidi ní kpá a kpe ní nðsemendoo,
 à dāaané ní a ɔ báaadeo.

79

Yelusaleū deɛlɛa wii

Asafa lɛ.

1 Lua, buipaleɔ sɔ ní būsuu,
 aa n kpé pɔ a kua adoa ɔɔkpà,

aa Yelusaleū dèlɛ.*

2 Aa n zɔblenaɔ dèdɛ aa ní gɛ kpà bāɔwa,
 aa n yāmanaɔ gɛ tò wàiaɔne blɛ ũ.

3 An au bàalɛ lán íwa Yelusaleū bíi kpe,
 gbèe ku à ní vío.

4 Wa gɔ pɔ yáalɔa ũ wá saedeɔne,
 láanipɔ ũ gbé pɔ liaawáziɔne.

5 Dii, n pɔ aɔ paawázi e bɔɛ ni?

N kpɛne té aɔ kú gɔɔpii yà?

6 Pɔkūma bɔbɔ bui pɔ aa n dɔɔwa,
 gbé pɔ aali ní sísiɔ būsuaɔwa.

7 Asa aa Yakɔbu buiɔ blɛ,
 aa ní būsua ɔɔkpàɛ.

8 Nsu wá maɛɔ duuna wi wá musuo.
 Wɛnadɔwɛɛ kpakpa,
 asa wa busa dúuduue.

† 78:61 1Sam 4.4-22

‡ 78:70 1Sam 16.11-12

§ 78:71 2Sam 7.8

* 79:1 2Kia 25.8-10, Zel

52.12-14

9 Dɔwáɛ, Lua wá Suabana.
 Wá misi, ké ñ tɔbɔ,
 wá duuna kéwá n tó yáí.
 10 Bóyáí ñyɔ to buipáɛɔ wá lá:
 Wá Lua ku máe la?
 To buipáɛɔ dɔ wá aɛ,
 ké ni ñ zɔblenɔ dɛdɛa tɔsimá.
 11 To zízɔɔ ɔɔɔ gɛ n swáú,
 gbé pɔ kú ga lézipiɔ bɔ
 ní n gása gbáao.
 12 Láani pɔ wá saedeɔ zìma,
 flaboné gɛn soplá, Dii.

 13 Wápiɔ n gbéɔ, n kpása sãɔ,
 wíɔ n sáaukpa gɔɔpií,
 wíɔ n tó galikɛ e wá buiwa.

80

Isailiɔ sua ní pá ziu wabikɛa

1 Asafa ɛ.
 2 Swákpa Isailiɔ Dɔaana,
 n gbé pɔ ni Yosefu buiɔ dā lán sãɔwa.
 Bɔ gupuaú, n gbé pɔ ní zɔɛa malaika gàsɛadeɔ zānguo,*
 3 ní dɔaa ɛflaiü buiɔne
 ní Bɛyámɛɛ buiɔ ní Manase buiɔ.
 Fɛɛ ní n gbáao, mɔ ñ wá suaba!
 4 Lua, to wá ɛa su wá pá ziu.
 Wá wegwa wá aafia'e.

 5 Dii Lua Zígɔde,
 níɛ pɔbɔ n níu e tia,
 ñyɔ n gbéɔ wabikɛa mamá bɔɛ ní?
 6 N wé'i kpámá blɛ ũ,
 n ní wé'i yɔné pɔ pai aa mí.
 7 N tò wa gɔ láanipɔ ũ wá saedeɔne,
 wá ibɛɛpiɔ lé wá ke pɔɔpɔɔ.
 8 Lua Zígɔde, to wá su wá pá ziu,
 wá wegwa wá aafia'e.

 9 N vɛɛli wò Egipi,
 n buipáɛɔ yá ñ ní pè ní gbɛu.
 10 N gukɛkɛè, à zínápɛɛ,
 ñ à ɔtá à a bùsu pá.
 11 A uedá gbɛsísíɔla,
 a gɔnaɔ dɛ sɛdɛ lí zɔɔɔla.
 12 A ɔtá à gè e ísiale,
 a ɔnɛɔ gè e Uflatai.

 13 Bóyáí n a kaa gbò,

* 80:2 Bɔa 25.22

gbé pò lé gēzεαο ιο οmalēii?

¹⁴ Dào sàwa í lé kái,

sēanοοοο í mo a lá blei.

¹⁵ N yá na! Lua Zīgōde, wá wegwa!

Kua za musu wεzu ñ gwa!

Laaidο vēēlipiwa,

¹⁶ bui pò ní pè nzia,

né pò ní sí n pò ūpi.

¹⁷ Wà n vēēlipi zò wà tesòwà.

Wεpási biimá aa midε.

¹⁸ Oda gbé pò kú n οπλαiwa,

gbēnazin né pò ní sí n pò ū.

¹⁹ Wá kēma loo.

Wá lé ní láo, wí n sísi.

²⁰ Dii Lua Zīgōde,

to wà su wá pá ziu,

wá wegwa wà aafia'e.

81

Isailio dikpe le

¹ Asafa le.

² A gulado Lua wá gbāawa.

A kúkuake Yakοbu buio Luaε.

³ A bo ní leo, í bala lé

ní moona'ο nao ní domao.

⁴ A kuupe moozoí,*

í pé a vua zá wá dikpεgοο,

⁵ asa a de ikoyā ū Isailioνεε.

Yá pò Yakοbu buio Lua dīlen we.

⁶ A yápi dà Yosefu buioνε

gοο pò à àna Egipiowa.

Aa loo pò aai ma yāao mà à mē:

⁷ Ma aso gò á gàu,

ma á ο bò εu.

⁸ A wiilēa taasikεgοο, ο ma á bó,

má wèwá asii guu ní louvíao.

Ma á lé ma á gwá Meliba í kíi.†

⁹ A swákpa ma gbéο, mí ledawá.

A Isailio, à ma yāma lé!

¹⁰ Asu àο dii pále vío,

ásu kúle dii zīleoο.‡

¹¹ Máme má Dii á Lua ū,

ma á bóle Egipie.

A á lé εle, mí tó à ká.

¹² O Isailio i ma yāmao,

ma gbépio i misiileμεεο.

* 81:4 Nao 10.10 † 81:8 Bοa 17.7, Nao 20.13 ‡ 81:10 Bοa 20.2-3

13 Ǿ ma ní tó ní ní swágbāao, §
 aa té nízia pɔeáí.
 14 Tó Isailio sáamazi,
 tó ma gbépio te ma yáí,
 15 dõ ma ní ibeɛɔ bũsané gǔgǔ,
 ma ɔzǔ ní wèlepizi.
 16 Ma zangudeɔ i vlānau ma aɛ,
 an íadama aɔ láaa vío.
 17 Mí á gwa ní pówen gawideo,
 mí gbè zó'í kpáwá à ká.

82

Yákpaleke a ní gbāadeɔ

Asafa lé.

1 Lua zǔlea balu guu,
 àle yá gǔgǔ gbāadeɔne à mè:
 2 Bɔe á yákpaleke a zéwai?
 Aɔ ke váikenaɔne kèke gɔɔpii yá?
 3 A yānakpa yèɛsaideɔwa
 ní tone pó gwana víoɔ.
 A ze ní taasideɔ
 ní gbé pó wàle íadamáɔ.
 4 A yèɛsaideɔ ní wēnadeɔ misi
 à ní bɔ váikenaɔ ɔzǔ.
 5 Gbāadepio yāe dõɔ,
 aa a kee gbáɛɔ.
 Aa ku gusiaue,
 ǔ dúnia zína lé fu.
 6 Ma mè luaɔn á ũ,*
 Musude néɔn á ũ ápii.
 7 N beeo á ga gbēnazína ũe,
 á kpagua lán kía páleɔwae.
 8 Lua, fele yákpaleke ní dúniao,
 asa bui píiá n póe.

83

Isailio ní ibeɛɔ kaa Luawa

1 Asafa lé.
 2 Lua, n̄su n̄yõ níleao,
 ní lé su àɔ kpaaũao,
 n̄su n̄yõ ku kílíkíli, Lua.
 3 N ní ibeɛɔ gwa, asa aale kãa,
 n wèlepizo lé ní mi fu.
 4 Aale ònɔɔpéle n gbéɔne,
 aale lekpaafí ní yenzideɔzi.
 5 Aale me: A mɔ wà ní buibɔ,
 an tó Isaili su àɔ dɔ gbēegu lɔɔ.

6 Aa lekpaai, an lé kòsè,
aa ledoukè ní kòo aa feleño.

7 Edoúo ní Isimaela buio
ní Mòabuò ní Hagua buio

8 ní Gebalideò ní Amòniò
ní Amalekiò ní Filiteò ní Tiideò.

9 Baa se Asilio námá lo,
aale òda Lotu buipiowa.

10 Kené lá ní kè Madiãonewa,*
lá ní kè Sisela ní Yabëoe Kisoi.†

11 N ní kè kélekele Endoo,
aa gò kálea tóle lán pògbòwa.

12 Ke ní gbëzòone
lá wa kè Olebu ní Zeebuoewa.‡

Ke ní kíone
lá wa kè Zeba ní Zalemunaoewa.§

13 Ampio mé ò yāa aa mè,
wà Lua dádākekíi sé ní pò ũ.

14 Ma Lua, to aa gò lakεε ũ
lán ése úa pò íana i sélewa.

15 Lá dào ì tékū,
ge lá té ì gbèsisí sāsā,

16 pélenzi ní n zāao maa,
n ían pásí i to sò kénígu.

17 To an gee gò kpá ní wéi,
aai n gbāa dō Dii.

18 Wí lío ní kú gòpíi ní bílio,
aa kpébo aa midé,

19 ké aa e dō ké n tón Dii,
níme ní Musude ũ dúniau pii.

84

Lua ua bekeke

1 Kole buio le.

2 N kúkíi maa fá, Dii Zígòde!

3 Mále Dii ua bekeke e gu gè lé lia,
ma nisina ní ma meo lé lua Lua béei.

4 Dii Zígòde, ma Kíia, ma Lua,
gòlegolena kpé è ní gbagbakíi sae,
luakibāna sakpedà we à a néo kàu.

5 Báaadeon gbé pò kú n ua
aalo n táasile gòpíio ũ.

6 Báaadeon gbé pò an gbāa bò n kíi
mé n kpé gea yá kú ní sò guuo ũ.

7 Tó aale pā Baka guzulea,
aai to à gò lán gu nibonadewa,
káabuan lou ì to éfāai ligua.

8 An gea guu an gbāa lo káfie

* 83:10 Dòa 7.1-23 † 83:10 Dòa 4.6-22 ‡ 83:12 Dòa 7.25 § 83:12 Dòa 8.12

e aa gɛ kaò n kú Siɔna.

⁹ Dii Lua Zígɔde, ma wabikea sí,
swáse ma yáí, Yakɔbu buiɔ Lua.

¹⁰ Lua, kía wá sèngbao gwa,
wéte kía pɔ ní kpài.

¹¹ Kua n kpé kpele gɔɔ do maa
de kua gupálei gɔɔ òaa sɔla.

Ma Lua ua bíibolédɔanake sí
de kua ua dou ní vâikenɔla.

¹² Dii Lua dené laté* ní sèngbaoo ũ.

Dii í báaadarígu ní káfíao,
íli gí maakei táesaideeo.

¹³ Dii Zígɔde,
báaaden gbé pɔ lé n náaíke ũ.

85

Isailiɔ aafia wabikea

¹ Kole buiɔ le.

² N báaadà n bùsuu, Dii,
n su ní Yakɔbu buiɔ ní pá ziu.

³ N n gbéɔ táaeɔ wɔlomá,
n ní duuna kémá píi.

⁴ N pɔ wèemá,
n n pɔkúma pásí kpà kpe.

⁵ Suwanɔ wá pá ziu,
Lua wá Suabana,
kpène pɔ ní kèwanɔ suumpa.

⁶ N pɔ aɔ paawázi gɔɔpii yà?
Nyɔɔ n pɔfegɔɔ gága wé ní wéɔ yà?

⁷ Nyɔɔ ea n n gbéɔ lé ní láo
ké an pɔ e kema nao lé?

⁸ Dii, n n gbéke ɔbwéɛ,
wá suaba ní n gbãao.

⁹ Ma swá dɔ Dii Lua yá'oi,
asa í aafia legbè a yãmanaɔneɛ,
tó aai ea sù ní mĩsaiyãɔwao.

¹⁰ Aà vɔakenaɔ suabaa zão,
ké aà gawi e àɔ kú wá bùsuu yáí.*

¹¹ Gbèke ní náaiɔ kpàaũ,
yázede ní aafiao dàkɔle.

¹² Náai í ɔ poo musu,
yázede í ɔnɔnɔ zílei.

¹³ Dii a maakewéɛ,
wá tɔle í bleke.

* **84:12** Mal 4.2, Zia 21.23   * **85:10** Zãa 1.14

14 Yázede İo be aà ae,
İ zekεkεè.

86

Kowekea Luaε

Davidi Iε.

1 Dii, swákpa ma yái, ní wea,
asa taaside wēnaden ma ũ.

2 Ma wēni dōa, asa má n yáo kūae.

N n zòblena suaba,
níme ní ma Lua ũ, mále n náaike.

3 Sùuukεmano, Dii,
asa miò Iεzunzi koo ní oosioε.

4 N n zòblena po ke na,
asa ma laai tà n kfi, Dii.

5 N maa mé ní sùuu ví, Dii,
n gbēke zōo n sīsinaone.

6 Dii, swákpa ma wabikεai,
laaido ma wēna wiiwa.

7 Má Iεzunzi ma taasikεgōzi,
asa ni wea.

8 Táae muaanno, Dii,
gbēe lí fō n kea kèo.

9 Bui pò ní kèo mó kúlεne,*
aa n tōbo nípii.

10 Asa ní zōo mé ni dabudabuo ke,
níme ní Lua ũ ndo.

11 N n zé obo mee Dii,
mío be n sīana guu.

Ma sō damεε dou, mío n vía ví.

12 Má n sáaukpa ní nòsemendo,
Dii ma Lua, máo n tōbo gōōpiiε.

13 Asa gbēke pò ní kèmεε zōo,
n ma wēni sí beda è títiwa.

14 Lua, kàamaideo lé felemano,
gbé pásio lé ma we, aali n yādao.

15 Mpi Dii, Lua sósobiden n ũ,
ní sùuu ví mé n po lí pa kpaa,
ní gbēke ní náaio ví zōo.

16 Ma wegwa, wēnadōmεε.

N n zòblena gba gbāa,
mapi n noε zikεna né suaba.

17 Maakεamεε seela ke,
ma wēleo i e, wí i ní kú,
asa Dii, n dōmale,
n ma nòse nīnimεε.

* 86:9 Zia 15.4

87

Sionaá Lua wéleε

Kole buiṓ le.

¹ Lua a wéle kàle gbèsisi pó a kua adoa musu,

² Dii ye Siona bíiboleṓi

de Yakṓbu buiṓ wéle kɔniola pii.

³ Lua gawi yá'ò wélepi musu à mè:

⁴ Má Egipiṓ ní Babelideṓ da gbé pó aa ma dṓo guu.

Filitéṓ ku a guu lṓ ní Tiideṓ ní Etiopiṓ.

Wa me wà gbé beṓ í weε.*

⁵ Wa o Siona yá musu:

Wà wáane ní wáaneṓ í weε,

Musude mé í a zedṓ gíũgíũ.

⁶ Tó Dii lé gbéṓ tṓ dalau,

a me: Wà gbé beṓ í weε.

⁷ Lèsinaṓ ní òwánaṓ pii aa me:

Wá maa pii í bṓ Sionaε.

88

Kua ga lézi wiileε

¹ Ezala bui Emaní* le.

² Dii Lua ma Suabana,
mále wiilema fáane ní gwáasinao.

³ To ma wabikea kama,
swákpa ma wiileai.

⁴ Asa yá'oma kṓ ma nṓseue,
ma wēni sṓ è léi.

⁵ Wà ma da gbé pó aale si bedauṓu,
ma gṓ lán yèesaidewa.

⁶ Wà ma ya ma kpa geṓ guu
lán gbé pó wúlea miau sṓbṓṓwa.

An yá dṓngu bṓ, aa bṓ n ṓu.

⁷ N ma zu è zṓolo guu
e tṓle nṓna gbáo gusiau.

⁸ N pṓkūma tṓa,
a ísṓ lé ma lé.

⁹ N tò ma gbéṓ ma vūaa,
ní tò aa ye ma gíyáio.

Wà ma kaka, bṓkii kuo.

¹⁰ Tadama ma wé siakù,
mále lezunzi za kṓṓ e oosi,
ma ṓṓ dṓanzi.

¹¹ Geṓ ni yábṓnsaεkenéa?

Gyaadeṓ mé aai fele n sáaukpa?

¹² Wi n gbéke galike miau yá?

* 87:4 Gal 4.26 * 88:1 1Kia 5.11

Wì n náaiyá'ò kaaleu yà?

13 Wa n dabudabuɔ dɔ̃ a gusiau yà?

N maakɛaɔ dɔ̃a ku wésia guu yà?

14 Dii, mi wiilema,

ma wabikea kɔɔ ì ka n kfi.

15 Bóyáì níe gímazii, Dii?

Akɛa n mikpelimeei?

16 Má kú ga lézì wēnannɔ za ma èwaasogɔɔ,

n wétɛamɔanɛ tɔ̃a, ma gɔ̃ sàii.

17 N pɔpaamazi mà ma mia,

n vía pɔɔ lé ma mide.

18 A daamala lán íwa za kɔɔ e oosi,

à kùaaa míomio.

19 N tò ma gbé yenzideɔ ma vūaa,

gusia mé gɔ̃ ma gbēna ũ.

89

Lua legbēa Davidie

1 Ezala bui Etani* le.

2 Dii, máo lesi n gbēke yá musu láasaie,

máɔ n náaiyá kpáwake wē ní wēo.

3 Má o n gbēke lío kpálea vío,

n náaideke zínapelea musu n be.

4 N mē n bàa kú ní gbé pɔ̃ ní sèò,

n legbè n zòblena Davidie.

5 Nyɔ̃ to aà bui àò kible gɔɔpiiɛ,

ńyɔ̃ aà kpala gba gbāa e aà buiwa.†

6 Musudeɔ n dabuyáɔ sáaukpa, Dii,

malaikaɔ n náaiyá'ò balu guu.

7 Asa gbēe ku musu à kà Diiwao,

malaikae muaaaànɔ.

8 Baa malaikaɔ kàaa, Lua mé fuańla,

gbé pɔ̃ liaaaàziɔ me ì seena ta.

9 Dii Lua Zígɔ̃de, déme muaannɔi?

N gbāa ní náaiɔ ví yápii guu.

10 Ni gbāamɔ ísiaɛ,

tó à fèlɛ ní víviao, ni a zùuke.

11 N Egipiɔ suumpà aa gɔ̃ gɛɔ ũ,

n n wèlɛpiɔ fāaa ní n gāsa gbāao.

12 Musu ní zílɛoá n pɔ̃ɛ,

n dúńia kàlɛ ní pɔ̃ pɔ̃ kú a guuɔ.

13 N gugbāntoo ní gɛɔmidɔkfiɔ kè,

Taboo ní ɛɛmɔ gbɛɔ ì guladɔma.

14 N gāsaá gɔ̃sa pɔ̃ɛ,

* 89:1 1Kia 5.11 † 89:5 2Sam 7.12-16, Sou 132.11, Zin 2.30

n ɔ gbãa mé n ɔplaa dɔ musu.

¹⁵ Yãmaa ní yázedeo mé n gĩna êkpale ũ,
gbêke ní náaiio mé dia n aewa.

¹⁶ Báaadeɔn gbé pɔ aa guladɔama dɔ,
aaio be n ae gupuaɔ ũ, Dii.

¹⁷ Aaio pɔnake ní n tɔo gɔɔpii,
aaí íanadã ní n maakeao.

¹⁸ Asa an gawi ní ní gbãaon n ũ,
n zεawanɔ yáí wá mi daa ía.

¹⁹ Wá sɛngbaoá Dii pɔe,
wá kíapiá wá Isailio Lua pɔe.

²⁰ N yá'ò n yãmanaɔne yãa
wépfungu'ea guu n mɛ:

Ma dɔnlekè ne gɔnae,
ma èwaasopi sè lesí a gbéɔ guu.

²¹ Ma a zòblena Davidi è,
ma a nísikawà ma aà díle.

²² Máɔ aà kúa ma ɔzle,
ma gàsa gbãa aɔ kuaànɔ.

²³ Ibεε a fɔ falusiwào,
gbɛvãí a e ɔnaalɛwào.

²⁴ Má aà wèleɔ wíwi aà ae,
má aà zangudeɔ kwé.

²⁵ Máɔ náai víè ní gbêkeo,
aà mi io daa ía ní ma tɔo.

²⁶ Má ísia naè a ɔzle,
io iko ví swaɔwa.

²⁷ A lezumazi à me,
má de a Mae ní a Luao ũ,
a gbɛsi ní a Suabanao ũ.

²⁸ Má aà ke ma yoa ũ,
io de dúnia kíaɔ mide ũ.‡

²⁹ Máɔ gbêke víaànɔ gɔɔpiiε,
ma bàa pɔ kuaànɔ gbooa vío.

³⁰ Má tó aà bui àɔ kible gɔɔpiiε,
aà kpala io ku e dúnia ge láaò.

³¹ Tó aà buio pãkpã ma ikoyãí,
mé aai te ma yãdíleaozio,

³² tó aa bò ma yá kpe,
mé aa ma yãdanɔ kũao,

³³ má gotɔmá an tàaeɔ yáíε,
mí ní ke búubuu an vãí yá musu,

³⁴ ama gbêke pɔ má víaànɔ a midεo,
má fɔ náaisaiyãkeo.

³⁵ Má a bàa pɔ kuaànɔ yá gbooo,
má lé pɔ má gbèè lilεo.

³⁶ Ma legbè ní mazla kuao gɛn do,

‡ 89:28 Zia 1.5

má esto Davidieo, ma mè,
 37 aà bui aɔ ku ɔɔɔpiiɛ,
 aà kpala aɔ ku ma aɛ lán íatēwa.
 38 Lá mɔvua de seela náaide ũ musu,
 màa aà kpala aɔ ku ɔɔɔpii.

39 N beeo n gi kía pɔ́ ní kpài,
 n ɔkpàaàzi, n kolokèaànɔ.
 40 N n bàa kua ní n zòblenao yá gbòò,
 n sakà aà kíafuau, ní zù zílɛ.
 41 N aà wéle bíiɔ gbòò,
 n aà zegikíiɔ kwè ní dàaí.
 42 Gēzedeɔ lé ní baa seɔ,
 à gò láanipɔ ũ a saedeɔne.
 43 N tò aà wèleɔ gā gbàɛ,
 ní tò aà ibeɔɔ pɔnakè.
 44 N aà fēnda lé dè,
 ni zeaànɔ zí guuo.
 45 N aà gawí kɔ'è,
 n aà báa bə̀aála.
 46 N tò à zikù a gbāau,
 n widawà.

47 Dii, ñyɔɔ ulɛawēɛ ɔɔɔpii yà?
 N pɔkúma té aɔ kù e bɔɛ ní?
 48 Láasooke ma wēni kulunkewa,
 n gbēnazína kè pā yà?
 49 Gōsa kpele mé aɔ ku à gí gaii?
 Déme a fɔ́ azía si mia ikowai?
 50 Dii, gbèke pɔ́ ní vɛ́ yāa gè má ni?
 Lé pɔ́ ní gbè Davidie ní náaio sɔ́ bɛ?
 51 To n zòblena láanikea yá dɔngu,
 buiɔ ma kea pɔɔpɔɔ ma sɔ́ zò.
 52 N ibeɔɔ kía pɔ́ ní kpà láanikè,
 e gu pɔ́ aà kèse zèu, Dii.
 53 Wà Dii sáaukpa ɔɔɔpii!
 Ami! Ami!

LA SHODE

Souto 90-106

90

Lua ní gbēnazínao

Lua gbé Moizi wabikea.
 1 Dii, wá uléklin n ũ wē ní wə̀o.
 2 E ñyɔ́ gé gbèsísíɔ kei,
 e ñyɔ́ gé tɔɔle ní dúniao kálei,
 Luan n ũ za asínizí e ɔɔɔpii.

3 Ni dile gbēnazínaɛ aà gē tēɛnau,
 ni to aà ea gɔ́ búsuti ũ.

4 Wè òaa sɔo deɛ lán ɔɔ dowá,*
 í gēɛ lán gíá ge gwāasínawa.

5 Ní to í dańla aai gaga,
 aa de lán sē pó í bɔle kɔɔwa,

6 í bɔle kɔɔ, í gbá,
 í í'o oosi, í giigaga.†

7 N pɔkūma í wá suumpa,
 n kòlokea í gili gēwágu.

8 Wá yāvāɔ kálea n ae,
 wá asiyaɔ bò gupuau n kuu.

9 Wá ɔɔ í gēkɔu n kpēɛ yáí,
 wá wēni í midɛ wá wea dóúdounau.

10 Wá wē í ka baaɔkwi taawa,
 tó wá gbāa sɔ, basiiɔ.

Wēpiɔ guu baa a pó pó na
 í mó ní taasio ní pɔsiaoɛ,
 í gēzɛa kpakpa, ɔ wi kpagui.

11 Déme n pɔkūma gbāa lé d̄si?
 Déme n kpēɛ lé d̄s à víakeèi?

12 Dadawēɛ wàɔ wá wēni d̄s màa,
 ké wá ɔno e wá sɔ guu.

13 Dii, níyɔ ɛa wá wegwa bɔɛ ní?

Wēnad̄s n zòblenaɔɛ.

14 Tó gu d̄b, to n gbēke mówá,
 wáɔ pɔnake ní gulakeao ɔɔpii.

15 Wá gba pɔna ɔ pó ní t̄wá ɔɔ léu,
 taasi pó wá kè wē léu.

16 N n yākeao ɔɔ n zòblenaɔɛ,
 ní tó wá néɔ n iko gbāa d̄s.

17 Dii wá Lua, báaadawágu nana,
 èfaaida wá z̄lu wàɔ káflake,
 ao, èfaaida wá z̄lu wàɔ káflake.

91

Lua mé wá d̄šana ũ

1 Gbé pó ulea Musude ɔ guu,
 mé a ku Gbāapiide uei,

2 í me Dii mé a zegikí ũ,
 a Lua mé a ulekí ũ, á aà náai ví.

3 A n si kaiwa,
 a n suaba ní gagyāo.

4 A n sɔɔ a pɔleu,
 níyɔ ulea aà kúlukulunau.
 Aà náai mé aɔ de n sèngbao ũ.

5 Gwāasín pɔɔ ní fáane ká kpán'āaɔ
 an kee vía a n k̄uɔ,

* 90:4 2Pic 3.8 † 90:6 Zaa 1.11

6 ge gagyã pɔ ɪɔ be gusiau
 ge gyãkawɛle pɔ ɪ n le fáanɛ gbãa.
 7 Baa tó gbɛɔn ðaa sɔo lé kwé n saɛ,
 ge gbɛɔn ðaasɔsɔo leɛ kwi lé fu n ɔplaai,
 pɔe a n leo.
 8 Wezu n gwa,
 nýɔ e lá wí ɪada väikenaɔwa.
 9 Tó n Musude ðile n ulɛkɪi ũ,
 mé n Dii ðile n kúkɪi ũ,
 10 väie a sɔnzio,
 músi a gɛ n uao.
 11 Asa a n yã'o a malaikaɔne
 aa n dɔ́a gu pɔ nle géu piie.
 12 Aa ɔdama,
 ké n̄su gɛnale gbɛwao yáí.*
 13 Nyɔ́ tãa'o nòɔmusuwa n̄ kyáó,
 n̄yɔ́ ɔzɔ́ nòɔkusiwa n̄ mlɛ́ pãsíó.†

14 Dii mè: Lá à nàmazi, má aà bɔ,
 lá a ma dɔ́, má aà sɛ musu.
 15 A lezumazi, mí wewà.
 Tó yá nàewà, máɔ kuaànɔ,
 má aà suaba, mí aà kpela.
 16 Má báaadaaàgu n̄ wɛni gbãao,
 má aà suaba, i pɔnakɛð.

92

Lua sáaukpaa

1 Kámabogɔ le.
 2 A maa wà n sáaukpae, Dii,
 wá lesi wà n tɔbɔ, Musude,
 3 wí n gbɛke galike kɔɔ,
 wí n náaiyã'ò gwá,
 4 wí n táasile n̄ mɔɔnao
 n̄ domao n̄ kotilio.
 5 N yãkeɔ ɪ ma pɔ ke na, Dii,
 mí guladɔ n ɔzíkɛɔwa.
 6 Dii, n yãkeɔ zɔɔ maamaae,
 n làasooɔ gbia à kè zài.*
 7 Sɔũ yápi dɔo,
 m̄saiɛ a fɔ mao.
 8 Baa tó gbɛvãɔ ɔtá lán kàewa,
 mé väikenaɔ káfia è n̄pii,
 an zia de kaale láasai ũe.
 9 Mpi sɔ́ Dii, n̄yɔ́ káfia gɔɔpiie.
 10 N n̄ ibeɛɔ gwa, aale midɛ,
 väikenaɔ lé fáaa pii.

* 91:12 Mat 4.6, Luk 4.10-11 † 91:13 Luk 10.19, Lom 16.20 * 92:6 Lom 11.34

11 N ma gba gbāa lán zùsēlewa,
 n nísí òde kà ma miwa.
 12 Ma wesi ma wèlè fualè,
 ma swá ma ibeé vāio wii mà.
 13 Gbēmaa gbā lán daminaliowa,
 aa zòkū lán Libā sedè líowa.
 14 Pélèa Dii kpé kpele
 aa gbā wá Lua ua.
 15 N ní zikúaké aao né'ie,†
 an lá aò nísí bœ si plèplè.
 16 Aa mé Dii maa,
 òmé wá gbesi ũ,
 vāie ku aà guuo.

93

Dii mé Klá ũ

1 Dii mé lé kible,
 a zòkè daa ula ũ.
 Dii zòkè daa, à gbāa dò a pi,
 à dúnia kàlè gíúgiú, a deeo.
 2 N zòlèa báawa za gòpi,
 ní kú za asínizl.
 3 Swaò pà Dii,
 swaò kòfi dò,
 swaò lé gǎalè.
 4 Dii ku musu, a zò,
 aà zò de í zò kòfia,
 aà gbāa de ísia í vívíaa.
 5 Dii, n yādilèaò gbooa vío,
 à kù n kpé àò ku adoa e gòpiie.

94

Lua mé yákpalekena ũ

1 Dii á Lua pò í tòsimá.
 Lua pò í tòsimá, bò gupuaui!
 2 Dúnia yákpalekena, fèlè!
 Fia bo íandánaone ní yákeawa.
 3 Gbēvāio aao pónakè e bœ ni?
 Aao tidowála e bœ ni, Dii?
 4 Vāikenapio í gòsagòsa yá'o,
 aaí yābòlè, aaí íanadā nípii.
 5 Dii, aaí taa'o n gbéowa,
 aaí gbāamò gbé pò n ní sépioe.
 6 Aaí gyaa gbēandoò ní bòmòò dedè,
 aaí tone pò gwana víoò suumpa.
 7 Aaí mé Dii lé ní eo,
 Yakòbu buio Lua laai kúmáo.

† 92:15 Zaa 15.2

- 8 A sɔũ, à laaika!
 A m̄saideɔ, á ònókũ bɔɛ la?
 9 Lua swá pè, ìli yāmao lé?
 A wé kàsa, ìli gu'eo lé?
 10 I bui pii toto, a ní swágagaoa?
 I yādané, a d̄sa v̄loa?
 11 Dii gb̄nazina láasooɔ d̄s,
 a d̄s ké aa yāf̄uu lán gb̄é tíwa.*
 12 Báaaden gb̄é p̄ó ni toto,
 ni n ikoyā dadaɛ ũ, Dii.
 13 Ni aà n̄sɛ daè doũ taasikɛgɔɔ,
 e wà ge ɛyɔ v̄aikɛnaɛ.
 14 Dii a pákpa a gb̄éɔzio,
 a gb̄é p̄ó á sè a p̄ó ũ v̄uaao.
 15 Wa ɛa yákpaɛke a zéwa,
 n̄sɛpuadeɔ i zed.
 16 Déme a fɛɛmɛɛ gb̄v̄aiɔwai?
 Déme a zɛmanɔ v̄aikɛnaɔ musui?
 17 Mé i kɛ Dii d̄nlek̄m̄ɛɛ yāa no,
 d̄s má kú m̄iau kilikili ḡɔɔ.
 18 Ké ma m̄è zāana lé ma s̄ɛɛ,
 n ma kũ n gb̄kɛ guu, Dii.
 19 Ké ma láasoo k̄ɔ ma s̄ɔu,
 n ma s̄ɔ n̄nimɛɛ n ma p̄ɔ k̄ɛna.
 20 N lé líɔ ku yáḡḡɔn koleaɔ yáuo,
 an yādileɔɔ i m̄oné ní taasio.
 21 Aai lekpaai gb̄ɛmaazi,
 aai yāda t̄aaesaidea wà aà dɛ.
 22 Dii mé ma zɛgik̄i ũ,
 ma Lua mé gb̄ɛsi p̄ó mi uleu ũ.
 23 A ní v̄aikɛa s̄aaam̄ɛ,
 i ní buibɔ an t̄aaɛɔ yái,
 Dii wá Lua a ní buibɔ.

95

Lua táasile

- 1 A m̄ɔ wà p̄ona wii d̄ɔ Diiwa,
 wà guladɔ gb̄ɛsi p̄ó i wá b̄owa.
 2 Wà gé aà ɛ wà aà sáaukpa,
 wà lɛsi wà aà táasile.
 3 Asa Dii mé Lua z̄ɔɔde ũ.
 Kíá z̄ɔɔɛ, a dɛ dii píia.
 4 T̄ɔɔɛ n̄na ku aà ɔz̄iɛ,
 gb̄ɛs̄i misonaɔá aà p̄ɔɛ.
 5 Isiaá aà p̄ɔɛ, ɔm̄e k̄ɛ,
 ɔm̄e t̄ɔɔɛ ik̄asa ní a ɔɔ.
 6 A m̄ɔ wà wúɛ wá gb̄ɛɛu

* 94:11 1Kln 3.20

wà kúle Dii wá Kena ae.
 7 Asa aàpi mé wá Lua ũ,
 wá de aà kpása gbéṓ ũe,
 aà sã pó àle ní dāo ũ.

Tó a aà lṓo mà gbā,
 8 ásu swágbāake lá á deziṓ kè Mēliba
 gṓṓ pó aa ku Masa guwaiwaiuwao.*
 9 Baa ké aa ma yákeao è,
 aa ma yṓ aa ma gbāa legwá.†
 10 Ṗ má ye ní gíyáio e wè bla,
 ma mē gbé sásāaoe,
 aa ma yákeao dṓo.
 11 Má ò ní mazlao ní pṓfēo ma mē,
 aa gē ma kámabokíiuo.‡

96

*Dii mé Kta zṓo ũ
 (1Lad 16.23-33)*

1 A lè dafu sí Diie,
 dúnia gbépii, à lesi Diie.
 2 A lesi Diie, í aà tṓṓ,
 àṓ aà ziblea baokpa lá gu lé dṓ.
 3 A aà gawi yā'o buiṓe,
 à aà yābṓnsaεṓ galike gbépiiε.
 4 Dii zṓo, à kà wà aà táasile,
 à kà wà víakeè de diiṓla pii.
 5 Buipaleṓ diiṓá pó gianaṓe,
 Dii mé musu kè.
 6 Zṓoke ní beεεo kuwà,
 gbāa ní gawio ku aà kíie.
 7 A gawi ní gbāao dṓ Diie,
 bùsu pii gbéṓ, à dṓ Diie.
 8 A Dii tṓ gawi dṓè,
 à mṓ aà ua, í aà gba pó.
 9 A kúle Diie ní lousisi'ulaṓ daa,
 zílēdeṓ, à tó á me àṓ kuke aà ae,
 10 í o bui piiε, Dii mé lé kible.
 A dúnia kàle giūgiū, a deea vío.
 A yákpaleke ní gbépiiṓ a zéwa.
 11 Musudeṓ, à pṓnake,
 zílēdeṓ, à ví àṓ kēaa,
 ísia ní pó pó kúuo, à kṓfike.
 12 Sèa ní pó pó kúuo, à kúkuake,
 lí pó kú lákpeuo i gulake pii.
 13 Aa pṓnake Dii ae, asa àle mṓ,
 àle mṓ yákpalekei ní dúniaoε.

* 95:8 Ebe 3.15 † 95:9 Bṓa 17.1-7, Ebe 3.7-11 ‡ 95:11 Nao 14.20-23, Ebe 4.3, 5

A yákpaleke ní dúniao a zéwa,
a yággṛṛ gṛéṛne ní sianao.

97

Dii mṛa

¹ Dii mé lé kible!

Dúnia gbéṛ, à pṛnake,
ísiabaadeṛ, àṛ ku pṛna guu.

² Luabepuana ní a sianao liaaaàzi,
yázede ní yāmaao mé aà kpala zína ũ.

³ Té ɪṛ dṛaaaè,
í kũ aà ɪbɛɛ pṛ liaaaàziṛwa.

⁴ Aà loupilɛṛ ɪ tṛṛle pu,
tó dúnia è, ɪ lualua.

⁵ Gbèṛsɪsɪṛ ɪ yṛ lán zónisiwa Dii aɛ,
dúnia gbépii Diipi aɛ.

⁶ Musudeṛ ɪ aà maakea kpàwake,
bùsu pii gbéṛ ɪ aà gawi e.

⁷ Wí ɪ táagbagbanaṛ kú,
gbé pṛ aai íanadā ní táapiṛ.
Diipiṛ kúle aà aɛ mṛpiiɛ.

⁸ Tó Siṛnadeṛ mà, aa pṛnake,
Yuda wéledeṛ aṛ ku pṛna guu
n yákpalekeṛ yái, Dii.

⁹ Dii Musuden n ũ dúnia gbépiiɛ,
n zṛṛ de diiṛla pii.

¹⁰ Gbé pṛ ye Diiziṛ, à za vāigu.
ɪṛ a yāmanaṛ wēni kũané,
ɪ ní bṛ vāikɛnaṛ ɔu.

¹¹ ɪ gupu gbēmaaṛne ní zéu,
ɪ pṛna tṛ nṛṣepuadeṛ guu.

¹² Gbēmaaṛ, à tó á pṛ ke Diiwa na,
à aà tṛṛṛ, asa a ku adoa.

98

Dii mṛa táasilea

¹ A lè dafu sí Diie,
asa à yābṛnsaṛṛ kè,
à zɪblè ní a gāsa pṛ a kua adoa gbāao.

² Dii tò wa dṛṛ a zɪblè,
à a gbṛsuabaa gbāa ṛṛ bui piiɛ.

³ Gbṛke ní náai pṛ a vɪ ní wá Isailiṛ dṛaàgu.
E dúnia léwa wa è lá wá Lua zɪblè.

⁴ Dúnia gbépii, à pṛna wii dṛ Diiwa,
à vɪ ní wiio, à gulake à lè sí.

⁵ A lɛsi Diie ní mṛṛnleao,

ní mɔ̀ɔnlɛao ní letédɔawao
 6 ní káaepɛao ní kuu'ɔo,
 à pɔ̀na wii dɔ Dii wá Kíawa.
 7 Isia ní pɔ́ pɔ́ kúuɔ, à kɔ́fike,
 ní tɔ̀lɛo ní gbé pɔ́ kuwàɔ píi.
 8 Swaɔ, à gǎalɛ Dii aɛ.
 Gbèsísíɔ, à gulakɛ sánusánu,
 9 asa àlɛ mɔ́ yákpalekɛi tɔ̀lɛɛ.
 A yákpalekɛ ní dúniao a zéwa,
 a yágògò gbéɔne ní síanao.

99

Lua kuaadoade

1 Dii mé lé kible,
 bui píi lé lualua,
 a zɔ̀lɛa malaika gǎsíadeɔ zǎnguo,*
 dúnia lòo.
 2 Dii zɔ̀ɔ Síɔna,
 a ku musu, a de bui píila.
 3 Aa àà tɔ́ zɔ̀ɔ pɔ́ Ì to vía ní kú bɔ,
 asa àà kua adoae.
 4 Wá Kía gbāa ví, a ye yázɛdei,
 ɔ̀me yákpalekɛa a zéwa dà,
 à yágògò Yakɔbu buiɔne a zéwa.
 5 A Dii wá Lua tɔ̀ɔ,
 à kúle àà gbadibɔ saɛ,
 àà kua adoae.
 6 Mɔ̀izi ní Aalonao mé àà gbàgbanaɔ ũ,
 Samueli mé àà sísináɔ do ũ.
 Aa lɛzùààzi, ò a wèmə.
 7 Kua telu guu à yá'òné,†
 aa àà ikoyā ní àà yādilɛneɔ kūa.
 8 Dii wá Lua, ní wèmə,
 Lua sùuuden n ũ.
 Ní beo n ní yāvāiɔ wíné ní musu.
 9 A Dii wá Lua tɔ̀ɔ,
 à kúleè àà gbèsísí pɔ́ a kua adoa musu,
 asa Dii wá Lua kua adoae.

100

Dii sáaukpaa

Sáaukpaa lɛ.
 1 Dúnia gbépii, à kúkuakɛ Diie.
 2 A zɔ̀ble Diie ní pɔ̀nao,
 à mɔ́ àà kǐi ní gulakɛao.
 3 Aɔ dɔ́ ké Dii mé Lua ũ,

* 99:1 Bɔa 25.22 † 99:7 Bɔa 33.9

ᾔμε wá ké, wá de aà pó ũe.

Wá de aà gbéṣo ũ, aà kpàsa são ũ.

⁴ A gē aà ua léu ní sáaukpáao,

à gē aà ua ní aà táasileao,

à aà sáau kpa à aà tɔbo.

⁵ Asa Dii maa, aà gbēke láaa vío,

ṽ náai ví gɔɔpiie.

101

Kla legbēa a kiblea yá musu

Davidi le.

¹ Má lesi gbēke ní yázedeo musu,
má soũ dannɔ, Dii.

² Má laaido kua táaesaiwa,

bɔe níyɔ moai?

Máɔ ku ma ua ní nɔsepuaɔ,

³ má pɔvái do ma wéio.

Má za yãdɔɔsaikɛau, a naao.

⁴ Má yãdɔɔsai fɔo,

ma bàa aɔ kú ní yãvãioo.

⁵ Má gbé pɔ í a gbédee pe suumpaɛ,

má yɔɔdeɔ ní ñandãnaɔ fɔo.

⁶ Ma wé do ma bùsu náaideɔzi aao kumaɔ,

gbé pɔ ṽ be táaesai mé aɔ de ma zíkɛna ũ.

⁷ Má we gbēsāsãna aɔ ku ma beo,

má tó moafilide aɔ ku ma saeo.

⁸ Má a bùsu gbēvãio suumpa lá gu lé do,

máɔ vãikɛnaɔ midɛ Dii wéle guue.

102

Yēesaide wabikɛa

¹ Wēnade yēesaide pɔ lé a yã'ɔmaɔ bole Diie wabikɛa.

² Dii, ma wabikɛa ma,

to ma wiileama ká.

³ Nsu bo ma kpe ma taasikɛgɔɔo,

swákpamazi.

Tó ma lezúnzi, wea kpakpa,

⁴ asa ma gɔɔ lé gē lán súleɛwae,*

ma me lé pusu bo lán teyɔwa.

⁵ Ma sɔ lé wo,

mále ibaba lán sēwa,

bleblea yá lí dɔmagu mà bleo.

⁶ Ma aukɛa mé tò

ma gɔ wákambaau ũ.

⁷ Ma gɔ lán gbáa gbaonawa,

lán bezia koowa.

⁸ I lí gē ma wéuo

* 102:4 Zaa 4.14

lán bā m̀ndona ṕ ṕ kpé musuwa.

⁹ Ma ibeḗo ɪo ma s̄s̄s̄ gɔɔpiiɛ,
ma láanikenao ɪ gbé ká ní ma t́o.

¹⁰ Túfu mi ble ble ũ,
ma wé'í ɪ ka ma imía guu

¹¹ n pɔkúma ní n kp̄neḗo yáí,
asa n ma se n ma pálee.

¹² Ma wēni lé gēzeá lán uenawa,
ṣ málɛ giigaga lán sēwa.

¹³ Mpi Dii, ní z̄l̄ea báawa gɔɔpii,
ńȳṣo de t̄de ũe e wá buiwa.

¹⁴ Nȳ fele wēnad̄o Siɔnaɛ,
asa n s̄uuk̄eaān̄o gɔɔ k̄a sa.

¹⁵ Aà gb̄eḗo k̄e n z̄b̄l̄enaɔne maa,
aà daāɪa ɪo k̄ew̄e wēnaɛ.

¹⁶ Bui pii a víakene, Dii,
dúnia kíao gawi d̄ne nípii.

¹⁷ Asa Dii a ea Siɔna kálɛ lo,
ɪ bo móma we ní gawio.†

¹⁸ A gbé ṕ ḡṣ̄ ȳṣ̄ȳṣ̄ṣ̄ wabik̄ea sí,
a ní wiileawa kpa swáao.

¹⁹ Wa yápi k̄e ziadeḗo yáíe,‡
gbé ṕ kuopio ɪ Dii táasile.

²⁰ Dii wekp̄ale z̄l̄e za a kúk̄i,
kua za musu à wezù t̄ole,

²¹ k̄e à e gb̄eḗo z̄blewii ma,
ɪ ní bo ga léz̄í yáí,

²² wi Dii t̄bo Siɔna,
wi aà táasile Yelusaleŭ.

²³ Gɔɔ bee b̄usu pii gb̄eḗo k̄aaa we,
b̄usu pii gb̄eḗo mo misiileiè.

²⁴ Kua ma sápaagɔɔ à ma busa,
à ma wēni kulun kú.

²⁵ Ǿ ma m̄e: Ma Lua,
ńsu ma se kp̄oo,

n gbé bee, n wēni láaa vío.

²⁶ N t̄ole k̄ale za as̄in̄iz̄l̄,
musuá n z̄l̄k̄eae.

²⁷ Ampii a ḡē, āma ńȳṣo kue.
Aa zikū lán pɔkasawa piiɛ, §

ńȳṣo ní lilɛ lán ulawa aa ḡēl̄.*
²⁸ Mpi s̄ ńȳṣo doū gɔɔpiiɛ,
n gɔɔ láaa vío.†

²⁹ N z̄b̄l̄enaɔ néo zed̄o,
an buio aao ku n ae.

† 102:17 Isa 60.1-2 ‡ 102:19 1Kln 10.11 § 102:27 Isa 51.6 * 102:27 Zia 20.11, 21.1 † 102:28 Ebe 1.10-12, 13.8

103

Lua gbēke

Davidi le.

¹ Má Dii sáaukpa,
má aà tó pó kú adoa bo ní nòsemendoo.

² Má Dii sáaukpa,
aà maakeae a sāmago.

³ I sùuukemanò ní ma tàaeo pii,
ì ma gbágbā ní ma gyāo pii.*

⁴ I ma bo ga lézi,
ì maakemee a gbēke guu.

⁵ I to pomaao moa,
mí ea su ewaaso ũ lán kúuwa.

⁶ Dii ì yāke a zéwa,
ì to yá bo ní gbé pó wāle gbāamonéone na.

⁷ A tò Moizi a pœã dõ,
à a yākeao òb Isailone.

⁸ Dii sùuu ví ní sósobio,
aà pó lí pa kpaa,
a gbēke ví maamae.†

⁹ Ili zoadomá láasaio,
aà pò lío fēa gɔɔpii.

¹⁰ Ili yākwēe wá duunawao,
ili íadawá wá vāikawao.

¹¹ Lá luabe lesí de ní tɔɔleo,
màa a gbēke ví zò ní a vīakena.

¹² Lá gukpe zà kōe ní be'aeo,
màa ì wá tàaeo kéwá.

¹³ Lá mae ì a néo wēnagwa,
màa Dii ì wēnadõ a vīakenaone,

¹⁴ asa a wá kebo dõ,
wá dea būsuti ũ dɔaãgu.‡

¹⁵ Gbēnazina wēni de lán sēwae,
ìo gawi ví gɔɔpla lán lávuwae.§

¹⁶ Tó íanapèwà, ì gēlee,
a kúkii lío do gbēegu bo.

¹⁷ Dii ìo gbēke ví ní a vīakena
za asínizl e gɔɔpii,

ì maake ní néone ní ní tōūnao,*

¹⁸ gbé pó zè ní aà bàakuarino yáo
aa yá pó a díleo kūa.

¹⁹ Dii a kpalabaa kpàle musu,
a iko ví gbépiiwa.

²⁰ A Dii sáaukpa aà malaikao,
ikode pó ì aà yá'one ma à zikewào.

* 103:3 B_{3a} 15.26 † 103:8 B_{3a} 34.6, Yon 4.2, Yoε 2.13, Zaa 5.11 ‡ 103:14 Daa 3.19 § 103:15

Isa 40.6-7, 1Píε 1.24, Zaa 1.10-11 * 103:17 B_{3a} 20.6

21 A Dii sáaukpa, aà ìwao píi,

aà zíkɛna pɔ́ i aà pɔeã keɔ.†

22 A Dii sáaukpa, aà pɔkeao píi
gu pɔ́ àle kibleuɔ píi.

Má Dii sáaukpa.

104

Dii Pɔ́piikɛna táasileá

1 Má Dii sáaukpa.

Dii ma Lua, ní zɔɔ maamaae,
ní gawi daa pɔkasa ũ, àle teke,

2 gupua fifiama zwáa ũ.

N musu kpàle lán pɛwa,

3 n bekpà lousisiaa.

N luabɛpuana kè ní sɔ́go ũ,

nìɔ be ní ìanao.

4 Ní ìana gbae n zínao ũ,

nì té zɪ́ n zíkɛnao ũ.*

5 N dúnia kàle, n a zínapèle,

a deea ví bauo.

6 N ísia lèaála pɔkasa ũ,†

í kù gbèsísíɔla.

7 N ípi lèle ɔ́ à bàasi,‡

n pūnawà ɔ́ gili gèu.

8 Gbèsísíɔ lɛsí kù, gusalalao ɛenkū,

ɔ́ í tà gu pɔ́ ní dīlɛ̀u.

9 N kɔɔ dà ípie, a e víao,

a e ea da tɔ́leá bau ɔ́o.

10 N tò nìbɔnao ì í pisi swa'ɔnao,

ɔ́ a í ɔ́ bàale gbèsísíɔ zānguo.

11 Sèa pɔ́pii ɔ́ a imi,

a í í sèa zàa'inao imi ɔ́o.

12 Bāo ɔ́ ka swapiɔ sae,

aaɔ́ pea a dào guu, an wii ɔ́ do.

13 Za n be ni lou gbae gbèsísíɔwa,

n zɪ́ gbe ì dúnia ká.

14 Nì to sɛ́ bɔle pɔ́tuɔɔne,§

nì ble bui kpa sèwanaɔwa.

Nì ble bɔle tɔ́le, aai ble.

15 Vèe pɔ́ í ní pɔ́ ke na

nì nìsi pɔ́ í ní lɛkpe yɔɔ

nì ble pɔ́ í ní gba gbāao.

16 Dii líɔ ì mɔ́se e maamaa,

sɛde lí pɔ́ a bà Libápiɔ.

17 We bāo ì sakpedadau,

wàalianao ì bekpá pèli láu.

18 Gbèsísí lɛsíɔ de tueɔ kúkíi ũ,

† 103:21 Luk 2.13 * 104:4 Ebe 1.7 † 104:6 Daa 1.1-2 ‡ 104:7 Daa 1.9 § 104:14 Daa 1.11

gbetoo de ɛn'ui'uinao ulekli ũ.

19 N mɔvua kɛ goɔ tãasikabo ũ*

ń íatɛ pɔ a gɛa kpɛu goɔ dɔo.

20 Ni to gu si, ɔ gwãasina í kɛ,
ɔ lákpe pɔ í fele ń táo pii.

21 Nɔomusuo í ɔɔɔ maafei,
aai pɔblea weele Luawa.

22 Tó íatɛ bíle, aai lò gá,
aai ta wúlei ń tòou.

23 Gbɛnazina í bo gé zíkɛi,
ì yãma azíawa e oosi.

24 Dii, n yãkɛaɔ dasi fá!

Apii bɔ n ɔno guue.

Dúnia pà ń pɔ pɔ ń kɛɔ.

25 Isia ku, a zɔɔ mé a yãasa,

pɔ bɛɛ pɔ kú a guuo lé vɔo,
a néna a zɔɔ pii.

26 Gó'ilenao ìo beu
ń kwãsa pɔ ń kɛ à kɔ̀'ouo.

27 Pɔpiɔ wé donzi nípii,
ké n ble kpámá a goɔwa.

28 Ni kpámá, aai séle,
ni ɔ pooné ɔ pɔmaao í ń ká.

29 Tó n mikpɛliné, bíli í ń kúɛ,
tó n wɛni símá,

aai ga aa ea ta ténaue.

30 Tó n n Nisina gbãɛ,

pɔ bɛɛ ì bo,
ni to tɔɔle ea dafukú.

31 Dii gawipi aɔ ku goɔpiiɛ,

Dii pɔ i ke na a yãkɛawa.

32 I dúnia gwa ɔ dúnia í lua,
í ɔká gbɛsísíɔwa ɔ súle í bo.

33 Má lesi Diie e ma wɛni léue,
má a Lua táasile e ma kua léue.

34 To ma láasoo kangu,

mí pɔnakɛno, Dii.

35 To duunkɛnao midɛ dúnia guu,
vãikɛnao su aao ku bo.

Má Dii sáaukpa.

Aleluya!

* 104:19 Daa 1.14

105

Lua a gbéṣu suabaa
(1Lad 16.8-22)

- ¹ A Dii sáaukpa, í lémawà,
à to bui píi aà yākeao dṣ.
² A lesi, í aà táasile,
à aà yābṛnsaekεao galike píi.
³ A ínadā ní Dii tó pó kú adoao.
A Dii kíi wèelenaṣ à pṛnake,
⁴ à ge Dii le à gbāa gbεawà,
íṣ aà aeya gṛṛpii.
⁵ A to yābṛnsae pó a kèṣ dṛágu,
aà dabudabukεao ní ikoyā pó a ṛṣ,
⁶ á Dii zṛblena Ablahaũ buiṣ,
á Yakṛbu bui pó à á séṣ.

⁷ Dii mé wá Lua ũ,
ṣme í yādile gbépiiε.

⁸ Aà bàakuawano yá lí sáaaguo,
yá pó a ṛpi aṣ kue e wá buiwa.

⁹ Aà bàa kú ní Ablahaũ,*
à èa à a legbèṣ Izaakie lo.†

¹⁰ Aà bàa èa kú ní Yakṛbuo iko ũ,
ṣ a kú ní Isaillo e gṛṛpii.

¹¹ A mè á Kanaa bùsu kpámá,
aṣ de pó pó aa se kpaale guu ũ.‡

¹² Gṛṛ bee aa dasio, wíli ní yādao,
aa ku Kanaa bùsuo bṛmṛṛ ũε.

¹³ Aaíṣ liaaliaa bui ní buioṣ guu,
aaíṣ bebe bùsu ní bùsuo.

¹⁴ I we wà ní wetāo,
à kíao lèle an yá musu à mè

¹⁵ aasu ṛkā gbé pó a ní sépiṛwao,
aasu íada a ānabipiṛwao.§

¹⁶ Ṭ a tò nṛana kà bùsupiu,
a tò an kùsūa làa píi.*

¹⁷ Ṭ à Yosefu gbàε à dṛaané,
wà aà yīa zṛ ũ.†

¹⁸ Wà mṛkà aà gbáwa,
wà mṛ dṛ aà nṛε‡

¹⁹ e yá pó à dṛaa ṛ gè kèṣ,
ṣ yá pó Dii dàε tò yá bṛaanṣ na.§

²⁰ Ké kía gbé zì, ṣ wà aà gbàε,
bùsu gbεzṛṛpi aà kèṣ.*

* 105:9 Daa 12.7, 17.8 † 105:9 Daa 26.3 ‡ 105:11 Daa 28.13 § 105:15 Daa 20.3-7 * 105:16
Daa 41.53-57 † 105:17 Daa 37.28, 45.5 ‡ 105:18 Daa 39.20 § 105:19 Daa 37.6-9 * 105:20
Daa 41.14

21 A aà dīle a būsū d̄oana ū,
a tò aà̄ iko ví a à̄izeewa píi.†

22 Yosefu aà̄ k̄iā tòto a p̄oēawa,
à̄ ūno dà aà̄ iwaone.

23 Ǿ Yakobu buio m̄ò Egipi,‡
Isailio ku nib̄ō ū Haū buio būsuu. §

24 Dii tò a gb̄é̄o k̄ò we maamaa,
a tò aa dasikù de ní ib̄eela.

25 Ǿ à ní ib̄eepio swáf̄e, ̄o aa zà aà̄ gb̄épio,
aa ūnōs̄op̄ele aà̄ z̄òblenap̄ione.*

26 A a z̄òblena M̄oizi z̄imá†
ní Aalona p̄ó a s̄eo.‡

27 Aa yā̀k̄è Egipione seela ū,
aa dabudabuk̄è Haū buipio būsuu.

28 A gusia gb̄aemá, gu s̄í ní būsuu, §
ké aa ḡí aà̄ yā̀mai yā̀i.

29 A ní swa'ì lile à̄ ḡò au ū,
̄o a kp̄ōo ḡaga.*

30 Bl̄ōo lí ní būsua
ní ní gb̄aadēo w̄ulek̄io píi.†

31 A yā̀'ò ̄o ūs̄ināo k̄āngu,‡
ḡái k̄āngu e an būsū lé léu píi. §

32 A lough̄e k̄āngu lou ū,
loup̄ilēa lí ní būsua gup̄iiu.*

33 A ní v̄eelīo è'è ní ní kaad̄enlio,
à̄ ní būsū lío k̄è k̄élek̄ele píi.

34 A yā̀'ò ̄o kwāo k̄āngu,
kwasut̄ēo k̄à, aa lé vío.

35 Aa ní būsū s̄é ní l̄áo nè,
aa ní buap̄ó̄o bl̄e píi.†

36 A ní būsū neḡ̄e s̄eiao d̄ede píi,
né woode p̄ó aa ní í ní èwaasoḡōpio.‡

37 A b̄òle ní a gb̄é̄o,
aa á̄nusu ní v̄uao k̄ūa,
an bui gb̄ēe i ḡenale z̄éuo.

38 Ké aa b̄òle, Egipio p̄o k̄ena,
ké vía ní k̄ú Isailio yá̄ musu yā̀i. §

39 A telu p̄ele kp̄à a gb̄é̄ozi,
à̄ k̄è té ū gwá, à̄ gup̄un̄e.*

40 Aa wabik̄èwà, ̄o à̄ m̄on̄é ní bùuo,
à̄ musu bl̄e kp̄amá aa k̄à.†

41 A gbesi p̄aa, ̄o í b̄òu,‡

† 105:21 Daa 41.39-41 ‡ 105:23 Daa 46.6 § 105:23 Daa 47.11 * 105:25 B̄oa 1.7-14 † 105:26
B̄oa 3.10 ‡ 105:26 B̄oa 4.14-16 § 105:28 B̄oa 10.21-23 * 105:29 B̄oa 7.17-21 † 105:30 B̄oa
8.1-6 ‡ 105:31 B̄oa 8.20-24 § 105:31 B̄oa 8.12-15 * 105:32 B̄oa 9.22-25 † 105:35 B̄oa
10.12-15 ‡ 105:36 B̄oa 12.29 § 105:38 B̄oa 12.33-36 * 105:39 B̄oa 13.21-22 † 105:40 B̄oa
16.2-15 ‡ 105:41 B̄oa 17.1-7, Nao 20.2-13

ípi bàalè guwaiwaiu we lán swawa.

⁴² Asa lé pọ́ a gbè yá dọ̀aàgue,
yá pọ́ a ò a zòblena Ablahaũepi.

⁴³ A bọ́ ní a gbé, aale pọ̀nake,
gbé pọ́ a sèpiọ́ guladọ́.

⁴⁴ A buipále bọ̀su kpámá, §
zì pọ́ gbépiọ́ kèò ài gòné.

⁴⁵ Bee kè píi ké aa e wàò a yádilẹ̀aọ́ kúa,
aai a ikoyáọ́ da.

Aleluya!

106

Isailiọ́ ní duunaọ́ oa Luae

¹ Aleluya!

A Dii sáaukpa, asa a maa,
aà gbèke láaa vıo.

² Déme a fõ Dii yázọ́ke aọ́ oi?
Déme a fõ à aà táasile píii?

³ Báaade n gbé pọ́ aai yámaa kúa
aai yáke a zéwa gọ́piọ́ u.

⁴ Tó níle na ke n gbéne,
ma yá aọ́ dọ̀ngu, Dii.

Tó níle ní suaba, ma wegwa,

⁵ ké ma baa e aọ́ ku n gbéọ́ namau,
mí pọ̀nake ní bui pọ́ ní sèò,
mí ní táasile n gbépiọ́ guu.

⁶ Wa duunakè lán wá deziọ́wa,
wa tàaekè wa yáväikè.

⁷ Ké wá deziọ́ ku Egipi,
aai Dii dabudabuke aọ́ yádao,
yámaa dasi pọ́ a kènéọ́ sàńgue,

õ aa swágbáakè Isia Tēa sae.*

⁸ N beeo à ní suabà a tó yáí,
ké wà e a gbáa dõ.

⁹ A gbáamò Isia Tēae õ gugii bọ́,
à síńń a eu, aa bùawà guwaiwai u.†

¹⁰ A ní bó ní ibe aọ́ zì,
à ní sí ní zangude aọ́ gbáawa.

¹¹ I dà ní wèlepiọ́la,
baa an gbé mendo i bọ́.‡

¹² Ọ́ aa yá pọ́ a ò sí,
aa aà táasilè. §

§ **105:44** Yoz 11.16-23 * **106:7** Bọ́a 14.10-12 † **106:9** Bọ́a 14.21-22 ‡ **106:11** Bọ́a 14.21-22

§ **106:12** Bọ́a 15.1

13 Ǿ aà yákeao sàngu gòò,
aai aà dā aà ledamáo.

14 Aale ní poblea beeke guwaiwaiu,

ǿ aa Dii lewe sēgbāu we.*

15 A pó pó aa gbēawa kpamá,

ǿ à me'ibabagyā zímá.†

16 Aa íisè ní Moizio bòou
ní Aalona pó Dii aà díleo.‡

17 Tòole wēaa à Datani mò,
à kùaa Abilaū ní a gbéowa.§

18 Té sù an ìwaowa,
tévwua kùle gbēvāpiowa.*

19 Aa mǿ pí Olebu lán gáaenawa,

ǿ aa kùle ní dii pó aa kásapie.†

20 Aa Lua gawide leūkpkè

ní zù sēsona taao.‡

21 Lua ní suabà ǿ aà yá sàngu.

A yāzōkèné Egipi,

22 à dabudabuò kè Haū buio bùsuu,

à yá pó ì to vīa ní kú kè Isia Tēai.

23 A mè á a gbépio mide,

ǿ aà gbé Moizi aà zùukè,

a tò aà pǿ wèe, ǿ i ní midéo.§

24 Aa pākpà ní pǿēà bùsui,

aa gī Dii yá sii.

25 Aa yákütèkà ní zwàakpǿo guu,

aai swáse Dii yáio.*

26 Ǿ à olèlené à mè

á tó aa kwe guwaiwaiue,

27 á tó an buio léle buio guu,

í ní fāaa bùsu ní bùsuo.†

28 Aa nà táa Peoowa,
aa pó pó wà sa'òò pǿgeowa sò.‡

29 An yákeao Dii pǿ fē,

ǿ gaga gèngu.

30 Finyasi fēle yápi tadè,

ǿ gagapi zèné.§

31 Ǿ Dii tò yá bàaàno na,

aà bàa kuaàno e aà buiwa.*

32 Aa Dii zafè Meliba í kíi,

ǿ Moizi yá'í azíae an yái.

* 106:14 Nao 11.4-6 † 106:15 Nao 11.31-33 ‡ 106:16 Nao 16.1-3 § 106:17 Nao 16.31-33

* 106:18 Nao 16.35 † 106:19 B3a 32.1-6 ‡ 106:20 Lom 1.23 § 106:23 B3a 32.10-14 * 106:25

Nao 14.1-4 † 106:27 Nao 14.26-35 ‡ 106:28 Nao 25.1-3 § 106:30 Nao 25.7-8 * 106:31

Nao 25.10-13

33 Asa aa à nòse òkpàèè,
 5 à yá'ò làasoosai.†

34 Aai bùsupideò ke kélékélé,
 lá Dii ðilénéwao.‡

35 Aa gò kògbèò ù ní buipio,
 aa ní òlèsè.

36 Aa zòblè ní diione,

5 yápi ní sò blè.§

37 Aa ní negòenaò dède sa'obo ù,

aa sa'ò táaowa ní ní nenonaò.*

38 Aa yáesaideò kòlokpakpa,
 an negòeò ní ní nenonpio.

Aa sa'òrínò Kanaa bùsu táaowa,
 5 an bùsupi gbàlè.†

39 An yákeò mé tò aa gbàlè,
 an dàaò tò aa gò Luae káaluò ù.

40 Ɔ Dii pòkūmabòbómá,
 a ye gbé pò a ní sépio gíyái bo.

41 A ní kpá buiowa,
 an zangudepio ikokémá.

42 An ibeò wétèamóné,

aa òòlemá.‡

43 Iò ní bò mòmòò,
 āma aa zè ní ní swágbāaoe,

5 an duuna dàrila.

44 Tó à ní wii mà,

ì taasi dōné.§

45 Aà bàakuarínò yá i sáaàguo,
 5 à nòselilè a gbèke zò guu.

46 A tò gbé pò aa ní kùkù zìzò ùò wēnadóné.

47 Dii wá Lua, wá suaba!
 Wá bòle buio guu, ní wá káaa,
 wí n tó pò kú adoa bò,
 wí íanadā ní n táasileao.

48 Wà Dii, Isailio Lua sáaukpa
 za asínizí e gòopii!

Gbépíi mé, āmi!

Aleluya!

LÀ SODE

Sou 107-150

107

Lua sáaukpa aà maa yáí

1 A Dii sáaukpa, asa a maa,
 aà gbèke láaa vío.

† 106:33 Nao 20.10-12 ‡ 106:34 Iko 7.2 § 106:36 Dba 3.5-6 * 106:37 2Kia 17.17 † 106:38

Nao 35.33-34 ‡ 106:42 Dba 2.14 § 106:44 Dba 2.18

2 Gbé pò à ní bókò o màa,
gbé pò à ní bókò ní ibeḗḗ ɔzì.
3 A ní bókò bùsu ní bùsuo à ní káaa
za gukpe oi ní be'ae oio,
za gugbántoo oi ní geomidokii oio.

4 An gbḗḗ be sásáa guwaiwaiu ní sḗgbāo,*
aai wéle pò aa zòleu zé dḥo.

5 Nɔana ní imio lé ní de,
an wēni gò leenno.

6 ɔ aa wiilè Diizi ní taasikeau,
ḥ à ní bókò ní wétèa guu.

7 A ní dá zé súsuwa,
ḥ aa kà wéle pò aa zòleu.

8 Aa Dii sáaukpa aà gbḗke yáí
ní yábɔnsae pò ì kenéo.

9 Asa ì imidenao kòlo níniné,
ì pɔmaa kpa nɔandenaowa aa ká.†

10 An gbḗḗ ku gusiau ga lézì,‡
aale taasike yea ní mɔdaonao.

11 Asa aa gí Lua yāmai,
aa sakà Musude ledamaue.

12 A tò wà ní busa ní zì gbāao,
aale lé gále, gbḗe ku à dɔríleo.

13 ɔ aa wiilè Diizi ní taasikea guu,
ḥ à ní bókò ní wétèapi guu.

14 A ní bókò gusiau ní gao lézì,
à ní mɔdaonapiò kèkémá.

15 Aa Dii sáaukpa aà gbḗke yáí,
ní yábɔnsae pò ì kenéo.

16 Asa ì bíibole gba pò wa pì ní mɔgotèo gbooe,
ì mɔsi gbāa zékakaboo é'ε.

17 An gbḗḗ liaa ní swágbāa yáí,
aa gò suuunno ní tàaeo yáí.

18 Aa ye pɔblea gíyáio,
aa kà gaa.

19 ɔ aa wiilè Diizi ní taasikeau,
ḥ à ní bókò ní wétèapi guu.

20 Aà lékpāsā ní gbāgbā,§
à ní sí mia'εwa.

21 Aa Dii sáaukpa aà gbḗke yáí,
ní yábɔnsae pò ì kenéo.

22 Aa sáaukpa sa'owa,
aai aà yākeao galike ní gulakeao.

23 An gbḗḗ gè gó'ilenaou,

* 107:4 Nao 14.33 † 107:9 Luk 1.53 ‡ 107:10 Luk 1.79 § 107:20 Luk 7.7

aa dāzeu ísíaa,
aaĩṓ be í zṓṓpia aao gé laatai.

²⁴ Gbépio Dii yākeaṓ è,
ní yābṓnsae pṓ í ke í guoṓ.

²⁵ A yā'ò ʒ zāa'ian gbāa kàka,
ísia fèle ní bútēmbaao.*

²⁶ Aa gè musu aa sù zīle,
kua kaipi lézī sṓ kēngu.

²⁷ Aa dēedeē,
aa tālaatalaabò lán wēdenawa,
an íle'ṓnṓ mīde.

²⁸ Aa wiilè Diizi ní taasikau,
ʒ à ní bṓ ní wētēapi guu.

²⁹ A ían gbāa zè à gṓ ían fēena ũ,
à í zùukè à kè kílíkíli.†

³⁰ Ké gu nīni gṓṓ, an pṓ kēna,
ʒ à gēnṓ godṓkīi pṓ aale yáu.

³¹ Aa Dii sáaukpa aà gbēke yái,
ní yābṓnsae pṓ í kenéṓ.

³² Aa aà tṓṓ balu guu,
aa aà táasile dṓaanaṓ kāaa guu.

³³ A swaṓ zṓè à gṓ gūgii ũ,‡
a tò nībṓnaṓ gṓ tṓṓle inidenṓ ũ.

³⁴ A tṓṓle báaade líle gu wiside ũ
gbé pṓ zṓleuṓ vāi yái.§

³⁵ A guwaiwai líle dāna ũ,
a tò gūgii gṓ nībṓna ũ.*

³⁶ A nṓandenaṓ díle we,
ʒ aa wéle kàle aa zṓleu.

³⁷ Aa buapṓṓ tṓṓ aa vēliṓ bà,
ʒ à ne'íné maamaa.

³⁸ A báaadāngu,
ʒ aa dasikù à kè zài,
i to an pṓtuṓṓ làoo.

³⁹ ʒ à ní láo lṓ, aa gṓ yṓṓnṓṓ
gbāamṓané ní músio ní pṓsiao yái.

⁴⁰ Lua í saike kpalablenṓwa,
í to aa liaaliaa gūgii pṓ zevṓṓ guu.

⁴¹ I wēnadeṓ bṓ taasiu à ní sé lesí,
í to an uadeṓ dasikū.

⁴² Tó gbēmaaṓ è, aai pṓnake,
gbēvāiṓ sṓ aai ní lé kpaaũ.

⁴³ Nṓsede laaidṓ yápiṓwa,
i Dii gbēke gwa lá a de.

* 107:25 Yon 1.4 † 107:29 Luk 8.24 ‡ 107:33 Yoz 3.13 § 107:34 Daa 13.10, 19.24-26

* 107:35 Bṓa 17.6

108

Lua mé ì to wà zible

¹ Davidi lè.*

² Ma sò dila, Lua,
má lesi mà ní táasile ní nòsemendoo.

³ Ma mɔɔna ní ma domao, vu!
Mí gbāakpa gudɔazi.

⁴ Dii, má ní sáaukpa buiɔ guu,
má ní táasile gbéɔne.

⁵ Asa n gbéke zɔɔ zɔmae,
mé n náai zɔ luabepuanawa.

⁶ Lua, tɔbɔ e à zɔma,
to n gawi li dúniāa pii.

⁷ Wea, wá suaba ní n gása gbāao,
ké wápiɔ n gbé yenzideɔ e bɔ.

⁸ Lua yá'ò za a kúkii à mè:
Má Sikéũ kpaale ní tidɔanlaoe,
mí Suko guzule kpámá.

⁹ Galada bùsuá ma pɔe,
Manase buiɔ bùsuá ma pɔe,
Eflaiũ buiɔ bùsuá ma mɔ fuae,
Yuda bùsuá ma lípanae.

¹⁰ Mɔabuɔ bùsuá ma zion zu'obɔe,
mi a kyale kále Eɔɔũɔ bùsuwa,
mi kúkua ɔ Filitɔɔ bùsuwa.

¹¹ Déme a gɛmanɔ wéle bíideui?
Déme a ɔaamee e Eɔɔũɔ bùsuui?

¹² Lua, mé i ke n gbé pɔ n wá vūaa
nili bɔ ní wá zígɔɔ bɔ bāsio.

¹³ ɔdawá wá ibeɔ yái,
asa gbēnazina gbēsuabaaá pāe.

¹⁴ Wá zible ní Lua gbāao,
ɔme a ɔzɔ wá ibeɔwa.

109

Sa b̄e oa ibeɛ

Davidi lè.

¹ Lua, n̄me mi n táasile,
nísu n̄yɔ níleao.

² Asa gbēvái bɔnkpedeɔ i ma yaa,
aaí lekɔlekamazi ní eɔo.

³ Aaí liamazi ní yá'io,
aaí sòlekemanɔ pɔewiwinesai.

⁴ Aaí ma yearzi fiabomee ní yáɔmao,
mapi s̄o miɔ wabikema.

⁵ Aaí maa fiabomee ní vāio,
ma yearzi s̄o ní zaamaguo.

* 108:1 Sou 57.8-12, 60.7-14

6 Gbēvāi sóike ní dōaanawa,
 ñ aà na gudenaε a ɔzĩ.

7 To yákpale bōaàno vāi,
 to aà wabikea yā'ìè.

8 Aà wēni su àɔ gbāao,
 gbēpāle i zōle aà gbεu.*

9 Aà néɔ gō desai,
 aà na i gō gyaa ũ.

10 Aà néɔ gō līaanaɔ ũ aao baake,
 aao pó wεεlewεεle pókolekii.

11 Aà fiade aà póɔ naaa pii,
 buipāleɔ aà zĩ ài siwà.

12 Gbēε su gbēkekeεo,
 wasu wēnadō aà né pó a tōnoεo.

13 Aà buiɔ mide,
 an tó ga gbē pó lé feleɔ guu.

14 Aà deziɔ vāikea yá dōngu, Dii,
 ñsu ñ aà da duuna kēwà bauo.

15 An duuna aɔ dōngu gɔɔpii, Dii,
 an yá i sã gbēɔgu dúniau,

16 ké ìli làasooke gbēkwao yái,
 ìlada taasideɔ ñ wēnadeɔ
 ní gbē pó an ká gàwà e aa ga.

17 A ye savāi'oa gbēei,
 to à wi aà muṣu.
 Sa maa oa gbēε lí kaaāguo,
 a ke báaa ví sōo.

18 A lekeané ula dà,
 à gē aà nōseu lán íwa,
 à taaaleaāgu lán nísiwa.

19 Aɔ fiwà gɔɔpii zwāa ũε,
 iɔ dɔ aāpi asana ũ.

20 Dii fiabo ma yādōmadeɔne màa
 ní gbē pó aāi vāi o ma musuɔ.

21 Dii Gbāapiide, ma wegwa n tó yái,
 ma bɔ n maa ní n gbēkeo yái.

22 Asa taaside wēnaden ma ũ,
 ma pɔ yà dúuduu.

23 Mále sāale lán oosi uenawa,
 mále gēzea lán íana kwaseawa.

24 Leye tò ma gbá lé sé lo,
 ma fēfē e ma gō wákambaau ũ.

25 Ma gōné pōsōsōa ũ,
 aāi ma gwa aa mike déūdeū.†

26 Dōmale Dii ma Lua,

* 109:8 Zin 1.20 † 109:25 Mat 27.39

ma suaba n gbēke yáí,
 27 aai dō ké n ɔ̀dàa,
 ké míme ní kèmmé, Dii.
 28 Tó aa ma ka, nýɔ́ báadamagu,
 tó aa fèlɛmanɔ́, wí a ní kú,
 mapi n zòblena mí pɔ̀naké.
 29 Tó ʔí a gɔ́ ma yáɔ̀madeɔ̀ne ula ũ,
 aa wida níziawa lán gomusuwa.
 30 Má Dii sáaukpa ní lɔ́ gbāao,
 má aà táasile balu guu.
 31 Asa ʔi ze ní wɛ̀nadeɔ́e,
 ʔi ní sí gbé pɔ́ lé yáɔ̀darlaɔ́wa.

110

Mesii ktake

Davidi lé.

1 Dii ɔ̀ ma diie aà zòle a ɔ̀plaa
 e aà aà ibeɛɔ́ kɛ̀è aà gbadibo ũ.*
 2 Dii a to n iko ligua,
 nýɔ́ kible n ibeɛɔ́wa Siɔ̀na.
 3 N gbéɔ́ níziá kpama n ikokegɔ́ɔ́
 ní lousisi'ulaɔ́ daa.
 N ɛ̀waasɔ́ mɔ́ n kí gudɔ́leia lán fiiwa.
 4 Dii legbè, a lé lileá vío à mè:
 Nyɔ́ɔ́ de sa'ona ũ gɔ́ɔ́pii
 lán Mekizedewaɛ.†
 5 Dii ku n ɔ̀plaaí,
 a kíáɔ́ míɔ̀nzɔ́ a pɔ́fɛ̀gɔ́ɔ́.
 6 A tɔ́si buiɔ́wa, an gɛɔ́ gupa,
 a dúniá búu kíáɔ́ míɔ̀nzɔ́,
 7 i swa'í mi zé lé.
 Bee yá mé tò aà mi aɔ́ daa ía.

111

Dii tɔ́ɔ́a

1 Aleluya!

Má Dii sáaukpa ní nòsemendoo
 ní gbēmaɔ́ sánu balu guu.
 2 Dii yákeɔ́ zɔ́ɔ́,
 gbé pɔ́ à káɔ́guɔ́ ʔi a wàaipa.
 3 Aà yákeɔ́ beɛɛ ní gawio ví,
 aà yákeɔ́ a zéwa láaa vío.
 4 Dii tò a yáɔ̀nsaɛkeɔ́ dɔ́wágu,
 a sùuu ní sósobio ví.
 5 I blé kpa a víakenaɔ́wa,

* 110:1 Mat 22.44, Zin 2.34-35, 1Kln 15.25, Efe 1.20-22, Ebe 1.13, 8.1, 10.12-13
 † 110:4 Ebe 5.6, 6.20, 7.17, 21

aà bàakuarínṓ yá lí sãaaguo.

⁶ A a gbãa òṓ a gbéṓne yãkea guu,
à buipãleṓ bùsuṓ kpámá.

⁷ Yá pṓ a kèṓ náai ví mé a zéví,
yá pṓ a díleṓ síana ví píie.

⁸ Yápiṓ zínaṓ pélea gṓpii,
í yãke a zéwa náai guu.

⁹ A suabana zì à a gbéṓ bò,
aà bàa kúrínṓ gṓpii.

Aà tṓ kua adoa mé í to vía ní kú.

¹⁰ Viakaa Diié mé òṓ zína ũ,*

gbé pṓ í viakèè wezè gbãa.

Aà táasilea aṓ láaa vío.

112

Gbé pṓ Dii vía ví

¹ Aleluya!

Báaaden gbé pṓ Dii vía ví,
mé Diipi yádíleṓ í kaaágu ũ.

² Aà néṓ gṓ gbãadeṓ ũ ní bùsuu,
asa nṓsepuede buiṓá báaadeṓne.

³ Pṓmṓama ní àizeeṓ di aà bee,
aà yãkea a zéwa láaa vío.

⁴ Baa gusiau gu í pu gbẽmaaṓne,
nṓsepuede pṓ sùuu ní sósobio vṓ.

⁵ Gbé pṓ gbẽke ví í pṓ sãané,
í a yáṓ ke a zéwa, yá í bṓè maae.

⁶ Gbẽmaa lí fu hauo,
aà yá aṓ dṓrgue gṓpii.

⁷ Bao íi lí aà víakũo,
aà sṓ íṓ dílea, íṓ Dii náai ví.

⁸ Aà sṓ lí vío, vía lí aà kũo,
e à ge tidṓṓ a ibeṓla.

⁹ I pṓ fáe taasideṓne,
aà yãkea a zéwa láaa vío.*

Aà mi íṓ daa ía ní gawioe.

¹⁰ Gbẽvãí líṓ ye aà ea yáio,
í lésakãaazi, í lṓ gá.

Yá pṓ vãikena wé ði í midewàe.

113

Dii táasilea

¹ Aleluya!

Dii zṓblenaṓ, à aà táasile,

í aà tṓṓ!

² Gbépii Dii sáaukpa

* 111:10 Yaa 1.7, 9.10 * 112:9 2Kln 9.9

za gbã e gɔɔpii.

³ Gbépii Dii tɔbɔ

sea za íatɛbilea e a gɛkpeukíi.

⁴ Dii ku musu, a de bui píila,

à tɔbɔ e à mà musua.

⁵ Gbɛe i ka Dii wá Luawao,

a zɔ́lea báawa musu.

⁶ I wékpale zíle,

í musu ní tɔ́leo gwa.

⁷ I yèesaideɔ bɔ̀ b̀sutiu, í ní fele,

í wɛnadeɔ bɔ̀ t́ufuu, í ní sé lesí.

⁸ I ní da kíabuiɔ guu,

anzia gbé kíabuiɔ guu.

⁹ I to fii né bɔ̀bɔ,

i gɔ́ neade pɔ́nade ũ.

Aleluya!

114

Gɛamusu dikpe le

¹ Ké Isailiɔ̀ b̀ò Egipi,

ké Yakɔ̀bu buiɔ̀ b̀ò bui źlloɔ guu,*

² Yuda b̀usu gɔ́ Dii kúkií ũ,

Isaili b̀usu gɔ́ aà kiblekíi ũ.

³ Isia Tɛa è ɔ̀ à bàalè,†

Yuudɛ́ í kpekpa.‡

⁴ Gbèsisíɔ̀ v́v́ lán sãɔ̀wa,

sísíɔ̀ ɔ̀yaayè lán bleɔ̀wa.

⁵ Isia, bóme n le n bàalèi?

Yuudɛ́, àkea n kpekpaí?

⁶ Gbèsisíɔ̀, bóyáí a v́v́ lán sãɔ̀wai?

Sísíɔ̀, àkea a ɔ̀yaayè lán bleɔ̀wai?

⁷ Dúnia, lualua Dii mɔ̀a guu,

dee Yakɔ̀bu Luapi aɛ.

⁸ A gbɛsi kè ibɔ̀kíi ũ,§

à gbekáo líle nibɔ̀na ũ.

115

Dii mé í báaadangu

¹ I ke wá t́ó mé a b̀oɔ Dii,

i ke wá t́ó mé a b̀oɔ.

N nzia tɔ̀bɔ n gbɛke ní n náaio yáí.

² Akea buipáleo í wá la aa me

wá Lua kú má níei?

³ Wá Lua ku musu,

* 114:1 Bɔa 12.51 † 114:3 Bɔa 14.21 ‡ 114:3 Yoz 3.16 § 114:8 Bɔa 17.1-6, Nao 20.10-11

yá pò a yei ì keε.

⁴ Aa ní diiò pì ní ánusuo ní vuao,
gbēnazína ɔgbεε.*

⁵ Aa lé vī, aali yá'oo,
aa wé vī, aali gu'e sōo.

⁶ Aa swá vī, aali yāmao,
aa ní vī, kási aali pò gīmao.

⁷ Aa ɔ vī, aali ká pówao,
aa gbá vī, kási aali taa'oo.
Aali kolokekeo.

⁸ An pinaɔ gōńwae
ní gbé pò lé ní náaikεo.†

⁹ Isailiɔ, à Dii náaike!
Ɔme á sèngbao ũ, ì dɔále.

¹⁰ Aalona buiɔ, à Dii náaike!
Ɔme á sèngbao ũ, ì dɔále.

¹¹ Dii viakεnaɔ, à Dii náaike!
Ɔme á sèngbao ũ, ì dɔále.

¹² Wá yá lí sá Diiguo,
a báaadawágu.
A báaada Isaili buiɔgu,
a báaada Aalona buiɔgu.

¹³ Dii a báaada a viakεnaɔgu,
néfēnen gbēzɔɔ.‡

¹⁴ Dii káfiakεé,
ápiɔ ní á néɔ.

¹⁵ Dii mé a báaadaágu,
musu ní tɔleɔ Kenapi.

¹⁶ Musuá Dii beε,
ɔ à tɔle ná gbēnazínaɔne ní ɔzī.

¹⁷ I ke geɔ mé lí Dii táasileo,
gbé pò kú bedaɔɔ ɔ ku kílikilie.

¹⁸ Wápiɔ, wáɔ Dii sáaukpa
za gbá e gɔɔpiie.

Aleluya!

116

Gbé pò bɔ ga lézī Dii sáaukpa

¹ Má ye Diizi,
asa à ma yāmàe,
à ma wiileawa mà.

² Máo aà sisi e ma wēni léue,
ké à swādɔmazi yái.

³ Ga fùà kpàmεε yāa,

* 115:4 Zia 9.20 † 115:8 Sou 135.15-18 ‡ 115:13 Zia 11.18, 19.5

má kú yeelɛa zɔ̃ɔ guu,
taasi ní pɔsiao tɔ̃a.

⁴ ɔ̃ ma lɛzù Diizi ma mè:
Dii, n yá na, ma misi.

⁵ Dii sùuu ví mé a maa,
wá Lua sósobi ví.

⁶ Dii ì yɛ̃ɛsaideɔ dɔ̃a.
Ké ma gɔ̃ dɔ̃lɔ, à ma suabà.

⁷ Ma nòse aɔ nínia sa,
asa Dii yāmaakèmɛɛ.

⁸ Dii ma bɔ ga lézì,
à wé'i gògomɛɛ,

i to ma gɛ̃nalèò,

⁹ ké màɔ ku dúnia guu,
mí bɛ aà aɛ.

¹⁰ Ké taasi tɔ̃a, ma gɔ̃ búɛbue.

Ma aà náaikè, ɔ̃ ma yá'ò.*

¹¹ Gili gɛ̃magu ma mè:
Gbɛ̃e mɔ̃afilisaio.

¹² Bó má flaboð Diiɛ
maa pɔ a kèmɛɛ píi yá musui?

¹³ Má Dii gbé suabaa imibɔ se musu,
mí aà sísiò.

¹⁴ Má lé pɔ má kè Diiwaɔ flabo
aà gbéɔ wáa píi.

¹⁵ Dii yāmanaɔ gaa gbiaè.

¹⁶ Dii, n yá na, n zɔ̃blenan ma ũ.

Nɔ̃e pɔ zɔ̃blène nén ma ũ,
n ma bɔ bau.

¹⁷ Má sáaukpa sa'oma,
mí ní sísiò, Dii.

¹⁸ Má lé pɔ má kè Diiwaɔ flabo

aà gbéɔ wáa píi.

¹⁹ Má flaboè aà ua Yelusaleũ.

Aleluya!

117

Dii táasileá

¹ Bui píi, à Dii táasile,

bùsu píi gbéɔ, à aà tɔ̃ɔ,*

² asa a gbɛ̃ke víwanɔ à kè zài.

Dii náai ví gɔ̃piie.

Aleluya!

* 116:10 2Kln 4.13 * 117:1 Lom 15.11

118

Gea Dii ua ní sáaukpaao

¹ A Dii sáaukpa, asa a maa,

aà gbêke láaa vío.

² Isailio o,

aà gbêke láaa vío.

³ Aalona buio o,

aà gbêke láaa vío.

⁴ Aà víakena o,

aà gbêke láaa vío.

⁵ Ma lezù Diizi ma yeelea guu,

õ a wèa à ma gba dèepooki.

⁶ Dii kumano, vía a ma kũo,

bó gbênazina a fõ kemeci?*

⁷ Dii kumano ma donlede ũ,

má tidõ ma ibeola.

⁸ Naa Diizi maa de

gbênazina náaikeala.

⁹ Naa Diizi maa de

gbāadeo náaikeala.

¹⁰ Bui pii liamazi,

õ ma ní kwé ní Dii tóo.

¹¹ Aa liamazi oplaai ní zeeo,

õ ma ní kwé ní Dii tóo.

¹² Aa ña lán zodaowa,

õ aa mĩde lán sè tékũawa,

ma ní kwé ní Dii tóo.

¹³ Aa ozòmazi pásipási,

má ye lélei, õ Dii dõmale.

¹⁴ Dii mé ma gbāa ũ, aà táasi mi lé,

à gõ ma Suabana ũ.

¹⁵ A ma, kúkua do gbēmaao bõou,

Dii oplaai gbāa zíkè.

¹⁶ Dii oplaai doo musu,

Dii oplaai gbāa zíkè.

¹⁷ Má gao, máo kue,

mío Dii yākeao galike.

¹⁸ Dii ma swāgāga maamaa,

āma i to ga ma seo.

¹⁹ A gbé suabaa bole gbaõ wēmee

mà gē mà Dii sáaukpa.

²⁰ Dii ua bole ke,

gbēmaao mé ì gēu.

²¹ Ma n sáaukè Dii, asa ní wèa,

n gõ ma Suabana ũ.

* 118:6 Ebe 13.6

22 Gbe pɔ̄ ɛbonaɔ pākpaì
 mé gò̄ gbɛɔ mide ũ.†
 23 Dii mé bee kè,
 ɔ̄ à kèwɛɛ yābɔnsae ũ.‡
 24 Gɔɔ pɔ̄ Dii dīlen ke.
 Wà pɔ̄nakeu wà yáalɔ.

25 N yá na Dii! Wá suaba!
 Sue Dii! Wá dae ní gòmio!
 26 Báaaden gbé pɔ̄ lé mɔ̄ ní Dii tóo ũ,
 kua Dii ua wále gbāakpanzi.§
 27 Dii mé Lua ũ, à gupùwɛɛ.
 A ba dɔdɔ sa'obɔɔwa,
 í poo gbagbakizi.

28 Ma Luan n ũ, má n sáaukpa,
 ma Lua, má n tɔbɔ.

29 A Dii sáaukpa, asa a maa,
 aà gbɛke láaa vío.

119

Gbaakpaa Lua yáwa

1 Báaadeɔn gbé pɔ̄ aa ku táaesai
 aa Dii ikoyā kūaɔ ũ.
 2 Báaadeɔn gbé pɔ̄ aaí Dii yá'one ma
 aaí aà kíi wɛɛle ní nòsemendooɔ ũ.
 3 Aali yākpaanlakeo,
 aaí aà dɔ̄ sɛ.
 4 N n ɔtondɔkíi òlɔwɛɛ,
 ké wàɔ tei ní laaio.
 5 Má ye màɔ ku ma dɔɔwae,
 míɔ n yādilenɛɔ kūa.
 6 Tó má n yādileɔɔ kūa píi,
 bee a to wí ma kūo.
 7 Gɔɔ pɔ̄ mále n yāmaapiɔ dada,
 má n sáaukpa ní nòsepuaɔe.
 8 Máɔ n yādilenɛɔ kūae,
 rísu ma to we míɔmíɔ.
 9 Kpelewa èwaaso a ke àɔ ku gbālesaii?
 Sema aà yākea kpaai ní n yáo.
 10 Mále n kíi wɛɛle ní nòsemendoo,
 rísu to mà pāale n yādileɔɔnɛɔ.
 11 Ma n yá dà ma sɔ̄ guu,*
 ké másu duunakenɛɔ yái.
 12 Ma n sáaukè, Dii,
 òn n yādilenɛɔ dameɛ.

† 118:22 Luk 20.17, Zln 4.11, 1Pie 2.7 ‡ 118:23 Mat 21.42, Maa 12.10-11 § 118:26 Mat 21.9,
 Maa 11.9, Luk 19.38, Zaa 12.13 * 119:11 Luk 2.19

13 N ikoyā pɔ̀ b̀ ní léu p̄ii,
má dau siu néε.

14 Máε pɔ̀nake ní n yā'onεɔ
lá w̄i ke ní àizeεowa.

15 Máε n ɔ̀tondɔ̀k̄ii w̄aaiipa,
ma làasoo ku n kekeáowa.

16 Ma pɔ̀ k̄èna n yādileáowa,
n yá a s̄amaguɔ.

17 Yāmaake mapi n z̀b̄blenaε,
mí e màɔ ku màɔ n yá k̄ūa.

18 Ma wé k̄émεε,
ké mà w̄esi n ikoyā b̄onsaεɔle.

19 B̀mɔ̀n ma ũ d̄únia guu,†
ńsu ñ n yādileáɔ ulεmεεɔ.

20 N ikoyāɔ nidεa gɔ̀ɔpii
mé tò ma nis̄ina v̄ua.

21 Ni waladeɔ lele, ni láaikεmá,
gbé pɔ̀ p̄aale n yādileáɔnεpiɔ.

22 Ma b̄ɔ̀ s̄s̄sa ní sa pɔ̀ aai kamaguou,
asa má n yā'onεɔ k̄ūaε.

23 Baa ké k̄iáɔ z̀l̄ε lek̄p̄aaimazi,
ma làasoo aɔ ku n yādilenεɔwae.

24 N yā'onεɔ mé ì ma pɔ̀ ke na,
n yápi mé ì ledaa.

25 Ma nis̄ina naa líwa.

Ma misi lá ní òwa.

26 Ma a yákeáɔ d̄ɔ̀ɔnε, ɔ̀ ní w̄èa.
N n yādilenεɔ dameε.

27 To mà n ɔ̀tondɔ̀k̄iiɔ d̄ɔ̀,
ma làasoo ìɔ ku n yāb̄onsaεowa.

28 Kua pɔ̀s̄iau ma ñ̄sε ɔ̀ɔl̄ò.
Ma gba gbāa lá ní òwa.

29 Ma k̄ε s̄ásāzεwa,
ní ma gba zé mà zε ní n ikoyāɔ.

30 Ma s̄iana zé s̄ε,
ma s̄ɔ̀ ìɔ ku n ikoyāwa.

31 Má n yā'onεɔ k̄ūa ɔ̀plapla.
Dii, ńsu to wí ma k̄ūo.

32 Má w̄āa ní n yādileáɔ,
asa n ma s̄ɔ̀ d̄ámεε douε.

33 Dii, ñ n yādilenεɔ zé ɔ̀ɔmεε
m̄àɔ k̄ūa e ma w̄ēni léu.

34 Ma gba ɔ̀nɔ̀ màɔ n ikoyā k̄ūa,
m̄iɔ̀ z̄ikεwà ní ñ̄sεm̄endoo.

35 Ma da n yādileáɔ zéu,
asa bee mé ì kamagu.

36 To ma s̄ɔ̀ ta n yā'onεɔwa,
asu tá gbēble'aiwao.

† 119:19 Ebe 11.13

37 To ma wema pɔ gianaɔla,
ma lé ní láo n zé guu.

38 Yá pɔ ní ò ke mapi n zòblenaε,
lé pɔ ní gbè n víakenaɔnɛpi.

39 To s̄s̄s̄a pɔ má a vía ví gē ma swá kpe,
asa n yákekea maaε.

40 Má ye n ɔtonɔk̄ií fá,
ma lé ní láo n maakea guu.

41 Dii, mɔ gbēkekemεε,
ma suaba lá ní òwa,

42 mí yázāsi ma s̄s̄s̄nawa,
asa máε n yá náaikε.

43 Nsu to màɔ ku s̄ana'oané saio,
asa n ikoyāɔ ɔ ma wé ɔɔi.

44 Máɔ n ikoyāɔ k̄ua
za gbā e gɔɔpiie,

45 míɔ be ma laaiwa,
asa ma n ɔtonɔk̄ií wēεεε.

46 Má n yá'oneɔ o k̄iaɔne,
wí a ma k̄ūo.

47 N yādileɔɔ í ma pɔ ke na,
asa má ye yápiɔie.

48 Má ye n yādileɔɔi ɔ ma ɔɔi,
mi làasooke n yādileneɔwa.

49 To yá pɔ ní ò n zòblenaε ɔngɔ,
asa ní tò ma wé ɔɔie.

50 Ma n̄s̄ε í níni ma taasikεa guu,
asa n yá mé í ma lé ní láo.

51 Waladeɔ lé ma yáalɔ maamaaε,
ní beeo má pāale n ikoyāεo.

52 Mi làasooke n ikoyā yāaɔwa,
ɔ aai ma n̄s̄ε nínimεε, Dii.

53 Ma pɔ í pa maamaa
vāikenaɔ pākpaan n ikoyāi yái.

54 Mi lesi n yādileneɔ musu
ma kua dúniau b̄m̄ɔ ū guu.

55 N yá í ɔɔmagu gwá, Dii,
ɔ míɔ n ikoyāɔ k̄ua.

56 Má yá beeo d̄s̄ε d̄s̄,
asa míɔ n ɔtonɔk̄ií gwae.

57 Dii mé ma baa ū,
ma legbè ma mè má n yāma.

58 Mi awakpane ní n̄semendoo,
s̄īuukεmanɔ lá ní òwa.

59 Ma a yákeɔ gwà,
ɔ ma n yázε s̄ε.

60 Máɔ wāa, má zεzεo,

má n yádileaᵛ da.

61 Baa tó gbēvāiᵛ ba liamazi,
n ikoyāᵛ sāmago.

62 Mi fele mā n sáaukpa weedo
n ikoyā maapiᵛ musu.

63 N viakenaᵛ gbēnan ma ũ,
gbé pᵛ aaᵛ n ɔtonɔkɔki gwaᵛ.

64 Dii, n gbēke dúnia pà.
N n yádilenᵛo damee.

65 N maakè mapi n zòblenaε,
lá ní òwa, Dii.

66 Wezē ní dᵛao dameε,
asa ma n yádileaᵛ siε.

67 E nyᵛ gé ɔɔleia, má sásāε,
āma tiasa má n yá kŭa.

68 N maa mé ni yāmaake.
N n yádilenᵛo damee.

69 Baa ké waladeᵛ yásia lí wa nānaa,
miᵛ n ɔtonɔkɔki gwa ní nᵛsemendoε.

70 An swá yíaa, aa sᵛŭkù,
mapi sᵛ ma pᵛ na n ikoyāwa.

71 N ɔɔleaa kè maaε,
asa ma e ma n yādanᵛo dàdaε.

72 Ikoyā pᵛ lé bᵛ n léu maameε
de vua ní ánuᵛsu ɔwatē òaa sᵛoɔla.

73 N ɔ mé ma ikàsa, ɔ n ma ke.
Ma gba ɔnᵛo mā n yádileaᵛ dada.

74 Tó n viakenaᵛ ma e, an pᵛ i ke na,
asa n yá ɔ ma wé dci.

75 Dii, má dᵛ ké n ikoyāᵛ maa,
ké ní náai ví yái ɔ n ɔɔleaa.

76 Gbēkekεmεε, ma nᵛse i níni,
lá ní ò mapi n zòblenaεwa.

77 Mᵛ n wēnadᵛmεε mᵛo ku aafia,
asa n ikoyāᵛ mé ma pᵛnakεbᵛ ũ.

78 To wí waladeᵛ kú, asa aa yādᵛbaε,
mí láasooke n ɔtonɔkɔkiwa.

79 To n viakenaᵛ mᵛo ma kŭi,
gbé pᵛ aa n yā'one dᵛpiᵛo.

80 To mᵛo ku tàaesai n yáᵛ musu,
ké wí su ma kŭo yái.

81 Ma sᵛanzi n ma suaba e ma nisina lòo,
n yá ɔ ma wé dci.

82 Ma weᵛdᵛdᵛo n legbēai e ma wé wᵛo,
bᵛε níyᵛ ma nᵛse nínimεei?

83 Má de lán báa bᵛo pᵛ tézāna màwaε,

ń beo n yādileneo lí sāmago.

84 Mapi n zòblena máo n dā e boe ni?

Boe ńyō ńada ma wēleowai?

85 Waladeo ń eyōmee,

an yá lí kō'e ń n ikoyāoo.

86 N yādileao pii náai ví.

Dōmale, asa wāle ńadaa pāe.

87 A gō yoo aa ma bo dúniaue,
mapi sō mi n ɔtondōkii tó weo.

88 Ma lé ń láo n gbēke yái,
mí n yā'one ma.

89 Dii, n yá ńo ku gōōpiiē,‡

a zínapelea musu n be.

90 N náai ví wē ń wēo,

n dúnia kále, ɔ a ku.

91 N ikoyāo mé tó pōpii kú gbā,
asa pōpii misiileane.

92 Tó n ikoyā mé ma pōnakēbo ũo,
dō ma mīde ma taasikea guu.

93 N ɔtondōkii a sāmago bauo,

asa a sabai ɔ n ma le ń láo.

94 N pōn ma ũ, ma suaba,
asa miɔ n ɔtondōkii wēleē.

95 Gbēvāio lé ma wē,
ɔ ma laai ku n yā'oneowa.

96 Má è pōpii maa lé kuē,
āma n yādileao zōo lé vío.

97 Má ye n ikoyāi à kè zài,
miɔ làasookewā gōōpiiē.

98 N yá tó ma ɔno de ma ibeēola,
asa a ku ma sōu gōōpiiē.

99 Ma wezē de ma yādanedeola,
asa ma làasoo ńo ku n yā'oneowae.

100 Ma ɔno de maezōola,
asa miɔ n ɔtondōkii gwae.

101 Mi gbápele zé vāie guuo,

ké mà e mào n yá kūa yái.

102 Mi kē n ikoyāowao,

asa míme ń dāmēe.

103 N yáɔ namee à kè zài,

a na de zōa ma léu.

104 N ɔtondōkii ń ma gba ɔno,

a yái tó má za sásāze piiu.

105 N yá mé filia ũ ma gbázi,§
ń gupumēe zéu.

106 Ma legbē ɔ ma kpale ma siwā,

‡ 119:89 Mat 24.35, 1Piē 1.25 § 119:105 Yaa 6.23

ma mè máo zíkε n ikoyāṓwaε.

107 Ma taasikεa kè zài, Dii.

Ma lé ní láo lá ní òwa.

108 To n sáau pó mále kpá kángu,*

ní n ikoyāṓ damεε, Dii.

109 Gṓṓpii miṓ ku ga lézίε,

ní beeo n ikoyāṓ lí sāmāguo.

110 Väikεnaṓ baikpámεε,

kási mi zā n ṓtondṓkíiwao.

111 N yā'onεṓá ma pṓε gṓṓpii,

aaí to ma pṓ ke na.

112 Ma a sṓ kpà n yādilenεṓwa,

máṓ kūa gṓṓpii e ma wēni léue.

113 Má za nṓsemεempladeṓgu,

má ye n ikoyāi.

114 Mmε ní ma ulékíi ní ma sèngbaoo ũ,

n yá ṓ ma wé dṓi.

115 A gomala väikεnaṓ,

ké mà zíkε ma Lua yādileṓwa.

116 Nyṓ ma kūa lá ní òwa, míṓ ku,

ńsu to tāmāa ma nεo.†

117 Nyṓ de ma gbāa ũ, míṓ aafia,

ma wé iṓ pε n yādilenεwa láasai.

118 ṓzṓ gbé pṓ pàale n yādilenεei,

an mṓafiliiyā a àikεnéo.

119 Ni dúnia väikεnaṓ waa bísa ũ,

a yái tò má ye n yā'onεi.

120 Má n vía ví, ma mε í seenata,

n ikoyāṓ í to vía ma kū.

121 Ma yākè a zéwa wásawasae,

ńsu ma to ma íadamadeṓnεo.

122 Kpégaasi mapi n zṓblenae,

ńsu to waladeṓ ma wεtāo.

123 Ma wé dṓ n dṓnlei e ma wé wṓ,

má sṓanzi ñ ma suaba lá ní òwa.

124 Yākεmεε n gbéke guu,

ní n yá da mapi n zṓblenae.

125 N zṓblenan ma ũ, ma gba ṓnṓ,

ké mà n yā'onεṓ yáasi dṓ.

126 N yākεgṓṓ kà, Dii,

wàle bṓ n ikoyā kpε.

127 Má ye n yādileṓaṓi de vuaa,

baa vua baasaa.

128 Má è n ṓtondṓkíi maa,

a yái má za sásāze píiu.

129 N yā'onεṓ demεε yābṓnsae ũ,

Ayāmεto má dà ma sṓu.

* 119:108 Ebe 13.15 † 119:116 Lom 5.5

130 N yá bɔɔlekea i gupuné,
i nòsɛdoũdeɔ gba ɔno.

131 Ma lé elɛa, mále we fòofoo,
asa n ikoyã ni lé ma deɛ.

132 Ma wegwa, sùuukɛmano,
lá ni ke gbé pɔ ye n tóɔnɛwa.

133 Ma dazɛwa lá ní òwa,
ńsu to yāvãie kibleao.

134 Ma bɔ gbé taiinkɛnao ɔɔí,
ké mà n ɔtonɔkíi gwa.

135 Mapi n zòblena wegwa,
ní tó mà n yādilɛnɛɔ dɔ.

136 Wé'i lé bàale ma kùawa,
ké wa n ikoyã kũao yái.

137 Dii, ní maa,
n yákekeao zɛví.

138 N n yáɔ díle a zéwa,
aa náai ví maamaae.

139 N yá lé ke ma ibɛɛɔnɛ yãe ũo,
ɔ a yá lé ma de.

140 Wa è n yá sãa vío,
mapi n zòblena, má yei maamaae.

141 Pɔen ma ũo, wí sakamagu,
ní beeo n ɔtonɔkíi lí sãmaguo.

142 N yá ɔ zɛví gɔɔpiie,
n ikoyã síana ví.

143 Taasi n yá'ɔmao ma le,
ãma n yādilɛao mé ma pɔnakɛbo ũ.

144 N yá'onɛɔ maa gɔɔpiie,
ma gba ɔno ké mà ku.

145 Mi n sísi ní nòsemɛndoo,
wea Dii, míɔ n yādilɛnɛɔ kũa.

146 Mi lezunzi,
ma suaba, míɔ n yá'onɛɔ kũa.

147 Mi fele gudɔsai mà wiilema,
n yá ma wé dɔi.

148 I lí na ma wéu gwãasinao,
ké mà e làasooke n yáwa yái.

149 Ma yãma n gběke yái, Dii,
ma lé ní láo lá n ikoyã'òwa.

150 Gbé pɔ lé lekpaaimaziɔ kái,
aa zà ní n ikoyão.

151 N kumano kái, Dii,
n ikoyã píi síana ví.

152 Má dɔ̀ n yá'onɛɔwa à gègè,
ké ní díle à ku gɔɔpii yái.

- 153 Ma taasi gwa, ní ma suaba,
asa n ikoyá i sámaguo.
154 Zemanṓ, ní ma bṓ,
ma lé rí láo lá n a legbèwa.
155 N dṓnle zà rí vāikenao,
asa aali n yādilenṓ wεεleo.
156 N sósobi ví zṓ, Dii,
ma lé rí láo lá n ikoyá'òwa.
157 Ma ìadamadeṓ ní ma wèleo dasi,
āma mi páale n yá'onṓnṓ.
158 Má ye n náaikensaiṓ gíyāio,
ké aaliṓ n yá kūao yái.
159 Gwa lá má ye n ṓtondṓkii.
Dii, ma lé rí láo n gbēke yái.
160 N yápii zínaá sīanaε,
n ikoyṓ maa, aa láaa vío.
- 161 Gbāadeṓ ì ìadaa pā,
āma n yá ṓ má a vía ví.
162 Mi pṓnake rí n legbēao,
lán gbé pṓ àizeε zṓ kṓmpawa.
163 Má za mṓafiliu, má ye a yáio,
n ikoyá má yei.
164 Míṓ n táasile gṓṓ do gēn soplapla
ké n ikoyṓ maa yái.
165 Gbé pṓ ye n ikoyāio aafia zṓ,
yāe lí tó aa fùo.‡
166 Ma wé dṓi ñ ma suaba, Dii,
mi zīke n yādileaṓwa.
167 Má n yá'onṓ kūa rí nṓseo,
má yei maamaaε.
168 Mi n ṓtondṓkii gwa, mi n yāma,
asa ma kekeá pii kú n ɔzīε.
- 169 To ma wiilea kama, Dii,
ma gba ṓnṓ lá rí òwa.
170 To ma wabikea n le,
ma suaba lá n a legbèwa.
171 N táasile a dṓ ma léue,
asa ni n yādilenṓ dameε.
172 Má lesi n legbēa musu,
asa n yādileaṓ maa píie.
173 Nyṓ kú rí dṓamale sṓuo,
asa ma ze rí n ṓtondṓkioε.
174 Mále a nide ñ ma suaba, Dii,
n ikoyá mé ma pṓnakebṓ ũ.
175 To màṓ ku, mío n táasile,
to n ikoyṓ aao ma kūa.
176 Ma liaa lán sā pṓ sàsāwa,

‡ 119:165 1Zāa 2.10

mapi n zòblena, ma wεεε,§
asa n yá⊃ i sāmago.

120

Kua yakelede⊃ guu

Gea Yelusaleü le.
1 Ma kua yeelēa guu ma wiilè Diizi,
5 à ma yāmà.
2 Ma si yásiade⊃ yād⊃mawa
ní m⊃afilide yáo.

3 M⊃afilide, kpelewa Lua a sennoi?
Bó a fiaboonei?
4 Gōsa gbāa kà lena⊃
ní sé sísí wāao.

5 Waiyoo mapi kua Mesekio guu,*
zōlēa Keda⊃ zwaákpeu.†
6 Ma zōle gbé pó za aafiau⊃ guu à gègè.
7 Yakelesaiden ma ü,
tó ma a yā'ò, sòle aaí fēlèò.

121

Dii wá dōana

Gea Yelusaleü le.
1 Ma wé d⊃ gbè̀s̀s̀s̀ k̀́i oi,
gu pó ma d⊃nle í b⊃u.
2 Ma d⊃nle í b⊃ Dii kíie,
aàpi mé musu ní z̀́leo kè.
3 A to à gēnalēo,
i lí kpá á dōanalao.
4 I lí Isailio dōana leo,
íli í'oo.
5 Dii mé á dōana ü,
Dii deé ue ü á oplaai.
6 Íatē a á lé fāaneo,*
m⊃vua a d⊃wá gwáo.
7 Dii a á sí vāi piiwa,
a á wēni d́́aé.
8 Dii a á d́́a á gea guu ní á suao
za gbā e go⊃pii.

122

Davidi wabikēa Yelusaleüē

Gea Yelusaleü le.
1 Ké wa òmεε wá gé Dii ua,
ma p⊃ kēna.
2 Wá ka Yelusaleü sa,

§ 119:176 Luk 15.4 * 120:5 Daa 10.2, Eze 38.2-3 † 120:5 Daa 25.13, Isa 21.16-17 * 121:6 Zia 7.16

wá zea a bíibɔ̄leu.

³ Wà Yelusaleũ kàlɛ,
wa nànakɔ̄wa gíũgiũ.

⁴ Wekíi Isaili buiɔ̄ ì gɛ̄u,
bui pɔ̄ Dii sèpiɔ̄.

Aaí gé Dii sáaukpai,
lá a ðilenéwa.

⁵ We wà kía yágɔ̄gɔ̄baaɔ̄ kpàleu
Davidi buiɔ̄ báaɔ̄ ũ.

⁶ A wabike Lua à Yelusaleũ gba aafia à me:
Gbé pɔ̄ yeiɔ̄ aaɔ̄ ku niɛniɛ,

⁷ aafia iɔ̄ ku a bíi guu,
a gudɔ̄akíiɔ̄ iɔ̄ ku yákelesai.

⁸ Ma gbéɔ̄ ní ma gbɛ̄naɔ̄ yáí má o,
Lua Yelusaleũ gba aafia.

⁹ Dii wá Lua kpé yáí
má maa wabikeɛ̀.

123

Wɛ̄ɔ̄a Luazi

Gea Yelusaleũ le.

¹ Ma wɛ̄sè mále n kíi gwa
gu pɔ̄ ní zɔ̄leau báawa musu.

² Lá zɔ̄ wé iɔ̄ dɔ̄ pói a dii ɔ̄zì,
mé zɔ̄nɔ̄ena wé iɔ̄ dɔ̄ nɔ̄e pɔ̄ a vízi,
màa wá wé iɔ̄ dɔ̄ Dii wá Luazi,
e aà ge wá wɛ̄gwaɔ̄.

³ Wá wɛ̄gwa Dii, wá wɛ̄gwa,
asa gbéɔ̄ sakaawágu wá wá maamaae.

⁴ Namablená wá láanikè,
waladeɔ̄ sakàwágu,
wá pɔ̄ yà dúuduu.

124

Dii wá Zennɔ̄de

Gea Yelusaleũ le pɔ̄ Davidi dà.

¹ Tó Dii kúwanaɔ̄ yāao,

Isailiɔ̄ o:

² Tó Dii kúwanaɔ̄ yāa
gɔ̄ɔ̄ pɔ̄ wà fɛ̄lewanɔ̄ɔ̄,

³ d̄s wà wá mɔ̄mɔ̄ b̄éɛ,
ké an pɔ̄ pàwázi,

⁴ d̄s aa d̄awála lán í zɔ̄wa,
aa wá séle t̄awanaɔ̄ lán swa paawa,

⁵ aa kùwála lán í pɔ̄ f̄ɛ̄wa.

⁶ Wà Dii sáaukpa,

ké i to aa wá kékék̄ɔ̄eɔ̄.

⁷ Wa bɔ̄ fiu lán báwa.
Fíi z̄ɔ̄wá, wa pilimá.

8 Wá dónle ì bọ Dii kííe,
aàpi mé musu ní zílẹo kẹ.

125

Lua gbéṣo kua aafia

Gea Yelusaleū le.

¹ Dii náaikenaṣo de lán Siṣna gbèsisí pọ deea vío aṣo ku gṣṣpiiwaε.

² Lá gbèsisíṣo liaa Yelusaleūzi,

màa Dii liaa a gbéṣozi

za gbā e gṣṣpii.

³ Gbēvāio e wàṣo kible gbēmaaṣo bùsuwa aṣo gεo,

ké gbēmaaṣo su ṣda vāikeaṣo yáí.

⁴ Dii, maake gbēmaaṣone,

gbé pọ an nṣse puṣo.

⁵ Gbé pọ aa te zé koleaio sṣ,

Dii a ní waa ní vāikenaṣe.

Lua Isailio gba aafia!

126

Isailio sua ní pá ziu

Gea Yelusaleū le.

¹ Ké Dii wá bọ zṣbleu à sùwano Siṣna,

à kèwéε lán nanawaε.

² Wa ví ní yáo, wá gulado,

ṣ buio òkṣe, Dii yázṣṣkèné.

³ Siṣnaε, Dii yázṣṣkèwéε,

ṣ wáε pṣnake.

⁴ Dii, suwano wá pá ziu,

lá ní su ní ío gbáauwa.

⁵ Gbé pọ pṣtṣ ní wé'io,

a kéke ní gulaoε.

⁶ Gbé pọ bṣ bε ní ṣṣṣo pṣbui kūa,

a εa su ní gulao ése báaa seá.

127

Luakpama yádaa

Gea Yelusaleū le pọ Salomṣṣo dà.

¹ Mé i ke Dii mé lé kpedṣo,

kpedṣnaṣo lé zí pá keε.

Mé i ke Dii mé lé wéle dṣao,

gudṣanaṣo lé itéke pāε.

² Feleá káaukaau, wúleá wεedo,

zíkεa ní leeleo blε yáíá pāε,

asa Dii mé ì a yenzideṣo gba íampaa.

³ Negṣenaṣá Dii gbaε,

né pííá aṣ kpámaε.

⁴ Lá ka íṣo ka gṣsa gbāa ṣu,

màa èwaasogɔɔ nɛgɔɛnaɔ dɛ.
 5 Báaaden gbé pɔ aà gbàla pàò ù.
 Tó aà ibɛɛɔ aà lè gāaɛ,
 wí a aà kũo.

128

Maa pɔ Dii viakɛna i e
 Gɛa Yelusaleũ lɛ.
 1 Báaaden gbé pɔ Dii vía ví
 a aà yáɔ kũa ù.
 2 Nyɔ n zíkɛa baa ble,
 nýɔ èfāai e, níɔ aafia.
 3 N nɔ aɔ dɛ lí nɛ'ina ù n ua,
 n nɛgɔɛnaɔ aɔ liaa n keenai
 lán kuli kelewɔ.
 4 Maa gbé pɔ Dii vía ví aɔ báaa ví.
 5 Kua Siɔna Dii a báaadangu,
 nýɔ Yelusaleũ nama e e n wɛni léu,
 6 nýɔ n tɔ̀unaɔ e.

Dii Isailiɔ gba aafia!

129

Isailiɔ savai'oa ní ibɛɛɔnɛ
 Gɛa Yelusaleũ lɛ.
 1 Za wá èwaasogɔɔ
 wá ibɛlesèwanɔ maamaaɛ.*
 Isailiɔ o:
 2 Za wá èwaasogɔɔ
 wá ibɛlesèwanɔ maamaaɛ,
 kási wi fɔ̀ wá wá fúo.†
 3 Wá wá gbé wá kpɛnanguo bí
 wèlelewelele lán sàdɔ̀wa.
 4 Dii maa,
 à gbɛ̀vāipiɔ ba zòwá.
 5 Gbé pɔ za Siɔnaguɔ kpekpa ní wíɔɛ.
 6 Aaɔ dɛ lán sɛ pɔ b̀lɛ kpé musu
 à giigàga, i e gbàowaaɛ.
 7 A sèkɛna ɔkũ pao,
 a ka bàaa ù wá ye wá da ní gāuo.
 8 Gbé pɔ lé gɛɔ mɛ Dii báaadanguo
 ge wa báaadàngu ní Dii tóoo.

130

Wɛdɔa Diizi
 Gɛa Yelusaleũ lɛ.
 1 Ké í ma kũa ma nɔɛ
 ma lezù Diizi ma mɛ,

* 129:1 Bɔa 1.11 † 129:2 2Kln 4.8-9

2 Dii, ma yāma,
swákpa ma wēna wiii.
3 Tó n wá duuna yādà,
Dii, déme a boi?*

4 Mme ní duunakēama zé ví,
Ayāmeto wíw n vía ví.†

5 Ma wé ɔw do Diizi,
mále aà dá, má s̄sa aà yái.
6 Lá gudōanao wé ɔw do gudōai,
ma wé ɔw do Diizi deńla,
ao, a de gudōanao wedoa gudōaia.
7 Isailio, ɔw wedo Diizi,
asa a gbēke ví à kè zài,
gbēsuabaa gbāa pēewa maamae.‡
8 Aàpi mé a Isailio suaba
an duuna yá musu pii.§

131

Sōkpalea Diizi

Gea Yelusaleū le pó Davidi dà.

1 Dii, ńandāa ku ma s̄suo,
mili wé k̄āaa gbéwao,
mili laaido yá pó demala
ge yá pó zí'ū mēewao.

2 Aawo! Ma a n̄se dè,
ma a s̄ dādōū,
lán né k̄ēa pó kú ní a daowa,
ma n̄se de lán né k̄ēa pówae.*

3 Isailio, ɔw wedo Diizi
za gbā e gōpii.

132

Davidi buio zōlea báawa Sina

Gea Yelusaleū le.

1 Dii, ńsu to Davidi yá sāngu
ní taasi pó a k̄eo pii.

2 A lek̄e Yakōbu Lua gbāadewa,
à legbè Diie à mè,

3 á tá kp̄euo,

á wúle a liiwao,

4 á we i a wébaa gbiakūo,

á tó i na a wéuo,

5 e à ge uakpaò Diie,

i kpedo Yakōbu Lua gbāadepie.*

6 Wá mà a ku Eflata bùsuu,

* 130:3 Mal 3.2, Zia 6.17 † 130:4 1Kia 8.39-40 ‡ 130:7 Lom 3.24 § 130:8 Mat 1.21, Tit 2.14

* 131:2 Mat 18.3 * 132:5 1Kia 8.17, Zin 7.46

wá è Kiliayaaliũdeɔ bua.

⁷ Wà gé aà kúkíi,

wà kúle aà gbadibɔ aɛ.

⁸ Dii, fele su n pilakíi,
mpi ní n kpagolo ikodeo.†

⁹ N gbàgbanaɔ gbɛsuabaa da ula ũ,
n yãmanaɔ gula iɔ dɔ.

¹⁰ Nsu mikpɛdɔ kía pɔ ní kpàeɔ
n zòblena Davidi yáí.

¹¹ Dii legbè Davidie,

a náai vɪ, a lé lileɔ, à mè:

Má n bui zɔle n kpalabaawa.‡

¹² Tó n buiɔ ma bàakuarínɔ yādà,

mé aa yá pɔ má dànɛɔ kŭa,

an buiɔ aaɔ zɔle n kpalabaawa gɔɔpiiɛ.

¹³ Asa Dii Siɔna sè,

a ye àɔ de a zòlekíi ũ à mè:

¹⁴ Guɛ bee máɔ kuu gɔɔpii,

la máɔ zɔleau, asa à ma pɔ gbàɛ.

¹⁵ Má báaadau, mí kùsŭa diè,

má ble kpa a wɛnadeɔwa aa ká.

¹⁶ Má gbɛsuabaa da sa'onaaɔne ula ũ,

ma yãmanaɔ letɛ iɔ dɔ ní pɔnao.

¹⁷ We má Davidi bui kía gbãade bɔu,§

we kía pɔ má kpà filia aɔ dɔu.*

¹⁸ Má wida aà ibeɛɔwa,

aà kíafua iɔ pipi aà musu.

133

Kua ní ledouo

Gea Yelusaleũ le pɔ Davidi dà.

¹ Gwa lá a maa mé a na
tó kɔgbɛɔ ku gudoũ ní ledouo.

² A de lán sakɛnisi pɔ wa kà Aalona miwawae.*

A bàalè pɪla aà lekánawa

e à gè pɪla aà ula léwa.

³ A de lán Eɛmɔ fii mé lé kpá Siɔna gbɛsɪsɪɔwawa.

Wekíi Dii báaadangu díleu wɛni láasai ũ.

134

Dii stsia a ua gwá

Gea Yelusaleũ le.

¹ A Dii zíkɛnaɔ,

à Dii sáaukpa ápii,

á gbé pɔ ále zíkɛ Dii ua gwáɔ.

² A á ɔ se musu Dii kúkíi oi,

† 132:8 Nao 10.35-36 ‡ 132:11 2Sam 7.12-16, Luk 1.32-33, Zln 2.30

* 132:17 1Kia 11.36, 2Kia 8.19 * 133:2 Bɔa 29.7

§ 132:17 Luk 1.69

í aà sáaukpa.

³ Kua Siɔna Dii báaadaágu,
aàpi mé musu ní zílɛo kè.

135

Dii táasilɛa

¹ Aleluya!

A Dii tɔbɔ!

A Dii táasilɛ aà zíkɛnao!

² A gbé pɔ í zíkɛ wá Lua uaɔ,

á gbé pɔ íɔ sí Dii kpé kpeɛɛɔ,

³ à Dii tɔbɔ, asa a maaɛ,

à lémawà, asa bee mé na.

⁴ Dii Yakɔbu buiɔ sè a pɔ ũ,

à Isailiɔ dīɛ a gbé yenzideɔ ũ.

⁵ Má dɔ ké Dii zɔɔ,

wá Lua mé de diiɔla pii.

⁶ Dii í yá pɔ kàagu ke musu ní zílɛo,

ísia guu ní tɔɔɛ nonauo.

⁷ Ŋme í to lou sisi tɔɔɛ léwa,

í to lou ma ní píɛao,

í bɔ ní zàa'íanao a làasiu.

⁸ A Egipiɔ yoao dède*

ní pɔtuo né séiaɔ pii.

⁹ A seelaɔ ní dabudabuɔ kè Egipi,†

à Falaɔɔ ní a gbéɔ fù pii.

¹⁰ A buiɔ mīde dasi,

à kía gbāadeɔ dède.

¹¹ Amɔɔɔ kí Siɔ ní Basana kí Oguo‡

ní Kanaa bùsu kíaɔ pii.

¹² A gbadà ní ní bùsuo,

a kpà a gbé Isailiɔwa.

¹³ Dii, n tɔ gaa vío,

Dii, n yá aɔ dɔ gbéɔgu gɔɔpiiɛ.

¹⁴ Asa Dii a yākeke a gbéɔne,

i a zòblenapiɔ wēnagwa.

¹⁵ Buipaleɔ ní diiɔ pí ní ánusuo ní vuaɔɛ,

gbēnazina ɔgbɛɔne. §

¹⁶ Aa lé ví, aali yā'oo,

aa wé ví, aali gu'e sɔo.

¹⁷ Aa swá ví, aali yāmao,

an lé íana vío.

¹⁸ An pinaɔ gɔ́nwaɛ

ní gbé pɔ lé ní náaikeɔ pii.

* 135:8 Bɔa 12.29 † 135:9 Bɔa 7.3 ‡ 135:11 Nao 21.21-24, 33-35 § 135:15 Sou 115.4-8, Zia 9.20

19 Isailio, à Dii sáaukpa!
 Aalona buio, à Dii sáaukpa!
 20 Levii buio, à Dii sáaukpa!
 Dii viakena, à Dii sáaukpa!
 21 Wà Dii sáaukpa Siṽna,
 à bekpa Yelusaleũ.

Aleluya!

136

Dii sáaukpa

1 A Dii sáaukpa, asa a maaε,
 à gbēke láaa v̄io.
 2 A luaṽ Lua sáaukpa,
 à gbēke láaa v̄io.
 3 A diio Dii sáaukpa,
 à gbēke láaa v̄io.
 4 Ŭme i dabudabu z̄ṽṽ ke ado,
 à gbēke láaa v̄io.
 5 Ŭme musu kè ní a ṽnoṽ,
 à gbēke láaa v̄io.
 6 Ŭme tole p̄o ia,*
 à gbēke láaa v̄io.
 7 Ŭme gupuakūna z̄ṽṽ kè,
 à gbēke láaa v̄io.
 8 A íatē kè à kible fāane,
 à gbēke láaa v̄io.
 9 M̄vua ní saanaṽ i kible gwá,†
 à gbēke láaa v̄io.
 10 Ŭme Egipio neḡε s̄íiaṽ dède,
 à gbēke láaa v̄io,
 11 A Isailio b̄le ní guu,‡
 à gbēke láaa v̄io.
 12 A a ḡasí p̄o ní a iko gbāao,
 à gbēke láaa v̄io.
 13 A Isia T̄ēa z̄ē pla,
 à gbēke láaa v̄io.
 14 A tò Isailio ḡē ípi z̄ānguo,
 à gbēke láaa v̄io.
 15 A tò ípi dà Falaṽṽ ní a z̄iḡṽṽla,§
 à gbēke láaa v̄io.
 16 Ŭme d̄baa a gb̄éne guwawaiu,
 à gbēke láaa v̄io.
 17 Ŭme kía z̄ṽṽ t̄ṽṽz̄,
 à gbēke láaa v̄io.
 18 A kía gawideṽ dède,
 à gbēke láaa v̄io.

* 136:6 Daa 1.1-2 † 136:9 Daa 1.16 ‡ 136:11 B̄a 12.29-31 § 136:15 B̄a 14.21-29

- 19 Amoleo kí Siō,
aà gbēke láaa vío.
- 20 N Basana kí Oguo,*
aà gbēke láaa vío.
- 21 A gbadà ní ní búsuo,
aà gbēke láaa vío.
- 22 A kpà a zòblena Isailiowa,
aà gbēke láaa vío.
- 23 Ibεεo ònaaleawá i sãaàguo,
aà gbēke láaa vío.
- 24 A wá bóle wá ibεεpio guu,
aà gbēke láaa vío.
- 25 Omε ì ble kpa pópíiwa,
aà gbēke láaa vío.
- 26 A Lua Musude sáaukpa,
aà gbēke láaa vío.

137

Zìzòò sóba

- 1 Zòléa Babeli búsu swao sae*
Sìona yá d̀wágu, ò wa sób.
- 2 Wa wá m̀òònao tò looa swagbalaliowa we.
- 3 Gb́é p̀o aa wá k̀ua le gb̀èawá,
wá wεtānao m̀è wà ní p̀ona yá,
wà Sìona læ síné.
- 4 Kpelewa wá Dii læo si
kua buipáleo búsu guui?
- 5 Tó Yelusaleū yá s̀amagu,
to ma oplaai imi.
- 6 Tó Yelusaleū yá lí d̀mago,
mé mi aà díle ma p̀onakebo mide ūo,
to ma léna naale.
- 7 Dii, tó yá p̀o Edoūo k̀è Yelusaleū wāgòò d̀nguu aa m̀è:
A wíwi, à wíwi, à daaí míomio.
- 8 P̀ókaaleaóá Babeli búsuode!
Báaaden gb́é p̀o a yá p̀o á k̀èw̄εε fiaboé ū.†
- 9 Báaaden gb́é p̀o a á néo k̀úkū
à ní wíwi gbesiwa ū.‡

138

Dii sáaukpa aà gbēke yáí

- Davidi læ.
- 1 Má n sáaukpa ní ǹsemendo,
má n táasile gbáadeo ae.
- 2 Má kúle n kpé p̀o a kua adoa ae,*
má n tobò n gbēke ní n náaio yáí,
asa míme ní tò n tó ní n yáó zòò de p̀ópiia.

* 136:20 Nao 21.21-35   * 137:1 Eze 1.1, 3   † 137:8 Zia 18.6   ‡ 137:9 Isa 13.16   * 138:2 1Kia 8.29

³ Goo pɔ ma lezùnzi, ní wèa,
n ma gba wɔɔ ní gbāao.

⁴ Tó dúnia kíao yá pɔ ní ò mà,
aa n sáaukpa ní píi, Dii.

⁵ Aa lesi Dii kekeáɔ yá musu,
asa Dii gawi zɔɔe.

⁶ Baa ní Dii kuamusukεo,
ì gbé késāanao wegwa,†
ì wεvì gbé pɔ aale e wà kàola.‡

⁷ Baa tó má yooyea, ni ma bo,
ni ma ibεεo pɔkūma kpále,
ni ma suaba ní n gāsa gbāao.

⁸ Dii a ma yá píi lekpaaimεε,§
Dii, n gbεke láaa vío.
Nsu zí pɔ n ɔkpàwà too.

139

Dii yápii d̄sa

Davidi le.

¹ Dii, n ma tāsikà ní d̄s̄,

² ní ma z̄leá ní ma feleao d̄s̄.

N n z̄akeo ní yá pɔ mále yáɔ k̄ua.

³ Ni ma t̄aa'oa ní ma w̄uleao gwa,
ma kekeá píi d̄sek̄enn̄o.

⁴ E yá àɔ gé boi ma léu,

Dii, ní d̄s̄ s̄ás̄á.

⁵ N liaamazi kpe ní aεo,
n ɔ kumala.

⁶ D̄sa bee demεε dabuyā ūε,
a demala, ma ɔn̄o i kawào.

⁷ Má má géu mà pili n Nis̄nawai?

Má má bàale tau, níȳɔɔ ku weo ní?

⁸ Tó ma fele gé musu, ní kú we!

Tó ma tòo s̄ò miau, ní ké!

⁹ Tó ma fele ge íat̄εbilek̄li gukpe,

tó ma ge z̄le ísia baale be'ae,

¹⁰ baa wek̄li má naa n ɔz̄le,

n̄ȳɔɔ ma k̄ua n ɔplaau.

¹¹ Tó ma m̄e gusia kumala,

ge gupua pɔ má kúu li gwá ū,

¹² gu líɔ sianεo,*

gwá ɔ puane lán fāanεwae,

asa gupua ní gusiao doú nεε.

¹³ Mmε n ma s̄ɔ p̄emεε,

† 138:6 Luk 1.48   ‡ 138:6 Zaa 4.6   § 138:8 Flp 1.6   * 139:12 Dan 2.22

n ma ikàsa ma da nòseu.

¹⁴ Ma n sáaukè, n yákea ì dia,
ma kea de dabuyá ù, à bò ma sae,
a yá ma kúa gbãa.

¹⁵ Goo pò ma daale neasakpe guu,
ma wáe uléaneó.

Ké ma me lé i asii guu we,

¹⁶ n wesimale nò'itèna ù.

Lá n ma goo díle píi,

a lé kú n taalau
zadó a kee i daaleó.

¹⁷ Lua, n láasoo gbiamée maamaae,

a naoa zò fá!

¹⁸ Tó má ye nao, an dasi de ùfáaa.

Tó ma vu, mió kunnóe e tia.

¹⁹ Lua, bó níle dá ní gbènváioi?

A gomala gbèdenao!

²⁰ N ibeéó ì n yá'o ní nòseváioe,

n tó gbia ní léuo.

²¹ Dii, má za n zangudeoguo lé?

Má ye gbé pò fèlennóo gíyáio.

²² Má zarígu vāivāi,

ma ní díle ma ibeéó ùe.

²³ Lua, ma gwagwa, ní ma nòse dō,

ma táasika, níó ma asiio kúa.

²⁴ Gwa tó má dóe'ii ví,

ní dōaamée n zé gasai guu.

140

Wabikea gbènváio yá musu

¹ Davidi le.

² Dii, ma si gbènváiowa,

ma dōa gbé pásípió yáí.

³ Aaí yāvāi wāaiipa ní sō guu,

sòle lé ò aaió wé goopii.

⁴ Aaí ní lé keke lán mlēwa,

an legbe'ía sògbala sewee.*

⁵ Dii, nsu to gbènváio okāao,

ma si gbé pásípiówa,

aaí òzōamazi lekpaai.

⁶ Waladepio eyòmee,

aa filifilimbakpàmee,

aa baikpàmee zéu.

⁷ Má ò Dii: Ma Luan n ù,

swákpa ma wēna wiii, Dii.

⁸ Dii Lua, ma Suabana gbãa,

* **140:4** Lom 3.13

ni ɔkumala zɪ guu.

⁹ Nsu to gbɛv̄aiɔ pɔeá zekεo,
Dii, nsu to an lekpaal kɔseo.

¹⁰ To gbé pɔ liaamazio midε,
to v̄ai pɔ aale o wí ní musu.

¹¹ To teyɔ w̄aa élemá,
to aa sí ε pɔ aa f̄ɔ buo guu.

¹² Nsu to yásiade zek̄i e dúniauo,
to v̄ai aɔ gbé pás̄i wε zesaie.

¹³ Má d̄ɔ Dii ì yānakpa wēnadeɔwa,
ì yākeke taasideɔne a zéwa.

¹⁴ Gbēmaaɔ mé aa n tɔbɔ,
n̄ɔsepuadeɔ mé aao ku n k̄i.

141

Suaba wabikea

Davidi lε.

¹ Dii, máε wiilenzi, ke kpakpa,
tó ma lez̄unzi, swákpa ma yái.

² Ma wabikea a kama
lán tulaleti súdelewa,*
ma ɔ d̄ɔa musu io denε sa oosi oa ũ.

³ Dii, ma léna d̄ɔamεε.

To mà a lé f̄ɔ.

⁴ Nsu to ma n̄ɔε ta yāv̄aiwa
mà ḡɔ dàade ũ ní v̄aikenaɔ,
mà ɔdaaaínɔ ní blenblea guuo.

⁵ Tó gbēmaa ma gbē, gbēkekeae!
Tó à ma swāgàga, má ḡiio,
à n̄sikà ma miwa.
M̄iɔ wabike ké gbɛv̄aiɔ yākeao su zekεo.

⁶ Tó wà ní gbɛz̄ɔɔ kwè yāt̄εu,
wa si sa ké ma yá mé na.

⁷ Lá w̄i yàa paa a féenaɔ fáaa,
m̄aa an wá aɔ káε ní mia'ele.

⁸ Dii Lua, míme ma wé péma,
ma nanzie, nsu ma kpámáɔ.

⁹ Ma suaba ní mɔ pɔ aa kpámεεo,
to mà z̄a bai pɔ v̄aikenaɔ kpámεei.

¹⁰ To gbɛv̄aiɔ si n̄zia bai guu,
mapi s̄ɔ mí d̄oi aafia.

142

Wabikea gbè'eu

¹ Davidi wabikea gɔɔ pɔ a ku gbè'eu.*

* 141:2 Zia 5.8, 8.3 * 142:1 1Sam 22.1

² Málε ́ gbāa do Diiε,
mále wēna wii le Diiwa.

³ Málε a yá'oma boleε,
mále a taasikea siuε.

⁴ Tó ma wēni gò leε,
níme ni do ma kua dō.
Wà baikpámεε ma taa'ozeu.

⁵ Wésε n̄ ma ɔplaa gwa,
gbēε lé ma yādao.
Ulekii láaa,
gbēε lé ma aafia gbεao.

⁶ Dii, malé wiilema ma mè:
Mme ní ma ulekii ũ,
níme ní ma baa ũ dúniε beeu.

⁷ Swádo ma wiileai,
asa ma gō mugεennε.
Ma si ma gbēselenao wa,
asa an gbāa demalε.

⁸ Ma bo yooyeε beeu,
ké m̄ n̄ tɔbo,
gbēmao i kaaamazi,
ké n̄ maakεmεε yái.

143

Kua ibεo ɔzi wabikea

Davidi le.

¹ Dii, ma wabikea sí,
swádo ma wēna wiii.
Wea n̄ náai ní n̄ maaoyái.

² Nsu yákpaleke ní mapi n̄ zòblenao,
asa gbēε kune taaesaio.

³ Ma ibεε ma gbεsèle à ɔzòa,
a tò má kú gusiau
lán gbé pó ḡà à gègēwa.

⁴ ɔ ma wēni gò leε,
ma po yà dúuudu.

⁵ Gia dōmagu,
mále làasooke n̄ zíkεao wa,
mále n̄ yákeao waaipa.

⁶ Ma ɔ dɔnzi,
mále n̄ m̄se nide lán guggiwa.

⁷ Wea kpakpa Dii, ma yèεε làa.
Nsu bo ma kpe m̄ gō
lán gbé pó sí bedauo wao.

⁸ N n̄ gbēke ɔlomεε koo,
asa níme má n̄ náai ví.
Ma da zé pó de m̄ s̄wa,
asa níme ma azla kpàma.

9 Ma si ma ibeewo, Dii,
 nime ma nanzi.
 10 Mme ni ma Lua u,
 ni n pweakea damee.
 N Nisina maa doamee gusalalau.
 11 Ma le ni lao n to yai, Dii,
 ma bo taasi guu n maa yai.
 12 Ma ibeewo mide n gbekwe yai,
 ma wewo dede pii,
 asa n zoblennan ma u.

144

Wabikea misia ya musu

Davidi le.
 1 Ma Dii ma gbesi saaukpa,
 i zikaa o na damee,
 i to ma o do kai vi zi guu.
 2 Ome ma ulekli u, i gbekkekeme,
 ome ma zegikli u, i ma suaba.
 Ome ma sengbao po mi mikpai u,
 i to buio mikpaa.
 3 Dii, bon gbennazina u an ya bo dongui?
 Bon ni u, ni laaidomai? *
 4 Gbennazina de lan kasafiwa,
 aa weni i gzeza lan uenawa.
 5 Dii, ni n be siile ni pila,
 oka gbessisowa aa sulebo.
 6 To lou pilepile ni gbewo faaa,
 ka fangu, gili i gingu.
 7 Obo za musu ni ma ku.
 Ma bo i zwo guu,
 ma si bui zlowa.
 8 Ya pa oa me ni le pa,
 aai olele ni le pa gbewo.
 9 Lua, ma le dafu sine,
 ma ni taasile ni kuu bakwio.
 10 Ni to kiao zible,
 ni n zoblenna Davidi bo fen'bo lezi.
 11 Ma ku ni ma bo bui zlowo guu,
 yapo oa me ni le pa,
 aai olele ni le pa gbewo.
 12 Wa negwo pele ni ewasokeu lan li pawo,
 wa nenwo aao de lan kibe gbepete kefenawa.
 13 Wa do pa, aao popii vi,
 wa potuwo ko le baawo,
 aa ka baasowo le kwi wa kpasau.

* 144:3 Souto 8.4, Ebe 2.6

14 Wá zuo aso zɔ́ sése.
 B̄igbooa aɔ kuo, lala'oa aɔ kuo,
 búbuapɛa aɔ ku ḡaaɛ lo.
 15 Báaadeɔn gbé pɔ́ an kua de màaɔ ũ.
 Báaadeɔn gbé pɔ́ Dii de ní Lua ũ ũ.

145

Dii táasilɛa aà maakɛa yáí

Dii táasi pɔ́ Davidi lɛ.
 1 Má n táasilɛ ma Lua, ma Kía,
 máo n tɔbo gɔɔpiɛ.
 2 Máo n sáaukpa lá gu lé dɔ,
 máo n táasilɛ láasaɛ.
 3 Dii zɔ́, à kà wà aà táasilɛ,
 aà zɔ́kɛ lé v̄io.*
 4 Kpáio n yákeɔ sáaukpa Wueɔne,
 aa n yáɔzɔ́kɛɔ galikɛ.
 5 Aa n maa zɔ́ gawide yá'o,
 má n yábonsaekɛɔ wàaiipa.
 6 Aa n dabudabukɛa gb̄aa yá'o,
 mí n zɔ́kɛ dau siuné.
 7 Aa n maakɛa zɔ́ baokpa,
 aai gulakɛ n yázedekɛɔ yáí.

8 Dii sùuu v̄í ní sósobio,
 aà pɔ́ lí pa kpaao, a gb̄ekɛ v̄í zɔ́.
 9 Dii ì maakɛ gbépiɛ,
 ì a pɔ́kɛɔ w̄enagwa píi.
 10 Dii, n pɔ́kɛɔ n sáaukpa píi,
 n yámanaɔ n tɔbo.
 11 Aa n kpala gawi faai bo,
 aa n iko gb̄aa yá'o.
 12 Aa n yáɔzɔ́kɛɔ da gb̄éɔne
 ní n kpala maa gawide yá'o.
 13 N kpalaá kpala láasaɛ,
 níyɔ́ de kía ũ w̄è píiɛ.
 Dii náai v̄í a yápii musu,
 a sùuu v̄í ní a pɔ́kɛɔ píi.

14 Dii ì gbé pɔ́ lé léleɔ kú,
 ì gbé pɔ́ taasi t̄máɔ fɛɛ.
 15 Pɔ́pii wé d̄onzi,
 ni blɛ kpámá a gɔ́wa.
 16 Ni ɔ́ pooné, pɔ́ mómá,
 ni pɔ́ b̄éɛ píi pɔ́eã b̄oɔlekɛè.
 17 Dii kekɛáɔ maa píi,
 a gb̄ekɛ v̄í a yápii kea guu.
 18 Dii kái ní a sísináɔ píi,

* 145:3 Lom 11.33

gbé pɔ̄ aaɪ̄ aà sísi ní síanao.†

¹⁹ I a víakenaɔ̄ pɔ̄eã bɔ̄olené,

ĩ ní wiilea ma, i ní suaba.

²⁰ Dii ì gbé pɔ̄ yeaziɔ̄ dɔ̄a pii,

ãma a vâikenaɔ̄ mĩnzɔ̄e.

²¹ Dii táasilea aɔ̄ dɔ̄ ma léue.

Pɔ̄pii aaō aà tɔ̄bɔ̄gɔ̄ pii, asa a kua adoae.

146

Dii laaidɔ̄a wēnadeɔ̄wa

¹ Aleluya!

Mapi, má Dii táasile,

² máɔ̄ Dii táasile e ma wēni léue,

máɔ̄ lesi ma Luae ma kua léue.

³ Ásu sɔ̄kpale gbãadeɔ̄zio,

gbēsuabaa ku gbēnazina kíio.

⁴ Tó an wea làa, aaɪ̄ ea gē tíue,

zĩbeezi yá pɔ̄ aale yá ì mide.

⁵ Báaadēn gbé pɔ̄ Yakɔ̄bu Lua mé aà dɔ̄nlede ũ ũ,

aà wé ì dɔ̄ Dii a Luazi.

⁶ Ōme musu ní zĩleo kē,

ísia ní pɔ̄ pɔ̄ kú a guuɔ̄ pii.*

⁷ I yānakpa gbé pɔ̄ wale gbāamɔ̄néɔ̄wa,

ì ble kpa nɔ̄andenaɔ̄wa.

Dii ì babɔ̄ gbé pɔ̄ yeleeɔ̄wa,

⁸ Dii ì v̄iaɔ̄ wé wēné,†

Dii ì gbé pɔ̄ taasi t̄máɔ̄ fele,

Dii ì ye gbēmaaɔ̄zi.

⁹ Dii ì b̄mɔ̄ɔ̄ gwa,

ì ɔ̄da gyaaɔ̄ ní toneɔ̄wa,

̄ ì zé kaaũ gbēv̄iɔ̄ne.

¹⁰ Dii ì kible gɔ̄piiē.

Sinadeɔ̄, á Lua ì ku e á buiwaē.

Aleluya!

147

Pɔ̄pii kua Lua ɔ̄zi

¹ Aleluya!

Lesia wá Luae maa mé a na,

à kù wá aà táasileē.

² Dii lé Yelusaleũ fele ì,

à Isaili zĩɔ̄ɔ̄ náaa lé surĩnɔ̄.

³ I gbé pɔ̄ an pɔ̄ yàò n̄ɔ̄se níniné,

ì n̄sidɔ̄ ní gu'iaɔ̄wa.

⁴ I saanaɔ̄ nao,

† 145:18 Zaa 4.24 * 146:6 Zin 4.24, 14.15 † 146:8 Mat 9.30, Zaa 9.7

a ní baade dõ ní a tso.*

⁵ Wá Dii zõ, a iko ví maamaae,
aà ñõ lé vío.

⁶ Dii í zĩabusanao gba gbãa,
õ ñõ vãikenaowa e zĩle.

⁷ A lesi Diie ní aà sãaukpaa,
à wá Lua táasile ní mõõnao.

⁸ I to lou sisi,
í tole gba lou,

í to sã bole sĩa.

⁹ I ble kpa nõbõowa
ní gbagbaa né, tó aale wiipe.

¹⁰ I ke sũ gbãaó mé í kaaàguo,
í ke gõsagbãake mé í keèo.†

¹¹ Gbé pó aa aà vía vío mé í kaaàgu,
gbé pó an wé do aà gbẽkeipio.

¹² Yelusaleũde, à Dii tobo,
Siõnade, à á Lua táasile.

¹³ Asa í báaadaágu,
í á wẽle bole gbãaó gba gbãa.

¹⁴ I á gba aafia'e á bũsu lé léu,
í põbui maa kpáwá à ká.

¹⁵ I yá'o kpásã tole,
aà yá í ká ní bao.

¹⁶ I neezi kwẽ púuu lán sãkãwa,
í to fii kpá lán túfuwa.

¹⁷ I loughbe fáe lán gbèkõsowa.
Dème a fõ ze a íanaii?

¹⁸ I yá'o kpásã, õ loughbe pi í yó,
í íana gbae, a í í bàale.

¹⁹ I to Yakõbu buio a yá dõ,
í ikoyá pó á dileo da Isailiõne.

²⁰ I bee ke buipáleõne,
aa aà yádileo dõo.

Aleluya!

148

Dii põkeo aà táasile

¹ Aleluya!

A Dii táasile aà bẽde!

A aà táasile za musu!

² A aà táasile aà malaikaó pii!

A aà táasile aà ñwaó pii!

³ A aà táasile íatẽ ní mõvuaol!

A aà táasile saan'inao pii!

⁴ Báluma kpele pó

* 147:4 Isa 40.26 † 147:10 1Sam 16.7

ń í pọ́ kú luabepuanaaọ, *

à àà táasile.

⁵ Aa Dii tọbọ,

asa ọme yá'ò, ọ aa kẹ̀.†

⁶ A ń pẹpẹ ń pẹpẹkíi,

aa ku we gọọpii,‡

à kọọ dāné, aa f̄v́lao.

⁷ Pọ́ pọ́ kú tọleọ, à Dii táasile,

ń kpọ́ gbẹ̀neọ ń ísia í títiuọ§

⁸ ń loupileao ń lousisiao

ń lou'io ń a gbẹo

ń zaa'iana pọ́ í misiile àà yáeo

⁹ ń gbẹ̀sísíọ ń sísíọnaọ píi

ń lí ne'inaọ ń seđe líọ píi

¹⁰ ń sẹ̀anọbọọ ń pọtuọọ píi

ń pọ́taa'onkuawaọ ń bāo

¹¹ ń dúnia kíaọ ń buiọ píi

ń kíaọ ń b̀usu gbāadeọ píi

¹² ń ẹ̀waasọọ ń wéndiaọ píi

ń gbẹ̀z̄s̄ọọ ń nẹ́f̄enenaọ.

¹³ A Dii tọbọ,

asa àà tó mé deńla,

àà z̄s̄ọke de musu ń z̄l̄eo pọ́a.

¹⁴ A kía gbāade kpà a gbẹ̀one

gbé pọ́ Isailiọ í àà táasile ũ,

àà yāmana pọ́ káiaànọpiọ.

Aleluya!

149

Dii yāmanaọ yákpalekea ń dúniao

¹ Aleluya!

A lè dafu sí Diie àà yāmanaọ!

A àà táasile balu guu!

² Isailiọ, à ví àọ k̄eaa á K̄ena yá musu.

Sionadeọ, à p̄onake ń á k̄íao.

³ A ọwā à àà tọbọ,

à àà táasile ń m̄ọọnaọ ń ḡàao.

⁴ Asa Dii gbéọ yá í kaaague,
í z̄l̄abusanaọ kp̄ela à ń suaba.

⁵ Dii yāmanaọ kúkuake ń gawipiu,

an gula aọ d̄ọ ń lii musu.

⁶ Lua táasilea aọ d̄ọ ń léu,

f̄enda lé pla aọ naa ń ọz̄l̄,

⁷ aa t̄osiọ buiọwa,

aaí b̀usu píi gbéọ wet̄àò,

* 148:4 Daa 1.7 † 148:5 Daa 1.1, 3 ‡ 148:6 Daa 1.14 § 148:7 Daa 1.21

⁸ aai ní kíaᵛ yeye ní mɔdaonaᵛ,
 aai galakpa ní kíabuiᵛne,
⁹ aai séríᵛ lá Lua yádàrílawa.
 Dii yāmanaᵛ tɔᵛ a guu.

Aleluya!

150

Dii táasile

¹ Aleluya!

A Lua táasile aà kúki,
 à aà táasile báluma zᵛᵛ guu.
² A aà táasile aà gᵛsake yáí,
 à aà táasile aà zᵛᵛ deńla yáí.

³ A aà táasile ní kuupeao,
 à aà táasile ní mᵛᵛnao ní domao.*

⁴ A aà táasile ní gāao ní ɔwāao,†
 à aà táasile ní goeo ní kuleo.

⁵ A aà táasile ní sé́sēnapaaᵛ,
 à aà táasile ní sé́sēn'ᵛ gbāao.

⁶ Pó b́́e pii, à Dii táasile!

Aleluya!

* 150:3 2Sam 6.5 † 150:4 2Sam 6.14